

Informazioni su questo libro

Si tratta della copia digitale di un libro che per generazioni è stato conservata negli scaffali di una biblioteca prima di essere digitalizzato da Google nell'ambito del progetto volto a rendere disponibili online i libri di tutto il mondo.

Ha sopravvissuto abbastanza per non essere più protetto dai diritti di copyright e diventare di pubblico dominio. Un libro di pubblico dominio è un libro che non è mai stato protetto dal copyright o i cui termini legali di copyright sono scaduti. La classificazione di un libro come di pubblico dominio può variare da paese a paese. I libri di pubblico dominio sono l'anello di congiunzione con il passato, rappresentano un patrimonio storico, culturale e di conoscenza spesso difficile da scoprire.

Commenti, note e altre annotazioni a margine presenti nel volume originale compariranno in questo file, come testimonianza del lungo viaggio percorso dal libro, dall'editore originale alla biblioteca, per giungere fino a te.

Linee guide per l'utilizzo

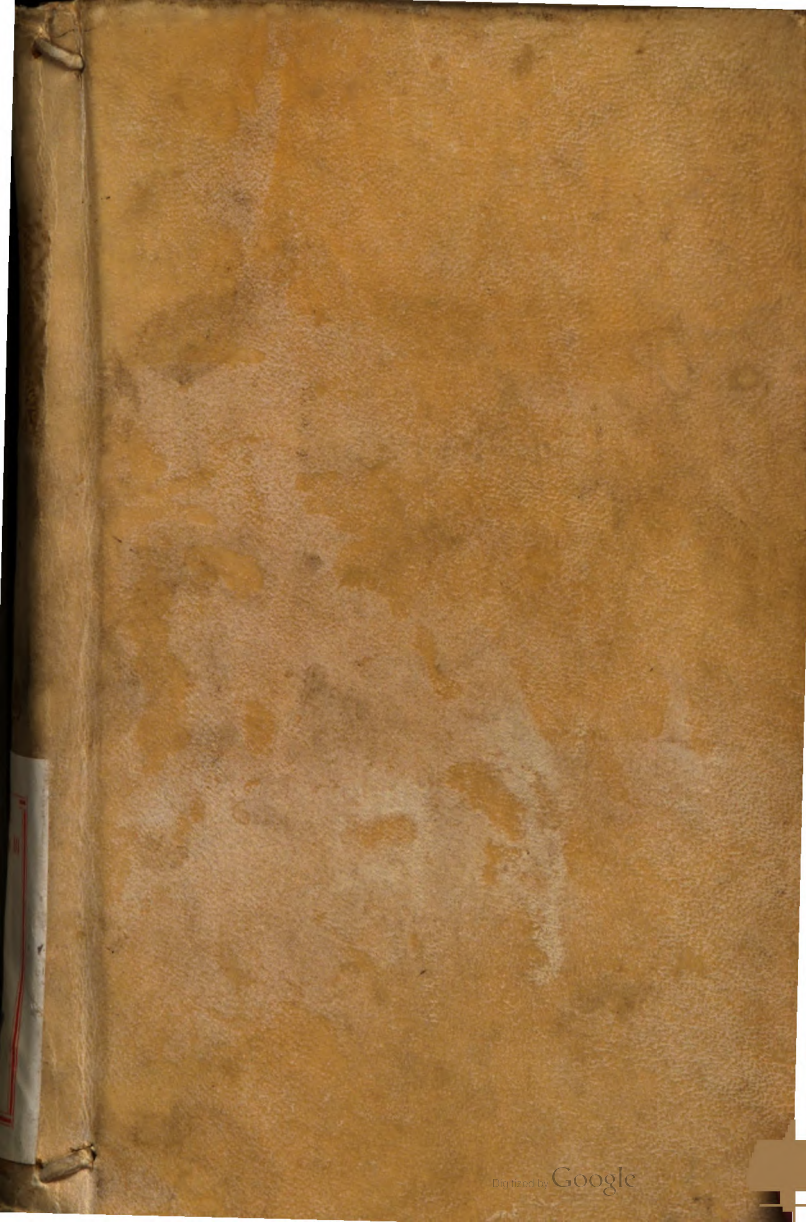
Google è orgoglioso di essere il partner delle biblioteche per digitalizzare i materiali di pubblico dominio e renderli universalmente disponibili. I libri di pubblico dominio appartengono al pubblico e noi ne siamo solamente i custodi. Tuttavia questo lavoro è oneroso, pertanto, per poter continuare ad offrire questo servizio abbiamo preso alcune iniziative per impedire l'utilizzo illecito da parte di soggetti commerciali, compresa l'imposizione di restrizioni sull'invio di query automatizzate.

Inoltre ti chiediamo di:

- + *Non fare un uso commerciale di questi file* Abbiamo concepito Google Ricerca Libri per l'uso da parte dei singoli utenti privati e ti chiediamo di utilizzare questi file per uso personale e non a fini commerciali.
- + *Non inviare query automatizzate* Non inviare a Google query automatizzate di alcun tipo. Se stai effettuando delle ricerche nel campo della traduzione automatica, del riconoscimento ottico dei caratteri (OCR) o in altri campi dove necessiti di utilizzare grandi quantità di testo, ti invitiamo a contattarci. Incoraggiamo l'uso dei materiali di pubblico dominio per questi scopi e potremmo esserti di aiuto.
- + *Conserva la filigrana* La "filigrana" (watermark) di Google che compare in ciascun file è essenziale per informare gli utenti su questo progetto e aiutarli a trovare materiali aggiuntivi tramite Google Ricerca Libri. Non rimuoverla.
- + *Fanne un uso legale* Indipendentemente dall'utilizzo che ne farai, ricordati che è tua responsabilità accertarti di farne un uso legale. Non dare per scontato che, poiché un libro è di pubblico dominio per gli utenti degli Stati Uniti, sia di pubblico dominio anche per gli utenti di altri paesi. I criteri che stabiliscono se un libro è protetto da copyright variano da Paese a Paese e non possiamo offrire indicazioni se un determinato uso del libro è consentito. Non dare per scontato che poiché un libro compare in Google Ricerca Libri ciò significhi che può essere utilizzato in qualsiasi modo e in qualsiasi Paese del mondo. Le sanzioni per le violazioni del copyright possono essere molto severe.

Informazioni su Google Ricerca Libri

La missione di Google è organizzare le informazioni a livello mondiale e renderle universalmente accessibili e fruibili. Google Ricerca Libri aiuta i lettori a scoprire i libri di tutto il mondo e consente ad autori ed editori di raggiungere un pubblico più ampio. Puoi effettuare una ricerca sul Web nell'intero testo di questo libro da <http://books.google.com>

BIBL. NAZ.
Vitt. Emanuele III

2

A

23

NAPOLI

1. 8. 9

23

A. C. J.

EPISTOLAE

Diui Pauli Apostoli cum tri-
plici editione ad uerita-
tem græcam.

Fraser.

Manard.

**Passio Beati Pauli.
Epistola ad Laodicenses.
Scedule ad Senecam sex.**

**Non sine priuilegio, multa'q; pecuniaria, &
excōmunicationis pœna prout in mul-
tis nostris Priuilegijs continetur. 39.**

Alp. M. V.

FRATER DAMIANVS LORVS
Venetus Prædicatoriæ Familiæ Clarissimo
Oratori Veneto M. Antonio Contare
no apud CAROLVM Cæsar
rem Augustum. Felicitatem.

PECTATA mihi egregia indo
les à puero tua, quã feliciorẽ cum fa
miliæ Contarenę splendor, cum ma
iorum tuorum præclara in patriam
merita spondebant, sic me tibi sem
per obstrinxit, vt quem magis amarẽ ex tota no
bilitate vestra, esset præterea nullus. Accessit
quod ætatis progressu in Patauino gymnasio sic
omni cum ingenii, & studij, tum bonitatis, & be
neficentiæ laude efflorescere cœpisti, vt in hanc
diem viuat nominis memoria tui. Quæ laudes
tantum fauoris, & gratiæ tibi mox conciliarunt
apud tuos, vt post dignitates, honoresq; alios
egregie, innocenterq; gestos, legationis ad Cæsa
rem principem maximum longe grauissimę mu
nus vltro tibi ab amplis. Senatu demandatum
sit. in qua non dicam qua prudentia, qua graui
tate, qua dexteritate rem gesseris, vt Cæsar ipse
in Italiam ad nos rediens tua vnus opera
amplis. exceptus à principe Senatus sit per vni
uersam Carnorũ, Venetięq; oram. Illud certe ma
xime admirabile non tacebo, quem te Bononiæ
geras, vbi duo, Christianæ religionis lumina
Imperator, & Pontifex agant. vt quamuis Her
molai Barbari, Hieronymi Donati olim, recēsq;
Gasparis Contareni magna sit in hoc legatio
num obeundo genere laus, te tamen vnum o
mnes quartum hisce numero, virtute parem ad

* H

iungāt, à quo summę virtutis exempla, & certif-
sima documenta capi queant. est certe vt vere,
sic ex vitę vsu id celebrēdictum, egregiam vir-
tutem tantum enitescere, eas vires habere, vt
etiam quos de facie non noris, absenteis ames,
de'q; illis optime statim mereri aueas. ego an de
te bene meriturus sim recenti hac nūcupatione,
haud sanè dixerim. illud certe testabor, ab tuarū
virtutum admiratione profectum, vt & te pluri-
mum amem, & tibi maxime debere me cupiam.
genus certe suscepti à me operis vel nuda indi-
catura probari tibi poterit, vel q̄ totum Christia-
num, euangelicum'q; statim sit argumentum, vel
quod eo ordine, & diligentia à me primum cō-
paratum, vt nihil vel Momus accuset, vel q̄ ab
optimo proficiscitur animo, non solum vt te mi-
hi conciliem, verum etiam vt omnibus pie, syn-
cere'q; profim. Bene Vale.

LINI EPISCOPI DE PASSIO
 NE PAULI TRADITA EC
 CLESIIIS ORIENTALIVM
 ET DEINDE IN LA
 TINVM CON
 VERSA.

VM VENISSET
 Romam Lucas à Gala
 tia, & Titus à Dalmatia:
 expectauerunt Paulum
 in vrbe. quos cum ad
 ueniens Paulus, vidis
 set: lætatus est valde. &
 conduxit sibi extra urbē
 horreum publicum: vbi
 cum his & aliis fratribus
 de verbo vitæ tractaret. Cœpit interea colli
 gere multitudinem maximam. adiaceban
 turque per eum fidei, multæ animæ: ope
 rante dei gratia. ita vt per totam urbem
 sonus prædicationis & sanctitatis ipfius fieret:
 & exiret fama per vniuersam regionem de illo.
 Iam enim admodum innotuerat orbi Roma
 no signis, & prodigiis, & doctrina multa, atq;
 mirabili sanctitate. Concurfus quoq; multus
 de domo Cæsaris fiebat ad eum, credentium
 in dominum Iesum Christum: & augmentaba
 tur fidelibus gaudium magnum, & exultatio.
 Sed & institutor imperatoris adeo est illi amicu
 tia copulatus videns in eo diuinam scientiam:

L I N I E P I S C .

vt se à colloquio illius tēperare vix posset, quominus si ore ad os illum alloqui non valeret : frequentibus datis & acceptis epistolis, ipsius dulcedine & amicabili colloquio atq; consilio frueretur. & sic eius doctrina (augente spiritu sc̄to) multiplicabat & diligebat, vt Iticite iā doceret, & à multis libentissime audiretur. Disputabat siquidem cum Ethnicorum philosophis, & reuincebat eos. Vnde & plurimi eius magisterio manus dabant. Nam & scripta illius quidem magister Cæsaris, coram illo relegit: & in cunctis admirabilem reddidit. Senatus etiam: de illo, alta non mediocriter sentiebat. Quadam deniq; die, cum Paulus doctrinæ inseruiens circa vesperam in cœnaculo editiori turbas alloqueretur, quidam Patroclus deliciosus & pincerna regis, ipsius se subducens aspectibus: abiit ad horreum, vbi paulus hospitabatur, vt audiret documenta vitæ perpetuæ. Inuitatus enim ad hoc & animo inductus iam fuerat: à consodalibus suis, & Cæsaris amicissimis, qui ex eius familiari obsequio: Pauli monita sequebantur. Sed cum præ multitudine populi ad eum introire non posset: ascendit ad fenestram excelsiorem, & secus eam sedit, vt verbum dei commodius posset audire. Desiderabat enim seruenti animo: Pauli sermonibus refici. Sed cum Paulus in longum protraxisset sermonem, & iuuenis somno grauaretur: diaboli inuidia dolentis super dilectione dei & ipsius apostoli quam studiosus adolescens habebat, fecit iuuenem paulisper dormire, cadensq; de fenestra valde excelsa cœnaculi, spiritum exalauit. Quod cum mox Neroni reuerenti à balneo, suis

set nunciatum : cum multa frequentia dilectum sibi iuuenē requirebat contristatusq; est vsq; ad animam super morte Patrocli . statuitq; alium pro eo ad vini officium : vt ei porrigeret poculum . Paulus vero non multo post cognoscens per spiritum quod gestum erat : dixit ad plebem . Viri fratres , inuenit malignus locum , vt vos tentaret : sed dominus Iesus Christus more solito eius nequitiam conuertet ad suam gloriam . Ite igitur foras : & inuenietis iuuenem Cæsaris delicatum , ex alto cecidisse , & iam iacere exanimem . quem leuantes ad me huc deferre satagite . Illi ergo concito gradu pergentes : confestim iuuenem mortuum detulerunt . Mirabantur autem turbæ : quomodo Paulus rem gestam ex ordine cognouisset : sibi nemine nunciante . Dixit itaq; Paulus ad turbas : nunc fides vera apparebit erga dominum nostrum Iesum Christum . Tempus est enim (vt semen vitę æternæ in bonam terram deueniens : centuplicata satio ne fructificet . Accedite ergo plena fide ad dominum deum nostrū : & deprecemur illum vt restituatur anima eius in istud iuuenile cadauer , viuatq; melius quàm vixisset . Et cum ingemuisent vniuersi , procumbentes orationi : ait Paulus . Adolescens Patrocle surge : & narra quanta fecerit tibi deus . Ad quam vocem , mox Patroclus , tanquam de somno surrexit : & coepit glorificare deum , qui dedit potestatem talem hominibus . Dimisitq; illum Paulus cum ceteris , qui erant ex domo Cæsaris : & ibant lætantes & gaudentes omnes in domino , qui facit voluntatem timentium se , & deprecationes eorum exaudit . Cumque lamentaretur

LINI EPISC.

Nero Patroclum, & immensitate absorberetur
 tristitiæ: dixerunt circumstantes ad Cæsarem.
 Non domine magnanimitas tua grauetur mole-
 stia, super morte adolescentis. nam uiuit: &
 adest præ foribus. Cæsar uero cum audisset Pa-
 troclum uiuere, quæ pauloante dedicerat mor-
 tuum: expauit corde, & recusabat eum introi-
 re, & astare eum suo conspectui. Sed cum per-
 suasum ei fuisset ab amicis quamplurimis: ius-
 sit eum introire. Et uidens eum sanum, nullaq;
 signa mortis habentem obstupuit: & ait ad eū.
 Patrocle uiuis? At ille respondit. Cæsar uiuo.
 Nero dixit. Quis te fecit uiuere? Cui Patro-
 clus, exhilaratus corde & accensus calore fi-
 dei: dixit. Dominus meus Iesus Christus, rex
 omnium sæculorum. Et Nero conturbatus de
 nomine uirtutis dei: dixit ad iuuenem: Ille er-
 go debet regnare in sæcula, & resolueret omnia
 regna mundi. Et Patroclus ait Etiam Cæsar:
 destruet omnia regna, quæ sub coelo sunt, & uni-
 uersa, quæ sub coelo sunt, seruient ei, quia & ipse
 est solus rex regum, & dominus dominantium.
 Nero autem dedit ei alapam: dicens Ergo mili-
 tas illi regi? Et Patroclus exultans ait. Etiam.
 nam excitauit me à mortuis. Tunc Barnabas
 & Iustus, & quidam Paulus, & Arion Capadox,
 & Festus Galata, qui erant ministri Cæsaris, & ei
 iugiter assiscebant: dixerunt Neroni. Cur Cæ-
 sar: recta sapientem, & prudentissimè atq; ue-
 racissimè respondentem percutis iuuenem? Nā
 & nos illi militamus regi iuncto Iesu Christo do-
 mino nostro. Nero autem cum audisset vno sen-
 su, eodemq; sermone dicere illos iniunctum re-
 gem Iesum reclusit eos in carcere, ut nimium il-

los torqueret, quos antea nimium amauerat. Et iussit inquiri regis illius famulos, posuitque editum: ut sicubi fuissent inuenti, sine interrogatione omnes Christi milites, per tormenta varia punirentur. Vnde multa scrutatione à ministris reipublicæ, & apothecę malignitatis fautoribus serui dei quæsitī & inuenti quamplurimi: perducti sunt ad præsentiam Cæsaris. Inter quos & Paulus consuetudinarias sibi pro Christi nomine gestans cathenas: ductus est vincus. In quem omnes simul vincti à deo intendebant: ut sine alicuius indicio facile potuerit Nero cognoscere ipsum Paulum, magni regis militibus præsidere. Intelligensque ipsum ducem & seniorum Christi magistrum: ait ad eum. O homo nescio cuius regis seruus, mihi autem vinctus: quid tibi visum est introire latenter regnum Romanorum, & mihi subtrahere, illi autem colligere de meæ militiæ principatu? Paulus vero repletus spiritu sancto, constanter in aures omnium, qui poterant adesse; dixit ad Cæsarem. Nero non solum de tuo angulo colligimus milites: sed etiam de toto orbe terrarum. Hoc enim præceptum mihi est: ut neminem ex omni gente militare volentem æterno regi meo, repellam. potens est enim dominus, cunctis larga manu secundum cuiusque meritum: dona ditissima dispensare. Si enim & tibi visum fuerit in illum credere, & ei fideliter obedire: non te poenitebit. Cæterum noli putare: quod diuitiæ, huius sæculi splendor, aut gloria, saluare te debeant. Sed si subiectus illi fueris: imperpetuum saluus eris. Cum autem venerit iudicare viuos & mortuos: dissol-

uet mundi huius figuram per ignem : & ante mundi constitutionem parata , & à sæculis abscondita : militibus suis donatiua , quæ nunquam deficient , & quæ omnem excludent indigentiam , largietur . Hæc audiens Nero , & ira succensus , quia mundi figuram per ignem Apostolus dixerat resoluendam : iussit omnes Christi milites igne concremari . Paulum autem senatusconsulto tanquam maiestatis reum : capite secundum Romanas leges truncari . Tradiditque eum Longino & Megisto præfectis , atque Aceso Centurioni : ut illum extra urbem ducentes , & populo spectaculum de eius occisione præbentes , decollari præciperent . Quibus Paulus : sine intermissione verbum prædicabat salutis . Ministros etiam & apparitores per omnem ciuitatem & circa regionem cum velocitate , Nero , diaboli exagitatus operatiõe direxerat : qui summa diligentia percutarentur latitantes , & manifestatos simul interficerent Christianos . Vnde tam multiplex occisa est turba Christianorum : ut populus Romanus palatium vi irrumperet : & seditionem contra Cæsarem excitare moliens , proclamaret . Pone modum Cæsar : iniustissimæ iussioni : tempera irrationabilem furorem . sufficiat sæuitiæ : quæ crudelitatis metas transcendis . Nostrates homines sunt : quos perdis . Romanum tuentur imperium . Aufers Cæsar Romanam virtutem : quæ militum tantorum frequentia , terribilis cunctis gentibus existebat . Tunc Nero clamore populi expauescens : aliud edictum proposuit . ut nemo auderet contingere Christianos , nec quicquam eis molestiæ inferre , donec relatio plenissimæ cognitionis ex

delatione cuiusq; , referretur ad Cæsarem. Quia propter Paulus iterum eius aspectibus oblatum est. Nero autem ut eum vidit: vehementissime exclamauit dicens. Tollite maleficum, decollate impostorem, nolite finire viuere carminatorem, perditum sensuum alienatorem, auferte de superficie terræ mentium immutatum. Ad quem: Paulus ait. Nero tempore modico patiar: sed viam imperpetuum cum deo meo & rege æterno Iesu Christo. qui venturus est iudicare orbem terræ: in flagratione ignis. Nero itaq; dixit Megisto, Longino, Acesto: auferte ab illo celerius caput, & sic sibi de vita æterna blandiatur, sentiatq; me regem inuidum, qui eum vixit & occidendo deuici. Paulus vero ait. ut scias me Nero post decollationem meo regi inuicto æternaliter: viuere, te autem victum qui putas te, vincere: cum mihi abscissum fuerit caput, viuus tibi apparebo. & cognoscere poteris: quia mors & vita famulantur domino meo Iesu Christo, cuius est omne regnum: & cui voluerit dabit illud. & omnis victoria est illius: & quem vult vincere facit magnifice triumphare. & ipse solus inuictus est: rex in æternum. Et his dictis: ductus est Paulus ad supplicium. Cum autem duceretur, Longinus & Megistus dixerunt ad eum. Dic nobis Paule: ubi est rex ille, & ubi apparuerit vobis, & qualiter cognouistis, & quid vobis contulit, aut quid vobis conferet boni, quod sic ardentissime eum diligitis vos Christiani: ut nullo pacto religioni nostræ velitis commodare assensum, ac viuatis, ac bonis huius vitæ fruamini: sed potius omni delectamen

to iucundius , pro illo mori variis tormentis ducatis ? magnus enim iste videtur error : iucundam odisse hanc vitam , & totò desiderio pœnas amplecti & mortem . Paulus vero ait . O viri cordati atq; sensu bono vigentes : relinquit tenebras ignorantiae & erroris , quarum caligine obnubilatur intelligentiae vestrae nobilitas , ne verum , quod in vobis lateret , videre possitis . conuertite mentis oculos ad æternam & veram lucem , vt valeatis prius vosipsos cognoscere , & sic ad cognitionem regis illius cum lætitia peruenire , atq; ab igne , vniuerso orbi superuenturo , salui & illæsi permanere . Non enim sicut vos putatis , alicui terreno regi militamus : sed deo viuo , regi cœlorum , & omnium sæculorum : qui propter iniquitates , quæ fiunt in hoc mundo : veniet iudex , & iudicabit illum per ignem . felix autem erit homo , qui crediderit in eum . habebit enim vitam æternam : & viuet in cœnia sæcula , sæculorum . & infelicissimus ille , quo non infelicior vllus : qui contemnens diuitias bonitatis & longanimitatis eius , non conuertetur ad eum . nam peribit in æternum . Propter hoc namq; de cœlo in terram descendit , qui cœlum & terram fecit , & ad hoc factus ipse est homo , qui fecit hominem : vt homo conuersus ab iniquitate sua , relinquens vana , & simulachra muta , quæ nefandissime pro deo colit , seruiat ei , qui fecit illum , & adoret eum , quem tremunt angeli , & omnes cœlorum potestates ad orant . Quod cum factum fuerit : faciat illum verum adoratorem atq; cultorem suum , consortem & socium suorum angelorum spirituum videlicet sanctorum ac beatorum . Nec

immerito: quia spiritus est deus, & eum qui illum in spiritu & veritate colit, & adorat: sanctis spiritibus socium faciet. illum vero, qui in eum credere recuſauerit: socium & complicem reddet iniquorum dæmoniorum, in tormento æterni incendii, ad concreationem, atq; ignem perpetuum transmittet illum refugam. hic est ignis venturus: per quem deus est iudicaturus orbem. Quapropter viri sapientes apud se prudentia vestra diiudicet, quis fecit mundum, quoniam sine factore non produit. perpendite qui fecit hominem: quia vt diuina testantur oracula, non ipse se fecit attendite: quia simulachra vana non sunt dii, sed hominum factura, & dæmonia in eisdem facturis latentia. quæ licet in hoc concordari videantur, quia vnanimiter perditionem humani generis cupiunt: sibi tamen inuicem variis modis indubitatisime disſidēt, non est enim impiis pax: dicit dominus: In causa nãq; est, cur homines festinant perdere, & sibi socios in poenis habere: quia sciunt in coelestem habitationem homines ascensuros per dei gratiam, vnde ipsi spiritus ceciderunt per superbiam suam. Viri urbani sensu, cognoscite: quia diuinitatis nomen per plures nequaquam diuiditur, quoniam vnus deus: à quo sunt omnia, & vnus dominus Iesus Christus: per quem sunt omnia. & vnus spiritus sanctus: in quo consistunt vniuersa. cui fideliter obtemperant omnia, & non est schisma in diuinitate: quia caret pluralitate. Attendite ciues Romani: vnde discordia nata fuerit, & qua rone accrescēs, sic longe lateq; miserabiliter adoleuerit, & cur tam multiplicia non numina, sed miserabilia emerſerunt.

runt deorum portenta . videlicet quia multi coeperunt velle fieri principes ac tyranni, & dominatores non vitiorum sed hominum suę naturę consortium. Vnde in ignorantia tempestate demersi, & in barathrum elationis suę deiecti: vnusquisq; potestatis suę deum aut mutauit, aut statuit: nam ad tantam miseri homines peruenerunt dementiam: vt sic miserimos homines sibi deos constituerent, quibus similes fieri vellent, vt mortem pessimam deuitarent . sed & quidam eorum, quoniam non probauerunt habere deum in notitia: traditi sunt in voluptates suas, vt exercebant illa opera, quę leges Romanę puniunt cum execratione, & impletum est in illis, quod dictum est verbis sanctissimis. Similes illis (inquit) fiat, qui faciunt ea. fecerunt enim sibi deos miseros: & facti sunt ipsi miseri. atq; ad tantam sunt insaniam deuoluti: vt trunco ligneo dicant deus noster tu es, & lapidi adiuua nos, stipitemq; fabrefactum adorant qui eius sunt astulis calefacti. Ad hæc: multæ audientium turbæ eleuantes vocem cum planctu dixerunt. Errauimus, peccauimus, inique egimus, doctor salutis & æternæ vitæ ac veritatis ostensor: propiciare nobis: vt eruamur à laqueis peccatorum, & possimus euadere ignem, quod exuret mundus, & quisq; cruciabitur infelix ac pessimus. Tunc Paulus ait. O viri fratres, quorum dominus cor suo spiritu tetigit: stete fideliter in fide. nam ministri æternæ salutis aderunt, à quibus baptizabimini, & bene perseuerantes in charitate domini nostri Iesu Christi, salui eritis in æternum. Longinus quoq; & Megistus & Acestus, secretius alloquentes Apostolum dixerunt. Rogamus te domine, fac nos a tibi in militia regis æterni: vt possimus ventu

rum ignē euadere, & regni ppetui participes fieri. & dimittemus te. vt possis quocūq; decreueris p̄gere: & erimus tui itineris comites, & vsq; ad mortē tibi parentes. Quibus Paulus ait. Fratres mei non sum profugus: sed miles legitimus regis mei. si. n. scirē q̄, morerer, & nō potius ad vitā & gloriam per hanc mortē peruenirē: nō solum facerē quæ rogatis, sed ego hoc à vobis deposerē. nunc autē non in vacuū per multas tribulationes cucurri: nec sine causā pati cupio. Nā restat mihi corona victoriæ: quā reddet mihi cui credidi, & de qua certus existo. qm̄ ad ipsum vado & cū ipso veniā, cū veniet in claritate sua, & patris & sanctorū angelorū iudicare orbē terrarū. Propterea mortē istā contemno: & vram petitionē (vt abscedā) non audiam, neq; faciam. Illi vero flentes: dixerunt ei. Quid ergo acturi sumus? Quomodo te punito viuemus: & ad illum, in quē nos crede re persuades, peruenire iam vltra valebimus? Et cū hæc inter se loquerentur, & populus multus voces in altum tolleret: misit Nero Partheniū quendā & Phæretam milites, vt viderent si iam Paulus esset occisus. Qui aduenientes reperierunt eum adhuc viuētē: & diutissime populum alloquentem. Quos Paulus ad se aduocans: ait illis. Viri fratres credite in deum viuum: qui me & omnes, qui in eum credunt à mortuis suscitabit. At illi respondentes dixerunt. Ad Cæsarem prius ibimus omnia renunciantes. & cum peractum fuerit, pro quo missi sumus, & cum mortuus fueris, & resurrexeris vt dicis: tunc credemus tuo regi. Tu autem explica moras, quibus iusionem differs: & vade ad destinatum locum vbi sententiam meri

LINI EPISC.

to dictatam suscipias . Paulus quoq; dixit eis .
 Cómoratione mea in carne plus vos indigeris ,
 si credere vultis : qua ego , qui ad vitam per mor-
 tem vado . sed & iam pergamus exultantes in
 nomine domini nostri Iesu Christi . Cumq; ad
 locum pergerent passionis comitantibus popu-
 lorum turbis innumeris : venit ad portam vrbis
 Romę vbi habuit obuiam nobilissimam matro-
 nam nomine Plautillam apostolorum feruen-
 tissimam dilectricem & religionis diuinę cultri-
 cem . quæ flens : eius se cœpit orationibus com-
 mendare . Ad quam Paulus ait . Vade Plautil-
 la æternæ salutis filia : commoda mihi pannum ,
 quo caput tegis , & secede paululum in partem
 propter plebis impedimenta . me hic expectas
 donec reuertar ad te : & tibi restituā beneficium .
 ligabo enim mihi oculos vice sudarii : & tuæ di-
 lectioni , amoris mei pro Christi nomine pignus ,
 ad illum pergens relinquam . Quæ festinato pan-
 nū porrexit : & ei vt ipse Apostolus iusserat , obe-
 diuit . Insultabant autem & Parthenius & Phe-
 retas dicentes . Quid credis impostori & mago ?
 cur pdis pannū optimū : non tm̄ per eū in sæcu-
 lo lucratura ? Paulus vero dixit ad eam : et filia p-
 stolare aduentū meū , & signa mortis meę in pan-
 niculo tibi afferā cū Christo victurus . Interea Lō-
 ginus , Megistus , & Acestus dū instarēt obnixius
 pro salute sua , inquiretes modū qualiter ad verā
 vitā possent ptingere : audierūt à btō Apostolo .
 Fr̄es & filii mei : moxyt ego fuero decollatus , vos
 & ceteri ministri it̄fectionis meę , à loco , in quo
 me dominus vocare dignabitur , recesseritis , viri
 fideles rapiēt & sepeliēt corpus meū . vos autem
 notate locum sepulchri mei : & cras valde dis-
 luculo

DE PASS. B. PAULI.

luculo illuc venietis . Ibiq̄ inuenietis duos
 viros orantes , Títum & Lucam . Quibus dice
 tis qua de causa vos misi : & illi vobis dabunt si
 gna salutis in domino , Nolite igitur dubitare
 exequi quod vobis est imperatum . quoniam
 statim vt credentes sacro fonte fueritis intincti,
 & diuinorum mysteriorum viuificatione sacra
 ti ab omnibus peccatorum contagiis , & ab hoc
 etiam quod reformidatis , in me scelere perpe
 trato incandēter purgati eritis , ac super niuem
 dealbati , ac in serie Christi militum ascripti , &
 cœlestis regni efficiemini cohæredes . Et his
 dictis peruenit ad passionis locum : vbi ad orien
 tem versus , tensis in cœlum manibus diutissimè
 me cum lachrymis hebraice orauit & gratias
 egit deo . Cum patrio sermone consumasset ora
 tionem , vale dicens fratribus , benedixit eos .
 Et ligans sibi de Plautillæ Maphorte oculos : in
 terra vtrunq̄ genu fixit , & collum tetendit . Spi
 culator vero in altum brachia eleuans : cum to
 ta vi percussit , & caput eius abscidit . Quod
 postq̄ à corpore præcisum fuit nomen dñi nostri
 Iesu Christi hebraice clara voce personuit : sta
 timq̄ de corpore eius vnda lactis in vestimenta
 militis exiliuit , & postea sanguis de fluxit . vitta
 vero , qua sibi ligauerat oculos , cum eam quidã
 rapere vellent : nõ comparuit . tanta etiã odoris
 suauitas fragrauit , & lucis immensitas in momē
 to illius decollationis cœlitus ibi emicuit : vt
 mortaliũ oculi splendorē illum sufferre , & hu
 mana lingua narrare nequiuert odorem . Viden
 tes aut̄ omnes qui aderāt gratiam dei in beato
 apostolo : admirati sunt valde laudâtes & cõfir
 mantes per multã in oram dñm Iesum Christum

LINI EPISC.

æternum & inuidum regē, quem prædicauerat magnificus doctor & magister gentium Paulus. Reuertentes vero qui iussi fuerat accelerare interfectionē eius: peruenerunt ad portā ciuitatis: ubi inuenerunt Plautillam: laudantē & glorificantē dñm in omnibus, quæ audiuit & uidit p sanctū eius apostolū. Et interrogauerunt eam cū irrisione, cur caput suum nō operiret de maphorte quā præstitera Paulo. Quæ accēsa calore fidei: cū magnanimitate respōdit. O vani & miseri: credere nescitis q̄ oculis uideris, & manibus atrectatis. Vere enim habeo eundē, quē illi porrexerā pannū, de infusione sanguinis sui pretiosum. Nā de cœlo ueniēs innumerabiliū cādida torū caterua comitatus: illū mihi ueracissimus retulit. Et repēdēs gratiā pro benignitate in eū habita: dixit Tu mihi Plautilla in terris obsequiū præstitisti: ego tibi q̄ primū ad regna pergēti, officiosissime obsequar. In proximo nanq̄ pro te reuertar: & tibi regis inuidi gloriā demōstrabo. Et extrahēs Plautilla pannū à sinu, roseo pfusum sanguine: illis ostēdit. Qui nimio pauore correpti, gressu p̄cito prexerūt ad Cæsarē, q̄ uiderāt & audierāt nūciātes. At ille cū audisset: miratus ē ualde, & igēti stupore attonitus cœpit de iis, q̄ nūciata sunt ei, cum philosophis & amicis, atq̄ ministris reipublicæ, seu & cū iis, quos habere poterat ex senatu cōquirere, atq̄ cōfabulationis sermonē cū timore & tremore atq̄ pfusione sensus habere. Dū hæc inuicē mirarentur, & secū quærerent: uenit Paulus circa horā nonā inuis clausis, stetitq̄ ante Cæsarē: & ait. O Cæsar Nero: ecce ego Paulus regis æterni & inuidi miles, uel nūc crede miser, q̄a nō sum mortuus, sed

DE PASS. B. PAULI.

uiu deo meo. Tibi autē: nō post multū t̄pis mala
 innenarrabilia imminēt & suppliciu maximum,
 teq; çternus manet interitus. eo q̄ iter cetera fla
 gitia tua pessima: multū sanguinis iustorū effudi
 sti iniuste. Et hæc dicēs: repēte disparuit. Nero
 autē his auditis, vltra q̄ dici possit timor̄ p̄cussus,
 & veluti amēs effectus ignorabat qd agēdū illi
 esset. Suadētibus ergo amicis: iussit Patroclum,
 & barnabā, & eos q̄ vincti erāt cū illis, solui, atq;
 quō vellēt liberos abire. Lōginus deniq; Megi
 stus, atq; Acestus: sicut eis osti tuerat Apostolus,
 primo mane venientes ad sepulchrū eius viros
 orātes, & in medio eorū stātē Paulū. Qui p̄time
 scētes in visu admirabili: horruerūt & reformida
 uerūt accedere propius. Titus autē & Lucas ab
 extasi orationis in se reuersi videntes præfectos
 atq; Cēturionē q̄ ministri necis Pauli fuerāt ad
 se p̄perātes, hūano terrore correpti in fugā p̄uer
 si sunt, & Paulus euanuit ex oculis eorū. Illi ve
 ro post eos clamauerūt dicētes. Nō vt suspica mi
 ni beati dei hoies ideo venimus: vt vos perse
 quamur ad mortē, sed vt credētes, nos p̄ aquam
 baptismatis ad vitā transferatis æternā, sicut no
 bis verus doctor p̄misit Paulus. quē paulo ante:
 in medio v̄ri stātē & orātē p̄speximus. Hæc autē
 audiētes ab eis Titus & Lucas: steterūt cū multa
 lætitia & spūali gaudio: imponētes eis mox ma
 nus, & dātes signaculū sc̄tificatiōis p̄petuę: sicq;
 ieiunio vsq; ad vesperā p̄currēte baptizati sunt
 ī noīe dñi n̄ri Iesu Ch̄ri. Cui cū patre in v̄nitate
 sp̄ritus sancti: est honor, & gloria, virtus, & impe
 rium in omnia sæcula sæculorum. Amen.

F I N I S.

EPISTOLA BEATISSI
mi Pauli Apostoli ad Laodicenses.

AVLVS APOSTO
lus non ab hominibus, neq
per hominem, sed per Ie
sum Christum: fratribus qui
estis Laodicæ gratia vobis
& pax à deo patre nostro &
domino Iesu Christo. Gra
tias ago Christo per omnem orationem meam:
¶ permanentes estis & perseverantes in operi
bus bonis, promissionem expectantes indie
iudicii. Neq; disturbent vos quorundam va
niloquia insimulantium veritatem: vt vos auer
tant à veritate euangelii, quod à me præ
dicatur. Et nunc faciet deus, vt qui sunt ex
me, ad perfectum veritatis euangelii sint de
seruientes, & benignitatem operum facientes,
quæ sunt salutis vitæ æternæ. Et nunc palàm
sunt vincula mea, quæ patior in Christo: in qui
bus lætor & gaudeo. & hoc mihi est ad salu
tem perpetuam. quod factum est orationibus ve
stris, administrante spiritu sancto. Siue per vi
tam, siue per mortem: est mihi viuere vita in
Christo, & mori gaudium. & ipse in vobis fa
ciet misericordiam suam: vt eandem dilectio
nem habeatis, & sitis vnanimis. Ergo dilectis
simi: vt audistis præsentiam domini, ita sentis
te, & facite in timore, & erit vobis vita in æter
num. Est enim deus: qui operatur in vobis.
Et facite sine peccato: quæcunq; facitis. Et quod
optimum est dilectissimi: gaudete in domino
Iesu Christo: & cauetes omnes sordes in omni

lucro. Omnes petitiones vestrae: sint palam apud deum. Estote firmi in sensu Christi: & quae integra, & vera, & pudica, & casta, & iusta, & amabilia sunt, facite. Et quae audistis, & accepistis, in corde retinete: & erit vobis pax. Salutate omnes fratres in osculo sancto. Salutant vos omnes sancti: Gratia domini nostri Iesu Christi cum spiritu vestro. Amen. Hanc facite legi Colossensibus: & eam, quae est Colossensium, vobis.

Hec est quae sub nomine Pauli & Laodicensium reperi epistolam, & gauisus sum reperiens, & eam cum voluptate ob Christi & apostoli eius nomen: repertam legi per libenter. Quae si brevis sit: quid prohibet apostolum interdum breues, interdum longas comiseruisse epistolas? Brevis est & illa est: quae est ad Philomenem. Praeterea quae sapit Christum: & sanctam continet praecipua ubique sancti nominis Christi legitur, ubiqueque in voce sonat: inclinatio & veneratio debet. Nam est summi & aeterni regis nostri nomen. quae decet omnis laus, & gloria, & in spiritu & veritate, adoratio, in omnia saeculorum saecula. Amen.

SCEDVLE APOSTOLI PAULI
AD SENECAM.

SCEDVLA PRIMA.

LITERAS tuas hilaris heri accepi, ad quas rescribere statim potui: si praesentiam iuuenis, quem ad te missurus eram, habuisssem. Scis enim quando & per quem, & quo tempore, & cui: quid dari, committique debeat. Rogo ergo, ne putes neglectum: dum perscrutatae qualitate in spicio. Sed quod literas a vobis alicubi bene acceptas scribis: me felicem arbitror tanti viri iudicio. Neque enim hoc diceret, censor, sophista, magister tanti

SEN ECÆ.

principis, etiam omnium: nisi quia vera dicis:
Opto: te, diu bene valere.

SE DV LA. II. AD IDEM.

Quoties literas tuas audio, præsentiam tuam
cogito. nec aliud existimo: quàm omni tẽ-
pore te nobiscum esse. Cum primum itaq; veni-
re coeperis: nos inuicem, & è proximo videbi-
mus. Bene valere te opto.

SE DV LA. III. LVCILLIO

AD IDEM.

DE iis, quibus mihi scripsistis: non licet arun-
dine & atramento loqui. quarum rerum
altera notat & designat aliquid, altera
evidenter ostendit. præcipue cum sciam inter
vos esse, hoc est apud vos & in vobis: qui me
intelligunt. Honor omnibus habendus est: tan-
to magis quanto indignandi occasionem cap-
tant. quibus si patientiam demus: omnimo-
do eos ex quacunq; parte vincemus, si modo ii
sunt, qui poenitentiam sui gerant. Bene valete.

SE DV LA. IIII. AD IDEM.

LICET Non ignorem Cæsarem nostrum
rerum admirandarum (si quando defunt)
amatorem esse: permittes tamen te non
lædi, sed admoneri. Puto enim te grauiter fe-
cisse: q̄ ei in notitiam perferre voluisti: quod ri-
tui & disciplinæ eius sit contrarium. Cum enim
ille gentium deos colat: quid tibi visum sit: vt
hoc eum scire velles, nisi nimio amore mei fe-
cisse te hoc existimem? Rogo ergo te, in futurum
ne id agas. Cauendum enim est: dum me dili-
gis, offensam domine facias. cuius quidem offen-
sa nec oberit, si perseverarit, neq; si non sit, pro-

derit. si est regina: non indignabitur, si mulier :
offendetur. Bene vale.

SECVLA. V. AD IDEM.

QVOTIES tibi scribo, & nomen meum
tibi sub secundo: grauem & lectæ meæ &
incongruam rem facio. debeo enim (vt
sæpe professus sum) omnibus omnia esse : & id
obseruari in tua persona, quid lex Romana ho-
nori senatus concessit, per lecta epistola vltimum
locum eligere. ne cum aperia & dedecore: cupi-
am efficere, qd̄ mei arbitrii fuerit . Vale. Paulus.

SECVLA. VI. AD IDEM.

PERPENDINGI tibi ea sunt reuela-
ta: quæ paucis diuinitas concessit. Certus
igitur iam ego sum: q̄ in agro fertili semen
fortissimum sero. non quidem materiam, quæ
corrumpi videtur: sed verbum dei, stabile, deri-
uamentum boni crescentis & manentis in æter-
num. Quod prudentia tua affecta est: indefi-
ciens fore debet, & Ethnicorum, & Israelita-
rum obseruationes censere vitandas. Nouum te
authorem feceris Christi Iesu: præconiis osten-
dendo rhetoricis irreprehensibilem sapientiam,
quam propemodum adeptus: regi temporali,
eiusq; domesticis, atq; fidis amicis insinuabis.
quibus aspera & ægre captabilis. erit persuasio:
cum pleriq; eorum minime flectantur institutio-
nibus tuis. Quibus vitale commodum sermo
dei, instillat: nouum nomen sine corruptela,
perpetuamq; animam parit, ad deum istinc re-
cte properantem. Vale Seneca charissime nobis.

F I N I S.

EX DAMASO PP. DE BEA-
TISSIMI PAULI VI-
TA PANEGYRIS.

Iandudū Saulus proauorum dogmata zelans
Cum domino, patrias vellet præponere leges:
Abnueretq; sacros Christū cecinisse prophetas:
Dum lacerat sanctę matris pia viscera cęcus:
Cędibus assiduis ardens deserpere plebem:
Post tenebras: verum cœpit cognoscere lumen.
Tentatus sensit quid posset gloria Christi.
Sensibus vt domini vocem, lucemq; recepit,
Instruitur mores: Christi præcepta secutus.
Vt lotus placuit sancto de nomine Paulus:
(Mira fides rerum) subito trans ethera vectus.
Illi nosse datum: quid possent præmia vitę.
Tertia lux cœli tenuit paradison euntem.
Colloquiis domini fruitur. secreta referuat.
Gentibus ac populis prædicere vera iubetur.
Iactatusq; maris noctemq; diemq; profundo:
Vixit. at hunc tantū mirū est superasse laborē,
Verbera vincla, famē, lapides, rabiemq; ferarū,
Carceris illuuiem, virgas, tormenta, cathenas,
Naufragium, lachrymas, serpentis dira venena,
Stigmataq; exultat portare in corpore Christi.
Credētesq; docet qua possint vincere mortem.
Digne deo: viuis per sæcula cuncta magister
Versibus his breuiter (fateor) sanctissime doctor:
Ipse tuos Damascus volui monstrare triumphos.

EPISTOLAE

DIVI PAULI APO-

stoli cum triplici editione

ad ueritatem graecam.

Πρὸς Ῥωμαίους

Ad Romanos A

A

Πρὸς Κορινθίους

β'. Ad Corinthios 5 11

11

Πρὸς Γαλάτας

Ad Galatas 7

7

Πρὸς Ἐφεσίους

Ad Ephesios T

T

Πρὸς Φιλιππησίους

Ad Philippenses X

X

Πρὸς Κολοσσαίς

Ad Colossenses 3

3

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς

β'. Ad Thessalonicenses 11

11

Πρὸς Τιμόθεον

β'. Ad Timotheum 11

11

Πρὸς Τίτον

Ad Titum H

H

Πρὸς Φιλήμονα

Ad Philemonem 88

88

Πρὸς Ἑβραίους

Ad Hebræos. 88

88

VENETIIS. M D X X X I I I.

ΠΑΥΛΟΥ ΤΟΥ ΑΠΟ-

σόλου ἡ πρὸς Ῥωμαίους
ἐπιστολή.

Epistola Pauli apostoli
ad Romanos.

PAVLVS servus Iesu Christi, vocat⁹ ad munus apostolicū segregatus in euāgeliū dei, quod aī promiserat per pphetas suos in scripturis sanctis de filio suo, qui genitus fuit ex semine David secundū carnē, qui declaratus fuit filius dei cum potentia, s̄m spiritū sanctificatiōis, ex eo quod resurrexit ē mortuis Iesus christus dñs noster, per quē accepimus grām ac muneris apostolici fūctionē, vt obediā f̄ dei inter oēs gētes sup ipsius nomine, quorum de numero estis & vos vocati Iesu Christi. Omnibus q̄ Romē estis dilectis dei, vocatis sanctis, grā vobis & pax à deo p̄re nostro & dño Iesu Christo . Primū quidē grās ago deo meo per Iesum Christū sup oibus vobis, quod fides vestra annunciat̄ in toto mundo. * Testis enim mihi est deus, quem collo spiritu meo, in euangelio filii ipsius, quod indefinenter mentionē vestri faciam,

ΠΑΥΛΟΣ δούλος Ἰησοῦ Χριστοῦ, κλητὸς ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, ἀφορισμένος εἰς εὐαγγέλιον θεοῦ, ὃ προεπηγγέλατο διὰ τῶν προφητῶν κυρίου ἐν γραφαῖς ἁγίαις, περὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, τοῦ γενομένου ἐκ σπέρματος Δαβὶδ, κατὰ σάρκα, τοῦ ὀριζέντος ἡμῶν θεοῦ, ἐν δυνάμει, κατὰ πνεῦμα ἁγίου ἰσχύος ἐξ ἁγίας καὶ σωτηρίας ἡμῶν, Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν, δι' οὗ ἐλάβομεν χάριν καὶ ἀποστολήν, εἰς τοὺς ἔθνη ἐπίσεισεν ἐν πᾶσι τοῖς ἔθνεσιν, ὑπὲρ τοῦ νόμου αὐτοῦ, ἐν αἷσι ἐσὲ καὶ ὑμεῖς, κλητοὶ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πᾶσι τοῖς ἀγαπῶμεν ἐν Ῥώμῃ, ἀγαπητοῖς θεοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πρῶτον μὲν ἐνχαριστῶ τῷ θεῷ μου, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ πρὸ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἡ πίστις ὑμῶν καταγγέλλεται ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ. Μάρτυς γάρ μοι ἐστὶν ὁ θεὸς ὁ λατρεύων ἐν τῷ πνεύματί μου, ἐν τῷ εὐαγγελίῳ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, ὡς ἀδελφὸς ἀπίστος μὲν ἡμῶν ποιῶμαι

Epistola Beatiss. Pauli apostoli ad Romanos.

PAVLVS seruus Iesu Christi vocatus apostolus segregatus in euangelium Dei, quod ante promiserat per prophetas suos in scripturis sanctis de filio suo facto ex semine Dauid secundum carnem, de finito filio Dei, in potestate per Spiritum sanctitatis, ex resurrectione à mortuis Iesu xpo domino nostro per quem accepimus gram & apostolatam p nomine eius, ad obedientiam fidei in omnibus gētibus, in quibus estis & vos vocati Iesu Christi, omnibus, qui estis Romę, dilectis dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax a deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Primum quidem gratias ago Deo meo p Iesum Christum pro omnibus vobis quia fides vestra annunciat in vniuerso mūdo. Testis enim est mihi deus quem colo in spiritu meo in euangelio filii eius, quod sine intermissione memoriã vestri facio,

EPISTOLA PAULI Apostoli ad Romanos.

Cap. I.

PAVLVS seruus Iesu Christi vocatus apostolus segregatus in euangelium Dei, qđ ante p miserat p pphetas suos in scripturis sc̄tis de filio suo, q factus ē ei ex semine Dauid, secūdu carnē, qui pdestinatus est filius Dei in virtute, secūdu spūm sanctificationis, ex resurrectione mortuoru Iesu Christi dñi nri, p quem accepimus gratiam & apostolatū, ad obediendum fidei, in oibus gētibus pro noie eius, in quibus estis & vos vocati Iesu Christi, oibus qui sunt Romę dilectis dei, vocatis sanctis, gratia vobis & pax à deo p̄c: & dño nostro Iesu Christo. Primum qdem gr̄as ago deo meo per Iesum Christum pro omnib⁹ vobis: quia fides vestra annūciat in vniuerso mūdo. Te 2. T
stis enim mihi est De⁹, cui B
seruio in spū meo in euangelio filii eius, q sine intermissione memoriã v̄ri facio

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

πάντοτε ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, θεόμενος, εἶπὼς ἢ δὴ ποτὲ ἀποφωθίσομαι ἐν τῷ θελήματι τοῦ θεοῦ ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. Ἐπιποθῶ γὰρ ἰδεῖν ὑμᾶς, ἵνα ἰμεταδώ χάρισμα ὑμῖν πνευματικόν, ἕως τοῦ στερεοῦναι ὑμᾶς, τοῦτο δὲ ἐστὶ, συμπαρακληθῆναι ἐν ὑμῖν, διὰ τῆς ἐν ἀλλήλοις πίστεως, ὑμῶν τε καὶ ἐμοῦ. Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὅτι πολλάκις προθέμην ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ ἐκωλύθη ἄχρι τοῦ θανάτου, ἵνα κερπὸν τινα χῶ καὶ ἐν ὑμῖν, καθὼς καὶ ἐν τοῖς λοιποῖς ἔθνεσιν. Ἐλλοσίτε καὶ βαρβάρους, σοφρίστε καὶ ἀνοήτους, ὀφιλέτης εἰμί. ὄντως τὸ κατ' ἐμὲ, προθύμον, καὶ ὑμῖν τοῖς ἐν ζωῇ ἀγγελίσασθαι. Οὐ γὰρ ἐποικίζομαι τὸ ἀγγέλιον τοῦ Χριστοῦ. Δύναμις γὰρ θεοῦ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν παντὶ τῷ πισέοντι, Ἰουδαίω τε πρῶτον καὶ Ἕλληνι. Δικαιοσύνη γὰρ θεοῦ ἐν αὐτῷ ἀποκαλύπτεται ἐκ πίστεως εἰς πίσιν. καθὼς γέγραπται. ὁ δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζῖσται. Ἀποκαλύπτεται γὰρ ὁργὴ θεοῦ ἐπ' οὐρανοῦ, ἐπὶ πᾶσιν ἀσέβεικν, καὶ ἀδικίαν ἀνθρώπων, τῶν τῶν ἀλήθειαν ἐκδικίαν κατεχόντων.

editio posterior

semper in precibus meis orās, siquō modo tandem aliqua do prosperum iter cōtingat, volente deo, ut veniam ad vos. Desiderio enim videre vos, aliquod impartiar vobis donum spirituale, quo confirmemini, hoc est, ut cōmunem capiam consolationem in vobis per mutuam fidem, vestram simul & meā. Nolo autē, vos ignorare fratres, quod saepe proposuerā venire ad vos, licet prepeditus fuerim ad hunc usque diē, quo fructum aliquē haberē inter vos quoq; quemadmodum & inter reliquas gētes. Græcis simul & Barbaris, eruditus pariter ac rudibus debitor sum: ita quantum in me est, paratus sum vobis quoq; qui Romę estis evangelizare. Non enim me pudet euāgelii Christi. Potentia siquidem est dei, ad salutem omnium credēti, Iudæo primū simul & Græco. Iustitia. n. dei p illud patet ex fide i fidē. * Si cuti scriptū est: Iust' at ex fide victurus est. Palā fit. n. ira dei de cœlo aduersus oēm impietate, & iniustitiā hoīum, q veritate in iniustitia detinet;

semper in orationibus meis: rogās si quo pacto tādē aliquando prosperer in voluntate dei, vt veniam ad vos. desidero enim v̄dere vos: vt aliquod spirituale donum vobis impartiar, ad confirmandos vos, hoc est vt consoler vobiscum per mutuam fidem, vestrāq; atq; meam. Non velim autem vos latere fratres, q̄ frequenter proposui proficisci ad vos: & hucusq; prohibitus sum. proficisci inquā ad vos: vt aliquem etiam fructum habeam i vobis quemadmodū & in ceteris gētibus, & græcis, & barbaris. tā sapiētibus q̄ insipientibus debitor sum: adeo vt & in me promptitudo sit, vobis qui Romæ estis euangelizare. Non. n. erubesco euangelium Christi. Potestas enim dei est: ad salutem omni credenti, Iudæo primum atque gentili. Iustitia enim dei in eo reuelatur ex fide in fidē: sicut scriptum est. Iustus autem ex fide viuet. Reuelatur enim ira dei de coelo super omnem impietatem & iniustitiam eorū hominū: q̄ veritatem in iniustitia detinent.

semper in orationibus meis: obsecrans, si quo modo tandem aliquando prosperū iter habeam in voluntate dei, veniendi ad vos. Desidero enim videre vos, vt aliqd impartiar vobis gratiæ spiritualis, ad confirmandos vos: id est, simul consolari in vobis per eā, quæ inuicē est, fidē vestrā, atq; meā. Nolo autē vos ignorare fratres: quia sepe proposui venire ad vos (& prohibitus sum vsque adhuc) vt aliquē fructū habeā i vobis, sicut & in ceteris gētibus. Græcis, ac Barbaris: sapientibus, & insipientibus, debitor sum: ita q̄ in me promptum est, & vobis q̄ Romæ estis, euangelizare. Nō enim erubesco euangelium. Virtus enim dei est, in salutē omni credenti: Iudæo primum & Græco. Iustitia. n. dei in eo reuelatur ex fide in fidem, sicut scriptum est. Iustus autē ex fide viuet. Reuelat enim ira dei de coelo super oēm impietatem & iniustitiam hominum eorum, qui veritatem dei in iniustitia detinent:

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Θιόπι τὸ γνωστὸν τοῦ Θεοῦ, φαι
 τερόν ἐστιν ἐν αὐτοῖς. ὁ γὰρ θεὸς
 αὐτοῖς ἐφανερώσκει, καὶ γὰρ
 ἀόρατα αὐτῷ, ἀπὸ κτίσεως κόσ
 μου, τοῖς ποιήμασι νοούμενα
 καθαροῦται, ἢτε αἰθιρῶν αὐτῶν
 δυνάμεις καὶ θεότις, εἰς τὸ εἰ
 νοῦν αὐτῶν ἀναπολογητῶν,
 θιόπι γινόντες τὸν θεὸν οὐχ ὡς
 θεὸν ἐδόξεσαν ἢ ἀχαρίσκουσαν,
 ἀλλ' ἐματαιώθησαν ἐν τοῖς θιαι
 λογισμοῖς αὐτῶν, καὶ ἐσκοτίθη
 ἢ ἀσύνητος αὐτῶν καρδία, φάλο
 σκοντες εἶναι σοφοί, ἐμωράνθη
 σαν. καὶ ἠλλαξαν τὴν δόξαν
 τοῦ ἀφάρτου Θεοῦ, ἐν ὁμοιωμα
 τικῆς φθαρτῆς ἀνθρώπου,
 καὶ πετεινῶν καὶ τετραπόδων
 καὶ ἔρπετων. θιὸ καὶ παρῆ
 δωκεν αὐτοῖς ὁ Θεὸς ἐν ταῖς
 ἐπιθυμίαις τῶν καρδιῶν αὐ
 τῶν, εἰς ἀκαθαρσίαν, τοῦ ἀτιμά
 ζεσθαι καὶ σώματα αὐτῶν ἐν
 ἑαυτοῖς. οἵπνες μετέλλαξαν
 τὴν ἀλήθειαν αὐτῶν ἐν τῷ φάλο
 θει, καὶ ἐσεβάσθησαν καὶ ἐλά
 τρησαν τῇ κτίσει, παρὰ τὸν
 κτίσαντα, ὅς ἐστιν ἀλογητῶς εἰς
 τοὺς αἰῶνας, Ἀμήν.

Διὰ τοῦτο παρῆδωκεν αὐτοῖς
 ὁ Θεὸς εἰς πάθη ἀτιμίας. αἴλο
 τε γὰρ θήλειαι αὐτῶν μετέλλα
 ξαν τὴν φυσικὴν χεῖρσιν, εἰς
 τὴν παρὰ φύσιν. ὁμοίως τε καὶ

editio posterior

propterea quod id, quod de deo eo
 gnosci potest, manifestum est in
 illis. Deus. n. illis patefecit. Si
 quod quae sunt invisibilia illius,
 ex creatione mundi, dum per opera
 intelliguntur, prudent, ipsaque
 eterna eius potentia ac divini
 tas, in hoc, ut sint inexcusabi
 les, propterea quod cum deum cogno
 verit, non ut deum glorificaue
 runt, neque grati fuerunt, sed fru
 strati sunt per cogitationes suas,
 & obtenebratum est inscientis cor
 eorum. Cum se crederent esse sa
 pientes, stulti facti sunt, mu
 taueruntque gloriam immor
 talis dei, per imaginem, non so
 lum ad mortalis hominis simi
 litudinem effectam, verum etiam vo
 latilium & quadrupedum & re
 ptilium. Quia propter cupiditates cordium suo
 rum, in immundiciam, ut ignomi
 nia afficiat corpora sua inter
 se mutuo, quae commutarunt veri
 tatem eius in mendaciam, & venera
 ti sunt, colueruntque ea, quae condita
 sunt, supra eum, quae condidit, quae est
 laudandus in saecula. Amen.
 Quamobrem tradidit eos
 deus in cupiditates ignomi
 niosas. Nam & foeminae
 illorum mutauerunt natu
 ralem usum, in eum, qui est

quia notitia dei: manifesta ē
eis. deus enim eis manifesta
uit. nam inuisibilia eius: à
conditione mundi, operibus
ipsis intellecta conspiciunt,
id est sempiterna eius pote-
stas ac diuinitas: vt sint inex-
cusabiles. Quia cum cogno-
uerint deum: non tanquam
deū glorificauerunt aut gra-
tias egerunt, sed euauerūt,
in cogitationibus suis, & ob-
scuratū est insipiēs cor eo-
rum. dicentes se esse sapien-
tes: stulti facti sunt. Et muta-
uerunt gloriam incorruptibi-
lis dei: in similitudinem ima-
ginis corruptibilis hominis,
& volucrum, & quadrupe-
dum, & serpentum. Propter
quod & tradidit eos deus in
desideriis cordium eorum
in immunditiam: vt ignomi-
nia afficiant corpora sua in
seipsis, qui commutauerunt
veritatem dei in mendaciū:
& venerati sunt & coluerūt
creaturam prætermisso crea-
tore, qui est benedictus in sæ-
cula. Amen. Propter hoc
tradidit eos deus in affectus
ignominie. Nam & scemi-
næ eorum mutauerunt na-
turalem vsum: in eum qui est

quia qđ notū est dei, mani-
festū ē in illis. Deus. n. illis
manifestauit. Inuisibilia. n.
ipſius à creatura mūdi, per
ea, quæ facta sunt, itellecta
spiciūt: sempiterna quoq;
eius virtus, & diuinitas:
ita vt sint inexcusabiles.
Quia cū cognouissēt deū:
nō sicut deū glificauerūt,
aut grās egerunt: sed eua-
nuerunt in cogitationibus
suis: & obscuratū ē insipiēs
cor eorū. dicētes. n. se esse
sapiētes, stulti facti sunt. Et
mutauerūt gloriā incorru-
ptibilis dei, i similitudinē
imaginis corruptibilis ho-
minis, & volucrum, & qua-
drupedū, & serpentū. Pro-
pter qđ tradidit illos de-
o in desideria cordis eorū, in
immūditia: vt cōtumeliis
afficiāt corpora sua i semet
ipsis, qui cōmutauerūt ve-
ritatē dei in mēdaciū: & co-
luerunt & seruiuerunt crea-
turæ, potius q̄ creatori, q̄
est benedictus in sæcula.
Amen. Propterea tradi-
dit illos deus in passiones
ignominie. Nā sceminæ eo-
rum immutauerūt natura-
lē vsum, in eū vsum, q̄ est

Eph

D

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

οἱ ἄρσενες, ἀφέντες τὴν φύσιν
κὴν χρεῖσιν τῆς θηλείας, ἐξε-
καύθησαν ἐν τῇ ὀρέξει αὐτῶν
εἰς ἀλλήλους, ἄρσενες ἐν ἄρσεν
σι τὴν ἀγκυμοσύνην κατεργαζό-
μενοι, καὶ τὴν ἀντιμιθίαν ἢ
ἔδει τῆς πλάνης αὐτῶν, ἐν ἑαυ-
τοῖς ἀπολαμβάνοντες. Καὶ
καθὼς οὐκ ἐδοκίμασαν τὸν θεὸν
ἔχειν ἐν ἐπιγνώσει, παρέδωκεν
αὐτοὺς ὁ θεὸς εἰς ἀδόκιμον
νοῦν, ποιεῖν τὰ μὴ καθήκοντα,
πεπληρωμένους πάσῃ ἀδικίᾳ,
πορνείᾳ, πονηρίᾳ, πλεονεξίᾳ, και-
ρίᾳ, μεσοῦς φθόρου, φόνου, ἐρη-
σίας, δόλου, κακοθείας, ψιθυρι-
σῶς, καταλάλους, θεοσυγῆς, ὑ-
βρισῶς, ὑπερφάνους, ἀλαζό-
νας, ἐφωρετὰς κακῶν, γενᾶσιν
ἀπειθεῖς, ἀσωμένους, ἀσωθέ-
τους, ἀσέργους, ἀσπόνδους, ῥε-
λεμήμονας. Οἵτινες τὸ δικαίω-
μα τῷ θεῷ ἐπιγόντες, ὅτι οἱ τὰ
τοιαῦτα πράσσοντες, ἀξιοὶ θου-
νάτου εἰσὶν, οὐ μόνον αὐτὰ
ποιοῦσιν, ἀλλὰ καὶ συνάθε-
κοῦσι τοῖς πράσσουσι. Διο-
ἀναπολόγητος εἰ ὡς ἄνθρωπε,
πᾶς ὁ κρίνων. ἐν ᾧ γὰρ κρίνεις
τὸν ἕτερον, σταυρῶν κατακρί-
σεις, τὰ γὰρ αὐτὰ πράξεις ὁ
κρίνων. Οἷδαμεν δὲ ὅτι τὸ
κρίμα τῷ θεῷ ἐστὶ κατὰ ἀλή-
θειαν ἐπὶ τοὺς τὰ τοιαῦτα πρά-

editio posterior

præter naturâ. Similiterq; &
masculi, relicto naturali usu
fœminæ, exarsêrunt p appetē-
tiâ sui, alius in aliū, masculi i
masculos fœditatē perpetrâ-
tes, & premiū, qđ oportuit, ex-
toris sui in se se recipiētes. Et
quæ admodū nō pbauerunt,
vt deū agnosceret, ita tradidit
eos deus i reprobâ men-
tē, vt facerēt quæ nō quenie-
bat, repleti oī iniustitia, scor-
tatione, versutia, auaritia, ma-
litia, pleni inuidia, cœde, otē-
tiōe, dolo, malis pditi mcri-
b, susurrōnes, obtrectatores,
dei osores, otumeliosi, elati,
gliosi, excogitatores malorū,
parētib' imorigeri, exptes in-
telligētis, pactorū haud qua-
q̄ tenaces, alieni a charitatis
affectu, nescii fœderis, imise-
ricordes. Qui cū dei iustitiâ
nouerint, nepe qđ ii, q talia
faciūt, digni sint morte: non
solū ea faciunt, verumetiâ ac-
sentiant iis, qui faciunt.

Quappter inexcusabilis es o
hō, qsq; es, q iudicas. * Nam
hoc ipso qđ iudicas alterū, te
ipsum cōdemnas. Eadē. n. fa-
cis tu, q iudicas. Scimus aut,
quod iudiciū dei est secūdiū
veritatē, aduersus eos q talia

contra naturam. Similiter autem & mares dimittentes naturalem usum foeminae: exarserunt in concupiscentia sua in se inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes & mercedem erroris sui quam oportuit, in seipsis recipientes. Et sicut non probauerunt deum habere in notitia: tradidit eos deus in improbam mentem faciendi quae non decet, repletos omni in iustitia, fornicatione, neqtia, auaritia, malignitate, plenos inuidia, caede, contentione, dolo, deprauata consuetudine, murmuratores, detractores, deo odibiles, iniuriosos, supbos, arrogantes, inuentores malorum, parentibus rebelles, insipientes, in compositos, sine dilectione, infidos, in misericordes. qui iustitiam dei cognoscentes, quod quae talia agunt digni sunt morte: non solum haec agunt, sed etiam consentiunt agentibus.

Propter quod inexcusabilis es O homo: quicumque es qui iudicas. In quo enim iudicas alium: te ipsum condemnas. eadem enim agis: qui iudicas. Scimus autem: quod iudicium dei est secundum veritatem, in eos, qui talia

contra naturam. Similiter autem & masculi, relicto naturali usu foeminae, exarserunt in desideris suis in inuicem, masculi in masculos turpitudinem operantes: & mercedem: (quam oportuit) erroris sui, in seipsis recipientes. Et sicut non probauerunt deum habere in notitia tradidit illos deus in reprobum sensum: ut faciat ea, quae non conueniunt: repletos omni iniquitate, malitia, fornicatione, auaritia, neqtia, plenos inuidia, homicidio, et etiam, dolo malignitate, susurrones, detractores, deo odibiles, etumeliosos, supbos, elatos, iuetores malorum, parentibus non obediētes, insipientes, in compositos, sine affectione, absque foedere, sine misericordia. Qui cum iustitiam dei cognouisset: non intellexerit, quoniam quae talia agunt, digni sunt morte: non solum quae ea faciunt, sed etiam quae consentiunt faciētib;

Propter quod, inexcusabilis es **Cap**
O homo omnis, qui iudicas. **A**
In quo enim iudicas alterum, te ipsum **Mat**
condemnas. eadem enim agis, qui iudicas. Scimus enim, quoniam iudicium dei est, secundum veritatem, in eos qui talia

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

αυτοῦ. Λογίζῃ δὲ τὸτο ὡς ἄν
 δραπέ, ὁ κρίνων τοὺς τὰ τοιαῦ
 τα παρασπονταί, καὶ πειῶν αὐ
 τὰ, ὅτι σὺ ἐκφένῃ τὸ κρίμα
 τοῦ θεοῦ; ἢ τὸ πλούτου τῆς χρησ
 σότητος αὐτοῦ, καὶ τῆς ἀνοχῆς,
 καὶ τῆς μακροθυμίας καταφρο
 νῆς, ἀγνοῶν, ὅτι τὸ χρῆσόν τοῦ
 θεοῦ εἰς μετάνοιάν σε ἄγει;
 Κατὰ δὲ τὴν σκληρότητα σου,
 καὶ ἀμετανόητον καρδίαν, θηρ
 σαυρίζεις σεαυτῷ ὄργην ἐν ἡμέ
 ρῃ ὄργῆς, καὶ ἀποκαλίψεις δι
 καιοκρισίας τοῦ θεοῦ, ὃς ἀποδώ
 σει ἐκάστω κατὰ τὰ ἔργα αὐ
 τοῦ, τοῖς μὲν καὶ ὑπομονὴν ἔρ
 γου ἀγαθοῦ δόξαν καὶ τιμὴν
 καὶ ἀφθαρσίαν ζητοῦσι, ζωὴν
 αἰώνιον. τοῖς δὲ ἐξ ἐριθείας,
 καὶ ἀπειθοῦσι μὲν τῇ ἀληθείᾳ,
 πειθόμενοι δὲ τῇ ἀδικίᾳ, θυμ
 μός, καὶ ὄργη, θλίψις, καὶ σενου
 χωρία, ἐπὶ πᾶσαν ψυχὴν ἀνο
 θεώπου τοῦ κατεργαζομένου τὸ
 κακόν, Ἰουδαίου τε πρώτου καὶ
 Ἑλλήνου. δόξα δὲ, καὶ τιμὴ, καὶ
 εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ
 ἀγαθόν, Ἰουδαίῳ τε πρώτου καὶ
 Ἑλλήνι. οὐ γὰρ ἐστὶ προσωπολη
 ψία παρὰ τῷ θεῷ. ὅσοι γὰρ ἐν β
 μως ἡμαρτον, ἐν ἐμῶς καὶ ἀπο
 λωῖται. καὶ ὅσοι ἐν νόμῳ ἡμαρ
 τον, διὰ νόμου κριθήσονται. οὐ
 γὰρ οἱ ἀκροαταὶ τοῦ νόμου δίκ

editio posterior

agunt. Cogitas aut hoc o ho
 mo, qui iudicas eos, qui talia
 faciunt, & facis eadem, quod tu sus
 fugies iudiciū dei? Aut diui
 tias bonitatis illius ac tolerā
 tię, lenitatisq; otēmnis, igno
 rans, quod bonitas dei ad pēni
 tētia te inuitat? Sed iuxta du
 rita tuā, & cor pœnitere ne
 sciū, colligis tibi ipsi itam in
 die irę, quo patefiet iustū iu
 diciū dei, qui redditurus est
 unicuiq; iuxta facta sua: iis
 quę, q pŕeuerātes in bñfaciē
 do, gloriā & honorē & imor
 talitatē q̄rit, vitā æternā: iis
 vero, qui sunt cōtentiosi, & q
 veritati quidem non obtem
 perant, sed obtemperāt iniu
 stitię, vētura est indignatio,
 & ira, afflictio & anxietas,
 aduersus omnem animā ho
 minis perpetrantis malū, Iu
 dęi primum, simul & Græci.
 Gloria vero & honor & pax
 omni operanti bonū, Iudæo
 primum simul & Græco.
 Non enim est pŕsonarū respec
 ctus apud deū. Quicunq; enī
 sine lege peccauerunt, sine
 lege & peribunt: & quicun
 que in lege peccauerunt,
 per legem iudicabuntur. Nō
 enim qui audiunt legem, iu

agunt. Putas vero hoc O homo, q*ui* iudicas eos, qui talia agunt, & eadem agis: q*uonia*m tu es fugies iudiciũ dei? An diuitias benignitatis eius & tolerantia*e* & longanimitatis cõtemnis: ignorans q*uonia*m benignitas dei ad pœnitentiã te adducit: secũdum autem duritiam tuam & impœnitẽs cor, thesaurizas tibi ipsi iram in die iræ, & reuelationis, & iusti iudicii dei: qui reddet vni cuiq*ue*; s*ecundu*m opera eius. iis quidem, qui p*ro* patientiam boni operis quærunt vitã æternã: gloriam, & honorẽ, & incorruptibilitatem. illis vero, qui ex contentione sunt, & qui sunt increduli veritati, creduli autem iniustitiæ: furor erit & ira. pressura erit & angustia super omnem animam hominis operantis malum: iudæi primum & gẽtilis. gloria autem & honor & pax erit omni operanti bonum iudæo primum & gentili. Non est enim p*ro*sonarũ respectus apud deũ. Quicũq*ue*; enĩ sine lege peccauerũt: sine lege & p*ro*bũt. & quicũq*ue*; cũ lege peccauerũt: p*ro* legẽ iudicabũtur. Nõ. n. auditores legis iu

agũt. Existimas autẽ hoc d*e* homo, q*ui* iudicas eos, q*ui* talia agũt: & facis ea: quia tu effugies iudiciũ dei? An diuitias bonitatis eius, & patientia*e*, & longanimitatis, cõtemnis? ignoras, quã benignitas dei ad pœnitentiã te adducit? Secũdũ autẽ duritiã tuã, & impœnitens cor thesaurizas tibi irã in die iræ, & reuelationis, iusti iudicii dei: qui reddet vni cuiq*ue*; s*ecundu*m opa eius, iis quidẽ, q*ui* s*ecundu*m patientiã boni operis, gloriam, & honorẽ, & incorruptionẽ quærunt: vitam æternã. iis autẽ, qui sunt ex cõtentione, & qui non acquiescunt veritati, credũt autem iniquitati: ira, & indignatio. Tribulatio, & angustia, i omnem animã hoĩs operãtis malũ, Iudæi primũ, & Græci glia autẽ, & honor, & pax, omni operãti bonũ, Iudæo primũ & Græco. nõ. n. est acceptio p*ro*sonarũ apud deum. Quicũq*ue*; n. sine lege peccauerũt: sine lege peribũt. & quicunq*ue*; in lege peccauerunt: p*ro* legẽ iudicabuntur. Nõ enĩ auditores legis iu

B

Mat.

Eph.

Deut.

y. Par

Iob. :

Act.

Mat

C

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

καὶ περὶ τῷ θεῷ, ἀλλ' οἱ
 ποιτοὶ τῷ νόμῳ δικαιοσύνην
 ποιῶσι. Ὅταν γὰρ ἔθνη τὰ μὴ νό-
 μον ἔχοντα, φύσει τὰ τῷ νόμῳ
 ποιῶσι, οὕτω νόμον μὴ ἔχοντες,
 ἑαυτοῖς εἰσι νόμος, οἵτινες ἐν δέ-
 κνυται τὸ ἔργον τῷ νόμῳ γρά-
 πτον ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν,
 συμμορτυροῦσθαι αὐτῶν τῆς συ-
 νειδήσεως, καὶ μεταξὺ ἀλλή-
 λων τῶν λογισμῶν κατηγορου-
 ῶν, ἢ καὶ ἀπολογουμένων, ἐν
 ἡμέρα ὅτε κρινεῖ ὁ θεὸς τὰ κρυ-
 πτὰ τῶν σκεπτῶν, κατὰ τὸ
 εὐαγγέλιόν μου διὰ Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ. Ἰδὲ σὺ Ἰουδαίος ἐπινοοῦ-
 ζῃ, καὶ ἐπαυαπῶν τῷ νόμῳ,
 καὶ καυχᾶσαι ἐν θεῷ, καὶ γινώ-
 σκεις τὸ θέλημα, καὶ δοκιμάζεις
 τὰ διαφέροντα, κατηχούμενος
 ἐκ τῷ νόμῳ, πείροί τις τε σεαυ-
 τὸν ὁ δίκυον εἶναι τυφλῶν, φῶς
 τῶν ἐν σκότει, τοῦ δ' αὐτῶν ἀφρό-
 νων, διδασκαλὸν νεπίων, ἔχον-
 τα τῶν μέρφωσιν τῆς γνώσεως,
 καὶ τῆς ἀληθείας ἐν τῷ νόμῳ.

Ὅ ὡς διδάσκων ἕτερον, σεαυ-
 τὸν οὐ διδάσκεις. ὁ κρυπῶν
 μὴ κλέπειν, κλέπεις. ὁ λέγων
 μὴ μοιχεύειν, μοιχεύεις. ὁ βδελ-
 υνασόμενος τὰ εἰδωλα, ἱεροσυ-
 λείας. ὅς ἐν νόμῳ καυχᾶσαι,
 διὰ τῆς παραβάσεως τῷ νόμῳ
 τὸν θεὸν ἀτιμάζεις. τὸ γὰρ ὄνομα

editio posterior

ſti ſunt apud deum, ſed q̄ le-
 gem factis exprimūt iuſti ha-
 bebuntur. Nam cum gentes
 qui legem non habent, natu-
 rura quæ legis ſunt, fecerint,
 eſ legem non habentes ſibi
 iſtis ſunt lex, q̄ oſtēdūt opus
 legis ſcriptū in cordib⁹ ſuis,
 ſimul atteſtante illorū cōſciē-
 tia, & cogitationibus inter ſe
 accuſantibus, aut et̄ excuſan-
 tibus, in eo die, cū iudicabit
 dominus occulta hoīum, iu-
 xta euāgelium meum per Ie-
 ſum Chriſti. Ecce tu Iudæus
 cognominaris & acquieſcis i
 lege, & gloriaris in deo, &
 noſtri uoluntatem, ac probas
 eximia, inſtitutus ex lege, cō-
 fidisq; teipſum ducem eē ce-
 corum, lumē in tenebris ver-
 fantium, eruditorem inſipie-
 tium, doctorem imperitorū
 habentem formam cognitio-
 nis, ac veritatis per legē. Qui
 igitur doces alium, teipſum
 non doces: qui prædicas nō
 furandum, furaris: qui dicis
 non adulterandum, adulte-
 rium committis: qui execra-
 ris ſimulacra, ſacrilegium ad-
 mittis: qui de lege gloria-
 ris, per legis tranſgreſſionē
 deū de honeſtas. Nā nomen

ſi ſunt apud deum: ſed factores legis iuſtificabuntur. Cū enim gentes quę legem non habent, natura ea quę legis ſunt faciant: ipſę legem non habentes ſibi ipſis ſunt lex. quę oſtendunt opus legis ſcriptum in cordibus ſuis: teſtimonium reddente conſcientia ſua & cogitationibus inter ſe inuicem, accuſantibus, aut etiam defendentibus, in diem dū iudicabit deus occulta hominum, ſecundum euangelium meum per Ieſum Chriſtum. Vide: tu Iudæus nominaris, & requieſcis in lege, & gloriaris in deo, & cognoſcis voluntatē, & probas vtiliora inſtructus in lege, cōfidis teipſum eſſe ducē cæcorum, lumen eorū, qui in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum paruulorum, habentem formā agnitionis & veritatis in lege. igitur qui doces alium teipſum non doces? qui prædicās non ſurandū: ſuraris? qui dicis nō mœchādū: mœcharis? q̄ deteſtaris idola ſacrilegiū facis? q̄ in lege gliaris: p̄ trãſgreſſionē legis deū inhonoras? Nomen

ſi ſunt apud deū: ſed factores legis, iuſtificabunt. Cū enī gētes, quę legē nō habent, naturaliter ea, quę legis ſunt, faciūt: eiufmodi legē nō habētes ipſi ſibi ſūt lex: q̄ oſtendūt opus legis ſcriptū in cordibus ſuis, teſtimoniū reddēte illis conſcientia ipſorū, & iter ſe inuicē, cogitationū accuſantiū, aut etiā defendētium; in die: cū iudicabit de⁹ occulta hoīum, ſm̄ euāgeliū meū, per Ieſum Chriſtum. Si autē tu Iudæus cognominaris, & requieſcis i lege, & gloriaris in deo, & noſtri voluntatē eius, & p̄bas vtiliora, iſtructus p̄ legē, cōfidis teipſum eſſe ducē cæcorum, lumen eorū, q̄ in tenebris ſunt, eruditorem inſipientium, magiſtrum infantium, habentē formā ſcientię, & veritatis, in lege. Qui ergo alium doces, teipſum nō doces? qui prædicās nō ſurandum, ſuraris? q̄ dicis nō mœchādū, mœcharis? q̄ abominaris idola ſacrilegiū facis? q̄ in lege gloriaris: p̄ præuaricationē legis, deum inhonoras? Nomen

Mat. v
140.10

Abacuc.

τὸ θεοῦ δι' ὑμᾶς βλασφημεῖται ἐν τοῖς ἔθνεσι, καθὼς γέγραπται. περιτομὴ μὲν γὰρ ὡφέλιμος, εἰ ἂν νόμον πράξης, εἰ ἂν δεῖ παραβάτης νόμου ἦς, ἢ περιτομὴ σου ἀκροβυστία γέγονεν.

Ἐὰν οὖν ἢ ἀκροβυστία τὰ διουκατωματικὰ τῷ νόμου φυλάσῃ, οὐχὶ ἢ ἀκροβυστία αὐτῷ εἰς περιτομὴν λογισθήσεται; καὶ μενεῖ ἢ ἐκ φύσεως ἀκροβυστία, τὸν νόμον τελούσασε, τὸν διὰ γράμματος καὶ περιτομῆς παραβάτην νόμου; Οὐ γὰρ ὁ ἐν τῷ φακερῷ Ἰουδαίος ἐστίν, οὐδὲ ἢ ἐν τῷ φακερῷ ἐν σαρκεὶ περιτομῆς, ἀλλ' ὁ ἐν τῷ κρυπτῷ Ἰουδαίος, καὶ περιτομὴ καρδίας, ἐν πνεύματι, οὐ γράμματι. οὐ ὁ ἔσται υἱὸς οὐκ ἐξ ἀνθρώπων, ἀλλ' ἐκ τοῦ θεοῦ. Τί οὖν τὸ περιεσθὲν τῷ Ἰουδαίῳ; ἢ τίς ἢ ὠφέλιμος τῆς περιτομῆς; πολλὰ κατὰ πάντα τὰ τρόπων. πρῶτον μὲν γὰρ, ὅτι ἐπιστάθησαν τὰ λόγια τοῦ θεοῦ. τί γὰρ εἰ ἢ πίσισάν τις; μὴ ἢ ἀπίστω αὐτῶν ἢ ἰπίσιν τοῦ θεοῦ καταργήσῃ; μὴ γένοιτο. γινέσθω δὲ ὁ θεὸς ἀληθὴς, πᾶς δὲ ἀνθρώπος ψάσις, καθὼς γέγραπται. ὅπως ἂν διουκατωθῆς ἐν τοῖς λόγοις σου, καὶ σωθήσῃς ἐν τῷ κρίνεσθαί σε. **Εἰ δὲ ἢ ἀδικία ἢ μὴν, θεοῦ δι**

dei pp vos male audit inter gētes, quē admodū scriptum est. Nā circūcisio qdē pdest, si legē suaris. Qd si trāsgresor legis fueris, circūcisio tua in p̄putiū versa est. Ergo si p̄putiū iustificatiōes legis seruauerit, nō ne p̄putiū illius p̄ circūcisione iputabit? & iudicabit qd est ex natura p̄putiū, si legē seruauerit, te q p̄ līterā & circūcisione trāsgresor es legis? Nō is, q in manifesto iudæus sit, iudæus ē, nec ea, quæ i manifesto sit carnis circūcisio, circuncisio est, sed qui in occulto iudæus fuerit, is iudæus est, & circuncisio cordis, circūcisio est, quæ spū cōstat, nō līra, cuius laus non ex hominib' est, sed ex deo. Quid igit h; i quo p̄cellat iudæus? aut q̄utilitas circūcisionis? Multū p̄ oēm modū. Nā p̄mū qdē illud, qd illis p̄missa sūt oracula dei. Quid. n. si qdā fuerūt increduli? Nū incredulitas illorū, fidē dei faciet irritā? Absit. Immo fit de' verax, * Ois autem hō mēdax. Quemadmodum scriptū est; * Vti iustificeris in s̄monibus tuis & vincas cum iudicaris. Qd si in iustitia nostra dei iu

enim Deippter vos blasphemā in gētibus, sicut scriptū est. Circūcisio quidem prodest: si legē obserues. si autē p̄uaricator legis sis: circūcisio tua p̄putium facta est. Si igit̄ p̄putium iustitias legis custodiat: nonne p̄putium eius in circūcisionē reputabit? & id quod ex natura est p̄putium, legem consumans: iudicabit te, qui per literam & circūcisionē p̄uaricator es legis? Nō enim qui in manifesto: Iudæus est. neq; quē in manifesto in carne circūcisio. sed qui in abscondito: Iudæus est. & circūcisio cordis in spiritu, nō litera. cuius laus non ex hominibus, sed ex Deo est.

Quid igitur amplius iudæo, aut quæ utilitas circūcisionis? Multū omni modo. p̄cipue quidem: q̄ credita sūt eloga dei. Quid enim si non crediderūt aliqui? Nunquid incredulitas eorū fidem dei tollet? Absit. Esto autē deus verax, omnis autē homo mendax, sicut scriptum est. vt iustificeris in sermonibus tuis: & vincas cum iudicaris. Si autem iniustitia nostra, iu-

enim dei per vos blasphemā inter gētes, sicut scri- Esa. 52. Eze. 36.
ptū est. Circūcisio q̄dē p̄dest, si legē obserues, si autē p̄uaricator legis sis: circūcisio tua p̄putiū facta est. Si igit̄ p̄putiū, iustitias legis custodiat, nonne p̄putiū illius in circūcisionē reputabit? & iudicabit id, q̄d ex natura est p̄putiū, legē cōsumās te, qui p̄ literam & circūcisionē p̄uaricator legis es? Nō. n. qui in manifesto iudæus est. neq; quē in manifesto, in carne, est circūcisio. sed q̄ in abscondito, iudæus est. Et circūcisio cordis in spū, nō iustitiae. cuius laus nō ex hoīb, sed ex deo est. CAP. III.

Quid ergo ampli⁹ iudæo ē? aut q̄ utilitas circūcisionis? Multū p̄ oēm modū. Primū q̄dē, q̄ credita sūt illis eloquia dei. Quid. n. si q̄dā illorū n̄ crediderūt? Nūqd̄ incredulitas illorū fidē dei euacuauit? Absit. Ioan. 3. P̄sal. 115. P̄sal. 50.
Est autē de⁹ verax: oīs autē hō mendax, sicut scriptū ē. Vt iustificeris in sermonib⁹ tuis, & vincas cū iudicaris. Si autem iniquitas nostra, iu-

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

editio posterior

κακοσύνην συλλήψαι, τί ἐροῦ-
 μεν; μὴ ἀδίκος ὁ θεός, ὁ ἐπι-
 φέρων τὴν ὀργήν; κατὰ ἀν-
 θρώπον λέγω. μὴ γένοιτο.
 ἐπεὶ πῶς κρινεῖ ὁ θεὸς τὸν κόσ-
 μου; εἰ γὰρ ἀλήθεια τὸ θεοῦ
 ἐν τῷ ἐμῷ ψάσματι ἐπερίστα-
 σεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, τί
 ἐπι καγὼ ὡς ἀμεταωλὸς κρί-
 νομαι; καὶ μὴ καθὼς βλασφη-
 μούμεθα, καὶ καθὼς φασὶ πινεῖς
 ἡμᾶς λέγειν. ὅτι ποιήσωμεν
 τὰ κακὰ, ἵνα ἔλθῃ τὰ ἀγαθὰ.
 ὧν τὸ κρῖμα ἐνδοκίμῳ ἐστίν.
 Τί σὺν; προσεχόμεθα; οὐ πάν-
 τως. προσηπασάμεθα γὰρ Ἰου-
 δαίους τε καὶ Ἕλληνας πάντας,
 ὑφ' ἀμεταίτητον εἶναι, καθὼς γέγρα-
 πται. οὐκ ἔστι δίκαιος, οὐδ' εἷς,
 οὐκ ἔστιν ὁ σωτὴρ, οὐκ ἔστιν ὁ
 ἐκζητῶν τὸν θεόν. πάντες ἐξέ-
 κλήσαν, ἅμα ἠχρηώθησαν, οὐκ
 ἔστι ποιῶν χρηστότητα; οὐκ ἔστιν
 ἕως ἐνός. Τάφους ἀνεωγμέ-
 νος ὁ λάρυξ αὐτῶν, τῆς γλῶ-
 σσης αὐτῶν ἐδολίουσαν, ἴδὲ
 ἀπειδίον ὑπὸ τὰ χεῖρα αὐ-
 τῶν. ὧν τὸ σῶμα ἀραίς καὶ πι-
 κρίας γέμει, ὅβρις οἱ πόδες ἀν-
 τῶν ἐκκέχυται αἷμα. σύντριμμα,
 καὶ ταραχώρῃς ἐν ταῖς ὁδοῖς
 αὐτῶν καὶ ὁ δὸν ἐρήνης οὐκ ἐ-
 γνόσαν. οὐκ ἔστι φόβος θεοῦ ἐπι
 αὐτῶν ἀφ' ἧμεῶν αὐτῶν.

stitionem commendat, quid di-
 cemus? Num iniustus deus, q
 iudicat iram? Humano more
 loquer, absit. Nā quomodo
 iudicabit deus mūdū? Etenī
 si veritas dei p meū menda-
 ciū excellunt in gloriā ipsi,
 quid posthac, & ego veluti
 peccator iudicor? Ac nō po-
 tius, quemadmodū de nobis
 male loquūtur, & sicut qdā
 aiunt nos dicere, faciam⁹ ma-
 la, vt veniāt bona. Quorum
 dānatio iusta est. Quid igi?
 Precellimus eos? Nullo mō.
 Nā ante causis redditis ostē-
 dimus, & Iudæos, & Græcos
 oēs peccato esse obnoxios, si-
 cut scriptū est: Nō est iustus,
 ne vnus qdē: nō est q intelli-
 gat, nō est q exgrat deū: oēs
 deflexerūt, simul inutiles fa-
 cti sunt: nō est q exerceat bo-
 nitatē, nō est vsq; ad vnum.
 Sepulchrū aptum guttur eo-
 rū, linguis suis ad dolum vsi
 sunt venenū aspidū sub la-
 biis eorū, Quorum os execra-
 tione & amarulētia plenū ē,
 veloces pedes illorū ad effu-
 dendū sanguinē. Cōtritio &
 calamitas i viis eorū, & viā
 pacis nō cognouerūt. Nō ē ti-
 mor dei coram oculis eorū.

stitiā dei cōmēdat: qd dice
 mus? Nunqd iustus ē de?
 q infert irā? Secūdū hoīem
 dico. Absit. Alioq quō iudi
 cabit de? mūdū? Si. n. veri
 tas dei ī meo mēdacio abū
 dauit ad gloriā eius: qd ad
 huc & ego tanq̄ peccator
 iudicor? Et non est vt blas
 phemamur, & vt aiūt qdā
 nos dicere: faciamus mala,
 vt veniāt bona? quorū con
 demnatio iusta est. Quid er
 go? Præcellimus? Nō oīno.
 causam. n. p̄ diximus: iudæ
 os scilicet & gētiles, oēs sub
 pctō esse: quēa dmodū scri
 ptū est. q̄a non est iustus ne
 vnus qdē, nō est itelligēs:
 nō est regrens deū. Oēs de
 clinauerūt, simul inutiles fa
 cti sunt: nō est q̄ faciat bo
 nū, nō est vsq; ad vnū. Sep
 pulchrū patēs est guttur eo
 rū, linguis suis dolose age
 bāt: venenum aspidū sub
 labiis eorum. quorū os ma
 ledictione & amaritudine
 plenū ē: veloces pedes eo
 rū ad effundēdū sanguinē.
 Cōtritio & infelicitas ī viis
 eorum, & viam pacis non
 cognouerunt: non est ti
 mor dei ante oculos eorū.

stitiā dei cōmēdat: qd di
 cemus? Nunqd iniqu? est
 deus, q̄ infert irā? S̄m ho
 minē dico. Absit. aliogn,
 quō iudicabit deus hunc
 mūdū? Si. n. veritas dei, in
 meo mēdacio abūdauit,
 in gloriā ipsius qd adhuc
 & ego, tanq̄ peccator, iudi
 cor? & n̄ sicut blasphema
 mur, & sicut aiūt qdā nos
 dicere, faciamus mala, vt
 veniāt bona? quorū dāna
 tio iusta ē. Quid ergo? pre
 cellim? eos? Nequaq̄. Cau
 sati enī sumus Iudæos, &
 Græcos, omnes sub pecca
 to esse: sicut scriptum est,
 Quia non est iustus quis. Gal. 3. d
 quā, nō est itelligēs, nō ē. Ps. 13. d
 regres deū. Oēs declina
 uerūt, simul inutiles facti
 sunt: nō ē q̄ faciat bonū:
 nō est vsq; ad vnū. Sepul
 chrū patēs ē guttur eorū: Ps. 5. c.
 linguis suis dolose agebāt: xii. b
 Venenū aspidū, sub labiis Ps. cxx
 eoz. Quoz os maledictio
 ne, et amaritudie plenū ē: Ps. ix. c
 Veloces pedes eorū, ad ef
 fūdēdū sāguinē. Cōtritio, b
 & infelicitas, ī viis eorū, &
 viā pacis n̄ cognouerūt: n̄
 ē timor dei, aī oclōs eoz.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Οἱ δὲ λέγουσιν, ὅτι ἕσται ὁ νόμος λέγει, τοῖς ἐν τῷ νόμῳ λαλοῦντες, ἵνα πάντες νόμοι φεγγῆται, καὶ ὑπόδικος γένηται πᾶς ὁ κόσμος τῷ θεῷ, διότι ἐξ ἔργων νόμου οὐ δικαιωθήσεται πᾶσα σὰρξ ἐνώπιον αὐτοῦ.

Διὰ γὰρ νόμον ἐπίγνωσις ἁμαρτίας. Νυνὶ δὲ χωρὶς νόμου δικαιοσύνη θεοῦ πεφανέρωται, μαρτυρουμένη ὑπὸ τοῦ νόμου καὶ τῶν προφητῶν. Δικαιοσύνη δὲ θεοῦ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς πάντας, καὶ ἐπὶ πάντας τοὺς πισύοντας.

Οὐ γὰρ ἐστὶ δικαιοσύνη πάντες γὰρ ἁμαρτωνοί, καὶ ὑπεροχῆται τῆς δόξης τοῦ θεοῦ. Δικαιοσύμνοι δὲ ὄντες τῆ αὐτῆ χάριτι, διὰ τῆς ἀπολυτρώσεως τῆς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. ὃν προέθετο ὁ θεὸς ἰλαστήριον, διὰ τῆς πίστεως ἐν τῷ αὐτῷ ἁμαρτίαι, ἵνα ἐνδείξῃ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, διὰ τῆς πίστεως τῶν προγεγονότων ἁμαρτημάτων, ἐν τῇ ἐπινοῇ τοῦ θεοῦ, πρὸς ἐνδείξῃ τῆς δικαιοσύνης αὐτοῦ, ἐν τῷ νυνὶ καιρῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν δίκαιον, καὶ δικαιωῦν τὸν ἐκ πίστεως Ἰησοῦ. Πού οὖν ἡ καύχησις; ἐξ ἐκλείδου. Διὰ ποίου νόμου; τῶν ἔργων; οὐχί, ἀλλὰ διὰ νόμου πίστεως.

editio posterior

Scimus autem quod quæcunq; lex dicit, iis, qui in lege sunt, dicat: ut omnes obturetur, & obnoxius fiat totus mundus deo: propterea quod ex operibus legis non iustificabitur ois caro in conspectu eius. Per legem enim agnitio peccati. Nunc vero absq; lege iustitia dei manifestata est, dum comprobatur testimonio legis ac prophetarum. Iustitia vero dei per fidem Iesu Christi in oēs, & super oēs eos, qui credunt. Non enim est distinctio. Oēs enim peccaverunt, ac destituuntur gloria dei. Iustificatur autem gratis per illius gratiam, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quæ proposuit deo reconciliatore per fidem interueniente ipsius sanguine, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præteritorum peccatorum, quæ deus toleravit, ad ostendendam iustitiã suã, in præsentem tempore: in hoc, ut ipse sit iustus, & iustificas eum, quæ est ex fide Iesu. Vbi igitur gloriatio? Exclusa est. Per quã legem? Operum? Non, immo per legem fidei.

Scimus autem quæcūq; lex loquitur: iis, qui sub lege sunt, loquitur. ut omne os obstruatur: & obnoxius sit omnis mundus deo. quia ex operibus legis nō iustificabitur omnis caro coram eo. Per legē enim, cognitio peccati. Nūc autē iustitia dei sine lege manifesta est: testificata a lege & prophetis. iustitia autem dei per fidem Iesu Christi: in omnes & super omnes, qui credunt. Non enim est distinctio. Omnes enim peccauerunt: & egēt gloria dei. iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiatorum p̄ fidem in sanguine ipsius, ad ostensionem iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium peccatorum, in sufferentia dei, ad ostensionem iustitiæ suæ in hoc tempore, ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu. Vbi est ergo gloriatio? Exclusa est. per quam legem? factorū? Non: sed per legem fidei.

Scimus autē quæcūq; lex loquitur: iis qui in lege sunt, loquitur. ut oēs os obstruat: & subditus fiat oīs mundus deo: quia ex operibus legis, nō iustificabitur omnis caro, coram illo. Per legem enim, cognitio peccati. Nunc autem sine lege, iustitia dei, manifesta est: testificata a lege, & prophetis. Iustitia autem dei per fidem Iesu Christi in omnes, & sup omnes, qui credunt in eum, non enim est distinctio. Omnes enim peccauerūt: & egent gloria dei. iustificati gratis per gratiam ipsius, per redemptionem, quæ est in Christo Iesu, quem proposuit deus propitiatorem p̄ fidē, in sanguine ipsius, ad ostensionē iustitiæ suæ, propter remissionem præcedentium delictorum, in sustentatione dei, ad ostensionem iustitiæ eius in hoc tempore. ut sit ipse iustus, & iustificans eum, qui est ex fide Iesu Christi. Vbi est ergo gloriatio tua? Exclusa est. Per quā legē? Factorū? Nō: sed p̄ legē fidei.

Gal. ij.

C

Πρὸς τοὺς Ῥωμαιοὺς.

λογίζομεθα ὅτι πίσει δικαιοῦν
δοσι ἀνθρώπων χωρὶς ἔργων
νόμου. ἢ Ἰουδαίων ὁ θεὸς μόν
νον; οὐχὶ δὲ καὶ ἐθνῶν; καὶ καὶ
ἐθνῶν. ἐπάπειρε ἡς ὁ θεὸς, ὅς
δικαιοῖσιν περιτομῆν ἐκ πί
σεως, καὶ ἀκροβυστίου δια τῆς
πίσεως. Νόμον ὅμως κατακερῶν
μὲν δια τῆς πίσεως; μὴ γέ
νοιτο. ἀλλὰ νόμον ἴσῶμεν.

Τί ὅμως ἐροῦμεν Ἀβραάμ
τὴν πατέρα ἡμῶν ἀρεσκέναι κα
τὰ σάρκα; εἰ γὰρ Ἀβραάμ ἐξ
ἔργων ἐδικαιώθη, ἔχει καὶ
χαρὰ, ἀλλ' οὐ πρὸς τὸν θεόν.

Τί γὰρ ἡ γραφὴ λέγει; εἰ
πίσασε δὲ Ἀβραάμ τῷ θεῷ,
καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιο
σύνην. Τῷ δὲ ἐργαζομένῳ, ὁ
μισθὸς οὐ λογίζεται κατὰ χάρι
ν, ἀλλὰ κατὰ τὸ ὄφελμα.

Ὅτι δὲ μὴ ἐργαζομένῳ, πισάοντι
δὲ ἐπὶ τὸν δικαιοῦνται τὸν ἀσε
βῆ, λογίζεται ἡ πίσις αὐτῷ εἰς
δικαιοσύνην. καθάπερ καὶ Δα
βὶδ λέγει τὸν μακαρισμὸν τῷ
κνθρώπῳ, ὃ ὁ θεὸς λογίζεται
δικαιοσύνην χωρὶς ἔργων.
μακαριοὶ, ὧν ἀφέθησαν αἱ ἀ
νομίαι, καὶ ὧν ἐπεκαλύφθη
σαν αἱ ἀμαρτίαι. Μακαριοὶς
πάντες, οὐ μὴ λογίστηται κύριος
ἀμαρτίαν. Ὁ μακαρισμὸς ὅμως
αὐτοῦ, ὅτι τίνι περιτομῆν, ἢ καὶ

editio posterior

Arbitramur igitur fide iusti
ficari hominē absq; operi
bus legis. An Iudæorum
deus tm̄? an nō & gentiū?
Certe & gentium. Quando
quidem vnus deus, qui iu
stificabit circumcisionē ex
fide, & p̄putiū p̄ fidē. Legē
igit̄ irritā facim⁹ p̄ fidē? Ab
sit. Immo legē stabilimus.

Quid igitur dicemus inue
nisse Abraam patrem n̄m
sm carnem? Nā si Abraam
ex operib⁹ iustificatus fuit,
hēt qđ gloriē, at nō apud
deū. Quid. n. scriptura di
cit? * Credidit autē Abraā
deo, & imputatū est ei ad
iustitiā. Ei verō, q̄ operatur,
merces non imputatur sm
grām, sed sm debitū. Porro
ei, q̄ nō operat̄, sed credit ī
eum, qui iustificat impium,
imputatur fides sua ad iu
stitiā. Quemadmodum &
David explicat beatificatio
nem hominis, cui deus im
putat iustitiā absq; operi
bus: * Beati quorū remissę
sunt iniquitates, & quorū
obtecta sunt peccata. Bea
tus vir, cui nō iputabit dñs
peccatū. Beatificatio igitur
hęc, in p̄putiū tantū, an &

Arbitramur igitur fide iustificari hominem sine operibus legis. An iudeorum tamen est deus? nonne autem & gentium? Immo & gentium. Quadoquidem unus est deus, qui iustificabit circumcisionem ex fide: & preputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. Sed legem statuimus.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si enim Abraham ex operibus iustificatus est: habet unde gloriari, sed non apud deum. Quid, n. dicit scriptura? Credidit Abraham deo: & reputatum est illi ad iustitiam. Et autem, qui operatur: merces non reputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. ei vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium: reputatur fides eius ad iustitiam, quemadmodum & David dicit, beatitudinem hominis, cui deus reputat iustitiam sine operibus. Beati quorum remissa sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir cui non imputauit dominus peccatum. Beatitudo igitur haec in circumcisione, an ne etiam

Arbitramur enim iustificari hominem per fidem, sine operibus legis. An iudeorum deus tantum? Nonne & gentium? Immo & gentium. quoniam quidem unus est deus, qui iustificat circumcisionem ex fide: & preputium per fidem. Legem ergo destruimus per fidem? Absit. sed legem statuimus. Cap. IIII.

Quid ergo dicemus inuenisse Abraham patrem nostrum secundum carnem? Si. n. Abraham ex operibus iustificatus est: habet gloriam: sed non apud deum. Quid, n. dicit scriptura? Credidit Abraham deo: & reputatum est illi, ad iustitiam. Et autem, qui operatur, merces non imputatur secundum gratiam, sed secundum debitum. Et vero, qui non operatur, credenti autem in eum, qui iustificat impium: reputatur fides eius ad iustitiam, secundum propositum gratiae dei. Sicut & David dicit beatitudinem hominis: cui deus accepto fert iustitiam sine operibus. Beati, quorum remissa sunt iniquitates: & quorum tecta sunt peccata. Beatus vir, cui non imputauit dominus peccatum. Beatitudo ergo haec, in circumcisione tamen manet, an etiam

Gen. x.
Gal. iii.
Iac. ii.

Ps. xxx

Πρὸς τοὺς Ῥωμαιοὺς

ἔπι τῷ ἀκροβυσίαν; λέγμεν
γαρ, ὅτι ἐλογίσθη τῷ Ἀβραάμ
ἡ πίσις εἰς δικαιοσύνην. ὡς
ὁμοίως ἐλογίσθη; ἐν περιτομῇ
ὄντι; ἢ ἐν ἀκροβυσίᾳ; οὐκ ἐν
περιτομῇ, ἀλλ' ἐν ἀκροβυσίᾳ.
καὶ σημεῖον ἔλαβε περιτομῆς,
σφραγίδα τῆς δικαιοσύνης τῆς
πίσεως, τῆς ἐν τῇ ἀκροβυσίᾳ,
εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πατέρα
πάντων τῶν πισυόντων διὰ
ἀκροβυσίας, εἰς τὸ λογιθῆναι
καὶ αὐτοῖς τῷ δικαιοσύνην,
καὶ πατέρα περιτομῆς, τοῖς
οὐκ ἐκ περιτομῆς μόνον, ἀλλὰ
καὶ τοῖς σιχοῦσι τοῖς ἰσραηλῶσι
τῆς πίσεως, τῆς ἐν ἀκροβυσίᾳ
τῷ πατρὸς ἡμῶν Ἀβραάμ.

Οὐ γὰρ διὰ νόμον ἡ ἐπαγγελία
τῷ Ἀβραάμ, ἢ τῷ Ἀβραάμ
ματι αὐτοῦ, τὸ κληρονομεῖν αὐτὸν
τὸν αἶνον τῷ κόσμῳ, ἀλλὰ διὰ
δικαιοσύνης πίσεως.

Εἰ γὰρ οἱ ἐκ νόμου κληρονομή-
μοι, ἐκκεένωται ἡ πίσις, καὶ
κατήρηται ἡ ἐπαγγελία. ὁ
γὰρ νόμος ὄργην κατεργάζε-
ται. οὐ γὰρ οὐκ ἔστι νόμος, οὐδ'
δὲ παράβασις. διὰ τῆτο ἐκ
πίσεως, ἵνα κατὰ χάριν, εἰς
τὸ εἶναι βεβούαιεν τῷ ἐπαγγε-
γελίαν παντὶ τῷ Ἀβραάμ,
οὐ τῷ ἐκ τῆ νόμου μόνον, ἀλλὰ
καὶ τῷ ἐκ πίσεως Ἀβραάμ,

editio posterior

in circuncionē deuenit?
Dicimus.n.quod imputata
fuerit Abrahæ fides ad iusti-
tiam. Quomodo ergo im-
putata est, cū esset in circūci-
sione, an cū esset in p̄putto.
Nō in circuncisione, sed, in
p̄putio. Et signū accepit cir-
cuncisionis signaculū iusti-
tiæ fidei, quæ fuerat in p̄pu-
tio, vt esset pater oīum cre-
dentiū per p̄putiū, vt im-
putaretur & illis iustitia, &
pater circuncisionis iis, qui
non solum genus ducerēt
a circuncifis, verū etiam in-
grederentur vestigiis fidei.
quæ fuit in p̄putio p̄ris n̄ri
Abrahæ. Nō enim per legē
p̄missio contigit Abrahæ,
aut semini eius, illum hære-
dē fore mūdi, sed p̄ iustitiā
fidei. Etenī si ii, q̄ ad legē
pertinēt hēredes sunt, ina-
nis facta est fides, & irrita fa-
cta ē p̄missio. Nā lex irā
operat̄. Siquidē vbi nō est
lex, ibi nec trāsgressio est.
Idcirco ex fide dat̄ hēredi-
tas, vt s̄m gratiam: vt firma
sit p̄missio vniuerso se-
mini: non ei, quod est ex le-
ge tantum, verū etiam ei
quod est ex fide Abrahæ,

in præputio est? Dicimus enim quia reputata est Abrahamæ fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est: cum in circumcissione esset, an in præputio? Non in circumcissione: sed in præputio. Et signum accepit circumcissionis: signaculum iustitiæ fidei, quæ fuit in præputio. ut ipse sit pater omnium credentium per præputium: ut reputetur & illis ad iustitiam: & sit pater circumcissionis: non iis, qui sunt ex circumcissione solum, sed & iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ fuit in præputio patris nostri Abrahamæ. Non enim per legem promissio Abrahamæ, aut semini eius, ut ipse hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides: & sublata est promissio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex neque præuaricatio. Ideo ex fide: ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei quod est lex lege solum, sed & ei quod est ex fide Abrahamæ,

in præputio? Dicimus. non quia reputata est Abrahamæ fides ad iustitiam. Quomodo ergo reputata est: in circumcissione, an in præputio? Non in circumcissione: sed in præputio. Et signum accepit circumcissionis, signaculum iustitiæ fidei, quæ est in præputio: ut sit pater omnium credentium per præputium, ut reputetur & illis ad iustitiam: & sit pater circumcissionis, non iis tantum, qui sunt ex circumcissione, sed iis, qui sectantur vestigia fidei, quæ est in præputio patris nostri Abrahamæ. Non enim per legem, promissio Abrahamæ aut semini eius ut hæres esset mundi: sed per iustitiam fidei. Si enim qui ex lege, hæredes sunt: exinanita est fides, abolita est promissio. Lex enim iram operatur. Vbi enim non est lex: nec præuaricatio. Ideo ex fide, ut secundum gratiam firma sit promissio omni semini, non ei, qui ex lege est solus, sed & ei, qui ex fide est Abrahamæ,

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

ὅσα ἴσιν πατέρ πάντων ἡμῶν.
 καθὼς γέγραπται, ὅτι πατέρα
 πολλῶν ἐθνῶν τέθεικά σε, καί
 τέκνη, οὐ ἐπίσασε θεοῦ, τῷ
 ζωοποιῶτος τοὺς νεκρούς, καὶ
 καλοῦντος τὰ μὴ ὄντα ὡς ὄντα.
 ὅς παρ' ἐλπίδα ἐπ' ἐλπίδι ἐπί
 σάσεν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸν πα
 τέρα πολλῶν ἐθνῶν, κατὰ
 τὸ εἰρημένον. οὕτως ἔσται τὸ
 πᾶσι σου. καὶ μὴ ἀδενή
 σως τῇ πίσει, οὐ κατενόησε
 τὸ ἐαυτῷ σώμα ἡδὴ νεκρω
 μένον, ἐκαστοταέτης πονυπώρ
 χων, καὶ τῶν νεκρωσιν τῆς
 μήτρας σαρκῆς, εἰς δὲ τῶν
 ἐπαγγελίαν τῷ θεοῦ οὐ διε
 κείδη τῇ ἀπισίᾳ, ἀλλ' ἐνεδυ
 ναμῶδη τῇ πίσει, δούσ δό
 ξαν τῷ θεῷ, καὶ πληροφορη
 θῆς, ὅτι ὁ ἐπήγγελται, θνη
 νκτός ἐσι καὶ ποιήσαι. διὰ
 καὶ ἐλογίθη αὐτῷ εἰς δικαιο
 σύνην. Οὐκ ἐγράφη δὲ δι
 αὐτὸν μόνον, ὅτι ἐλογίθη αὐ
 τῷ, ἀλλὰ καὶ δι' ἡμᾶς, οἷς
 μέλλει λογιέσθαι, τοῖς πι
 σάουσιν ἐπὶ τὸν ἐγείραντα Ιη
 σοῦν τὸν κύριον ἡμῶν ἐκ νε
 κρῶν, ὅς παρεδόθη διατὰ πά
 ραπτώματα ἡμῶν, καὶ ἠγέρθη
 διατὰ τῶν δικαιοσύνην ἡμῶν.
 Δικαιοθέντες ὡς ἐκ πίσεως,
 εἰρήνην ἔχομεν πρὸς τὸν θεόν,

editio posterior

qui est pater oīum nostrū.
 Sicut scriptum est: * Patrē
 multarum gentiū constitui
 te: nimirū ad exemplū dei,
 cui crediderat, qui vitę resti
 tuit mortuos, ac vocat ea, q̄
 non sunt, tanquam sint, qui
 præter spem sub spe credi
 dit, se fore patrem multarū
 gentium, iuxta id, quod di
 ctū est: * Sic erit semen tuū:
 Ac nō infirmat⁹ fide, haud
 cōsideravit suum ipsius cor
 pus iam emortuū, cū cētum
 fere natus esset annos, nec
 emortuā vuluā Sarræ: verę
 ad p̄missionē dei nō hæsi
 tabat ob incredulitatē, sed
 robustus factus est fide, tri
 buens gloriā deo, certā per
 suasionē cōcepta, qd̄ is, qui
 p̄miserat, idē potēs esset &
 & p̄stare. Quapropter etiā
 imputatū est illi ad iustitiā.
 Nō scriptū est at p̄p illū tā
 tū, ip̄putatū fuisse illi, sed etiā
 p̄p nos, q̄bus imputabit, cre
 ditib⁹ in eū, q̄ excitavit Ie
 sum dñm n̄m a mortuis: q̄
 traditus fuit p̄p peccata no
 stra, & excitatus est p̄p iusti
 ficationem nostri.
 Iustificati igitur ex fide, pa
 cem habemus erga deum,

qui pater est omnium, sicut scriptum est. Quia patrem multarum gentium posui te ante deum, cui credidisti: qui uiuificat mortuos, & vocat ea quæ non sunt tanquam sint. Qui contra spem in spe credidit: ut fieret pater multarum gentium secundum quod dictum est. sic erit semen tuum. Et non infirmatus est fide: nec considerauit corpus suum iam mortuum, ubi ceterum esset annorum, & mortificationem ueteri Sarre. In promissione etiam dei non haesitauit diffidentia: sed iualuit fide, dâs gloriam deo etiam plene certior factus. quia quod promisit, potens est & facere. Ideo & reputatum est illi ad iustitiam. Non scriptum est autem propter ipsum solum, quia reputatum est illi: sed & propter eos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum dominum nostrum a mortuis. qui traditus est propter delicta nostra: & resurrexit propter iustificationem nostram. Iustificati ergo ex fide: pacem habemus ad deum

qui pater est omnium nostrum, sicut scriptum est. Quia patrem multarum gentium posui te ante deum, cui credidisti, qui uiuificat mortuos, & vocat ea, quæ non sunt: tanquam ea, quæ sunt. qui contra spem, in spe credidit, ut fieret pater multarum gentium, secundum quod dictum est ei, Sic erit semen tuum sicut stellæ cœli, & arena maris. Et non infirmatus est in fide, nec considerauit corpus suum mortuum: cum iam fere ceterum esset annorum, & mortuam uulua Sarre. In repromissione etiam dei non haesitauit diffidentia, sed confortatus est fide, dans gloriam deo, plenissime sciens, quia quæcumque promisit deus, potens est & facere. Ideo & reputatum est illi ad iustitiam. Non est autem scriptum tantum propter ipsum. quia reputatum est illi ad iustitiam, sed & propter nos, quibus reputabitur credentibus in eum, qui suscitauit Iesum christum dominum nostrum a mortuis, qui traditus est propter delicta nostra: & resurrexit, propter iustificationem nostram. Caput. v. Iustificati ergo ex fide, pacem habeamus ad deum.

Gen. xv.

4.

Gen. xij.

v xv. b

D

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, δι' οὗ καὶ τῷ προ-
σκαυῶν ἐχάρκαμεν τῇ πίστει
ἰς τῷ χάριτι ταύτῃ ἐν ᾧ, ἐ-
σάρκαμεν καὶ κωνχώμεθα ἐπ'
ἐλπίδι τῆς δόξης τοῦ θεοῦ.

Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ κων-
χώμεθα ἐν ταῖς θλίψεσιν, εἰδόν-
τες, ὅτι ἡ θλίψις ὑπομονὴν κων-
τεργάζεται, ἡ δὲ ὑπομονὴ δο-
κιμὴν, ἡ δὲ δοκιμὴ ἐλπίδα. ἡ
δὲ ἐλπίς οὐ κατασχύνει, ὅτι ἡ
ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἐκκέχνηται ἐν
ταῖς καρδίαις ἡμῶν, διὰ πνά-
ματος ἁγίου τοῦ δοθέντος ἡμῖν.

Ἐπι γὰρ Χριστὸς, ὄντων ἡ-
μῶν ἀθενῶν κατὰ κωνρὸν, ὑ-
πὲρ ἀσεβῶν ἀπέθανε. μόλις
γὰρ ὑπὲρ δικαίου τίς ἀπο-
θανεῖται, ὑπὲρ γὰρ τοῦ ἀγνο-
θοῦ τῆχα τίς καὶ τολμᾷ ἀπο-
θανεῖν. Σωθῆσκει δὲ τῶν ἐαν-
τοῦ ἀγάπην εἰς ἡμᾶς ὁ θεός,
ὅτι ἐπὶ ἀμαρτωλῶν ὄντων ἡ-
μῶν, Χριστὸς ὑπὲρ ἡμῶν ἀ-
πέθανε. πολλῶ ὀκνη μᾶλλον δι-
κωνωθέντες νυνὶ ἐν τῷ αἵματι
αὐτοῦ, σωθησόμεθα δι' αὐτοῦ ἀ-
πὸ τῆς ὀργῆς.

Εἰ γὰρ ἐχθροὶ ὄντες, κων-
ηλλαγνημεν τῷ θεῷ διὰ τοῦ
θωνάτου τοῦ ἡοῦ αὐτοῦ, πολ-
λῶ μᾶλλον κωναλλαγέντες σω-
θησόμεθα ἐν τῇ ζωῇ αὐτοῦ.

editio posterior

per dominum nostrum Ie-
sum Christum, per quem &
contigit nobis: ut fide pdu-
ceremur in gratiam hanc,
in qua stamus, & gloriamur
sub spe glorię dei. Nec id
solum, verū etiā gloriamur
super afflictionibus, sciētes,
quod afflictio patientiam
pariat, patientia vero pba-
tionem, probatio at spes.
Porro spes nō pudefacit, qđ
dilectio dei effusa sit in cor-
dibus nris per spiritū scđ,
qui datus est nobis. Chri-
stus enim, cum adhuc esse-
mus infirmi iuxta tēporis
rationē, pro impiis mortu-
us est. Nam vix pro iusto quisq̄
morieť. Siquidem pro bo-
no forsitan aliquis etiā mor-
ri sustinet. Commēdat aut
suam charitatem erga nos
deus, quod cum adhuc es-
semus peccatores, Christus
pro nobis mortuus fuit.
Multo igitur magis iustifi-
cati nunc sanguine eius, set
uabimur per eum ab ira.
Nam si cū inimici essemus,
reconciliati fuimus deo p
mortem filii eius: multo
magis reconciliati serua-
bimur per vitam ipsius.

per dominum nostrum Iesum Christum, per quem & habemus accessum p̄ fidē & gratiam istam: in qua stamus & gloriamur ī spe glorię dei. Non id solū autem: sed & gloriamur in tribulationibus: scientes, q̄ tribulatio patientiam operatur: patientia autem, probatio- nem: probatio vero, spem: Spes autem non confundit, quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris p̄ spiritum sanctū: qui datus est nobis. Adhuc enim Christus, cum infirmi essemus s̄m tēpus: pro impiis mortuus ē. Vix enī pro iusto quis moritur. Nā pro bono: forsitan quis & audeat mori. Cōmēdat autem charitatem suā deus in nobis: quoniam cū adhuc peccatores nos essemus, Christus pro nobis mortuus est. Multo igitur magis: nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira per ipsum. Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati, salui erimus in vita ipsius.

per dominum nostrum Iesum Christum, per quem habemus accessum p̄ fidē in grām istam, in qua stamus, & gloriamur in spe glorię, filiorū dei. Non solum autem: sed & gloriamur in tribulationibus: scientes, q̄ tribulatio, patientiam operatur: patientia autē probationē, probatio vero, spem. Spes autē non confundit: quia charitas dei diffusa est in cordibus nostris per spiritū sanctum, qui datus est nobis. Vt q̄d. n. Christus, cū adhuc infirmi essem⁹, s̄m tēpus, pro impiis mortuus est? Vix. n. pro iusto q̄s mori. nā p̄ bono forsitan q̄s audeat mori. Cōmēdat at̄ charitatē suā deus in nobis: qm̄ cū adhuc peccatores essem⁹, s̄m tēpus Christus pro nobis mortuus ē. Multo igitur magis nunc iustificati in sanguine ipsius, salui erimus ab ira, per ipsum. Si. n. cū inimici essemus, reconciliati sumus deo per mortem filii eius: multo magis reconciliati, salui erim⁹ in vita ipsius.

Iac. 1. 4

Heb. 9. 14

1. p. 3. c.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
 Οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ καὶ
 χάριται αὐτῶν ἐν τῷ θεῷ διὰ τοῦ κυ-
 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, δι-
 οὔντων τὴν καταλλαγὴν ἐλάβο-
 μεν. Διὰ τοῦτο, ὡς περὶ
 δι' ἐνὸς ἀνθρώπου ἡ ἁμαρ-
 τία εἰς τὸν κόσμον ἐσηλθε,
 καὶ διὰ τῆς ἁμαρτίας ὁ θά-
 νατος, καὶ οὕτως εἰς πάντας
 ἀνθρώπους ὁ θάνατος διήλ-
 θεν, ἐφ' ᾧ πάντες ἥμαρτον.
 Ἀχρι γὰρ νόμου ἁμαρτία ἦν ἐν
 κόσμῳ, ἁμαρτία δὲ οὐκ ἔλλο-
 γεῖται, μὴ ὄντος νόμου.

Ἀλλ' ἐβασίλευσεν ὁ θάνατος
 ἀπὸ Ἀδάμ μέχρι μωσέως, καὶ
 ἐπὶ τοὺς μὴ ἁμαρτήσαντας ἐ-
 πὶ τῷ ὁμοιώματι τῆς παραβό-
 λης Ἀδάμ, ὅς ἐστι τύπος τοῦ
 μέλλοντος. Ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ πα-
 ράπτωμα, οὕτως καὶ τὸ χάρι-
 σμα. Εἰ γὰρ τῷ τῷ ἐνὸς παρα-
 πτώματι οἱ πολλοὶ ἀπέθανον,
 πολλῶ μᾶλλον ἡ χάρις τοῦ θεοῦ,
 καὶ ἡ δωρεὰ ἐν χάριτι, τῆς τῷ
 ἐνὸς ἀνθρώπου Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 εἰς τοὺς πολλοὺς ἐπερίσσειε.
 καὶ οὐχ ὡς δι' ἐνὸς ἁμαρτήσαν-
 τος, τὸ δῶρημα. Τὸ μὲν γὰρ κρι-
 μα ἐξ ἐνὸς εἰς κατάκριμα, τὸ δὲ
 χάρισμα ἐκ πολλῶν παραπτω-
 μάτων εἰς δικαίωμα. Εἰ γὰρ
 ἐπὶ τῷ ἐνὸς παραπτώματι ὁ θά-
 νατος ἐβασίλευσε διὰ τοῦ ἐνὸς,

editio posterior
 Non solum autē hoc, verū
 etiā glorientes in deo per
 dñm nrm Iesum Christū,
 per quē nūc reconciliatio-
 nem affecuti sumus. Propte-
 rea quemadmodū pp vnū
 hoīem pctm̄ in mundū in-
 troiit, ac p peccatum mors:
 & sic in omnes hoīes mors
 peruasit, quatenus oēs pec-
 cauimus. Vsq; ad legem. n.
 peccatū erat in mūdo. Por-
 ro peccatum non imputat,
 cū nō est lex. Immo regna-
 uit mors ab Adam vsq; ad
 Moſen, in eos quoq; qui nō
 peccauerant, ad similitudi-
 nem trāſgressionis Adam,
 qui typum gerit illius futu-
 ri. At non vt peccatum, ita
 & donum. Nam si vnus
 delicto multi mortui sunt,
 multo magis gratia dei, &
 donum per gratiam, quæ
 fuit vnus hominis Iesu
 Christi, in multos exuberā-
 uit. Et non sicut per vnū, q
 peccauerat, venerat mors,
 ita donū. Nam cōdemnatio
 quidē ex vno delicto ad cō-
 demnationē, donū autē ex
 multis delictis ad iustifica-
 tionē. Etenim si p vnus de-
 lictū mors regnavit p vnū,

Non solum autem id: sed & gloriamur in deo per dñm nostrū Iesum Christum, per quem nunc reconciliationē accepim⁹. Propterea sicut p vñū hoīem peccatū in mūdū intrauit, & per peccatū mors: ita in omnes homines mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. vsq; ad legem enim peccatum erat in mundo. Peccatum autem non reputabatur: cum lex non esset. Sed regnauit mors ab Adam vsque ad Moysen (etiam in eos qui non peccauerunt) in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri. Sed non sicut delictum: ita & donum. Si enim vnus delicto multi mortui sunt: multo magis gratia dei & donum, in gratia quæ est vnus hominis Iesu Christi in plures abundauit. & non sicut per vnum peccantem: donum. Nam iudicium ex vno in condemnationem; donum autem ex multis delictis in iustificationem. Si enim vnus delicto, mors regnauit per vnum;

Non solum aut: sed & gloriamur in deo, per dñm nostrum Iesum Christum, per quem nunc reconciliationē accepimus. Propterea, sicut per vnum hoīem peccatum in hunc mūdū intrauit, & per pctm mors: & ita in oēs hoīes mors pertransiit, in quo omnes peccauerunt. vsq; ad legē C enim, peccatū erat in mundo. peccatum autem non imputabatur, cum lex non esset. Sed regnauit mors ab Adā vsq; ad Moysen, etiam in eos, qui non peccauerūt, in similitudinem præuaricationis Adæ, qui est forma futuri. Sed non sicut delictum, ita & donum. si enim vnus delicto, multi mortui sunt: multo magis gratia dei, & donum, in gratia vnus hominis Iesu Christi, in plures abundauit. Et non sicut per vnum peccatum, ita & donum. nam iudicium ex vno, in cōdemnationem, gratia aut ex multis delictis in iustificationem. Si enim vnus deli D cto, mors regnauit p vñū

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

πολλὰ μᾶλλον οἱ τῶν περισ-
σείων τῆς χάριτος καὶ τῆς δω-
ρεῆς τῆς δικαιοσύνης λαμβάν-
οντες, ἐν ζωῇ βασιλεύουσι
διὰ τὸ ἐνὸς Ἰησοῦ Χριστοῦ.
Ἄρα οὕτω ὡς δι' ἐνὸς παρην-
ηώματος εἰς πάντας ἀνθρώ-
πους εἰς κατάκριμα, οὕτω καὶ
δι' ἐνὸς δικαιοώματος εἰς πάν-
τας ἀνθρώπους εἰς δικαιώ-
σιν ζωῆς. ὡς περὶ γὰρ διὰ τῆς
παραπτώσεως τῶν ἐνὸς ἀνθρώπου.
ἡμαρτωλοὶ κατεστάθημεν οἱ πολ-
λοὶ, οὕτως καὶ διὰ τῆς ὑπα-
κοῆς τῶν ἐνὸς δίκαιοι καταστα-
θήσονται οἱ πολλοί. Νόμος
δὲ παρεστέλλεται, ἵνα πλεονεί-
σῃ τὸ παράπτωμα.
Οὐδὲ ἐπλεόνασεν ἡ ἡμαρτία,
ὅτι περιερίσασεν ἡ χάρις, ἵνα
ὡς περὶ ἐβασίλευσεν ἡμαρτία
ἐν τῷ θανάτῳ, οὕτως καὶ ἡ χά-
ρις βασιλεύσῃ διὰ δικαιοσύ-
νης εἰς ζωὴν αἰώνιον, διὰ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ.

Τί οὕτω ἐροῦμεν; ἐπιμενοῦ-
μεν τῆ ἡμαρτίᾳ, ἵνα ἡ χά-
ρις πλεονείσῃ; Μη γένοιτο.
οἵτινες ἀπεθάνομεν τῆ ἡμαρ-
τίᾳ, πῶς ἔτι ζήσομεν ἐν αὐ-
τῇ; Ἡ ἀγνοεῖτε, ὅτι ὅσοι
ἐβαπτίσθημεν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν,
εἰς τὸν θάνατον αὐτοῦ ἐβα-
πτίσθημεν;

editio posterior

multo magis ii, qui exuberantiam gr̄a, & doni iustitiae accipiūt, p̄ vitam regnabūt auctore vno Iesu Christo. Itaq; sicut p̄ vnus delictū propagatum est malū in oēs hoies ad cōdemnationē, ita & p̄ vnus iustificationē propagat bonū in oēs hoies ad iustificationē vitæ. Quemadmodū. n. per inobediētiam vnus hois; peccatores cōstituti fuimus multi, ita p̄ obediētia vni iusti constituentur multi. Ceterū lex obiter subiit, vt abundaret delictum. Vbi vero exuberavit peccatū, ibi magis exuberavit gr̄a: vt quemadmodū regnauerat peccatū in morte, sic & gr̄a regnaret per iustitiam ad vitam æternam, per Iesum Christum.

Quid igitur dicemus? Manebimus in peccato, vt gratia abundet? Absit. Qui mortui sumus peccato, quomodo posthac viuemus in eodem? An ignoratis, quod quicumq; baptizati sumus in Christum Iesum, in mortem eius baptizati sumus?

multo magis abundantiam
gr̃a, & donationis iustitię
accipiētes, in vita regna-
būt p̃ vnū Iesum Christū.
Igitur sicut per vnus deli-
ctū in omnes homines in
condemnationem: sic &
per vnus iustitiam, in oēs
homies in iustificationem
vitę. Sicut enim per ino-
bedientiam, vnus homi-
nis, peccatores constitu-
ti sunt multi: ita & p̃ vni⁹
obediētiam, iusti cōstituē-
tur multi. Lex autē subi-
trauit, vt abundaret deli-
ctum. Vbi autem abunda-
uit delictum: super abun-
dauit & gratia. vt sicut re-
gnauit peccatum in mor-
tem: ita & gratia regnet
per iustitiam in vitam ęter-
nam per Iesum Christum
dominum nostrum.

Quid ergo dicemus? Ma-
nebit in peccato, vt gra-
tia abundet? Absit. Qui
mortui sumus peccato:
quomodo adhuc viue-
mus in illo? An igno-
ratis. quod quicunq; ba-
ptizati sumus in Chri-
sto Iesu, in morte ipsi-
us baptizati sumus?

multo magis abundantia
gratię, & donationis, & iu-
stitię: accipientes: in vita
regnabūt p̃ vnum Iesum
Christum. Igitur sicut per
vnus delictum, in oēs ho-
mines in cōdemnationē:
sic & per vnus iustitiam,
in omnes hoies in iustifi-
cationē vitę. Sicut enim
p̃ inobediētiam vnus ho-
minis, peccatores cōstitu-
ti sunt multi: ita & p̃ vni⁹
obediētiam, iusti consti-
tuentur multi. Lex autem
subi ntrauit, vt abundaret
delictū. Vbi autē abundauit
delictū, sup̃ erabūdauit &
gr̃a. vt sicut regnauit pec-
catum in mortē: ita & gr̃a
regnet per iustitiam in vi-
tam ęternam, per Iesum
Christum dominum no-
strum.

Caput. VI.

Quid ergo dicemus? Ma-
nebit in peccato, vt
gratia abundet? Absit.
Qui enim mortui sumus
peccato, quomodo ad-
huc viuemus in illo? An
ignoratis fratres, quia
quicunq; baptizati sumus
in Christo Iesu, in morte
ipsius baptizati sumus?

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους
Σωτῆρά φημέν ὡς αὐτῷ διὰ
τῷ θανάτῳ εἰς τὸν θάνατον,
ἵνα ὡς περ ἠγέρθη Χρῆ-
στὸς ἐκ νεκρῶν, διὰ τῆς δό-
ξης τῷ πατρὶ, οὕτως καὶ ἡ-
μεῖς ἐν κοινότητι ζωῆς περι-
πατήσωμεν. Εἰ γὰρ συμ-
φυτοὶ γεγονάμεν τῷ ὁμοιώμα-
τι τῷ θανάτου αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ τῆς ἀναστάσεως ἐσόμεθα.

Τοῦτο γινώσκοντες, ὅτι ὁ
παλαιὸς ὑμῶν ἀνθρώπος συ-
νεταυρώθη, ἵνα καταργηθῆ τὸ
σῶμα τῆς ἁμαρτίας, τῷ μηκέ-
τι δουλεύειν ἡμῶς τῇ ἁμαρ-
τίᾳ. Ὁ γὰρ ἀποθανὼν, δε-
δικαίωται ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας.
Εἰ δὲ ἀπεθάναμεν σὺν Χρῆ-
στῷ, πιστάμεν, ὅτι καὶ συζύ-
σομεν αὐτῷ. Εἰδότες, ὅτι
Χρῆστος ἐγερθεὶς ἐκ νεκρῶν, οὐκ
ἐπὶ ἀποθήσκει, θάνατος αὐ-
τοῦ οὐκ ἐπὶ κυριάζει. ὁ γὰρ ἀ-
πέθανε, τῇ ἁμαρτίᾳ ἀπέθαν-
εν ἐφ' ἅπασι. ὁ δὲ ζῆν, ζῆν τῷ
θεῷ. Οὕτως καὶ ὑμεῖς λα-
βήσατε ἑαυτοὺς, νεκροὺς μὲν
ἔσθε τῇ ἁμαρτίᾳ, ζῶντας δὲ
τῷ θεῷ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
κυρίῳ ἡμῶν.

Μὴ ὡς βασίλειον ἡ ἁμαρ-
τίας ἐν τῷ θνητῷ ὑμῶν σώματι
εἰς τὸ ἵνα πακούεν αὐτῇ ἐν ταῖς
ἐπιθυμίαις αὐτοῦ.

editio posterior
Sepulti igitur sumus una
cum illo per baptismum in
mortē: ut quemadmodū
excitatus est Christus ex
mortuis per gloriam patris,
ita & nos in nouitate uitę
ambulemus. Nam si in simi-
litudinem mortis eius, nimirum
& resurrectionis partici-
pantes erimus, illud scientes,
quod uetus ille noster homo
cum illo crucifixus est, ut
aboleret corpus peccati,
ut posthac non seruiamus
peccato. Etenim quod mortuus est,
iustificatus est a peccato. Quod
si mortui sumus cum Chri-
sto, credimus, quod & ui-
uemus cum illo: scientes
quod Christus excitatus a
mortuis, non amplius mo-
ratur: mors illi non ampli-
us dominatur. Nam quod mor-
tuus fuit, peccato mortuus
fuit semel: quod autem uiuit,
uiuit deo. Ita & uos existi-
mate uosipso mortuos quod
de esse peccato, uiuentes autem
deo per Christum Iesum dominum
nostrum. Ne regnet igitur pec-
catum in mortali uostro cor-
pore, ut obediatis illi per
cupiditates eius.

Sepulti igitur cum ipso
 sumus per baptismum in
 morte vt quomodo Chri-
 stus surrexit à mortuis
 per gloriam patris, sic et
 nos in nouitate vitæ am-
 bulemus. Si enim cōplan-
 tati facti sumus similitudi-
 ni mortis eius: simul & re-
 surrectionis erimus. Hoc
 scientes, quia vetus homo
 noster simul crucifixus ē:
 vt destruat corpus pecca-
 ti, vt ultra non seruiamus
 pctō. qui enim mortuus ē:
 iustificatus est a peccato.
 Si aut̄ mortui sumus cum
 Christo: credimus quia si-
 mul etiā uiuemus cū Chri-
 sto: scientes q̄ Christus re-
 surgēs ex mortuis, nō vl-
 tra moritur: mors illi non
 ultra dominatur. quod. n.
 mortuum est peccato: mor-
 tuum est semel: quod aut̄
 uiuit: uiuit deo. Ita &
 vos existimate vos ipsos
 mortuos quidem pecca-
 to, uiuentes autem deo
 in Christo Iesu, domino
 nostro. Non ergo regnet
 peccatum in vestro mor-
 tali corpore: vt obediatis
 ei in concupiscentiis eius.

Consepulti enim sumus *Gal. iii. d.*
 cum illo per baptismū in
 mortē: vt quomodo Chri- *Heb. xii. a*
 stus surrexit à mortuis per *i. Pet. y. a*
 gloriam patris, ita & nos *Eph. ii. y.*
 in nouitate vitæ ambule- *Colo. iii. f*
 mus. Si enim complantati
 facti sumus similitudini
 mortis eius: simul & resur-
 rectionis erimus. hoc sciē-
 tes, quia vetus homo no-
 ster, simul crucifixus est, vt
 destruat corpus pecca-
 ti, vt ultra non seruiamus
 peccato. Qui .n. mortuus
 est: iustificatus est à pecca- *B*
 to. Si autem mortui sum⁹
 cum Christo credimus,
 quia simul etiam uiue-
 mus cum Christo: scientes
 q̄ Christus resurgens
 ex mortuis, iam non mo-
 ritur: mors illi ultra non
 dominabitur. Quod enim
 mortuus est peccato, mor-
 tuus est semel: quod
 autem uiuit, uiuit deo.
 Ita & vos existimate, vos
 mortuos quidem esse pec-
 cato: uiuētes autem deo,
 in Christo Iesu. Non ergo
 regnet peccatum in vō
 mortali corpore: vt obe-
 diatis ꝑcupiscentiis eius.

Μὴ δὲ περιεσφένετε τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα ἀδικίας τῆς ἀμαρτίας, ἀλλὰ παρεστήσατε ἑαυτοὺς τῷ θεῷ, ὡς ἐκ νεκρῶν ζῶντας, καὶ τὰ μέλη ὑμῶν, ὅπλα δικαιοσύνης τῷ θεῷ. Ἀμαρτία γὰρ ὑμῶν οὐ κυριεύσει. Οὐ γὰρ ἐσεύπο νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν. Τί οὖν; Ἀμαρτήσομεν; ἐπιούκ ἐσμὲν ὑπὸ νόμον, ἀλλ' ὑπὸ χάριν; Μὴ γένοιο. Οὐκ οἶδατε, ὅτι ὃ περιεσφένετε ἑαυτοὺς δουλοῦς εἰς ὑπακοὴν, δουλοὶ ἐσεύ, ὡς ὑπακούετε ἡτοὶ ἀμαρτίας εἰς θάνατον, ἢ ὑπακούετε εἰς δικαιοσύνην; Χάρις δὲ τῷ θεῷ, ὅτι ἢτε δούλοι τῆς ἀμαρτίας, ὑπακούσατε δεῖ ἐκκαρδίας, εἰς ὅν παρεδόθητε τύπον διδασχῆς. Ἐλευθερωθέντες δὲ ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, ἐδουλώθητε τῇ δικαιοσύνῃ. Ἀνθρώπιον λέγω, δὲ ἀ τὴν ἀδένειαν τῆς σαρκὸς ὑμῶν. Ὡστε γὰρ παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δουλοὶ τῆς ἀκαθαρσίας, καὶ τῆ φνομίᾳ, εἰς τὴν φνομίαν, οὕτω καὶ νῦν παρεστήσατε τὰ μέλη ὑμῶν δουλοὶ τῇ δικαιοσύνῃ. εἰς ἀγιισμόν. Ὅτε γὰρ δούλοι ἢτε τῆς ἀμαρτίας, ἐλάττεροι ἢτε τῇ δικαιοσύνῃ. Τίνα οὖν καρπὸν εἶχετε τότε, ἐφ' οἷς νῦν ἐποιεῖτε; δεῖ τὸ γὰρ τέλος ἐκείνων θάνατος.

Neq; accommodetis mēbra vĩa, arma iniustitiæ p̄tō, sed accommodetis vosmet ipsos deo, velut ex mortuis viuētes, & mēbra vĩa, arma iustitię deo. Peccatū enim vobis non dñabit. Nō enim estis sub lege, sed sub gr̄a. Quid igit? Peccabimus, qđ nō simus sub lege, sed sub gr̄a? Absit. An nescitis, qđ cui accommodatis vosip̄sos seruos ad obediendū, eius serui estis, cui obeditis, siue p̄tī ad mortē, siue obedientię ad iustitiā? Gr̄a aut̄ deo, qđ fuistis qđē serui peccati, sed obedistis ex aīo in eā, in quā traducti estis, formā doctrinæ. Ceterę liberati à p̄tō, serui facti estis iustitiæ. Hu manū qđdā dico pp̄ in firmitatē carnis vĩa. Quē ad modū enim pr̄buisistis mēbra vĩa serua imunditiæ & inigtati, ad aliā atq; aliam inigtatē: sic & nūc pr̄bete mēbra vĩa sua iustitię, ad scificationē. Cū. n. fui estis p̄tī, liberi eratis iustitię. Quē igit fructū hēbatis tūc ī iis, de qbus nūc erube scitis? Nā finis illoꝝ mors.

Nec exhibete mēbra v̄ra: arma iniustitię pctō. sed exhibete vos ipsos deo tanq̄ ex mortuis viuētes: & mēbra v̄ra arma iustitię deo. pctm̄ enim vobis nō dñā bif. Nū enī estis sub lege: sed sub gr̄a. Quid ergo? Peccabimus: qm̄ non sumus sub lege, sed sub gr̄a? Absit. Nescitis qm̄ cui exhibetis vos seruos ad obediedum: serui estis ei⁹, cui obedistis, siue peccati ad mortē, siue obedientiæ ad iustitiā? Gr̄a aut̄ deo: q̄ cū fuistis serui peccati, obedistis aut̄ ex corde in ea forma doctrinæ, quæ tradita est vobis. Liberati autē à pctō: serui facti estis iustitiæ. Humanū dico pp̄ infirmitatem carnis vestræ. Sicut enim exhibuistis: mēbra vestra seruire imunditiæ & iniquitati, ad iniquitatem: ita nūc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationē. Cū enī serui fuistis pcti: liberi fuistis iustitia. Quē ergo fructū habuistis tunc in illis: in qbus nunc erubescitis? Nam finis illorū: mors est.

Sed neq̄ exhibeatismēbra v̄ra arma iniquitatis pctō: sed exhibete vos deo, tanq̄ ex mortuis viuētes: & mēbra v̄ra, arma iustitię, deo. Peccatum. n. vobis nō dominabitur. nō. n. sub lege estis, sed sub gr̄a. Quid ergo? Peccabim⁹: qm̄ nō sumus sub lege, sed sub gr̄a? Absit. An nescitis qm̄ cui exhibetis vos suos ad obediedū serui estis ei⁹, cui obeditis, siue pcti ad mortē, siue obediitionis ad iustitiā. Gr̄as at̄ deo q̄ fuistis serui pcti: obedistis aut̄ ex corde, in eā formā doctrinæ, in quā traditi estis. Liberati at̄ à pctō, serui facti estis iustitię. Humanum dico, propter infirmitatem carnis vestræ. sicut enim exhibuistis mēbra v̄ra seruire imunditię, & iniquitati, ad iniquitatem: ita nūc exhibete mēbra vestra seruire iustitiæ, in sanctificationem. Cū enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. Quem ergo fructum habuistis tunc in illis, in qbus nunc erubescitis? Nā finis illorū, mors ē.

C

Io. viij.
ij. Pet. ij.

D

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους .

Νυνὶ δὲ ἐλαθροθένητες ἀπὸ τῆς ἀμαρτίας, δουλωθέντες δὲ τῷ θεῷ, ἔχετε τὸν καρπὸν ὑμῶν εἰς ἀγιασμόν, τὸ δὲ τέλος ζωῆν αἰώνιον .

Τὰ γὰρ ὀφώνια τῆς ἀμαρτίας, θάνατος . Τὸ δὲ χάρισμα τοῦ θεοῦ, ζωὴ αἰώνιος, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν .

Ἡ ἀγνωστία ἀδελφοί, γινώσκουσι γὰρ νόμον λαλῶ, ὅτι ὁ νόμος κυριεύει τοῦ ἀνθρώπου, ἐφ' ὅσον χρόνον ζῆι· ἢ γὰρ ὑπέσθραος γυνή, τῷ ζῶντι ἀνδρὶ δέσεται νόμῳ, ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, κατργηταὶ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀνδρός. Ἀρα οὖν ζῶντες τοῦ ἀνδρός, μοιχαλὶς χρηματίσει, ἐὰν γένηται ἀνδρὶ ἕτερον . Ἐὰν δὲ ἀποθάνῃ ὁ ἀνὴρ, ἐλευθέρου ἐστὶν ἀπὸ τοῦ νόμου, τὸ μὴ εἶναι αὐτῷ μοιχαλίς, γενομένην ἀνδρὶ ἑτέρῳ . Ὡστε ἀδελφοί μου καὶ ὑμεῖς ἐθανάτωθητε τῷ νόμῳ διὰ τοῦ σώματος τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ γενέσθαι ὑμᾶς ἑτέρῳ, τῷ ἐκ νεκρῶν ἐγερθέντι, ἵνα καρποφορήσωμεν τῷ θεῷ . Ὅτε γὰρ ἡμεῖς ἐν τῇ σαρκί, τὰ παθήματα τῶν ἀμαρτιῶν, τὰ διὰ τοῦ νόμου, συγκρατήθημεν ἐν τοῖς μέλεσιν ἡμῶν, εἰς τὸ καρποφορήσαι τῷ θανάτῳ .

editio posterior

Nunc vero manumissi à peccato, serui àt facti deo, habetis fructum vestrum in sanctificationem, finem autem vitam æternam .

Etenim auctoramenta peccati, mors: donū autē dei, vita æterna, per Christum Iesum dñm nrm .

An ignoratis fratres (sciētibus. n. legē loquor) quod lex tātis per dominef hoī, quoad ea vixerit? Nā viro obnoxia mulier, viuēti viro alligata est per legem, qđ si mortuus fuerit vir, liberata est à lege viri. Proinde viuente viro, adultera iudicabitur, si se iunxerit alteri viro. Sin autem mortuus fuerit vir, libera est a iure viri, vt non fit adultera, si iuncta fuerit alteri viro. Itaq; fratres mei, vos quoque mortificati estis legi per corpus Christi, vt iungeremini alteri: nimirum ei, qui ex mortuis surrexit, vt fructificemus deo . Cum enim essemus in carne, affectus peccatorum, qui sunt p. legē, vigebāt in mēbris nr̄is ad fructificandum morti.

Nunc vero liberati a peccato, serui autē facti deo: habetis fructum vestrū in sanctificationem, sinē vero in vitam æternā. Stipēdia enim peccati mors. Donum autē dei: vita æterna in Christo Iesu domino nostro.

An ignoratis fratres (sciētibus. n. legem loquor) quod lex in homine dominat: quāto tempore viuit? Nā quæ sub viro est mulier: viuente viro alligata est legi. si autē mortuus fuerit vir: soluta est a lege viri. igitur viuente viro: vocabitur adultera, si fuerit alterius viri. Si autem mortuus fuerit vir: liberata est à lege, vt nō sit adultera, si fuerit alterius viri. Itaq; fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi: vt vos sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificemus deo. Cum enim essemus in carne: affectus peccatorum qui per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.

Nunc vero liberati à peccato, serui autē facti deo, habetis fructū vestrū in sanctificationē, sinē vero vitā æternam. Stipendia enim peccati, mors. grā autē dei, vita æterna, in Christo Iesu domino nostro.

Caput. VII.

An ignoratis fratres (sciētibus enim legē loquor) quia lex in homine dominatur quanto tempore viuit? Nam quæ sub viro est mulier, viuente viro, alligata est legi. si autē mortuus fuerit vir eius, soluta est a lege viri. Igitur viuite viro, vocabitur adultera, si fuerit cum alio viro. si autē mortuus fuerit vir eius, liberata est à lege viri, vt nō sit adultera si fuerit cum alio viro. Itaq; fratres mei, & vos mortificati estis legi per corpus Christi, vt sitis alterius, qui ex mortuis resurrexit, vt fructificetis deo. Cum enim essemus in carne, passiones peccatorum quæ per legem erant, operabantur in membris nostris, vt fructificarent morti.

I. Cor. vii. 8

C

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Ἡμεῖς δὲ κατηργήθημεν ἀπὸ τοῦ νόμου, ἀποθανόντες ἐν αἰματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὡς τε δουλεύοιεν ἡμᾶς ἐν καινότητι πνεύματος, καὶ οὐ παλαιότητι γραμμάτων.

Τί οὖν ἐροῦμεν; Ὁ νόμος ἁμαρτία; μὴ γένοιτο. ἀλλὰ πῶς ἁμαρτίαν οὐκ ἔγνω, εἰ μὴ διὰ νόμου. Τὴν τε γὰρ ἐπιθυμίαν οὐκ ἦσαν, εἰ μὴ ὁ νόμος ἔλεγε, οὐκ ἐπιθυμίσεις. Αφορμὴν δὲ λαβοῦσα, ἡ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐπιθυμίας κατεργάσατο ἐν ἐμοὶ πᾶσιν ἐπιθυμίαν. Χωρὶς γὰρ νόμου, ἁμαρτία νεκρά. Ἐγὼ δὲ ζῶω χωρὶς νόμου ποτέ. Ἐλευσῆς δὲ τῆς ἐπιθυμίας, ἡ ἁμαρτία οὐ ζῆσεν, ἐγὼ δὲ ἀπέθανον. Καὶ ἀρέθη μοι ἡ ἐπιθυμία ἢ εἰς ζῶην, καὶ τὴν εἰς θάνατον. Ἡ γὰρ ἁμαρτία ἀφορμὴν λαβοῦσα διὰ τῆς ἐπιθυμίας, ἐξέπαθησέν με, καὶ δι' αὐτῆς ἀπέκτενεν. Ὡς τε ὁ μὲν νόμος ἁγίος, καὶ ἡ ἐπιθυμία ἁγία καὶ δικαία καὶ ἀγαθή. Τὸ οὖν ἀγαθὸν, ἐμὴ γέγονε θάνατος; μὴ γένοιτο. Ἀλλὰ ἡ ἁμαρτία. ἵνα φανῆ ἁμαρτία, διὰ τοῦ ἀγαθοῦ μοι κατεργαζομένη θάνατον, ἵνα γένηται κατ' ὑπερβολὴν ἁμαρτωλὸς ἢ ἁμαρτία διὰ τῆς ἐπιθυμίας. Ὅτι δαίμων γὰρ, ὅτι ὁ νόμος πνευματικὸς ἐστίν.

editio posterior

Nunc autē liberati sumus a lege, mortui ei in qua detinebamur, ut seruiamus per nouitatem spūs, & nō per uetustatem līr. Quid ergo dicemus? Lex p̄ctm̄ est? Absit. Sed p̄ctm̄ nō cognoui, nisi per legē. Nā & cōcupiscētiā nō nouissem, nisi lex dixisset: * Nō cōcupisces. Sed occasione accepta, p̄ctm̄ per p̄ceptum genuit in me oēm cōcupiscētiā. Siqdem absq; lege p̄ctm̄ erat mortuū. Ego autē uiuebā sine lege quōdam. Porro ueniēte mandato, p̄ctm̄ reuixit: ego uero mortuus sum. Et reptū est mādatū, qđ institutū erat ad uitā, mihi cedere ad mortem. Nā p̄ctm̄ occasione accepta per p̄ceptū decepit me, & per illud occidit. Itaq; lex ipsa qđ sancta, & p̄ceptū sc̄m̄ ac iustū & bonū. Ergo qđ bonū erat, mihi sc̄m̄ ē mors? Absit. Immo p̄ctm̄. Ut appareret p̄ctm̄, per id, qđ erat bonum, mihi gignere mortem, ut fieret maiorem in modum peccās peccatum per p̄ceptum. Scimus enim qđ lex spiritus ualis est.

Nūc autē soluti sumus à lege, in qua moriētes detinebamur: vt seruiamus i nouitate spiritus, & nō in vetustate līæ. Quid ergo dicemus? Lex pctm̄ est? Absit. Sed pctm̄ non cognoui: nisi p legem. nā cōcupiscētiam nesciebā: nisi lex diceret, nō cōcupisces. Occasionem autē accipiēs peccatū per mādatum operatū est in me oēm concupiscentiā. Sine lege enī peccatū mortuū erat: ego autē uiuebā sine lege aliqn̄. sed cū venisset mandatū: peccatū reuixit. Ego autē mortuus erā. & inuentum est mihi mandatū qđ erat ad vitā: hoc fuisse ad mortē. Nam pctm̄ occasionē accipiēs p mādatum seduxit me, & p illđ occidit. Itaq; lex qđē sancta: & mandatū sc̄m̄ & iustū & bonū. Qđ ergo bonū est: mihi factū est mors? Absit. Sed peccatum vt appareat peccatum: p bonū mihi operatum est mortem, vt fiat supra modum peccās peccatum p mādatum. Scimus enim qā lex spiritualis est.

Nūc autē soluti sum⁹ à lege mortis: in q̄ detinebamur: ita vt seruam⁹ in nouitate spūs, & nō in vetustate līæ. Quid ergo dicemus? Lex pctm̄ est? Absit. Sed pctm̄ nō cognoui, nisi p legē. nā cōcupiscētiam nesciebā nisi lex diceret, Nō cōcupisces. Occasionē at̄ accepta, pctm̄ p mādatū operatū est in me oēm cōcupiscentiā. Sine lege. n. pctm̄ mortuū erat. Ego autē uiuebā sine lege aliqn̄. Sed cū venisset mandatū, pctm̄ reuixit. Ego autē mortuus sum, & inuētū ē, mihi mādatum quod erat ad vitam, hoc esse ad mortem. Nam peccatum, occasione accepta per mandatū, seduxit me, & per illud occidit. Itaq; lex quidem sancta, & mandatū sanctum, & iustum, & bonū. Quod ergo bonū est, mihi factum est mors? Absit. Sed peccatum vt appareat peccatum: per bonum operatū est mihi mortem, vt fiat supra modū peccās pctm̄ p mādatū. Scim⁹ enim qā lex spiritua lis ē:

Exo. xx. c
deut. v. b

C
i. Tim. i. b

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Ἐγὼ δὲ σαρκικός εἰμι, πεπερα-
μένος ὑπὸ τῷ ἁμαρτίαν. ὁ
ζαὶρ κατεργάζομαι, οὐ γινώ-
σκω. Οὐ ζαὶρ ὁ θέλω, τὸ το
πράσσω, ἀλλ' ὁ μισῶ, τὸ το
ποιῶ. Εἰ δὲ ὁ οὐ θέλω, τὸ το
ποιῶ, σύμφημι τῷ νόμῳ, ὅτι
καλῶς. Νυνὶ δὲ οὐκ ἔπι ἐγὼ
κατεργάζομαι αὐτὸ, ἀλλ' ἢ οἰ-
κύνωσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρτία.

Οἶδα γαίρ, ἔπι οὐκ οἰκῆ ἐν
ἐμοὶ, τούτέστιν ἐν τῇ σαρκίμου,
ἁγανθόν. Τὸ γαίρ θέλειν παρὰ κει-
ταί μοι. Τὸ δὲ κατεργάζεσθαι
τὸ καλόν, οὐχ' αἰρίσκω. Οὐ γαίρ
ὁ θέλω ποιῶ ἁγανθόν, ἀλλ' ὁ οὐ
θέλω κακόν, τὸ το πράσσω. Εἰ
δὲ ὁ οὐ θέλω ἐγὼ, τὸ το ποιῶ,
οὐκ ἔπι ἐγὼ κατεργάζομαι αὐ-
τὸ, ἀλλ' ἢ οἰκύνωσα ἐν ἐμοὶ ἁμαρ-
τία. Εὐρίσκω ἅρα τὸν νόμον τῷ
θέλοντι ἐμοὶ ποιῆν τὸ καλόν, ὅ-
τι ἐμοὶ τὸ κακόν παρὰ κειταί.

Συνήδομαι γαίρ τῷ νόμῳ τῷ θεοῦ
κατὰ τὸν ἔσω ἄνθρωπον. Βλέ-
πω δὲ ἕτερον νόμον ἐν τοῖς μέ-
λεσίμου, ἃν πρὸς ἀντιθέμενον τῷ
νόμῳ τῷ νοῦ μου, καὶ ἀχμαλι-
τίζοντά με τῷ νόμῳ. τίς ἁμαρ-
τίας, τῷ ὄντι ἐν τοῖς μέλεσίμου.
Ταλαύπωρος ἐγὼ ἄνθρωπος,
τίς με ῥύσεται ἐκ τῷ σώματι
τῷ θανάτου τούτου; ἀχαριστῶ
τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν,

editio posterior

At ego carnalis sum, veditus
sub peccatū. Qd enim
ago, nō pbo. Nō enim qđ
volo, hoc facio: sed quod
odi, hoc ago. Si vero qđ
nō volo, hoc facio, cōsen-
tio legi, qđ bona sit. Nunc
aūt nō iam ego ppetro il-
lud, sed inhabitans in me
pctm. Noui enī, qđ nō ha-
bet in me, hoc est, i carne
mea bonū. Nā velle adest
mihi, at vt faciā bonū, nō
repiō. Non enim qđ volo,
facio bonū, sed qđ nō vo-
lo malum, hoc ago. Porro
si quod non volo ego,
hoc facio: non iam ego
perpetro illud, sed inhabi-
tans in me peccatum. Re-
perio igitur per legē, volē-
ti mihi facere bonum qđ
mihi malum adiunctū sit.
Delectat enim me lex dei
secundū interni hominē.
Sed vi deo aliā legē in mē-
bris meis, rebellantē legi
mētis meę, & captiuū red-
dētem me legi pcti, quæ ē
in mēbris meis. Miser ego
homo, quis me eripiet ex
hoc corpore morti obno-
xio? Gratias ago deo p Ie-
sum Christū dñm nostrū.

ego autē carnalis sum ne-
gociatus sub peccato. Qd̄
enim opor: nō cognosco.
Non. n. qd̄ volo, hoc ago:
sed qd̄ odi, illud facio. Si
autē qd̄ nolo, illud facio:
cōsentio legi q̄ bona est.
Nūc autē ēt nō opor illud:
sed qd̄ habitat i me p̄c̄m.
Scio. n. qd̄ nō habitat in
me, hoc est in carne mea:
bonū. Nā velle adiacet mi-
hi: operari autē bonū non
inuenio. Non. n. qd̄ volo:
bonū facio: sed quod nolo
malū, hoc ago. Si autē qd̄
nolo ego illud facio: non
iam opor illud, sed qd̄ ha-
bitat in me p̄c̄m. Inuenio
igitur legē, mihi volenti
facere bonū: q̄ mihi ma-
lum adiacet. Condelector
enim legi dei secundū in-
teriorē hominem. Video
autem aliam legem in mē-
bris meis repugnantē legi
mentis meæ, & captiuā-
tem me in lege peccati,
quæ est in membris meis.
Infelix ego homo: quis
me liberabit de corpore
mortis huius? Gratias
ago deo per Iesum Chri-
stum dominum nostrum.

ego autē carnalis sum, ve-
nundatus sub pctō. Quod
enim operor, non intelli-
go. non enim quod volo
bonū, hoc ago: sed qd̄ odi
malū, illud facio. Si autem
qd̄ nolo illud facio: cōsen-
tio legi, qm̄ bona est. Nūc **D**
autē iam non ego operor
illud, sed quod habitat in
me peccatum. Scio enim
quia non habitat in me,
hoc est, in carne mea bo-
nū. Nam velle adiacet mi-
hi: p̄ficere autē bonū, non
inuenio. Nō. n. quod volo
bonū, hoc facio: sed qd̄ no-
lo malum, hoc ago. Si autē
quod nolo, illud facio: iā
non ego operor illud, sed
qd̄ habitat in me pecca-
tū. Inuenio igitur legē, vo-
lētī mihi facere bonū: qm̄
mihi malū adiacet. Cōde-
lector. n. legi dei, s̄m inte-
riorē hoīem: video at̄ aliā
legē in mēbris meis, repu-
gnantē legi mentis meæ,
& captiuatē me i lege pec-
cati, q̄ est in mēbris meis.
Infelix ego hō, q̄s me libe-
rabit de corpe mortis hu-
ius? Gratia dei per Iesum
Christum dñm nostrum,

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
 Ἀρκούω αὐτὸς ἐγὼ τῷ μὲν
 νοῦ δουλεύω νόμῳ θεοῦ, τῇ
 δὲ σαρκὶ νόμῳ ἀμαρτίας.

Οὐδὲν ἄρα νῦν κατέκρι-
 μα τοῖς ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μὴ
 κατὰ σάρκα περιπατοῦσιν,
 ἀλλὰ κατὰ πνῆμα. Ὁ γὰρ
 νόμος τῆς πνεύματι τῆς ζωῆς
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ ἠλευθέρωσέ
 με ἀπὸ τοῦ νόμου τῆς ἀμαρ-
 τίας, καὶ τοῦ θανάτου. Το γὰρ
 ἀδύνατον ἦν νόμου ἐν ᾧ ἠδέ-
 νει διὰ τῆς σαρκὸς, ὁ θεὸς τὸν
 ἑαυτοῦ υἱὸν πέμφας ἐν ὁμοιώμα-
 τι σαρκὸς ἀμαρτίας, καὶ περὶ ἀ-
 μαρτίας κατέκρινε τὴν ἀμαρ-
 τίαν, ἐν τῇ σαρκί, ἵνα τὸ δι-
 κείωμαι τοῦ νόμου πληρωθῆ ἐν ἡ-
 μῖν, τοῖς μὴ κατὰ σάρκα περι-
 πατοῦσιν, ἀλλὰ κατὰ πνῆμα.
 Οἱ γὰρ κατὰ σάρκα ὄντες, τὰ
 τῆς σαρκὸς φρονοῦσιν. Οἱ δὲ
 κατὰ πνῆμα, τὰ τῆς πνεύμα-
 τος. Το γὰρ φρόνημα τῆς
 σαρκὸς, θάνατος. Το δὲ
 φρόνημα τῆς πνεύματι, ζωὴ καὶ
 εἰρήνη. Διότι τὸ φρόνημα τῆς
 σαρκὸς ἔχθρα εἰς θεόν. Το
 γὰρ νόμος τοῦ θεοῦ οὐχ ὑποτάσσεται,
 οὐδὲ γὰρ δυνάσται. Οἱ δὲ
 ἐν σαρκὶ ἔντες, θεῷ ἀρέσται οὐ
 δύνανται. Ὑμεῖς οὐκ ἐστέ ἐν
 σαρκί, ἀλλ' ἐν πνεύματι, εἴπερ
 πνῆμα θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑμῖν.

editio posterior

Itaq; idem ego mēte qui-
 dem seruiō legi dei, carne
 vero legi peccati.

Nulla igit nunc est condē
 natio iis, q̄ ifiti sunt Χρῶ
 Iesu: qui nō iuxta carnem
 versant̄, sed iuxta spiritū.
 Nam lex spiritus vitæ per
 Χρῶ Iesum, libeꝝ me red-
 didit à iure peccati & mor-
 tis. Etenim qđ lex prestare
 nō poterat, ea parte qua ἰ-
 becillis erat p̄ carnē, hoc
 deus p̄prio filio, misso sub
 specie carnis p̄t̄o obno-
 xia, prest̄it, ac de p̄t̄o cō-
 dēnauit peccatū p̄ carnē,
 vt iustificatio legis imple-
 ret̄ in nobis: qui non s̄m
 carnē versamur, sed s̄m spi-
 ritū. Nā qui carnales sunt,
 quæ carnis sunt curant: at
 qui spirituales, quæ spiritus
 sunt. Nam affectus carnis,
 mors est. Affectus vero spi-
 ritus, vita, & pax. Propte-
 rea qđ affectus carnis ini-
 micitia est aduersus deū:
 nā legi dei non subdit̄, si
 qđ ē ne pōt qđem. Qui ve-
 ro in carne sunt, deo place-
 re nō possunt. Vos aut̄ nō
 estis ī carne, sed in spū, si qđ
 de spū dei hītat ī vobis.

Igitur ego ipse mente qui dem seruius legi dei: carne autem legi peccati.

Nulla ergo nunc dānatio est iis, qui in Xpo Iesu nō sūm carnem ambulantes, sed sūm spiritū. Lex enim spiritus vitæ in Xpo Iesu: liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quādā impossibile erat legi in quo infirmabatur per carnem: deus filiū suū misit in similitudine carnis peccati, & de peccato dānauit peccatum in carne: ut iustificatio legis impleretur in nobis: qui non sūm carnem, sed sūm spiritum ambulamus. Qui enim sūm carnem sunt: quæ carnis sunt sentiunt. qui vero sūm spiritum: quæ spiritus. prudentia enim carnis: mors. prudentia vero spiritus, vita & pax. Ideo prudentia carnis: inimica est deo. legi enim dei non est subiecta: neque autem potest. qui autem in carne sunt: deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis, sed in spiritu: siquidem spiritus dei habitat in vobis.

Igitur ego ipse mente seruius legi dei: carne autem, legi peccati.

Caput. VIII.

Nihil ergo nunc dānatio nis est iis, qui sunt in Christo Iesu: qui nō sūm carnē ambulantes. Lex enim spiritus vitæ in Christo Iesu, liberauit me à lege peccati, & mortis. Nā quādā impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem: deus filiū suū mittēs in similitudinem carnis peccati, & de peccato dānauit peccatū in carne, ut iustificatio legis impleretur in nobis, qui nō sūm carnem ambulantes, sed sūm spiritum. Qui enim sūm carnē sunt, quæ carnis sunt, sapiūt. qui vero sūm spiritū sunt: quæ sunt spūs sentiunt. Nā prudentia carnis, mors est: prudentia autem spiritus, vita, & pax. quoniam sapientia carnis, inimica est deo: legi enim dei non est subiecta, nec enim potest. Qui autem in carne sunt: deo placere non possunt. Vos autem in carne non estis: sed in spiritu: si tamen spiritus dei habitat in vobis.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Εἰ δὲ τις πνῆμα Χριστοῦ οὐκ ἔχει, οὗτος οὐκ ἔχει αὐτῶ. Εἰ δὲ Χριστὸς ἐν ὑμῖν, τὸ μὲν σώμα νεκρὸν διὰ ἁμαρτίας, τὸ δὲ πνῆμα ζωὴ διὰ δικαιοσύνης. Εἰ δὲ τὸ πνῆμα τῷ ἐγήραται, τὸ Ἰησοῦ ἐκ νεκρῶν οἰκεῖ ἐν ὑμῖν, ὁ ἐγήρας τὸν Χριστὸν ἐκ νεκρῶν, ζωοποιήσῃ καὶ τὰ θνητὰ σώματα ὑμῶν, διὰ τὸ ἐννοεῖν αὐτῶ πνῆμα ἐν ὑμῖν. Ἄρα ὁμοῦ ἀδελφοί, ὀφειλέται ἐσμέν, οὐ τῇ σαρκί, τῶ κατὰ σάρκα ζῆν, εἰ γὰρ κατὰ σάρκα ζήτε, μέλλετε ἀποθνήσκειν. εἰ δὲ πνῆμασι ταῖς πράξεις τῶ σώματος θανατούτε, ζήσεθε. Ὅσοι γὰρ πνῆμασι θεοῦ ἄγονται, οὗτοί εἰσι υἱοὶ θεοῦ. Οὐ γὰρ ἐλάβετε πνῆμα δουλείας πάλιν εἰς φόβον, ἀλλ' ἐλάβετε πνῆμα υἱοθεσίας, ἐν ᾧ κράζομεν, ἄθεῶ ὁ πατήρ. Αὐτὸ τὸ πνῆμα σφραγισθεῖ τῷ πνῆματι ἡμῶν, ὅτι ἐσμέν τέκνα θεοῦ. Εἰ δὲ τέκνα, καὶ κληρονόμοι. Κληρονόμοι μὲν θεοῦ, συγκληρονόμοι δὲ Χριστοῦ, ἕως συμπάροχοι, ἵνα καὶ σιωποῦμεν. Λογίζομαι γὰρ, ὅτι οὐκ ἄξια τὰ παθήματα τῶ νῦν καιροῦ, πρὸς τὴν μέλλουσαν δόξαν ἀποκαλυφθῆναι εἰς ἡμᾶς.

editio posterior

Quod si quis spiritū Christi nō habet, hic nō ē ei. Porro si Christus in vobis est, corpus qdē mortuū ē pp peccatū, spūs autē vita est pp iustificationem. Quod si spūs eius, q excitavit Iesum a mortuis, habitat in vobis, is, q excitavit Christū ex mortuis, vivificabit & mortalia corpora v̄ra, pp ipsius spm inhabitantē in vobis. Proinde fratres, debitores sumus, non carni, vt sm carnē vivamus: nam si sm carnem vixeritis, moriemini. Quod si spiritu facta corporis mortificetis, vivetis. Etenī qcuq; spū dei ducunt, hi sunt filii dei. * Non. n. accepistis spm servitutis iterū ad timorē, sed accepistis spiritū adoptionis, p quē clamam⁹, abba p̄r. Idē spūs testatur vnā cū spū nrō, qd sim⁹ filii dei. Qd si filii, igit & heredes. Heredes qdē dī, cohæredes at Christi. Si qdē simul cū eo patimur, vt & vnā cū illo glorificemur. Nā reputo nō eē pares afictiōes p̄ntis t̄pis ad gloriā, q reuelabit̄ erga nos.

Sigs autem spiritum Xpi
 nō habet: hic nō est eius.
 si autem Xps in vobis est:
 corpus qdem mortuū est
 pp peccatū, spiritus vero
 vita: pp iustitiā. q̄ si spūs
 ei⁹, q̄ suscitauit Iesū Xpm
 hītat in vobis: q̄ suscitauit
 Xpm à mortuis, viuifica-
 bit & mortalia corpa v̄ra
 pp ihabitātē spm̄ ei⁹ i vo-
 bis. Ergo fr̄es, debitores su-
 mus: nō carni, vt sm̄ carnē
 viuamus. Si enī sm̄ carnē
 vixeritis: moriemini. Si at̄
 spū, corpis actus mortifica-
 ueritis: viuētis. Quicūq; n.
 spū dei agunt: ii sunt filii
 dei. Nō enī accepistis spm̄
 seruitutis iterū in timore:
 sed accepistis spiritū ad-
 optionis, in quo clamamus
 abba. i. p̄r. Ipse enī spūs te-
 stimoniū reddit cū spiritu
 n̄ro, q̄ sumus filii dei. Si
 aut̄ filii: & hāeres. hāere-
 des quidem dei: cohēre-
 des autem Christi. si ta-
 men simul patimur: vt &
 simul glorificemur. Existi-
 mo enim: q̄ non sunt cō-
 dignæ passiones huius tē-
 poris, ad futuram gloriā,
 quæ reuelabitur in nobis.

Sigs aut̄ spūm Xpi non
 habet, hic non est eius. Si
 aut̄ Xps in vobis est: cor-
 pus qdem mortuū est pp
 peccatū, spiritus vero vi-
 uit, pp iustificationem. Qd̄
 si spūs eius, q̄ suscitauit Ie-
 sū à mortuis, habitat i vo-
 bis: q̄ suscitauit Iesū Xpm
 à mortuis, viuificabit &
 mortalia corpora v̄ra, pp
 ihabitātē spūm eius in vo-
 bis. Ergo fr̄es, debitores
 sum⁹, n̄ carni, vt sm̄ carnē
 viuamus. Si. n. sm̄ carnē
 vixeritis, moriemini. si aut̄
 spū facta carnis mortifica-
 ueritis, viuētis. Quicūq;
 enī spū dei agunt, ii sunt
 filii dei. Non enim accepi-
 stis spm̄ seruitutis iterū in
 timore: sed accepistis spm̄
 adoptionis filiorū dei, in
 quo clamamus, abba, p̄r. *Galat.*
 Ip̄e. n. spūs testimoniū red-
 dit spūi n̄ro, q̄ sumus filii
 dei. Si aut̄ filii: & hēres.
 hāeres qdē dei: cohāere-
 des aut̄ Xpi. si tñ cōpati-
 mur, vt & cōglorificemur.
 Existimo, n. qd̄ nō sunt cō-
 dignę passiones huius tē-
 poris, ad futuram gloriā,
 quę reuelabitur in nobis.

ij. Timi. b

Galat. iiij. 6

D

ἢ γὰρ ἀποκαρδοκία τῆς κτίσεως, τὴν ἀποκαλύψιν τῶν ἡγῶν τῷ θεῷ ἀπεκδέχεται.

Τῆ γὰρ μοτασιότητι ἢ κτίσις ὑποτάσσεται, οὐχ ἔκουσα, ἀλλὰ διὰ τὸν ὑποτάξαντα ἐπ' ἐλπίδι.

Οἱ καὶ αὐτὴ ἢ κτίσις ἐλευθερωθήσεται ἀπὸ τῆς δουλείας τῆς φθορᾶς, εἰς τὴν ἐλευθερίαν τῆς δόξης τῶν τέκνων τῷ θεῷ.

Οἱ δὲ καὶ γὰρ, ὅτι πᾶσα ἢ κτίσις συσυναίξει καὶ σιωποῦσιν ἄχρι τῶ νῦν. οὐ μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ τὴν ἀπαρχὴν τῶ πνεύματος ἔχοντες, καὶ ἡμεῖς αὐτοὶ ἐν αὐτοῖς συναίξομεν, ἡδοσίου ἀπεκδεχόμενοι, τὴν ἀπολύτρωσιν τῷ σώματι ἡμῶν. Τῆ γὰρ ἐλπίδι ἐσώθημεν. Ἐλπίς δὲ ἐλεπομένη οὐκ ἔστι ἐλπίς. Οὐ γὰρ βλέπει τίς, τί καὶ ἐλπίζει. Εἰ δὲ οὐ βλέπομεν, ἐλπίζομεν, δι' ὑπομονῆς ἀπεκδεχόμεθα. Ὁσούτως δὲ καὶ τὸ πνεῦμα σιωποῦν λαμβάνεται ταῖς ἀδυνατείαις ἡμῶν. Τὸ γὰρ τί προσαιξόμεθα καθὸ δειῖ, οὐκ οἶδμεν, ἀλλ' αὐτὸ τὸ πνεῦμα ὑπερεντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν, συναίξοις ἀλαλήτοις. Οὐδὲ ἐρωτῶν τὰς καρδίας, οἶδε τί τὸ φρόνημα τῷ πνεύματι, ὅτι κατὰ θεὸν ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν.

Etenim sollicita creaturæ expectatio expectat, ut patet fiat filii dei. Quippe vanitati creatura subiacet, non volens, sed propter eum, qui subiecit illam sub spe. Quoniam & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis, in libertatem gloriæ filiorum dei. Scimus enim, quod omnis creatura cōgemiscit, simulque nobiscum parturit usque ad hoc tempus. Non solum autem illa, sed & ipsi, qui primitias spiritus habemus: & nos ipsi in nobis ipsis gemimus, ad optionem expectantes, redemptionem corporis nostri. Si quidem spe servati sumus. Porro spes si videatur, non est spes. Quod enim quis cernit, cur idem speret? Si vero quod non videmus, speramus, id pro patientiâ expectamus. Cōsimiliter autem & spiritus auxiliatur infirmitatibus nostris. Si quidem hoc ipsum, quod oraturi sumus, ut oportet, non novimus: verum ipse spiritus intercedit pro nobis gemitibus inenarrabilibus. At ille, qui scrutatur corda, novit quod sit sensus spiritus: quoniam secundum deum intercedit pro sanctis.

Nam expectatio creaturę: reuelationem filiorũ dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens: sed pp eũ, qui subiecit in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis: in libertate glorię filiorũ dei. Scimus enim: quod ois creatura congemiscit & comparturit vsq; adhuc. Non id quod solum. Sed & nos ipsi primitias spiritus habentes: nos inq; ipsi intra nos ipsos gemimus, adoptionem expectantes redemptionem corporis nostri. Spe enim saluati sumus. Spes aut quę videt: non est spes. Quod enim videt quod sperat? Si aut quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. Si r aut & spiritus adiuuat infirmitates nostras. Nam quid oremus vt oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis, gemitibus ineffabilibus. Qui autem scrutatur corda: scit quę hæc prudentia spiritus. quia secundum deum postulat pro sanctis.

Nam expectatio creaturę, reuelationem filiorum dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est, non volens, sed propter eum, qui subiecit eam in spe, quia & ipsa creatura liberabitur à seruitute corruptionis, in libertatem glorię filiorum dei. Scimus enim quod omnis creatura ingemiscit, & parturit, vsq; adhuc. Non solum autem illa, sed & nos ipsi primitias spūs habētes, & ipsi intra nos gemimus adoptionē filiorũ dei, expectātes redēptionē corporis nostri, spe eni salui facti sumus. Spes aut quę videt, nō est spes, nam quod videt quod sperat? Si autem quod non videmus, speramus: per patientiam expectamus. Similiter autem & spiritus, adiuuat infirmitatē nr̄am, nā quod oremus, sicut oportet, nescimus: sed ipse spiritus postulat pro nobis, gemitibus inenarrabilibus. Qui autem scrutatur corda, scit quid desideret spiritus, quia s̄m deum postulat p̄ sanctis.

E

Πρὸς τοὺς Ρωμαιοὺς

Οἶδα μὲν δὲ, ὅτι τοῖς ἀγαθῶσι τὸν θεὸν πάντα σιωπευγῆ εἰς ἀγαθὸν, τοῖς κατὰ πρόθεσιν κλητοῖς οὖσιν. ὅτι οὖν προέγνω, καὶ προώρισε, συμμόρφους ταῖς εἰκόσι· ὅτι ἡ οὐκ αὐτῷ, εἰς τὸ εἶναι αὐτὸν πρότοκον ἐν πολλοῖς ἀδελφοῖς. Οὓς δὲ προώρισε, τούτους καὶ ἐκάλεσε, καὶ οὓς ἐκάλεσε, τούτους καὶ ἐδικαίωσεν, οὓς δὲ ἐδικαίωσε, τούτους καὶ ἐδόξασε. Τί ὁμοῦ εἶροῦμεν πρὸς ταῦτα; Εἰ ὁ θεὸς ὑπὲρ ἡμῶν, τίς κατ' ἡμῶν; ὅσπερ τῷ ἰδίῳ ἡοῦ οὐκ ἐφείσατο, ἀλλ' ὑπὲρ ἡμῶν πάντων παρέδωκεν αὐτὸν, πῶς οὐχὶ καὶ σὺ αὐτῷ τὰ πάντα ἡμῖν χαρίζεται; Τίς ἐγκαλέσει κατὰ ἐκλεκτῶν θεοῦ; θεὸς ὁ δικαιοῦν. Τίς ὁ κατακρίνων; Χριστὸς ὁ ἀποθανὼν, μᾶλλον δὲ καὶ ἐγερεθεὶς, ὃς καὶ ἐστὶν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, ὃς καὶ ἐντυγχάνει ὑπὲρ ἡμῶν. Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ θεοῦ; θλίψις; ἢ στενοχωρία; ἢ διωγμός; ἢ λιμός; ἢ γυμνότης; ἢ κίνδυνος; ἢ μάχαιρα; Καθὼς γέγραπται. ὅτι ἐνεκά σου θανάτου μεθεὶ ὅλην τὴν ἡμέραν, ἐλογίζομαι ὡς πρόβατον σφαγῆς.

editio posterior

Scim^o at, qd̄ iis, q̄ diligūt deū, oia simul adiumento sunt in bonū: nimix̄ iis, q̄ iuxta p̄positū vocati sunt. Qm̄ quos p̄sciuerat, eosdē & p̄finiuit, ὁφρμες imaginis filii sui, vt ipse sit primogenitus iter multos fratres. Porro quos p̄definierat, eosdē & vocauit: & q̄s vocauit, eos & iustificauit, quos at̄ iustificauit hos & glorificauit. Quid igit̄ dicemus ad hęc? Si deus p̄ nobis, q̄s cōtra nos? Qui p̄prio filio nō pepcit, sed p̄ nobis oibus tradidit illū, q̄ fieri pōt, vt nō & cū eodē oia nobis donet? q̄s itētabit crimina aduersus electos dei? De^o ē, q̄ iustificat. q̄s ille, q̄ p̄dēnet? Xp̄s ē, q̄ mortuus ē, imo q̄ & fuscitat^o ē, q̄ ēt est ad dexterā dei, q̄ & it̄cedit p̄ nobis. Quis nos separabit à dilectiōe dei? nū afflictio? nū angustia? num p̄sequitō? nū fames? nū nuditas? nū piculū? num gladius? Quēadmodū scriptū ē: * p̄ te morti tradimur tota die: habiti sumus velut oues destinatę mac̄tatiōi.

Scimus at: qm̄ diligētib⁹
 deū, oīa coopat in bonū,
 qui s̄m p̄positum vocati
 sunt. q̄a quos p̄cognouit:
 hos & p̄diffiniuit confor-
 mes fieri imaginis filii sui.
 vt sit ip̄e primogenitus i
 multis fr̄ibus. quos autem
 p̄diffiniuit: hos & voca-
 uit. & quos vocauit: hos &
 iustificauit. quos aut̄ iusti-
 ficauit: hos & glorificauit.
 Quid ergo dicemus ad
 hęc? Si deus p̄ nobis, q̄s
 cōtra nos? q̄ etiā p̄prio fi-
 lio nō pepercit: sed p̄ no-
 bis oībus tradidit illum.
 Quomodo nō ēt cū illo:
 oīa nobis donabit? Quis
 eos accusabit, q̄ aduersus
 electos dei sunt? De⁹ q̄ iu-
 stificat. Quis p̄demnabit.
 X̄ps q̄ mortuus est. imo
 magis qui & resurrexit. q̄
 & in dextera dei, q̄ & po-
 stulat p̄ nobis. Quis nos
 separabit à charitate Chri-
 sti? Tribulatio, an āgustia,
 an p̄secutio, an fames, an
 nuditas, an periculum, an
 gladius? sicut scriptū est.
 Quia p̄pter te mortifica-
 mur tota die: estimati su-
 mus sicut oues occisionis.

Scimus aut̄ qm̄ diligenti-
 bus deū, oīa cooperant in
 bonū iis, qui s̄m propo-
 sītū vocati sunt sancti. Nam
 quos p̄sciuit, & p̄desti-
 nauit, cōformes fieri, ima-
 ginis filii sui, vt sit ip̄e p̄ri-
 mogenitus in multis fra-
 tribus. Quos aut̄ p̄desti-
 nauit, hos & vocauit. &
 quos vocauit, hos & iusti-
 ficauit. quos aut̄ iustifica-
 uit, istos & glorificauit.
 Quid ergo dicemus ad
 hęc? Si deus p̄ nobis: q̄s
 p̄tra nos? Qui ēt p̄prio fi-
 lio suo nō pepcit, sed pro
 nobis oīb⁹ tradidit illū:
 quō nō ēt cū illo oīa no-
 bis donauit? Quis accusa-
 bit aduersus electos dei?
 Deus q̄ iustificat. Quis est
 q̄ cōdēnet? X̄ps Iesus qui
 mortuus ē, immo q̄ & re-
 surrexit, q̄ & ē ad dexterā
 dei, q̄ ēt interpellat p̄ no-
 bis. Quis ergo nos separa-
 bit à charitate X̄pi? Tribu-
 latio? an angustia? an fa-
 mes? an nuditas? an picu-
 lū? an p̄secutio? ā gladi⁹? si-
 cut scriptū ē. q̄a pp̄ te mor-
 tificamur tota die: estimati
 sum⁹ sicut oues occisionis.

Pal. xliij
d.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Ἀλλ' ὡς τῷ τοῖς πᾶσιν ὑπερ-
νικῶμεν, διὰ τοῦ ἀγκυπ-
σκυτοῦ ἡμῶν. Πέπεισμαι
γὰρ, ὅτι οὔτε θάνατος, οὔτε
ζωή, οὔτε ἄγγελοι, οὔτε ἀρ-
χαὶ, οὔτε θιωμαί, οὔτε
ὠκεῖα, οὔτε μέλλοντα, οὔ-
τε ὑψώματα, οὔτε βάθος, οὔτε
τις κτίσις ἐτέρη θιωμάσεται
ἡμῶν χωρίσμου ἀπὸ τῆς ἀγά-
πης τοῦ θεοῦ, τῆς ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Ἀλλ' ἔπειτα λέγω ἐν Χριστῷ,
οὐ ψεύδομαι, συμμεκτυρού-
σθαι μοι τῆς συνηθισμένης μου,
ἐν πνεύματι ἁγίῳ, ὅτι λύπη
μοι ἐστὶ μεγάλη, καὶ ἀδύνα-
τος ὁ δούλη τῆς καρδίας μου,
ἠνυχομένη γὰρ αὐτὸς ἐγὼ ἐν ἀ-
θεμαί εἶναι ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ ὑ-
περ τῶν ἀδελφῶν μου, τῶν
συγγενῶν μου κατὰ σάρκα,
οἵτινες εἰσιν Ἰσραηλίται, ὧν
ἢ ἡθεσθαί, καὶ ἢ δόξα, καὶ αἱ
διαθήκαι, καὶ ἢ νομοθεσίαι,
καὶ ἢ λατρεῖαι, καὶ αἱ ἐπιση-
μαί, ὧν οἱ πατέρες, καὶ
ἐξ ὧν ὁ Χριστός, τὸ κατὰ
σάρκα, ὁ ὧν ἐπὶ πάντων θεός
ἀλογητὸς εἰς τὰς αἰῶνας αἰ-
μῆν. Οὐχ' οἶον δέ, ὅτι ἐκ
πέπλωκεν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ.

Οὐ γὰρ πάντες οἱ ἐξ Ἰ-
σραὴλ, οὗτοι Ἰσραὴλ.

editio posterior.

Verum in his oibus supera
mus p eum q dilexit nos.
Nā mihi psuasum habeo,
qđ neq; mors, neq; vita,
neq; angeli, neq; principa-
tus, neq; ptates, neq; instā-
tia, neq; futura, neq; altitu-
do, neq; pfunditas, neq;
vlla creatura alia poterit
nos separe à dilectiōe dei,
quę est in Christo Iesu do-
mino nostro.

Veritatem dico in Chri-
sto, non mentior, attestan-
te mihi simul conscientia
mea, per spiritū sanctum,
quod dolor mihi sit ma-
gnus, & asidius cruciat^o
cordi meo. Optarim enim
ego ipse anathema esse à
Christo pro fratrib^o meis,
cognatis meis secundum
carnem, q sunt Israelite,
quorū est adoptio, & glo-
ria, & testamenta, & legis
estitutio, & cultus, & pmil-
siones: quorū sunt ptes, &
ii ex qbus est Christus, qtu
attinet ad carnē, qui est in
oibus deus laudandus in
secula. Amen. Nō aut hęc
loquor, quod exciderit ser-
mo dei. Non enim oēs qui
sunt ex Israel, sunt Israel:

Sed in his omnibus superamus: per eum qui dilexit nos. Certus sum enim: quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque principatus, neque virtutes, neque presentia, neque futura, neque altitudo, neque profunditas, neque aliqua creatura alia poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu dño nostro.

Veritatē dico in Christo, nō mentior, testimonium mihi perhibete conscientia mea in spū sancto: quā tristitia mihi est magna & cōtinuus dolor cordi meo. Optavi. n. ego ipse anathema esse à Christo p fratribus meis, cōsanguineis meis s̄m carnē, q̄ sunt Israelitæ. Quorū adoptio, & gloria, & testamenta, & legis positio, & cultus, & promissiones. quorum patres etiam sunt: ex quibus Christus est secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus in sæcula. Amen. Non sic autem quod exciderit sermo dei. nō enim omnes, qui sunt ex Israel: ii sunt Israel.

Sed in his oibus superamus pp eū q̄ dilexit nos. Certus sum. n. quia neque mors, neque vita, neque angeli, neque p̄cipatus, neque virtutes, neque instātia, neque futura, neque fortitudo, neque altitudo, neque pfundum, neque creatura alia, poterit nos separare à charitate dei, q̄ ē in Xpo Iesu dño nro. Cap. IX.

Veritatem dico in Christo Iesu, nō mentior, testimonium mihi perhibete cōscientia mea in spū sancto, quā tristitia mihi magna est, & cōtinuus dolor, cordi meo. Optabam. n. ego ipse anathema esse à Xpo pro fratribus meis, q̄ sunt cognati mei s̄m carnē, qui sunt Israelitæ, quorū adoptio est filiorū, & gloria, & testamentū, & legislatio, & obsequiū, & promissa, quorum patres, ex quibus est Christus secundum carnem, qui est super omnia deus benedictus i sæcula. Amen. Non autem quod exciderit verbum dei. Non enim omnes, qui ex Israel sunt, ii sūt Israelitæ.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους .

οὐδ' ὅτι ἐστὶ ἀπέρμα Ἀβραάμ,
πάντες τέκνα, ἀλλ' ἐν Ἰσαάκ
κληθήσεται σοι ἀπέρμα, τούτε-
στιν, οὐ τὰ τέκνα τῆς σαρκὸς,
ταῦτα τέκνα τῷ θεοῦ, ἀλλὰ
τὰ τέκνα τῆς ἐπαγγελίας, λο-
γίζεται εἰς ἀπέρμα. Ἐπαγγε-
λίαις γάρ ὁ λόγος οὗτός ἐστιν. κατὰ
τὸν κριζὸν τοῦτον ἐλάσομαι,
καὶ ἔσομαι τῇ σάρξ ἡ ἐγώ. Οὐ
μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ ῥεβέκκα ἐξ
ἐγὸς κοίτην ἔχουσα Ἰσαάκ τῷ
πατρὸς ἡμῶν. Μὴ πῶς γὰρ γεν-
νηθεῖντων, μὴ δὲ παρξάντων τί
ἐγαθὸν ἢ κακόν, ἵνα ἢ κατ' ἐκ-
λογίην; τῷ θεοῦ, πρόθεσις μένη,
οὐκ ἐξ ἔργων, ἀλλ' ἐκ τῷ κα-
λοῦτός, ἐξ ῥήθην αὐτοῦ. ὅτι ὁ
μεῖζων δουλάσει τῷ ἐλασσον-
τι. Καθὼς γέγραπται, τὸν Ἰα-
κώβ ἠγάπησα, τὸν δὲ ἠσαῦ ἐμί-
σησα. Τί οὖν ἐροῦμεν;
Μὴ ἀδικία πρὸς τῷ θεῷ; Μὴ
γένοιτο. τῷ γὰρ μωσῆ λέγει.
Ἐλεῖσω ὃν ἂν ἐλεῶ, καὶ οἴκτη-
θήσω ὃν ἂν οἴκτιρώ. Ἀρε-
σῶν, οὐ τῷ θέλοτος, οὐ δὲ τῷ
τρέχοντος, ἀλλὰ τῷ ἐλεοῦτός
θεοῦ. Λέγει; ἂν ἡ γραφὴ τῷ
φαραῶ. ὅτι εἰς αὐτὸ τοῦτο
ἐξηγέρσῃ, ὅπως ἐνδύξωμαι
ἐν σοὶ πλὴν δυνάμιν μου, καὶ
ὅπως διαγγελῆ τὸ ὄνομα μου
ἐν πάσῃ τῇ γῆ.

editio posterior

neq; qz sunt semen Abra-
hæ, statim omnes filii, sed
per Isaac nominabitur ti-
bi semen, hoc est, nō qui fi-
lii carnis, hi filii dei: sed q
sunt filii p̄missionis, recē-
sent in semen. Promissio-
nis. n. sermo hic est. * In
tpe hoc veniā, & erit Sar-
ræ filius. Nō solū aut̄ hoc,
sed & * Rebecca ex vno
p̄ceperat Isaac patre n̄ro.
Nondum. n. natis pueris,
cū neq; boni q̄ppia fecis-
sent, neq; mali, vt fm ele-
ctionē propositū dei ma-
neret, nō ex operibus, sed
ex vocāte, dictum est illi:
Maior seruiet minori. Si-
cut scriptū est: * Iacob di-
lexi, Esau vero odio ha-
bui. Quid igit̄ dicemus?
Nū iniustitia ē apud deū?
Absit. Nam Moisi dicit: Mi-
serebor, cuiuscūq; misere-
or, & cōmiserabor, quem-
cūq; cōmiseror. Itaq; non
volentis est, neq; curren-
tis, sed miserentis dei. Di-
cit. n. scriptura Pharaoni:
* In hoc ipsum te excita-
ui, vt ostendā in te poten-
tia meam, & vt annunciet̄
nomen meū in tota terra.

neq; quia sunt semē Abrahæ: oēs filii, sed i Isaac vocabit tibi semen. id est nō qui filii carnis, ii filii dei, sed qui filii sunt p̄missionis: reputantur in semine. p̄missionis. n. sermo iste. **S**m hoc tēpus veniam: & erit Sarræ filius. Non solū id quidē: sed & Rebecca ex vno, quæ cubile habebat Isaac patris nostri. Cū enim nōdū nati fuissent, neq; egissent quicq; bonū aut malum: vt secūdū electionem, propositum dei maneret, non ex operib⁹, sed ex vocante dictū est ei: quia maior seruiet minori. sicut scriptū ē. Jacob dilexi: Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? Nunquid iniustitia apud deum? Absit. Moyse enī dicit. Miserebor cuius misereor: & miserabor quē miseror. Igitur nō volentis, neq; currentis: sed miserētis est dei. Dicit. n. scriptura Pharaoni. Quia ad hoc ipsum excitauī te: vt ostēdā in te potētā meā, & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra.

neq; q semē sunt Abrahæ: oēs filii. Sed in Isaac vocabit tibi semē: id est, nō qui filii carnis, ii filii dei: sed q fil. i sunt p̄missionis, estimanē in semine. Promissionis. n. verbū hoc est, Secūdū hoc tēpus veniā: & erit Sarræ fili⁹. Nō solū at illa: sed & Rebecca ex vno cōcubitu habēs Isaac p̄ris nri. Cum. n. nōdum nati fuissent, aut aliquid boni egissent, aut mali: vt **S**m electionem propositū dei maneret: nō ex operibus, sed ex vocante dictū est ei. Quia maior seruiet minori, sicut scriptum est, Jacob dilexi, Esau autē odio habui. Quid ergo dicemus? Nunquid iniquitas apud deū? Absit. Moyse enim dicit. Miserebor cuius misereor, & misericordiam pręstabo cuius miserebor. Igitur non volētis, neq; currētis, sed miserētis est dei. Dicit enim scriptura Pharaoni, Quia in hoc ipsum excitauī te, vt ostēdā in te virtutē meā: & vt annuncietur nomen meum in vniuersa terra.

Gal. iij. d

Gen. xvij b.

Gen. xxv.

Gen. xxv. e. mala. i.

Ex. xxxij. d.

Exo. ix. d

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους
 Ἀρα οὐκ ὄν θέλει λέει, ὃν
 δε θέλει σκληρύνει. ἔρεις οὐκ
 μοι. Τί ἐπι μέμφεται; τῷ
 γὰρ βουλήματι αὐτοῦ τίς ἀντί-
 στικε; Μενοῦν γε ὡς ἄνθρωπος,
 σὺ τίς εἶ, ὁ ἀνταποκρινόμενος
 τῷ θεῷ; Μὴ ἔρει τὸ πλάσμα
 τῷ πλάσαντι; τίμη ἐποίησας
 οὕτως; Ἡ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν ὁ
 κεραμὰς τῷ πηλῷ, ἐκ τοῦ αὐ-
 τοῦ φερέματος ποιῆσαι, ὃ μὲν
 εἰς τιμὴν σκεῦος, ἃ δὲ εἰς ἀπι-
 μίαν; Εἰ δὲ θέλων ὁ θεὸς ἐν-
 δείξει σοι τὴν ὀργὴν, καὶ γνω-
 ρίσαι τὸ δίκαιον αὐτοῦ, ἠνεγι-
 κεν ἐν πολλῇ μακροθυμίᾳ σκέυη
 ὀργῆς κατηρησμένα εἰς ἀπί-
 στικον, καὶ ἵνα γνωρίσῃ τὸν
 πλοῦτον τῆς δόξης αὐτοῦ, ἐπι-
 στήν ἐλέους, ἃ προετοίμα-
 σαν εἰς δόξαν, ὅς καὶ ἐκάλε-
 σαν ἡμᾶς, οὐ μόνον ἐξ Ἰουδαίων,
 ἀλλὰ ἐθνῶν. Ως καὶ ἐν τῷ
 ὡσπερ λέγει. Καλέσω τὸν
 οὐ λαὸν μου, λαὸν μου, καὶ τὴν
 οὐκ ἠγαπημένην, ἠγαπημένην.
 καὶ ἔσοι ἐν τῷ τόπῳ, οὐ ἐξέζη
 αὐτοῖς, οὐ λαὸς μου ὑμῶν, ἐκ
 κληθήσονται υἱοὶ θεοῦ ζῶντος.
 Ησκάς δὲ κρέζει ὑπὲρ,
 οὗ Ἰσραὴλ. Ἐκν ἢ ὁ ἀριθ-
 μὸς τῶν υἱῶν Ἰσραὴλ, ὡς ἢ
 ἄμμος τῆς θαλάσσης, τὸ κατὰ
 λαίμμη σπείσεται.

editio posterior
 Itaque cui vult miseret: quæ
 aut vult idurat. Dices ergo
 mihi: Quid adhuc queri-
 tur? Nam voluntati illius quæ
 restitit? Atque o homo, tu quæ
 es, quæ ex aduerso respondes
 deo? * Nunc dicet figmentum
 ei, quæ finxit, cur me finxisti
 adhunc modum? * An non
 habet præteritatem figulus luti,
 ut ex eadem massa fingas
 aliud quædam vas in honorem,
 aliud vero in ignominiam?
 Quod si deus volens ostendere
 iram, & notam facere potestatem
 suam, tulit multa animi lenitate
 vasa iræ, apparatus in interi-
 tum: & ut notas faceret diui-
 tias gloriæ suæ erga vasa mi-
 sericordiæ, quæ præparauerat in
 gloriam. Quos & vocauit, ni-
 mirum nos non solum ex Iudeis
 is, verum etiam ex gentibus. Quæ
 admodum & Osee dicit: *
 Vocabo populum, quæ me non
 erat, populum meum: & eam, quæ
 dilecta non erat, dilectam. Et
 erit in loco, vbi dictum fue-
 rat: Non populus meus vos: ibi
 vocabuntur filii dei viuētis.
 Esaias autem clamat super Isra-
 el: * Si fuerit numerus fi-
 liorum Israel ut arena ma-
 ris, reliquique saluæ erunt.

Ergo cuius vult miseret:
 & quē vult indurat. Dicit
 itaq; mihi: qd adhuc accu-
 satur? voluntati. n. eius q̄s
 resistit? Quinimmo O ho-
 mo tu quis es: q̄ cōtra re-
 spondeas deo? Nunqd̄ di-
 cit figmentū ei, q̄ finxit, qd̄
 me fecisti sic? An non ha-
 bet potestātē figulus luti:
 ex eadē massa facere, hoc
 quidē vas ad honorē, illud
 vero ad inhorationē? Siq̄-
 dem volens deus q̄ndere
 irā, & notā facere potētīā
 suā: tolerauit in multa pa-
 tiētia vasa irę aptata in in-
 teritū. & vt notas faceret
 diuitias glorię suę in va-
 sis misericordię q̄ prępa-
 rauit ad gloriā, nos (inq̄)
 quos & vocauit nō solum
 ex Iudæis, sed & ex genti-
 bus. quēadmodū in Osee
 dicit. Vocabo nō populū
 meum: populū meū. & nō
 dilectā: dilectā. & erit in
 loco vbi dictū est eis, non
 populus meus, vos: ibi vo-
 cabunt' filii dei viuentis.
 Esaias autē clamat pro Is-
 rael. si fuerit numerus filio-
 rum Israel tanq̄ arena ma-
 ris: reliquię saluę fient:

Ergo, cui vult miseretur, &
 quem vult, indurat. Dicit
 itaq; mihi. Quid adhuc q̄-
 ritur? volūtati. n. eius quis
 resistit? O homo, tu q̄s es,
 q̄ respōdeas deo? Nunqd̄ *Esai. xlv. b*
 dicit figmentū ei q̄ se fin- *Mierem.*
 xit: quid me fecisti sic? An *xviii. c*
 nō habet potestātē figul' *Sapien.*
 luti, ex eadē massa facere *xv. b*
 aliud qdē vas in honorē,
 aliud vero in cōtumeliā?
 Quod si deus volens ostē-
 dere iram, & notā facere
 potentiam suā, sustinuit in
 multa patientia, vasa irę
 apta in interitū, vt ostēde-
 ret diuitias glorię suę, in
 vasa misericordię, q̄ prępa-
 rauit i gloriā. Quos & vo-
 cauit, nos nō solū ex Iudę-
 is, sed et ex gētibus, sicut i
 Osee dicit, Vocabo non
 plebē meā, plebē meā: & *Osee. ij. d*
 nō dilectā: dilectā: & non *i Pet. ij. b*
 misericordiam consecutā,
 misericordiā p̄secutam. Et
 erit, in eo loco vbi dictum
 est eis. Nō plebs mea vos,
 ibi vocabuntur filii dei vi- *Osee. ii. d*
 ui. Esaias autem clamat *F*
 p̄ Israel, Si fuerit numerus *Esai. x. c*
 filiorū Israel tāq̄ arena ma-
 ris, reliquię saluę fient.

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

λόγον γὰρ σωτηριῶν καὶ σω-
τέμων ἐν δικαιοσύνῃ, ὅτι λό-
γον σωτηριῶν καὶ σω-
τηριῶν ἐπὶ τῆς γῆς. Καὶ κα-
θὼς προείρηκεν Ἰσαΐας. Εἰ-
μὴ κύριος σαβαωθ ἐγκατέλιπε
ἡμῖν ἀπέσμα, ὡς σόδομα ἂν
ἐγενήθην, καὶ ὡς γομορρά
ἂν ὠμοιώθην. Τί οὖν ἐ-
ροῦμεν; Ὅτι ἔθνη τὰ μὴ δικά-
ζονται δικαιοσύνῃ, κατέλαβε
δικαιοσύνῃ, δικαιοσύνῃ δὲ
τῷ ἐκ πίστεως. Ἰσραὴλ δὲ
διδάσκων νόμον δικαιοσύνης, εἰς
νόμον δικαιοσύνης ἂν ἔφθα-
σε. Διὰ τί; Ὅτι οὐκ ἐκ πί-
στεως, ἀλλ' ὡς ἐξ ἔργων νόμου.
Προσέκοψαν γὰρ τῷ λίθῳ τοῦ
προσκόμματος. Καθὼς γέ-
γραπται, Ἰδοὺ τίθημι ἐν σιῶν
λίθον προσκόμματος, καὶ πέ-
τραν σκανδάλου. Καὶ πᾶς ὁ
πιστῶν ἐπ' αὐτῷ, οὐ κατα-
συνθίσεται. Ἀδελφοί, ἡ μὲν
ἐπιδοκίμασι τῆς ἐμῆς καρδίας, καὶ
ἡ ἐπίστασις ἡ πρὸς τὸν θεόν, ὑπερ-
τῆς Ἰσραὴλ ἐστὶν εἰς σωτηρίαν.
Μαρτυρῶ γὰρ αὐτοῖς, ὅτι ἡ
ἀγάπη τοῦ θεοῦ ἔχουσι, ἀλλ' οὐ κατ'
ἐπίγνωσιν. Ἀγνοοῦντες γὰρ
τῷ θεοῦ δικαιοσύνῃ, καὶ
τῷ Ἰσραὴλ δικαιοσύνῃ ζητοῦ-
ντες ζωῆς, τῆς δικαιοσύνης τοῦ
θεοῦ οὐχ ὑπετάγησαν.

editio posterior

Sermonē enim perficiens
& abbrevians cū iustitia:
qm̄ sermonē abbreviatū
faciet dñs in terra. Et quē
admodū pri⁹ dixit Esaias;
Nisi dñs sabaoth reliqisset
nobis semen, vt Sodomæ
facti fuissēmus, & Gomor-
rthæ assimilati fuissēmus.
Quid igitur dicemus? qđ
gētes quæ nō scđabantur
iustitiā, apprehenderunt
iustitiā: iustitiā autem eā:
quæ est ex fide: p̄tra, Israel
qđ scđabat legē iustitiæ, ad
legem iustitiæ nō puenit.
Propter qđ? Quia nō ex fi-
de, sed tanq̄ ex opibus le-
gis. Impegerūt. n. in lapi-
dē offendiculi. Quē admo-
dū scriptū ē. * Ecce pono
in Siō lapidē offendiculi,
& petrā offensionis: & oīs,
qđ credit eo, nō pudebit.
Fratres, propensa qđ ē vo-
luntas cordis mei, & dep̄-
catio, quæ fit ad deum, p̄
Israel est ad salutē. Testi-
moniū. n. illis perhibeo,
qđ studiū dei hēnt, sed n̄
s̄m sciētiā. Nā ignorantēs
dei iustitiā, & ppriā iusti-
tiā quæretēs cōstituere, iusti-
tiæ dei nō fuerūt subditi.

Nam est, qui sermonem cōsumat & abbreviat in iustitia. quia sermonem abbreviatum faciet dñs sup terram. Et vt prædixit Esaias. Nisi dñs sabaoth reliquisset nobis semē: sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorraha filies essemus. Quid ergo dicemus? Quid gentes, quæ non sectabantur iustitiam: apprehenderūt iustitiam. iustitiam quidem, quæ ex fide. Israel autē sectans legem iustitiæ: in legem iustitiæ non puenit. Quare? Quia non ex fide: sed quasi ex operibus legis. Repererūt enim lapidem offensionis: quæ admodum scriptū est. Ecce pono in syon lapidem offensionis, & petram scandali: & ois, qui credit in eū, nō confundet. Fratres: voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad deū pro israel, est ad salutē. Testimoniū enim phibeo illis, quod dei zelū habēt: sed non secundum cognitionē. Nam ignorātes iustitiam dei, & propriam iustitiam quærentes statuere: iustitiæ dei non sunt subiecti.

Verbum autē consumans, & abbrevians in equitate, quia verbum breuiatum faciet dñs sup terram. Et sicut prædixit Esaias. Nisi dñs sabaoth reliquisset nobis semē, sicut Sodoma facti essemus, & sicut Gomorraha similes fuisset. Quid ergo dicemus? Quid gentes, quæ non sectabantur iustitiam, apprehenderūt iustitiam. iustitiam autem quæ ex fide est. Israel vero sectādo legem iustitiæ, in legem iustitiæ non peruenit. Quare? Quia non ex fide, sed quasi ex operibus. Offenderūt enim in lapidem offensionis, sicut scriptū est. Ecce pono in Syon lapidem offensionis, & petram scandali, & omnis, qui credit in eū, nō confundetur.

Caput. X.

Fratres, voluntas quidem cordis mei, & obsecratio ad deum, fit pro illis in salutem. Testimoniū enim phibeo illis, quod æmulationē quæ de dei hñt, sed nō secundum sciam. Ignorātes. n. iustitiā dei: & suā quærentes statuere: iustitiæ dei nō sūt subiecti.

Esa. i. e

Esa. xxvii

Esa. vii. e
i. Pet. ij. b

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Τέλος γὰρ νόμου Χριστὸς εἰς δικαιοσύνην παντὶ τῷ πιστῷ ὄντι. Μωσῆς γὰρ γράφει τῷ δικαιοσύνῃ τῷ ἐκ τοῦ νόμου, ὅτι ὁ ποιήσας αὐτὰ ἀνθρώπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.

Ἡ δὲ ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, οὕτως λέγει. Μὴ εἶπῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, τίς ἐπιθήσεται εἰς τὸν οὐρανόν; τρυτέσι Χριστὸν καταγαγεῖν. ἢ τίς καταθήσεται εἰς τὸν ἄβυσσον; Τρυτέσι Χριστὸν ἐκ νεκρῶν ἀνογαγεῖν. ἀλλὰ τί λέγεις; ἐγγύσσου τὸ ῥῆμά ἐστιν ἐν τῷ σώματί σου, καὶ ἐν τῇ καρδίᾳ σου. Τρυτέσι τὸ ῥῆμα τῆς πίστεως, ὁ κηρύσσου. ὅτι ἐὰν ὁμολογήσῃς ἐν τῷ σώματί σου κύριον Ἰησοῦν, καὶ πιστέσῃς ἐν τῇ καρδίᾳ σου, ὅτι ὁ θεὸς αὐτὸν ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, σωθήσῃ καρδίᾳ γὰρ πιστεύεται εἰς δικαιοσύνην, σῶματι δὲ ὁμολογεῖται εἰς σωτηρίαν. Λέγει γὰρ ἡ γραφὴ πᾶς ὁ πιστῶν ἐπ' αὐτῷ, οὐ κατακριθῆσεται.

Οὐ γὰρ ἐστὶ διαστολὴ Ἰουδαίου τε καὶ Ἑλλήνου. ὁ γὰρ αὐτὸς κύριος πάντων, πλουτῶν εἰς πάντας τοὺς ἐπικαλουμένους αὐτόν. Πᾶς γὰρ ὃς ἀν' ἐπικαλέσῃται τὸ ὄνομα κυρίου, σωθήσεται.

editio posterior

Nam perfectio legis Christus ad iustificationem omni credenti. Moses enim scribit de iustitia, quæ est ex lege * quod qui fecerit ea homo, viuet per illa. Cæterum quæ ex fide est iustitia, ea sic loquitur: * Ne dixeris in corde tuo: Quis ascendet in caelum? Hoc est Christus ex alto deducere. Aut, quis descendet in abyssum? Hoc est Christum ex mortuis reducere. Sed quid dicit? Prope te verbū est in ore tuo, & in corde tuo. Hoc est verbum fidei, quod prædicamus, nempe si confesus fueris ore tuo dominū Iesum, & credideris in corde tuo, quod deus illum excitauit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura: Omnis, qui fidit illi, non pudebit. Nō enim est distinctio vel Iudæi, vel Græci. Nam idem dñs omnium, diues in oēs inuocātes se. Quis quis enim inuocauerit nomen domini, saluus erit.

Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scribit. Iustitiam, quæ ex lege est, quæ qui ea fecerit homo, vivet in eis. De ea autem quæ ex fide est, iustitia: sic dicit. Non dicas in corde tuo: quis ascendet in coelum? Hoc significat Christi descensum. Aut quis descendet in abyssum? Hoc significat Christi ex mortuis reductionem. Sed quod ait? Propere te verbum est in ore tuo, & in corde tuo. hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & credas in corde tuo quod deus ipsum suscitavit ex mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confiteatur ad salutem. Dicit enim scriptura. Omnis, qui credit in eum, non confundetur. Non enim est distinctio iudæi atque gentilis. Nam idem dominus omnium, dives in omnes, qui invocant ipsum. Omnis enim, qui invocaverit nomen domini, saluus erit.

Finis enim legis Christus, ad iustitiam omni credenti. Moyses enim scripsit, quoniam iustitiam, quæ ex lege est, qui fecerit homo, vivet in ea. Quæ autem ex fide est, iustitia, sic dicit. Ne dixeris in corde tuo. Quis ascendet in coelum? id est Christum deducere. Aut quis descendet in abyssum? hoc est Christum à mortuis revocare. Sed quod dicit scriptura? Propere est verbum in ore tuo, & in corde tuo: hoc est verbum fidei, quod prædicamus. Quia si confitearis in ore tuo dominum Iesum, & in corde tuo credideris, quod deus illum suscitavit à mortuis, saluus eris. Corde enim creditur ad iustitiam: ore autem confessio fit ad salutem. Dicit enim scriptura. Omnis, qui credit in illum, non confundetur. Non enim est distinctio iudæi, & græci. Nam idem dominus omnium, dives in omnes, qui invocant illum. Omnis enim, qui cunque invocaverit nomen domini, saluus erit.

Leu. xviii
Eze. xx. c
Deut. xxx

Deut. xxx

1/a. xxviii

1/a. ii.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Πῶς οὖν ἐπικαλεῖσονται,
αἷς ὃν οὐκ ἐπίσταν; Πῶς
δὲ πιστάσουσιν, οὐ οὐκ ἤκου
σαν; Πῶς δὲ ἀκούσουσι
χωρὶς κηρύσσοντες; Πῶς
δὲ κηρύξουσιν, εἰ μὴ ἀπο
σταλώσι; Καθὼς γέγραπται.
ὡς ὠραῖοι οἱ πόδες τῶν ἀγγε
λιζομένων ἱερῆν, τῶν ἀγγε
λιζομένων τὰ ἀγαθὰ.

Ἀλλ' οὐ πάντες ὑπήκουσαν
τῷ ἀγγελίῳ. Ἡσαΐας γὰρ
λέγει. Κύριε τίς ἐπίσταν
τῇ ἀκοῇ ἡμῶν; Ἀρα ἡ πίστις
ἐξ ἀκοῆς. Ἡ δὲ ἀκοὴ διὰ ῥῆ
ματος θεοῦ. Ἀλλὰ λέγω, μὴ
οὐκ ἤκουσαν; Μενουίγγε εἰς
πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ
φθόγγος αὐτῶν, καὶ ἕως τὰ πέ
ρατα τῆς οἰκουμένης τὰ ῥήμα
τα αὐτῶν. Ἀλλὰ λέγω,
μὴ οὐκ ἔγνω Ἰσραὴλ;
Πρῶτος μωσῆς λέγει. Ἐγὼ
περαζήλωσω ὑμᾶς ἐπὶ οὐκ ἔ
σθην, ἐπὶ ἔθνεσιν ἀσωμέτω πα
ροργιῶ ὑμᾶς. Ἡσαΐας δὲ
ἀποτολμᾷ, καὶ λέγει.
Ἐυρέθην τοῖς ἐμὲ μὴ ζητοῦ
σιν, ἐμφανῆς ἐγενόμην τοῖς ἐ
μὲ μὴ ἐπερωτῶσι. Πρὸς
δὲ τὸν Ἰσραὴλ λέγει.

Ὀλην τὴν ἡμέραν ἐξεπέτα
σα τὰς χεῖράς μου πρὸς λαὸν
ἀπειθοῦτα καὶ ἄντιπλέγοντα.

editio posterior

Quo igit̃ inuocabūt eū, in
quē nō crediderūt? Quo
āt credēt ei, de quo nō au
dierūt? * Quo aut̃ audiet̃
absq; prædicante? Quo au
tem prædicabūt, nisi missi
fuerint? sicut scriptum est.
* Quām speciosi pedes
annūciantium pacem, an
nūciatium bonæ. At nō
omnes obedierunt euāge
lio. Esaias enī dicit. * Do
mine, q̃s credidit sermoni
bus nostris? Ergo fides ex
auditu est. Auditus aut̃,
per verbum dei. Sed di
co. An non audierūt? At
qui * in omnem terrā exi
uit sonus eorū, & in fines
orbis terrarū verba illorū.
Sed dico. Nunq̃d non co
gnouit israel? Prim⁹, Moy
ses dicit. * Ego ad æmula
tionē puocabo vos p̃ gētē
q̃ nō est gēs, p̃ gētē stultā
ad irā cōmouebo vos. Esai
as at̃ post hūc audet, ac di
cit. * Inuētus fui iis, q̃ me
nō q̃rebāt: sp̃cius factus
sū iis, q̃ ad me nō interro
gabāt. Aduersus israel aut̃
dicit. Toto die expādi ma
nus meas ad populū non
credētem, & p̃tradictem.

Quomodo ergo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? At quomodo credet ei, quem non audierunt? Quomodo autem audient sine predicante? Quomodo vero predicabunt, nisi mittantur? quemadmodum scriptum est. Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obedierunt euangelio. Esaias enim dicit. Domine, quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu. Auditus autem, per verbum dei. Sed inquam, nonne audierunt? Quin immo, in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines habitatae verba eorum. Sed nonne inquam, cognouit israel? Primus, Moyses dicit. Ego ad zelum provocabo vos in non gente, & in gente insipientem irritabo vos. Esaias autem audet, ac dicit. Inuentus sum a non quaerentibus me: manifestus factus sum non interrogantibus me. Ad israel autem dicit. Tota die expandi manus meas ad populum incredulum, & tradicentem.

Quomodo ergo inuocabunt eum, in quem non crediderunt? Aut, quomodo credet ei, quem non audierunt? Quomodo autem audiet sine predicante? Quomodo vero predicabunt, nisi mittantur? sicut scriptum est. Quam speciosi pedes euangelizantium pacem, euangelizantium bona. Sed non omnes obedierunt euangelio. Esaias enim dicit. Domine, quis credidit auditui nostro? Ergo fides ex auditu. Auditus autem, per verbum Christi. Sed dico. Nunquid non audierunt? Et quidem in omnem terram exiuit sonus eorum: & in fines orbis terrae verba eorum. Sed dico. Nunquid israel non cognouit? Primus, Moyses dicit. Ego ad aemulationem vos adducam in non gentem: in gentem insipientem, in iram vos mittam. Esaias autem audet, & dicit. Inuentus sum a non quaerentibus me: palam apparui iis, qui me interrogabant. Ad israel autem dicit. Tota die expandi manus meas ad populum non credentem, & tradicentem.

Esa. liij. e

Naum. i. d
Esa. liij. b

Ioan. xij. f

Psal. xvij. c

Deut. xxxij. c

Esa. lxxv. e

Esa. lxxv. e

Πρὸς τοὺς Ῥωμαιοὺς

Λέγω οὖν, μὴ ἀπίστωτο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτῷ; Μὴ γένητο. καὶ γὰρ ἐγὼ Ἰσραηλίτης εἰμι, ἐκ σπέρματος Ἀβραάμ, φυλῆς Βενιαμίν. Οὐκ ἀπίστωτο ὁ θεὸς τὸν λαὸν αὐτῷ, ὃν προέγνω. ἢ οὐκ οἴσκατε, ἐν Ἐλίᾳ τί λέγει ἡ γραφή; Ὡς ἐτυγχάνει τῷ θεῷ κατὰ τὸ Ἰσραὴλ, λέγων. Κύριε, τὸν προσφῆταις σου ἀπέκτειναν, τὰ θυσιαστήρια σου ἀκατέσθαιψαν, καὶ γὰρ ὑπέλειψον μόνος, καὶ ζητοῦσι τὴν ψυχὴν μου. ἀλλὰ τί λέγει αὐτῷ ὁ χρηματισμός; Κατέλιπον ἐμαυτῷ ἑπτακίχλιους ἄνδρας, οἵτινες οὐκ ἔκαμψαν γόνυ τῇ βεβαίᾳ. οὕτως οὖν καὶ ἐν τῷ νῦν καιρῷ, λείμμα κατ' ἐκλογὴν χάριτος γέγονεν. Εἰ δὲ χάρις, οὐκ ἔστι ἐξ ἔργων. ἐπεὶ ἡ χάρις, οὐκ ἔστι γίνεσθαι χάρις. Εἰ δὲ ἐξ ἔργων, οὐκ ἔστι ἐστὶ χάρις. Ἐπεὶ τὸ ἔργον οὐκ ἔστι ἐστὶν ἔργον. Τί οὖν; ὁ ἐπιζητῶ Ἰσραὴλ, τὸτο οὐκ ἐπέτυχεν, ἢ δὲ ἐκλογὴ ἐπέτυχεν, οἱ δὲ λοιποὶ ἐπωρώθησαν. καὶ δὸς γέγραπται. Ἐδοκέν αὐτοῖς ὁ θεὸς, πνεῦμα καὶ πικνύσεως, ὀφθαλμοὺς ὥστε μὴ βλέπειν, καὶ ὠταὶ τῶ μὴ ἀκούειν, ἕως τῆς σήμερον ἡμερῶν. καὶ Δαβὶδ λέγει.

editio posterior

Dico igitur. Num repulit deus populū suum? Absit. Nam & ego israelita sum, ex semine Abraham, tribus Benjamin. Non repulit deus populū suum: quem ante agnouerat. An nescitis, de Elia quod dicat scriptura? quō interpellat apud deū aduersus isrl, dicēs. * Dñe prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subruerūt: & ego relictus fui solus, & infidiant vitæ meæ. Sed quod dicit ei diuinū respōsum? Reliq̄ mihi ipsi septem milia uirōrum, qui non inflexerūt genu imaginī Baal. Sic igit & in hoc tpe, reliquiae s̄m electionē gr̄ae fuerūt. Quod si p̄ gr̄am, nō iam ex opibus. Quōquidē gr̄a, iā nō est gr̄a. Sin ex opib⁹, nō iā est gr̄a. Quōquidē opus, iā nō ē opus. Quid igit? Quod querit israel, hoc nō affectus est: sed electio consecuta est: reliqua uero excelsa sunt. Quēadmodū scriptū est. Dedit eis deus spiritū cōpunctionis: oculos, ut nō videāt: & aures, ut nō audiāt, usq; in hodiernū diem. Et David dicit.

Dico igitur: nunquid repulit deus populum suum? Absit. Nam & ego israelita sum, ex semine Abraham, de tribu Benjamin. Non repulit deus populum suum: quem praeconouit. An nescitis quod in Helia scriptura dicit: quem admodum postulat deum contra israel, dicentes? Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua subuerterunt: & ego relictus sum solus, & querunt animam meam. Sed quod dicit ei risum? Reliqui mihi ipsi septem millia virorum: qui non curauerunt genua Baal. Sic igitur & in hoc tempore reliquiae secundum electionem gratiae factae sunt. Si autem gratia non amplius ex operibus, quia gratia non amplius esset gratia, Et si ex operibus, non amplius est gratia: quia opus amplius non esset opus. Quid igitur? Quod inquit israel, hoc non est affectus: sed electio affecta est. ceteri vero excitati sunt, sicut scriptum est. Dedit eis deus spiritum calcinationis, oculos ut non videant, & aures ut non audiant: usque in hodiernum diem. Et David dicit.

Dico ergo, Nunquid deus repulit populum suum? Absit. Nam & ego israelita sum, ex semine Abraham, & tribu Benjamin. Non repulit deus plebem suam, quam praesciuit. An nescitis in Helia quod dicit scriptura: quem admodum interpellat deum aduersum israel? Domine, prophetas tuos occiderunt, & altaria tua suffoderunt: & ego relictus sum solus, & querunt animam meam. Sed quod dicit illi diuinum responsum? Reliqui mihi septem millia virorum, qui non curauerunt genua ante Baal. Sic ergo & in hoc tempore, reliquiae secundum electionem gratiae factae sunt. Si autem gratia, iam non ex operibus. Alioquin gratia iam non est gratia. Quid ergo? Quod querebat israel, hoc non est consecutus. electio autem consecuta est: ceteri vero excitati sunt, sicut scriptum est. Dedit illi deus spiritum conuersionis: oculos, ut non videat, & aures, ut non audiat usque in hodiernum diem. Et david dicit.

iii. Reg.
xix. b
Esa. vi. c

B
Mat. xij.
b
Ioan. xij. f

Πρὸς τοὺς Ρωμαιοὺς
 Γεννηθῆτω ἡ τράπεζα αὐ-
 τῶν εἰς παγίδα, καὶ εἰς θύ-
 ραν, καὶ εἰς σκάνδαλον καὶ εἰς
 οὐταπήδομα αὐτοῖς. σκοτι-
 θήτωσαν οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτῶν
 τὸ μὴ βλέπειν, καὶ τὸ νῶτον
 αὐτῶν διαπακτὸς σύγκαμψον.
 Λέγω ὁμοί, μὴ ἔπιουσαν, ἵνα
 πέσωσι; Μὴ γένοιτο. ἀλλὰ
 πῶ αὐτῶν παρεπίνομα πῆσω
 πηρία τοῖς ἔθνεσιν, εἰς τὸ πα-
 ραζηλωσάτω αὐτούς. εἰ δὲ τὸ
 παρεπίνομα αὐτῶν πλουτῶ-
 κέσθαι, καὶ τὸ ἥτιμα αὐτῶν
 πλουτῶ ἔθνῶν, πόσω μάλ-
 λον τὸ πλήρωμα αὐτῶν.
 Ὑμῖν γὰρ λέγω τοῖς ἔθνεσιν,
 ἔφ' ὅσον μὲν ἐμὶ ἐγὼ ἔθνων
 ἀπόστολος, πῶ διακονίαν μου
 δοξάζω, εἴπως παραζηλώσω
 μου πῶ σάρκα, καὶ σώσω τι-
 ναὶς ἐξ αὐτῶν: Εἰ γὰρ ἡ ἀπο-
 βολὴ αὐτῶν καταλλαχὴ κέ-
 σθαι, τίς ἢ πρόσληψις, εἰ μὴ ζῶν
 ἐκ νεκρῶν; Εἰ δὲ ἡ ἀπαρχὴ
 αἰγία, καὶ τὸ φύραμα. καὶ εἰ ἡ
 εἶζα αἰγία, καὶ οἱ κλάδοι.
 Εἰ δὲ τινες τῶν κλάδων ἐξε-
 κλάθησαν, αὐτὸ δὲ ἀγριέλαιος
 ὢν, ἐκεντρίθη ἐν αὐτοῖς,
 καὶ συγκοινωνὸς τῆς εἶζης καὶ
 τῆς πίπτης τῆς ἐλαίας ἐγε-
 νου. Μὴ κατακαυχῶ τῶν
 κλάδων.

editio posterior
 * Veritas in illoꝝ in la-
 queū, & i captione, & in of-
 fendiculū, & i retaliationē
 ipsis. Obtenebrētur oculi
 eorū, vt non videāt, & ter-
 gū illoꝝ semp incurua. Di-
 co igif. Num iō ipegerūt,
 vt occiderēt? Absit. Sed p
 lapsū illorū salus origit gē-
 tib⁹, i hoc, vt eos ad æmu-
 landū puocaret. Qd si la-
 psus illorū diuitiæ sūt mū-
 di, & diminutio illorū di-
 uitiae gentium: quāto ma-
 gis plenitudo illorū? Vo-
 bis enim dico gentibus:
 quatenus ego qdem sum
 apostolus gentium, mini-
 sterium meum illustro, si
 quo modo ad emulādum
 puocem carnem meam,
 & saluos reddam nonnul-
 los ex illis. Nā si reiectio
 illorū est reconciliatio mū-
 di, quæ erit assumptio, nisi
 vita ex mortuis? Qd si pri-
 mitiæ sātē, sctā est & sp̄-
 sio. Et si radix sctā, scti erūt
 & rami. Qd si nonnulli ra-
 mi defracti sūt: tu vero cū
 eēs oleaster, isit⁹ fuisti illis,
 & sp̄sors radicis & pingui-
 tudinis oleæ factus es, ne
 gloriēris aduersus ramos.

Fiat mensa eorum in laqueum, & in prædam, & in scandalum, & in retributionem illis. Obscuretur oculi eorum, ne videant: & dorsum eorum semper incurua. Quid igitur? Nunquid deliquerunt, ut caderent? Absit. Sed illorum delicto salus gentibus, ut illi earum zelo ducant. Si autem delictum eorum diuitiarum sunt mundi, & diminutio eorum, diuitiarum gentium: quanto magis plenitudo eorum? Vobis enim dico gentibus: quod diu quidem ego sum gentium apostolus, ministerium meum honorifico, siquo modo carnem meam pro uocem ad zelum, & saluos faciam nonnullos ex eis. si enim amissio eorum reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi si vita ex mortuis? Si autem primitiæ sanctæ sunt, & massa: & si radix sancta, & rami. Quod si aliqui rami fracti sunt, & tu (cum oleaster esses) insertus es in illis, & compariticeps radicis, & uerticis oliuæ factus es: noli gloriari aduersus ramos.

Fiat mensa eorum coram Actuum. xx. ipsis in laqueum, & in ca. viij. f. ptionem, & in scandalum, P/al. lxxx. & in retributionem illis. iij. c. Obscuretur oculi eorum, ne videant: & dorsum eorum semper incurua. Dico ergo. Nunquid sic offenderunt ut caderent? Absit. Sed illorum delicto, salus gentibus, ut illos æmulentur. Quod si delictum illorum diuitiarum sunt mundi, & diminutio eorum diuitiarum gentium: quanto magis plenitudo eorum? Vobis enim dico gentibus. Quod diu quidem ego sum gentium apostolus: ministerium meum honorifico, siquo modo ad emulandum pro uocem carni meam, & saluos faciam aliquos ex illis. Si enim amissio eorum, reconciliatio est mundi: quæ assumptio, nisi si vita ex mortuis? Quod si delibatio sancta est, & massa: & si radix sancta, & rami. Quod si aliqui ex ramis fracti sunt: tu autem (cum oleaster esses) insertus es illis, & socius radicis & pinguedinis oliuæ factus es: noli gloriari aduersus ramos.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Εἰ δὲ κατακαυχᾶσαι, οὐ σὺ
τὴν ῥίζαν βαστάζεις, ἀλλ' ἡ ῥί-
ζα σέ. Ἐρεῖς ὡς ἐξεκλάδισ-
σκον κλάδοι, ἵνα ἐγὼ ἐγκεντρι-
θῶ, καλῶς. τῆ ἀπιστίᾳ ἐξε-
κλάδισκον, σὺ δὲ πίσει ἔσω-
κας, μὴ ὑψιλοφρόνει, ἀλλὰ φο-
βοῦ. Εἰ γὰρ ὁ θεὸς τῶν κατα-
φύσιν κλάδων οὐκ ἐφείτατο,
μή πως οὐδὲ σοῦ φείσεται.

Ἴδε ὡς χρεσόπεται καὶ ἀποτο-
μῆν θεοῦ. ἐπὶ μὲν τοὺς περὶ
της, ἀποτομῆν, ἐπὶ δὲ σέ
χρεσόπεται, ἐὰν ἐπιμένῃς τῇ
χρεσόπτη. ἐπεὶ καὶ σὺ ἐκνω-
πίστη. καὶ ἐκείνῃ δὲ, ἐὰν
ἐπιμένῃς τῇ ἀπιστίᾳ, ἐγκεν-
τριθῆσονται. Διωκτὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ θεὸς πάλιν ἐγκεντρίσαι
αὐτοῦς. Εἰ γὰρ σὺ ἐκ τῆς
κατὰ φύσιν ἐξεκτόπης ἀγρι-
λαίου, καὶ παρὰ φύσιν ἐκεν-
τριθῆς εἰς καλλιέλαιον, πό-
σω μᾶλλον οὗτοι κατὰ φύ-
σιν, ἐγκεντριθῆσονται τῇ ἰ-
δίᾳ ἐλαίᾳ. Οὐ γὰρ θέλω
ὑμᾶς ἀγνοεῖν ὡς ἀδελφοὶ τὸ μν-
στήριον τοῦτο, ἵνα μὴ ἕτε περὶ
ἑαυτοῖς φρόνιμοι, ὅτι πάρεω-
πις ἀπὸ μέρους τῶ Ἰσραὴλ
γένονεν, ἀχρεῖς οὐ τὸ πλήρω-
μα τῶν ἐθνῶν εἰσελάη, καὶ
οὕτως πᾶς Ἰσραὴλ σωθήσε-
ται. καθὼς γέγραπται.

editio posterior

Qd si gloriaris, non tu ra-
dicē portas, sed radix te.
Dices igitur, Defracti sunt
rami, ut ego infererer. Be-
ne dicis. Per incredulita-
tem defracti sunt: tu vero
fide cōstitisti. Ne efferaris
animo, sed timeas. Nam si
deus naturalib' ramis nō
pepercit: vide nequa fiat,
ut nec tibi parcat. Ecce
igitur bonitatem ac severi-
tatem dei: in eos quidem
qui ceciderūt, severitatem:
in te vero, bonitatem: si p-
manseris in bonitate: quā
& tu excideris: & illi rur-
sum, si nō pmanerit in in-
credulitate, inferent. Pōt
enim deus denuo infere-
re illos. Etenim si tu ex na-
turali exectus es oleastro,
& prater naturam insitus
es in veram oleam: quāto
magis hi, q naturales sunt
inferentur propriæ oleæ.
Non enim volo vos ignor-
rare fratres mysteriū hoc,
ut nescitis apud vos met-
ipsos elati aīo, q excecay-
tio ex parte israel accidit,
donec plenitudo gētium
aduenerit, & sic tot' israel
saluus erit. Sic scriptū est.

Qd si aduersus gloriaris:
 nō tu radicem portas, sed
 radix te. Atqui dices: fra-
 cti sunt rami, vt ego infe-
 rar. Probe, infidelitate fra-
 cti sunt: tu autē fide stas. no-
 li superbe sentire, sed time.
 si enim deus naturalibus
 ramis non pepercit: time
 ne forte, neq; tibi parcat.
 Vide igitur benignitatem
 & seueritatem dei. In eos
 autē, qui ceciderūt, seuerita-
 tem. In te vero, benignita-
 tem, si permanes in beni-
 gnitate: alioq; & tu excide-
 ris: sed & illi si non pman-
 serint in infidelitate, infe-
 rent. Potēs est enim deus,
 iteq; inferere illos. Nam si
 tu ex naturali excisus es
 oleastro, & cōtra naturam
 insitus in bona oliua: quā-
 to magis ii, qui s̄m naturā
 sunt, ppriā inseruntur oli-
 uæ? Non enim volo vos
 ignorare fratres mysteriū
 hoc: ne sitis apud vos ipsos
 prudentes, q̄ cæcitas par-
 tim in israel facta est, do-
 nec plenitudo gentium
 intret: & sic omnis isra-
 el saluus fiet: quemad-
 modum scriptum est.

Qd si gloriaris, non tu ra-
 dicē portas: sed radix te.
 Dicis ergo. Fracti sunt ra-
 mi, vt ego iserar. Bene. Pro-
 pter incredulitatem fracti
 sunt: tu autem fide stas: no-
 li altum sapere, sed time.
 Si enim deus naturalibus
 ramis non pepercit, ne for-
 te nec tibi parcat. Vide
 ergo bonitatem & seueri-
 tatem dei. In eos quidem,
 qui ceciderunt, seuerita-
 tem: in te autem bonitatē
 dei, si pmanseris in bonita-
 te, alioq; & tu excideris.
 Sed & illi, si non pmanse-
 rint in incredulitate, infe-
 rentur: Potens est enim
 deus iterum inferere illos.
 Nam si & tu ex naturali,
 excisus es oleastro, & con-
 tra naturam insertus es in
 bonam oliuam: quāto ma-
 gis ii, qui s̄m naturam in-
 serentur suæ oliuæ? Nolo
 enim vos ignorare fratres
 mysterium hoc, vt non si-
 tis vobis ipsis sapientes, q̄
 cæcitas ex parte contigit
 in israel, donec plenu-
 do gentium intraret, &
 sic omnis israel saluus fie-
 ret, sicut scriptum est.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους.

Ἦξεν ἐκ σιῶν ὁ ῥυθμιστὴς, καὶ
ἀποσρέψεν ἀσεβείας ἀπὸ Ἰα-
κώβ. καὶ αὐτὴ αὐτῶν ἡ παρ' ἐ-
μοῦ διαθήκη, ὅταν ἀφέλωμαι
τοὺς ἀμαρτίας αὐτῶν. Κατὰ
μὲν τὸ ἀγγελίον, ἐχθροὶ δι' ὑ-
μᾶς, κατὰ δὲ ἐκλογὴν ἀγαπῶ
τοὶ διὰ τοὺς πατέρας. Αὐτοὶ
μέλητα γὰρ τῶν χειρισμάτων, καὶ
ἡ κλήσις τῆς θεοῦ. Ὡς περ γὰρ
καὶ ὑμεῖς ποτε ἠπαθήσατε τῶν
θεῶν, νῦν δὲ ἐλεήθητε τῆς τῶν
τῶν ἀπειθείας, οὕτως καὶ οὗτοι
νῦν ἠπαθήσαν τῶν ὑμετέρων ἐ-
λέει, ἵνα καὶ αὐτοὶ ἐλεηθῶσι.
Συνέκλεισε γὰρ ὁ θεὸς τοὺς πάν-
τας εἰς ἀπείθειαν, ἵνα τοὺς πάν-
τας ἐλεήσῃ. Ὁ βᾶτος πλοῦ-
τον καὶ σοφίας καὶ γνώσεως
θεοῦ, ὡς ἀνεξερεύνητα τὰ κρί-
ματα αὐτῶν, καὶ ἀνεξιχνίασι
αἱ ὁδοὶ αὐτῶν. Τίς γὰρ ἔγνω
νοῦν κυρίου; ἢ τίς σύμβουλος
αὐτῶν ἐγένετο; ἢ τίς παρέδω-
κεν αὐτῶν, καὶ αὐτὰ παροδήσε-
ται αὐτῶν; ὅτι ἐξ αὐτῶν, καὶ δι'
αὐτῶν, καὶ εἰς αὐτὸν τὰ πάντα
αὐτῶν ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
ἀμήν. Περκαλωθῶ οὖν ὑμᾶς
ἀδελφοί, διὰ τῶν οἰκτιρῶν
τῆς θεοῦ, παρκατῆσαι τὰ σώμα-
τα ὑμῶν, θυσιάαν ζῶσαν, ἁ-
γίαν, ἀσφύρα τῶν θεῶν, τῆν λα-
γικὴν λατρείαν ὑμῶν.

editio posterior

Adueniet ex Siō ille q liberat, & auertet impietates à Jacob. Et hoc illis à me te-
stamētū, cū abstulero pctā
iporū. Secūdū euāgeliū q
dē inimici pp vos, sm ele-
ctio nē at dilecti pp p̄res.
Nā dona qdē & vocatio
dei eiusmodi sūt, vt corū
illū p̄gnitere n̄ possit. Quē
admodū. n. & vos quōdā
increduli fuistis deo, nunc
at miam estis p̄secuti p illo
rū incredulitatē: sic & isti
nūc increduli facti sunt, ex
eo qd vos miam estis ade-
pti, vt & ipsi miam p̄sequā-
tur. Conclufit. n. deus oēs
sub incredulitatē, vt oīum
miseret. O p̄funditatē di-
uitiarū & sapiētīe & cogni-
tiōis dei, q̄ inscrutabilia sūt
iudicia ei⁹, & impuestigabi-
les viæ ei⁹. Quis. n. cogno-
uit mentē dñi? Aut qs illi
fuit à p̄filiis? Aut qs prior
dedit illi, & reddet ei⁹? Qm̄
ex illo, & p illū, & i illum
oīa. Ipsi gl̄ia i sc̄la. Amē.
Obsecro igit vos f̄res p mi-
serationes dei, vt p̄beatis
corpora vestra hostiam vi-
uentem sanctā, acceptam
deo, rōnalē cultum v̄rā.

Veniet ex syon, q̄ eripiet
 & auertat impietatem ab Ia-
 cob: & hoc eis à me testim̄,
 cū abstulero peccata eorū.
 Sm euāgelium q̄dem ini-
 mici pp̄ vos, sm aut̄ ele-
 ctionē dilecti pp̄ p̄res. sine
 p̄enitentia. n. sunt dona
 & vocatio dei. Sicut. n. &
 vos aliq̄do discredidistis
 deo: nūc aut̄ miam p̄secuti
 estis in incredulitate eorū:
 ita & ipsi nūc discredunt
 vestræ misericordiæ, vt &
 ipsi misericordiā p̄sequan-
 tur. Conclufit enim deus
 oēs in incredulitate, vt
 oium misereat. O p̄fundi-
 tatē diuitiā, & sapiētia,
 & agnitionis dei: q̄ inscru-
 tabilia iudicia eius, & in-
 stigabiles viæ eius: qs enī
 nouit mētē dñi? aut qs p̄si-
 liarius eius fuit? aut qs p̄-
 largitus est ei, & retribuet
 illi? q̄a ex ipso, p̄ ipsum, &
 in ipsum sunt oīa. Ipsi gl̄ia
 in sēcula sēculorū. Amen.
 Obsecro igitur vos fratres
 per miserationes dei, vt
 exhibeatis corpora v̄ra,
 hostiam viuētem, sanctā,
 beneplacentem deo, ratio-
 nabilem cultum v̄strum.

Veniet ex syon, q̄ eripiat *Esa. lix. d*
 & auertat impietatem à Ia-
 cob: & hoc illis à me testa-
 mentū: cū abstulero pecca-
 ta eorū. Sm euāgelii q̄dē,
 inimici pp̄ vos: sm electio-
 nē aut̄, carissimi pp̄ p̄res.
 Sine p̄enitentia enī, sunt
 dona, & vocatio dei. Sicut
 enī aliq̄n̄ & vos nō credi-
 distis deo: nunc aut̄ miseri-
 cordiā cōsecuti estis pp̄ in-
 credulitatē illorū: ita & isti
 nūc nō crediderūt ī v̄ram
 miam, vt & ipsi miam p̄se-
 quant. Cōclufit. n. de^o oīa
 ī incredulitate, vt oīum mi-
 seret. o altitudo diuitiā sa-
 piētia & sciēt:æ dei. q̄ in-
 cōprehensibilia sunt iudi-
 cia eius? & inuestigabiles
 viæ eius? Quis enī cogno-
 uit sensum dñi? Aut qs cō-
 siliarius eius fuit? Aut qs
 prior dedit illi, & retribuet
 ei? qm̄ ex ipso, & p̄ ipsum,
 & ī ipso sunt oīa: ipsi gl̄ia
 in sēcula sēculorū. Amē.

Sapi. ix. c
Esa. xl. d
I. Cor. ij. d

Caput. XII.

Obsecro itaq; vos fr̄es per **A**
 misericordiā dei, vt exhibeatis
 corpora v̄ra hostiā
 viuētē, sanctā, deo placētē,
 rōnabile obsequiū v̄strū.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

καὶ μὴ συζηματίζετε δε τῷ αἰῶνι
νι τούτῳ, ἀλλὰ μεταμορφοῦν
δε τῆ ἀνακαινώσει τοῦ νοῦς ὑ
μῶν, ἕως τοῦ δοκιμάζειν ὑμᾶς,
τί τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ, τὸ ἀγα
θὸν, καὶ ἀάρεσον καὶ τέλειον.

Λέγω γὰρ διὰ τῆς χάριτος
τῆς δωδέσσης μοι, παντὶ τῷ ἐν
τι ἐν ὑμῖν, μὴ ὑπερφρονεῖν,
παρ' ὃ δεῖ φρονεῖν, ἀλλὰ φρο
νεῖν, ἕως τοῦ σωφρονεῖν, ἐκάστω
ὡς ὁ Θεὸς ἐμέρισε μέτρον πί
στεως. Καθὰ περ γὰρ ἐν ἐνὶ
σώματι μέλη πολλὰ ἔχομεν,
τὰ δὲ μέλη πάντα οὐ τὴν αὐ
τῶν ἔχει κεφαλήν, οὕτως οἱ πολ
λοὶ ἐν σώματι ἔσμεν ἐν Χριστῷ,
ὃ δὲ κεφαλὴ, ἀλλήλων μέλη.
Ἔχοντες δὲ χρισμάτα κατὰ
τὴν χάριν τὴν δωδέσσαν ἡμῖν
διὰφορα, εἴτε προφητείας καὶ
τὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς πίστεως,
εἴτε διακονίαν ἐν τῇ διακο
νίᾳ, εἴτε ὁ διδασκῶν ἐν τῇ
διδασκαλίᾳ, εἴτε ὁ παρακα
λῶν ἐν τῇ παρακλήσει, ὁ με
ταδιδάσκων ἐν ἀπολύτῃ, ὁ προσ
τάμιος ἐν ἀπολύτῃ, ὁ ἐλεῶν
ἐν ἰλαρότητι. ἡ ἀγάπη αἰνι
πόκριτος, ἡ ἰσχυροῦς τὸ
πονηρὸν, κολλώμενοι τῷ ἀ
γαθῷ, τῇ φιλαδελφίᾳ εἰς
ἀλλήλους φιλόστοργοι,

editio posterior

Et ne accommodetis vos ad
figuram sæculi huius, sed trans
formemini per renovationem
mentis vestre, ut probetis quod sit
voluntas dei, quod bonum est, ac
ceptumque & perfectum. Dico. n.
per gratiam, quæ data est mihi,
cuiuslibet versanti inter nos,
neque arroganter de se sen
tiant, supra quod oportet de se
sentire: sed ita sentiant, ut mo
destus sit & sobrius, ut cuius
deus particeps est mensura fidei.
Quæadmodum. n. in uno cor
porum multa membra habemus:
membra vero omnia non eun
dem habent actum: sic mul
ti unum corpus sumus in
Christo: singularim autem alii
alioque membra: sed tamen haben
tes dona iuxta gratiam datam
nobis varia: siue prophetiam
iuxta portionem fidei: siue
ministerium, in administra
tione: siue quod docet, in do
ctrina: siue quod exhortat, in
exhortatione: quod impartit in sim
plicitate: quod preest in diligentia:
quod misereatur in hilaritate. Dile
ctio sit non simulata. Sitis
odio persecutes quod malum est:
adhaerentes ei quod bonum est
per firmam charitatem, ad mu
tuo vos diligendos prescri.

Et nolite cōfigurari sæculo
 lo huic, sed trāsformamini
 in renouatione mētis vřę,
 vt vos expiamini, quæ sit
 volūtas dei bonā, & bene
 placēs, & p̄fecta. Dico enī,
 per gratiam, quæ data est
 mihi, oī, qui inter vos est:
 nō esse supra sentiendum
 q̄ qđ sentire necessarium
 est: sed sentiēdum ad mo-
 destiā, & vt vnicuiq; deus
 mensurā fidei partitus est.
 Quemdmmodum enim, in
 vno corpore mēbra mul-
 ta habemus: non aut oīa
 membra eundem habent
 actū: hunc in modū multi
 vnū corpus sumus ī X̄po:
 singuli aut inuicem mem-
 bra: h̄sites qđē dona, s̄m
 grām, quæ data est nobis,
 diu. Siue p̄phetiā, s̄m ana-
 logiā. i. rōnē fidei. Siue mi-
 nisteriū, in ministerio. Siue
 q̄ docet, in doctrina. Siue
 q̄ exhortat, i. exhortatiōe.
 Qui tribuit, i. simplicitate
 Qui p̄sident, in diligētia.
 Qui miseret, in hilaritate.
 Dilectio fit sine simulatio-
 ne. Odite malū, bono ad-
 h̄erentes. Fraternal dilec-
 tione, mutuo beneuoli.

Et nolite conformari huic *Eph. v.*
 sæculo, sed reformamini in *i. Tbesalo*
 nouitate sensus vestri, vt p̄ *iiij. 4*
 betis quæ sit voluntas dei
 bonā, & beneplacens, & p̄-
 fecta. Dico enim per grām
 quæ data est mihi, oībus,
 qui sunt inter vos. Non
 plus sapere q̄ oportet sape-
 re, sed sapere ad sobrieta-
 tem, & vnicuiq; sicut deus
 diuisit mēsurā fidei. Sicut
 enim in vno corpore mul-
 ta membra habemus: oīa *i. Cor. xij*
 autem membra non eun-
 dem actum habēt: ita mul-
 ti vnū corpus sumus in
 Christo: singuli autem al-
 ter alterius membra, ha-
 bentes donationes, s̄m
 gratiam, quæ data est no- **B**
 bis, differentes, siue pro-
 phetiam s̄m rationem fi-
 dei, siue mysterium in mi-
 nistrādo, siue qui docet in
 doctrina, qui exhortat in
 exhortando, qui tribuit in
 simplicitate, qui p̄est in
 sollicitudine, qui miseretur
 in hilaritate. Dilectio si-
 ne simulatione, odientes
 malum, adh̄erentes bo-
 no: charitatem fraternita-
 tis inuicem diligentes.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

ἢ πῆ ἀλλήλους προηγούμενοι, τῆ ἀπουσίῃ μὴ ὀκνηροί, τῶ πανάματι ζέοντες, τῶ καιρῷ δὸν λένοντες. τῆ ἐλπίσι χαίροντες, τῆ θλίψει ὑπομένοντες, τῆ προσοχῇ προσκαρτεροῦντες, ταῖς χρείαις τῶν ἀγίων κοινοῦντες, τῆ φιλοξενίᾳ διακονοῦντες. Εὐλογεῖτε τοὺς διώκοντας ὑμᾶς, ἀλογεῖτε καὶ μὴ καταξέδε. Χαίρειν μετὰ χαίροντων, καὶ κλαίειν μετὰ κλαόντων, τὸ αὐτὸ εἰς ἀλλήλους φρονούμετες. μὴ τὰ ὑψηλά φρονούμετες, ἀλλὰ τοῖς ταπεινοῖς σιωποῦντες. μὴ γίνεσθε φρόνιμοι παρ' ἑαυτῆς, μηδὲν κακὸν οὐτὶ κακοῦ ἀποδιδοῦντες. προσοῦμενοι καλὰ ἐνώπιον πάντων ἀνθρώπων. εἰ δὲ δυνάστη, τὸ ἐξ ὑμῶν, μετὰ πάντων ἀνθρώπων εἰρηνεύοντες, μὴ ἑαυτοὺς ἐκδικουῦντες ἀγαπᾶν, ἀλλὰ ὅτε τῶν τῆ ὀργῆς γέγραπται, γάρ, ὁμοί ἐκδίκημαίς, ἐγὼ οὐκ ἀποδίδωμι, λέγει κύριος. Ἐάν οὖν πεινᾷ ὁ ἐχθρὸς σου, φώμιζε αὐτόν. εἰάν διψᾷ, πότισε αὐτόν. τοῦτο γάρ, πτωχῶν, ἀνθρώπων πρὸς σωφροσύνας ἐπὶ τῶν κεφαλῶν αὐτῶν. μὴ νικῶ ὑπὸ τῷ κακοῦ ἀλλὰ νικάω τῷ κακῷ γὰρ τὸ κακόν.

editio posterior

honore alius aliū pcedentes: studio nō pigri, spū ferventes, tpi servientes, spe gaudentes, in afflictioe patientes, pccationi instātes, necessitatibus sanctorū cōmunicantes, hospitalitatē sectantes. Bene loquamini de iis, quę vos insectant: bene loquamini, in q̄, & ne male pccemini. Gaudete cū gaudētib⁹, & flete cū flētibus: eodē aīo alii i alios affecti, nō arrogāter de vobis iis pccētis, sed humilibus vos accōmodantes. Ne sitis arrogantes apud vosmetipsos, neq; cuiq; malū pro malo reddatis. Pro idē parātes honesta in cōspectu oīum hoīum, si fieri pōt, q̄tū in vobis ē, cū oib⁹ hoībus in pace viuentes, nō vosmetipsos vlciscētes dilecti, quin potius date locū iis. Scriptū est. n. Mihi ultio, ego repēdā, dicit dñs. Si igitur esurit inimicus tuus, pascē illū: si sitit, da illi potū. Hoc. n. si feceris, carbonēs ignis coaceruabis in caput illius. Ne vincaris a malo, immo vince bono malo.

Honore vos mutuo praeuenientes. Studio non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruientes. Spe gaudetes. In pressura patientes. Orationi inservientes. Indigentibus sanctorum concantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos. Benedicite, & nolite maledicere. Gaudendum cum gaudentibus: & flendum cum flentibus. Sitis idem in tuo sentientes. Non alta sentientes: sed humilibus aggregati. Nolite fieri prudentes apud & vos metipsum. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona coram omnibus hominibus, si fieri potest. Quantum in vobis est, cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vos ipsos vindicantes dilecti: sed date locum irae. Scriptum est enim. Mihi vindicta, ego retribuam, dicit dominus. Si igitur esurit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, da ei potum. Hoc enim faciens carbonem ignis acceruabis in caput eius. Non li vinci a malo, sed vince in bono malum.

Honore inuicem praeuenientes. Sollicitudine non pigri. Spiritu feruentes. Domino seruientes. Spe gaudetes. In tribulatione patientes. Orationi instantes. Necesse tibus sanctorum concantes. Hospitalitatem sectantes. Benedicite persequentibus vos. Benedicite, & nolite maledicere. Gaudete cum gaudentibus: flete cum flentibus. Id ipsum inuicem sentientes. Non alta sapientes: sed humilibus consentientes. Nolite esse prudentes apud vosmetipsos. Nulli malum pro malo reddentes. Prouidentes bona, non tantum coram deo, sed etiam coram omnibus hominibus. Si fieri potest quod in vobis est: cum omnibus hominibus pacem habentes. Non vos metipsos defendentes carnisimili: sed date locum irae. Scriptum est enim. Mihi vindicta, ego retribuam, dicit dominus. Sed si esurierit inimicus tuus, ciba illum. Si sitit, potum da illi. Hoc non facies, carbonem ignis congeres super caput eius. Non li vinci a malo, sed vince in bono malum.

Phil. iij. d
i. Pet. ij. c
i. Pet. v. b
Heb. xij. d
i. Pet. iij.

D

Pro. iij. d
i. Pet. iij. d
ij. Corint.
vii. d
Heb. xij. d
Eccle. xxv
vii. a
Deut. xxx
ij. e
Heb. x. e
Prouer. xv
v. e

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Πᾶσα ψυχὴ ἐξουσίαις ὑποταχέσθαι
πρεχούσαις ὑποταχέσθαι.
οὐ γὰρ ἐστὶ ἐξουσία, εἰ μὴ ἀπὸ
τοῦ θεοῦ. αἱ δὲ οὐσαι ἐξου-
σίαι, ὑπὸ θεοῦ τεταγμέναι
εἰσὶν. ὥστε ὁ οὐ πτασόμε-
νος τῇ ἐξουσίᾳ, τῇ τῷ θεοῦ
διαταγῇ ἀνθέστηκεν. οἱ δὲ ἀν-
τεστηκότες, ἐαυτοῖς κρίμα λή-
φονται. οἱ γὰρ ἀρχόντες οὐκ ἐπι-
σὶ φόβος τῶν ἀγαθῶν ἔργων,
ἀλλὰ τῶν κακῶν. θελεις δὲ
μὴ φοβεῖσθε τὴν ἐξουσίαν; τὸ
ἀγαθὸν ποιεῖ, καὶ ἐξέεις ἔπω-
νον ἐξ αὐτῆς. θεοῦ γὰρ δια-
κονοῦς ἐστὶ σοι εἰς τὸ ἀγαθόν. εἰ
δὲ τὸ κακὸν ποιῆς, φόβου. οὐ
γὰρ ἐκὼ τὴν μάχαιραν φορεῖ.
θεοῦ γὰρ διάκονός ἐστι, ἑκδι-
κος εἰς ὄργην τῷ τὸ κακὸν
ποιῶσι. διὰ ἀνάγκη ὑπο-
τάσασθαι, οὐ μόνον διὰ τὴν
ὄργην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὴν συν-
είδησιν. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ
φόρους τελεῖτε. λειτουργοὶ γὰρ
θεοῦ εἰσὶν, εἰς αὐτὸ τὸ ἔργο
καρτεροῦντες. ἀπόδοτε οὖν
πᾶσι τὰς ὀφθαλμίας. τῷ τὸν φό-
ρον, τὸν φόρον. τῷ τὸ τέλος, τὸ
τέλος. τῷ τὸν φόβον, τὸν φό-
βον, τῷ τὴν τιμὴν, τὴν τι-
μὴν. μηδεὶ μὴδὲν ὀφείλετε,
εἰ μὴ τὸ ἀγαπᾶν ἀλλήλους.

editio posterior

Omnis anima potestati
bus supereminētibus sub-
dita sit. Nō enim est pote-
stas, nisi à deo: quæ vero
sunt potestates, à deo or-
dinatæ sunt. Itaq; quisq;
resistit potestati, dei ordi-
nationi resistit. Qui autem
resisterint, sibiipsis iudiciū
accipient. Nam principes
non terrori sunt bñ agētī-
bus, sed male. Vis at nō ti-
mere potatē? Qd̄ bonū est,
facito, & ferēs laudē ab il-
la. Dei. n. minister est tibi ī
bonū. Qd̄ si feceris id, qd̄
malum est, time. Nō. n. fru-
stra gladium gestat. Nam
dei minister est, vltor ad
iram ei, qui qd̄ malum est,
fecerit. Quapropter oportet
esse subditos, non solū
pp iram: verum etiam pro-
pter consciētiam. Propter
hoc enim & vectigalia sol-
uitis. Siq; dem ministri dei
sunt, in hoc ipsum incum-
bentes. Reddite igit̄ om-
nibus qd̄ debetur. Cui tri-
butum, tributum. Cui ve-
ctigal, vectigal. Cui timorē,
timorē. Cui honorē, ho-
norē. Nemini qcq; dēatis;
nisi hoc, vt iucē diligatis.

Omnis anima potestati, bus sublimioribus subdi- ta sit. Nam non est pote- stas, nisi à deo: potesta- res autem, quæ à deo sunt, ordinatæ sunt. Quare, qui resistit potestati, dei ordi- nationi resistit: qui autem re- sistit, sibiipfis iudicium su- met. Principes enim non sunt terrori bonis opibus, sed malis. Vis autem nõ time- re potestatem? Boni fac, & assequeris laudem ex ipsa: dei enim ministra est tibi ad bonum. Si autem malum facias, time: nõ enim ab re- gladium portat: dei enim ministra est ad iram, vin- dex in eum, qui malum agit. Ideoq; necessitati subiecti estote: non solum propter iram, sed & propter con- scientiam: propter hoc enim & tributa pendetis. Mini- stri enim dei sunt, ad hoc ipsum inservientes. Red- dite ergo, omnibus debi- ta. cui tributum, tributum. cui vectigal, vectigal. cui timorem, timorem. cui ho- norem, honorem. Nemi- ni quicquam debete, nisi si mutuan. dilectionem.

Omnis anima potestati, A bus sublimioribus subdi- ta sit. Non est enim pote- stas, nisi à deo: quæ autem sunt, à deo ordinatæ sunt. Itaq; qui resistit potestati, dei ordinationi resistit: qui autem resistunt, ipsi sibi da- nationem acquirunt. nam prin- cipes non sunt timori bo- ni operis, sed mali. Vis autem non timere potestatem? Bonum fac, & habebis laudem ex illa: Dei enim minister est tibi in bonum. Si autem malum feceris, time: Non enim sine causa gladium por- tat: Dei enim minister est, vindex in iram eius, qui ma- lum agit. Ideoq; necessitati subditi estote, nõ solum propter iram, sed et propter conscientiam: ideo enim & tributa præstatis: ministri enim dei sunt, in hoc ipsum servien- tes. Reddite ergo om- nibus debita. Cui tribu- tum, tributum. Cui vec- tigal, vectigal. Cui timo- rem, timorem. Cui ho- norem, honorem. Nemi- quicquam debeatis, nisi, ut inuicem diligatis. i. Pet. ij. c. Sap. i. v. c. Mat. xxij. c.

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

Ὁ γὰρ ἀγαπῶν τὸν ἕτερον, νόμον περιέρηκε. τὸ γὰρ, οὐ μοιχάσεις, οὐ φονάσεις, οὐ κλέψεις, οὐ ψευδομαρτυρήσεις, οὐκ ἐπιθυμήσεις, καὶ εἴτις ἕτερον ἐτόλη, ἐν τούτῳ τῷ λόγῳ ἀνακεφαλαιούται, ἐν τῷ ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς ἐαυτόν. ἡ ἀγάπη τῷ πλησίον κακὸν οὐκ ἐργάζεται, πλήρωμα οὖν νόμου, ἡ ἀγάπη. καὶ τούτο ἠδύοτες, τὸν καιρὸν, ὅτι πῶς ἡμεῖς ἦσθ' ἐξ ὑπνου ἐγερθῆναι. Νῦν γὰρ ἐγγύτερον ἡμῶν ἡ σωτηρία, ἢ ὅτε ἐπιστάσμεν. ἢ νῦν προέκοψεν, ἢ δὲ ἡμέρα ἡγγικεν. Ἀποθώμεθα οὖν τὰ ἔργα τῶ σκότους, καὶ ἐνδυσώμεθα τὰ ὀπλα τῶ φωτός. ὡς ἐν ἡμέρᾳ ἀσχημόνως περιπατήσωμεν, μὴ κώμοις καὶ μέθαις, μὴ κοίταις καὶ ἀσελγείαις, μὴ ἐρωταῖς καὶ ζήλοις, ἀλλ' ἐνδύσασθε τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστόν. Καὶ τῆς σαρκὸς προνοίαν μὴ ποιῶντες εἰς ἐπιθυμίας.

Τὸν δὲ ἀδυνατῶν τῆ πίσει, προσλαμβάνετε, μὴ εἰς διακρίσεις διαλογισμῶν.

Ὅς μὲν πιστεύει φαγεῖν πάντα. ὅς δὲ ἀδυνῶν, λάχωντα ἐδίει. Ὁ ἐδίων, τὸν μὴ ἐδίοντα μὴ ἐξουθενήτω. καὶ

editio posterior

Nā q diligit alterū legē expleuit. Siqđ illa: Nō adulteraberis: nō occides: non furaberis: n̄ falsum testimoniu dices: n̄ cōcupisces: & siqđ aliud pceptū in hoc smone summati cōprehēdit: Nēpe, diliges pximu tuū sicut teipm. Dilectio pximo malū n̄ opaf. Cōsumatio itaq; legis ē dilectio. Præfertī cū sciam? tps, qđ tēpestiuū sit, nos iam à somno expgisci. Nūc. n. ppi? adest nobi s saluus, q̄tum, cū credebam?. Nox pgressa ē, dies aut appropiquat. Abiciamus igit opa tenebrarū: & iduamur arma lucis: tāq; i die ppositite ambulamus, nō comestationib? & ebrietatib?, nō cubilib? ac lasciuuis, nō p̄tentiōe & emulatiōe, sed induamini dñm Iesū Xpm. Et carnis curā ne agatis adp̄cupiscētias. Porro eū, q in firmat fide, assumite, n̄ ad diuidicationes disceptationum. Alius qđē credit vescēdū eē qbussibet. Alius at q in firmus ē, holeribus vescitur. Qui vescitur, non vescentem ne despiciat. Et

Qui. n. diligit aliū, legē impleuit. Nā hoc, nō moecha beris. Nō occides. Nō fur tū facies. Non ꝑcupifces: & siqđ aliud ꝑceptū: in hoc sermōe sūmatim claudis, videlicet diliges ꝑximū tuū sicut teipm. Dilectio, ꝑximo malū nō operatur. Plenitudo ergo legis, ē dilectio. Et hoc firmus sciētes tps: qā hora ē iā nos de somno surgere. Nūc. n. ꝑprio est nra salus: q̄ cū credidimus. Nox ꝑræcessit: dies aut̄ appropinquauit. Abiiciamus ergo opera te nebrarū: & induamur arma lucis, tanq̄ in die: honeste ambulemus, non in erapulis, & ebrietatibus: nō in cubilibus, & impudiciis, nō in lite, & inuidētia: sed induimini dñm Iesum Xpm, & curā carnis ne facite in cōcupiscētiis. Infirmum autem fide, as sumite: non in diiudicationibus cogitationum. hic enim credit mandanda omnia. Ille vero, qui infirmus est, olera māducat. Qui manducat: non manducantem non spernat: &

Qui. n. diligit ꝑximū, legē impleuit. Nā, n̄ aduiterabis. Nō occides. Nō furaberis. Nō falsū testimoniū dices. Nō ꝑcupifces: & siqđ est aliud mādatū, in hoc verbo instaurat. Dil. ges ꝑximū tuū sicut teipsum. Dilectio ꝑximi, malū non operat. Plenitudo ergo legis, est dilectio. Et hoc, sciētes tps, qā hora est iā nos de somno surgere. Nūc enim ꝑprior est nostra salus, q̄ cū credidimus. Nox ꝑræcessit: dies aut̄ appropinquauit. Abiiciamus ergo opera te nebrarū, & induamur arma lucis: sicut in die, honeste ambulemus: non in comessationib⁹, & ebrietatib⁹: nō in cubilibus, & impudiciis: nō in cōtētionē, & in emulatione, sed induimini dñm Iesum Xpm, & carnis curā ne feceritis in desideriiis. Cap. XIII. Infirmum aut̄ in fide, assumite: non in disceptationibus cogitationū. Alius. n. credit se māducare oīa: q̄ at̄ infirm⁹ ē, olus māducat. Is, qui māducat: non manducantem non spernat: &

Exo. xx. v. 1

Leu. xix. v. 1

Matt. xx. v. 1

g. d

Mar. xij. v. 1

Gal. v. c. 1

Iacob. ij. v. 1

Luc. xxi. v. 1

Gal. v. c. 1

i. Pet. ij. v. 1

A

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

ὃ μὴ ἐδίδων, τὸν ἐδίδοντα μὴ
κρίνέτω. Ὁ θεὸς γὰρ αὐτὸν
προσελάβετο. σὺ τίς εἶ, ὃ
κρίνων ἀλλότριον οἰκίτην;
Τὸ Ἰδίω κυρίω γένηται, ἢ πῶς
πῆται, σαθρήσεται δέ. Διὸ καὶ
τὸς γὰρ ἐστὶν ὁ θεὸς γήσασαι αὐ-
τὸν. ὃς μὲν κρίνει ἡμέραν πα-
ρ' ἡμέραν, ὃς δὲ κρίνει πᾶσαν
ἡμέραν. Ἐκαστος ἐν τῷ Ἰδίῳ
νοῖ πληροφροεῖσθω. ὁ φρονῶν
πῶς ἡμέραν, κυρίω φρονεῖ.
καὶ ὁ μὴ φρονῶν πῶς ἡμέραν,
κυρίω οὐ φρονεῖ. ὁ ἐδίδων κυ-
ρίω ἐδίδει, ἀχαρίζεται γὰρ τῷ
θεῷ. καὶ ὁ μὴ ἐδίδων, κυρίω
οὐκ ἐδίδει, καὶ ἀχαρίζεται τῷ
θεῷ. Οὐδεὶς γὰρ ἑαυτοῦ ἐπι-
πῶ ζῆ, καὶ οὐδεὶς ἐαυτοῦ ἀ-
ποθνήσκει. Ἐάντε γὰρ ζῶ-
μεν, τῷ κυρίῳ ζῶμεν, ἢ ἄν-
τε ἀποθνήσκωμεν, τῷ κυρίῳ
ἀποθνήσκωμεν. Ἐάντε οὖν
ζῶμεν, ἢ ἄντε ἀποθνήσκω-
μεν, τῷ κυρίου ἐσμέν.
Εἰς τὸτο γὰρ Χρῆστος καὶ ἀ-
πέθανε, καὶ ἦν ἐστὶν, καὶ ἦν ἐ-
ζησεν, ἵνα καὶ νεκρῶν καὶ
ζώντων κυριώσῃ. Σὺ δὲ τί
κρίνεις τὸν ἀδελφόν σου;
ἢ καὶ σὺ, τί ἐξουθενεῖς τὸν
ἀδελφόν σου; πάντες γὰρ πα-
ρακλησώμεθα τὸ βήματι τοῦ Χρι-
στοῦ. γέγραπται γὰρ.

editio posterior

qui non vescitur, vescen-
tem ne iudicet. Deus enim
illum assumpsit. Tu quis
es, qui iudicas de alieno fa-
mulo? Proprio dño stat,
aut cadit, immo fulcietur,
vt stet. Potēs enim est de-
us efficere, vt stet. Hic qui
dem iudicat, diem ad diē
confrens: ille aut idem iu-
dicat de quouis die. Vni
cuiq; sua mens satisfaciat.
Qui curat diem, dño cura-
rat: & qui nō curat diem,
domino nō curet. Qui ve-
scitur, domino vescitur,
gratias enim agit deo: &
qui non vescitur, dño non
vescit, & gratias agit deo.
Nullus enim nostrum sibi
ipsi viuit, & nullus sibi ip-
si morit. Nam siue viuimus,
dño viuimus: siue morimur,
dño morimur. siue igit vi-
uam, siue moriamur, dñi
sumus. In hoc enī Xps &
mortuus ē, & surrexit, &
reuixit, vt mortuis ac uiuē-
tib' dñef. Tu vero cur iu-
dicas fratrem tuū? Aut ēt tu
cur despicias fratrem tu-
um? Omnes enim statuet
mur apud tribunal Chri-
sti. Scriptum est enim.

Qui manducat, non manducantem non spernat: & qui non manducat, manducantem non iudicat. Deus enim eum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas alienum famulum? proprio dño stat, aut cadit: stabit aut, nam potens est deus stabilire ipsum. Hic aut iudicat diē inter diē: ille vero iudicat oēm diē. Vnusquisq; in sua mēte satisfaciat. Qui sentit diem, dño sentit: & qui nō sentit diē, dño non sentit: & qui manducat, dño manducat: Grās enī agit deo: & qui nō manducat, dño non manducat, & grās agit deo. Nemo enim nrm sibi ipsi viuit: & nemo sibi ipsi morit. siue enim viuimus, dño viuimus: siue morimur, dño morimur. siue igitur vivim⁹, siue morimur, dñi sumus. Ad hoc enim Xps & mortuus fuit, & resurrexit, & vixit, & mortuorū & viventū dñetur. Tu aut quid iudicas fratrem tuum: aut tu quid spernis fratrem tuum? Omnes etenim stabimus tribunali Christi, sicut scriptum est.

Qui non manducat, manducantem non iudicat: deus enim illum assumpsit. Tu quis es, qui iudicas alienum seruum? Domino suo stat aut cadit: stabit autem, potens est enim deus stabilire illum. Nam alius iudicat diem inter diem: alius autem iudicat omnem diem. Vnusquisq; in suo sensu abundet. Qui sapit diem, domino sapit: & qui manducat, domino manducat: gratias enim agit deo: & qui non manducat, dño non manducat: & gratias agit deo. Nemo enim nostrum sibi viuit: & nemo sibi morit. Siue enim viuimus, domino viuimus: siue morimur, dño morimur. Siue ergo viuimus, siue morimur, dñi sumus. In hoc enim Christus mortuus ē, & resurrexit, vt & viuorū & mortuorum domineatur. Tu autem quid iudicas fratrem tuum? Aut tu quare spernis fratrem tuum? Omnes enim stabimus ante tribunal Christi. Scriptum est enim.

Iac. iij. d

F

1. Cor. v. c

Esa. xlv. d

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους
Ζῶ ἐγὼ λέγει κύριος, ὅτι ἐμοὶ
κάμψαι πᾶν γόνυ, καὶ πᾶσα
γλῶσσα ἑξομολογήσεται τῷ θεῷ.
Ἄρα ὁμοῦ ἕκαστος ἡμῶν περιέ-
σσω τὸ λόγον δώσει τῷ θεῷ.
μικεῖν ὁμοῦ ἀλλήλους κρινώ-
μεν, ἀλλὰ τὸ το κρινάτε μάλ-
λον, τὸ, μὴ τιθέναι προσκόμμα
τῷ ἀδελφῷ, ἢ σκάνδαλον.

Οἶδα καὶ πέπεισμαι ἐν κυρίῳ
Ἰησοῦ, ὅτι οὐδὲν κρινὸν δι' ἐμοῦ
τῷ, εἰμὲ τῷ λογιζομένῳ τί κοι-
νὸν εἶναι, ἐκείνῳ κοινόν.

Εἴ δὲ διὰ βρώμα ὁ ἀδελ-
φός σου λυπᾶται, οὐκ ἔπικαι-
τὰ ἀγάπην περιπατεῖς. μὴ
τῷ βρώματι σκεῖν ἄπολλυ-
νε, ὑπὲρ οὗ Χριστὸς ἀπέθανε.
Μὴ βλασφημῆθῃ ὁμοῦ
ὑμῶν τὸ ἀγαθόν. Οὐ γὰρ εἰ-
σιν ἡ βασιλεία τοῦ θεοῦ βρώ-
σις καὶ πόσις, ἀλλὰ δικαιο-
σύνη καὶ εἰρήνη καὶ χάρις ἐν
πνεύματι ἁγίῳ. ὃ γὰρ ἐν τού-
τοις δουλεύων τῷ Χριστῷ, ἀεί-
ρετος τῷ θεῷ, καὶ δόκιμος τοῖς
ἄνθρωποις. Ἄρα ὁμοῦ τὰ τῆς
εἰρήνης διώκωμεν, καὶ τὰ τῆς
οἰκοδομῆς, τῆς εἰς ἀλλήλους.
Μὴ ἕνεκεν βρώματος καταλύ-
τὸ ἔργον τοῦ θεοῦ. Πάντα μὲν
καθάρσα, ἀλλὰ κακὸν τῷ ἔν-
θρώπῳ, τῷ διὰ προσκόμματος
θεοῦ. Καλὸν τὸ μὴ φαγεῖν

editio posterior
Viuo ego dicit dñs: Mihi
sele flectet oē genu, & oīs
lingua cōfitebitur deo. Igi-
tur vnusq; nīm de seipo
rationem reddet deo. Ne
posthac igitur alius alium
iudicemus: verum illud iu-
dicare magis, ne offendit
culū ponatur fratri, aut la-
psus occasio. Noui siq; dē,
& persuasum habeo per
dūm Iesum, nihil esse cō-
mune p se nisi ei, qui existi-
mat aliqd esse cōmune, illi
cōmune est. Verū si pp ci-
bū frater tuus contristat,
nō iā sibi charitatēambu-
las. Ne cibo tuo illū p das,
p quo Christus mortuus
est. Ne vīm igitur bonum,
hoīum maledictiōis sit ob-
noxii. Non. n. est regnum
dei: cibis ac potus, sed ius-
titia & pax, & gaudiū in
spū sctō. Etenim q per hęc
seru it Christo acceptus est
deo, & pbatus hominib?
Itaq; quæ sunt pacis, secte-
mur: & quæ ædificationis,
alius erga alium. Ne cibi
causa destruas opus dei.
Oīa qdē pura, sed malū est
homini, q per offendiculū
vesciē. Bonū est nō edere.

Vivo ego, dicit dñs, quia mihi curuabit oē genu, & oīs lingua confitebitur deo. Igit̄ vnusquisq; n̄m p̄ seip̄so rationem dabit deo. Non ergo amplius nos mutuo iudicemus. Sed hoc iudicate potius, vt nō ponatis offendiculū fratri, aut scādalu. Scio & pro cōp̄erto habeo in dño Iesu, q̄ nihil cōe p̄ ipsum, nisi q̄ reputat cōe esse, illi cōe est. Si aut̄ pp̄ cibū, frater tuus cōtristat, nō amplius s̄m dilectionem ambulas. Noli cibo tuo illum pdere, pro quo X̄ps mortē obiit. Nō igit̄ infames bonū v̄m. Non enī est regnū dei esca & potus, sed iustitia, & pax, & gaudiū in sp̄itu s̄ctō: qui, n. in his fuit Christo, gratus est deo, & p̄batus hominibus: igitur quę pacis sunt, prosequemur: & quę mutuz sunt ædificationis. Noli pp̄ cibum destruere opus dei. Oīa quidem sunt munda, sed malum est homini, qui per offendiculum māducāt. Bonum est non māducare

Vivo ego dicit dñs, qm̄ P̄bili. ii. l mihi³ flectetur oē genu: & oīs lingua cōfitebit̄ deo. Itaq; vnusquisq; n̄m pro se rationē reddet deo. Nō ergo amplius inuicē iudicemus. sed hoc iudicate magis, ne ponatis offendiculū fratri vel scādalum. Scio & confido in dño Iesu, quia nihil cōmune per ipsum nisi ei qui existimat quid cōmune esse, illi cōmune est. Si, n. pp̄ cibum frater tuus cōtristatur: iam non s̄m charitatem ambulas. Noli cibo tuo illum pdere, p̄ quō Christus mortuus est. Nō ergo blasphemetur bonum n̄m. Non est, n. regnum dei esca & potus: sed iustitia & pax, & gaudiū in sp̄u s̄ctō. qui enim in hoc seruit Christo, placet deo & p̄batus est hoibus. Itaq; quę pacis sunt, sc̄temur: & quę ædificationis sunt, inuicē custodiamus. Noli p̄pter escam destruere opus dei. Omnia quidē sunt munda: sed malum est homini qui per offendiculū māducāt. Bonum est nō māducare

i. cor. viii

i. Tit. i. d

d. cor. vi

Πρὸς τοὺς Ῥωμαίους

κρέα, μηδὲ πῖν οἶνον, μηδὲ ἐν
 ᾧ ὁ ἀδελφός σου προσκόπτει, ἢ
 σκανδαλίζεται, ἢ ἀδενῆ.
 Σὺ πίσιν ἔχεις κατὰ σαυτὸν ἔ-
 χει ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ. Μακάριος
 ὁ μὴ κρίνων ἑαυτὸν, ἐν ᾧ δοκι-
 μάσει. ὁ δὲ διακρίνομενος, ἐὰν
 φαῖνη, κατὰ κέκριται, ὅτι οὐκ ἐκ
 πίστεως. πᾶν δὲ ὁ οὐκ ἐκ πίστεως,
 ἀμεκρία ἐστίν. Οφθαλμοὶ δὲ
 ἡμῆς οἱ δύναντοι, τὰ ἀδενῆ
 μακρὰ τῶν ἀδυνατίων βασί-
 ζουν, καὶ μὴ ἐαυτοῖς ἀρέσκων.
 ἕκαστος γὰρ ἡμῶν τῶ πλείον ἀ-
 ρεσκέτω εἰς τὸ ἀγαθὸν πρὸς οἰ-
 κοδομίαν. καὶ γὰρ ὁ Χριστὸς οὐχ
 ἑαυτῶ ἠρέσεν, ἀλλὰ καθὼς γέ-
 γραπτόν ἐστι. οἱ ὀνειδιζομένοι τῶν ὄν-
 τισιζόντων σε, ἐπέπισσον ἐπ' ἐμέ.
 Ὅσα γὰρ προσηγάφη, ἄς τίς ἂν
 μετέρω διδασκαλίαν προσηγά-
 φη, ἵνα δικτῆς ὑπομονῆς καὶ τῆς
 παρακλήσεως τῶν γραφῶν τίς
 ἐλάττω ἔχωμεν. ὁ δὲ θεὸς τῆς
 ὑπομονῆς καὶ τῆς παρακλήσεως
 δώκ ὑμῖν τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν
 ἀλλήλοις κατὰ Χριστὸν Ἰησοῦν,
 ἵνα ὁμοθυμαδὸν ἐν ἐνὶ στόματι
 δοξάζετε τὸν Θεὸν, καὶ πατή-
 ρα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ. διὸ προσλαμβάνετε
 ἀλλήλους, καθὼς καὶ ὁ Χρι-
 στὸς προσελάβετε ἡμῆς ἄς ἀ-
 ξαν θεοῦ.

editio posterior

carnes, neq; bibere vini,
 neq; quicq̄, per qđ frater
 tuus impingit, aut offendi-
 tur, aut infirmat. Tu fidē
 habes? Apud temetipsum
 ha be corā deo. Btūs q nō
 iudicat seipsum in eo, qđ
 pbat. At qui diiudicat, si
 ederit cōdēnatus ē qm̄ nō
 edit ex fide. Porro qcqđ
 ex fide nō est, pctm̄ est.
 Debem⁹ at nos, q potētes
 sumus, ifirmitates ipotētū
 portare, ac nō placere no-
 bisipsis. Nā vnusq; n̄m
 pximo placeat ī bonū ad
 edificationē. Etenī Xps n̄
 placuit sibiip̄si, sed quē ad
 modū scriptū est. Oppro-
 bria opprobantiū tibi, in ci-
 derunt in me. Nā quēcūq;
 p̄scriptæ sunt, in n̄ram
 doctrinā p̄scripta sunt, ut
 p patientiā & cōsolationē
 scripturæ sp̄e habeamus.
 De⁹ at patiētiae & cōsolatio-
 nis det vobis idē mutuo
 iter vos sentire fm̄ Iesum
 Xpm̄, vt vnanimiter vno
 ore gl̄ficetis deū ac p̄rem
 dñi n̄ri Iesu Xpi. Quapp
 assumite vos iuicē, quem
 admodum & Christus af-
 sumpfit nos in gloriā dei.

carnem, & non bibere vi-
 nū: neq; id, in quo frater
 rous offendit, aut scanda-
 lizat, aut infirmatur. Tu si
 fidē habes apud teipsum?
 habe & corā deo. Beatus
 qui nō iudicat seipsum, in
 eo, qđ probat: qui autē di-
 scernit, si comederit, cōdē-
 natus ē, qā nō ex fide, Oē
 aut, qđ nō ex fide, p̄c̄m ē:
 Debemus aut nos validi,
 infirmitates inuālidorum
 portare, & nō nobis ipsis
 placere. Vnusq; aut no-
 strum, p̄ximo suo placeat
 in bono ad ædificationē.
 Nam & Christus non sibi
 ipsi placuit: sed sicut scri-
 ptum est. Improperia im-
 properantium tibi, ecce de-
 rūt sup me. Quęcunq; enī
 p̄scripta sunt, ad nostrā
 doctrinā p̄scripta sunt,
 vt p̄ patiētā & solationē
 scripturaz, sp̄e hēam. De
 us aut p̄ atiētē & solatōis
 det vobis idē sentire ad in-
 uicē p̄ X̄pm Iesum, vt vna-
 nimiter, vno ore gl̄ificetis
 deūq; & p̄rem dñi n̄ri Iesu
 X̄pi. Quapp assumite vos
 inuicē, vt & X̄ps assum-
 psit vos ad gloriam dei.

carnē & nō bibere vinū,
 neq; i quo frater tu' offen-
 dit aut scādalizat aut infir-
 mat. Tu fidē habes penes
 teipsum: habe corā deo.
 Beatus q nō iudicat semet
 ipsum, in eo, qđ pbat. Qui
 at discernit, si māducaue-
 rit dānatus ē: qā nō ex fi-
 de. Omne at, qđ nō est ex
 fide, p̄c̄m est. Cap. xv.
 Debemus aut nos firmio- **A**
 res, imbecillitates infirmo-
 rum sustinere, & nō nobis
 placere. Vnusq; v̄m p̄-
 ximo suo placeat i bonū,
 ad ēdificationem. Etenim
 Christus non sibi placuit,
 sed sicut scriptū est, impro-
 peria improperantiū tibi,
 ceciderunt super me. Quę
 cūq;. n. scripta sunt, ad nō-
 strā doctrinā scripta sunt: **Psal. lxxv.**
 vt p̄ patiētā & solationē
 scripturarū, spem habe-
 mus. Deus at̄ patiētē & so-
 latii, det vobis idipsum sa- **B**
 pere in alterutrum s̄m Ie-
 sum Christū: vt vnanimes
 vno ore honorificetis de- **ij. Cor. i.**
 um & patrē dñi n̄ri Iesu
 Christi. pp quod suscipite
 inuicē: sicut & Christus su-
 scēpit vos in honorē dei.

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

Λέγω δὲ Ἰησοῦ Χριστὸν διὰ
κονον γεγενῆσθαι περιτομῆς ὑ-
πὲρ ἀληθείας θεοῦ. εἰς τὸ βε-
βαιῶσαι τὰς ἐπαγγελίας θεοῦ
τῶν πατέρων. τὰ δὲ ἔθνη ὑ-
πὲρ ἐλέους δοξάσαι τὸν θεόν
Καθὼς γέγραπται. Διὰ τοῦτο
ἐξομολογήσομαι σοι ὦ ἔθνεσι,
καὶ τῷ ὀνόματί σου ψαλλῶ, καὶ
πάλιν λέγει. Εὐφρανθήτε
ἔθνη μετὰ τῷ λαῷ αὐτοῦ. καὶ
πάλιν. Αἰνεῖτε τὸν κύριον πάν-
τες τὰ ἔθνη, καὶ ἐπαινεσατέ αὐ-
τὸν πάντες οἱ λαοί. καὶ πάλ-
ιν Ησαΐας λέγει. Ἔσται ἡ ρίζα
τοῦ Ἰερακί, καὶ ὁ ὀνιζάμενος ἔρ-
χεν ἐθνῶν, ἐπ' αὐτῷ ἔθνη ἐλ-
πυσσιν. ὁ δὲ θεὸς τῆς ἐλπίδος,
πληρώσει ὑμᾶς πάσης χάριτος
καὶ εἰρήνης, ὡς τῷ πιστεῖν εἰς
τὸ περιαιεῖν ὑμᾶς ὡς τῷ ἐλ-
πίδι, ὡς διωκέμεν πνεύματος ἁγ-
γίου. Πέπεισμαι δὲ ἀδελφοί
μου, καὶ αὐτὸς ἐγὼ περὶ ὑ-
μῶν, ὅτι καὶ αὐτοὶ μεσοὶ ἐσ-
τέ ἀγαθοσύνης, πεπληρωμένοι πά-
σης γνώσεως. φωνάζοντες καὶ
ἀλλήλους νουθετεῖν. Τοσαύ-
τον δὲ ἔγραψα ὑμῖν ἀδελ-
φοί ἀπὸ μέρους, ὡς ἐπιφαν-
μνήσκων ὑμᾶς, διὰ τὴν χά-
ριν τὴν δοθείσάν μοι ὑπὸ τοῦ
θεοῦ, εἰς τὸ εἶναι με λειτουργὸν
Ἰησοῦ Χριστοῦ ἕως τῶν ἔθνων,

editio posterior

Illud autem dico, Iesum
Christum ministrum fuisse cir-
cūcisionis pro veritate dei,
ad confirmandas promissio-
nes patrum. Ceterum ut ge-
tes pro misericordia glorifi-
cet deum. Sicut scriptum est:
Propter hoc confitebor ti-
bi in gentibus, & nomini tuo ca-
nam. Et rursus dicit: Gau-
dete gentes cum populo eius.
Et rursus: Laudate dominum
omnes gentes, & collaudate
eum omnes populi. Et rursus
Esaias dicit: Erit radix Ie-
se, & qui exurget ad imperan-
dum gentibus, in eo gentes spe-
rabunt. Deus autem spei, im-
pleat vos omni gaudio & pa-
ce in credendo, in hoc, ut
exuberetis in spe per po-
tentiam spiritus sancti.
Persuasum enim habeo fra-
tres mei, & ipse ego de vo-
bis, quod & ipsi pleni estis
bonitate, impleti omni sci-
entia valentes, etiam inuicem
alius alium admonere. Sed
tamen audacius scripsi vo-
bis fratres, ex parte veluti
commonefaciens vos pro-
pter gratiam, quae data est mi-
hi a deo, in hoc, ut sim mi-
nister Iesu Christi in gentes

Dico autē Christū Iesum mi-
nistrum fuisse circūcisi-
onis ob veritatē dei, ad cō-
firmandas p̄missiones pa-
trū. At gētes ob misericor-
diam glorificare deū, sicut
scriptū est. Propterea, cōfi-
tebor tibi in gētibz dñe,
& nomini tuo psalmū di-
cam. Et iterum dicit. Letz-
mini gentes cum plebe
eius. Et rursus. Laudate
dominū omnes gentes, &
laudate eum omnes po-
puli. Et insuper Esaias di-
cit. Erit radix Iesse: & qui
exurget regere gentes, in
ipso gentes sperabūt. De-
us autē spei repleat vos of-
gaudio & pace in creden-
do, vt vos abundetis in
spe, in potestate spiritus
sancti. Persuasum autē ha-
beo fratres mei etiam ego
ipse de vobis, & ipsi ple-
ni estis dilectione, repleti
oī cognitione, potentes &
vos mutuo admonere. Au-
daciū autem scripsi vo-
bis fratres, partim vt ve-
stri reminiscens propter
gratiam, quæ data est mihi
à deo, vt sim minister Ie-
su Christi in gentibus.

Dico enim Christum Iesum,
ministrum fuisse circū-
cisionis p̄p veritatē dei;
ad cōfirmandas p̄missio-
nes patrum: Gentes autē su-
per misericordia, honora-
re deū sicut scriptū ē. Pro-
pterea cōfitebor tibi in gē-
tibus dñe, & nomini tuo.
cantabo. Et iterum dicit:
Letamini gentes cū ple-
be eius. Et iterū. Laudate
oēs gentes dñm: & magni-
ficate eū oēs populi. Et rur-
sus Esaias ait. Erit radix
Iessæ: & qui exurget re-
gere gentes, in eo gentes,
sperabunt. Deus autem
spei repleat vos omni gau-
dio & pace in credendo,
vt abundetis in spe, in vir-
tute spiritus sancti. Certus
sum autem fratres mei &
ego ipse de vobis, quoniā
& ipsi pleni estis dilectio-
ne, repleti omni scientia,
ita vt possitis alterutrum
monere. Audaciū autem
scripsi vobis fratres ex
parte tanquam in memo-
riam vos reducens pro-
pter gratiam, quæ data est
mihi à deo, vt sim minister
Christi Iesu in gentibus, D

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους
 ἱερουργοῦμαι τὸ ἀγγελίον τοῦ
 θεοῦ, ἵνα γένηται ἡ προσφορά
 τῶν ἔθνων ἀπὸς θεότης, ἡ γίκα
 μένη ἐν πνεύματι αἰγίου. Ἐχὼ
 ὄλω καύχασιν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ
 τὰ πρὸς θεόν. Οὐ γάρ τολμήσω
 λαλέειν ὡς αὐ κατηργάσατε
 χριστὸς δι' ἐμοῦ. εἰς ὑπακοὴν ἐλ
 θῶντων, λόγῳ καὶ ἔργῳ, ἐν δυνά
 μι σημείων καὶ τεράτων, ἐν δυν
 αμει πνεύματος θεοῦ, ὥστε με
 ἰσθῶ ἱεροῦσαλήμ καὶ κύκλω μέ
 χει τοῦ Ἰλλυρικοῦ, περιπλεωκέ
 ναι τὸ ἀγγελίον τοῦ χριστοῦ.
 οὕτως δὲ φιλατιμούμηνον ἀγγελ
 γελίζεσθαι, οὐχ ὅπου ὠνομαί
 ῶν χριστὸς, ἵνα μὴ ἐπ' ἀλλό
 τριον θεμέλιον οἰκοδομῶ. ἀλλ
 λα καθὼς γέγραπται. εἰς οὐκ
 αἰκυγγέλη περὶ αὐτοῦ, ὄφον
 του, καὶ οἱ οὐκ ἀκικκῶσι συν
 κισουσι, διὸ καὶ ἐνεκοπῶμην
 τὰ πολλὰ τοῦ εἰθεῖν πρὸς ὑ
 μᾶς. νυνὶ δὲ μικέτητόπου ἔσ
 χων ἐν τῷ κλίμασι τούτοις,
 ἐπιποδίων δὲ ἔχων, ἵθι εἰθεῖν
 πρὸς ὑμᾶς ἀπὸ πολλῶν ἔσ
 τῶν, ὡς εἰν παράωμου εἰς
 τῆν ασάντων, εἰλάσομαι πρὸς
 ὑμᾶς. Ἐλπίζω γάρ διαπα
 ρατόμηνος, θεάσομαι ὑμᾶς, καὶ
 ὑφ' ὑμῶν προσπεμφθῆναι ἐκῆ,
 εἰν ὑμῶν πρῶτον ἀπὸ μέθους
 ἡ μπληθῶ.

editio posterior
 administras euāgeliū dei,
 ut fiat oblatio gentium acce
 ptabilis, sanctificata p spm̄
 sc̄m. Habeo igit qđ glorie
 p Xpm̄ Iesum in iis, qđ ad
 deū p̄tinēt. Nō. n. ausita
 loq̄ qđ eorū, qđ nō effecit
 Christus p me, in obediē
 tiā gētiū, verbo & facto p
 potētiā signorū ac p̄digio
 rū, p potētiā spūs dei, ut
 ab Hierlm̄ & in circūiacēti
 bus regionibus vsq; ad Il
 lyricū impleuerim euange
 liū Christi, ita porro anni
 tens p̄dicare euāgeliū, nō
 vbi noīatus erat Christus,
 ut ne sup̄ alienū fundamē
 tū aedificarē, sed quēadmo
 dū scriptū ē: qđ nō ē an
 nūciatū de eo, videbūt: &
 qđ n̄ audierāt, itelligēt. quā
 pp̄ & p̄peditus sū sc̄pe, qđ
 min⁹ venirē ad vos. Nunc
 vero cū nō amplius hēam
 locū ī regionib⁹ iis, deside
 riū at̄ habeam veniēdi ad
 vos multis iā ānis, qñcūq;
 iter īstituerō ī Hispāniā, ve
 niā ad vos. Spero. n. fore,
 ut istac iter faciēs, videam
 vos, & à vobis p̄ducar il
 luc, si tñ, vīa cōsuetudine
 prius ex pte fuero explet⁹.

Celebrans euangeliū dei, ut sit oblatio gentiū bene acceptabilis, sanctificata ī spiritu sancto. Habeo p̄fecto vñ gloriē in X̄po Iesu, in iis, quæ ad deū sunt. Nō enim audebo aliqd loqui, p̄ter ea, quæ perficit X̄ps p̄ me ad obediētiam gentiū, sermone & ope, in ptate signorū & p̄digiorū, in ptate spūs dei, ita ut ab Hierl̄m & circūcirca ad Illyricū vsq̄, repleuerim euāgelio X̄pi. Sic certe p̄ honore ducēs euāgelizasse, nō vbi noiāt⁹ fuit x̄ps, ne ī alieno fundamēto ædificare: sed sicut scriptū est: q̄b⁹ nō est annūciatū de ipso, videbūt: & q̄ nō audierūt, intelligēt. Propter qd̄ ip̄e ditus sū multis, ne ad vos veneri. Nunc vero locum non amplius in his regionibus habens, desiderio afficior à pluribus annis proficisci ad vos. Cum proficiscar in Hispaniam, veniam ad vos: spero enim pertrāseundo, videre vos, & à vobis comitari illuc, si vobis primū partim satiat⁹ fuero.

sanctificās euāgelii dei, ut fiat oblatio gētiū accepta & sanctificata in spū sc̄to. Habeo igit̄ gloriā in Christo Iesu ad deum. Non. n. audeo aliquid loq̄ eorū, q̄ per me nō effecit Christus in obediētia gentiū, verbo & factis: ī virtute signorū & prodigiorū, in virtute spūs sancti: ita ut ab Hierusalē per circuitū vsq̄ ad Illyricū repleuerim euāgelium Christi. Sic aut̄ p̄dicauī euangeliū hoc, nō vbi nominatus est Christus, ne super alienū fundamētū *Isa. ix. d* ædificarem: sed sicut scriptū est, quibus non est annūciatum de eo, videbūt: & qui non audierunt de eo, intelligēt. Propter qd̄ & impediēbar plurimū venire ad vos: & p̄hibitus sum vsq̄ adhuc. Nūc vero vite rius locū nō habēs in his regionibus, cupiditatē aut̄ habēs veniēdi ad vos ex multis iam p̄cedētibus annis: cū in Hispaniā proficisci cōperero, spero q̄ p̄teritēs videā vos, & à vobis deducar illuc, si vobis primū ex parte fruit⁹ fuero.

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους .

Νυνὶ δὲ πορεύομαι εἰς Ἱερουσαλήμ διακονῶν τοῖς ἁγίοις .
Εὐδόκησάν γάρ μακεδονία καὶ ἄχαια, κοινωνίαν πινὰ ποιήσασθαι εἰς τοὺς πτωχοὺς τῶν ἁγίων τῶν ἐν Ἱερουσαλήμ .
Εὐδόκησάν γάρ καὶ ὀφειλέται αὐτῶν εἶσιν . Εἰ γὰρ τοῖς πνευματικοῖς αὐτῶν ἐκοινωνήσαν τὰ ἔθνη, ὀφείλουσι καὶ ἐν τοῖς σαρκικοῖς λειτουργῆσαι αὐτοῖς . Ἔτο οὖν ἐπιτέλεσας, καὶ σφραγισάμενος αὐτοῖς τὸν κερπὸν ἔτονον, ἀπέλαίσαμαι εἰς ἡμῶν εἰς τὴν ἠσπικίαν . οἶδα δὲ, ὅτι ἐρχόμενος πρὸς ὑμᾶς, ἐπιπληρωμασθὶ ἀλογίας τοῦ ἀγγελίου τοῦ Χριστοῦ ἐλάσομαι .
Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ διὰ τῆς ἀγάπης τοῦ πνεύματος, συλλογισασθά μοι ἐν ταῖς προσευχαῖς ὑπὲρ ἐμοῦ, πρὸς τὸν θεόν, ἵνα ἐνδωῶ ἀπὸ τῶν ἀπειθουμένων ἐν τῇ Ἰουδαίᾳ, καὶ ἵνα ἢ διακονία μου ἢ εἰς Ἱερουσαλήμ, ἀπρόσδεκτος γένηται τοῖς ἁγίοις, ἵνα ἐν χαρᾷ ἔλθω πρὸς ὑμᾶς, διὰ δειλήματος θεοῦ, καὶ συλλογασθῶμαι ὑμῖν . ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης, μετὰ πάντων ὑμῶν . Ἀμήν .

editio posterior

Nunc autē proficiscor Hierosolymam ministrās sanctis, Visum est. n. Macedoniae & Achaiae cōmunicationem aliq̄ facere in pauperes sanctos, qui sunt Hierosolymis. Nam ita visum est ipsis, & debitores illos sunt. Etenim si spūalia sua cōmunicauerunt gētibus debēt & hę in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur ubi p̄fecero, & obsignauero illis fructū hunc, reuertar per vos in Hispaniam. Scio namq; q̄ ubi venero ad vos, cum plenitudine b̄ndictionis euāgelii Christi venturus sim. Obsecro autē vos fratres per dominum nostrum Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, vt me laborātem adiuuetis preceationibus p̄ me ad deum, vt liberer ab incredulis in Iudæa, vtiq; ministeriū hoc meū, quod exhibebo Hierosolymis, acceptum sit sanctis: vt cū gaudio veniam ad vos p̄ voluntatem dei, vnaq; vobiscum refociller. Deus autē pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

Nunc aut̄ proficiscor Hierusalem, vt ministrum sanctis. Nam placuit Macedonia & Achaia collationem aliquam facere in inopes sanctos, qui sunt Hierosolymæ. Placuit enim eis, & debitores illoꝝ sunt. Nam si spiritualibus illorū participauerunt gentes, debēt & in carnalibus ministrare illis. Hoc itaq; cum consumaero, & assignaero illis fructum hunc, per vos proficiscar in Hispaniam. Scio autem q̄ cum veniam ad vos, in plenitudine benedictionis euangelii Christi veniam. Obsecro autem vos fratres p̄ dominum nostrum Iesum Christum, & per dilectionem spiritus, vt concertetis meū ī orationibus ad deum p̄ me, vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa, & vt ministerium meum in Hierusalem bene acceptabile sit sanctis, vt tandem in gaudio veniā ad vos per voluntatem dei, & vobiscum requiescam. Deus autem pacis sit cum oibus vobis. Amen.

Nunc igitur proficiscor in Hierusalem ministrare sanctis. Probauerūt enim Macedonia & Achaia collationem aliq̄ facere in pauperes sanctos, qui sunt in Hierusalem. Placuit enim eis, & debitores sunt eorū. Nam si spiritualium eorū participes facti sunt gentiles, debēt & in carnalibus ministrare illis. Hoc igitur cum consumaero & assignaero eis fructum hūc, per vos proficiscar in Hispaniam. Scio autem qm̄ veniens ad vos, in abundantia benedictionis euangelii Christi veniā. Obsecro ergo vos fratres per dñm nostrum Iesum Christum, & per charitatem sancti spiritus, vt adiuuetis me in orationibus pro me ad deum, vt liberer ab infidelibus, qui sunt in Iudæa, & obsequii mei oblatio accepta fiat in Hierusalem sanctis, vt veniam ad vos in gaudio per voluntatem dei, vt refrigerer vobiscum. Deus autem pacis sit cum omnibus vobis. Amen.

i. Cor. ix.

Πρὸς τοὺς Ῥωμοίους

Συμίστημι δὲ ὑμῖν φάσθαι, τὴν ἀδελφὴν ἡμῶν, οὐσαν διακονοῦσαν τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐν Κερκεραῖς, ἵνα αὐτὴν προσδέξησθε ἐν κυρίῳ, ἀξίως τῶν αἰγίων, καὶ περισῆτε αὐτῇ ἐν ᾧ ἂν ὑμῶν χρεῖζῃ πράγματι. καὶ γὰρ αὐτὴ προσάπτει πολλῶν ἐγενήθη, καὶ αὐτὴ ἐμῶν. Ἀσπάζομαι δὲ Πρίσκαν καὶ Ἀκύλαν, τοὺς συνεργοὺς μου ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, οἱ πνεύματι τῆς ψυχῆς μου τὸν ἐαυτῶν τράχηλον ὑπέθηκαν. οἷς οὐκ ἐγὼ μόνος ἀχαιριστῶν, ἀλλὰ καὶ πᾶσαι αἱ ἐκκλησίαι τῶν ἐθνῶν, καὶ τὴν καθ' ὅλην αὐτῶν ἐκκλησίαν.

Ἀσπάζομαι δὲ Πάνκτιον τὸν ἀγαπητὸν μου, ὅς ἐστιν ἀπεχθὴ τῆς ἀχαιρίας ἐν χριστῷ. Ἀσπάζομαι δὲ Μαρτῖν, ἡπίως πολλὰ ἐκοπίασεν εἰς ἡμᾶς. Ἀσπάζομαι δὲ Ἄνδρονικόν καὶ Ἰουνίαν, τοὺς συγγενεῖς μου, καὶ σιωβαίμακλῶτους μου, οἵτινες ἦσαν ἐπίσημοι ἐν τῆς ἀποστόλων, οἱ καὶ πρὸ ἐμοῦ γενόνασιν ἐν χριστῷ. Ἀσπάζομαι δὲ Ἀμπλίαν τὸν ἀγαπητὸν μου ἐν κυρίῳ. Ἀσπάζομαι δὲ Ἐυβερόν, τὸν συνεργὸν ἡμῶν ἐν χριστῷ, καὶ Σάχιον τὸν ἀγαπητὸν μου. Ἀσπάζομαι δὲ Ἀπελλῆν, τὸν ὄρκιμον ἐν χριστῷ. Ἀσπάζομαι δὲ τοὺς ἐκ τῶν ἀριστοβούλου.

editio posterior

Commendo autem vobis Phœbē, sororē nrām, quæ est ministra ecclesiæ Cerechrensis, vt illa suscipatis in Christo: ita vt decet sanctos, & aditis ei, in quo cūq; vobis egerit negotio. Nam hæc cū multis adfuit, tū mihi et ipsi. Salutate Priscā & Aquilā, adiutores meos in Christo Iesu, q̄ pro aīa mea suā ipsorū cervicē supposuerūt. Quibus n̄ ego solus gr̄as ago, sed & oēs ecclesiæ gentiū. Itē q̄ in domo illorū ē, cōgregationē. Salutate Ep̄anetū dilectum meum, qui est primitiæ Achaïæ ī Christo. Salutate Mariā, q̄ multum laboravit erga nos. Salutate Andronicū, & Iuniam cognatos meos, & cōcaptivos meos, q̄ sunt insignes inter apostolos, etiam ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliā dilectū meū in dño. Salutate Vrbanum, adiutorem nr̄m in Christo, & Stachyn dilectū meū. Salutate Appellā, probatū in Christo. Salutate eos, q̄ sunt ex Aristobuli familiaribus.

Comendo aut vobis Phœben sororem nostram, quæ est ministra ecclesiæ, quæ est in Cenchreis, ut eam suscipiatis in dño pro dignitate sanctorum, & assistatis ei quacumq; in re vobis indiguerit. Nam & ipsa multis assistit, et mihi ipsi. Salutate Priscam & Acylam cooperatores meos in Christo Iesu (qui pro anima mea, ceruices suas supposuerunt: quibus, non ego solus gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ gentium) & domesticam eorum ecclesiam. Salutate Epænetum dilectum meum, qui est primitiue Achaie, in Christo. Salutate Mariam, quæ multa laborauit erga nos. Salutate Andronicum & Iuniam cognatos meos, & concaptiuos meos, qui sunt insignes in apłis, & qui ante me fuerunt in Christo. Salutate Ampliam dilectum meum in dño. Salutate Urbanum cooperatorem nostrum in Christo, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellen probum in Christo. Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo.

Commendo autem vobis Phœben sororem nostram, quæ est in ministerio ecclesiæ, quæ est in Cenchreis, ut eam suscipiatis in dño dignè sanctis, & assistatis ei, in quocumq; negotio vestri indiguerit: etenim ipsa quoque assistit multis & mihi ipsi. Salutate Priscam & Acylam adiutores meos in Christo Iesu (quæ pro anima mea, suas ceruices supposuerunt: quibus, non solus ego gratias ago, sed & cunctæ ecclesiæ gentium) & domesticam ecclesiam eorum. Salutate Epænetum dilectum mihi, qui est primitiuus Asiæ in Christo Iesu. Salutate Mariam, quæ multum laborauit in vobis. Salutate Andronicum & Iuniam cognatos & concaptiuos meos, qui sunt nobiles in apłis, quæ & ante me fuerunt in xpo. Salutate Ampliatum dilectissimum mihi in dño. Salutate Urbanum adiutorem nostrum in xpo Iesu, & Stachyn dilectum meum. Salutate Apellen probum in xpo. Salutate eos, qui sunt ex Aristoboli domo.

Act. xvij

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

Ἀπῶσαθε ἡρώδῃ τὸν συγγενή μου. Ἀπῶσαθε τοὺς ἐκ τῶν ναρκίαντων τοὺς ὄντας ἐν κυρίῳ. Ἀπῶσαθε τρεῦ φωναν καὶ τρυφώσαν, τὰς κοπιώσας ἐν κυρίῳ. Ἀπῶσαθε περσίδα τιῶ ἀγκητιῶ, ἡπὲς πολλὰ ἐκοπίασεν ἐν κυρίῳ. Ἀπῶσαθε ἑοῦ φον τὸν ἐκλεκτὸν ἐν κυρίῳ, καὶ τιῶ μικτέρεκ αὐτῶ καὶ ἐμοῦ.

Ἀπῶσαθε ἀσύνκριπεν, φλέγοντα, ἐρμῶν, πατρὸς βαν, ἐρμῶν, καὶ τοὺς σὺ αὐτοῖς ἀδελφοῦς.

Ἀπῶσαθε φιλόλογον, καὶ Ἰουλίαν, νηρέα, καὶ τιῶ ἀδελφὸν αὐτῶ, καὶ Ὀλυμπῶν, καὶ τοὺς σὺ αὐτοῖς πάντας ἀγίους.

Ἀπῶσαθε ἀλλήλους ἐν φιλήματι ἀγίῳ. Ἀπῶσοντα ὑμῶς ἀἰ ἐκκλησίαι τῶ Χριστοῦ. Παρεκακλωθὲ ὑμῶς ἀδελφοί, σκοπεῖν τοὺς τὰς διχομακίας, καὶ τὰ σκάνδαλα, παρὰ τιῶ διδασχῆν, ἢ ὑμῶς ἐμάθετε, ποιοῦντας, καὶ ἐκκλίνετε ἀπ' αὐτῶν. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι, τῶ κυρίῳ Ἰησοῦ χωρὶς οὐ δουλένουσιν, ἀλλὰ τῆ ἐαυτῶν κοιλία, καὶ διὰ τῆς χρησιολογίας, καὶ ἀλογίας ἐξαπατῶσι τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων. Ἡ γὰρ ὑμῶν ὑπακοὴ εἰς πάντας ἀφίκετο. Χαίρω ὅτι ἐφ' ὑμῖν, θέλω δὲ ὑμῶς σοφοὺς μὲν εἶναι εἰς τὸ ἀγαθόν, ἀκερᾶν δὲ εἰς τὸ κακόν.

editio posterior

Salutate Herodionem cognatum meum. Salute eos, q̄ sunt ex Narcissi familiaribus, hos, q̄ sunt in dño. Salute Tryphænā & Tryphosam, q̄ laborant in dño. Salute Perfidem dilectā, q̄ multū laboravit in dño. Salute Rufum electū in dño, & mrem illius ac meā. Salute Asyncritū, Phlegontē, Hermā, Patrobā, Mercuriū, & q̄ cū iis sunt fr̄es. Salute Philologū & Iuliā, Nereū, & sororē eius, & Olympā, & q̄ cū iis sunt, oēs sc̄tos. Salute vos inuicē cū osculo sc̄to. Salutāt vos ecclesie Christi. Obsecro at̄ vos fr̄es, vt̄ consideretis eos, q̄ diffidia & offendicula cōtra doctrinā, quam vos didicistis, gignunt: & declinetis ab illis. Nam q̄ eiusmodi sunt, dño Iesu X̄po nō seruiūt, sed suo vētri, & p̄ blā diloquētā & assentionē decipiūt corda simpliciū. Nā v̄ra obedientia ad oēs p̄manuit. Gaudeo igit̄ fanē de vobis. Sed volo vos sapiētes q̄ dē eē ad bonū. synceros autē ad malum.

Salutate Herodionem cō
 geneum meum. Salute
 eos, q̄ sunt de familia Nar
 cissi, credentes in dño. Sa
 lutate Tryphenam & Try
 phosam, quę laborāt in do
 mino. Salute Persidem
 dilectam, quę multum la
 borauit in dño. Salute
 Rufum electum in dño, &
 matrem eius & meam. Sa
 lutate Asyncritam, Phile
 gōtem, Herman, Patrobā,
 & Hermen, atq; eos, qui cū
 ipsis sunt fratres. Salute
 Philologum & Iuliam, Ne
 reum, & sororem eius, &
 Olympā, & qui cū eis sunt,
 sanctos oēs. Salute vos
 inuicem in osculo sancto.
 Salutāt vos ecclesię Xpi.
 Obsecro aut̄ vos fratres, vt
 aduertatis eos, qui diuis
 siones & scādalā p̄ter do
 ctrinā, quā vos didicistis,
 faciūt, & declinetis ab eis.
 Nā tales dño nro Xpo nō
 seruiūt, sed suovētri, & p̄ blā
 diloquiū & b̄ndictionē, fal
 lūt corda simplicium. Obe
 diētia enim v̄ra in oēs pue
 nit: vñ vobis q̄ gratulor. ve
 rū volo vos sapiētes eē ad
 bonū, simplices at̄ ad malū.

Salutate Herodionem cō
 gnatū meū. Salute eos,
 q̄ sunt ex Narcissi domo,
 qui sunt in dño. Salute
 Tryphēnā & Tryphosam,
 quę laborāt in dño. Salu
 tate Persidem carissimā,
 quę multum laborauit in
 dño. Salute Rufum sele
 ctū in dño, & matrem eius
 & meā. Salute Asyncritā,
 Phlegontem, Hermen,
 Patrobam, Herman, & qui
 cū eis sunt, fratres. Salu
 te Philologum & Iuliam,
 Nereū & sororem eius, &
 Olympiadem, & oēs, qui
 cū eis sunt, sanctos. Salu
 te inuicem in osculo san
 cto, Salutāt vos oēs eccle
 się Christi. Rogo aut̄ vos
 fratres vt obseruetis eos, q̄
 dissensiones & offendicu
 la p̄ter doctrinā, quā vos
 didicistis faciūt, & decli
 nate ab illis. Hmōi nro Xpo
 dño nro nō seruiūt, sed suo
 vētri, & p̄ dulces s̄mones,
 & b̄ndictiōes, seducūt cor
 da innocētū. V̄ra enī obe
 diētia in oī loco divulgata
 ē. Gaudeo igit̄ i vobis: sed
 volo vos sapientes esse in
 bono, & simplices i malo.

Phil. iij. ad

C

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους

Ὁ δὲ θεὸς τῆς εἰρήνης σιωπῆσει
ψαπὸν σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας
ὑμῶν, ὡς τάχα. Ἡ χάρις τοῦ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
μετ' ὑμῶν. Ἀσπάζονται ὑμᾶς
πρότερος ὁ σιωπεργὸς μου, καὶ Λούκιος,
καὶ Ἰάσον, καὶ Σωσίπαιρος,
οἱ συγγενεῖς μου. Ἀσπάζομαι
καὶ ὑμᾶς ἐγὼ Τέρτιος, ὁ γράψας
τὴν ἐπιτολὴν ὑμῖν κυρίως. Ἀσπάζομαι
καὶ τῆς ἐκκλησίας ὅλης. Ἀσπάζομαι
καὶ ὑμᾶς ἕρκτος, ὁ οἰκονόμος
τῆς πόλεως, καὶ Κούκετος ὁ ἀδελφός.
Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ πάντων
ὑμῶν. Τὸ δὲ δῶμα μένει
καὶ ὑμᾶς πηρὶς κατὰ τὸ εὐαγγέλιον
μου, καὶ τὸ κήρυγμα Ἰησοῦ
χριστοῦ, κατὰ ἀποκάλυψιν
μυστηρίου, χερσὶς αἰώνιοις σφραγισμένου,
φανερωθέντος δὲ νῦν, διὰ τε
γραμμῶν προφητικῶν, καὶ ἐπισημῶν
τοῦ αἰωνίου θεοῦ, αἷς ὑποκοκῶν
πίσεως, εἰς πάντας τὰς ἔθνας
γνωρισθέντος, μόνῳ σοφῶ
θεῷ, διὰ Ἰησοῦ χριστοῦ, ὃν ἡ δόξα
ἔσται πᾶσι τοῖς αἰῶνας. ἀμήν.

Πρὸς τοὺς Ρωμαίους.

Ἐγράφη ἀπὸ Κορίνθου. Διὰ φοβῆς
τῆς διακονοῦ τῆς ἐκκλησίας
χρηστῆς ἐκκλησίας.

editio posterior

Deus autem pacis cōteret
satanam sub pedes vestros
breui. Gratia dñi nostri Ie
su Chsiti fit vobiscu. Salu
tant vos Timotheus coo
perarius meus, & Lucius,
& Iason, & Soti pater, con
gnati mei. Saluto vos ego
Tertius, q scripsi epistolá
in dño. Salutat vos Caius
hospes meus & ecclesiaz
totius. Salutat vos Era
stus, quater frater ciuita
tis, & Quartus frater. Gra
tia dñi nostri Iesu Chsiti
fit cū oibus vobis. Amē.
Ei autem, q potēs est vos
cōfirmare sñm euāgelium
meū, & p̄coniū Iesu Chsiti
iuxta reuelationē myste
rii, temporibus æternis ta
citi, manifestati vero nūc,
& per scripturas propheti
cas iuxta delegationē eter
ni dei obedientiā fidei, in
omnes gentes patefacti, sō
li sapienti deo, per Iesum
Christum, cui gloria in sæ
cula. Amen.

Ad Romanos missa fuit à
Corintho per Phœben
ministrā Cenchre
ensis ecclesiaz.

Deus autem pacis, cōteret
 Sathanam sub pedibus ve
 stris velociter. Gratia dñi
 nostri Iesu Christi vobis
 cum. Salutatur vos Timo
 theus cooperator meus, &
 Lucius, & Iason, & Sosipa
 ter congeneti mei. Saluto
 vos ego Tertius, q̄ scripsi
 epistolam in dño. Salutatur
 vos Caius hospes meus,
 & totius ecclesiæ. Salutatur
 vos Erastus p̄curator ciui
 tatis, & quartus frater. Gra
 tia domini nr̄i Iesu Christi
 cum oĩbus vobis. Amen.
 Ei autem, qui potens est
 vos confirmare iuxta euā
 gelium meum, & prædica
 tionem Iesu Christi, secun
 dum reuelationem myste
 rii temporibus æternis ta
 citi (quod nunc patefa
 ctum est per scripturas p̄
 phetarum, secundum præ
 ceptum æterni dei ad obe
 dientiam fidei) in cunz
 ctis gentibus cogniti, soli sa
 piēti deo per Iesum
 Christum, cui honor &
 gloria in sæcula sæculo
 rum. Amen.

Deus autem pacis cōterat
 Sathanam sub pedibus ve
 stris velociter. Gratia dñi D
 nostri Iesu Christi vobis *Act. xvi. 4*
 cum. Salutatur vos Timo
 theus adiutor meus, & Lu
 cius, & Iason, & Sosipater
 cognati mei. Saluto vos
 ego Tertius, qui scripsi epi
 stolam in dño. Salutatur vos
 Caius hospes meus & vni
 uersę ecclesię. Salutatur vos
 Erastus arcarius ciuitatis,
 & quartus frater. Gratia do
 mini nostri Iesu Christi cū
 omnibus vobis, Amen.
 Ei autem, qui potens est
 vos confirmare iuxta euā
 gelium meum & prædica
 tionem Iesu Christi, secun
 dum reuelationem myste
 rii, temporibus æternis ta
 citi (quod nunc patefa
 ctum est per scripturas pro
 phetarum, secundum præ
 ceptum æterni dei ad obe
 ditionem fidei) cunctis
 gentibus cogniti, soli sa
 piēti deo per Iesum Chri
 stum, cui honor & glo
 ria in sæcula sæculorum.
 Amen.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΠΡΟΣ

Epistola Pauli apostoli ad
Corinthios prima.

τοὺς Κορινθίους πρώτη.

ΠΑΥΛΟΣ κλητὸς ἀπὸ
 τοῦ ἰησοῦ Χριστοῦ, δια-
 δεληματίας θεοῦ, καὶ σω-
 σθένος ὁ ἀδελφός, τῆ
 ἐκκλησίας τοῦ θεοῦ, τῆ ὄν-
 τη ἐν Κορίνθῳ, ἡγισμένοις ἐν
 Χριστῷ Ἰησοῦ, κλητοῖς ἁγίοις, σὺν
 πάνσι τοῖς ἐπικαλουμένοις τὸ ὄ-
 νομα τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χρι-
 στοῦ, ἐν παντὶ τόπῳ, αὐτῶν τε
 καὶ ἡμῶν. Χάρις ὑμῖν καὶ
 εἰρήνη ἀπὸ τοῦ πατρὸς ἡμῶν,
 καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐ-
 χαρισῶ τῷ θεῷ μου πάντοτε πε-
 ρὶ ὑμῶν, ἐπὶ τῇ χάριτι τοῦ οὐ-
 τοῦ δοθείσα ὑμῖν ἐν Χριστῷ Ἰη-
 σοῦ ὅτι ἐν παντὶ ἐπαυτίζεσθε
 ἐν αὐτῷ, ἐν παντὶ λόγῳ, καὶ πά-
 σῃ γνώσει, καὶ οὕτως τὸ μαρτύριον
 τοῦ Χριστοῦ ἐβεβαιώθη ἐν ὑμῖν,
 ὥστε ὑμᾶς μὴ ὑστερεῖσθαι ἐν μη-
 δένι χαρίσματι, ἀλλὰ πικρομέ-
 τους πλὴν ἀποκαλύψῃ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃς καὶ βε-
 βαιώσει ὑμᾶς ἕως τέλους, οὐκ ἐν
 κλίτους ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πισὸς
 ὁ θεός, δι' οὗ ἐκλήθητε εἰς κοιν-
 ωνίαν τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ Ἰησοῦ Χρι-
 στοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.

PAULVS vocatus
 apostolus Iesu Chri-
 sti, per voluntatem
 dei, & Sosthenes frater, ec-
 clesiae dei, quae est Corin-
 thi, sanctificatis per Chri-
 stum Iesum, vocatis san-
 ctis, vna cum omnibus q
 inuocant nomen dñi nři
 Iesu Christi in quouis lo-
 co, vel suo vel nro. Gr̃a vo-
 bis & pax è deo patre
 nro, & dño Iesu Christo,
 Gr̃as ago deo meo semp
 p vobis de gr̃a dei, q̃ data
 est vobis p Christũ Iesum,
 qđ in oĩbus ditati estis p
 ipsum, in omni sermone,
 & oĩ cognitione, qbus re-
 bus testimoniũ Iesu Chri-
 sti cõfirmatũ fuit in vobis,
 adeo vt non destituamini
 in vlllo dono, expectantes
 reuelationẽ dñi nři Iesu
 Christi, qui cõfirmabit vos
 vsq; ad finem, inculpato
 in die dñi nři Iesu Chri-
 sti. Fidelis deus, per quem
 vocati estis in cõfortiũ filii
 ipsius Iesu Christi dñi nři.

Epistola prima Beati Pauli Apostoli ad Corinthios.

Epistola Pauli ad Corinthios Prima.

PAVLVS, vocat⁹ apl's Iesu Christi, p voluntatem dei, & Sosthenes frater: ecclesie dei, que est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis, cu oibus, qui inuocant nomen dñi nri Iesu Christi, in oi loco, suo q; ac nostro, gratia vobis & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro vobis, ob gratiam dei, que data est vobis in Christo Iesu, quia in re omni diuites facti estis in eo, in omni sermone, & omni cognitione: sic testimonium Christi confirmatum est in vobis, vt vos non egeatis vilo dono, expectantes reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui confirmabit vos vsq; in finem innoxios, in diem dñi nostri Iesu Christi. Fidelis deus, per quem vocati estis in communionem filii eius, Iesu Christi dñi nostri.

PAVLVS vocatus apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, & Sosthenes frater, ecclesie dei que est Corinthi, sanctificatis in Christo Iesu, vocatis sanctis cu oib⁹ qui inuocant nomen dñi nri Iesu Christi in omni loco ipsorum & nro, gra vobis & pax à deo patre nro, & dño Iesu Christo. Gratias ago deo meo semper pro vobis, i gratia dei, que data est vobis in Christo Iesu, quod in oibus diuites facti estis in illo, in oi verbo in omni scientia sicut testimonium Christi confirmatum est in vobis: ita vt nihil vobis desit in vlla gra, expectantibus reuelationem domini nostri Iesu Christi, qui & confirmabit vos vsq; in finem sine crimine, in die aduentus domini nostri Iesu Christi. Fidelis deus, p quem vocati estis in societatem filii eius Iesu Christi domini nostri. **B** i. Tbesa. v

Ἐπεὶ τοὺς Κορινθίους, α΄.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, διὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα τὸ αὐτὸ λέγυτε πάντες, καὶ οὐκ ᾖ τὸ ὑμῶν χρισματὶ. ἢτε δὲ κερηροσμένοι ἐν τῷ αὐτῷ νοῦ, καὶ ἐν τῇ αὐτῇ γνώμῃ.

Ἐδουλόθη γάρ μοι περὶ ὑμῶν ἀδελφοί μου, ὑπὸ τῶν χλῆς, ὅτι ἔριδες ἐν ὑμῖν εἶσι. Λέγω δὲ τὸτο, ὅ, πᾶς κῆσος ὑμῶν λέγει. Ἐγὼ μὲν εἰμι Παύλου, ἐγὼ δὲ ἂν πολλῶν, ἐγὼ δὲ κηρῶ, ἐγὼ δὲ Χριστοῦ. Μεμύρηται ὁ Χριστός, Μὴ Παῦλος ἐσαυράθῃ ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ εἰς τὸ ὀνομα Παύλου ἐβαπτίσθητε. Εἰ χηριστῷ τῷ θεῷ, ὅτι αὐτὴν ὑμῶν ἐβάπτισα, ἢ ἐμὲ κηριστῶν καὶ γὰρ εἶπον, ἵνα μὴ πῶς εἴπῃ, ὅτι εἰς τὸ ἐμὸν ἵνα κη ἐβάπτισα.

Ἐβαπτίσαν δὲ καὶ τὸν στεφανῶν ὄϊκον. λιπὸν οὐκ εἶδα, εἴ πηκ ἄλλον ἐβάπτισα.

Οὐ γάρ ἀπειπά με Χριστός βαπτίζειν, ἀλλ' εὐαγγελίζεσθαι, ἐν τῷ σοφίῃ λόγον, ἵνα μὴ κησθῇ ὁ σευρός τοῦ Χριστοῦ.

Ὁ λόγος γάρ ὁ τοῦ σευροῦ, τοῖς μὲν εἰσπολλυμένοις, κηρία ἐστὶ, τοῖς δὲ σωζομένοις ἡμῶν, εὐαγγελίῃ σευροῦ.

editio posterior

Obsecro autē vos fratres per nomen dñi nostri Iesū Christi, vt idē loquamini oēs, & nō sint iter vos disidia, sed fitis integrū corpus eadē mēte, eadē sniā. Significatū est. n. mihi de vobis frēs mei, a familiaribus Chloe, qđ attentiones sint iter vos. Dico at illud, qđ vnusquisq; vīm dicit: Ego qđ sum Pauli, ego vero Apollo, ego vero Cepha, ego vero Christi. Num quisus est Christus? Num Paulus crucifixus est p vobis? aut in noīe Pauli baptizati fuistis? Gratias ago deo, quod neminē vīm baptizauerim, nisi Crispum, & Caium, ne qs dicat, qđ in meo nomine baptizauerim. Baptizavi autem & Stephanæ familiam. Prætereā haud scio, num quem alium baptizarim. Non. n. misit me Christus, vt baptizatē, sed vt euangelizare, non erudito sermone, ne inanis reddatur crux Christi. Nam sermo crucis, iis q dem, qui pereunt, stultitia est, at nobis, qui salutem assequimur, potentia dei est.

Obsecro autem vos fratres per nomen domini nostri Iesu Christi, ut idem dicatis omnes, & non sint inter vos schismata: sitis autem perfecti, in eadem mente, & in eadem sententia. Declaratum enim mihi est de vobis fratres mei, ab iis, qui sunt Chloë, quod contentiones inter vos sunt. Dico autem hoc, quod quibus vestrum dicit. Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, porro ego. Cephæ, ego vero Christi. Diuisus est Christus? Nunquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Gratias ago deo, quod neminem vestrum baptizauit, nisi Crispum & Caium, neque dicat, quod in meo nomine baptizati. At vero etiam baptizati Stephanæ familiæ: deinceps nescio si quem alium baptizauerim. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare: non in sapientia sermonis, ne crux Christi inanis reputetur. sermo enim crucis, iis, qui perunt, stultitia est: nobis autem, qui saluamur, potestas dei est.

Obsecro autem vos fratres, per nomen domini nostri Iesu Christi, ut id ipsum dicatis, oēs Rom. xv. & non sint in vobis schismata: sitis autem perfecti in eodem sensu, & in eadem sententia: Significatum est enim mihi de vobis fratres mei, ab iis, qui sunt Chloës, quia cōtentiones sunt inter vos. Hoc autem dico quod unusquisque vestrum dicit, Ego quidem sum Pauli, ego autem Apollo, ego vero Cephæ, ego autem Christi. Diuisus est Christus? Nūquid Paulus crucifixus est pro vobis, aut in nomine Pauli baptizati estis? Gr̄as ago deo meo, quod neminem vestrum baptizauit, nisi Crispum Act. xviii. & Caium: nequis dicat quod in nomine meo baptizati estis. Baptizauit autem & Stephanæ domū. Cæterū, C nescio si quem alium vestrum baptizauerim. Non enim misit me Christus baptizare, sed euangelizare, non in sapientia verbi, ut non euacuetur crux Christi. Verbum enim crucis, per euntibus quidem stultitia est, iis autem, qui salui sunt, id est nobis, dei virtus est.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Γέγραπται γάρ, ἀπολά τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν, καὶ τὴν συνέσιν τῶν σιωπητῶν ἀθετήσω.

Ποῦ σοφός; ποῦ γραμματεὺς; ποῦ συζητητὴς τῆς αἰῶνος τούτου; Οὐχὶ ἐμώρκεν ὁ θεὸς τὴν σοφίαν τοῦ κόσμου τούτου;

Ἐπιστῆ γὰρ ἐν τῇ σοφίᾳ τοῦ θεοῦ, οὐκ ἔγνω ὁ κόσμος διὰ τῆς σοφίας τὸν θεόν, ἀδωκασεν ὁ θεός, διὰ τῆς μορίας τοῦ κηρύσματος σώσαι τοὺς πσένοντες.

Ἐπιστῆ καὶ Ἰουδαίσι σημεῖον αἰ τούτοις, καὶ ἔλληνες σοφίαν ζητοῦσιν. Ἡμεῖς δὲ κηρύσσομεν Χριστὸν ἐσαυρωμένον, Ἰουδαίοις μὲν σπένδαλον, ἔλλησι δὲ μωρίαν.

Αὐτοῖς δὲ τοῖς κλητοῖς, Ἰουδαίοις τε καὶ ἔλλησι, Χριστὸν θεοῦ δυνάμειν, καὶ θεοῦ σοφίαν.

Οπι τὸ μωρὸν τοῦ θεοῦ σοφώτερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ, καὶ τὸ ἀδυνεὲς τοῦ θεοῦ ἰσχυρότερον τῶν ἀνθρώπων ἐστὶ.

Βλέπετε γάρ τὴν κλήσιν ὑμῶν ἀδελφοί, ὅπι οὐ πολλοὶ σοφοὶ κατὰ σάρκα, οὐ πολλοὶ δυνατοὶ, οὐ πολλοὶ ἀγενεῖς.

Ἄλλα τὰ μωρὰ τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα τοὺς σοφοὺς κατωκύνῃ. καὶ τὰ ἀδυνεῖα τοῦ κόσμου ἐξελέξατο ὁ θεός, ἵνα κατωκύνῃ τὰ ἰσχυρὰ.

editio posterior

Scriptū est. n. Perdā sapiētīā sapiētīū, & itelligētīā intelligētīū reiiciā. Vbi sapiēs? vbi scriba? vbi disputator sc̄culi hui⁹? Nōne in fatuauit deus sapiētīā mūdi huius? Nā postq̄ in sapiētīā dei nō cognouit mūdus p̄ sapiētīā deī, visum est deo, per stultitiā p̄dicationis saluos facere credētes. Quandoq̄dē & Iudæi signū postulāt, & Græci sapiētīā q̄runt. Nos autem p̄dicamus Christū crucifixum. Iudæis qdē offendiculū, Græcis vero stultitiā: sed iisdē vocatis Iudæis, pariter & Græcis, Christū dei potentiā, ac dei sapiētiam. Qm̄ stultitiā dei sapiētior est, q̄ homines: & imbecillitas dei robustior est, q̄ hoīes. Videtis. n. vocatiōnē v̄ram fratres, qd̄ nō multi sapientes sm̄ carnē, non multi potentes, non multi claro genere nati, verū quæ stulta erant sm̄ mūdū delegit deus, vt pudefaceret sapientes: & quæ erant imbecillia in mūdo, delegit deus, vt pudefaceret ea, quæ sunt robusta:

Scriptum enim est. Perdā sapiētiam sapiētum, & prudentiam prudentum reprobabo. Vbi sapiens? vbi scriba? vbi indagator huius sæculi? Non ne inanē fecit deus sapiētiam mundi? Postquam certe in sapiētia dei non cognouit mundus per sapiētiam deum: placuit deo p stultitiam prædicationis saluare credentes. Enimuero & Iudæi signum petunt, & gentiles sapiētiam quærunt: nos autem prædicamus Christū crucifixum, Iudæis quidem scandalum, gentilibus autē stultitiam, ipsis vero vocatis tñ Iudæis q̄ Gentilibus Christum dei potestatem & sapiētiam, quia stultitia dei sapiētior est hominibus, & infirmitas dei fortior est hominibus. Videtis enim vocationem vestram fratres, q̄ nō multi sapiētes s̄m carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed stulta mūdi elegit deus, vt confundat sapiētes, & infirma mūdi elegit deus, vt confundat fortia,

Scriptum est enim. Perdā sapiētiam sapiētium: & prudentiam prudentium reprobabo. Vbi sapiens? vbi scriba? vbi inquisitor huius sæculi? Non ne stultam fecit deus sapiētiam huius mundi? Nam quia in dei sapiētia non cognouit mundus per sapiētiam deum: placuit deo p stultitiam prædicationis, saluos facere credentes. Quoniam & Iudæi signa petūt & Græci sapiētiam quærunt: nos autem prædicamus Christum crucifixum: Iudæis q̄dem scandalum, gentilibus autē stultitiā, ipsis autē vocatis Iudæis atq; Græcis Christū dei virtutē & dei sapiētiam. quia qđ stultū est dei, sapiētius est hoibus: & qđ infirmū est dei fortius est hominibus. Videte enim vocationem vestram fratres, quia non multi sapiētes s̄m carnem, non multi potentes, nō multi nobiles: sed quæ stulta sunt mundi elegit deus, vt confundat sapiētes: & infirma mundi elegit deus, vt confundat fortia:

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

καὶ τὰ ἀγενῆ τῷ κόσμῳ, καὶ
τὰ ἐξουθενήμενα· ἐξελέξατο ὁ
θεὸς, καὶ τὰ μὴ ὄντα, ἵνα τὰ
ὄντα καταργῆσῃ. ὅπως μὴ
καυχῆσινται πᾶσα σαρεὶ ἀνώ-
πιον αὐτῷ. ἐξ αὐτῷ δὲ ὑμεῖς
ἐστέ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὃς ἐγεν-
νήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ θεοῦ,
δικαιοσύνη τε καὶ ἀγίασιμος,
καὶ ἀπολύτρωσις. ἵνα καὶ
θεὸς γέγραπται, ὁ καυχώμε-
νος, ἐν κυρίῳ καυχάσθω.

Καὶ γὰρ ἔλθων πρὸς ὑμᾶς
ἀδελφοί, ἦλθον οὐ καθ' ὑπε-
ροχὴν λόγου ἢ σοφίας, καὶ
παγγέλλων ὑμῖν τὸ μακτύ-
ριον τοῦ θεοῦ. Οὐ γὰρ ἔκρι-
να τῷ εἰδέναί τι ἐν ὑμῖν, εἰ-
μὴ Ἰησοῦν Χριστὸν, καὶ τὸτον
ἐσαυρωμένον. καὶ ἐγὼ ἐν ἀ-
δυναμίᾳ, καὶ ἐν φόβῳ, καὶ ἐν
τρόμῳ πολλῷ ἐγενόμην πρὸς ὑ-
μᾶς, καὶ ὁ λόγος μου, καὶ τὸ
κήρυγμαί μου, οὐκ ἐν παιδαίᾳ
ἀνθρώπινης σοφίας λόγῳ, ἀλλ' ἐν
ἀποδείξει πνεύματος καὶ δύ-
ναμει, ἵνα ἡ πίστις ὑμῶν μὴ
ᾖ ἐν σοφίᾳ ἀνθρώπων, ἀλλ'
ἐν δυνάμει θεοῦ. Σο-
φίαν δὲ λαλοῦ μὲν ἐν τοῖς τε-
λείοις, σοφίαν δὲ οὐ τῷ αἰῶ-
νος τούτου, οὐδὲ τῶν αἰῶ-
νων τῶν αἰῶνος τούτου,
τῶν καταργουμένων,

editio posterior

& quæ ignobilia erant in
mundo contemptaq; delegit
deus; & ea, quæ nō erant,
vt ea, q̄ sunt oblitteraret,
vt ne gliaret vlla caro co-
ram ipso. Ex eodē aut vos
estis in Ch̄so Iesu, q̄ factus
fuit nobis sapiētia à deo, iu-
stitiæq; & sanctificatio, & re-
dēptio. Vt quæadmodum
scriptum est. Qui gloriat̄,
in domino gloriatur.

Et ego cū venire ad vos
fres, nō veniebam cū emi-
nētia sermonis, aut sapien-
tiæ, annunciās vobis testi-
moniū dei. Non enī me iu-
dicaui qcq̄ scire inter vos,
nisi Iesum Christū, & hūc
crucifixū. Et ego per infir-
mitatem, & cū timore, ac
ī tremore multo apud vos
versatus sum, & sermo me-
us, & prædicatio mea non
erat in psuasoriis humane
sapiētiae verbis, sed in ostē-
sione spiritus ac potētiae,
vt fides vestra nō sit in sa-
pientia hoīum, sed in po-
tētia dei. Porro, sapiētiam
loquimur inter perfectos:
sapiētiam aut non sæcu-
li huius, neq; principum
sæculi huius, qui abolent̄:

& ignobilia mundi & p̄tēpta, elegit de⁹, & ea, q̄ nō sūt. Vt ea, q̄ sunt destruat, vt non gloriē ois caro in cōspectu dei. Ex ip̄so autē vos estis in Christo Iesu, q̄ factus est nobis sapientia à deo, iustitiaq; & sanctificatio, & redēptio, vt (quemadmodū scriptū est) q̄ gloriatur, in domino gloriē.

Et ego cum venissem ad vos fratres: veni nō in excellentia sermonis, aut sapientia, annunciās vobis testimonium dei: nō enim iudicavi q̄ quicq̄ scirem in vobis, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum, atq; ego in infirmitate & in timore & tremore multo fui apud vos, & sermo meus & prædicatio mea, non fuit in suavioribus humanae sapientiaē verbis, sed in ostensione spiritus & potestatis, vt fides vestra nō sit in sapientia hominum, sed in potestate dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos: Sapientiam quidem, non sæculi huius, neq; principum sæculi huius, qui destruuntur.

& ignobilia mūdi & cōtēptibilia elegit de⁹, & ea, q̄ nō sūt, vt ea, q̄ sūt destrueret, vt nō gloriē ois caro in cōspectu ei⁹. Ex ip̄so autē vos estis in Christo Iesu, q̄ fact⁹ est nobis sapientia & iustitia & sanctificatio & redēptio: vt (quemadmodū scriptū est) Qui gloriatur, in dño gloriē. Caput. II.

Et ego cum venissem ad vos fratres: veni non in sublimitate sermonis aut sapientia, annunciās vobis testimonium Christi. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos: nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et ego in infirmitate & timore & tremore multo, fui apud vos. & sermo meus & prædicatio mea non in persuasibilibus humanae sapientiaē verbis, sed in ostensione spiritus & virtutis: vt fides vestra non sit in sapientia hominum, sed in virtute dei. Sapientiam autem loquimur inter perfectos. sapientiam vero, non huius, sæculi, neq; principum huius sæculi, qui destruuntur.

Hiere. in
2. Cor. 10

A

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

ἀλλὰ λαλοῦμεν σοφίαν θεοῦ
ἐν μυστηρίῳ, τὴν ἀποκεκρυμ-
μένην, ἣν προσέρισεν ὁ θεὸς πρὸ
τῶν αἰώνων, ἣς δόξαν ἡ-
μοῦν, ἣν οὐδεὶς τῶν ἀρχόν-
των τοῦ αἰῶνος τούτου ἔγνω-
κεν. εἰ γὰρ ἔγνωσαν, οὐκ εἴ-
πουν κύριον τῆς δόξης ἐσαύρω-
σαν. ἀλλὰ καθὼς γέγραπται.
ὁ ὀφθαλμὸς οὐκ εἶδε, καὶ οὐς
οὐκ ἤκουσε, καὶ ἐπὶ καρδίαν
ἐνθρώπου οὐκ ἀνέβη, ἃ ἠτοί-
μασεν ὁ θεὸς τοῖς ἀγκυλώσει
αὐτόν. ἡμῖν δὲ ὁ θεὸς ἀ-
πεκάλυψε διὰ τοῦ πνεύματος
αὐτοῦ. τὸ γὰρ πνεῦμα πάντας
ἐρανεῖ, καὶ τὰ βῆθη τοῦ θεοῦ,
τίς γὰρ οἶδεν ἐνθρώπου, τὰ
τοῦ ἀνθρώπου, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα
τοῦ ἀνθρώπου τὸ ἐν αὐτῷ; οὐ-
τῶ καὶ τὰ τοῦ θεοῦ, οὐδεὶς οἶ-
δεν, εἰ μὴ τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ.

ἡμῖς δὲ οὐ τὸ πνεῦμα τοῦ
κόσμου ἐλάβομεν, ἀλλὰ τὸ
πνεῦμα τὸ ἐκ τοῦ θεοῦ, ἵνα
εἰδῶμεν τὰ ὑπὸ τοῦ θεοῦ χα-
ριζόμενα ἡμῖν, ἃ καὶ λαλοῦ-
μεν, οὐκ ἐν διδασκατοῖς ἀνθρώ-
πινης σοφίας λόγους, ἀλλ' ἐν
διδασκατοῖς πνευματικῆς ἀγίας,
πνευματικῶς πνευματικῶς συ-
κρίνοντες. ψυχικὸς δὲ ἄν-
θρωπος οὐδέ χεῖρα τὰ τοῦ
πνεύματος τοῦ θεοῦ.

editio posterior

sed loquimur sapientiam
dei in mysterio, quæ est recō-
dita, quæ p̄finierat de^o añ
sæcula, i gloriã n̄ram, quã
nemo principū sæculi hu-
ius cognouit. Nã si cogno-
uissent, haudquã dñm
gloriæ crucifixissent. Sed
quemadmodũ scriptũ est:
Quæ oculus nō vidit, &
auris nō audiuit, & in cor-
hois nō ascenderunt, quæ
p̄parauit deus diligētibus
sē. Nobis autem deus reue-
lauit p̄ sp̄m suum. Spiritus
enim oīa scrutatur, etiã p̄-
funditates dei. Quis enim
hominum nouit ea, quæ
sunt hoīs, nisi spiritus hoī-
minis, q̄ est in eo? Sic & ea
quæ sunt dei, nemo nouit,
nisi spiritus dei. Nos vero
non spiritum mundi acce-
pimus, sed spiritum, qui est
ex deo, vt sciamus quæ à
Christo donata sint nobis,
quæ & loquimur: non ser-
monibus quos docet hu-
mana sapientia, sed quos
docet spiritus sanctus, spi-
ritualibus spiritualia com-
parantes. Animalis au-
tem homo non accipit ea,
quæ sunt spiritus dei.

Sed loquimur sapientiam dei in mysterio absconditam, quam prædifferuit deus ante sæcula ad gloriam nostram, quã nullus principum sæculi huius cognouit: si enim cognouissent, nunquã dñm glorię crucifixissent: sed quẽadmodum scriptũ est. Quæ oculus nõ vidit, neq; auris audiuit, neq; in cor hominis ascenderũt, quæ præparauit deus diligẽtib; se: nobis sanẽ deus reuelauit p̄ spiritum suum. Sp̄s enim oĩa scrutatur, etiam p̄funda dei. Quis enim hoĩum scit ea, quæ sunt hoĩs, nisi spiritus hoĩs, qui in eo est? Hunc in modũ, & ea, quæ dei sunt nullus scit, nisi spiritus dei. Nos aut̄ non spiritũ mundi accepimus, sed spiritũ, qui ex deo est, vt ea sciamus, quæ à deo nobis sunt indulta, quę & loquimur, non in doctis humanæ sapientiæ sermonibus, sed in doctis spiritus sancti, spiritualibus spiritualia cõferentes. Animalis aut̄ homo nõ capit ea, quæ spiritus dei sunt.

Sed loquimur dei sapientiã in mysterio, quę abscondita est, quam prædestinauit deus ante sæcula in gloriam nostram, quam nemo principum huius sæculi cognouit: si enim cognouissent, nunquam dominum gloriæ crucifixissent: sed sicut scriptum est. Quod oculus nõ vidit, nec auris audiuit, nec in cor hoĩs ascenderũt, quæ præparauit deus iis, qui diligũt illum: nobis aut̄ reuelauit deus p̄ spiritũ suum: spiritus enim oĩa scrutat, et p̄funda dei. Quis enim hominũ scit, quæ sunt hoĩs, nisi spiritus hoĩs, qui in ipso est? Ita & quę dei sunt nemo cognouit, nisi spiritus dei. Nos autem non spiritum huius mundi accepimus, sed spiritum, qui ex deo est, vt sciamus, quæ à deo donata sunt nobis, quæ & loquimur non in doctis humanæ sapientiæ verbis: sed in doctrina spiritus, spiritualibus spiritualia comparantes. Animalis autem homo non percipit ea, quæ sunt spiritus dei.

Esa. lxiij.

C

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, κ.
 μορία γὰρ αὐτῷ ἐστὶ, καὶ οὐ
 δύναται γινῶσθαι, ὅτι πνευ-
 ματικῶς κενανκρίνεται. ὁ δὲ
 πνευματικὸς κενανκρίνει μὴ πάν-
 τας, αὐτὸς δὲ ὑπὸ οὐδενὸς κεναν-
 κρίνεται. Τίς γὰρ ἔγνω νομῆ
 κυρίου, ὃς συμβιβάσσει αὐ-
 τόν; ἡμῖς δὲ νομῆ Χριστοῦ
 ἔχομεν. Καὶ ἐγὼ κήρυκός,
 οὐκ ἠδωκὴν λαλήσαι ὑμῖν,
 ὡς πνευματικῶς. ἀλλ' ὡς σαρκι-
 κῶς, ὡς νηπιῖς ἐν Χριστῷ.
 γάλα ὑμῶν ἐπότισα, καὶ οὐ
 βρωμά. Οὐκ ἔγω γὰρ ἠδύ-
 νηκαδε, ἀλλ' οὔτε ἐπι νεῷ δύ-
 νηκαδε. ἐπι γὰρ σαρκικοί ἐστε.
 ὅπου γὰρ ἐν ὑμῖν ζήλος καὶ ἐ-
 ρις, καὶ διχόνοσια, οὐχὶ σαρκι-
 κικοί ἐστε, καὶ κατὰ ἀνθρώπων
 πον περιπατεῖτε; ἦταν γὰρ
 λέγει τις, ἐγὼ μὲν εἰμι παύ-
 λου. ἕτερος δὲ ἐγὼ ἀπολλῶ,
 οὐχὶ σαρκικοί ἐστε; τίς οὖν ἐστὶ
 παύλος; τίς δὲ ἀπολλῶς;
 ἀλλ' ἢ διακονοῖ, δι' ὧν ἐπιστά-
 σατε, καὶ ἐκείνῳ ὡς ὁ κύριος ἐ-
 δωκεν. ἐγὼ ἐφύτασα, ἀπολλῶς
 ἐπότισεν, ἀλλ' ὁ θεὸς ἔνευεν.
 ὡς τε οὔτε ἐφυτέων ἐστὶ
 π, οὔτε ἐποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐ-
 ξάνων θεός. ὁ φυτέων δὲ, καὶ
 ὁ ποτίζων, ἐν εἰσιν. ἕκαστος δὲ
 τὸν ἴδιον μισθὸν λήψεται κατὰ
 τὸν ἴδιον κόπον.

editio posterior
 Stultitia siqdem illi sunt,
 nec potest cognoscere, qđ
 spiritualiter diiudicantur.
 At spiritualis diiudicat qđ
 de oia, ipse vero a nemine
 diiudicat. Quis.n: cogno-
 uit mentē dñi, qui cōsiliū
 daturus sit illi? Nos at mē-
 tem Christi tenemus.

Et ego frēs, n̄ potui loq vo-
 bis, vt spūalib⁹, sed loquē-
 dū fuit, vt carnalib⁹, vt in-
 fantib⁹ i Chro. Lactis potui
 vos alui, & nō cibo. Nō dū
 enī poteratis, imo ne nūc
 qđ adhuc potestis, nā ad-
 huc carnales estis. siqđ ē cū
 i vobis sic emulatio, & zē-
 tio, & factioes, nō e carna-
 les estis, & sm hoīem am-
 bulatis? Etenī cū dicat ali-
 qs, ego qđ ē sū Pauli, alter
 vero, ego Apollo, nō e car-
 nales estis? qs igit ē Paul⁹?
 qs at Apollo? nisi ministri:
 p qs credidistis, & vt cuiqđ
 dñs dedit. Ego plantavi,
 Apollo rigavit, sed de⁹ de-
 dit icremētū. Itaq; neq; q
 plātat ē aliqd, neq; q rigat,
 sed q dat icremētū, de⁹. Ce-
 ter⁹ is, q plātat, & is q rigat,
 vnū sūt. Vnufq;sq; tū suā
 mercedē accipiet, iuxta suū
 (labore.

Stultitia enim ei est, & nō
pōt cognoscere, quia spiri-
tualit̄ diiudicat̄: spūalis
vero diiudicat q̄dem oīa:
ipse aut̄ à nullo diiudicat̄.

Quis enī nouit mētē dñi,
quæ instruet eū? Nos aut̄
mentē Christi habemus.

Et ego, fr̄es, non potui vo-
bis loq̄vt spūalibus, sed vt
carnalibus, vt paruulis in
Ch̄o lac potū dedi vobis,
nō escā: nō dū enī potera-
tis, sed neq; adhuc nūc po-
testis: adhuc enim carna-
les estis: nā vbi iter vos li-
uor est, & p̄t̄io, & dissen-
siones: nōne carnales estis,
& s̄m hoīem ābulatis? Cū
enī dicat q̄ sp̄iā. Ego q̄dē
sum Pauli: alius aut̄. Ego
sū Apollo: nōne carnales
estis? Quis itaq; ē Paulus?
qs̄ vero Apollo? nisi mini
stri, p̄ quos credidistis, &
vt vniciq; dedit dñs. Ego
plātavi, Apollo rigauit, sed
deus incrementū dedit: q̄re
neq; q̄ plātāt est aliqd, ne-
q; q̄ rigat, sed q̄ incrementū
dat, deus: q̄ plātāt aut̄, & q̄
rigat, vnū sunt. Vnū q̄sq;
aut̄ ppriā mercedem acci-
piet, s̄m pprium laborem.

Stultitia enim est illi, & nō *Esa. xl.*
pōt intelligere, q̄a spūal̄ *Sap. ix.*
examinat̄: spūalis aut̄ iudi- *Ro. ix.*
cat oīa, & ipsa à nemine iu-
dicat̄, sicut scriptū ē. Quis
enī cognouit sensum dñi,
aut̄ qs̄ istruxit eū? Nos aut̄
sensum Christi habemus.

Caput. III.

Et ego, fr̄es, non potui vo- **A**
bis loqui quasi spūalibus,
sed quasi carnalibus. Tan-
q̄ paruulis in Ch̄o, lac vo-
bis potū dedi, nō escā: nō
dū enim poteratis, sed nec
nūc q̄dem potestis: adhuc
enī carnales estis. Cū enī
sit iter vos zelus & p̄t̄io:
nōne carnales estis, & s̄m
hoīem ambulatis? Cū enī
qs̄ dicat. Ego Apollo: nō-
ne hoīes estis? Quid igitur
est Apollo? q̄d vero Pau- **B**
lus? Ministri eius, cui credi-
distis, & vniciq; sicut dñs
dedit. Ego plātavi, Apollo
rigauit, sed deus incremē-
tum dedit: itaq; qui plan-
tat est aliquid, neq; qui ri-
gat, sed q̄ incrementū dat,
deus. Qui aut̄ plantat, & q̄
rigat, vnū sunt: vnū q̄sq;
aut̄ ppriam mercedē acci- *psal. xi.*
piet s̄m suum laborem. *Gal. vi. b*

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Θεοῦ γὰρ ἐσμὲν συνεργοί . θεοῦ
γεωργίον, θεοῦ οἰκοδομὴ ἐσε, καὶ
τὰ πλὴν χάριν τοῦ θεοῦ, πλὴν δο-
θεῖσάν μοι, ὡς σοφὸς ἀρχι-
τέκτων, θεμέλιον τέθεικα, ἄλ-
λως δὲ ἐποικοδομῆ . ἕκαστος δὲ
ἐλεπίτω πῶς ἐποικοδομῆ .
θεμέλιον γὰρ ἄλλον οὐδεὶς δύ-
ναται θεῖναι, πικρὰ τὸν κείμενον,
ὅς ἐστιν Ἰησοῦς χριστός . εἰ δὲ
τις ἐποικοδομῆ ἐπὶ τὸν θεμέ-
λιον τοῦτον, χρυσόν, ἄργυρον,
λίθους πμίους, ξύλα, χόρτον,
καλάμην, ἐκάστου τὸ ἔργον φε-
ρερὸν γενήσεται . ἢ γὰρ ἡμέ-
ραι δηλώσει, ὅτι ἐν πυρὶ ἀ-
ποκαλύψεται . καὶ ἐκάστου τὸ
ἔργον ὁ ποιοῦν ἐστὶ, τὸ πῦρ δο-
κιμάσει . ἔτι πῦρ τὸ ἔργον μέ-
νει, ὃ ἐποικοδομῆσε, μηδὲν
λήφεται εἶπν' τὸ ἔργον κα-
τακαίσεται, ζυμιαθήσεται,
αὐτὸς δὲ σωθήσεται, οὕτως
δὲ, ὡς δὴ πῦρ . Οὐκ
οἶδατε ἵπν' ναὸς θεοῦ ἐσε, καὶ
τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ οἰκεῖ ἐν ὑ-
μῖν; εἴ τις τὸν ναὸν τοῦ θεοῦ φθεί-
ρει, φθερεῖ τὸν ὁ θεός . ὁ
γὰρ ναὸς τοῦ θεοῦ ἅγιός ἐστιν,
οἵπνες ἐσε ὑμεῖς . Μηδεὶς
ἐαυτὸν ἐξαπατάτω . εἴ τις
δοκεῖ σοφὸς εἶναι ἐν ὑμῖν, ἐν
τῷ αἰῶνι τούτῳ μωρὸς γενέ-
σθω, ἵνα γένηται σοφός .

editio posterior

Etenim dei sumus coope-
rarii, dei agricolatio, dei
ædificatio estis iuxta gra-
tiam dei, q̄ data est mihi.
vt sapiens architectus fun-
damētū posui, alius aut su-
per illud ædificat. Porro
q̄sq; videat quō supstruat.
Nam fundamētū aliud ne-
mo pōt ponere, p̄ter hoc,
qđ positū est; qđ est Iesus
Christus. Qđ si q̄s supstruit
super fundamentū hoc, au-
rū, argētū, lapides p̄ciosos,
ligna, scœnum, stipula, cui-
usq; opus manifestū fiet.
Dies. n. declarabit, qđ in
igne reuelatur, & cuiusque
opus quale sit, ignis p̄ba-
bit. Si cuius opus māserit,
qđ supstruxit, mercedē ac-
cipiet: si cuius opus exustū
fuerit, dāmnū patiet, ipse
vero saluus fiet, sed sic, tā-
q̄ p̄ ignē. An nescitis qđ
tēplū dei estis, & spūs dei
habitat in vobis? Siquis tē-
plum dei profanat, hunc
p̄det deus. Nā tēplū dei
sanctū est, qđ estis vos. Ne
q̄ seipsum fallat. Siquis si-
bi videtur sapiens esse in-
ter vos, in sæculo hoc stul-
tus fiat, vt reddat sapiens.

Prior

vulgata cap. iii.

Dei enim sumus coopera-
tores, dei agricultura, dei
ædificatio estis, s̄m gratiã
dei, quæ data est mihi, vt
sapiens architectus, funda-
mētum posui: alius aut̄ su-
perædificat. Quisq; aut̄ vi-
deat quo pacto superædifi-
cat: fundamētū enī aliud
nullus pōt ponere, præter
id, qđ positum est, qui est,
Iesus Christus. Si qs autē
superædificat supra funda-
mētum hoc, aurum, argen-
tum, lapides pretiosos, li-
gna, scœnū, stipulã, cuiusq;
opus manifestū erit. Dies
enī declarabit, q̄a in igne
reuelabit: & quale cuiusq;
opus fuerit, ignis p̄babit.
Si alicuius opus qđ superæ-
dificauit, m̄aserit, mercedē
accipiet. Si alicuius opus
arserit, is detrimentum pa-
tiet, ille vero saluabit: sic
tñ veluti p̄ ignē. Nescitis
q̄a tēplū dei estis, & spūs
dei habitat in vobis? siqs
tēplū dei corrūpit, corrū-
pet eū deus. Tēplū. n. dei
s̄tm̄ est, q̄ estis vos. Nullus
seipsū seducat. Siqs videt̄
sapiēs eē iter vos ī hoc sæ-
culo, stult⁹ fiat, vt sit sapiēs.

Dei enim sumus adiutor Gal. vi.
res, dei agricultura estis,
dei ædificatio estis, s̄m gra C
tiã dei, quæ data est mihi,
vt sapiens arch. tectus fun-
demētum posui, alius aut̄
superædificat. Vnusq; aut̄
videat quo modo superædi-
ficet. Fūdamentum enim
aliqd nemo pōt ponere,
præter id, qđ positum est,
qđ est Christus Iesus. Si
qs aut̄ superædificat sup fun-
damētum hoc, aurū, argē-
tum, lapides pretiosos, li-
gna, scœnū, stipulam, vniuf-
cuiusq; opus manifestum
erit. Dies enī dñi declara-
bit, q̄a ī igne reuelabit: &
vniuscuiusq; opus q̄le sit,
ignis p̄babit: si cuius opus
m̄aserit qđ superædificauit,
mercedē accipiet: si cuius
opus arserit, detrimētū pa-
tiet, ipse aut̄ saluus erit: sic
tñ q̄si p̄ ignem. Nescitis q̄a
tēplū dei estis, & spūs dei
habitat ī vobis? Siqs aut̄
tēplū dei violauerit, disp̄-
det illū de⁹. Tēplū. n. dei
s̄tm̄ ē, qđ estis vos. Nemo
se seducat. Siqs videt̄ iter
vos sapiēs esse ī hoc sæcu-
lo, stultus fiat, vt sit sapiēs.

D
Infra. vi.
d
y. Cor. vi

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Ἡ γὰρ σοφία τοῦ κόσμου τοῦ
τον, μαρτυρεῖται πρὸς τὸ θεὸν ἔστι.

Γέγραπται γάρ. Ὁ θεουσιμὸς
μενος τῶν σοφῶν ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν. καὶ πάλιν. κύριος γινώσκει τῶν δ' ἐπιλογισμῶν τῶν σοφῶν ὅτι ἐστὶν μάταιοι.

Ὡστε μηδεὶς καυχᾶσθω ἐν ἐπιθεωρίαις, πάντα γὰρ ὑμῶν ἔστιν, εἴτε παῦλος, εἴτε ἀπολλῶς, εἴτε κηφᾶς, εἴτε κόσμος, εἴτε ζωὴ, εἴτε θάνατος, εἴτε ἐνεστώτα, εἴτε μέλλοντα, πάντα ὑμῶν ἔστιν, ὑμῶν δὲ Χριστοῦ, Χριστοῦ δὲ θεοῦ. Οὕτως ἡμεῖς λειτουργοῦμεν ἀνεκκρίτως, ὡς ὑποτακτικοὶ Χριστοῦ, καὶ οἰκονομοὺς μυστηρίων θεοῦ. ὃ δὲ λόγια πρὸν ἠγορεύονται ἐν τοῖς οἰκονομίοις, ἵνα πισθῆτε ἀρεθῆ.

Ἐμοὶ δὲ ἵνα ἐλαχίστον ἔστιν, ἵνα ὑφ' ὑμῶν ἀνεκκρίτως, ἢ ὑπὸ ἀνεκκρίτην ὑμῶν, ἀλλ' οὐδὲ ἐκρυπτῶν ἀνεκκρίτως. οὐδὲν γὰρ ἐμὰ τῶν ἀνεκκρίτων, ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ δεδικαιώθημι. Ὁ δὲ ἀνεκκρίτων με, κύριός ἐστιν.

Ὡστε μὴ πρὸς καιροῦ τι κρινέσθαι, ἕως ἂν ἔλθῃ ὁ κύριος, ὃς καὶ φωτίσει τὰ κρυπτά τοῦ σκοτεινοῦ, καὶ φανερώσει τὰς βουλὰς τῶν καρδιῶν, καὶ τότε ὁ ἴπποιος γενήσεται ἐκάλωσθαι ἀπὸ τοῦ θεοῦ.

editio posterior

Etenim sapientia mundi huius stultitia est apud deū. Scriptū est enī: Qui cōprehendit sapientes in astutia ipsorū. Et rursū: Dñs novit cogitationes sapientium, qđ sint vanę. Itaq; nequis glorię in hoibus. Omnia nanque vřa sunt, siue Paulus, siue Apollus, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue přentia, siue futura. Oĩa, inquā, vřa sunt, vos autem Christi, Christus vero dei.

Sic nos æstimet homo, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorū dei. Qđ superest aut illud requirẽ in dispensatorib', vt fidus aliquis reperiat. Mihi vero p̄ minimo est, vt a vobis diiudicet, aut ab humano iudicio, imo nec me ipsū diiudico. Nullius enim rei mihi cōsciū sum, sed nō per hoc iustificatus sum.

Cæterum qui me iudicat, dñs est. Proinde ne añ tps qđ iudicetis, donec venerit dñs, qđ & illustraturus ē occulta tenebrarū, & patefaciet consilia cordium, ac tūc la° erit unicuiq; a deo.

Sapiētia enim huius mundi, stultitia est apud deū. Scriptū est enim. Qui apprehēdit sapiētes in astutia eorū. Et rursus. Dñs cognoscit cogitationes sapiētū, quā vanæ sunt. Quare nullus gloriē in hōibus. Oīa enī v̄ra sunt, siue Paulus, siue Apollōs, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue p̄ntia, siue futura: oīa vestra sunt, vos autē Christi, Christus vero dei. Sic nos reputet hō, vt famulos Christi, & dispensatores mysteriorū dei: quæ autē deinceps requirit in dispensatoribus est, vt quæ fidelis inueniat. Mihi autē mihi est, vt à vobis iudicet, aut ab humano die, sed nequæ me ipsum iudico: nihil enim mihi ipsi cōscius sum: verū nō in hoc iustificatus sum: qui autem iudicat me, dñs est. Quare nolite ante tēpus quicquam iudicare, quousque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit consilia cordium, & tunc laus vnicuique erit à deo.

Sapiētia enim huius mundi, stultitia est apud deum. *Iob. v. c*
 Scriptum est enim. Cōprehendam sapiētes in astutia eorū. Et iterum. Dñs nouit cogitationes sapientium, quā vanæ sunt. Nemo itaque gloriē in hōibus. Oīa enim vestra sunt, siue Paulus, siue Apollō, siue Cephas, siue mundus, siue vita, siue mors, siue p̄sentia, siue futura. Omnia enim vestra sunt, vos autē Christi, Christus autem dei.

Caput. IIII.

Sic nos existimet hō, vt ministros Christi & dispensatores mysteriorum dei. *1. Cor. vi.*
 Hic iam querit iter dispensatores, vt fidelis quæ inueniat. Mihi autē p̄ minimo est, vt à vobis iudicet, aut ab humano die, sed nequæ me ipsum iudico. Nihil enim mihi cōscius sum, sed nō in hoc iustificatus sum. Qui autē iudicat me, dñs est. Itaque nolite ante tēpus iudicare, quoad usque veniat dominus, qui & illuminabit abscondita tenebrarum, & manifestabit cōsilia cordium, & tunc laus vnicuique à deo.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Ταῦτα δὲ ἀδελφοί με—
ταχημάσκα εἰς ἐμαυτὸν,
καὶ ἀπολλῶ, δι' ὑμῶν, ἵνα
ἐν ὑμῖν μάθωτε, τὸ μὴ ὑ—
περ ὁ γέγραπται φρονεῖν, ἵνα
μὴ, εἰς ὑπερ τοῦ ἐνός μὴ φου—
σιούθε κατὰ τὸ ἕτερον.

Τίς γὰρ σε διακρίνει; τί δὲ
ἔχεις, ὃ οὐκ ἔλαβες; εἰ δὲ
καὶ ἔλαβες, τί καυχῶσαι,
εἰς μὴ λαβῶν; ἥδη κεκορη—
σμένοι ἐσε, ἥδη ἐπλουτήσα—
τε, χωρὶς ἡμῶν ἐβασιλεύ—
σατε, καὶ ὠφελόν γε ἐβα—
σιλεύσατε, ἵνα καὶ ἡμεῖς ὑ—
μῖν συμβασιλεύσωμεν.

Δοκῶ γάρ ὅτι ὁ θεὸς ἡμῶν,
τοὺς ἀποστόλους ἐχάτους ἀ—
πέδειξεν ὡς ἐπιθανάτους,
ὅτι δέκτρον ἐγενήθημεν τῷ κέ—
σμῳ, καὶ ἀγγέλοις, καὶ ἀν—
θρώποις. ἡμεῖς μορφοὶ διὰ
Χριστὸν, ὑμεῖς δὲ φρόνιμοι ἐν
χριστῷ. ἡμεῖς ἀδενεῖς, ὑμεῖς
δὲ ἰσχυροί. ὑμεῖς ἐνδοξοί, ἡ—
μεῖς δὲ ἄπμοι. ἄχρι τῆς ἄρι—
πῆ ὄρας καὶ πενθῶμεν, καὶ
διψῶμεν, καὶ γυμνῶμεν,
καὶ καταφιζόμεθα, καὶ ἀσπι—
τοῦμεν, καὶ κοπιῶμεν ἐρ—
γασόμενοι ταῖς ἰδίαις χερ—
σίν. λοιδορούμενοι, ἀλο—
γοῦμεν. διωκόμενοι, ἀνε—
χόμεθα. βλασφημούμενοι,

editio posterior

Hęc at frēs p figurā trāstu
li in meipsum, & in Apol/
lo, pp vos, vt in nobis dis/
scerētis, neq; supra id, qđ
scriptū est, de se sentiat, vt
ne hic illius, ille huius no/
mine, issemini, alius aduer/
sus aliū. Quis.n. te diuidi/
cat? Quid at hēs, qđ nō ac/
cepisti? Qđ si ēt accepisti,
qd gloriaris, quasi nō acce/
peris? Iā saturati estis, iā di/
tati estis, absq; nobis re/
gnū adepti estis, atq; vtinā
adepti sitis, vt & nos, si/
mul vobiscū regnem⁹. Ar/
bitror. n. qđ deus nos, qui/
sumus apostoli postremi,
ostenderit tanq̄ morti ad/
dictos. Qm̄ spectaculū fa/
cti sumus mūdo, & ange/
lis, & hoībus. Nos stulti pp
Christū, vos at prudētes p
Christū: nos ibecilles, vos
at validi: vos clari, nos cō/
tempti. Ad hoc vsq; tēpus
& esurim⁹, & sitim⁹, & nu/
di sum⁹, & colaphis cædi/
mur, & incertis vagamur
sedibus, & laboramus, ope/
rantes propriis manibus:
male audientes, benedici/
mus: psecutionem patien/
tes, sustinemus: conuiciis

Hæc autem fratres transfiguravi in meipso, & Apollo propter vos, vt in nobis discatis: non vltra id, quod scriptum est, sentire, ne vnus pro alio infletur contra alium. Quis enim te diiudicat? Quid autem habes, quod non acceperis? Si autem acceperis, quid gloriaris, quasi non acceperis? Iam saturati estis: iam diuites facti estis: sine nobis regnauistis: & vtinam regnauissetis, vt & nos vobiscum regnemus. Puto enim, quod deus nos apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti deputatos, quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum, vos autem prudentes in Christo: nos infirmi, vos autem fortes: vos insignes, nos vero ignominiosi: in hæc vsque horam & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & cædimur, & vagi sumus, & laboramus, operantes propriis manibus: conuitiis laesati, benedicimus: afflicti, sustinemus. execrati:

Hæc autem fratres transfiguravi in me & Apollo propter vos, vt in nobis discatis, ne supra quod scriptum est, vnus aduersus alterum infletur pro alio. Quis enim te discernit? Quid autem habes, quod non acceperisti? Si autem acceperisti, quid gloriaris quasi non acceperis? Iam saturati estis, iam diuites facti estis: sine nobis regnatis. & vtinam regnetis, vt & nos vobiscum regnemus. Puto, n. quod deus nos apostolos nouissimos ostendit, tanquam morti destinatos, quia spectaculum facti sumus mundo, & angelis, & hominibus. Nos stulti propter Christum: vos autem prudentes in Christo. nos infirmi: vos autem fortes. vos nobiles: nos autem ignobiles. vsque in hanc horam, & esurimus, & sitimus, & nudi sumus, & colaphis cædimur, & instabiles sumus, & laboramus operantes manibus nostris. male dicimur: & benedicimus: persecutionem patimur: & sustinemus. blasphemamur:

C
Act. xx. 9
i. Thes. i.
b
ii. Thes. ii.
b

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

παρακαλοῦμαι . ὡς περικαθάρ-
ματα τῷ κόσμῳ ἐγενήθημι,
πάντων περιφύμας ἕως ἄρτι.

Οὐκ ἐντρέπων ὑμᾶς γράφω
ταῦτα, ἀλλ' ὡς τέκνα μου ἀγα-
πητὰ νοθεῶ . Ἐὰν γὰρ μη-
ρίους παιδαγωγοὺς ἔχητέ ἐν
Χριστῷ, ἀλλ' οὐ πολλοὺς πατέ-
ρες . ἐν γὰρ Χριστῷ Ἰησοῦ διὰ
τῆς ἀγγελίου ἐγὼ ὑμᾶς ἐγέννη-
σα . παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς, μη-
μιτᾶί μου γίνεσθε . Διὰ τοῦτο
ἐπέμφα ὑμῖν Τιμόθεον, ὃς ἐστὶ
τέκνον μου ἀγαπητὸν καὶ πιστὸν
ἐν κυρίῳ . ὃς ὑμᾶς ἀνακινήσει
τὰς ὁδοὺς μου, τὰς ἐν Χριστῷ.
Καθὼς πανταχοῦ ἐν πίστει ἐκ-
κλησίᾳ διδάσκω, ὡς μὴ ἔρχο-
μένῳ δέ μου πρὸς ὑμᾶς, ἐπι-
φυσιωθήσονται τινες . Ἐλάσω
μου δὲ ταχέως πρὸς ὑμᾶς,
ἐὰν ὁ κύριος θελήσῃ, καὶ γνώ-
σομαι οὐ τὸν λόγον τῶν πεφυ-
σιωμένων, ἀλλὰ τὴν δυνάμει
μιν . οὐ γὰρ ἐν λόγῳ ἢ βασι-
λείᾳ τῷ θεοῦ, ἀλλ' ἐν δυνάμει.
τί θέλετε; ἐν ἐλάβῃ ἔλθε
πρὸς ὑμᾶς, ἢ ἐν ἀγάπῃ πνεύ-
ματι τε πεκόπτης;

Ὅπως ἀκούεται ἐν ὑμῖν πορ-
τεία, καὶ τοιαύτη πορνεία,
ἥ τις οὐδέ ἐν τοῖς ἔθνεσιν ὄνο-
μάζεται, ὥστε γυναικῶν πηκ-
τῶ πικρὸς ἔχειν .

editio posterior

affecti, obsecramus: veluti
excrementa mundi facti su-
mus, oīum reiectamenta
adhuc vsq; diē. Non quo
vos pudore suffundam,
hec scribo, sed vt filios me-
os dilectos admoneo. Nā
ēt si inumeros pedagogos
habeatis i Christo, nō mul-
tos tñ habetis p̄res. Sigdē
in Christo Iesu, p̄ euange-
liū ego vos genui. Adhor-
tor itaq; vos, vt imitatores
mei sitis. Hac de causā misi
vobis Timotheū, q̄ ē fili⁹
meus dilectus, & fidelis in
dño, q̄ vobis i memoriā re-
ducat vias meas, q̄ sunt in
Ch̄o, quēadmodū vbiq;
in oī ecclesia doceo. Perin-
de quasi n̄ sim v̄turus ad
vos, i flatu sunt q̄dā. Sed ve-
niā breui ad vos, si dñs vo-
luerit, & cognoscā nō ser-
mone istorū, q̄ i flatu sunt,
sed virtutē. Non. n. in ser-
mone regnum est dei, sed
in virtute. Quid vultis? Cū
virga venio ad vos, an cū
charitate, & spū lenitatis?
Oīno audīt inter vos stu-
prū, & hmōi stuprū, qd̄ nec
iter gētes nominat, vt ali⁹
quis vxorē patris habeat.

Obsecramus: tanquam purgamenta mundi facti sumus omnium scoria, vsq; adhuc. Non vt cōfundam vos, hæc scribo: verum vt filios meos dilectos admo neo. Nā tametsi denos mil lenos hēatis pēdagogos ī Ch̄ro, nō tñ multos fr̄es: ego. n. in Ch̄ro Iesu p̄ euā gelium vos genui. Obse cro igitur vos, imitatores mei estote. Hac de cā misi ad vos Timotheū, qui est filius meus dilectus & fide lis in dño, q̄ vobis in me moriam reducet vias me as, quæ sunt in Christo, quæ admodum vbiq; in oī ecclesia doceo. Tanq̄ non venturus sim ad vos, infla ti sunt qdam. Veniam aut cito ad vos, si dñs annue rit, & cognoscam non ser monem inflatorū, sed pote statē: nō enim in sermone est regnū dei, sed in pote state. Quid vultis? in virga veniam ad vos, an in dile ctioē, spūq; māsfuetudinis? Oīno audis in vobis forni catio, & talis fornicatio, q̄ neq; ī gētib' noīat, vt vxō rē p̄ris sui q̄spiam habeat.

Et obsecramus, tāq̄ purga D
mēta hui' mūdi facti sum' oīum periplēma vsq; ad huc. Non vt ofundā vos, hæc scribo: sed vt filios me os charissimos moneo. Nā si decē millia pēdagogorū habeatis ī Christo: sed nō multos patres. Nā ī Ch̄ro Iesu, p̄ euāgelium ego vos ge nui. Rogo ergo vos, imita tores mei estote, sicut & ego Ch̄ri. Ideo misi ad vos Timotheū, q̄ ē filius meus charissim' & fidelis ī dño: q̄ vos cōmonefaciet vias meas, q̄ sunt ī Ch̄ro Iesu, si cut vbiq; in oī ecclesia do ceo. Tanq̄ nō vēturus sim ad vos, sic inflati sunt qdā. Veniam aut ad vos cito, si dñs voluerit: & cognoscā nō sermonē eorū, q̄ inflati sunt, sed virtutē. Nō enim in sermone ē regnum dei, sed ī virtute. Quid vultis? In virga veniā ad vos: an in charitate, & spiritu man su etudinis?

Cap. V.

Oīno audis iter vos forni A
catio, & talis fornicatio, q̄
lis neciter gētes, itavt vxō
rē p̄ris sui aliquis habeat.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Καὶ ὑμεῖς περνασθέντες ἐσεῖ,
καὶ οὐχὶ μᾶλλον ἐπειθήσατε,
ἵνα ἐξαρθῆ ἐκ μέσου ὑμῶν, ὃ
τὸ ἔργον τῶ το ποιήσας.

Ἐγὼ μὲν γὰρ, ὡς ἀπὼν τῶ
σώματι, παρών δὲ τῶ πνύ-
ματι, ἡδὴ κέκερικα ὡς παρών,
τὸν οὕτως τῶ τῆ κατεργασάμε-
νον, ἐν τῶ ὀνόματι τῶ κυρίου Ἰη-
σοῦ χριστοῦ, σιμαχθέντων ὑ-
μῶν καὶ τῶ ἐμοῦ πνύματι, ὁ
καὶ τῆ σιμαχῆται τῶ κυρίου ἡ-
μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, παρεκδ' οὐ-
νομα τὸν τριούτον τῶ σαρκινῶ ὡς
ὄλεθρον τῆς σαρκὸς, ἵνα τὸ πνύ-
μα σωθῆ ἡ ἐν τῆ ἡμέρᾳ τῶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ. Οὐ καλὸν τὸ
καύχημα ἡμῶν. οὐκ οἶδατε,
ὅτι μικρὰ ζύμη ὅλον τὸ φύρα-
μα ζυμοῖ; Εκκαθάρατε οὖν
τὴν παλαιὰν ζύμην, ἵνα ἢτε
θεῖον φύραμα, καθ' ὡς ἐστὶ ἀζύ-
μοι. καὶ γὰρ τὸ πάχος ἡμῶν ὑ-
περ ἡμῶν ἐτύθη Χριστός, ὡς τε
ἔορτάζωμεν, μὴ ἐν ζύμῃ παλαιᾷ,
μηδὲ ἐν ζύμῃ κακίας καὶ πο-
νηρίας, ἀλλ' ἐν ἀζύμοις ἀλικρι-
νοῖαι καὶ ἀληθείαι. Ἐγρα-
ψα ὑμῖν ἐν τῆ ἐπιστολῇ, ἵνα
σιμακαμίγνησθε μετ' ὁμοίοις, καὶ
οὐ πάντως τοῖς ὁμοίοις τοῦ
κόσμου τούτου, ἢ τοῖς πλεονέ-
κταις, ἢ ἄρπαξιν, ἢ ἀδω-
λοκάτοις.

editio posterior

Et vos inhiati estis ac non
potius luxistis, vt tolleret
de medio vrm, qui facin
hoc ppetraffet. Nā ego q
dē, vt absens corpore, præ-
sēns at spū, iā decreui tāq
prens, vt is, q sic hoc patra-
uit, i nomine dñi nri Iesu
Christi ogregatis vobis &
meo spū, vñā cum potesta-
te dñi nri Iesu Christi tra-
datur satanæ ad interitum
carnis, quo spūs saluus: sit
in die dñi Iesu. Non est bo-
na gloriatio vña. An nesci-
tis, quod paululū fermēti
totā pspersionē fermētāt?
Expurgate itaq; vetus fer-
mentum, vt sitis noua con-
spersio, sicut estis infermen-
tati. Nam & pascha nrm
pro nobis immolatus est
Christus: Itaq; festum cele-
bremus, non in fermento
veteri, nec in fermento ma-
litię & versutię, sed in pa-
nib⁹ fermēto carētib⁹, hoc
est, synceritate & veritate.
Scripsi vobis p epistolā: Ne
eōmisceremini cū scortato-
ribus, ac nō oino cū scorta-
torib⁹ mūdi huius, aut cū
auaris, aut cū rapacib⁹, aut
simulachrorū cultoribus:

Et vos inflati estis, & non magis ingemistis, ut tolleretur e medio vestri, qui hoc facinus admisit. Ego enim ut absens corpore, presens autem spiritu: iam tanquam presens, iudicavi eum, qui hoc sic operatus est, ut in nomine dñi nostri Iesu Christi, condolentibus vobis, & spū meo, traderem cū potestate domini nostri Iesu Christi, eum ipsam satanæ in interitum carnis, ut spiritus saluus fiat in die dñi Iesu. Non est bona gloriatio vestra. Nescitis quod modicum fermentum, totam massam fermentat? Expurgate vetus fermentum, ut sitis nova massa, sicut estis azymi. Etenim pascha nostræ pro nobis immolatus est Christus. Quare celebratē agamus, nō in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis per eplam, ut non cōmisciamini fornicariis, & nullo pacto fornicariis mūdi huius, siue avaris, siue rapacibus, siue idolatris.

Et vos inflati estis: & non magis luctum habuistis, ut tollatur de medio vestrum qui hoc opus fecit. Ego quidem absens corpore, presens autem spiritu, iam iudicavi ut presens, eum, qui sic operatus est, in nomine dñi nri Iesu Christi, congregatis vobis & meo spiritu, cum virtute domini nostri Iesu tradere: huiusmodi hominem satanæ in interitum carnis, ut spūs saluus sit i die domini nostri Iesu Christi. Nō est bona gloriatio vestra. Nescitis quia modicū fermentū totam massam corrumpit? Expurgate vetus fermentū, ut sitis nova cōspersio, sicut estis azymi. Etenim pascha nrm immolatus est Christus. Itaq; epulemur non in fermento veteri, neq; in fermento malitiæ & nequitiæ, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Scripsi vobis in epistola, Ne commisceamini fornicariis. Non utiq; fornicariis carnis huius mundi, aut avaris, aut rapacibus, aut idolis seruentibus:

B
Colof. 3.C
Gata. v. 1.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α':
 ἐπὶ ὁφείλετε αἶρα ἐκ τοῦ κόσμου
 ἐξελεῖσθαι. νυνὶ δὲ ἔγραψα ὑ-
 μῖν, μὴ σιωποῦσθαι. εἰ γὰρ
 πρὸς ἀδελφὸς ὄνομαι ζῶντος, ἢ
 πόρνος, ἢ πλεονέκτης, ἢ εἰδω-
 λολάτρης, ἢ λοιδορὸς, ἢ μέθυ-
 σος, ἢ ἀρπαξ, τῷ τριούτῳ
 μὴδὲ σιωπῆσαι. Τί γὰρ μοι
 καὶ τοὺς ἔξω κρίνειν; Οὐχὶ
 τοὺς ἔσω ὑμεῖς κρίνετε;
 Τοὺς δὲ ἔξω ὁ θεὸς κρίνει. καὶ
 ἐξεκρίτε τὸν πορνεὸν, ἔξ ὑ-
 μῶν αὐτῶν. Τοσαῦτα τις ὑ-
 μῶν, πράγμα ἔχων πρὸς τὸν
 ἕτερον, κρίνεσθαι ἐπὶ τῶν ἀ-
 δίκων, καὶ οὐχὶ ἐπὶ τῶν ἀ-
 γίων; Οὐκ οἴδατε, ὅτι οἱ
 ἀγιοὶ τὸν κόσμον κρινούσι; καὶ
 εἰ ἐν ὑμῖν κρίνεται ὁ κόσμος,
 οὐκ ἀξίω ἐσε κρινέσθαι ἐλαχί-
 στων; Οὐκ οἴδατε, ὅτι ἀγγέ-
 λους κρινούμεν, μή τι γε βιωπι-
 κῆ; Βιωπικῆ μὲν ὡς κρι-
 τήρια εἰς ἔχοντες, τοὺς ἐξουθε-
 νημένους ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, τοὺς
 τοὺς καθίζετε. πρὸς αὐτοὺς
 ὑμῖν λέγω. οὕτως οὐκ ἔστιν ἐν
 ὑμῖν σοφός; οὐδὲ εἷς; ὃς θω-
 νήσεται διακρίνας οὐκ ἐκ μέσου
 τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ; ἀλλὰ ἀ-
 δελφὸς μετὰ ἀδελφοῦ κρίνε-
 σθαι, καὶ τὸ τοῦ ἐπίστατον;

Ἡ δὲ μὲν ὡς ὅπως ἠπίμας
 ἐν ὑμῖν ἐστίν, ὅτι κρίματός ἐ-
 χετε μετ' αὐτῶν.

editio posterior

Alioqn vtinā videlicet ē
 mūdo exissetis. Nūc at scri-
 psi vobis, ne omisceamini.
 Sigs cū fr̄ appelles, fuerit
 scortator, aut auar⁹, aut si-
 mulachrorū cultor, aut qui
 ciator, aut ebriosus, aut rap-
 pax, cū eiusmodi ne cibū
 qdē capitis. qd. n. ad me at-
 tinet, et de iis, q foris sūt iu-
 dicare? Nōne de iis, q itus
 sūt, iudicatis? Eos vero q fo-
 ris sūt, de⁹ iudicat. et p̄fi-
 gate istū q mal⁹ ē, ex vobis
 ipsis. Sustinet ali q s vīm,
 negotiū hñs cū altero, iu-
 dicari sub iniustis, & n̄ ma-
 gis sub sc̄tis? An nescitis,
 qd̄ sc̄i mūdū iudicabūt? Et
 p̄ vos iudicat mūdus, idi-
 gni estis minimis iudiciis?
 An nescitis, qd̄ āgelos iudi-
 cabim⁹, nō tm̄ ista, q ad vi-
 ctū p̄tinēt? Proinde iudicia
 si qdē habueritis de iis, q
 ad vitē vsū attinēt, q q̄tēpti
 sūt i ecclesia, eos p̄stitute.
 Ad erubescētiā v̄ram dico.
 A deo nō ē iter vos sapiēs?
 Ne vn⁹ qdē, q possit diu-
 dicare iter fr̄m sui & fra-
 trē? Sed fr̄ cū fratre litigat,
 id q; sub infidelib⁹? Itaq; iā
 qdē oīno delictū i vobis ē,
 qd̄ lites hētis iter vos iuicē.

Qm̄ dētis vtiq; ex mundo
exisse. Nūc at̄ scripsi vobis,
vt nō cōmiscemini: si q̄
piā, q̄ fr̄ noīat̄, fornicator
ē, aut auarus, aut idolatra,
aut ꝓuiciator, aut ebriosus,
aut rapax: nolite cū hm̄ōi
māducate: qd̄. n. mihi ē, &
eos, q̄ foris sunt iudicare?
Nōne & de iis, q̄ itus sunt
vos iudicatis? Eos aut̄, q̄ fo
ris sūt, deꝑ iudicabit. Aufer
te aut̄ eū, q̄ sceleratus est, è
medio v̄ri. Audet q̄ sp̄iam
v̄m, causam h̄ns aduersus
aliū, vocare in ius apud in
iustos, & nō apud sct̄os? Ne
scitis, q̄ sct̄i mūdū iudica
būt? Et si à vobis iudicabi
tur mūdus, idigni estis ꝑto
riorū minimorū? Nescitis,
q̄ angelos iudicabimus?
Nonne & t̄palia? Si t̄palia
igī ꝑratoria hēatis: eos, q̄
in eccl̄ia ꝑtēpti sunt, sede
re facitis? Ad verecūdiam
v̄ram dico. Siccine ī vobis
nō ē sapiēs, ne vnus qd̄ ē, q̄
possit iudicare inter fr̄em
suū, sed fr̄ cū fr̄e iudicat,
& hoc apud īfideles? Enī
uero iā oīno ī vobis scelus
est, q̄ iudiciorū altercatio
nes iter vos ipsos agitatis.

Alioqn̄ debueratis de hoc
mūdo exisse. Nūc at̄ scripsi
vobis, nō commisceri. si is
q̄ fr̄ noīat̄ iter vos, ē forni
cator, aut auarus, aut idolis
seruiēs, aut maledicus, aut
ebriosus, aut rapax, cū eius
modi nec cibū sūmer. qd̄
n. mihi de iis, q̄ fortis sunt,
iudicare? Nōne de iis, q̄ in
tus sunt vos iudicatis? Nā
eos, q̄ foris sunt, deꝑ iudica
bit. Auferre malū ex vobis
ipsis. Cap. VI.

Audet aliq; v̄m h̄ns ne
gociū aduersus alterꝑ, iudi
cari ap̄d̄ iniq; & nō apud
sct̄os? An nescitis qm̄ sct̄i
de hoc mūdo iudicabūt?
Et si ī vobis iudicabit mū
dus: idigni estis q̄ de mini
mis iudicetis? Nescitis qm̄
angelos iudicabimus? q̄to
magis scl̄aria? Scl̄aria igī
iudicia si habueritis ꝑtēpti
biles, q̄ sūt ī ecclesia, illos
ꝑstituite ad iudicādū. Ad
verecūdiā v̄ram dico. Sic
nō ē inter vos sapiēs q̄q̄,
q̄ possit iudicare iter fr̄em
suū? Sed fr̄ cū fr̄e iudicio ꝑ
tēdit: & hoc ap̄d̄ īfideles.
Iā qd̄ oīno delictū ē ī vo
bis, q̄ iudicia hētis itervos

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.
Διὰ τὸ οὐχὶ μᾶλλον ἀδικεῖτε,
διὰ τὸ οὐχὶ μᾶλλον ἀποσερεῖ-
θε; ἀλλὰ ὑμεῖς ἀδικεῖτε, καὶ
ἀποσερεῖτε, καὶ ταῦτα ἀδελ-
φούς. Ἡ οὐκ οἴσαστε, ὅτι τὰ θεοῦ
κοι βασιλείαν θεοῦ ἐν κληρονο-
μήσουσι; μὴ πλανάσθε.

Οὔτε πόρνοι, ὄντε εἰδωλο-
λάτραι, ἔντε μοιχοὶ, ὄντε μοι-
λακοὶ, ὄντε ἀρσενικοῖται, ἔντε
κλέπται, ὄντε πλεονέκται, ὄν-
τε μέθυσοι, οὐλοῖδοροι, οὐχ²
ἄρπαγες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κλη-
ρονομήσουσι. καὶ ταῦτά τινες
ἦτε, ἀλλὰ ἀπελούσαθε. ἀλλὰ
ἠγάπηστε, ἀλλὰ ἐδικαιώθη-
τε ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ κυρίου Ἰη-
σοῦ, καὶ ἐν τῷ πνεύματι τοῦ
θεοῦ ἡμῶν. Πάντα μοι ἔξε-
σιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέρει.
Πάντα μοι ἔξεσιν, ἀλλ' οὐκ ἐγὼ
ἐξουσιασθῆσομαι ὑπότινος. τὰ
βρώματα τῆ κοιλίας, καὶ ἡ κοι-
λία τῶν βρώμασιν. Ὁ δὲ θεὸς
καὶ ταῦτα καὶ ταῦτα κάταρι-
γῆσει. Τὸ δὲ σῶμα, οὐ τῆ
πορνείᾳ, ἀλλὰ τῷ κυρίῳ, καὶ ὁ
κύριος τῷ σώματι. ὁ δὲ θεὸς καὶ
τὸν κύριον ἠγειρε, καὶ ἡμεῖς ἔξε-
ρεῖ διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ.
Οὐκ οἴσαστε, ὅτι τὰ σώματα ὑ-
μῶν μέλη Χριστοῦ ἐσιν; ἄρα οὐ
ὡς τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, ποίη-
σω πόρνης μέλη; μὴ γένητο.

editio posterior

Cur non potius iniuriam
patimini? Cur nō potius
damnū accipitis? Imo vos
iniuriam facitis, & damno
afficitis, idq; frēs. An nesci-
tis, qđ iniusti regni dei hęc
reditatē non consequentur? Ne
erretis. Neq; scortatores,
neq; cultores simulachro-
rū, neq; adulteri, neq; mol-
les, neq; qui concubunt
cum masculis, neq; fures,
neq; avari, neq; ebriosi,
neq; maledici, neq; rapa-
ces, regni dei hęc reditatē
accipiet. Atq; hæc eratis qđ
dā, sed abluti estis sed fan-
ctificati estis sed iustificati
estis p nomē dñi Iesu, & p
spūm dei nři. Oīa mihi li-
cēt, at nō oīa educūt. Oīum
mihi potestas ē, at ego nō re-
digar sub illius potestatē.
Escę vētri destinatę sunt,
& venter escis, deus autē
& hunc & illas abolebit.
Corpus vero si stupro, sed
dño, & dñs corpori. Deus
aut & dñm suscitavit, &
nos suscitabit per poten-
tia suā. An nescitis qđ cor-
pora vĩa mēbra sūt Chři?
Nū igit tollēs mēbra Chři,
faciā scorti mēbra? Absit.

Cur non potius iniuriam sustinetis? Cur non potius priuationē regē toleratis? **V**erū vos iniuriam irrogatis & spolia aufertis, & hęc fratribus. An nescitis, q̄ in iusti regnum dei nō hære ditabunt? Nolite errare, neq; fornicarii, neq; idolatre, neq; adulteri, neq; molles, neq; cinædi, neq; auari, neq; fures, neq; ebriosi, neq; cōtumeliosi, neq; rapaces, regnum dei hæreditabūt. Et hęc q̄dam fuistis, sed loti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis, in noīe dñi Iesu, & in spiritu dei nostri. Oīa in mea sunt potestate, sed non oīa conducunt: oīa in mea sunt potestate, sed ego sub nullius redigar potestate. Escæ erunt ventri, & vēter-escis? Deus aut̄ & hunc & illas destruet. Corpus aut̄ non sit fornicationi, sed dño, & erit dñs corpori. Deus aut̄ & dñm suscitauit, & nos suscitabit p̄ potentiā suā. Nescitis q̄ corpora v̄ra, membra Christi sunt? Tollens igitur mēbra Christi, faciā mēbra meretricis? Absit.

Quare nō magis iniuriam accipitis? quare nō magis fraudem patimini: sed vos iniuriam facitis & fraudatis, & hoc fratribus? An nescitis, q̄a iniq̄ regnum dei non possidebūt? Nolite errare, neq; fornicarii, neq; idolis seruientes, neq; adulteri, neq; molles, neq; masculorū concubitores, neq; fures, neq; auari, neq; ebriosi, neq; maledici, neq; rapaces regnum dei possidebūt. Et hęc q̄dam fuistis, sed abluti estis, sed sanctificati estis, sed iustificati estis in noīe dñi n̄ri Iesu Christi, & in spiritu dei nostri. Oīa mihi licēt, sed non oīa expediunt. Oīa mihi licēt, sed ego sub nullius redigar potestate. Escæ vētri, & vēter-escis: deus aut̄ & hūc & has destruet: corpus aut̄ non fornicationi, sed dño, & dñs corpori. Deus vero & dñm suscitauit, & nos suscitabit per virtutem suam. Nescitis quoniam corpora v̄stra membra sunt Christi? Tollens ergo mēbra Christi, faciā membra meretricis? Absit.

*Infra. x. e
Eccl. xxx
v. b*

ἵπρος τοὺς Κορινθίους, α·
 ἢ οὐκ οἴσθε, ὅτι ὁ κολλώ-
 μλος τῆ πόρην. ἐν σώμαί ἐ-
 σιν; ἔσονται γάρ, φησιν, ὡ-
 σὺο εἰς σάρκα μίαν. ὁ δὲ κολλώ-
 μλος τῶ κυρίῳ, ἐν πνύ-
 μαί εἰσί. Φάγετε τὴν πορ-
 νείαν. πᾶν ἁμαρτήμα, ὃ ἐάν
 ποιήσῃ ἄνθρωπος, ἐκτὸς τοῦ
 σώματος ἐσιν. ὁ δὲ πορνεύων,
 εἰς τὸ ἴδιον σῶμα ἁμαρταί-
 νει. ἢ οὐκ οἴσθε, ὅτι τὸ σῶ-
 μα ὑμῶν, ναὸς τῷ ἐν ὑμῖν ἁ-
 γίου πνύματος ἐσιν. οὐ ἔχετε
 ἅπο θεοῦ, καὶ οὐκ ἐσεῖ ἑαυ-
 τῶν; ἠγοράσθητε γὰρ τιμῆς.
 διεξάσατε δὴ τὸν θεὸν ἐν τῷ
 σώματι ὑμῶν, καὶ ἐν τῷ πνύ-
 ματι ὑμῶν ἅπανα ἐσιν τῷ θεοῦ.

Περὶ δὲ ὧν ἐγράψατέ μοι.
 Καλὸν ἀνθρώπων, γυναικὸς μὴ
 ἅπτεσθαι. διὰ δὲ τὰς πορνείας,
 ἕκαστος τὴν ἑαυτῆ γυναικὸς ἐχέ-
 τω, καὶ ἐκάσῃ τὸν ἴδιον ἀν-
 δρα ἐχέτω. Τῆ γυναικὶ ὁ
 ἀνὴρ τὴν ὀφειλομένην ἔννοιαν
 ἅποδιδότω, ὁμοίως δὲ καὶ ἡ
 γυνὴ τῷ ἀνδρὶ. Ἡ γυνὴ τοῦ
 ἰδίου σώματος οὐκ ἐξουσιάζει,
 ἀλλ' ὁ ἀνὴρ. ὁμοίως δὲ καὶ ὁ
 ἀνὴρ τῷ ἰδίῳ σώματι οὐκ
 ἐξουσιάζει, ἀλλ' ἡ γυνὴ. μὴ ἅπο-
 σερεῖτε ἀλλήλους. εἰ μὴ τι ἐάν ἐκ
 συμφώνου πρὸς κοινὸν, ἵνα χα-
 λῶντε τῆ νηεία, καὶ τῆ προσά-
 χῃ

editio posterior
 An nescitis, quod qui ad-
 glutinatur scorto, vnū cor-
 pus est? Redigentur enim,
 inquit, duo in carnē vnā.
 At qui adglutinitur dūo,
 vnus spūs est. Fugite scortationē.
 Omne peccatum, qđcūq; fecerit hō,
 extra corpus ē. Sed qđ scortat, in p-
 priū corpus peccat. An ne-
 scitis, qđ corpus vīm tēplū
 est habitantis in vobis spi-
 rit⁹ scti, quē habetis a deo,
 & nō estis ipsivri iuris? Nā
 empti estis pretio. Glorifi-
 cate iam deū in corpore
 vestro, & in spiritu vestro,
 quæ sunt dei.
 Cæterū de quibus scripsis-
 tis mihi: Bonū ē hoī vxorē
 nō attingere. Attamen
 pp supra vitanda, suam
 quisq; vxorem habeat, &
 suam quæq; virū habeat.
 Vxori vir debitā beneuo-
 lentiā reddat: similiter autē
 & vxor viro. Vxor proprii
 corporis ius nō habet, sed
 maritus. Similiter & mari-
 tus proprii corporis ius nō
 habet, sed vxor. Ne fraude
 tis vcs iuicē, nisi siquid ex
 consensu, pro tempore, vt
 vacetis ieiunio & p̄catiōi.

Nescitis, q̄ q̄ adhæret mē-
retrici, vnum corpus est?
Erunt enim (inquit) duo
in carne vna: qui autē ad-
hæret dño, vnus spiritus
est. Fugite fornicationem.
Oē peccatum quodcunq;
fecerit hō, extra corpus ē:
q̄ autē fornicat, ī pprio cor-
pore peccat. An nescitis,
q̄ corpora v̄ra spūs sancti,
q̄ est in vobis, tēplū est, qd̄
hētis à deo, & nō estis v̄ri?
Empti enim estis pretio:
glorificate itaq; deum in
corpore v̄ro, & in spirit u
vestro, quæ dei sunt.

De q̄bus autē ad me scripsi-
stis. Bonū est hōi, si vxori
nō iūgat, ob fornicationes
tū, liceat vt vnusq; suā
ip̄sius vxorē hēat, & vt que
que ppriū hēat virū. Vir
vxori debitam beneuolen-
tiā reddat. S̄r autē & vxor
viro. Vxor, pprii corporis
non habet potestatem, sed
vir. Simili quoque modo
& vir proprii corporis nō
habet potestātē, sed vxor.
Nolite priuati esse abinui-
cem, nisi aliquantulum ex
cōsensu ad tempus, vt va-
cetis ieiunio & orationi.

An nescitis, qm̄ qui adhæ-
ret mere rici, vnū corpus
efficit? Erunt enim (inqt)
duo in carne vna. Qui autē
adhæret dño, vnus spiritus
est. Fugite fornicationem.
Oē enim peccatum quod-
cunq; fecerit hō, extra cor-
pus est: qui autē fornicatur,
in corpus suū peccat. An
nescitis, qm̄ mēbra vestra,
tēplum est spiritus sancti,
qui in vobis est, quem ha-
betis à deo, & non estis ve-
stri? Empti enim estis pre-
tio magno. Glorificate &
portate deū in corpe v̄ro.

Caput. VII.

De q̄bus autem scripsistis A!
mihi. Bonum est hōi mul-
ierem nō tāgere. Propter
fornicationem autē, vnus-
q; suā vxorem habeat,
& vnaquæ que suum virū
habeat. Vxori vir debitū
reddat: s̄r autem & vxor
viro. Mulier, sui corporis
potestatem non habet, sed
vir. Similiter autem & vir
sui corporis potestātē non
habet, sed mulier. Nolite
fraudare inuicem, nisi for-
te ex consensu ad tem-
pus, vt vacetis orationi.

Gene. ij. d

Mat. xix.

Mar. x. a

Ephe. v. g

Supra. ij.

ij. Corin.

vi. c

Infra. ij. d

i. Pet. i. d

i. Pet. ij. b

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄
καὶ πάλιν ἐπὶ τὸ αὐτὸ συνη-
χῆθε, ἵνα μὴ κηρύξῃ ὑμᾶς
ὁ Σατανᾶς διὰ τὴν ἀκρασίαν
ὑμῶν. Τοῦτο δὲ λέγω καὶ
ταῖς ἀδελφίμαις, οὐ κατ' ἐπιτα-
γὴν. Θέλω γὰρ πάντας ὁμο-
θεάτους εἶναι, ὡς καὶ ἐμοὶ
τὸν. ἀλλ' ἕκαστος ἴδιον χάρι-
σμα ἔχει ἐκ θεοῦ, ὃς μὲν αὐ-
τῶς, ὃς δὲ ἄλλῳ. Λέγω δὲ
τοῖς ἀγαπώμενοις, καὶ ταῖς χή-
ραις, καλὸν αὐτοῖς εἶναι, εἰ μὴ
μάνωσιν ὡς καὶ γὰρ. εἰ δὲ οὐκ
ἔγκρατίζονται, γκμσάτωσαν.

Κρείσσον γάρ ἐστι γαμῆσαι,
ἢ πνευθεῖν. Τοῖς δὲ γε-
γαμμυμένοις παραγγέλλω, οὐκ
εἰ γὰρ, ἀλλὰ κύριος, γυναικα
ἀπὸ ἀνδρὸς μὴ χωριθῆναι.

Εἰ μὴ καὶ χωριθῆ, μὴ
βέτω ἀγαμῶ, ἢ τῷ ἀνδρὶ καὶ
ταλλαχῆτω. καὶ ἀνδρα, γυν-
ναῖκα μὴ ἀφίεναι. Τοῖς δὲ
λοιποῖς ἐγὼ λέγω, οὐκ ὀκνέ-
ριος. Εἴ τις ἀδελφὸς γυναικα
καὶ ἔχει ἀπίστον, καὶ αὐτὴ συ-
ναδοκεῖ οἰκεῖν μετ' αὐτῆς, μὴ
ἀφίετω αὐτήν. καὶ γυνή,
ἢ τις ἔχει ἀνδρα ἀπίστον, καὶ
αὐτὸς συναδοκεῖ οἰκεῖν μετ'
αὐτῆς, μὴ ἀφίετω αὐτόν.
Ἡγίαςαι γὰρ ὁ κύριος ὁ ἀπί-
στος ἐν τῇ γυναικί, καὶ Ἡγίαςαι
ἡ γυνὴ ἢ ἀπίστος ἐν τῷ ἀνδρὶ.

editio posterior

& rursum in unum conue-
niatis, ne tētet vos satanas
pp intēperantiam vram.
Hoc autem dico iuxta in-
dulgentiā, nō iuxta prace-
ptum. Nā velim oēs hoies
esse, vt & ipse sum. Sed
vnusquisq; propriū donū
habet ex deo, alius quidē
sic, alius autē sic. Dico autē
inconiugatis & viduis, bo-
num eis est, si māserint, vt
& ego. Quod si se cōtinēt,
cōtrahant matrimonium.
Nā satius est matrimoniū
cōtrahere, q̄ vri. At coniu-
gatis ꝑncipio, nō ego, imo
dñs: Vxor à viro ne sepa-
retur, quod si separata fue-
rit, maneat inupta, aut ma-
rito reconcilietur: & mari-
tus vxorem ne dimittat.
Reliquis autem ego dico,
non dñs. Siquis frater vxor-
em habet infidelē, & hęc
assentitur vt habitat cū il-
lo, ne dimittat eam: & mu-
lier, quæ habet maritū infi-
delem, & is assentit, vt ha-
bitet cū ea, ne dimittat il-
lum. Sāctificatus est enim
maritus incredulus per
vxorem, & sāctificata est
vxor incredula ꝑ maritū.

Et rursus simul cōuenite,
ne tentet vos satanas ob
incōtinentiam vestrā: hoc
tū dico s̄m p̄missionem,
nō s̄m p̄ceptum. Velim
aut̄ omnes hoīes esse tan-
q̄ & me ipsum, sed vnusq̄
q; p̄prium donum habet
ex deo: hic q̄dem, hoc mo-
do: ille vero, illo. Dico aut̄
iis, qui sine vxore sunt, &
iis, quæ viduæ sunt: bonū
ipsis est, si maneant quēad-
modum & ego. Qd̄ si cōti-
nere non valēt, nuptiis in-
tendāt: nam melius est nu-
ptiis intēdere, q̄ ignem ex-
periri. Iis aut̄, qui nuptiis
sunt addicti, nō ego p̄cē-
pio, sed dñs, mulier à viro
nō separet. Qd̄ si separet,
maneat sine viro, aut viro
recōciliet. Et vir, vxorem
non dimittat. De cæteris
aut̄ ego dico, non dñs. Si
qs frater vxorem habet in-
fidelem, & ipsa cōsentit ha-
bitare cum eo, nō dimittat
eam. Et si vxor quæpiam
virū hēt infidelē, & ipse cōsen-
tit habitare cū ea, nō dimit-
tat ipsū. Sct̄ificatus. n. ē vir
infidelis ī muliere, & sc̄ifica-
ta est mulier infidelis ī viro.

Et itē reuertimini in idē
ipsum, ne tentet vos sata-
nas pp̄ incōtinentiam ve-
stram. Hoc aut̄ dico s̄m in-
dulgentiam, non s̄m impe- **B**
rium. Volo aut̄ omnes vos
esse sicut me ipsū: sed vnus-
quisq; p̄prium donū hēt
ex deo: alius qd̄ sic, alius
vero sic. Dico aut̄ non nu-
ptis & viduis, bonum est il-
lis, si sic p̄māserint, sicut &
ego. Qd̄ si non se cōtinent,
nubāt: melius est enim nu-
bere, q̄ vri. Iis aut̄, qui ma-
trimonio iūcti sunt, p̄cē-
pio: nō ego, sed dñs. Vxo-
rem à viro non discederet:
Qd̄ si discesserit, manere
innuptam, aut viro suo re-
conciliari. Et vir, vxorem
non dimittat. Nam ceteris
ego dico, non dñs. Sigs
frater vxorem habet infide-
lem, & hæc cōsentit ha-
bitare cum illo, non dimit-
tat illam. Et si qua mulier **C**
habet virum infidelem,
& hic cōsentit habitare
cum illa, non dimittat vi-
rum. sanctificatus est enim
vir infidelis per mulierem
fidelem. Et sanctificata est
mulier infidelis p̄ virū fidelē.

Mat. v. c
E. xix. b
Mar. x. b
Luc. vi. d

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
 ἔπει ἄρα τὰ τέκνα ὑμῶν ἀκά-
 θαρτοὶ ἐστίν, ὡς δὲ ἁγία ἐστίν. αὐ-
 τὸ δὲ ὁ ἅγιος χαρίζεται, χω-
 ρίζῃ δ' ὄν. οὐ δούλωται ὁ ἀ-
 δελφὸς ἢ ἀδελφὴ ἐν τοῖς τοιού-
 τοις, ἐν δὲ εἰρήνῃ κέκληκεν ἡ-
 μῶς ὁ θεός. τί γὰρ οἶδας γύ-
 ναικα, εἰ τὸν ἄνδρα σώσεις; ἢ
 τί οἶδας ἄνδρα, εἰ τὴν γυναῖκα
 σώσεις; εἰ μὴ, ἐκάστω ὡς
 ἐμέρισεν ὁ θεός, ἕκαστον ὡς κέ-
 κληκεν ὁ κύριος, οὕτως περι-
 πατεῖτω, καὶ οὕτως ἐν ταῖς
 ἐκκλησίαις πάσαις διατάσσου-
 μοι. περιτετμημένος τις ἐκλή-
 θη; μὴ ἐπάσῃ δ' ὄν. ἐν ἀκρο-
 βυσίᾳ τις ἐκλήθη; μὴ περιτε-
 μέσῃ δ' ὄν. ἢ περιτομὴ οὐδ' ἐν ἐστίν,
 καὶ ἢ ἀκροβυσία οὐδ' ἐν ἐστίν, ἀλ-
 λά τήρησις ἐν τοῖς λόγῳ τοῦ
 θεοῦ. ἕκαστος ἐν τῇ κλήσει, ἢ ἐκλήθη, ἐν
 ταύτῃ μνηστέτω. δούλος ἐκλή-
 θη; μή σοι μελέτω, ἀλλ' εἰ καὶ
 δύνῃσαι ἐλάθερος γενέσθαι,
 μᾶλλον χηρῶσαι. ὁ γὰρ ἐν κυ-
 ρίῳ κληθεὶς δούλος, ἀπελάθε-
 ρος κυρίου ἐστίν. ὁμοίως καὶ ὁ
 ἐλάθερος κληθεὶς, δούλος ἐστίν
 Χριστοῦ. πῶς ἡγοράσθητε,
 μὴ γίνεσθε δούλοι οὐκ ἰσθῶπων.
 ἕκαστος ἐν ᾧ ἐκλήθη, ἀδελ-
 φὸς, ἐν τούτῳ μνηστέτω πα-
 τέρῳ θεῷ.

editio posterior

Alioqui filii vestri immuni-
 di essent, nūc autem sancti
 sunt. Quod si incredulus
 discedit, discedat. Non est
 seruituti subiectus fr̄ aut so-
 ror ī huiusmodi: sed in pa-
 ce vocauit nos deus. Qui
 nanq; scis mulier, an mari-
 tum sis seruatura? Aut qui
 scis vir, an vxorē sis serua-
 turus? Vt cūq; fuerit, vnus-
 quisq; vt ipsi partitus est
 deus: * vnusquisq; vt illū
 vocauit dñs, ita ambulet:
 & sic in ecclesiis oibus or-
 dino. Circūcisus aliq; vo-
 catus est? ne accersat ῥῥυ-
 τιū. In ῥῥυτιο aliq; vocat⁹
 est? ne circūcidat. Circūci-
 sio nihil ē, & ῥῥυτιū nihil
 est, sed obseruatio mādato-
 rū dei. Vnusq; in ea vo-
 catione, ī qua vocat⁹ fuit,
 maneat. Seruus vocat⁹ es?
 ne sit tibi curę: quin etiā si
 potes liber fieri, potius vte-
 re. Etenim, qui in dño vo-
 cat⁹ est seruus, libertus dñi
 est: Similiter & q; liber vo-
 catus fuit, seruus est Chri-
 sti. Pretio empti fuistis, no-
 lite fieri serui hoīum. Vnus-
 quisq; in eo, in quo vocat⁹
 fuit, fr̄es, maneat apđ deū.

Alloqui filii vestri immundi sunt: at nunc sancti sunt. Si autem infidelis separatur, esto separetur: neque seruituti subiectus sit frater, aut soror talibus: in pace autem vocauit nos deus. Quid enim scis vxor, si virum saluabis? Aut quid scis vir, si vxorem saluabis? Nihil, nisi ut vnicique impartitus est deus. Ut vnumquęque vocauit deus, sic ambulet: & sic in oibus ecclesiis ordine. Circuncisus quispiam vocatus est: non attrahat præputiũ, in præputio vocatus aliquis est: non circuncidatur. circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorũ dei. Vnusquisque in vocatione, qua vocatus est, in ea maneat. seruus vocatus es, non sit tibi curæ: attamen si potes liber fieri, maiore operam impede: nam, qui in dño vocatus est seruus, libertus est dñi: similiter, & qui liber vocatus est, seruus est Chri. Pretio empti estis: nolite fieri sui hoĩus. Vnusquisque i quo vocatus est fr̄s, i eo maneat ap̄ deũ.

Alioqn filii vestri immundi essent: nunc autem sancti sunt. Qd̄ si infidelis discedit, discedat. Nõ enim seruituti subiectus est frater, aut soror in hmõ: in pace autem vocauit nos deus. Vnde enim scis mulier, si virum saluũ facies? Aut, vnde scis vir, si mulierem saluam facies? nisi vnicique sicut diuisit dñs. Vnumquęque sicut vocauit deus, ita ambulet, & sicut in oibus ecclesiis doceo. Circuncisus aliquis vocatus est: nõ adducat præputiũ. In præputio aliquis vocatus est: non circuncidat. Circuncisio nihil est, & præputium nihil est, sed obseruatio mandatorum dei. Vnusquisque in qua vocatione vocatus est, in ea pmaneat. Seruus vocatus es, non sit tibi curæ, sed & si potes fieri liber, magis vtere. Qui enim in dño vocatus est seruus, libertus est dñi. Sicut, qui liber vocatus est, seruus est Chri. Pretio empti estis, nolite fieri sui hoĩum. Vnusquisque ergo i quo vocatus est fr̄s, i hoc m̄eat ap̄ deũ.

Epb. iij. 4

Supra. v. d

i. Petri. i. d

E

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

Περὶ δὲ τῶν παρθένων ἐπι-
ταγὴν κυρίου οὐκ ἔχω, ἡρώ-
μην δὲ δίδωμι, ὡς ἠλημέ-
νῳ ὑπὸ κυρίου πρὸς εἶναι.
νομίζω ὁμολογεῖν καλὸν ὑπάρε-
χαιν διὰ τὴν ἐκκλήσασαν ἀνάγ-
κην. ὅτι καλὸν ἀνδραγαθίαν,
τὸ ὄντως εἶναι. δέδοισαι γυ-
νοικί; μὴ ζήτει λύσιν. λέ-
λυσαι ἀπὸ γυναικός; μὴ ζή-
ται γυναικί. εἰάν τις καὶ γυ-
μῆς, οὐχ ἡμετέρας. καὶ εἰάν
γυμῆς ἢ παρθένῳ. οὐχ ἡμε-
τέρας. θλίψιν δὲ τῆ σαρκὶ ἔξου-
σιν οἱ τοιοῦτοι. Εγὼ δὲ ὑμῶν
φείδομαι. τὸ τοιοῦτον δὲ φημι ἀν-
δραγαθίαν, ὁ καιρὸς συνεισλα-
μένος, τὸ λυσιπρόβητον, ἵνα καὶ
οἱ ἔχοντες γυναικί, ὡς μὴ ἔ-
χοντες ὦσι, καὶ οἱ κλαίον-
τες, ὡς μὴ κλαίοντες. καὶ
οἱ χαίροντες, ὡς μὴ χαίρον-
τες, καὶ οἱ ἀγορεύοντες, ὡς
μὴ κατέχοντες. καὶ οἱ χρω-
μῆσι τῷ κόσμῳ τούτῳ, ὡς
μὴ κατὰ χρωμῆσι. παρὰ γὰρ
τοιοῦτον τὸ ἀγαθὸν τῷ κόσμῳ τού-
του. θέλω δὲ ὑμᾶς ἀμερι-
μῶν εἶναι. ὁ ἀγαθὸς μεριμνᾷ
τὰ τῷ κυρίου, πῶς ἀρτίσει
τῷ κυρίῳ. ὁ δὲ γαμήσας μερι-
μνᾷ τὰ τῷ κόσμῳ, πῶς ἀ-
ρτίσει τῷ γυναικί. μεμέρισαι
ἢ γυνὴ καὶ ὁ παρθένος.

editio posterior

De virginibus autem p̄ce-
ptum dñi nō habeo cōsi-
lium tñ do, tanq̄ mīam cō-
secutus à dño, i hoc vt sim
fidelis. Arbitror igitur hoc
bonū esse pp̄ p̄ntē neces-
sitate. Nā bonū est hoī sic ef-
se. Alligatus es vxori? ne
q̄ras diuortii. Solutus es
ab vxore? ne q̄ras vxorē.
Qd̄ si duxeris vxorē, non
peccasti. Et si nupsērit vir-
go, nō peccauit. Attamē af-
flictionē in carne habituri
sunt hmōi. Ego vero vo-
bis parco. Ceterū illud di-
co fr̄s, tēpus cōtractū est:
superest, vt qui hñt vxores,
sint tanq̄ nō habeant: & q̄
plorāt, tāq̄ nō plorēt, & q̄
gaudent, tāq̄ nō gaudeāt:
& q̄ emūt, tāq̄ nō posside-
ant: & q̄ vtunt̄ mūdo hoc,
tanquam nō vtantur. P̄ce-
terit enim habitus huius
mundi. Velim autem vos
absq; solitudine esse. Qui
celebs est curat ea, q̄ sunt
domini, quomodo placitu-
rus sit domino. At q̄ duxit
vxorē, sollicitus est de iis, q̄
sunt mundi, quō placitu-
turus sit vxori. Diuisa sūt
hec duo, mulier & virgo.

De virginibus autē mandatum dñi non habeo: sententiā tñ do, vt qui misericordiam à dño consecutus sum, vt sim fidelis. Censeo igit hoc bonū esse, pp pntem necessitatem: qđ bonū est hoī sic esse. Alligat' es vxori, noli quærere solonem. Solutus es ab vxore, noli quærere vxorem. Attñ, si duxeris vxorē, non peccasti. Et si nupserit virgo, nō peccauit: pressuram tñ ob carnem habebunt hmōi. Ego tñ ignosco vobis. Hoc autē dico fratres. Tps breue est: supest vt & qui hñt vxores, sint tanq̄ non hñtes: & qui flent, tanq̄ non flentes: & qui gaudēt, tanq̄ non gaudentes: & qui emūt, tanq̄ non retinētes: & qui vtunt' hoc mundo, tanq̄ non abutentes. Decipit enim figura mundi huius. Velim autē vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore ē, curat ea, quæ dñi sunt, quo pacto dño place re possit: qui autē vxorē duxit, curat ea, q̄ mūdi sunt, quo pacto placeat vxori, & discrimē hēt vxor & virgo.

De virginibus autē pceptū dñi, nō habeo, cōsiliū at do, tanq̄ misericordiā cōsecutus à dño, vt sim fidelis. Existimo. n. hoc bonū esse pp in stātē necessitatē, qm̄ bonū est homini sic esse. Alligatus es vxori: noli quærere solutionē. Solutus es ab vxore: noli quærere vxorē. Si autē acceperis vxorē, nō peccasti. Et si nupserit: virgo non peccauit. tribulationē tñ carnis habebunt huiusmodi. Ego autē vobis parco. Hoc itaq; dico frēs. tēpus breue est, vt & q̄ habent vxorē, tanquā nō habentes sint. & q̄ flēt tanq̄ nō flentes: & q̄ gaudēt tanquam nō gaudentes. & q̄ emunt, tanquam non possidētes. & qui vtuntur hoc mundo: tanquam non vtantur. præterit enim figura huius mundi. Volo autem vos sine sollicitudine esse. Qui sine vxore est: sollicitus est quæ domini sunt, quomodo placeat deo. Qui autem cum vxore est, sollicitus est quæ sunt mundi, quomodo placeat vxori: & diuisus est.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

ἢ ἀγαμῶν, μεριμᾷ τὰ τῷ κυ-
ρίου, ἵνα ἡ ἀγία καὶ σώματι
καὶ πνεύματι, ἡ δὲ γαμήσκασα,
μεριμᾷ τὰ τῷ κόσμῳ, πῶς
ἀρῆσαι τῷ ἀνδρὶ. τὸ τὸ δὲ πρὸς
τὸ ὑμῶν αὐτῶν συμφέρον λέ-
γω, οὐχ ἵνα ἐρόχον ὑμῖν ἐπι-
βάλω, ἀλλὰ πρὸς τὸ ἀγαθόν
καὶ ἀπρόσδεον τῷ κυρίῳ ἀπε-
ριπαίτως. Εἰ δὲ τις ἀγαθὸν
νεῖν ἐπὶ τῷ παρεόντι αὐτῷ το-
μίῳ, ἢ ἐὰν ἡ ὑπεροσμῶν, καὶ
οὕτως ὀφείλη γίνεσθαι, ὁ θέλει
ποιεῖτω, οὐχ ἀμαρτάνει, γα-
μήτωσιν. ὁ δὲ ἐσκεπεν ἐδραῖος
ἐν τῇ καρδίᾳ, μὴ ἔχων ἀνάγκη
κιν, ἐξουσίαν δὲ ἔχει περὶ τῷ
Ἰσίου θελήματι, καὶ τοῦτο
κέκρικεν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ, τὸ
θερεῖν τὴν ἐκαστὴν παρεόντων,
καλῶς ποιεῖ. ὥστε ὁ ἐκγα-
μίζων καλῶς ποιεῖ, ὁ δὲ μὴ
ἐκγαμίζων κατὰ τὸν νόμον ποιεῖ.

Τὴν δὲ δεῖται νόμον, ἐφ' ὅ-
σον χρόνον ζῆ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς,
ἐὰν δὲ κοιμηθῇ ὁ ἀνὴρ αὐτῆς,
ἐλευθέρη ἐστὶν ὡς θέλει γαμηθῆ-
ναι, μόνον ἐν κυρίῳ. μακαριοὶ
τέρη δὲ ἐστὶν, ἐὰν οὕτως μέ-
νη, κατὰ τὴν ἐμὴν γνώμην.
Δοκῶ δὲ καὶ γὰρ πνεῦμα θεοῦ
ἔχειν. Περὶ δὲ τῶν ἐπι-
σβολούτων οἴσθαμεν, ὅτι πάν-
τες γνώσιν ἔχομεν.

editio posterior

Innupta curat ea, quæ sūt do-
mini, vt sit sc̄ta, cū corpe,
tū sp̄i. Cōtra quæ nupta est,
curat ea, quæ sunt mūdi, quō
placitura sit viro. Hoc aut̄
ad id, quod vobis cōducibile
est dico: nō vti laqueū vo-
bis iniiciā, sed vt quod hone-
stū ac decorū ē, sequamini,
& ad hęc creatis dño, absq; vl-
la distractiōe. Quod si quis in
decorū virgini suæ putat,
si p̄treat nubē di tps, & sic
oportet fieri: quod vlt faciat.
nō peccat, iūganf m̄rimo-
nio. Ceterū, quæ stat firmus ī
corde, nō hñs necessitatē,
sed ptatē hēt p̄prie volū-
tatis: & hoc decreuit ī cor-
de suo, vt s̄uet suā virginē
bñ facit. Itaq; quæ eloc̄at nu-
ptū bñ facit. Attū quæ nō elo-
cat nuptum, melius facit.
Vxor alligata est matrimo-
nio quod diu viuit marit⁹ ei⁹.
Quod si dormierit marit⁹ il-
li⁹, libera ē ad cui velit nu-
bēdū, mō ī dño. Attū bea-
tior est, si sic maneat iuxta
meā sniam. Opinor at̄ quod
& ipse sp̄m dei habeam.
Cæterum de iis, quæ simu-
lachris imolantur, scimus,
quod oēs scientiā habemus.

Quæ sine viro est, curat ea, quæ dñi sunt, vt sancta sit & corpore & spū: quæ vero nupta est, curat ea, quæ mundi sunt, quō placere possit viro. Hoc autē ad vestrā ipsorum vtilitatē dico: nō vt laqueū vobis iniiciā, sed ad honestatē & bonā pseuerantiā imobilit dño præstādā. Siq̄s autē in honeste cōtra virginē suā se facere censet, si sit supadulta, & ita fieri decet: qđ vult faciat: non peccat, si nubat: q̄ autē firmus statuit in corde, necessitatem nō hñs, & pprię volūtatis hñs potestatē, hocq; decreuit i corde suo custodire suam virginem, pbe facit: quare & qui dat nuprui, pbe facit: & qui nō dat nuptui, melius facit. Vxor autē a ligatē legi, q̄to tpe viuit vir eius: si at & dormierit vir, libera est, cui vult nubat, dūmodo in dño. Beatior tñ est sm meam sniam, si sic maneat. Puto autē, qđ & ego spiritū dei habeam. De escis autē, quæ immolātur idolis: scimus qđ oēs cognitionem habemus.

Et mulier inupta & virgo, cogitat qđ dñi sūt, vt sit scā & corpe & spū. Quæ autē nupta est, cogitat qđ sunt mūdi: quō placeat viro. Porro hoc ad vtilitatē vestrā dico nō vt laqueū vobis iniiciā, sed ad id, qđ honestū est, & qđ facultatē pbeat sine ipedimēto dñm obsecrādi. Siq̄s autē turpē se videri existimat sup virgine sua, qđ sit supadulta & ita oportet fieri: qđ vlt faciat. non peccat, si nubat. Nā qđ statuit in corde suo firmus, nō hñs necessitatē, ptatē, autē hñs suę voluntatis, & hoc iudicauit i corde suo, suare virginē suā: bene facit. Igit̄ & qđ mrimonio iūgit virginē suā: bñ facit. & qđ nō iūgit: meli⁹ facit. Mu

Rom. vii.

lier alligata est legi q̄to tpe vir eius viuit. qđ si dormierit vir eius: liberata est. cui at vult nubat: tm̄ in dño. Beatior at erit, si sic pmāserit sm meū osiliū. Puto at qđ & ego spm̄ dei habeā.

CAPVT VIII.

De iis autem, quæ idolis immolantur, scimus qđ omnes scientiam habemus.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.
 ἢ γνώσις φησὶ οἱ, ἢ δὲ ἀγάπη
 οἰκοδομῆ. ἢ δὲ τις δο-
 κῆ εἰδέναι τι, οὐδέπω οὐ-
 θέν ἔγνωκεν, κατ'ὡς δὲ γνῶ-
 νοι. ἢ δὲ τις ἀγαπᾷ τὸν θεόν,
 οὗτος ἔγνωσται ὑπὸ αὐτοῦ.

Περὶ τῆς βρώσεως οὐρανοῦ
 εἰδωλοθύτων οἰδαμεν ὅτι οὐ-
 θέν εἰδωλον ἐν κόσμῳ, καὶ ὅτι
 οὐθὲς θεὸς ἕτερος, ἢ μὴ ἴσ.
 καὶ γὰρ ἡμεῖς εἰσι λεγόμενοι
 θεοί, ἢτε ἐν οὐρανῷ, ἢτε ἐν
 τῇ γῆ, ὡς πῆρ εἰσι θεοί
 πολλοί, καὶ κύριοι πολλοί,
 ἀλλ' ἡμῖν ἴσ θεός, ὁ πατήρ,
 ἐξ οὗ τὰ πάντα, καὶ ἡμεῖς
 ἴσ αὐτόν. καὶ ἴσ κύριος Ἰη-
 σους Χριστός, δι' οὗ τὰ πάν-
 τα, καὶ ἡμεῖς δι' αὐτοῦ.

ἀλλ' οὐκ ἐν πάσιν ἔγνωσις.
 τινὲς δὲ τῇ σωμαθείᾳ τῷ εἰ-
 δωλοῦ ἕως ἄρτι, ὡς εἰδωλό-
 θυτην ἐδίδοι, καὶ ἡ σωμαί-
 εἰσι αὐτῶν ἀδυνήσ οὐσα,
 μολύνεται. βρώμα δὲ ἡμεῖς
 οὐ παρείκοι τῷ θεῷ, ἔντε γὰρ
 εἰάν φάγωμεν, περιωλόμεν.
 οὔτε εἰάν μὴ φάγωμεν, ὑσε-
 ρούμεθα. βλέπετε δὲ, μή πως
 ἢ ἐξουσία ὑμῶν αὕτη πρόσκομ-
 μα γένται τῷ θεοῦ.

Εἰάν γὰρ τις ἴδῃ σε, τὸν
 ἔχοντα γνώσιν, ἐν εἰδω-
 λῷ κατακείμενον,

editio posterior

Scientia inflat, charitas ve-
 ro edificat. Quod si quis sibi
 videt aliquid scire, non dum quod
 non novit, quemadmodum oportet
 scire. At si quis diligit
 deum, hic cognitus est ab illo.
 De esu igitur eorum, qui simulacra
 christi imolant, scimus, quod
 nullum est simulacrum in mundo,
 & quod nullus sit deus
 alius, nisi unus. Nam etiam sunt,
 qui dicantur dii, sive in caelo,
 sive in terra, quemadmodum
 sunt dii multi, & domini multi:
 nobis tamen unus est deus, qui est
 pater ille, ex quo omnia, & nos in
 illum: & unus dominus Iesus Christus:
 per quem omnia, & nos per illum,
 sed non in omnibus est scientia.
 Nonnulli vero cum scientia
 simulacri usque ad hoc
 tempus, tam simulacris im-
 molatum edunt: & scientia
 illorum infirma cum sit, polluitur.
 Atque esca nos non dedit deo,
 neque si comedamus, aliquid
 nobis superest: neque si non
 comedamus, quicquam nobis de-
 est. Sed videte, ne quanto fa-
 cultas ista vestra offendiculo
 sit illis, qui infirmi sunt. Etenim
 si quis conspexerit te, qui habes
 scientiam, in epulo simulacrorum
 accumbentem,

Cognitio inflat, dilectio aut ædificat. Sicut autem videtur quod quicumque sciat: nondum quicquam nouit quæadmodum oportet nosse. At si quis deum diligit, is ab eo cognitus est. De escis igitur immolatorum idolis: scimus quod nihil est idolum in mundo: & quod nullus deus alius nisi vnus. Nam tametsi sunt, qui dicuntur dii, siue in coelo, siue in terra (quæadmodum sunt dii multi, & domini multi) nobis tamen vnus deus pater, ex quo omnia, & nos in ipso, & vnus dominus Iesus Christus, per quem omnia, & nos per ipsum, sed non in omnibus cognitio. Quidam autem conscientia idololatriæ hucusque tanquam immolatum idolo, edunt: & conscientia eorum, cum sit infirma, polluitur. Esca autem nos non commendat deo: neque enim si comedamus, abundabimus: neque si non comedamus, priuabimur. Videte autem, ne quoquo pacto hæc facultas vestra, offensionem sit infirmis. Nam si quis videat te, qui cognitionem habes, discumbentem in templo idoli.

Sciencia inflat, charitas ædificat. Siquis autem se existimat scire aliquid: nondum cognouit quæadmodum oporteat eum scire. Siquis autem diligit deum: hic cognitus est ab eo. De escis autem, quæ idolis immolantur, scimus quia nihil est idolum in mundo, & quod nullus est deus nisi vnus. Nam & si sunt qui dicantur dii, siue in coelo, siue in terra (siquidem sunt dii multi, & domini multi) nobis tamen vnus deus pater, ex quo omnia & nos in illum, & vnus dominus. Iesus Christus per quem omnia, & nos per ipsum: sed non in omnibus est scientia. Quidam autem cum conscientia vsque nunc idoli, quasi idololatriam manducant: & conscientia ipsorum cum sit infirma, polluitur. Esca autem nos non commendat deo. Neque enim si manducauerimus, abundabimus: neque si non manducauerimus, deficiemus. Videte autem ne forte hæc licentia vestra, offendiculum fiat infirmis. Si enim quis viderit eum, qui habet scientiam, in idolo recubentem:

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

οὐχὶ ἡ συνείδησις αὐτῶ ἀ—
δενούσ ὄντῃ, οἰκοδομηθήσε-
ται εἰς τὸ τὰ εἰδωλόθυτα ἐ-
δίειν; Καὶ ἀπολείται ὁ ἀ-
δενῶν ἀδελφός, ἐπὶ τῇ σὺ-
γνώσει, δι' ὃν Χριστὸς ἀπέθαν-
εν. ἔντως δὲ ἀμαρτάνοντες
εἰς τοὺς ἀδελφούς, καὶ τύ-
πτοντες αὐτῶν τὴν συνείδη-
σιν ἀδενούσαν, εἰς Χριστὸν ἀ-
μαρτάνετε. διόπερ εἰ βρω-
μα σκανδαλίζει τὸν ἀδελφόν
μου. οὐ μὴ φάγω κρέα εἰς τὸν
αἰῶνα, ἵνα μὴ τὸν ἀδελφόν
μου σκανδαλίξω.

Οὐκ εἰμὶ ἐλάττερος; οὐχὶ Ἰη-
σοῦ Χριστὸν τὸν κύριον ἡμῶν
ἑώρακα; οὐ τὸ ἔργον μου ὑ-
μεῖς ἐστέ ἐν κυρίῳ; εἰ ἄλ-
λοις οὐκ εἰμὶ ἀπόστολος, ἀλ-
λά γε ὑμῖν εἰμὶ. Ἡ γὰρ σφρα-
γὶς τῆς ἐμῆς ἀποστολῆς, ὑ-
μεῖς ἐστέ ἐν κυρίῳ. Ἐμὴ
ἀπολογία τοῖς ἐμὲ ἀνακρί-
νουσιν αὕτη ἐστίν. μὴ οὐκ ἔ-
χομεν ἐξουσίαν φαγεῖν καὶ
πεῖν; μὴ οὐκ ἔχομεν ἐξου-
σίαν ἀδελφὴν γυναικὰ πε-
ριάγειν; ὡς καὶ οἱ λοι-
ποὶ ἀπόστολοι, καὶ οἱ ἀ-
δελφοὶ τοῦ κυρίου, καὶ κη-
φᾶς; ἢ μόνῃ ἐγὼ καὶ βαρ-
νάβας οὐκ ἔχομεν ἐξου-
σίαν τῷ μὴ ἐργάζεσθαι;

editio posterior

nonne cōscientia eius, qui
infirmus est edificabit ad
edendum ea, quæ sunt si-
mulachris imolata? Et pe-
ribit frater, qui infirmus ἐ-
in tua sciētia, propter quæ
Christus fuit mortuus. Sic
autem peccātes in fratres,
& vulnerantes illorū con-
scientiā infirmam, in Chri-
stum peccatis. Quapropter
si esca offendit fratrem me-
um, haud quæ velcar car-
nibus in æternum, ne fra-
tri meo sim offendiculo.

An nō sum apostolus? an
non sum liber? an non Ie-
sum Christum dñm nostrū
vidi? an non opus meum
vos estis in dño? Si ceteris
non sum, at san è vobis sū.
Si quidē figillū apostolat?
mei, vos estis in dño. Meæ
respōsio apud eos, qui me
interrogāt, hæc est. An nō
habemus potestatem edē-
di ac bibendi? An non ha-
bemus potestatem, foro-
rem mulierem circumdu-
cendi quemadmodum &
cæteri apostoli, & fratres
dñi, & Cephas? aut solus
ego & Barnabas nō habe-
mus potatem hoc faciendi?

Nonne ꝑscientia eius, qui infirmus est, ædificabit ad māducandū imolata idolis, & pibit infirmus frater in cognitione tua, ꝑꝑ quē Christus mortē oppetiit? Sic certe peccātes in frēs, & eorū infirmā fauciantes ꝑscientiam in Christū peccatis. Quapropter si esca offendit fratrem meum: nequaquam manducabo carnem in æternum, ne offendam fratrem meum. Nō sum apostolus, nō sum liber, nō Iesum Christum, dñm nostrū vidi. Nonne opus meum vos estis in dño? Si aliis nō sum apostolus: attñ vobis sum. Si gnaculū enim apostolatus mei, vos estis in dño. Mea defensio aduersus eos, q̄ me explorant: hæc est. Nōne habemus potestatem comedendi ac bibendi? Nonne habemus potestatem sororem, vxorem circumducendi: quemadmodum & reliqui apostoli, & fratres domini, & Cephas? An solus ego & Barnabas nō habemus potestatem non operādi.

nōne cōscientia eius cum sit infirma, ædificabit ad māducādum idolothyta? Et peribit infirmus in tua cōscientia frater, ꝑꝑ quem Christus mortuus est? Sic autem peccātes in fratres, & percutientes cōscientiā eorum infirma: in Christū peccatis. Quapropter si esca scandalizat fratrem meū, nō māducabo carnē in æternum, ne fratrem meū scādalizē. CAP. IX. Non sum liberū? Non sum apostolus? Nonne Christū Iesum dominum nostrum vidi? Nōne opus meū vos estis in domino? Et si aliis non sum apostolus: sed tamē vobis sum. nam signaculum apostolat⁹ mei vos estis in domino. Mea defensio apud eos, qui me interrogant, hæc est. Nunquid non habemus potestatem manducandi & bibendi? Nunquid nō habemus potestatem mulierem, sororē circumducēdi: sicut & ceteri apostoli & fratres dñi, & Cephas? Aut ego solus, & Barnabas, nō habemus potestatem hoc operandi?

Ro. xiii

Ro. xiii

A

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'

Τίς σκατεύεται ἰδίῳις ὁ
φωνίῳις ποτέ; τίς φντεύει ἀμ
πελώνα, καὶ ἐκ τῷ καρποῦ
αὐτῷ οὐκ ἐδίει; ἢ τίς ποι
μαίνει ποίμνην, καὶ ἐκ τῷ γά
λακτῷ τῆς ποίμνης οὐκ ἐ—
δίει; μὴ κατὰ ἀνθρώπων
ταῦτα λαλῶ; ἢ οὐχὶ καὶ
ὁ νόμος ταῦτα λέγει; ὡ γὰρ
τῷ μωσέως νόμῳ γέγραπται.

Οὐ φημῶσις βοῶν ἀλοῶντα.
μὴ τῶν βοῶν μέλη τῷ θεῷ;
ἢ δι' ἡμᾶς πάντως λέγει; Δι'
ἡμᾶς γὰρ ἐγράφη, ὅτι ἐπ' ἐλπί
δι ὁ φείλει ὁ ἀροτριῶν, ἀ
ροτριῶν. καὶ ὁ ἀλοῶν, τῆς
ἐλπίδος αὐτῷ μετέχειν ἐπ' ἐλ
πίδι. ἢ ἡμεῖς ὑμῖν ταπεινὰ
μακρὰ ἐπαίρομεν, μέγα, εἰ
ἡμεῖς ὑμῶν τὰ σαρκικὰ δε
ξίσομεν; εἰ ἄλλοι τῆς ἐξου
σίας ὑμῶν μετέχουσιν, οὐ
μᾶλλον ἡμεῖς; ἀλλ' οὐκ ἐ—
χρησάμεθα τῇ ἐξουσίᾳ ταύ
τῃ, ἀλλὰ πάντοις σέγομεν,
ἵνα μὴ ἐγκοπὴν πινὰ δώμεν
τῷ ἀγγελίῳ τοῦ Χριστοῦ.

Οὐκ οἴσκατε, ὅτι οἱ τοὶ
ἱερεῖς ἐργαζόμενοι, ἐκ τοῦ ἱεροῦ
ἐδίουσιν; οἱ τῷ θυσιασθ
ρίῳ προσεδράοντες, τῷ θυ
σιασθρίῳ σύμμερίζονται; οὕτως
καὶ ὁ κύριος διέταξε, τοῖς τῷ
ἀγγελίῳ καταγγέλλουσιν,

editio posterior

Quis militat suis stipen
diis vnq̄? quis plantat vi
neam, & de fructu eius nō
edit? Aut quis pascit gre
gem, & de lacte gregis nō
edit? Num sm hominem
hæc dico? An nō & lex ea
dem dicit? Etenim in Mo
si lege scriptum est: Non
obligabis os boui trituran
ti. Num boues curæ sunt
deo? an hoc pp nos oīno
dicit? Propter nos. n. hoc
scriptum est, quod sub spe
debeat is, qui arat, arare:
& qui triturat sub spe, spei
sue particeps esse debeat.
Si nos vobis spiritualia
seminauimus, magnum
est, si nos vestra carnalia
messuerimus? Si ceteri
potestatis erga vos parti
cipes sunt, cur non potius
nos? Atqui non vsi sum
us potestate ista, sed q̄
omnia sufferimus, nequod
offendiculum demus euā
gelio Christi. An nescitis
quod ii, qui in sacris ope
rantur, ex sacrificio viuūt?
q̄ sacrario assunt, vna cū
sacrario partem accipiunt?
Sic & dñs ordinauit, vt q̄
euangelium annunciant,

Quis militat propriis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & ex eius fructu non edit? Aut quis pascit gregem, & ex lacte gregis non edit? Nunquid hæc s̄m hoīem loquor? An nō & lex hæc dicit? In lege enim Moyses scriptum est. Non frenabis bouem arātem. Nunquid bouum cura est deo? An propter nos omnino dicit? Propter nos certe scriptum est. Quia in spe debet, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus spei suæ participandi tritutare. Si nos vobis spiritualia seminauimus: magnum, si vestra carnalia metimus? Si alii potestatem habent, vt vestri sint participes: nonne nos magis? Non tamen vsi sumus potestate hac, sed omnia sufferimus, ne impedimentum aliquod demus euāgelio Christi. Nescitis, quod qui sacra faciūt, ex sacro edunt: qui altari assidēt, altaris comparticipes edūt. Sic & dñs iis ordinat, q̄ euāgelium annūciat.

Quis militat suis stipendiis vnquam? Quis plantat vineam, & de fructu eius non edit? Quis pascit gregem, & de lacte gregis non māducat? Nunquid s̄m hoīem hæc dico? An & lex hæc non dicit? Scriptū est enim in lege Moysi. Nō alligabis os boui trituranti. Nunquid de bobus cura est deo? An propter nos vtiq; hoc dicit? Nam propter nos scripta sunt, quoniam debet in spe, qui arat, arare: & qui triturat, in spe fructus percipiendi. Si nos vobis spiritualia semina uimus: magnum est, si nos carnalia vestra metamus? Si alii potestatis vestræ participes sunt, quare non potius nos? Sed non vsi sumus hac potestate: sed omnia sustinemus, ne quod offendiculum demus euāgelio Christi. Nescitis, quoniam, qui in sacrario operantur, quæ de sacrario sunt edūt? & qui altario deserviunt, cū altario participant? Ita & dñs ordinat iis, qui euāgelium annūciat.

Deu. xxv.

i. Thes. v.

Ro. xv.

Deu. xvii.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
 ἐκ τοῦ εὐαγγελίου ζῆν. ἐγὼ
 δὲ οὐδέποτε ἐχρησάμην τού-
 των. οὐκ ἔγραψα δὲ ταύ-
 τας, ἵνα οὕτως γένηται ἐν
 ἐμοί. καλὸν γάρ μοι μάλ-
 λον ἀποθανεῖν, ἢ τὸ καύ-
 χημα μου ἵνα τις κενώσῃ.
 εἰάν γὰρ ἀγγελίζωμαι, οὐκ
 ἔστι μοι καύχημα. ἀνάγκη
 γάρ μοι ἐπίκειται. οὐκ
 δέ μοι ἐστίν, εἰάν μὴ ἀγγε-
 λίζωμαι. εἰ γὰρ ἐκὼν πῶ-
 το πράξω, μισθὸν ἔχω, εἰ
 δὲ ἄκων, οικονομίαν πεπί-
 σαμαι. τίς οὖν μοι ἐστίν
 ὁ μισθός; ἵνα ἀγγελίζομαι
 νος, ἀδύπακτον θῆσω τὸ εὐαγγε-
 λιον τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸ,
 μὴ καταχρησάσθαι τῆ ἐξου-
 σίᾳ μου ἐν τῷ εὐαγγελίῳ.

Ἐλάθερος γὰρ ὢν ἐκ πάν-
 των, πᾶσιν ἐμαυτὸν ἐδού-
 λωσα, ἵνα τοὺς πλείους κερ-
 θήσω. καὶ ἐγνώμην τοῖς
 Ἰουδαίοις, ὡς Ἰουδαῖος, ἵνα
 Ἰουδαίους κερθῆσω. τοῖς ὑ-
 πὸ νόμον, ὡς ὑπὸ νόμον,
 ἵνα τοὺς ὑπὸ νόμον κερθῆ-
 σω. τοῖς ἄνομοις, ὡς ἄνο-
 μος, μὴ ὢν ἄνομος θεῶν, ἀλλ'
 ἔννομος Χριστοῦ, ἵνα κερθῆσω
 ἀνόμους. Ἐγνώμην τοῖς ἀ-
 θεναῖσι ὡς ἀθεναῖς. ἵνα
 τοὺς ἀθεναῖς κερθῆσω.

editio posterior
 ex euangelio uiuant. Ego
 tamē nullo horū vsus fui.
 Quāq̄ non scripsi hec, vt
 ita fiat in me. Nā bonū est
 mihi mori potius, q̄ vt glo-
 riationē meā aliquis ina-
 nē reddat. Etenim si euan-
 gelizem, non est quod glo-
 rier. Necessitas enim mihi
 incūbit. Vt autē mihi est,
 nisi euangelizem. Nam si
 volens hoc faciā, præmiū
 habeo: sin inuitus, dispen-
 satio cōmissa est mihi. Quid
 igitur mihi est præmium?
 Vt cum euangelizem, gra-
 tuitum efficiā euāgelium
 Christi, in hoc, ne abutar
 potestate mea ī euāgelio.
 Etenim cū liber sim ab oi-
 bus, oibus meisum seruū
 feci, quo plureis lucrificiā.
 Et factus sum Iudæis, quasi
 Iudæus, vt Iudæos lucrifa-
 ciā: iis, q̄ sub lege sūt: quasi
 sim sub lege, vt eos, q̄ sub
 lege sunt, lucrificiam: iis,
 qui sine lege sūt, tanq̄ sim
 sine lege, cum non sim si-
 ne lege deo, sed obnoxius
 legi Christi, vt lucrificiam
 eos, qui sunt sine lege. Fa-
 ctus sum ifirmis quasi ifir-
 mus, vt ifirmos lucrificiā.

Ex euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum. Non scripsi autem hæc, vt sic in me fiat: præstat enim mihi mori, quàm id vnde glorior quisquæ euacuet. Si enim euangelizo, non est mihi vnde glorier, nam necessitas mihi imposita est. Vt autem mihi est, si non euangelizauero. Si enim sponte hoc egero, mercedem habeo: sin autem inuitus, dispensationi creditus sum. Quæ igitur est merces mea? vt euangelizans, sine sumptu ponam euangelium Christi, quo non abutar potestate mea in euangelio. Cum enim liber essem ex omnibus, meipsum in omnibus seruum feci, vt plures lucrifacerem. Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucrifacerem. Iis, qui erant sub lege, quasi sub lege, vt eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. Illegitimus, quasi illegitimus, cum non essem illegitimus deo, sed legitimus Christo, vt lucrifacerem illegitimos. Factus sum infirmis velut infirmus, vt infirmos lucrifacerem.

De euangelio viuere. Ego autem nullo horum vsus sum. Non autem scripsi hæc, vt ita fiat in me. Bonum est enim mihi magis mori, quam vt gloriam meam quis euacuet. Nam & si euangelizauero, non est mihi gloria: necessitas enim mihi incumbit. Vt enim mihi est, si non euangelizauero. Si enim volens hoc ago, mercedem habeo. Si autem inuitus, dispensatio mihi credita est. Quæ est ergo merces mea? Vt euangelium predicans, sine sumptu ponam euangelium, vt non abutar potestate mea in euangelio. Nam cum liber essem ex omnibus, omnium me seruum feci, vt plures lucrifacerem. Et factus sum Iudæis tanquam Iudæus, vt Iudæos lucriferer. Iis, qui sub lege sunt, quasi sub lege essem (cum ipse non essem sub lege) vt eos, qui sub lege erant, lucrifacerem. Iis, qui sine lege erant tanquam sine lege essem (cum sine lege dei non essem: sed in lege esset Christi) vt lucrifacerem eos, qui sine lege erant. Factus sum infirmis infirmus, vt infirmos lucrifacerem.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

τοῖς πᾶσι γέγονα τὰ πάν —
τα, ἵνα πάντως πᾶς σώσω.
τῆτο δὲ ποιῶ διὰ τὸ ἀγγελί-
λιον, ἵνα συγκρινῶς αὐτῷ
γένωμαι. Οὐκ οἶδατε, ὅτι
οἱ ἐν σταδίῳ τρέχοντες, πάν-
τες μὲν τρέχουσιν, εἰς δὲ λαμ-
βάνη τὸ βραβεῖον; οὕτως τρέ-
χετε, ἵνα καταλάβητε.
πᾶς δὲ ὁ ἀγωνιζόμενος πάν-
τη ἐγκρατεῖται. ἐκεῖνοι μὲν
οἶω, ἵνα φθάσῃ τὸν σέφανου λά-
βωσιν, ἡμεῖς δὲ ἀφάρτον.

Εγὼ τοίνυν οὕτως τρέχω,
ὡς οὐκ ἀδύλως, οὕτως πυ-
κτεύω, ὡς οὐκ ἀέρα δέσσω.
ἀλλ' ὑποπάζω μου τὸ σῶμα,
καὶ δουλοπαύω, μήπως ἄλ-
λοις κερύξας, αὐτὸς ἀδόκιμος
γένωμαι.

Οὐ θέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν
ἀδελφοί, ὅτι οἱ φακτέρες ἡ-
μῶν πάντες ὑπὸ τῆν νεφέλην
ἦσαν, καὶ πάντες διὰ τῆς θα-
λάσσης διήλθον, καὶ πάντες
εἰς τὸν μωσῆν ἐβαπτίσαντο ἐν
τῆ νεφέλῃ καὶ ἐν τῆ θαλάσῃ.
καὶ πάντες τὸ αὐτὸ βρώμα
πνευματικὸν ἔφαγον, καὶ πάν-
τες τὸ αὐτὸ πόμα πνευματι-
κὸν ἔπινον. ἔπινον γὰρ ἐκ πνευ-
ματικῆς ἀκολουθούσης πέτρας,
ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χριστός.

editio posterior

Omnibus factus sum oīs,
vt omnino aliquos serue.
Hoc aut facio propter euā-
gelium, vt particeps illius
siam. An nescitis, quod in
stadio currunt, oēs quidē
currunt, sed vnus accipit
p̄m̄ium? Sic currite, vt cō-
prehendatis. Omnis autē
qui certat, per oīa tempe-
rans est: illi quidem igitur,
vt perituram coronā acci-
pian, nos autem vt æter-
nam. Ego itaque sic curro,
vt non in incertum: sic pu-
gilem ago, non velut æ-
rem feriens, verū subiicio
corpus meum, & in ser-
uitutem redigo, nequo
modo fiat, vt cum aliis
prædicatim ipse reprobus
efficiar.

Nolim autem vos ignora-
re fratres, quod *patres no-
stri omnes sub nube erāt,
& oēs per mare transierūt,
& omnes in Moſen bap-
tizzati sunt in nube & in ma-
ri, & omnes eandem escā
spiritualem comedebant,
& oēs eūdē potū spualē bi-
bebāt. Bibebāt. n. de spūa
li, q̄ illos comitabat, petra:
petra vero fuit Christus.

Omnibus omnia factus sum, vt omnino quolibet saluos facerem. hoc aut fa-
cio propter euangelium, vt particeps eius efficiar. Nescitis, q̄ qui in stadio currunt, omnes q̄dem currunt: vnus aut accipit brauium? Sic currite, vt apprehēdatis. Omnis etiam, qui certamine contendit, ab omnibus abstinet. Hi quidem vt corruptibilem coronam accipiāt, nos autem incorruptibilem. Ego igitur sic curro, non quasi in incertū: sic pugno, non quasi aerem quatiens: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne quo pacto cū aliis prædicauero, reprobus efficiar. Nolo autem vos lateat fratres, q̄ patres nostri omnes sub nube fuerunt, & omnes per mare transierunt, & omnes in Moſe baptizati sunt in nube & mari, & omnes eādē escam spiritualem manducauerunt, & oēs eūdē potū spūalē biberūt (bibebāt enī de spūali sequente petra: petra aut, erat Christus.)

Omnibus oīa factus sum, vt omnes facerem saluos. Oīa autem facio propter euangelium, vt particeps eius efficiar. Nescitis, q̄ ii, qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, sed vnus accipit brauium? Sic currite, vt comprehendatis. Omnis aut, qui in agone contēdit, ab omnibus se abstinet: & illi q̄dem vt corruptibilem coronā accipiant, nos autem incorruptam. Ego igitur sic curro, nō quasi in incertum: sic pugno, non quasi aerem verberās: sed castigo corpus meum, & in seruitutem redigo, ne cū aliis prædicauerim, ipse reprobus efficiar.

Caput. X.

Nolo enī vos ignorare fratres, qm̄ patres nostri oēs sub nube fuerūt, & oēs mare trāsierūt, & oēs in Moſe baptizati sunt in nube, & in mari, & oēs eandē escā spūalem māducauerūt, & oēs eūdē potū spūalē biberūt (bibebāt aut de spūali, sequēte eos petra: petra aut, erat Christus.)

A
Nu. ix. d
Exo. xii. c
Exo. xii. c
Exo. xvi. c
Exo. xv. c
b
Nu. xix. d

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, κ.

Ἀλλ' οὐκ ἐν τοῖς πλείοσιν αὐ-
τῶν ἀδόκησεν ὁ θεὸς, κατ-
εργώθησαν γὰρ ἐν τῇ ἐρήμῳ.
ταῦτα δὲ τύποι ἡμῶν ἐγενή-
θησαν, εἰς τὸ μὴ εἶναι ἡμῶς
ἐπιθυμητὰς κακῶν, καθὼς καὶ
καίνοι ἐπεθύμησαν. μὴ δὲ εἶδω
λοιάτρου γίνεσθε, καθὼς πινες
αὐτῶν, ὡς γέγραπται, ἐκά-
θισεν ὁ λαὸς φαγεῖν. Καὶ
πεῖν, καὶ αὐξήσαν παύειν.
μὴ δὲ πορνώομεν, καθὼς πινες
αὐτῶν ἐπόρνωσαν, καὶ ἔπε-
σον ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ ἑκοστὶς χι-
λιάδες. μὴ δὲ ἐκπειράζωμεν
τὸν Χριστὸν καθὼς καὶ πινες
αὐτῶν ἐπειράσαν, καὶ ὑπὸ
τῶν ὄφρων ἀπόλοντο. μὴ δὲ
γογγύσετε, καθὼς καὶ πινες αὐ-
τῶν ἐγόγγυσαν, καὶ ἀπό-
λοντο ὑπὸ τῆ ὀλθρατῶ.

Ταῦτα δὲ πάντα τύποι
σωζέσθαι ἐκείνοις, ἐγράφη
δὲ πρὸς νουθεσίαν ἡμῶν, εἰς
οὓς τὰ τέλη τῶν αἰώνων κα-
τήνησεν. ὥστε ὁδοκῶν ἐσά-
νοι, βλέπετω μὴ πῆσῃ. Πει-
ρασμὸς ὑμῶς οὐκ ἔληφεν, εἰ μὴ
ἐκ δρώπιν. Πιστὸς δὲ ὁ
θεὸς ὃς οὐκ ἐάσει ὑμᾶς πειρα-
σθῆναι, ὑπερὸ δ' ὀμώσθε, ἀλλὰ
ποιήσει σὺ τῷ πειρασμῷ
καὶ τῷ ἔκβασιν, ᾧ δ' ὀμώ-
σθαι ὑμᾶς ὑπερνεγκῆν.

editio posterior

Sed plures illorū non ap-
probavit de^s. Prostrati sūt
enim in deserto. Hæc autē
figurę nostri fuerūt, ne nos
simus cōcupiscētes rerum
malarū, quę admodū & illi
cōcupierunt. Neq; simula-
chorū sitis cultores, sicuti
qdā illorū, quę admodum
scriptū est: Sedit populus
vt ederet ac biberet, & sur-
rexerunt ad ludēdū. Neq;
stupris inq̄nemur, sicuti q̄-
dam illorū stupris polluti
sunt, & occiderunt vno die
viginti tria millia. Neq; tē-
temus Christū sicut & qui
dā illorū tentauerunt, & a
serpentibus extincti sunt.
Neq; murmuretis, sicut &
qdā illoꝝ murmurauerūt:
& iterēpti sūt ab extincto
re. Hęc autē oīa figurę cōti-
gerunt illis: Scripta vero
sunt pp̄ admonitiōē nr̄i,
in quos termini ætatū inci-
derūt. Proinde qui sibi vñ
stare, videat ne cadat. Ten-
tatio vos nō cepit, nisi hu-
mana. Sed fidelis ē de^s, q̄
nō finet vos tentari, supra
id, qd̄ potestis, immo faciet
vna cum tentatione euen-
tum, quo possitis sufferre.

Sed non in cōpluribus eorū beneplacitum fuit deo. Nā pstrati sunt in deserto. Hęc aut figurę nři fuerūt, vt nō ducamur cōcupiscētia malorū, sicut & illi cōcupiscentia ducti sunt. Neq; idolatrę sitis, sicut & nonnulli eorū, quęadmodum scriptū est. Sedit populus māducare & bibere, & surrexerūt ludere. Neq; fornicemur, sicut aliq eorū fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia. Neq; tētemus Christum, quęadmodū & aliq ipsum tētauerūt, & a serpentibus pierunt. Neq; murmurate, quęadmodum & aliq eorū murmurauerūt, & perierūt ab exterminatore. Hęc aut oīa in figura contingebant illis: scripta aut sunt ad admonitiōē nřstrij, in quos fines sęculorū deuenērūt. Quare, q se existiat stare, videat ne cadat: tētatio vos nō apphēdit, nisi humana: fidelis aut de⁹, q nō finet vos tentari supra id, qđ potestis, sed etiā in tentatione bonū prestabit exitū, vt possitis sufferre.

Sed non in pluribus eorū, Nu. xxvi. beneplacitū est deo. nam pstrati sunt i deserto. Hęc aut in figura facta sunt no B Exo. xxx ij. b stri, vt nō simus cōcupiscētes malorū, sicut & illi cōcupierūt: neq; idolatrę efficiamini, sicut qđā ex ipsis, quęadmodum scriptū est. Nu. xv. b Sedit populus māducare, & bibere, & surrexerūt ludere, neq; fornicemur, sicut qđam ex ipsis fornicati sunt, & ceciderunt vna die viginti tria millia, neq; tētemus Christum, sicut qđam eorū tētauerunt, & a serpentibus perierunt, neq; murmuraueritis, sicut qđā eorū murmurauerunt, & perierunt ab exterminatore. Hęc autē oīa in figura contingebant illis: scripta sunt aut ad correctionem nřam, in quos fines sęculorū deuenērunt. Itaq; q se existimat stare, videat ne cadat. Tētatio vos nō apphēdat, nisi humana: fidelis autem deus est, qui non patiet vos tentari supra id, qđ potestis: sed faciet et cū tentatione puen tum, vt possitis sustinere. Nu. xxi. b Nu. xiiij. f Iud. it. viij c

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
διότι ἐὰν ἀγαπητοί μου φάγητε ἀπὸ τῆς εἰδωλοκρατίας, ὡς προ
νίμοις λέγω, κρίνατε ὑμεῖς ὁ
φρμι. Τὸ ποτήριον τῆς ἀ
λογίας, ὃ ἀλλογούμεν, οὐχὶ
κοινωνία τῶ ἀματῶ τῷ Χρισ
τοῦ ἐστίν; Τὸν ἄρτον ὃν κλώ
μεν, οὐχὶ κοινωνία τῶ σώ
ματῶ τῷ Χριστοῦ ἐστίν; Ὁπ
εἰς ἄρτῶ, ἐν σώμα οἱ πολ
λοῖ ἐσμεν. οἱ γὰρ πάντες ἐκ
τῶ ἐνὸς ἄρτου μετέχομεν.

Βλέπετε τὸν Ἰσραὴλ κα
τὰ σάρκα. Οὐχὶ οἱ ἑθνίων
τες τὰς θυσίας, κοινωνοὶ τῶ
θυσιακίου εἰσι; Τί οὖν
φρμι, ὅτι εἰδωλὸν τί ἐστίν;
ἢ ὅτι εἰδωλόθυτὸν τί ἐστίν;
ἀλλ' ὅτι ἂ θύει τὰ ἑθνη,
δαίμονιοις θύει, καὶ ὃν θεῶ.

Οὐ θέλω δεῦμα ὑμῶν κοινω
νοὺς τῶν δαιμόνων γίνεσθε.
Οὐ δαίμαδε ποτήριον κυρίου
πίνετε καὶ ποτήριον δαιμονίων.
Οὐ δαίμαδε τραπέζης κυ
ρίου μετέχετε, καὶ τραπέζης
δαίμονίων. Ἡ παραζηλοῦμεν
τὸν κύριον; Μὴ ἰσχυρότεροι
αὐτῶ ἐσμεν; Πάντα μοι
ἔξεσιν, ἀλλ' οὐ πάντα συμφέ
ρα. Πάντα μοι ἔξεσιν, ἀλλ'
οὐ πάντα οἰκοδομοῦσι. Μισθεὶς
τὸ ἑαυτῶ ζητεῖτω, ἀλλὰ
τὸ τῶ ἑτέρου ἕκαστῶ.

editio posterior

Quapropter dilecti mei, si
gite ab simulacrorū cultu.
Ut prudētibus loquor, iu
dicite vos quod dico. Po
culū bñdictionis, cui bñdi
cimus, nōne cōmunicatio
sanguinis Christi est? Pa
nis, quē frāgimus, nōne cō
municatio corporis Chris
ti est? Quoniā vnus panis,
vnū corpus multi sumus.
Nā oēs ex eodē pane part
icipamus. Videte Israelē
iuxta carnē. Nōne q̄ edūt
victimas, participes sacra
rii sunt? Quid ergo dico,
qđ simulachrū aliquid sit?
aut qđ simulachris immo
latū aliqd sit? Nō verū il
lud dico, quod quæ immo
lant gentes demoniis im
molant, & nō deo. Nolim
autem vos consortes dæ
moniorū esse. Nō potestis
poculū dñi bibere, & pocu
lū dæmoniorū. Non pote
stis mēse dñi participes es
se, & mēse dæmoniorū. An
puocamus dñm? nū fortio
res illis sum⁹? Oīa mihi li
cēt, at nō oīa ῥeducūt. Oīa
mihi licēt, sed nō oīa ædifi
cant. Nemo qđ suū est, quē
rat, sed qđq; qđ alterius ē.

Quapropter dilecti mei, fugite ab idolatria: tanquā prouidentibus dico, iudicate vos id, quod dico. Calix benedictionis, quē benedicimus, nōne cōmuniō sanguinis Christi est: panis, quem frangimus, nōne cōmuniō corporis Christi est? quia vnus panis, vnum corpus multi sumus. Oēs enim ex vno pane participamus. Videte Israel, secundum carnem, nonne qui edunt hostias, cōmunicant altari? Quid igitur dico, quod idolum aliquid est, aut, quod imolatum idolo aliquid est? Non: verum quod ea, quæ imolant gentes, dæmoniis imolant, & nō deo. Nolo autē vos cōmunicare dæmoniis: non potestis calicem dñi bibere, & calicē dæmoniorū. Non potestis mensæ dñi participare, & mensæ dæmoniorum. An ad zelū puocamus dñm? Nūquid fortiores eo sumus? Oīa in mea sunt potestate, sed non oīa conferunt. Oīa in mea sunt potestate, sed non oīa ædificant. Nemo id, quod suū est, querat, sed quisque quod alterius.

Propter quod charissimi Domini mihi, fugite ab idolō cultura. Vt prudētibus loquor: vos ipsi iudicate quod dico. Calix benedictionis cui benedicimus, nōne cōmuniō sanguinis Christi ē? panis, quē frangimus, nōne participatio corporis dñi est? Quoniā vnus panis, & vnum corpus multi sumus? oēs, qui de vno pane & de vno calice participamus. Videte Israel secundum carnem. Nonne qui edunt hostias, participes sunt altaris? Quid ergo dico quod idolis immolatum sit aliquid? aut quod idolum sit aliquid? Sed quod quæ immolant gentes, dæmoniis immolant, & non deo. Nolo autem vos socios fieri dæmoniorū. Nō potestis calicē domini bibere, & calicem dæmoniorum. nō potestis mensæ dñi participes esse, & mensæ dæmoniorū. An æmulamur dñm? Nūquid fortiores illo sumus. Oīa mihi licēt, sed nō oīa expediūt. Oīa mihi licent: sed non oīa ædificant. Nemo quod suū est querat, sed quod alterius.

Πρὸς τοὺς Καρινθίους, α΄.

Πάν τὸ ἐν μακέλλῳ πω-
λούμενον, ἐσθίετε, μὴδὲν ἀ-
νακρίνοντας, διὰ τὴν σωεί-
δρασιν. Τοῦ γὰρ κυρίου ἡ γῆ,
καὶ τὸ πλήρωμα αὐτῆς.

Εἰδέτε τις καλεῖ ὑμᾶς τῶν ἀ-
πίστων, καὶ θέλετε προσέβημι,
πάν τὸ παρεπιθέμενον ὑμῖν,
ἐσθίετε, μὴδὲν ἀνακρίνοντας
διὰ τὴν σωείδρασιν.

Ἐὰν δέ τις ὑμῖν εἴπῃ, τὸτο
ἀδωλόβυτόν ἐστι, μὴ ἐσθίετε,
δι' ἐκεῖνον τὸν κηρύσσοντα,
καὶ τὴν σωείδρασιν. τῷ γὰρ
κυρίου ἡ γῆ, καὶ τὸ πλήρω-
μα αὐτῆς. Σωείδρασιν δὲ

λέγω, οὐχὶ τὴν ἐμυτῶ, ἀλ-
λά τὴν τῷ ἑτέρου. ἵνα τί
γὰρ ἡ ἐλευθερία μου κρίνεται
ὑπὸ ἄλλης σωμοδῆσεως;

Εἰ δὲ ἐγὼ χάριτι μετέχω, τί
βλασφημοῦμαι, ὑπερὸν ἐγὼ
ἀχαρισῶ; Ἐἴτε ὄμω ἐσθί-
ετε, ἢτε πίνετε, ἢτε τι ποι-
εῖτε, πάντες ἕως δόξαν τοῦ
ποιεῖτε. ἀπρόσκοποι γίνεσθε,
καὶ Ἰουδαίοις, καὶ Ἕλλησι,
καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ τοῦ θεοῦ.

Καθὼς καὶ ἐγὼ πάντες πᾶσιν
ἀρέσκω, μὴ ζητῶν τὸ ἐμυτῶ
συμφέρον, ἀλλὰ τὸ τῶν πολ-
λῶν, ἵνα σωθῶσι.

Μιμηταὶ μου γίνεσθε, κα-
θὼς καὶ ἐγὼ Χριστοῦ.

editio posterior

Omne, qđ in macello ven-
ditur, edite, nihil interro-
gantes ppter cōsciam. Dñi
siquidē est terra, & plenu-
do eius. Quod siqs vocat
vos infideliū, & vultis ire,
quicqđ apponit vobis, edi-
te, nihil interrogantes pp-
cōsciam. Quod siqs vobis
dixerit, hoc simulachris i-
molatum est, ne edatis pro-
pter illum, qui iudicavit, &
ppter cōsciam. Dñi siquidē
est terra, & plenitudo eius.
Porto cōsciam dico, non
tuā, sed illius alterius. Cur
enim libertas mea iudica-
tur ab alia cōsciētia? Quod
si ego cū gratia participo,
cur ob id mihi male dicit,
pro quo ego gratias ago?
Siue igitur editis, siue bibi-
tis, siue quid facitis, omnia
in gloriam dei facite. Ta-
les estote, vt nullum p̄bea-
tis offendiculum, neq; Iu-
dæis, neq; Græcis, neq; ec-
clesiæ dei: quemadmodū
ego per omnia omnibus
placeo, non quærens meā
ipſius vtilitatem, sed mul-
torum, vt salui fiant.
Imitatores mei estote,
sicut & ego Christi.

Omne, qđ in macello venundatur, edite, nihil disquirentes pp conscientiam: nam dñi est terra & plenitudo eius. Siquis aut infidelium vos accersit & vultis p̄ficisci, omne qđ apponitur vobis edite, nihil disquirentes pp conscientiam. Si aut quispiam vobis dicat. Hoc idolis imolatum est, nolite edere pp illum, qui indicavit, & pp conscientiam (Dñi enim est terra & plenitudo eius) cōscientiam aut dico, nō tuam ipsius, sed alterius. Ut qđ enim libertas mea aliena iudicatur conscientia? Si ego cum gratia participo, quid blasphemor pro quo gratias ago? Proinde siue comeditis, siue bibitis, siue quicq̄ facitis, oīa in gloriam dei facite. Sine offensione estote, & Iudæis, & Gētilibus, & ecclesiæ dei: quēadmodū & ego p oīa oib⁹ placeo, nō quærēs meā ipsi⁹ vtilitatē, sed multorū, vt salui fiāt. Imitatores mei estote, vt & ego Christi.

Omne, qđ in macello venit, manducate, nihil interrogantes propter conscientiam, dñi est terra & plenitudo eius. Siquis vocat vos infidelium ad coenā, & vultis ire, omne, quod vobis apponitur, manducate, nihil interrogantes conscientiam. Siquis autē dixerit, Hoc imolatum est idolis, nolite manducare propter illum, qui indicavit, & propter conscientiam, conscientiam autem dico, non tuam, sed alterius, vt qđ enim libertas mea iudicatur ab alia conscientia? Si ego cū gratia participo, qđ blasphemor pro eo qđ gratias ago? Siue ergo manducatis, siue bibitis, vel aliud quid facitis, omnia in gloriam dei facite. Sine offensione estote Iudæis & gentibus, & ecclesiæ dei, sicut & ego per omnia omnibus placeo, non quærrens quod mihi vtile est, sed quod multis, vt salui fiant. Caput. XI. Imitatores mei estote, sicut & ego Christi.

Sup. vi. c

Eccl. xxx

v ii. d

Psal. xxiii

4

Colos. iii.

c

Ἐπαινω δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, ὅτι
πάντα μου μέμνητε. καὶ καὶ
θῶς παρέρωκα ὑμῖν, τὰς πα
ρεδόσεις κατέχετε. Θέλω δὲ
ὑμᾶς εἰδέναι, ὅτι πικτὸς ἂν
ἀνδρὸς ἢ κεφαλῆ, ὁ Χριστὸς ἐστὶ.
κεφαλὴ δὲ γυναικὸς, ὁ αἰὲρ.
κεφαλὴ δὲ Χριστοῦ, ὁ Θεός.

Πᾶς αἰὲρ προσελχόμενος,
ἢ προφητεύων, κατὰ κεφα
λῆς ἔχων, κατακύνει τὴν κε
φαλὴν αὐτοῦ. Πᾶσα δὲ γυ
νὴ, προσελχόμενη ἢ προφη
τεύουσα ἀκατακλύπτω τῇ κε
φαλῇ, κατακύνει τὴν κε
φαλὴν ἑαυτῆς. Ἐν γὰρ ἐστὶ καὶ
τὸ αὐτὸ τῇ ἐξουσίᾳ. εἰ γὰρ
οὐ κατακαλύπτεται γυνὴ, καὶ
κείρω. εἰ δὲ αἰσχροὺν γυ
ναικὴ τὸ κείρω. ἢ ἐξουσί
ᾳ σου, κατακαλυπείτω.

Αἰὲρ μὲν γὰρ οὐκ ὀφθαί
κατακαλύπτεται τὴν κεφα
λῆν, εἰκὼν καὶ δόξα θεοῦ ὑ
πάρχων. Γυνὴ δὲ δόξα ἀν
δρὸς ἐστίν. Οὐ γὰρ ἐστὶν αἰ
νὴρ ἐκ γυναικὸς, ἀλλὰ γυνὴ
ἐκ ἀνδρὸς. Καὶ γὰρ οὐκ ἐκτί
θη αἰὲρ διὰ τὴν γυναικα, ἀλ
λὰ γυνὴ διὰ τὸν ἀνδρα.
διὰ τὸτο ὀφθαί ἢ γυνὴ ἔξου
σίαν ἔχει ἐπὶ τῆς κεφαλῆς,
διὰ τοὺς ἀγγέλους,

Collaudo autem vos
fratres, quod omnia
mea memoria tenetis :
& quemadmodum tra
didi vobis instituta te
netis. Sed volo vos
scire, quod omnis viri
caput Christi deus.

Omnis vir orans, aut
prophetans, quicquam
habens in capite, probro
afficit caput suum. Om
nis vero mulier orans aut
prophetans non velato
capite, dehonestat caput
suum. Nam id perinde
est prorsus, ac si rasa esset.
Etenim si non velatur mu
lier, etiam tondeatur.

Quod si scædum est mu
lieri tonderi aut radi, vele
tur. Vir quidem non de
bet velare caput, cum is
imago sit & gloria dei.

At mulier gloria viri est.
Non enim est vir ex mu
liere, sed mulier ex viro.
Neque enim conditus est
vir propter mulierem, sed
mulier propter virum.

Propter hoc debet mulier
potestatem habere in ca
pite, propter angelos,

Laudo autem vos fratres, quod omnium, quæ mea sunt meministis: & quem admodum tradidi vobis, traditiones meas tenetis. Vos autem scire velim, quod omnis viri caput, Christus est: caput autem mulieris, vir: caput vero Christi, deus. Omnis vir, qui orat, aut prophetat, velatum caput habens, dedecori est capiti suo. Omnis etiam mulier aut orans aut prophetans, non velato capite, dedecore afficit caput suum. Vnum enim est, atque idem, ac si esset detonsa. Si itaque non velatur mulier, detondeatur: quod si turpe est mulieri detonderi, aut abradi, veletur. At vir non debet velare caput, cum sit imago & gloria dei: mulier vero, gloria viri est. Non enim est vir ex muliere, sed mulier ex viro: etenim non creatus est vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Quapropter debet mulier potestatem habere in capite, propter angelos.

Laudo autem vos fratres, quod per omnia mei memores estis: & sicut tradidi vobis, præcepta mea tenetis. Volo autem vos scire quod omnis viri caput Christus est. caput autem mulieris, vir: caput vero Christi deus. Omnis vir orans, aut prophetans velato capite: deturpat caput suum. Omnis autem mulier orans, aut prophetans non velato capite, deturpat caput suum. vnum enim est, ac si decaluetur. Nam si non velatur mulier, tondeatur. Si vero turpe est mulieri tonderi aut decaluari: velet caput suum. Vir quidem non debet velare caput suum: quoniam imago & gloria dei est: mulier autem gloria viri est. Non enim vir ex muliere est, sed mulier ex viro. Et enim non est creatus vir propter mulierem, sed mulier propter virum. Ideo debet mulier velamen habere supra caput suum, & propter angelos.

Ephes. v.

B

Gen. ii. d

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.
 πλὴν οὔτε αὐτὴ χωρὶς γυναικὸς, οὔτε γυνὴ χωρὶς αὐτοῦ ἐν κυρίῳ. ὡς περ γὰρ ἡ γυνὴ ἐκ τοῦ ἀνδρός, ὁμοίως καὶ ὁ αὐτὴ διατῆς γυναικὸς, τὸ δὲ πάντα ἐκ τοῦ θεοῦ. ἐν ᾧ μὲν αὐτοῖς κρίνατε, πρέπον ἐστὶ, γυναικῶκα ἀκατακτάλυστον τῷ θεῷ προσέχεσθαι; ἢ οὐδὲ αὐτὴ ἡ φύσις διδάσκει ὑμᾶς, ὅτι αὐτὴ μὲν ἐκ ἀνκομᾶ, ἀπὸ μίας αὐτῷ ἐστὶ, γυνὴ δὲ ἐκ ἀνκομᾶ, δύο καὶ αὐτῆς ἐσιν; ὅτι ἡ κόμη αὐτῆς περιβολοῦ διέδοται. εἰ δὲ τις δοκῆ φιλόνηκθ' εἶναι, ἡμεῖς τοιαύτην συνήθειαν οὐκ ἔχομεν, οὐδὲ αὐτὴ ἐκκλησίαι τοῦ θεοῦ. Τοῦτο δὲ παραγγέλλω οὐκ ἐπαυθῶ, ὅτι οὐκ εἰς τὸ κρεῖττον, ἀλλ' εἰς τὸ κ' ἵπτον συνερχέσθε. Πρῶτον μὲν γὰρ συνερχομένων ὑμῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, ἀκούω, χίσματα ἐν ὑμῖν ὑπάρχειν, καὶ μέρος τί πισύω. δεῖ γὰρ καὶ αἰρέσεως ἐν ὑμῖν εἶναι, ἵνα οἱ δοκιμαί, φατεροὶ γένωνται ἐν ὑμῖν. Συνερχομένων ὁμοῦ ὑμῶν ἐπὶ τῷ αὐτῷ, οὐκ ἐστὶ κυριακὸν δεῖπνον φαγεῖν, ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον δεῖπνον προλαμβάνει ἐν τῷ φαγεῖν. καὶ ὅς μὲν πάντῃ,

editio posterior
 alioq neq; vir absq; muliere, neq; mlr absq; viro in dño. Nā que admodū mlr ex viro est, ita & vir p mulierē: oīa vero ex deo. Inter vos ipsos iudicate: num decorū est: mulierē nō velatam, deum orare? An ne natura quidem ipsa hoc docet vos, qđ viro quidē, si comatus fuerit, pbro fit? qđ tra mulieri si comata fuerit, glorię sit, eo qđ comap velamine data sit. Ceterum, si quis videtur contētiōsus esse nos hmōi consuetudinē non habemus, neq; ecclesię dei. Illud tñ p̄cipiens non laudo, quod non in melius, sed in deteriorius conuenitis. Nam primum quidem cum conuenitis in ecclesia, audio diffidia in vobis eē, & aliqua ex parte credo: Oportet enim & sectas in vobis eē, quo qui probati sunt, manifesti fiant inrer vos. Igitē cū conuenitis in eūdē locū, nō licet dñicā cenā edere, quod vnusquisq; propria cenā occupat in edēdo. Et hic quidem esurit.

Veruntamen neq; vir sine muliere, neq; mulier sine viro in domino: nam quæadmodum mulier ex viro, hunc in modum & vir per mulierem. Omnia autem ex deo. In vobis ipsis iudicate, an decens est mulierem invelatam deum orare? An non vero ipsa natura docet vos? quia si vir quidem comatus est, dedecus est ei: mulier vero si comata est, honor est ei, quia comam pro velamine data est. Si quis autem videtur contentiosus esse, nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesie dei. Hoc autem admonens, non laudo: quod non in melius, sed in deterius convenitis. Primum quidem cum vos convenitis in ecclesiam, audio iter vos scismata esse: & partim credo: nam oportet & hæreses in vobis esse, ut per prophetas manifesti sint in vobis. Cum igitur convenitis simul, non est amplius dominicam coenam manducare. Nam quisque propria coenam anticipat manducando, & hic quidem esurit.

Veruntamen neque vir sine muliere, neque mulier sine viro in domino. Nam sicut mulier de viro, ita & vir per mulierem. Omnia autem ex deo. Vos ipsi iudicate, decet mulierem non velatam orare deum? Nec ipsa natura docet vos, quod vir quidem si comam nutriat, ignominia est illi: mulier vero si comam nutriat, gloria est illi: quoniam capilli per velamine ei dati sunt. Siquis autem videtur contentiosus esse: nos talem consuetudinem non habemus, neque ecclesia dei. Hoc autem precipio: non laudans, quod non in melius, sed in deterius convenitis. Primum quidem convenientibus vobis in ecclesia, audio scissuras esse inter vos & ex parte credo. Nam oportet & hæreses esse, ut qui probati sunt, manifesti fiat in vobis. Convenientibus ergo vobis in unum: iam non est dominicam coenam manducare. Unusquisque sua coenam presumat ad manducandum. Et alius quidem esurit.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄

ὅς δὲ μεθύει. μὴ γὰρ αἰ—
κίας οὐκ ἔχετε εἰς τὸ εἶ—
δίαν καὶ πίναν; ἢ τῆς ἐκί—
κλησίας τοῦ θεοῦ καταφρο—
νᾶτε, καὶ κατακαίνετε τοὺς
μὴ ἔχοντας; τί ὑμῖν εἶ—
πω; ἐπαυνέσω ὑμᾶς; ἐν
τούτῳ οὐκ ἐπαυνῶ.

Εγὼ γὰρ παρέλαβον ἀπὸ τοῦ
κυρίου, ὃ καὶ παρέδωκα ὑ—
μῖν, ὅτι ὁ κύριος Ἰησοῦς ἐν τῇ
νυκτὶ ἣ παρεδίδοτο, ἔλα—
βεν ἄρτον, καὶ ἀχαριστήσας
ἔκλασε, καὶ εἶπε. λάβετε,
φάγετε, τοῦτό μου ἐστὶ τὸ σῶ—
μα, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν κλωμέ—
νον. τοῦτο ποιᾶτε ὡς τὴν εἰ—
μὴν ἀνάμνησιν. ὡς κύτος καὶ
τὸ ποτήριον μετὰ τὸ διαπνῆ—
σαι, λέγων, τοῦτῃ τὸ πο—
τήριον ἢ κοινὴ διαθήκη ἐστὶν
ἐν τῷ ἐμῷ αἵματι, τοῦτο ποιᾶ—
τε, ὡς ὅτις ἂν πίνετε, εἰς τὴν
εἰμὴν ἀνάμνησιν. ὡς ὅτις γὰρ
ἂν ἐδίητε τὸν ἄρτον τοῦτον,
καὶ τὸ ποτήριον τοῦτο πίνη—
τε, τὸν θάνατον τοῦ κυρίου κα—
ταγγέλλετε, ἄχρις οὗ ἂν ἔλ—
θῃ. Ὡστε ὅς ἂν ἐδίη
τὸν ἄρτον τοῦτον, ἢ τὴν
τὸ ποτήριον τοῦ κυρίου ἀνα—
ξίως, ἔνοχος ἔσται τοῦ σώμα—
τος καὶ αἵματος τοῦ κυρίου.

editio posterior

illevero ebrus est. Nam si
nè domos non habetis ad
edendū & bibendum? An
ecclesiā dei cōtemnitis, &
pudfacitis eos, qui nō ha—
bent? Quid vobis dicam?
Laudabo vos? In hoc nō
laudo. Ego. n. accepi à do—
mino, quod & tradidi vo—
bis quod dominus Iesus,
in ea nocte, qua traditus
est, accepit panem, & post—
quam gratias egisset, fre—
git, ac dixit: Accipite, edi—
te: Hoc meum est corpus,
quod pro vobis frangitur,
hoc facite in mei comme—
morationem. Ad eundem
modum & poculum, per—
acta coena, dicēs: Hoc po—
culum noui testamentum
est in meo sanguine, hoc
facite quotiescunq; biberi—
tis, in mei commemoratio—
nem. Quotiescunq; enim
comederitis panem hunc,
& de poculo biberitis, mor—
tem domini annunciatīs,
donec venerit. Itaq; quis
quis ederit panem hunc,
aut biberit de poculo do—
mini indigne, reus erit cor—
poris & sanguinis domini.

Ille vero ebrius est. Nunquid enim domos habetis ad edendū & bibendum? An ecclesiam dei contēnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid igitur dico? Laudabo vos ī hoc? Non laudo. Ego enim accepi à dño, quod & tradidi vobis, q̄ dñs Iesus, in ea nocte, qua tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit. Accipite, & manducate, hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur: hoc facite in mei remiscentiam. Similiter & calicem postea q̄ cœnatum est, dicens. Hic calix, nouum testamētum est in meo sanguine: hoc facite quotiescunq; biberitis, in mei remiscentiam. Quotiescūq; enim māducaueritis panem hunc, & calicem biberitis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Quare quicumque manducauerit panem hunc, aut biberit calicem domini indigne, reus erit corporis & sanguinis domini.

Alius autem ebrius est. Nunquid domos non habetis ad manducandum & bibendum? Aut ecclesiam dei contēnitis, & confunditis eos, qui non habent? Quid dicam vobis? Laudo vos. In hoc non laudo. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis: quoniam dominus Iesus in qua nocte tradebatur, accepit panem, & gratias agens, fregit, & dixit. Accipite, & manducate: hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem, postquam cœnauit, dicens: Hic calix: nouum testamētum est in meo sanguine: hoc facite, quotiescunq; biberitis, in meam commemorationem. Quotiescunq; enim māducabitis panem hūc, & calicem biberitis, mortem domini annunciabitis, donec veniat. Ita, quicumq; māducauerit panē, & biberit calicem dñi indigne, reus erit corporis & sanguis dñi.

Mat. xxvi

c

Mar. xx

iiij. c

Lu. xxij. c

F

ioan. vi.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. κ΄.

Δοκιμαζέτω δὲ ἄνθρωπος ἑαυτὸν, καὶ οὕτως ἐκ τοῦ ἄρτου ἐδίετω, καὶ ἐκ τοῦ ποτηρίου πινέτω. Ὁ γὰρ ἐδίωκε καὶ πίνων ἀναξίως, κτήμα ἑαυτοῦ ἐδίει καὶ πίνει, μὴ διακρίνων τὸ σῶμα τοῦ κυρίου. Διὰ τοῦτο ἐν ὑμῖν πολλοὶ ἀδενεῖς καὶ ἄρρωστοι, καὶ κοιμῶνται ἴκανοί. ἢ γὰρ ἑαυτοὺς διακρίνομεν, οὐκ ἂν ἐκρινόμεθα. κρινόμενοι δὲ ὑπὸ κυρίου ποιηθήμεθα, ἵνα μὴ σὺν τῷ κόσμῳ κατακριθῶμεν. Ὡστε ἀδελφοί μου συνερχόμενοι εἰς τὸ φαγεῖν, ἀλλήλους ἐκδέχεσθε. Εἰ δὲ τις πεινᾷ, ἐν οἷ καὶ ἐδίετω, ἵνα μὴ εἰς κτήμα σιωπήσῃ. τὰ δὲ λοιπὰ, ὡς ἂν ἔλθω, διατάξομαι.

Περὶ δὲ τῶν πνευματικῶν ἀδελφοί, οὐ θέλω ὑμᾶς ἀγνοεῖν. οἴδατε ὅτι ἔζην ἡμετεροὶ πρὸς τὰ εἰδωλὰ τὰ ἄφωνα, ὡς ἂν ἤγετε ἀπαγομένοι. διὸ γνωρίζω ὑμῖν, ὅτι οὐδεὶς ἐν πνεύματι θεοῦ λαλῶν, λέγει ἀνάθεμα Ἰησοῦ. καὶ οὐδεὶς διώκεται εἰπεῖν κύριον Ἰησοῦν, εἰμὶ ἐν πνεύματι ἁγίῳ. Διακρίσεις δὲ χαρισμάτων εἰσὶ, τὸ δὲ αὐτὸ πνεῦμα. καὶ διακρίσεις διακοινωνῶν εἰσὶ, καὶ ὁ αὐτὸς κύριος.

editio posterior

Probet aut homo seipsum, & sic de pane illo edat, & de poculo illo bibat. Nam qui edit aut bibit indigne, iudicium sibiipso edit & bibit, non diiudicans corpus dñi. Propter hoc iter vos multi imbecilles & inuvalidi, & dormiunt multi. Et eni si nosipfos diiudicassetis, haudquaquam iudicati fuissetis. At cum iudicamur, a dño corripimur, ne cum mundo cõdenemur. Itaque fratres mei cum uenitis ad comedendum aliud aliud expectate. Quod si quis esurit, domi edat, ne ad cõdenationem ueniat. Cætera uero cum uenero, disponam. Porro de spiritalibus fratres, nolo vos ignorare. Scitis quod gentes fuistis, & ad simulachra muta utcumque ducebamini sequentes. Quapropter notum uobis facio, quod nullus per spiritum dei loquens, dicit anathema Iesum: & nemo potest dicere dominum Iesum, nisi per spiritum sanctum. Diuisiones autem donorum sunt, sed idem spiritus, & diuisiones ministeriorum sunt, & idem dominus:

Probet autem homo se ipsum, & sic ex pane edat, & ex calice bibat: quod enim edit & bibit indigne, iudicium sibi edit & bibit, non diiudicans corpus domini. Propter hoc in vobis multi debiles sunt & infirmi, & dormiunt multi: si enim nos ipsos discutere mus, nequaquam iudicamur. At iudicati, a domino corripiamur, ut non cum mundo condemnemur. Quare fratres mei, cum venitis ad manducandum, vos invicem expectate: (si quis autem esurit, domi edat) ut non in iudicium conveniat: reliqua vero, cum veniam, ordinabo.

De spiritualibus autem, nolo fratres vos ignorare. Scitis, quod cum gentes eratis, quo pacto ad idola mutabamini, seducti. Quapropter certiores vos facio, quod nemo in spiritu dei loquens dicit anathema Iesu, & nemo potest dicere dominum Iesum, nisi in spiritu sancto. Divisiones autem honorum sunt, idem autem spiritus, & divisiones ministracionum sunt, & idem dominus.

Probet autem seipsum homo, & sic de pane illo edat, & de calice bibat. Qui enim manducat & bibit indigne, iudicium sibi manducat & bibit, non diiudicans corpus domini. Ideo inter vos multi infirmi & imbecilles, & dormiunt multi. Quod si nosmetipsos diiudicaremus, non utique iudicaremur. Dum iudicamur autem, a domino corripiamur, ut non cum hoc mundo damnemur. Itaque fratres mei, cum venitis ad manducandum, invicem expectate. Si quis esurit domi manducet, ut non in iudicium veniat. Cetera autem, cum venero, disponam.

Caput. XII.

De spiritualibus autem, nolo vos ignorare fratres. Scitis autem, quoniam cum gentes essetis, ad simulachra mutabamini eutes. Iam notum vobis facio, quod nemo in spiritu dei loquens, dicit anathema Iesu: & nemo potest dicere dominus Iesus, nisi in spiritu sancto. Divisiones vero gratiarum sunt, idem autem spiritus: & divisiones ministracionum sunt, idem autem dominus.

Mer. ix. j

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
 Καὶ διαμερίσεις ἑνεργημάτων
 αἰσίν, ὁ δὲ αὐτὸς ἐστὶ θεός,
 ὁ ἑνεργῶν τὰ πάντα ἐν πα-
 σιν. Ἐκάτω δὲ δίδοται
 ἢ φανέρωσις τοῦ πνεύματος,
 πρὸς τὸ συμφέρον. ἢ μὲν
 γὰρ διὰ τοῦ πνεύματος δίδ-
 οται λόγος σοφίας, ἄλλω
 δὲ λόγος γνώσεως, κατὰ τὸ
 αὐτὸ πνεῦμα. ἕτερον δὲ πί-
 σις, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύματι.
 ἄλλω δὲ χαρίσματα ἰα-
 μάτων, ἐν τῷ αὐτῷ πνεύ-
 ματι, ἄλλω δὲ ἑνεργημάτων δυν-
 αμέων, ἄλλω δὲ προφητεία, ἄλ-
 λω δὲ διακρίσεις πνευμάτων,
 ἕτερον δὲ γένη γλωσσῶν, ἄλ-
 λω ἑρμηνεία γλωσσῶν.
 πάντα δὲ ταῦτα ἑνεργᾷ τὸ
 ὄν καὶ τὸ αὐτὸ πνεῦμα,
 διακροῦν ἰδίᾳ ἐκείνῳ, κα-
 θὼς βούλεται. Καθε-
 πωρ γὰρ τὸ σῶμα ἐν ἐστὶ,
 καὶ μέλη ἔχει πολλὰ, πάν-
 ται δὲ τὰ μέλη τοῦ σώ-
 ματος τοῦ ἐνός, πολλὰ ὄν-
 ται, ἐν ἐστὶ σῶμα, οὐ-
 τω καὶ ὁ Χριστός. καὶ γὰρ
 ἐν ἐνὶ πνεύματι ἡμεῖς πάν-
 τες ἢς ἐν σῶμα ἐβαπτίσθη-
 μεν, εἴτε Ἰουδαῖοι, εἴτε Ἕλ-
 ληνες, εἴτε δούλοι, εἴτε
 ᾠδῆροισι, καὶ πάντες εἰς ἐν
 πνεῦμα ἐποτίσθημεν.

editio posterior
 & diuisiones operationū
 sunt, sed idem est deus,
 efficiens omnia in omni-
 bus. Vnicuiq; vero datur
 manifestatio spiritus ad id
 quod expedit. Nam huic
 quidem per spiritū datur
 sermo sapientiæ, alii vero
 sermo scientiæ secundum
 eundem spiritum: alii ve-
 ro fides per eundem spi-
 ritum, alii vero dona sana-
 tionum per eundem spm̄, alii
 vero efficaciam potentiariū,
 alii vero prophetia, alii vero
 discretionēs spirituum, alii
 vero genera linguarū, alii
 vero interpretatio lingua-
 rum, sed omnia hæc effi-
 cit vnus ille & idem spi-
 ritus, diuidens peculiari-
 ter vnicuique, sicuti vult.
 Quæadmodum enim cor-
 pus vnum est, & membra
 habet multa: omnia ve-
 ro membra corporis vni-
 us multa cum sint, vnum
 sunt corpus, sic & Chris-
 tus. Etenim per vnum spi-
 ritum vos omnes in vnū
 corpus baptizati sumus, si-
 ue Iudæi, siue Græci, siue
 serui, siue liberi, & omnes
 vnum spiritum hausimus.

Et diuisiones operationū sunt: idem vero est deus, qui operat̄ omnia in omnibus. Vnusquisq; vero datur manifestatio spiritus ad vtilitatē: huic etenim, per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem, sermo cognitionis s̄m eundem spiritum: alii vero, fides in eodem spiritu: & alii, dona sanitatum in eodem spiritu: & alii, operationes potestatum: alii autem, prophetia: alii vero, discretionēs spirituum: & alii, genera linguarum: & alii, interpretatio linguarum: omnia aut̄ hęc, operatur vnus & idem spiritus, diuidens singillatim, vnicuiq; quemadmodum vult. Quēadmodum enim corpus vnum est, & membra habet multa, oīa tñ mēbra vnus corporis cū multa sint, vnū corpus est: sic & Christus. Etenim in vno spiritu, nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vnum spiritum irrigati sumus.

Et diuisiones operationum sunt: idem vero deus, qui operatur omnia in omnibus. Vnicuique autem datur manifestatio spiritus, ad vtilitatem. Alii quidem, per spiritum datur sermo sapientiæ: alii autem, sermo scientiæ, s̄m eundem spiritum: alteri, fides, in eodem spiritu: alii, gratia sanitatum, in vno spiritu: alii, operatio virtutum: alii, prophetia: alii, discretio spirituum: alii, genera linguarū: alii, interpretatio sermonum. Hęc autem omnia operatur vnus atq; idem spiritus, diuidens singulis prout vult. Sicut enim corpus vnum est, & membra habet multa: omnia autem membra corporis, cum sint multa, vnum tamen corpus sunt: ita & Christus. Etenim in vno spiritu, omnes nos in vnum corpus baptizati sumus, siue Iudæi, siue Gentiles, siue serui, siue liberi, & omnes in vno spiritu potati sumus.

Ro. xij. a
Eph. iij. b

Καὶ γὰρ τὸ σῶμα οὐκ ἔστιν ἓν μέ-
 λος, ἀλλὰ πολλά. ἔάν τις
 πηρὸς τοῦς, ὅτι οὐκ εἰμι χεῖρ,
 οὐκ εἰμι ἐκ τοῦ σώματος, οὐκ πα-
 ρὰ τοῦτο οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώμα-
 τος; καὶ ἔάν τις πηρὸς τοῦς, ὅτι
 οὐκ εἰμι ὀφθαλμός, οὐκ εἰμι
 ἐκ τοῦ σώματος, οὐκ παρὰ τοῦ-
 τοῦ οὐκ ἔστιν ἐκ τοῦ σώματος; ἢ
 ὅλον τὸ σῶμα ὀφθαλμός, ποῦ
 ἢ ἀκοή; Εἰ ὅλον ἀκοή, ποῦ
 ἢ ὄσφρησις; νυνὶ δὲ ὁ θεὸς
 ἔθετο τὰ μέλη, ἕν ἕκαστον
 αὐτῶν ἰν τῷ σώματι, καθὼς
 ἠθέλησεν. εἰ δὲ ἢν τὰ πᾶν-
 τα ἓν μέλος, ποῦ τὸ σῶμα;

Νυνὶ δὲ πολλά μὲν μέλη,
 ἓν δὲ σῶμα. οὐ διώκονται δὲ
 ὁ ὀφθαλμός ἐπὶ τῇ χειρὶ,
 χρεῖαν σου οὐκ ἔχω. ἢ πάλιν
 ἢ κεφαλὴ τοῖς ποσὶ, χρεῖαν ὑ-
 μῶν οὐκ ἔχω, ἀλλὰ πολλὰ
 μάλλον, τὰ δοκοῦντα μέλη
 τοῦ σώματος ἀδυνάστερα ὑπαρ-
 χαν, ἀναγκαστικῶς. καὶ ἢ δο-
 κοῦντο ἀπρότερον εἶναι τοῦ σώ-
 ματος, τούτοις πᾶν περισσο-
 τέραν περιτίθειτο. καὶ τὰ
 ἀχρήμονα ἡμῶν, ἀχρημοσύ-
 νην περισσοτέραν ἔχει. τὰ
 δὲ ἀχρήμονα ἡμῶν, οὐ χρεῖαν
 ἔχει. ἀλλ' ὁ θεὸς συνεκέρ-
 σεν τὸ σῶμα, τῷ ὑπερομῶτι
 περισσοτέραν δόξας πᾶν,

Etenim corpus nō est vnū
 membrū, sed multa. Si di-
 cat pes, non sum manus,
 non sum de corpore, num
 idcirco non est de corpe?
 Et si dicat auris, non sum
 oculus, nō sum de corpe?
 num ideo non est de cor-
 pore? Si totum corpus ocu-
 lus, vbi auditus? Si totum
 auditus, vbi olfatus? Nūc
 autē deus posuit membra
 vnūquodq; singulatim in
 corpore, quē admodum vo-
 luit. Quod si essent omnia
 vnū mēbrum, vbi corpus?
 Nunc autē multa qdē mem-
 bra, vnū vero corpus. At
 nō pōt oculus dicere ma-
 nu, nō ē mihi opus te: aut
 rursum caput pedibus, nō
 est mihi opus vobis: Immo
 multo potius, quæ vident
 membra corporis imbecil-
 lora esse: necessaria sunt:
 & quæ putamus minus ho-
 nesta esse corpis, his hono-
 rē vberiorē apponimus: &
 indecora nri copiosiore
 decorē hnt. Cæterū q̄ de-
 cora sunt nri, nō indigēt.
 Sed deus simul tempera-
 uit corpus, ei cui deerat, co-
 piosiorē addens honorē,

Nam & corpus nō est mēbrum vnū, sed multa: si dicat pes, quia non sum manus, non sum de corpore, nequaquā pp hoc nō est de corpore: & si dicat auris, quia non sum oculus, non sum de corpore, nequaquā pp hoc non est de corpore. Si totū corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autē posuit deus mēbra, vnum quodq; eorū in corpore, quēadmodū voluit: si autē essent oīa vnum mēbrū, vbi corpus? Atqui nunc multa mēbra, vnum autē corpus. Non pōt autē oculus dicere manui, non es mihi vsui: aut rursus caput pedibus, vobis nō egeo: sed multo magis mēbra corporis, q̄ vident̄ infirmiora eē, necessaria sūt, & q̄ existiamus ihonorabiliora eē corpis, iis honorē abundātiore circōponimus: & q̄ turpia nra sūt, abundātiore ornant̄ venustate: venusta at̄ nra, nequaquā egēt, sed de⁹ cōtēpauit corp⁹ ei, qđ defectū patiebat, ampliore largiēs honorem.

Nā & corpus, nō est vnum mēbrū, sed multa. Si dixerit pes, qm̄ nō sū manus, nō sum de corpore: nō iō nō est de corpore? Et si dixerit auris, qm̄ nō sū ocul⁹, non sum de corpore: non ideo non est de corpore? Si totum corpus oculus, vbi auditus? Si totum auditus, vbi odoratus? Nunc autē posuit deus mēbra, vnumquodq; eorū in corpore sicut voluit. Qđ si essent oīa vnum mēbrū, vbi corpus? Nunc autem multa quidem mēbra, vnum autē corpus. Non potest autē dicere oculus manui, opera tua non indigeo: aut iterū caput pedibus. Non estis mihi necessarii: sed multo magis, quę vident̄ mēbra corporis infirmiora esse, necessaria sunt: & quę putamus ignobiliora mēbra esse corpis, iis honorē abundātiore circūdāmus: & q̄ ihonesta sūt nra, abundātiore honestatē hnt̄: honesta at̄ nra, nulli⁹ egent: sed deus tēperauit corpus, ei, cui deerat, abundātiore tribuēdo honore.

ἵνα μὴ ἠχίσηται ἐν ταῖς σα-
ματι, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ ὑπὲρ
ἑλληλῶν μεριμνῶσι τὰ μέ-
λη. καὶ εἴτε πάσχη ἐν μέ-
λῳ, συμπάσχη πάντοτε τὰ
μέλη. εἴτε δοξάζεται ἐν μέ-
λῳ, συγχαίρει πάντοτε τὰ
μέλη. Ὑμεῖς δὲ ἐσεὶ σώ-
μα χριστοῦ, καὶ μέλη ἐκ μέ-
ρους. καὶ οὓς μὲν ἔδετο ὁ
θεὸς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, πρώτου
ἀποστόλους, δεύτερον προφή-
τας, τρίτον διδασκάλους, ἔ-
πειτα διωκτάς, εἴτω χαρί-
σματα ἰαμάτων, ἐπιτιμίας,
κυβερνήσεις, γένη γλωσσῶν.

Μὴ πάντες ἀπόστολοι; μὴ
πάντες προφῆται; μὴ πάν-
τες διδασκαλοὶ; μὴ πάντες
διωκταί; μὴ πάντες χαρί-
σματα ἔχουσιν ἰαμάτων;
μὴ πάντες γλώσσας λαλοῦσι;
μὴ πάντες διεκρινάουσι; ἴ-
δούτε δὲ τὰ χαρίσματα τὰ
κρείττονα. καὶ ἐπὶ καθ' ὑπερ-
βολὴν ὁ δὸν ὑμῖν δείκνυμι.

Ἐὰν ταῖς γλώσσαις τῶν
ἰσθρῶπων λαλῶ καὶ τῶν
ἀγγέλων, ἀγάπην δὲ μὴ ἔ-
χω, γέγονα χαλκὸς ἢ χῶν,
ἢ κύμβαλον ἀλαλάζον. καὶ
εἰ ἐὰν ἔχω προφητείαν, καὶ εἴ-
δῶ τὰ μυστήρια πάντοτε καὶ
πάσων πλὴν γνώσιν,

ne sic dissidium in corpo-
re, sed inuicem alia pro
aliis eandem sollicitudinē
gerant membra. Et siue pa-
tatur vnum membrum, si-
mul patiuntur omnia mē-
bra: siue glorificatur vnū
membrum, simul gaudent
omnia membra. Vos autē
estis corpus Christi & mē-
bra ex parte. Et alios qui-
dem posuit deus in eccle-
sia, primum apostolos, de-
inde prophetas, tertio do-
ctores, deinde potestates,
deinde dona sanationū,
subsidia, gubernationes,
genera linguarū. Num oēs
populi? num oēs pphete?
nū oēs doctores? num oēs
ptātes? num oēs dona hñt
sanationū? nū oēs linguis
loquunt? nū omnes inter-
pretantur? Sectemini ve-
ro dona potiora. Et adhuc
his excellentiorē viam vo-
bis ostendo.

Si linguis hominū loquar
& angelorum, charitatem
aut nō habeā, factus sum
aes resonās, aut cymbalum
tinnies. Et si habeā pphē-
tiam: & nouerim mysteria
omnia, omnēq; scientiam,

Ut nō sit discordia in corpore, sed idem pro se inuicem curent mēbra, & siue patit̄ vnum mēbrum, cōpatiunt̄ omnia membra: siue honorificatur vnum mēbrum, congaudent omnia mēbra. Vos autē estis corpus Christi, & membra ex parte. Et suos quidem posuit deus in ecclesia: primum, a postolos: secundo, pphetas: tertio, doctores: deinde, potestates: postea, dona sanitatum, subuētiōnes, gubernationes, genera linguarum. Nunquid omnes apostoli? nunquid omnes pphetæ? nunquid omnes doctores? nunquid omnes potestates? nūquid omnes dona habent sanitatum? nunquid omnes linguis loquunt̄? nunquid oēs interpretant̄? Zelate potiora dona. Et adhuc p excellentiam vobis viā monstro. Si linguis hoīum loquar & angelorū, dilectionē autē nō habeam, factus sum æres resonans, & cymbalū iubilans: & si habeam pphetiam, & sciam mysteria omnia & oēm cognitionē:

ut nō sit schisma in corpore, sed in idipsum p inuicē sollicita sint mēbra. Et si quid patit̄ vnū mēbrū, cōpatiuntur oīa mēbra, siue gloriat̄ vnū mēbrū cōgaudet oīa mēbra. Vos autē estis corpus Christi: & mēbra de membro. Et quosdā qdē posuit deus in ecclesia: primū apostolos, secūdo pphetas, tertio doctores, deinde virtutes, exinde gratias curatiōnum, opitulationes gubernatiōnes: genera linguarū, interpretationes sermonū. Nunquid oēs apostoli? nunquid oēs pphetæ? nūquid oēs doctores? nunquid oēs virtutes? nunquid oēs gratiam hnt̄ curatiōnū? nunquid oēs linguis loquunt̄? nunquid oēs interpretantur? Aemulamina autē charismata meliora. Et adhuc excellentiorē vitam vobis demonstro. **Caput. XIII.** SI linguis hominū loquar & angelorū, charitatē autē non habeā: factus sum velut æres sonans, aut cymbalū tinniens. Et si hūero prophetiā, & nouerim mysteria oīa, & oēm scientiam:

Ephe. iiii

A

1

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

καὶ εἰ ἂν ἔχω πάσαν τὴν πίσιν, ὥστε ὄρη μεδισάνειν, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν εἰμι. καὶ εἰ ἂν φωνήσω πάντες τὰ ὑπάρχοντά μου, καὶ εἰ ἂν παραδώ τὸ σῶμά μου, ἵνα κενωθῶμαι, ἀγάπην δὲ μὴ ἔχω, οὐδὲν ὠφελοῦμαι.

Ἡ ἀγάπη μακροθυμῆ, χρησάεται. ἡ ἀγάπη οὐ ζηλοῖ. ἡ ἀγάπη οὐ περιφρονεῖται, οὐ φυσιοῦται, οὐκ ἀρχιμονεῖ, οὐ ζητεῖ τὰ ἑαυτῆς, οὐ παροξύνεται, οὐ λογίζεται τὸ κακόν, οὐ χαίρει ἐπὶ τῇ ἀδικίᾳ, συγχάριται δὲ τῇ ἀληθείᾳ, πάντα σέβει, πάντα πιστεύει, πάντα ἐλπίζει, πάντα ὑπομένει. ἡ ἀγάπη οὐδέποτε ἐκπίπτει. εἴτε δὲ προφητεῖαι καταργηθῶσονται, εἴτε γλώσσαις παύσονται, εἴτε γνώσις καταργηθήσεται. Ἐκ μέρους γὰρ γινώσκομεν, καὶ ἐκ μέρους προφητεύομεν. ὅταν δὲ ἔλθῃ τὸ τέλειον, τότε τὸ ἐκ μέρους καταργηθήσεται.

Ὅτε ἤμην νήπιος, ὡς νήπιος, ἐλάλομαι, ὡς νήπιος ἐφρόνουμαι, ὡς νήπιος ἐλογίζομαι. ὅτε δὲ γέγονα ἀνήρ, κατήργηκα τὰ νηπίου. Βλέπομεν γὰρ ἄρτι δὲ ἐσώπρου ἐν ἀινίγματι, τότε δὲ πρόσωπον πρὸς πρόσωπον.

editio posterior

& si habeam omnem fidem, adeo, ut montes locum dimoveam, charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si insumam in alimoniam omnes facultates meas, & si tradam corpus meum, ut comburam, charitatem autem non habeam, nihil utilitatis capio. Charitas patiens est, benigna est, charitas non invidet, charitas non est procerax, non inflatur, non est fastidiosa, non querit quae sua sunt, non irritatur, non cogitat malum, non gaudet de iniustitia, sed congrauidet veritati, omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit, siue prophetiae abolebitur, siue linguae cessabunt, siue scientia abolebitur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. At ubi venerit quod perfectum est, tunc quod ex parte est, abolebitur. Cum essem puer, ut puer loquebar, ut puer sentiebam, ut puer cogitabam. At ubi factus sum vir, aboleui puerilia. Cernimus enim nunc per speculum in enigmate, tunc autem facie ad faciem.

Et si habeam omnem fidem, ut montes transferre valeam, dilectionem autem non habeam, nihil sum. Et si in cibos omnes facultates meas dispensem: & si tradam corpus meum, ut ardeam, dilectionem autem non habeam, nihil inuor. Dilectio patiens est, benigna est: dilectio non iniuriam det: dilectio non inconstanter agit: non inflat: non turpe operatur: non querit quae sua sunt: non exacerbat: non imputat malum: non gaudet de iniustitia: non gaudet ad veritatem: omnia suffert: omnia credit: omnia sperat: omnia sustinet: dilectio nunquam excidit. Siue autem prophetiae tollentur: siue linguae cessabunt: siue cognitio auferetur. Ex parte autem cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit perfectio, tunc quod ex parte est, auferetur. Quoniam eram paruulus, ut paruulus loquebar, ut paruulus sentiebam, ut paruulus cogitabam: cum vero factus sum vir, abiici ea, quae sunt paruuli. Videmus enim nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.

& si habuero omnem fidem, ita ut montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Et si distribuero in cibos pauperum omnes facultates meas, & si tradidero corpus meum ita ut ardeam, charitatem autem non habuero: nihil mihi prodest. Charitas patiens est, benigna est. Charitas non aemulatur: non agit propter se: non inflatur: non est ambitiosa: non querit quae sua sunt, *Philip. ii.* non irritatur: non cogitat malum: non gaudet super iniquitate, congaudet autem veritati: omnia suffert, omnia credit, omnia sperat, omnia sustinet. Charitas nunquam excidit: siue prophetiae euacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientia destruetur. Ex parte enim cognoscimus, & ex parte prophetamus. Cum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cum essem paruulus: loquebar ut paruulus, sentiebam ut paruulus, cogitabam ut paruulus. Quoniam autem factus sum vir, euacuaui quae erant paruuli. Videmus nunc per speculum in enigmate: tunc autem facie ad faciem.

ἄρτι γινώσκω ἐκ μέρους, τὸ
τε δὲ ἐπιγνώσομαι, καθὼς
καὶ ἐπιγνώσθην. Νυνὶ δὲ
μένει πίστις, ἐλπίς, ἀγάπη,
τὰ τρία ταῦτα, μείζων δὲ
τούτων ἡ ἀγάπη.

Διαβάτε τὴν ἀγάπην, ἵνα
λοῦτε δὲ τὰ πνευματικά,
μᾶλλον δὲ ἵνα προφητεύη—
τε. Ὁ γὰρ λαλῶν γλώσ—
σῃ, οὐκ ἀνθρώποις λαλεῖ,
ἀλλὰ τῷ θεῷ. Οὐδεὶς
γὰρ ἀκούει, πνεύματι δὲ λα—
λεῖ μυστήρια. Ὁ δὲ προ—
φητεύων, ἀνθρώποις λα—
λεῖ οἰκοδομὴν, καὶ παρα—
κλήσιν, καὶ παραμυθίαν.
Ὁ λαλῶν γλώσσῃ, ἑαυτὸν
οἰκοδομεῖ. Ὁ δὲ προφη—
τεύων, ἐκκλησίαν οἰκοδομεῖ.

Θέλω δὲ πάντας ὑμᾶς λα—
λεῖν γλώσσαις, μᾶλλον δὲ
ἵνα προφητεύητε. μείζων
γὰρ ὁ προφητεύων, ἢ ὁ λα—
λῶν γλώσσαις, ἐκτὸς εἰμὴ
διερμηνεύῃ, ἵνα ἡ ἐκκλη—
σία οἰκοδομὴν λάβῃ.

Νυνὶ δὲ ἀδελφοί, εἰ ἂν
ἔλθω πρὸς ὑμᾶς γλώσσαις
λαλῶν, τί ὑμᾶς ὠφελί—
σω; εἰ ἂν μὴ ὑμῖν λα—
λήσω, ἢ εἰ ἀποκαλύψῃ,
ἢ εἰ γνώσῃ, ἢ εἰ προ—
φητεύῃ, ἢ εἰ διδάσκῃ;

nunc cognosco ex parte,
tunc vero cognoscā quē
admodū & cognitus sum.
Nunc autem manet fides,
spes, charitas, tria hæc, sed
maxima in his charitas.

Settemini charitatē, emu—
lemini spiritualia, magis
tamen ut prophetetis.

Nam qui loquitur lingua,
non hominibus loquitur,
sed deo. nullus enim au—
dit, spiritu vero loquitur my—
steria. Cæterum qui pro—
phetat, hominibus loquitur
ædificationem, & ex—
hortationem, & cōsolatio—
nem. Qui loquitur lingua
seipsum ædificat, at qui pro—
phetat, congregationem
ædificat. Volo autem om—
nes vos loq. linguis, ma—
gis tamen ut prophetetis.
Maiorem enim qui propheta—
tat, quàm qui loquitur lin—
guis, nisi interpretetur, ut
ecclesia ædificationem ac—
cipiat. Nūc autem fratres,
si veniam ad vos linguis
loquens, quid vobis pro—
dero? nisi vobis loquat
aut per reuelationem, aut
per scientiam, aut per pro—
phetiā, aut per doctrinā?

Nunc cognosco ex parte,
tunc vero cognoscam quē
admodū & cognitus sum:
nunc autem manent fides,
spes, dilectio, tria
hęc. Maxima autem horū
dilectio.

Prosequimini dilectionē,
Zelate autem spiritualia,
magis vero ut prophetetis.
Nam qui loquitur lingua,
non hominibus loquitur,
sed deo. Nullus enim audit,
sed spiritu loquitur mysteria.
Qui autem prophetat,
hominibus loquitur ædificationem,
& exhortationem,
& cōsolationem. Qui loquitur
lingua, seipsum ædificat:
qui autem prophetat, ecclesiam
ædificat. Velim autem vos omnes
linguis loqui, sed magis ut
prophetetis: nam maior est qui
prophetat, quā qui loquitur
linguis, nisi interpretetur,
ut ecclesia ædificationem
accipiat. Nunc autem fratres,
si veniam ad vos linguis
loquens, quid vobis iuuabo,
nisi vobis loquar vel in
reuelatione, vel in cognitione,
vel in prophetia, vel in doctrina?

Nunc cognosco ex parte,
tunc autem cognoscam, sicut
& cognitus sum. Nunc
autem manent, fides, spes,
charitas, tria hęc. maior autem
horum est charitas.

Caput. XIII.

Sectamini charitatē, & mutua
lamini spiritualia, magis
autem ut prophetetis. Qui
enim loquitur lingua, non
hominibus loquitur, sed
deo: nemo enim audit, spiri
ritus autem loquitur mysteria.
nam qui prophetat: hominibus
loquitur ad ædificationem,
& exhortationem, & cōsolationē.
Qui loquitur lingua: seipsum
ædificat. qui autē prophetat:
ecclesiam dei ædificat. Volo
autē omnes vos loqui linguis:
magis autem prophetare. Nam
maior est qui prophetat quā
qui loquitur linguis, nisi interpretetur
ut ecclesia ædificationē accipiat.
Nunc autē fratres, si venero ad
vos linguis loquens: quid vobis
prodero, nisi vobis loquar,
aut in reuelatione, aut in
scientia, aut in prophetia, aut in doctrina?

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

ἤμους τὰ ἀψυχα φωνὴν δι-
δόντα, εἴτε αὐλὸς, εἴτε κι-
θάρα, εἰάν διακολῆν τοῖς φθό-
γοις μὴ δῶ, πῶς γνω-
σθήσεται τὸ αὐλούμιον,
ἢ τὸ κιθαρζιδόμιον; καὶ γὰρ
εἰάν ἀδῆλον φωνὴν σάλ-
πηγῆ δῶ, τίς παρασκευά-
σεται εἰς πόλεμον; ὁὕτως
καὶ ὑμεῖς διὰ τῆς γλώσ-
σης εἰάν μὴ ἀσχημον λόγον
δῶτε, πῶς γνώσῃσε-
ται τὸ λαλούμιον; ἔσε-
δε γὰρ εἰς ἀέρα λαλουῦ-
τες. τοσαῦτα, εἰ τύχοι,
γένη φωνῶν ἐσιν ἐν κόσμῳ,
καὶ οὐδὲν αὐτῶν ἀφώνον.
Ἐάν οὖν μὴ εἰδῶ τὴν δι-
ναμὴν τῆς φωνῆς. ἔσομαι
τῷ λαλουῦτι βάρβαρος, καὶ
ὁ λαλῶν, ἐν ἐμοὶ βάρβα-
ρος. Οὕτως καὶ ὑμεῖς,
ἐπεὶ ζήλωτάί ἐστε πνευμά-
των, πρὸς τὴν οἰκοδομὴν τῆς
ἐκκλησίας ζητεῖτε, ἵνα πε-
ριαλάητε. Διόπερ ὁ λα-
λῶν γλώσσει, προσάχεδω, ἵνα
διεκριθῆ. Ἐάν γὰρ προσάχω
μου γλώσσει, τὸ πνεῦμά μου προ-
σάχεται; ὁ δὲ νοῦς μου ἄκαρ-
πός ἐστι. Τί οὖν ἐστίν; Προσά-
ξομαι τῷ πνεύματι, προσάξομαι
δὲ καὶ τῷ νοῖ. Ταλῶ τῷ
πνεύματι, ψαλῶ δὲ καὶ τῷ νοῖ.

editio posterior

Quin & inanima, vocem
reddentia, siue tibia, si-
ue cithara, nisi distinctio-
nem sonis dederint, quom-
modo cognoscetur, quod
tibia canitur aut cithara?
Etenim si incertam vo-
cem tuba dederit, quis
apparabitur ad bellum?
Sic & vos per linguam
nisi significantem sermo-
nem dederitis, quomodo
intelligetur quod di-
citur, eritis enim in aera
loquentia. Tam multa,
verbi gratia, genera vo-
cum sunt in mundo, & ni-
hil horum mutum. Itaque
si nesciero vim vocis, ero
ei, qui loquitur, barbarus,
& qui loquitur apud me
barbarus. Itaque & vos, quā-
do quidem sectatores estis
spirituum ad ædificatio-
nem ecclesiæ quærite, ut
excellatis. Quapropter qui
loquitur lingua, oret, ut
interpretetur. Nam si or-
tem lingua, spiritus meus
orat, at mens mea fructu
vacat. Quid igitur est?
Orabo spiritu, sed orabo
& mente. Canam spiri-
tu, sed canam & mente.

Perinde ac inanimata vo-
cem emittentia, siue tibia,
siue cithara: si distinctio-
nem phthongis nō dede-
rint, quomodo cognosce-
tur quid tibia canitur, aut
cithara? Etenim si inma-
nifestam vocem det tuba,
quis se accinget ad præ-
lium? Hunc in modum &
vos per linguam nisi aptū
sermonem deris, quō co-
gnosceretur qd p̄fertur? eri-
tis enim in aera loquētes.
Tot (vt cōtingit) genera
vorum sunt in mundo, &
nullum eorū ineloquibile
est. Si igitur nesciam vim
vocis, ero ei, qui loquitur
barbarus, & is, qui loquit̄
apud me, barbarus. Sic &
vos, quā estis zelum habē-
tes spirituum: postulate vt
ad ædificationem ecclesie
abūdetis. Quapropter qui
loquitur lingua, oret vt in-
terpretetur: nam si oro lin-
gua, spiritus meus orat,
mens autem mea sine fru-
ctu est. Quid igitur facien-
dum est? Orabo spiritu:
orabo quidem & mente.
Psallam spiritu: psallam
quidem & mente.

Tamen q sine anima sunt
vocem dantia, siue tibia,
siue cithara: nisi distin-
ctionem sonituum dede-
rint, quomodo scietur, id
quod canitur, aut quod
citharizatur? Etenim si in-
certam vocem det tuba,
quis parabit se ad bellum?
Ita & vos per linguam ni-
si manifestum sermonem
dederitis, quomodo scie-
tur id quod dicitur? Eritis
enim in aera loquentes. Tā
multa vtputa genera lin-
guarum sunt in hoc mun-
do, & nihil sine voce est.

Si ergo nesciero virtutē ^C
tem vocis: ero ei, cui lo-
quar barbarus. & qui lo-
quitur: mihi barbarus.
Sic & vos, quoniam æmu-
latores estis spirituum:
ad ædificationem eccle-
siae, quærite vt abunde-
tis. Et ideo qui loquit̄
lingua: oret vt inter-
pretetur. Nam si orem
lingua: spiritus meus orat,
mens autem mea sine fru-
ctu est. Quid ergo est?
Orabo spiritu: orabo &
mente. Psallam spiritu.
psallam & mente.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. α΄.

Ἐπεὶ εἰὼν ἀλογήσῃς τῷ πνεύματι, ὁ ἀναπληρῶν τὸν τόπον τῆ ἰδιώτου, πῶς ἐρεῖ τὸ ἀμὲν, ἐπὶ τῇ σὴ ἀχαρισίᾳ; Ἐπισθῆ, τί λέγεις, οὐκ οἶσθε. Σὺ μὲν γὰρ καλῶς ἀχαρισεῖς, ἀλλ' ὅτερον οὐκ οἰκοδομεῖται. Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου, πάντων ὑμῶν μάλλον γλώσσας λαλῶν. Ἀλλ' ἐν ἐκκλησίᾳ θέλω πέντε λόγους διὰ τῆ νοός μου λαλήσαι, ἵνα καὶ ἄλλους κατηχήσω, ἢ μυρίους λόγους ἐν γλώσσῃ. Ἀδελφοί, μὴ παύσασθε διὰ γίνεσθε ταῖς φρεσίν, ἀλλὰ τῇ κακίᾳ νηκπάζετε, ταῖς δὲ φρεσὶ τέλει γίνεσθε. ἐν τῷ νόμῳ γέγραπται. ὅτι ἐν ἑτερογλώσσοις καὶ ἐν χείλεσιν ἑτέροις λαλήσω τῷ λαῷ τούτῳ, καὶ οὐδ' οὕτως εἰσακούσονται μου, λέγει κύριος.

Ὡστε αἱ γλώσσαι εἰς σημεῖον εἰσὶν, οὐ τοῖς πιστεύουσιν, ἀλλὰ τοῖς ἀπίστοις. ἢ δὲ προφητεία οὐ τοῖς ἀπίστοις, ἀλλὰ τοῖς πιστεύουσιν. Ἐὰν οὖν συνέλθῃ ἡ ἐκκλησία ὅλη ἐπιπρωτὸ, καὶ πάντες γλώσσας λαλήσωσιν, εἰσέλθωσιν δὲ ἰδιώτου ἢ ἄπιστοι, οὐκ ἐροῦσιν, ὅτι μάλινεθε; Ἐὰν δὲ πάντες προφητεύωσιν, εἰσέλθῃ δὲ τις ἄπιστος ἢ ἰδιώτης,

editio posterior

Alioqui si benedixeris spiritu, qui implet locum indocti, quomodo dicturus est, Amen, ad tuam gratiarum actionem? Quando quidem quid dicas, nescit. Nam tu quidem bene gratias agis, verum alius non edificat. Gratias ago deo meo, quod magis quam omnes vos linguis loquor. Sed in ecclesia volo quinquę verba me te mea loqui, ut & alios instruat, potius quam decem millia verborum lingua. Fratres ne sitis pueri sensibus, sed malitia pueri sitis: sensibus vero perfecti sitis. In lege scriptum est: Variis linguis & labiis variis loquatur populo huic, & ne sic quidem audiet me dicit dominus. Itaque linguę signi vice sunt, non iis, qui credunt, sed incredulis, contra prophetia non incredulis, sed credentibus. Ergo si conuenerit ecclesia tota simul & omnes linguis loquantur, ingrediantur autem indocti aut increduli, nonne dicet vos insanire? Quod si omnes prophetetis, ingrediat autem incredulus, aut indoctus,

Quoniam, si benedixeris spiritu, quō is, qui tenet locum idiotæ respondebit, amen super tua gratiarum actione, posteaquē quid dicis nescit? tu etenim pro bene gratias agis, sed alius non ædificat. Gratias ago deo meo, omnibus vobis magis linguis loquēs: sed malo in ecclesia quinque sermones ex mea mente loquor, ut & alios instituum, quā decem millia sermonum in lingua. Fratres, nolite pueri ratione effici, sed malitia paruuli estote: ratione autem estote perfecti. In lege scriptum est, quod in aliis linguis & in aliis labiis loquar populo huic, & neque sic exaudiet me, dicit dominus. Quare linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: prophetia autem non infidelibus, sed fidelibus. Si igitur tota ecclesia pariter conueniat, & omnes linguis loquatur, ingrediantur autem idiotæ, aut infideles: nonne dicent, quod insanitis? Si autem omnes prophetent, ingrediatur vero quispiam infidelis aut idiotæ,

Cæterum, si benedixeris spiritu, qui supplet locum idiotæ, quō dicet, amen super tuam benedictionem? quā quod dicas, nescit. nam tu quidem bene gratias agis, sed alter non ædificatur. Gratias ago deo, quod omnium vestrum lingua loquor. Sed in ecclesia volo quinque verba sensu meo loqui, ut & alios instruam, quā decem millia verborum in lingua. Frater, nolite pueri effici sensibus, sed malitia paruuli estote, sensibus autem perfecti estote. In lege enim scriptum est. Quoniam in aliis linguis & in labiis loquar populo huic, & nec sic exaudient me, dicit dominus. Itaque linguæ in signum sunt, non fidelibus, sed infidelibus: prophetiæ autem, non infidelibus, sed fidelibus. Si ergo conueniat vniuersa ecclesia in vnum, & omnes linguis loquantur: intrent autem idiotæ aut infideles, nonne dicent, quod insanitis? Si autem omnes prophetent, intret autem quis infidelis vel idiotæ,

D

Esa. xxviii

C

E

Πρὸς τοὺς Κορινθίους α΄.

ἐλέγχεται ὑπὸ πάντων, ἀντακρίνεται ὑπὸ πάντων, καὶ οὕτως τὰ κρυπτὰ τῆς καρδίας αὐτῷ φανερά γίνεται, καὶ οὕτως πτωχὸν ἐπὶ προσωπον, προσκυνήσει τῷ θεῷ, ἀπαγγελλών, ὅτι ὁ θεὸς ἐν τῷ ὄντι ἐν ὑμῖν ἐστίν. Τί οὖν ἐσὶν ἀδελφοί; ὅταν συνέρχησθε, ἕκαστος ὑμῶν ψαλμὸν ἔχει, διδασκὴν ἔχει, γλῶσσαν ἔχει, ἀποκάλυψιν ἔχει, ἐρμηνείαν ἔχει. πάντες πρὸς οἰκοδομὴν γινέσθω, ἢτε γλῶσση τις λαλεῖ, καὶ τὰ δύο, ἢ τὸ πλείον τρεῖς, καὶ ὅσα μέρη, καὶ εἰς διεμνηστέω. Ἐάν δὲ μὴ ἦ διεμνηστικός, σιγάτω ἐν ἐκκλησίᾳ, ἑαυτῷ δὲ λαλείτω καὶ τῷ θεῷ. Προφήτου δὲ δύο ἢ τρεῖς λαλείτωσαν, καὶ οἱ ἄλλοι διακρινέτωσαν.

Ἐάν δὲ ἄλλω ἀποκαλυφθῆ καθεμένω. ὁ πρῶτος σιγάτω. Διὸ αὖτε γὰρ καθ' ἕνα πάντες προφητεύειν, ἵνα πάντες μαθητεύωσι, καὶ πάντες παρακαλεῶνται. καὶ πνεύματα προφητῶν προφήτοις ὑποτάσσεται. Οὐ γὰρ ἐσὶν ἀκαταστάσις ὁ θεός, ἀλλ' εἰρήνης, ὡς ἐν ταῖς οὐρανοῖς ἐκκλησίαις τῶν ἁγίων.

editio posterior

coarguitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus, & sic occulta cordis eius manifesta fiunt atque ita proci dens in faciem, adorabit deum renūcians, quod deus reuera in vobis sit. Quid igitur est fratres? Quoties conuenitis, vnus quisq; vestrum canticum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationem habet, interpretationem habet: omnia ad edificationē fiant. Siue lingua quis loquitur, fiat per binos, aut ad summū ternos: idq; vicissim, & vnus interpretetur. Quod si non sit interpretes, taceat in ecclesia, ceterū sibi ipsi loquatur & deo. Prophetæ vero duo aut tres loquantur, & ceteri diiudicent. Porro si alii fuerit reuelatum absenti, prior taceat. Potestis enim singulatim oēs prophetare, vt oēs discant, & oēs cōsolationē accipiant: & spiritus prophetarū prophetis subiiciunt. Non enim est cōfusione autgor deus, sed pacis, vt in omnib' cōgregationibus sanctorum.

Redarguitur ab omnibus, discernitur ab omnibus, & sic occulta cordis eius manifesta sunt: atque ita pro cident in faciem adorabit deum, pfitens quod deus vere in vobis est. Quid igitur est fratres? Cum conuenitis, quoscumque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, linguam habet, reuelationem habet, interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. Siue quispian lingua loquitur ad duos aut summum tres, & separatus loquat, & vnus interpretetur. Si autem de sit interpres, fileat in ecclesia, & sibiipso loquatur atque deo. Propheta autem duo aut tres loquantur, & alii discernant. Quod si cuipiam alii sedenti reuelatio facta est, primus fileat: nam potestis omnes per singulum quemque prophetare, vt omnes discant, & omnes exhortentur: & spiritus prophetarum, prophetis subiiciuntur: non enim dissensionis deus est, sed pacis, vt in omnibus ecclesiis sanctorum.

Conuincitur ab omnibus, diiudicatur ab omnibus: occulta enim cordis eius manifesta sunt: & ita cadens in faciem adorabit deum, pronuncians quod vere deus in vobis sit. Quid ergo est fratres? Cum conuenitis, vnusquisque vestrum psalmum habet, doctrinam habet, apocalypsim habet: linguam habet: interpretationem habet: omnia ad ædificationem fiant. Siue lingua quis loquitur, secundum duos, aut vt multum tres, & per partes, & vnus interpretetur. Si autem non fuerit interpres, taceat in ecclesia, sibi autem loquatur & deo. Propheta autem duo, aut tres dicant, & ceteri diiudicent. Quod si alii reuelatum fuerit sedenti, prior taceat. Potestis enim omnes per singulos prophetare, vt omnes discant, & omnes exhortentur: & spiritus prophetarum, prophetis subiecti sunt. Non enim est dissensionis deus, sed pacis, sicut & in omnibus ecclesiis sanctorum doceo.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. α΄.

Αἱ γυναικες ὑμῶν ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σιγῶσσαν. Οὐ γὰρ ἐπιτέτραπται αὐταῖς λαλῆναι, ἀλλ' ὑποτάσσασθαι.

Καθὼς καὶ ὁ νόμος λέγει.

Εἰ δέ τις ἐκ τῶν θελουσιν, ἐν οἷς κω τὸν ἰδίον ἀνδρα ἐπερωτάωσσαν. Λίγρον γὰρ ἐστὶ γυναιξὶν ἐν ἐκκλησίᾳ λαλῆναι.

ἢ ἀφ' ὑμῶν ὁ λόγος τοῦ θεοῦ ἐξηλθεν; ἢ εἰς ὑμᾶς μόνους κατέκτισεν;

Εἰ τις δοκεῖ προφητικὸς εἶναι, ἢ πνευματικὸς, ἐπιγινώσκτω ἃ γράφω ὑμῖν, ὅτι κυρίου εἰσὶν ἐντολαί. Εἰ δέ τις ἀγνοῖτω.

ὡς ἐδελφοί, ζηλοῦτε τὸ προφητεῖν, καὶ τὸ καλεῖν γλώσσας μὴ κωλύεσθαι.

πάντοι ἀγκυμονῶς, καὶ κατὰ τάξιν γινέσθω. Ἰνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελφοί τὸ ἀγγελιον, ὃ ἀγγελιστάμην ὑμῖν,

ὃ καὶ παρελάβετε, ἐν ᾧ καὶ ἐσῆκατε, δι' οὗ καὶ σώζεσθε, τίνι λόγῳ ἀγγελιστάμην ὑμῖν, εἰ κατέχετε,

ἐκτὸς εἰμὴ εἰκὴ ἐπιστάσατε. Παρέδωκα γὰρ ὑμῖν ἐν πρώτοις, ὃ καὶ παρελάβον,

ὅτι χρῆσθός ἀπέδανον ὑμῶν τῶν ἀμαρτιῶν ἡμῶν, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ἐτάφη,

καὶ ὅτι ἐγνήσθη τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ, κατὰ τὰς γραφάς, καὶ ὅτι ὠφθη κηφᾶ,

editio posterior.

Mulieres vñæ in ecclis si leāt. Nec. n. pmissū est illis, vt loquant, sed vt subditæ sint: quæadmodū & lex dicit. Quod siqd discere volunt: domi suos viros interrogent. Nam turpe est mulieribus in cœtu loqui. An à vobis sermo dei profectus est? An in vos solos icidit?

Siquis videtur propheta esse, aut spiritualis, agnoscat quæ scribo vobis, quæ dñi sint pcepta: cæterum si quis ignorat, ignoret. Proinde fratres, ad id enitami ni, vt prophetetis, & loqui linguis ne vetuentis. Omnia decenter, & secundū ordinem fiant.

Notū autē vobis facio frēs euangeliū, quæ euangelizavi vobis, quod & accepistis, in quo & statis, p quæ & salutē sequimini, quo pacto annūciarim vobis, si teneatis, nisi frustra credidistis.

Tradidi. n. vobis in pmissis, quæ & acceperā, quod Christus mortuus fuerit p peccatis nris s̄m scripturas, & quæ sepultus sit, & quæ resurrexerit tertio die, s̄m scripturas, & quæ visus sit Cephe,

Mulieres vestrae in ecclesiis si leant. Non enim ocellum est eis loqui, sed ut subiectae sint, quemadmodum & lex ait. Si autem aliquid discere volunt, domi proprios viros interrogent. Nam inhonestum est, mulierem in ecclesia loqui. An à vobis sermo dei puenit, aut in vos solos descendit? Siquis existimatur aut propheta aut spiritualis esse, cognoscat quae scribo vobis, quoniam domini mandata sunt. Siquis autem ignorat, esto ignoret. Quare fratres zelate, prophetare, & loqui linguis, nolite prohibere. Omnia autem honeste & secundum ordinem fiat. Notum autem vobis facio fratres euangelium quod euangelizauimus vobis, quod & accepistis, in quo & statis, pro quod & (si tenetis quomodo sermone euangelizauimus vobis) saluamini, nisi forte frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quod Christus pro peccatis nostris mortem subiit, ut scripturae testantur: & quod sepultus fuit, & resurrexit tertia die, ut scripturae testantur, & quod visus est Cephae.

Mulieres in ecclesiis taceant: i. Thim. ii. dicitur: non enim permittitur eis loqui, sed subditas esse, sicut & lex dicit. Siquid autem voluerint discere, domi viros suos interrogent. Turpe est enim mulieri loqui in ecclesia. An à vobis verbum dei processit? aut in vos solos puenit? Siquis videtur propheta esse, aut spiritualis, cognoscat quae scribo vobis, quae domini sunt mandata. Siquis autem ignorat, ignorabitur. Itaque fratres amulamini prophetare, & loqui linguis, nolite prohibere. Omnia autem honeste & secundum ordinem fiant in vobis.

Caput. XV.

Notum autem vobis facio fratres euangelium, quod praedicauimus vobis, quod & accepistis, in quo & statis, per quod & saluamini, quia ratione praedicauerimus vobis, si tenetis, nisi frustra credidistis. Tradidi enim vobis in primis quod & accepi, quod Christus mortuus est pro peccatis nostris, secundum scripturas, & quia sepultus est, & quia resurrexit tertia die, secundum scripturas, & quia visus est Cephae. *Esai. 53. b*

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α΄.

εἶπα τοῖς δώδεκα, ἔπειτα ὠφθῆ ἐπάνω πεντακοσίσι ἀδελφοῖς ἐφάπαξ. ἐξ ὧν οἱ πλείους μένουσιν ἕως ἄρτι. πινές δὲ καὶ ἐκοιμήθησαν. ἔπειτα ὠφθῆ Ἰακώβω, εἶπα τοῖς ἀπὸσολοῖς πάνσιν. Ἐκαστὸν δὲ πάντων ὡσπερὶ τῷ ἑκτρώματι ὠφθῆ καὶ μοί. Ἐγὼ γὰρ εἰμι ὁ ἐλάχιστος τῶν ἀποσολῶν, ὡς οὐκ εἰμι ἰκανὸς καλεῖσθαι ἀπόσολος, διότι ἐδίωξεν πλὴν ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ.

Χάριτι δὲ θεοῦ εἰμι, ὃ εἰμι. καὶ ἡ χάρις αὐτοῦ ἢ εἰς ἐμέ, αὐτὴ κενὴ ἐγενήθη, ἀλλὰ περισσύτερον αὐτῶν πάντων ἐκοιμήσασα. οὐκ ἐγὼ δὲ, ἀλλ' ἡ χάρις τοῦ θεοῦ, ἡ σὺν ἐμοί.

εἶτε ὡς ἐγὼ, εἶτε ἐκεῖνοι, οὕτως κηρύσσομαι, καὶ οὕτως ἐπιστάσατε. εἰ δὲ χριστὸς κηρύσσεται, ὅτι ἐκ νεκρῶν ἐγήγερται, πῶς λέγουσιν πινές ὑμῖν, ὅτι ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι; εἰ δὲ ἀνάστασις νεκρῶν οὐκ ἔστι, οὐδὲ χριστὸς ἐγήγερται. εἰ δὲ χριστὸς οὐκ ἐγήγερται, κενὸν αἶψα τὸ κήρυγμα ἡμῶν, κενὸν δὲ καὶ ἡ πίσις ὑμῶν. ἐνρρησόμεθα δὲ καὶ ψαυόμεσθαι τῷ θεῷ, ὅτι ἐμαρτυρήσαμεν κατὰ τῷ θεῷ,

editio posterior

deinde duodecim illis: postea visus est plus quam quingentis fratribus simul: ex quibus plures manent ad hunc usque diem: quidam autem & obdormierunt. Deinde visus est Jacobo, post apostolis omnibus. Postremo vero omnium velut abortiuo, visus est & mihi. Ego enim sum minimus apostolorum: quod non sum idoneus, ut dicar apostolus, propterea quod persecutus sum ecclesiam dei. Sed gratia dei sum, id quod sum. Et gratia eius, quae perfecta est in me, non fuit inanis, sed copiosius quam illi omnes laboravi: non ego tantum, sed gratia dei, quae mihi adest. Siue igitur ego, siue illi, sic praedicamus, & sic credidistis. Quod si Christus praedicatur mortuis resurrexisse, quomodo dicunt quidam inter vos, non esse resurrectionem mortuorum? Porro si resurrectio mortuorum non est, ne Christus quidem resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, inanis videlicet est praedicationis nostrae, inanis autem est & fides vestra. Repimur autem & falsi testes dei, quoniam testificati sumus de deo,

Deinde vñdecim: prater
 rea visus est supra q̄ quin
 gentis fratribus semel: è
 quibus plures hucusq; su
 p̄sentes sunt: nonnulli etiã
 dormierunt. Visus est insu
 per Iacobo. Deinde apo
 stolis oibus. Nouissime ve
 ro oium, tanq̄ abortiuo, vi
 sus est & mihi. Ego enim
 sum minimus apostolorũ,
 qui non sum idoneus vo
 cari apostolus, quia p̄secu
 tus sum ecclesiam dei: gra
 tia autem dei sum id, qđ
 sum: & gratia eius, quæ in
 me est, inanis non fuit: sed
 abundantius illis oibus la
 borauit: non ego quidem,
 sed gratia dei, quæ mecum
 est. Siue igitur ego, siue il
 li, sic p̄dicamus, & sic cre
 didistis. Si autẽ Christus
 p̄dicatur, qđ à mortuis re
 surrexit: quo asserunt qđã
 i vobis, qđ resurrectio mor
 tuorũ nõ est? Si qđẽ resurre
 ctio mortuorũ nõ est, neq;
 Ch̄s surrexit. Si vero Ch̄s
 nõ surrexit, inanis igit̄ est
 p̄dicatio n̄ra: inanis ẽt
 & fides v̄ra: inuenimur ẽt
 & falsi testes dei, qđ testi
 cati sumus contra deum.

Et post hoc vñdecim. De
 inde visus est plus q̄ quin
 gentis fratribus simul: ex
 quibus multi manent vsq;
 adhuc: qđam aut̄ dormie
 runt. Deinde visus est Ia
 cobo. Deinde apostolis o
 mnibus. Nouissime aut̄ o
 mniũ tanq̄ abortiuo, visus
 est & mihi. Ego enim sum
 minimus apostolorum, qđ
 non sum dignus vocari a
 postolus, qm̄ p̄secutus
 sum ecclesiam dei. Gratia
 aut̄ dei sum id, qđ sum, &
 gratia eius in me vacua nõ
 fuit, sed abundantius illis
 omnibus laborauit: nõ ego
 autem, sed gratia dei me
 cum. Siue enim ego, siue il
 li, sic p̄dicamus, & sic cre
 didistis. Si aut̄ Ch̄s p̄di
 cat̄ p̄surrexit à mortuis: C
 quõ qđam dicũt in vobis,
 qm̄ resurrectio mortuorũ
 non est? Si aut̄ resurrectio
 mortuorũ nõ est, neq;
 Ch̄s surrexit. Si autem
 Christus nõ surrexit, ina
 nis est p̄dicatio n̄ra, ina
 nis est & fides vestra: inue
 nimur autem & falsi testes
 dei, quoniam testimoniũ
 diximus aduersus deum.

Ioan. ij. a
 Osee. vi. s
 Ioã, xx. c
 Actũ, ix. a
 B
 Ephe. ij. b

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
 ὅτι ἤγειρε τὸν Χριστὸν, ὃν οὐκ
 ἤγειρεν, εἰπερ ἄρα νεκροὶ οὐκ
 ἐγείρονται. Εἰ γὰρ νεκροὶ οὐκ
 ἐγείρονται, οὐδὲ Χριστὸς ἐγή-
 γερται. Εἰ δὲ Χριστὸς οὐκ
 ἐγήγερται, ματαία ἡ πίσις υ-
 μῶν. Ἐπὶ ἐσὲ ἢ τοὺς ἁμαρ-
 τίας υμῶν. ἄρα καὶ οἱ κοι-
 μηθέντες ἢ Χριστῷ, ἀπόλων-
 το. εἰ ἢ τῇ ζωῇ ταύτῃ ἡλ-
 πικότες ἐσμέν ἢ Χριστῷ μόνον,
 ἐλεηνότεροι πάντων ἀνθρώ-
 πων ἐσμέν. Νυνὶ δὲ Χρι-
 στὸς ἐγήγερται ἐκ νεκρῶν, ἀ-
 παρχῆ τῶν κεκοιμημένων ἐ-
 γένετο. Ἐπειδὴ γὰρ δι' ἀν-
 θρώπου ὁ θάνατος, καὶ δι'
 ἀνθρώπου ἀνάστασις νεκρῶν.
 ὡς περὶ γὰρ ἢ τῷ ἁδὰμ πάν-
 τες ἀποθνήσκουσιν, οὕτως καὶ
 ἢ τῷ Χριστῷ πάντες ζωοποι-
 θήσονται. ἕκαστος δὲ ἢ τῷ
 ἴδιῳ τάγματι, ἀπαρχῆ Χρι-
 στὸς, ἔπειτα οἱ τῷ Χριστῷ ἢ τῇ
 παρουσίᾳ αὐτοῦ. εἶτα τὸ τέ-
 λος, ὅταν παραδῶ τὴν βα-
 σιλείαν τῷ Θεῷ καὶ πατρὶ,
 εἶτα καταργήσῃ πᾶσαν ἀρχ-
 χὴν, καὶ πᾶσαν ἐξουσίαν,
 καὶ δυνάμιν. Δεῖ γὰρ αὐ-
 τὸν βασιλεύειν, ἄχρι οὗ ἂν
 θῇ πάντας τοὺς ἐχθρούς ὑπὸ
 τοὺς πόδας αὐτοῦ. ἔχατος δὲ ἔ-
 χθρὸς καταργεῖται ὁ θάνατος.

editio pesterior
 quod excitauerit Christū,
 quem non excitauit, si vi-
 delicet mortui non resur-
 gunt. Etenim si mortui nō
 resurgūt, ne Christus qdē
 resurrexit. Quod si Christ⁹
 nō resurrexit, supuacanea
 est fides vestra: adhuc estis
 in peccatis vestris. Igit̄ & q
 obdormierunt in Christo,
 perierunt. Si in vita hac
 spem in Christo tm̄ fixam
 habemus, maxime misera-
 biles omniū hominū su-
 mus. Nūc aut̄ Christus sur-
 rexit ex mortuis, primitiæ
 eorum, qui dormierāt, fuit.
 Postq̄. n. p̄ hoīem mors, ēt
 per hoīem resurrectio mor-
 tuorū. Quēadmodū. n. per
 Adam oēs moriunt̄, ita &
 p̄ Christū oēs viuificabun-
 tur: vnusq̄sq; aut̄ in pprio
 ordine, primitiæ Christus,
 deinde ii, qui sunt Christi
 in aduentu ipsius, mox fi-
 nis, cū tradiderit regnum
 deo, & patri, cū aboleuerit
 oēm principatū, & oēm po-
 testatem, ac virtutem. Nam
 oportet cū regnare, donec
 posuerit omnes inimicos
 sub pedes suos. Nouissim⁹
 hostis aboletur mors.

Quod suscitauit Christū, quem nō suscitauit, si nequaquam mortui resurgūt. Si enim mortui nō resurgūt, neq; Christus resurrexit; si autē Christus nō resurrexit, vana est fides v̄ra, adhuc estis in peccatis v̄ris: igit̄ & qui dormierunt in Christo, perierunt. Si in hac vita, qui in Christo sperauimus, sumus solum, miseriores oibus hoibus sumus. Nūc autem Christus surrexit à mortuis, primitiæ dormiētium factus est: quūquidem per hominem mors: & per hoīem resurrectio mortuorum: nā quē admodum in Adam oēs moriūtur: hunc in modū & in Christo oēs viuificabuntur, vnusquisq; in proprio ordine. Primitiæ Christi: deinde ii, qui fuerunt Christi, in aduētū eius. Postea finis: cū tradiderit regnū deo. i. patri, cum sustulerit oēm principatum, & oēm potestatem, ac potentiam. Nā oportet eū regnare, donec ponat oēs inimicos sub pedib⁹ eius: nouissimus inimicus tollit̄ mors.

quod suscitauerit Christū, quem nō suscitauit, si mortui non resurgunt. Nam si mortui nō resurgunt, neq; Christus resurrexit. Quod si Christus non resurrexit, vana est fides v̄ra, adhuc enim estis in peccatis v̄ris. Ergo & qui dormierunt in Christo perierūt. Si in hac vita tm̄ i Christo sperātes sumus, misabiliore sum⁹ oibus hoibus. Nūc autem Christus resurrexit à mortuis primitiæ dormiētium, quoniam quidem per hominem mors, & per hominem resurrectio mortuorum. Et sicut in Adam oēs omnes moriuntur, ita & in Christo omnes viuificabuntur, vnusquisq; in suo ordine. Primitiæ, Christus, deinde ii, qui sūt Christi, qui in aduētū eius crediderunt. Deinde finis, cum tradiderit regnū deo & patri, cum euacuauerit omnem principatū & potestatem & virtutem. Oportet aut̄ illū regnare donec ponat oēs inimicos sub pedibus eius. Nouissime aut̄ inimica destruetur mors.

Colos. i. c
Apoc. i. b

i. Tb. iiii.

d
D

psal. cix. a
Heb. i. d
v. x. e

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. α΄.

Πάντα γὰρ ὑπέταξεν ὑπὸ
τοὺς πόδας αὐτοῦ. Ὅταν δὲ
εἶπῃ, ὅτι πάντα ὑποτέτακται,
δηλονότι, ἐκτὸς τοῦ ὑ-
ποτάξαντος αὐτῷ τὰ πάντα
ταῦτα. Ὅταν δὲ ὑποταγῇ αὐτῷ
τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ
ἦὸς ὑποταγήσεται, τῷ ὑπο-
τάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα
ὁ θεὸς τὰ πάντα ἐν πάνσιν.

Ἐπεὶ τί ποιήσουσιν, οἱ βα-
πτίζομενοι ὑπὲρ τῶν νεκρῶν, εἰ
ὅλως νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται;

Τί καὶ βαπτίζονται ὑπὲρ τῶν
νεκρῶν; τί καὶ ἡμεῖς κινδυν-
οῦμεν πάντας ὡραν; Καθ' ἡ-
μέραν ἀποδνήσκω, ἢ τιδὲ ἡ-
μετέραν κούρητιν, ἣν ἔχω ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν.

Εἰ κατὰ ἀνθρώπων ἐδριόμαί-
χισαί ἐφέσω, τί μοι τὸ ὄφε-
λος; εἰ νεκροὶ οὐκ ἐγείρονται,
φάγωμεν καὶ πίωμεν, αὐριοῦ
γὰρ ἀποδνήσκομεν. μὴ πλά-
νῶδε. φθείρουσιν ἡθὴ χρεσά-
εμιλίου κακῶ. ἐκνήφατε δι-
καίως, καὶ μὴ ἀμνηστάνετε.
Ἀγνωσίαν γὰρ θεοῦ πινὲς ἔ-
χουσι. πρὸς ἐντροπὴν ὑμῖν
λέγω. ἀλλ' ἐρεῖτις. πῶς ἐ-
γείρονται οἱ νεκροί; ποῖα δὲ
σώματα ἔρχονται; ἀφρον.

Σὺ ὁ ἀείρεις οὐ ζωοποιεῖ-
ται, εἰ μὴ ἀποδάσῃ.

editio posterior

Nā oīa subiecit sub pedes
illius. Atqui cum dicat, qđ
oīa subiecta sint, palām ē,
excipiē dū eū, q subiecit il-
li oīa. Cū aut subiecta fue-
rint illi oīa, tūc & ipse filius
subiiciet ei: q illi subiecit
oīa, vt sit deus oīa i oib⁹.
Aloqui qđ facient ii, q ba-
ptizant pro mortuis? si oī-
no mortui non resurgunt,
cur & baptizant pro illis?
Quid & nos periclitamur
omni tpe? Indies morior
per nostram gloriationē,
quam habeo in Christo Je-
su domino nostro. si secū-
dum hominē cum bestiis
depugnaui Ephesi, quē mi-
hi utilitas, si mortui non
resurgunt? Edemus & bi-
bamus, cras enim mori-
mur. Ne decipiāmini. Mo-
res bonos colloquia cor-
rumpunt mala. Expergi-
scimini iuste, & ne pec-
cetis. Nam ignorancem
dei nonnulli habent. Ad
pudorem vobis loquor.
At dicet aliquis: Quomodo
resurgūt mortui? quali aut
corpore venient? Stulte,
tu quod feminas, non viui-
ficatur nisi mortuū fuerit,

Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat quod omnia subiecta sunt ei, dilucidum est quod praeter illum, qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint ei omnia, tunc & ipse filius subiectus erit illi, qui subiecit ei omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Caeterum quod facient, qui baptizant pro mortuis? si penitus mortui non resurgunt, quod & baptizantur pro mortuis? quod & nos omni hora periclitamur? testor nostram gloriationem, qua glorior in Christo Iesu domino nostro: quotidie morior. Si secundum hominem cum feris Ephesi pugnavi: quae mihi utilitas? Si mortui non resurgunt, edamus & bibamus: cras enim moriemur. Nolite errare: corrumpunt probos mores alloquia prava. Respicite iuste, & nolite peccare: nam ignorantiam dei quidam habent, quod ad verecundiam vobis dico. Sed ait aliquis. Quomodo resurgunt mortui? Quali autem corpore redeunt? Insuper tu, quod seminas non vivificatur, nisi moriatur.

Omnia enim subiecit sub pedibus eius. Cum autem dicat, Omnia subiecta sunt ei, sine dubio praeter eum qui subiecit ei omnia. Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & ipse filius subiectus erit ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit deus omnia in omnibus. Alioquin quod facient qui baptizant pro mortuis, si omnino mortui non resurgunt? ut quod & baptizant pro illis? ut quod & nos periclitamur omni hora? Quotidie morior propter vestram gloriam fratres, quam habeo in Christo Iesu domino nostro. si (secundum hominem) ad bestias pugnavi Ephesi: quid mihi prodest, si mortui non resurgunt: manducemus & bibamus: cras enim moriemur. Nolite seduci. Corrumpunt mores bonos colloquia mala. Evigilate iuste & nolite peccare. ignorantiam enim dei quidam habent. Ad reverentiam vobis loquor. Sed dicet aliquis. Quomodo resurgunt mortui? quali autem corpore venient? Insuper tu, quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur.

Esa. xxii.

4.

E

Sapient. ii.

b

Menades

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, α'.
 καὶ ὁ ἀσείρης, οὐ τὸ σῶμα τὸ
 γεννησόμενον ἀσείρης, ἀλλὰ
 γυμνὸν κόκκον, εἴ τι χυθί, σί-
 του, ἢ πινθίου τῶν λοιπῶν.
 ὁ δὲ θεὸς αὐτῷ δίδωσι σῶ-
 μα, καθὼς ἠθέλησε, καὶ
 ἐκάστω τῶν ἀπερμάτων τὸ
 ἴδιον σῶμα. οὐ πάντες σὰρξ,
 ἢ αὐτὴ σὰρξ, ἀλλὰ ἄλλη-
 μὲν σὰρξ ἀνθρώπων, ἄλ-
 λη δὲ σὰρξ κτηνῶν, ἄλλη δὲ
 ἰχθύων, ἄλλη δὲ πτηνῶν.
 καὶ σώματα ἐπουράνια, καὶ
 σώματα ἐπίγεια. ἀλλ' ἕτερα
 μὲν ἢ τῶν ἐπουρανίων δό-
 ξα, ἕτερα δὲ ἢ τῶν ἐπιγείων,
 ἄλλη δόξα ἢ ἡλίου, καὶ ἄλ-
 λη δόξα σελήνης, καὶ ἄλ-
 λη δόξα ἀστέρων. Ἀστὴρ
 γὰρ ἀστὴρ διαφέρει ἐν δό-
 ξῃ, οὕτως καὶ ἡ ἀνάστασις
 τῶν νεκρῶν. ἀσείρεται ἐν
 φθορᾷ, ἐγείρεται ἐν ἀφθαρ-
 σίᾳ. ἀσείρεται ἐν ἀτιμίᾳ, ἐ-
 γείρεται ἐν δόξῃ. ἀσείρεται ἐν
 ἀδυναμίᾳ, ἐγείρεται ἐν δυναμί-
 μεϊ. ἀσείρεται σῶμα ψυχικόν,
 ἐγείρεται σῶμα πνευματικόν.
 ἔστι σῶμα ψυχικόν, καὶ ἔστι
 σῶμα πνευματικόν. οὕτως καὶ
 γέγραπται. Εγένετο ὁ πρῶ-
 τος ἀνθρώπος ἀδάμ εἰς ψυ-
 χὴν ζωσκαν, ὁ ἕκαστος ἀ-
 δάμ εἰς πνεῦμα ζωοποιου.

editio posterior

Et hoc, quod feminas, non cor-
 pus quod nascetur feminas, sed
 nudum granum explei caryophylli,
 aut alicuius ex ceteris.
 Sed deus illi dat corpus ut
 voluit, & unicuique feminam
 suum corpus. Non omnis caro
 eadem caro: sed alia quidem
 eadem caro hominum, alia ve-
 ro caro pecorum, alia vero
 piscium, alia vero volucrium.
 Et sunt corpora caelestia,
 & sunt corpora terrestria.
 Verum alia quidem coele-
 stium gloria, alia vero ter-
 restrium, alia gloria solis,
 & alia gloria lunae, & alia
 gloria stellarum. Stella si-
 quidem a stella differt in
 gloria: sic & resurrectio mor-
 tuorum. Seminatur in cor-
 ruptione, resurgit in incor-
 ruptibilitate, seminatur in
 ignominia, resurgit in glo-
 ria: seminatur in infirmitate,
 resurgit in potentia. Se-
 minatur corpus animale, re-
 surgit corpus spirituale. Est
 corpus animale, & est cor-
 pus spirituale, quemadmo-
 dum & scriptum est. Factus
 est primus homo Adam in
 animam viventem, extremus
 Adam in spiritum vivificantem.

Et quod feminas non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum, forsitan tritici, aut cuiuspiam reliquorum. Deus autem dat ei corpus ut voluit: ordinavit & unicuique seminum proprium corpus. Non omnis caro, eadem est caro: sed alia quidem est hominum: alia autem caro pecorum: alia vero volucrum: & alia piscium: & corpora coelestia sunt, & sunt corpora terrestria: sed alia coelestium gloria: & alia terrestrium. Alia gloria solis: & alia gloria lunæ: & alia gloria astroꝝ: nam astroꝝ ab astro differt in gloria: sic & resurrectio mortuorꝝ. Seminat in corruptione, resurgit in incorruptibilitate: seminatur sine honore: resurgit in gloria: seminat in infirmitate: resurgit in potestate: seminat corpus animale: resurgit corpus spirituale: est corpus animale: & est corpus spirituale: sicut & scriptum est. Factus est primus Adam in animam viventem: novissimus Adam in spiritum vivificantem.

Et quod feminas: non corpus, quod futurum est, feminas, sed nudum granum, ut puta tritici, aut alicuius cæterorum. Deus autem dat illi corpus sicut vult: & unicuique seminum proprium corpus. Non omnis caro eadem caro: sed alia hominum, alia pecorum, alia autem volucrum, alia piscium. Et corpora coelestia, & corpora terrestria. sed alia quidem coelestium gloria: alia autem terrestrium. Alia claritas solis, alia claritas lunæ, & alia claritas stellarum. Stella enim à stella differt in claritate, sed & resurrectio mortuorum. Seminatur in corruptione: surget in incorruptione. Seminatur in ignobilitate: surget in gloria. Seminatur in infirmitate: surget in virtute. Seminatur corpus animale: surget corpus spirituale. Si corpus animale: est & corpus spirituale, sicut scriptum est. Factus est primus homo *Gen. ii. b.* Adam in animam viventem: novissimus Adam spiritum vivificantem.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους α'.
 ἀλλ' οὐ πρῶτον τὸ πνευματικόν,
 ἀλλὰ τὸ ψυχικόν, ἐπιπαι-
 πται τὸ πνευματικόν. Ὁ πρῶ-
 τος ἄνθρωπος ἐκ γῆς χοϊκός.
 ὁ δεύτερος ἄνθρωπος, ὁ κύ-
 ριστος ἐξ οὐρανοῦ. οἷος ὁ χοϊ-
 κός, τοιοῦτοι καὶ οἱ χοϊκοί.
 καὶ οἷος ὁ ἐπουράνιος, τριοῦ-
 ται καὶ οἱ ἐπουράνιοι. καὶ κα-
 θὼς ἐφορέσαμεν τὴν εἰκόνα τῆς
 χοϊκοῦ, φορέσομεν καὶ τὴν
 εἰκόνα τῆς ἐπουρανοῦ. τὸ πο-
 θέν φημι ἀδελφοί, ὅτι σὰρξ
 καὶ αἷμα βασιλείαν θεοῦ κλη-
 ρονομήσαι οὐ δύναται. οὐ-
 δὲ ἢ φθορὰ τὴν ἀφθαρσίαν
 κληρονομεῖ. Ἰδοὺ μυστήριον ὑ-
 μῖν λέγω, Πάντες μὲν οὐκοι-
 μνήσομεθα, πάντες δὲ ἀλ-
 λαγήσομεθα, ἐν ἁτόμῳ, ἐν ἑν-
 πῆ ὀφθαλμοῦ. ἐν τῇ ἰσότητι
 σάλπιγγι. σαλπίζει γὰρ, καὶ
 οἱ νεκροὶ ἐγερθήσονται ἀ-
 φθαρτοί, καὶ ἡμεῖς ἀλλαγή-
 σομεθα δεῖ γὰρ τὸ φθαρτὸν τῆ-
 το ἐνδύσασθαι ἀφθαρσίαν,
 καὶ τὸ θνητὸν τῆτο ἐνδύ-
 σασθαι ἀθανασίαν. ὅταν δὲ τὸ
 φθαρτὸν τῆτο ἐνδύσεται ἀφ-
 θαρσίαν, καὶ τὸ θνητὸν τῆ-
 το ἐνδύσεται ἀθανασίαν, τότε
 γενήσεται ὁ λόγος ὁ γε-
 γραμμένον. κατεπόθη ὁ
 θάνατος εἰς νίκην.

editio posterior
 At non primū, qđ spūale,
 sed qđ aiale, deinde quod
 spūale. Primus hō de ter-
 ra terrenus, secundus hō
 ipse deus de cœlo. Qualis
 terrenus ille, tales & hi q̄ ter-
 reni sūt: & q̄lis ille cœlestis
 tales & ii, q̄ cœlestes sūt.
 Et quēadmodū gestauim⁹
 imaginē terreni, gestabim⁹
 & imaginē cœlestis. Hoc
 aut̄ dico fratres, qđ caro &
 sanguis regni dei hœredi-
 tatem cōsequi nō possunt.
 Neq; corruptio incorrupti-
 bilitatis hœreditatem acce-
 pit. Ecce mysterium vobis
 dico. Non oēs quidē dor-
 miemus, oēs tñ immutabi-
 mur in puncto tēporis, in
 momento oculi, per extre-
 mam tubā. Canet enim, &
 mortui resurgent incorru-
 ptibiles, & nos immutabi-
 mur. Oportet enim corru-
 ptibile hoc induere incor-
 ruptibilitatem, & mortale
 hoc induere imortalitatē.
 Cum aut̄ corruptibile hoc
 induerit incorruptibilita-
 tem, & mortale hoc indu-
 erit imortalitatē, tūc fiet ser-
 mo qui scriptus est: Absor-
 pta est mors in victoriam.

Sed non primum quod spirituale, sed quod animale: deinde quod spirituale: primus homo è terra terrenus: & secundus homo dñs è coelo: qualis terrenus, tales & terreni: & qualis coelestis, tales & coelestes. Et quemadmodum portauimus imaginem terreni, portabimus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, q̄ caro & sanguis regnum dei hæreditare non possunt: neq; corruptio, icorruptibilitatem hæreditat. Ecce mysterium vobis dico. Non oēs qdem dormiemus: oēs autem imutabimur in induisibili, in iactu oculi, i nouissima tuba: clâget enim, & mortui resurgēt icorruptibiles, & nos immutabimur: oportet enim corruptibile hoc induere incorruptibilitatem: & mortale hoc induere immortalitatem. cū aut, corruptibile hoc induerit incorruptibilitatem: & mortale hoc induerit immortalitatem: tunc fiet sermo, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria.

Sed non prius quod spirituale est, sed quod animale, deinde quod spirituale. Primus homo de terra, terrenus: secundus homo de coelo, cœlestis. Qualis terrenus, tales & terreni. & qualis cœlestis, tales & cœlestes. Igitur sicut portauimus imaginem terreni, portemus & imaginem cœlestis. Hoc autem dico fratres, quia caro & sanguis regnum dei possidere non possunt: neq; corruptio incorruptelam possidebit. Ecce mysterium vobis dico. Omnes quidem resurgemus, sed nō omnes inmutabimur. In momento, in ictu oculi, in nouissima tuba (cānet enim tuba) & mortui resurgent incorrupti, & nos immutabimur. Oporteret enim corruptibile hoc, induere incorruptionem. & mortale hoc, induere immortalitatem. Cum autem mortale hoc induerit immortalitatem, tunc fiet sermo, qui scriptus est. Absorpta est mors in victoria.

G

Osce. xiii.

Hebr. li. d

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β.

τοῦ σου θάνατε τὸ κέντρον ;
τοῦ σου ἄδν τὸ νικῶ ; τὸ
δὲ κέντρον τῷ θανάτου , ἢ
ἁμαρτία , ἢ δὲ δυνάμις τῆς
ἁμαρτίας , ὁ νόμῳ . τῷ δὲ
θεῷ χάρις , πῶ διδόντι ἡ-
μῖν τὸ νικῶ , διὰ τῷ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ . ὥστε ἅ-
δελφοί μου ἀγαπητοί , ἐδραῖοι
γίνεθε , ἀμετακίνητοι , περισ-
τάτοντες ἐν τῷ ἔργῳ τῷ κυ-
ρίου πάντοτε , εἰδότες , ὅτι
ὁ κόπῳ ὑμῶν οὐκ ἔστι κενὸς
ἐν κυρίῳ . Περὶ δὲ τῆς λο-
γίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους , ὡσπερ
θείταξα ταῖς ἐκκλησίαις τῆς
γαλατίας , οὕτως καὶ ὑμεῖς
ποιήσατε . κατὰ μίαν σαβ-
βάτων , ἕκαστῷ ὑμῶν παρ' ἐ-
αυτῷ πιδέτω , δημοκρίτων
ὅτι ἂν ἀοιδῶται , ἵνα μὴ ὄ-
ταν ἔλθῳ , τότε λογίαι γί-
νωνται . Ὅταν δὲ παραγέ-
νωμαι , οὗς εἰάν δοκιμάζη-
τε δι' ἐπιστολῶν , τούτους πέμ-
ψω ἀπενεγκεῖν τὴν χάριν ὑ-
μῶν εἰς ἱερουσαλήμ . Ἐάν
δὲ ἢ ἄξιον τῷ καμὲ πορεύε-
σθαι , σιωπῶ μοι πορεύσονται .
ἐλπίσομαι δὲ πρὸς ὑμᾶς , ὅ-
ταν μακεδονίαν διέλθῳ .
μακεδονίαν γὰρ διέρχομαι ,
πρὸς ὑμᾶς δὲ τυχὸν πα-
ραμενῶ , ἢ καὶ παραχειμαῖσω ,

editio posterior

Vbi tuus mors aculeus ?
vbi tua inferne victoria ?
Aculeus autē mortis , pec-
catum : potentia vero pec-
cati , lex . Sed deo gratia ,
qui dedit nobis victoriam
per dominum nostrum Je-
sum Christum . Itaq; fra-
tres mei dilecti , stabiles fi-
tis , immobiles abundantes
in opere domini semp : cū
sciatis , qđ labor vester nō
est inanis à domino .

Cæterum de collatione in
sanctos , quæadmodum or-
dinaui ecclesiis Galatiæ ,
ita & vos facite . In vna
sabbatorum vnusquisq; ve-
strum apud se seponat , re-
condens quicquid cōmo-
dum fuerit : ne cum ve-
nero tūc collationes fiat .

Vbi venero autē , quoscūq;
p̄baueritis epl̄as , hos mit-
tam vt perferant munificē-
tiam vestrā Hierosolymā :
quod si fuerit opere pretiū ,
vt & ipse p̄ficiscar , mecū
proficiscēt . Veniā autem
ad vos , cum Macedoniam
transiero . Macedoniā enī
pertransiturus sum . Apud
vos autem forte perma-
nebo , aut etiā hybernabo .

Vbi tuus mors, stimulus?
 Vbi tuâ inferne, victoria?
 Stimulus autem mortis,
 peccatum. Potestas autem
 peccati, lex. Deo autem
 gratia fit, qui dedit nobis
 victoriam, per dominum
 nostrum Iesum Christum.
 Quare fratres mei dilecti,
 firmi estote, immutabiles,
 abundantes semper in ope
 dñi, sciētes, q̄ labor ve
 ster nō est inanis in dño.
 De collectione autem, quę
 fit in sanctos, sic & vos fa
 cite, quemadmodum ordi
 nauit ecclesiis Galatię.
 Quisq; vestrum per vnam
 sabbatorum, apud se po
 nat, thesaurizans quod
 cunq; commode potest,
 vt non tūc cum veniam,
 collectiones fiant. Cum
 autem venero, quoscunq;
 probaueritis per epistolas,
 illos mittam ad persēren
 dā grām vram in Hierusa
 lem: q̄ si dignū fuerit, vt
 ego proficiscar, mecū p̄fi
 ciscetur. Veniā at̄ ad vos,
 cum Macedoniam p̄tran
 siero. Macedoniā enī p̄trā
 seo. Apud vos aut̄ forte p̄
 manebo, aut et̄ hyemabo,

Vbi est mors, victoria tua?
 Vbi est mors, stimulus tu
 us? Stimulus aut̄ mortis,
 peccatum est: virtus vero
 peccati, lex. Deo aut̄ gra
 tias, qui dedit nobis vic
 toriam, per dñm nostrum
 Iesum Christū. Itaq; fr̄es
 mei dilecti, stabiles estote,
 & immobiles, abūdantes
 in ope dñi, semp̄ scientes,
 q̄ labor vester nō ē inanis
 in dño. Cap. XVI.
 De collectis autem, quę
 fiunt in sanctos, sicut ordi
 nauit ecclesiis Galatię, ita
 & vos facite. Per vnam
 sabbati vnusq; vestrum
 apud se seponat, recon
 dens, quod ei beneplac
 uerit, vt non cum vene
 ro, tunc collectę fiant.
 Cum autem præsens fue
 ro, quos probaueritis per
 epistolas, hos mittam per
 ferre gratiam vestram Hie
 rusalem. Quod, si dignum
 fuerit, vt ego eam, me
 cum ibunt. Veniam au
 tem ad vos, cum Mace
 doniam pertrāsiero. nam
 Macedoniam pertrāsibo.
 Apud vos aut̄ fr̄sitā ma
 nebo, vel etiā hyemabo,

Ioan. v. d

A

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. α'.
 ἵνα ὑμεῖς με προσέμψητε, οὐ
 εἰάν πορεύομαι. ὃν δὲ ἴλω
 γάρ ὑμᾶς ἄρτι ἐν παρεδρα
 ἰδίῃν, ἐλπίζω δὲ χρόνον τι
 νὰ ἐπιμείνω πρὸς ὑμᾶς, εἰάν
 ὁ κύριος ἐπιτρέψῃ. Επι-
 μνω δὲ ἐν ἐφέσω ἕως τῆς
 πεντηκοστῆς. Δύρα γάρ μοι ἀρ-
 νέωγε μεγάλη καὶ ἐνεργής, καὶ
 ἁντικειμένοι πολλοί. εἰάν δὲ
 ἔλθῃ πρὸς δεῦθ', βλέπτε ἵνα
 ἀφόβως γέντομαι πρὸς ὑμᾶς.
 τὸ γάρ ἔργον κυρίου ἐργά-
 ζεται, ὡς καὶ ἐγώ. μή τις
 ὄσω αὐτὸν ἐξουθενήσῃ, προ-
 πέμψατε δὲ αὐτὸν ἐν εἰρή-
 κῃ, ἵνα ἔλθῃ πρὸς με, ἐκ-
 δέχομαι γάρ αὐτὸν μετὰ τῶν
 ἀδελφῶν. Περὶ δὲ ἀπολι-
 λῶ τῷ ἀδελφῷ πολλὰ πικ-
 ρεκάλετα αὐτὸν, ἵνα ἔλ-
 θῃ πρὸς ὑμᾶς μετὰ τῶν ἀ-
 δελφῶν, καὶ πάντως οὐκ
 ἦν θέλημα, ἵνα νῦν ἔλθῃ.
 ἐλάσεται δὲ, ὅταν ἀκουήσῃ.
 Γρηγορεῖτε, σῆκετε ἐν τῇ πί-
 σει, αὐδρίζεσθε, κραταιοῦθε.
 πάντες ὑμῶν ἐν ἀγάπῃ γινέ-
 σθω. Πικρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀ-
 δελφοί, οἴδατε πλὴν οἰκίαν στε-
 φανᾶ, ὅτι ἐστὶν ἀπαρχὴ τῆς
 ἀχαΐας, καὶ ἰς διακονίαν τοῖς ἀ-
 γίοις ἔταξαν ἑαυτοὺς, ἵνα καὶ ὑ-
 μῖς ὑποτάσσῃτε τοῖς τριούτοις.

editio posterior
 vt vos me deducatis quon-
 cunq; proficiscar. Nolo. n.
 vos nunc in transcurso vi-
 dere, sed spero tempus ali-
 quantū mansurū me apud
 vos, si dñs permiserit. Cō-
 morabor autē Ephesi vsq;
 ad diem quinquagesimū,
 Nam ostiū mihi apertū est
 magnum & efficax, & ad-
 uersarii multi. Quod si ve-
 nerit Timotheus, videte
 vt absq; metu sit apud vos.
 Opus enim dñi operat, quē
 admodū & ego. Neq; igitur
 eum spernat, sed prosequi
 quamini eū cū pace, vt ve-
 niat ad me. Expecto. n. illū
 cū fratrib'. Porro de Apoli-
 lo fratre, multum hortatus
 sum illum, vt iret ad vos
 cum fratribus, & oīno non
 erat voluntas nunc eū di-
 venturus est aut: cū oportu-
 nitate erit nactus. Vigila-
 te, state in fide viriliter agi-
 te, estote fortes, omnia vo-
 bis cum charitate fiant.
 Obsecro autem vos fra-
 tres, nostis familiam Ste-
 phanę eē primitias Acha-
 ię: & quod in ministerium
 sētis ordinarūt seipfos, vt
 & vos subditi sitis talibus,

Vt vos me comitemini,
 quocunq; proficiscar. No
 lo enim vos modo in trá
 situ videre : spero autem
 tempore quodam apud
 vos permanere, si domi
 nus cōcedat. Manebo au
 tem Ephesi vsq; penteco
 stē: nā ianua mihi magna
 aperta est & efficax, & ad
 uersantes multi. Si autem
 veniat Timotheus, vide
 te vt secure sit apud vos:
 nām opus dñi operatur,
 vt & ego, ne quisq; igitur
 illum nihil pendat: sed cō
 ducentes præmittite eum
 in pace, vt veniat ad me:
 præstolor enim eum vnā
 cum fratribus. De Apollo
 autē frē, multis adhortatus
 sum eū, vt vnā cū sibi p
 ficisceret ad vos: sed oīno
 nō fuit volūtas, vt nūc iret:
 ibit tñ, cū bñ oportunū fue
 rit. Vigilate, state in fide, vi
 rilr agite, cōfortamini, oīa
 vīa ī dilectione fiāt. Obse
 cro at vos frēs, scitis domū
 Stephanę, q̄ sunt primitię
 Achaiaę, & q̄ vt ministrēt
 sc̄tis, ordinauerūt seipsos.
 Obsecro inquam vos, vt
 & vos subditi sitis talibus.

Vt vos me deducatis quo
 cunque iero. Nolo enim
 vos modo in transitu vi
 dere: spero enim me ali
 quantulum temporis ma
 nere apud vos, si domi
 nus permiserit: permane
 bo autem Ephesi vsque
 ad pentecosten. Ostium
 enī mihi aptū est magnū
 & euidēs: & aduersarii mul
 ti. Si autē venerit Timothe
 us, videte vt sine timore
 sit apud vos: opus enī dñi
 operat, sicut & ego. Neq;
 ergo illū spernat: deduci
 te autē illū in pace, vt veni
 at ad me. Expecto enim il
 lū cū fratribus. De Apollo
 autē frē, vobis notū facio,
 qm̄ multū rogavi eū, vt ve
 niret ad vos cū fratribus:
 & vtiq; nō fuit volūtas ei
 us, vt nūc veniret: veniet
 aut cū ei vacuū fuerit. Vi
 gilate, state in fide, virilr
 agite, & confortamini: oīa
 vīa in charitate fiāt. Obse
 cro autē vos frēs: nostis do
 mū Stephanę & Fortunati
 & Achaici, qm̄ sūt primitię
 Achaie, & ī ministeriū sc̄tō
 rū ordinauerūt seipsos, vt &
 vos subditi sitis eiusmodi.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. α΄.
καὶ παντὶ τῷ σιμωργοῦντι καὶ
κοπιῶντι . χαίρω δὲ ἐπὶ τῇ
παρουσίᾳ Σεφανά, καὶ Φουρτου-
νάτου, καὶ Ἀχαϊκοῦ, ὅτι τῶν
μῶν ὑμῶν ἐσήμεκα, οὗτοι δὲ ἐπλήρω-
σαν . οὐκ ἐπαυσαν γὰρ τὸ ἐμὸν
πᾶμα, καὶ τὸ ὑμῶν . Ἐπιγινώ-
σκετε ὅτι οὖν τοὺς τριούτους .

Ἀσπάζονται μᾶς αἱ ἐκκλησίαι
τῆς Ἀσίας . Ἀσπάζονται ὑμᾶς
ἐν κυρίῳ πολλὰ Ἀκύλας καὶ
Πρίσκιλλα, σὺν τῇ κατ' οἶκον
αὐτῶν ἐκκλησίᾳ . Ἀσπάζονται
ὑμᾶς οἱ ἀδελφοὶ πάντες .

Ἀσπάζεται δὲ ἅλλήλους ἐν φιλή-
ματι χεῖρα . ὁ δὲ ἀσπασμὸς τῆ ἐμῆ
χεῖρὶ πάλου . Εἴπις οὖν φιλεῖ
τὸν κύριον Ἰησοῦν Χριστὸν, ἢ τῷ
ἀνάθεμα, μαρκανθά . ἢ χάρις τῆ
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν .
ἢ ἀγάπη μου μετὰ πάντων ὑ-
μῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ . ἀμήν .

Πρὸς Κορινθίους πρῶτον .

Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων Δια-
σεφανά καὶ Φουρτουνάτου,
καὶ Ἀχαϊκοῦ, καὶ
Πμοθέου .

editio posterior
& omni adiuvanti & labor-
ranti. Gaudeo vero de ad-
ventu Stephanæ & Fortu-
nati & Achaici: quoniã
id, quod mihi deerat ves-
tri, hi suppleuerunt. Refo-
cillauerunt enim spiritum
meum ac vestrum. Agno-
scite itaq; huiusmodi. Sa-
lutant vos ecclesiæ Asiae:
salutant vos in dño mul-
tum Aquila & Priscilla, cū
ea quæ in domo est ipso-
rum ecclesia. Salutant vos
fratres omnes. Salutate in
uicem osculo sancto. Salu-
tatio mea manu Pauli. Si-
quis non diligit dominū
Iesum Christum, sit ana-
thema maranatha. Gratia
domini Iesu Christi sit vo-
biscum. Dilectio mea cum
omnibus vobis in Christo
Iesu. Amen.

Ad Corinthios prior mis-
sa fuit à Philippis per
Stephanã & Fortu-
natū, & Achai-
cum & Ti-
motheū.

Et omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in aduentu Stephanæ, & Fortunati, & Achaici, quoniam indigentiam meam suppleuerunt. Refecillerunt enim spiritum meum & vestrum. Cognoscite igitur eos, qui huiusmodi sunt. Salutant vos ecclesiæ Asiæ. Salutant vos plurimum in domino Acylas, & Priscilla, cum domestica sua ecclesia. Salutant vos fratres omnes. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutatio, mea manu Pauli. Siquis non amat dominum Iesum Christum, esto anathema Maranatha. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Dilectio mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amen.

Et omni cooperanti & laboranti. Gaudeo autem in præsentia Stephanæ & Fortunati & Achaici, quoniam id, quod vobis deerat, ipsi suppleuerunt. Refecerunt enim & meum spiritum & vestrum. Cognoscite ergo, qui eiusmodi sunt. Salutant vos omnes ecclesiæ Asiæ. Salutant vos in domino multum, Aquila, & Priscilla, cum domestica sua ecclesia, apud quos & hospitor. Salutant vos omnes fratres. Salutate inuicem in osculo sancto. Salutatio, mea manu Pauli. Siquis non amat dominum nostrum Iesum Christum, sit anathema. Maranatha, gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Caritas mea cum omnibus vobis in Christo Iesu. Amē.

ΚΑΛΟΣ ἀπόστολος Ἰη-
 Χύ διὰ θελήματος θύ,
 καὶ Τιμόθεος ὁ ἀδελ-
 φός, τῆ ἐκκλησίᾳ τῶ θύ,
 τῆ οὐσίᾳ ἐν Κορινθῶσι
 τοῖς ἁγίοις πάνσι, τοῖς οὐσίᾳ ἐν
 ἑλῆ τῆ ἀχαΐα. Χάρις ὑμῖν καὶ
 εἰρήνη ἀπὸ θύ πρὸς ἡμῶν, καὶ κυ-
 ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, Εὐλογητὸς ὁ
 θεός, καὶ πατὴρ τῶ κυρίου ἡμῶν
 Ἰη Χύ, ὁ πατὴρ τῶν οὐρανῶν,
 καὶ θεὸς πάσης παρακλήσεως, ὁ
 παρακαλῶν ἡμᾶς ἐπὶ πάσῃ τῆ
 θλίψει ἡμῶν, εἰς τὸ δῶναι ἡμῖν
 ἡμᾶς παρακαλεῖν, τὸν ἐν πάσῃ
 θλίψει διὰ τῆς παρακλήσεως, ἧς
 παρακαλούμεθα αὐτοὶ ὑπὸ τῶ
 θύ. Ὅτι καθὼς περιβάλλεται πα-
 ρήματα τῶ Χύ εἰς ἡμᾶς, οὕτως
 διὰ Χύ περιβάλλεται, καὶ ἡ παρα-
 κλήσις ἡμῶν. εἴτε δὲ θλιβόμεθα
 ὑπὲρ τῆς ὑμῶν παρακλήσεως,
 καὶ σφίσι, τῆς ἐνεργουμένης ἐν ὑ-
 πομονῇ τῶν αὐτῶν παθημάτων,
 ὧν καὶ ἡμεῖς πάσχομεν, εἴτε παρα-
 καλούμεθα ὑπὲρ τῆς ὑμῶν πα-
 ρακλήσεως καὶ σφίσι, καὶ ἡ ἐλ-
 πὴ ἡμῶν βεβαία ὑπὲρ ὑμῶν,
 εἰδότες. ὅτι ὡσπερ κοινοὶ
 νοὶ ἐστέων παθημάτων, οὕ-
 τως καὶ τῆς παρακλήσεως.

PAULVS apls Iesu
 Chri p voluntate dei:
 ac Timotheus frater,
 congregatiōi dei, q̄ ē Corin-
 thi vna cū scis oib⁹, q̄ sūt
 in tota Achaia. Gr̄a vobis
 & pax à deo p̄re n̄ro, dño
 Iesu ch̄ro. Bñdictus deus
 & p̄r dñi n̄ri Iesu Chri, q̄
 est p̄r miarū, & deus oīs cō-
 solatiōis, cōsolans nos in
 oi afflictioe n̄ra, in hoc, vt
 possimus cōsolari eos, qui
 sunt in quavis afflictione,
 per cōsolatiōē: qua nos
 ipsos cōsolat deus. Qm̄ si-
 cut abundant afflictiones
 Christi i nob s, ita p Chri-
 stum abūdat & cōsolatio no-
 stra. Siue aut̄ affligimur p
 v̄ri cōsolatiōe ac salute, q̄
 opat̄ in toleratiā earundē
 afflictionū, quas & nos pa-
 timur: siue cōsolatiōē acci-
 pimur pro vestri cōsolatiōe
 ac salute: spes ēt n̄ra firma
 est pro vobis, cum sciam⁹,
 quod quēadmodum parti-
 cipes estis afflictionum, sic
 futuri sitis & cōsolationis.

Epistola secūda Beati Pau
li Apostoli ad Corinthios.

PAVLVS Apostolus
Iesu Christi, per vo
lūtatem dei, & Timo
theus frater, ecclesie dei,
quæ est Corinthi, cum san
ctis, qui sunt in vniuersa
Achaia, grā vobis & pax
à deo patre nro, & dño Ie
su Christo. Benedictus de
us. i. p̄r dñi nri Iesu Chri
sti, p̄r miserationū, & deus
ois cōsolationis, q̄ cōsolat
nos in oi pressura nra, vt
possumus & nos consolari
eos, q̄ in oi pressura sunt,
per cōsolationem, qua ipsi
cōsolamur à deo, q̄a vt a
bundat passiones Christi
in nobis, sic per Christum
abundat & cōsolatio nra:
siue aut̄ premimur p̄ cōso
latione v̄ra & salute: siue
cōsolamur pro v̄ra conso
latione, quæ fit in toleran
tia earū passionum, quas
& nos patimur: etiā spes
nostra firma est pro vobis,
scientes, q̄ quemadmo
dum participes estis pas
sionū, sic & cōsolationis.

Epistola Pauli ad Corin
thios secunda. Caput. I.

PAVLVS Apostolus A
Iesu Christi, p volun
tatem dei, & Timo
theus fr̄, ecclesie dei, quæ
est Corinthi, cū oibus san
ctis, q̄ sunt in vniuersa A
chaia, grā vobis, & pax à
deo p̄re nro, & dño Iesu *Ephe. i. 6*
Christo. Bñdictus deus & *i. Petr. i. 6*
p̄r dñi nostri Iesu Christi,
p̄r misericordiarū, & deus
totius cōsolationis, qui cō
solat nos in oi tribulatio
ne nra, vt possimus & ipsi
cōsolari eos, qui in oi pres
sura sunt, p̄ exhortationē,
qua exhortamur & ipsi à
deo: qm̄, sicut abūdāt pas
siones Christi in nobis: ita
& p̄ Christū abundat con
solatio nra. Siue at̄ tribula
mur p̄ v̄ra exhortatiōe &
salute: siue cōsolamur p̄ v̄ra
cōsolatione: siue exhortamur **B**
p̄ v̄ra exhortatiōe, q̄ opat̄
tolerantiā earū dē passio
nū, quas & nos patimur, &
spes nra firma est p̄ vobis,
sciētes q̄ sic socii passionū
estis: sic eritis & cōsolationis.

Οὐ γὰρ θέλομεν ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί, ὑπερ τῆς θλίψεως ἡμῶν, τῆς γενομένης ἡμῖν ἐν τῇ ἀσία, ὅτι καθ' ὑπερβολὴν ἐβαρέθημεν ὑπερ δυνάμεω, ὥστε ἐξαπορηθῆναι ἡμᾶς καὶ τὸ ζῆν. ἀλλὰ αὐτοὶ ἐν ἑαυτοῖς, τὸ ἀπόκριμα τῷ θανάτῳ ἐχάρηκαμεν, ἵνα μὴ τοιοῦτοί εἰμεν ἕφ' ἑαυτοῖς, ἀλλ' ἐπὶ τῷ θεῷ τῷ ἐρείροντι τὸν νεκρὸν, ὃς ἐκ τῆς κολούτου θανάτου ἐρέυσσε τοὺς ἡμᾶς, καὶ εῖεται. εἰς ὃν ἠλπίκαμεν, ὅτι καὶ ἐπὶ εῖεται, σὺν τυπογεῖωτων καὶ ὑμῶν ὑπερ ἡμῶν τῇ δέσει, ἵνα ἐκ πολλῶν προσώπων, τὸ εἰς ἡμᾶς χάρισμα, διὰ πολλῶν ἀγαθῶν καὶ χριστῶν ἡμῶν αὐτῇ ἐστὶ, τὸ μαρτύριον τῆς σωτηρίας ἡμῶν, ὅτι ἐν ἀπλότῃ καὶ εὐκρίνῃ θεοῦ, οὐκ ἐν σοφίᾳ σαρκικῇ, ἀλλ' ἐν χάριτι θεοῦ ἀνεστράφημεν ἐν τῷ κόσμῳ, περισσύτερος δὲ πρὸς ὑμᾶς. Οὐ γὰρ ἄλλα γράφομεν ὑμῖν, ἀλλ' ἢ ἀγαθὴν ὁμιλοῦμεν, ἢ καὶ ἐπιγινώσκετε. ἐλπίζω δὲ, ὅτι καὶ ἕως τέλους ἐπιγινώσεθε.

Καθὼς καὶ ἐπέγνωτε ἡμᾶς ἀπὸ μέρους, ὅτι καὶ ἡμεῖς ὑμῶν ἐσμεν,

Non, n. volumus vos ignorare fratres de afflictione nostra, quæ nobis accidit in Asia: quoniã supra modum grauari fuimus supra vires. adeo vt despauerimus et de vita. Quin ipsi in nobis ipsis sniam mortis acceperamus, ne confideremus in nobis ipsis, sed in deo, qui ad vitam suscitauit mortuos: qui ex tanta morte eripuit nos, & eripit: in quo spem fixam habemus, qd & iam posthac erepturus sit, simul adiuuabitibus & vobis per deprecationem p nobis, vt ex multis personis, p dono in nos collato, p multos græ agatur pro nobis. Nam gloria nra hæc est testimoniũ sciæ nræ, qd cū simplicitate & sinceritate dei, nõ sapia carnali, sed per gram dei conuersati fuerimus in mudo: abũdantius autem erga vos. Non enĩ alia scribimus vobis, q̃ quæ legitis, aut et agnoscitis. Spero aut, qd vsq; ad finẽ quoq; agnoscetis: quemadmodũ & agnouistis nos ex pte: qm̃ gloria vestra sumus,

Nolo enim vos latere fratres de pressura nostra, quæ illata est nobis in Asia, quia excessiue grauati sumus supra vires, adeo vt nos tæderet vitæ: quin immo ipsi ad nos ipsos habuimus denunciationem mortis, vt nos in nobis non confideremus, sed in deo, qui suscitatur mortuos, qui ex tali morte nos eruit atq; liberauit: in quo sperauimus, q̄ & adhuc liberabit, consupplicantibus & vobis in oratione pro nobis, vt de dono ex multis personis in me collato, per multos gratiarum actiones fiant pro vobis. Gloratio enim nostra hæc est, testimonium conscientie nostræ, q̄ in simplicitate & sinceritate dei, nō in sapientia carnali, sed in gratia dei conuersati sumus in mundo, abundantius autē erga vos. Non enim alia scribimus vobis, q̄ aut quæ legitis, aut etiam cognoscitis: sp̄o autē, q̄ & ad finē vsq; cognoscetis, vt & nos partim cognouistis, q̄ gl'atio v'ra sumus.

Non enim volumus ignorare vos fratres, de tribulatione nostra, quæ facta est in Asia, quoniam supra modū grauati sumus supra virtutem, ita vt tæderet nos etiam viuere. Sed ipsi in nobis ipsis respōsum mortis habuimus, vt non simus fidentes in nobis, sed in deo, qui suscitatur mortuos, qui de tantis periculis nos eripuit & eruit in quē speramus, qm̄ & adhuc eripiet, adiuantibus & vobis in oratione pro nobis, vt ex multarum personis facierū eius, quæ in nobis est donationis, per multos gratiæ agatur pro nobis. Nam gloria n'ra hæc est, testimoniū conscientie nostræ, qd̄ in simplicitate cordis & sinceritate dei, & non in sapiētia carnali, sed in gratia dei conuersati sumus in hoc mūdo, abundantius autē ad vos. Non enim alia scribim' vobis, q̄ quæ legitis & cognouistis. Spero autem quod vsq; in finem cognoscetis, sicut & cognouistis nos ex parte quod gloria vestra sumus,

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

καθὰ περ καὶ ὑμεῖς ἡμῶν, ἐν τῇ ἡμέρᾳ τοῦ κυρίου. Ἰησοῦ σου. Καὶ ταύτη τῇ περ ποιεῖσαι ἐβουλόμην πρὸς ὑμᾶς ἐλθεῖν πρότερον, ἵνα διατέραν χάριν ἔχητε, καὶ δι' ὑμῶν διαλθεῖν εἰς μακεδονίαν, καὶ πάλιν ἀπὸ μακεδονίας ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς. καὶ ὑφ' ὑμῶν προπεμθεῖν εἰς τὴν Ἰουδαίαν.

Τοῦτο οὖν βουλόμην, μή τι ἄρα τῇ ἐλαφρίᾳ ἐχρησάμην; Ἡ ἀβουλόμοι, κατὰ σάρκα βουλόμοι; Ἰνα ἢ παρ' ἐμοὶ τὸ ναὶ, ναὶ. καὶ τὸ οὐ, οὐ.

Πισὸς δὲ ὁ θεός, ὅπ' ὁ λόγος ἡμῶν ὁ πρὸς ὑμᾶς οὐκ ἐγένετο ναὶ, καὶ οὐ.

Ὁμοίως τὸ θεοῦ υἱὸς Ἰησοῦς Χριστός, ὁ ἐν ὑμῖν δι' ἡμῶν κηρυχθεὶς, δι' ἐμοῦ καὶ σιλουανοῦ καὶ τιμοθέου, οὐκ ἐγένετο ναὶ καὶ οὐ, ἀλλὰ ναὶ ἐν αὐτῷ γέγονεν.

Ὁσοι γὰρ ἐπαγγελίαι θεοῦ, ἐν αὐτῷ τῷ ναὶ, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ ἀμὴν, τῷ θεῷ πρὸς δόξαν δι' ἡμῶν. Ὁ δὲ βεβαιῶν ἡμᾶς σωτὴρ ὑμῖν εἰς Χριστὸν, καὶ χρίσας ἡμᾶς θεός, ὁ καὶ σφραγισάμενος ἡμᾶς. καὶ θεὸς τὸν ἀξέσβητον τὸ πνεῦμα μακρῶς ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν.

editio posterior

quemadmodum & vos nota, in die domini Iesu. Et hac fiducia volebam ad vos venire prius, ut geminam apud vos inierem gratiam, & per vos pertransire in Macedoniam: & rursus à Macedonia venire ad vos, ac à vobis deduci in Iudæam. Hoc igitur cum in animo verfarem, nuncubi levitate sum usus? aut num, quæ cogito, secundum carnem cogito? ut sit apud me, quod est etiam, etiam: & quod est non, non. Immo fidelis deus, quod sermo noster erga vos, non fuit et, & non. Nam dei filius Iesus Christus qui inter vos per nos predicatus est, per me & Silvanum ac Timotheum, non fuit etiam, & non: sed etiam per ipsum fuit. Quot quot enim sunt promissiones dei, per ipsum sunt etiam, & per ipsum amen deo ad gloriam per nos. Porro quod confirmat nos unà vobiscum in Christum: & qui unxit nos, deus est: qui etiam obfirmavit nos, deditque arram spiritus in cordibus nostris.

Ut & vos nostra in die
domini Iesu. Et hac fi-
ducia fretus, volui pri-
us venire ad vos, vt se-
cundam gratiam habea-
tis, & per vos transire
in Macedoniam, & rur-
sus à Macedonia redire
ad vos, & à vobis de-
ducti in Iudæam. Hoc igi-
tur deliberans, non ne le-
uitate sumi vsus? aut quæ
delibero, sm carnem de-
libero, vt sit apud me
etiam etiam, & non non?
Fidelis autem deus, q̄
sermo noster ad vos non
fuit, etiam & nō. Nam dei
filius Iesus Christus, qui
in vobis per nos prædi-
catus est per me, scilicet,
Sylvanum, & Timothe-
um, non fuit etiam &
non, sed etiam in eo fu-
it. Nam quotcunque pro-
missiones dei in eo, sunt
etiam, & in eo. Amen
per nos ad gloriam deo.
Qui autem confirmat nos
vobiscum in Christo: &
qui vnxit nos, deus est:
& qui signauit nos & de-
dit arrabonem spiritus in
cordibus nostris.

sicut & vos nostra in die
domini nostri iesu Christi.
Et hac confidentia volui
prius venire ad vos, vt se-
cundum gratiam habere-
tis, & per vos transire in
Macedoniam, & iterum à
Macedonia veni ad vos,
& à vobis deduci in Iu-
dæam. Cum ergo hoc vo-
luissem, nunquid leuita-
te vsus sum? Aut quæ co-
gito, secundum carnem
cogito, vt sit apud me
Est & Non? Fidelis au-
tem deus, quia sermo no-
ster, qui fuit apud vos,
non est in illo Est & Non,
sed est in illo Est. Dei enim
filius Iesus Christus, qui
in vobis per nos prædi-
catus est per me & Syl-
uanum & Timotheum nō
fuit in illo est & Non, sed
est in illo Fuit. Quot-
quot enim promissiones
dei sunt: in illo Est.
Ideo & per ipsum amen
deo ad gloriam nostram.
Qui autem confirmat nos
vobiscum in Christum, &
qui vnxit nos, deus: q̄ & si-
gnauit nos, & dedit pign^r
spūs in cordibus nostris.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

Εγὼ δὲ μέρυτρα τὸν θεὸν ἐπικαλοῦμαι ἐπὶ τῷ ἐμῷ ψυχῆν, ὅτι φειδόμενος ὑμῶν, οὐκέτι ἤλθον εἰς κόρινθον, ὅτι οὐκ ἔστι κυριόμην ὑμῶν τῆς πίστεως, ἀλλὰ συνεργοί ἐσμεν τῆς χάριτος ὑμῶν, τῆ γὰρ πίστις ἐστί ἐσκέοτε. Ἐκρίνα δὲ ἐμῶν τῶν πᾶσι, τὸ μὴ πάλιν ἔλθειν ἐν λύπῃ πρὸς ὑμᾶς. Εἰ γὰρ ἐγὼ λυπῶ ὑμᾶς, καὶ τίς ἐστὶν ὁ ἀφραίνων με, εἰ μὴ ὁ λυπούμενος ἐξ ἐμοῦ; καὶ ἔγραψα ὑμῖν τὸ τοῦτο, ἵνα μὴ ἔλθων, λύπῃ ἔχω, ἀφ' ὧν ἔσει με χάρειν. πεποιοῦσθαι ἐπὶ πάντας ὑμᾶς, ὅτι ἡ ἐμὴ χάρις πάντων ὑμῶν ἐστίν.

Ἐκ γὰρ πολλῆς θλίψεως, καὶ σιωπῆς καρδίᾳς ἔγραψα ὑμῖν, διὰ πολλῶν δακρύων, οὐχ ἵνα λυπηθῆτε, ἀλλὰ τῷ ἀγαπῆν ἵνα γινώτε, ἢν ἔχω περισσοτέρως εἰς ὑμᾶς. Εἰ δὲ τις λελύπηκεν, οὐκ ἐμὴ λελύπηκεν, ἀλλ' ἀπὸ μέσους, ἵνα μὴ ἐπιβαρῶ πάντας ὑμᾶς. Ἰκανὸν τῷ τοιοῦτω ἢ ἐπιτιμία αὐτῆ, ἢ ὑπὸ τῶν πλειόνων. Ὡστε τοῦνεκτίον μᾶλλον ὑμᾶς χαρίσαισθαι, καὶ παρακαλέσαι, μήπως τῆ περισσοτέρῃ λύπῃ καταποθῆ ὁ τοιοῦτος.

editio posterior

Ego vero testē deī iuocō iāiam meā, qđ parcēs vobis nō dū venerim Corinthū, nō qđ dñemur vobis noīe fidei, sed adiutores sumus gaudiū vestri, nā fide statis. Sed decreui apud memet ipsum hoc, nō iterū cū dolore ad vos venire. Nam si ego mœrore vos afficiā, & qđ est q̄ exhilaret me, nisi is, q̄ mœroī afficit ex me? Et scripsi vobis hoc ipm, ne si venissē ad vos, dolore caperē ex iis, ex qbus oportebat me cape voluptatē, fiduciā hanc hñs erga vos oēs, qđ meū gaudiū oīum vīm sit. Nā ex mltā afflictōe & āxietate cordis scripsi vobis per multas lachrymas: n̄ vt mœroī afficeremini, sed vt cognosceretis charitatē, quā habeo abundātī erga vos. Qđ si quis dolore afficit, nō me dolore afficit, sed ex pte, ne aggrauē oēs vos. Sufficit istiusmodi hoī increpatio hæc, qđ facta ē à pl'ibus adeo vt ē diuerso: magis p̄donare dēatis & p̄solari: ne qđ mō stat, vt immodico dolore absorbeat hmoi.

Ego aut̄ testem deū inuoco in aīa mea, q̄ parcēs vobis, nō itēx veni Corinthū: non q̄ dñamur fidei v̄ræ, sed coopatores sumus gaudii vestri, quia fide statis. Deceui aut̄ ap̄d̄ meipsum hoc, non rursus in tristitia ad vos venire: si enim tristitia afficio vos: & q̄s est, qui mihi lætitiā affert, nisi is, qui à me tristitia afficit? Et hoc ip̄m scripsi vobis, ne veniēs tristitia afficiar ab iis, à q̄bus me gaudium percipere oportebat, cōfidens in oībus vobis: q̄a meum gaudium, oīum vestrum est. Nam ex multa pressura & angustia cordis scripsi ad vos, p̄ crebras lachrymas: nō vt tristemini, sed vt dilectionem cognoscatis, qua vberātius erga vos afficior. Siq̄s aut̄ tristitiam intulit, nō me tristitia affecit, nisi ex pte, ne videat vos oēs onerare: sufficit ei, q̄ talis est, i crepatio illa, q̄ à pl̄ibus illata ē: quare ē cōtrario, poti⁹ vos donate ei & consolamini eū, ne quo pacto, qui talis est, abundantiore tristitia conficiatur.

Ego aut̄ testē deū inuoco in aīam meā, quod parcēs vobis, nō veni ultra Corinthū. nō quia dñamur fidei vestræ: sed adiutores sum⁹ gaudii vestri. Nam fide statis. **Caput. II.** Statui autem hoc ipsum **A** apud me ne iterum in tristitia venirem ad vos. Si enim ego contristo vos: & quis est, qui me lætificet, nisi qui cōtristatur ex me? Et hoc ip̄m scripsi vobis: vt nō cū venero, tristitiam sup̄ tristitiā habeā de q̄b⁹ oportuerat me gaudere: cōfidens in oībus vobis: q̄a meū gaudiū, oīum vestrū est. Nā ex multa tribulatio **B** ne & āgustia cordis scripsi vobis p̄ multas lachrymas: nō vt cōtristemini, sed vt sciatis quā charitatē habeam abūdaui in vobis. Siq̄s aut̄ cōtristauit me: non me cōtristauit, sed ex pte, vt nō onerē oēs vos. Sufficit illi, q̄ eiusmodi ē, obiurgatio hæc, q̄ fit à plurib⁹: ita vt ecōtrario magis doneatis & consolemini, ne forte abundantiore tristitia absorbeat, qui eiusmodi est.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. β'.

Διὸ παρακαλῶ ὑμᾶς, κυ-
ρῶσαι εἰς αὐτὸν ἀγάπην.

Εἰς τὸ το γὰρ καὶ ἔγραψα,
ἵνα γνῶ τὴν δοκιμὴν ὑμῶν,
εἰ εἰς πάντας ὑπὸ ἡμῶν ἐστε.

Ὡς εἶπε χαρίζεσθε, καὶ ἐγὼ.
καὶ γὰρ ἐγὼ εἶμι κεχάρισμαι
ὡς κεχάρισμαι, δι' ὑμᾶς ἐν προ-
σώπῳ Χριστοῦ, ἵνα μὴ πλε-
νεκτιθῶμεν ὑπὸ τοῦ σατανᾶ.

Οὐ γὰρ αὐτῷ τὰ νοήμα-
τα ἀγνοοῦμεν. Ἐλθὼν δὲ
εἰς τὴν τρωάδα, εἰς τὸ ἀγκυ-
γέλιον τοῦ Χριστοῦ, καὶ δύο —
ρεκται ἀνεπαγγέμενης ἐν κυρίῳ,
ὅν ἔρακα ἀνεσι τῷ πονή-
ματί μου, πῶ μὴ ἀρεῖν με.
Τίτον τὸν ἀδελφόν μου, ἀλ-
λὰ ἀποταξάμενος αὐτοῖς ἐ-
ξῆλθον εἰς μακεδονίαν.

Τῷ δὲ θεῷ χάρις, τῷ
πάντοτε θριαμβάοντι ἡμᾶς ἐν
τῷ Χριστῷ, καὶ τῷ ὀσμὴν
τῆς γνώσεως αὐτῷ φανε-
ροῦντι, δι' ἡμῶν ἐν παντί
τόπῳ. Ὅτι Χριστοῦ ἀοσμία
ἐσμεν τῷ θεῷ, ἐν τοῖς σω-
ζομένοις, καὶ ἐν τοῖς ἀπολ-
λυμένοις. Οἷς μὲν ὀσμὴ θά-
νάτου, εἰς θάνατον. οἷς δὲ
ὀσμὴ ζωῆς, εἰς ζωὴν. Καὶ
πρὸς ταῦτα τίς ἱκανός; Οὐ
γὰρ ἐσμεν ὡς οἱ πολλοὶ κα-
πυλάοντες τὸν λόγον τοῦ θεοῦ,

editio posterior

Quapropter obsecro vos
efficite ut valeat in illum
charitas. Nam & in hoc scri-
pseram, ut cognosceret pro-
bationem vestri, an ad om-
nia obedientes sitis. Cui
vero condonatis aliquid
& ego condono. Nam &
ego siquid condonavi, cui
condonavi, pro vos condo-
navi in respectu Christi, ne
occuparemur a satana. Non
enim illius cogitationes igno-
ramus. Caeterum cum venis-
sem Troadem in euange-
lium Christi, & ostium mihi
esset apertum pro domino, non ha-
bui relaxationem spiritu meo,
eo quod non inuenissem Titum
fratrem meum: sed dimissis il-
lis, abii in Macedoniam.
Deo autem gratia, qui semper
triumphat pro nos in Chri-
sto, & odorem notitiae suae
manifestat per nos in omni lo-
co. Quoniam Christi bona fra-
grantia sumus deo, in iis
qui salvi sunt, & in iis, qui
pereunt: his quidem odor
mortis ad mortem, illis vero
odor vitae ad vitam. Et ad
haec quis idoneus? Non
enim sumus ut plerique cau-
ponantes sermonem dei.

Propter quod obsecro vos, resumite dilectionem erga ipsum. Ad hoc. n. etiā scripsi, vt piculum v̄ri faciam, si in oibus obsequentes estis, cui autem quippiam cōdonatis, & ego. Nam & ego si quippiam alicui cōdonauī, ei condonauī propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à satana: non enim mentis eius astutias ignoramus. Cæterum cum venissem Troadem ob euangelium Christi, & porta mihi aperta esset in domino, non habui requiem spiritui meo, quia Titum fratrem meum non reperi, sed valesciens eis, profectus sum in Macedoniam. Deo autē gratia sit, qui nos semp̄ triumphare facit in Ch̄ro, & q̄ odorem cognitiōis suæ manifestat in oī loco: qm̄ Ch̄ri b̄dnus odor sumus deo, in iis, qui saluant, & in iis, qui peūt. In his q̄dem odor mortis ad mortē, i illis vero odor vitæ ad vitā: & ad hęc q̄s sufficiēs? nō. n. sum? vt mlti cauponātes verbū dei.

Propter quod obsecro vos, vt cōfirmetis in illum charitatem. Ideo enim & scripsi vobis: vt cognoscam experimētum vestrum an in omnibus obedientes sitis. Cui autem aliquid donasti, & ego. Nam & ego quod donauī, siquid donauī: propter vos in persona Christi, vt non circumueniamur à satana, non. n. ignoram? cogitatiōes ei?. Cum venissem autē Troadem pp̄ euāgelium Christi, & ostiū mihi apertum eēt in domino, non habui requiem spiritui meo, eo quod non inuenerim Titum fratrem meū. sed valesciens eis, p̄fectus sum in Macedonia, Deo autē gratias: qui semper triumphat nos in Christo Iesu, & odore notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco. q̄a Christi bonus odor sumus deo: in iis, q̄ salui fiunt, & in iis, q̄ pereunt: aliis q̄dē odor mortis in mortē: aliis autē odor, vitę in vitam. Et ad hęc quis tam idoneus? Nō. n. sum? (sicut plurimi) adulterantes verbū dei.

Πρὸς τοὺς Καθηθίους, β'.
 ἀλλ' ὡς ἐξ εἰλικρινείας, ἀλλ'
 ὡς ἐκ Θεοῦ, κατ' ἐνώπιον τοῦ
 Θεοῦ, ἐν Χριστῷ λαλοῦμεν.

Ἀρχόμεθα πάλιν ἑαυτοὺς
 σιωπᾶν. εἰμὲν χριζόμενοι ὡς
 πινες συστατικῶν ἐπιστολῶν πρὸς
 ὑμᾶς, ἢ ἐξ ὑμῶν συστατικῶν;
 Ἡ ἐπιστολὴ ἡμῶν, ὑμῖν ἐστὶ,
 ἐγγεγραμμένη ἐν ταῖς καρδίαις
 ἡμῶν, γινωσκομένη καὶ ἀναγι-
 νωσκομένη ὑπὸ πάντων ἀν-
 θρώπων, φρενερούμενοι, ὅτι
 ἐστὶ ἐπιστολὴ Χριστοῦ, διακονη-
 θῆσα, ὑφ' ἡμῶν ἐγγεγραμμένη,
 οὐ μέλανι, ἀλλὰ πνεύματι
 Θεοῦ ζῶντος, οὐκ ἐν πλα-
 ξί λιθίνου, ἀλλ' ἐν πλαξί
 καρδίας σαρκίνου. Πεποί-
 θησιν δὲ τοιαύτην ἔχομεν
 διὰ τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Θεόν,
 οὐχ ὅτι ἱκανοί ἐσμεν ἀφ' ἑ-
 αυτῶν λογίζεσθαι τι ὡς ἐξ ἑ-
 αυτῶν; ἀλλ' ἡ ἱκανότης ἡμῶν
 ἐκ τοῦ Θεοῦ, ὃς καὶ ἱκάνωσεν
 ἡμᾶς διακόνους καινῆς διακ-
 θήκης, οὐ γράμματι, ἀλλ'
 πνεύματι. Τὸ γὰρ γράμ-
 μα ἀποκτείνει, τὸ δὲ πνεῦμα
 ζωοποιεῖ. εἰ δὲ ἡ διακονία
 τοῦ θανάτου ἐν γράμμασιν, ἐν-
 τετυπομένη ἐν λίθοις, ἐγε-
 νήθη ἐν δόξῃ, ὥστε μὴ δυνά-
 σθαι ἐνατενίσαι τοὺς ἡοὺς Ἰσ-
 ραὴλ εἰς τὸ πρόσωπον μοῦ σέως,

editio posterior
 sed velut ex sinceritate,
 sed velut ex deo i respectu
 dei p Christū loquimur,
 Incipimus rursus nosipfos
 cōmēdare. Nū egemus, vt
 nōnulli, cōmēdatitis epis-
 tolis apud vos, aut a vos
 bis cōmēdatitis? Epistola
 nostra vos estis, inscripta
 in cordibus nostris, que in-
 telligit & legitur ab oibus
 hoibus, dum declaratis qu
 estis eplā Christi, submini-
 strata, a nobis inscripta, nō
 atramento, sed spū dei vi-
 uentis: non in tabulis lar-
 pideis, sed i tabulis cordis
 carnis. Fiduciā autem hu-
 iusmodi habemus p Chri-
 stum erga deum: nō quod
 idonei simus ex nobisipsis
 cogitare quicquā, tanq̄ ex
 nobisipsis: sed si ad aliqd
 idonei sumus, id ex deo
 est: q & idoneos fecit nos
 ministros noui testamen-
 ti, non literæ, sed spūs.
 Nā litera occidit, spiritus
 autē viuificat. Quod si ad-
 ministratio mortis in lite-
 ris, deformata in saxis, fuit
 in gloria: adeo vt nō poss-
 sent oculos intendere fia-
 lii Israel in faciem Moft

Sed tanquam ex synceritate, sed tanquam ex deo, in conspectu dei, in Christo loquimur.

Sed ex synceritate, sicut ex deo coram deo, in Christo loquimur.

Caput. III.

Incipimus rursus nosmet ipsos commendare? An ne egemus (ut nonnulli) commendatitiis epistolis ad vos, aut commendatitiis a vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ cognoscitur & legitur ab omnibus hominibus, qui manifestamini quod estis epistola Christi, ministrata a nobis, scripta non atramento, sed spiritu dei vivetis, non in tabulis lapideis, sed in tabulis carnis cordis. Confidentiam autem talem habemus pro Christo, ad deum: non quod sufficiamus ex nobis ipsis aliquid cogitare, tanquam ex nobis ipsis: sed sufficientia nostra ex deo est, qui & suffecit nos ministros novi testamenti, non literarum, sed spiritus. Litera enim occidit, spiritus autem vivificat. At si ministratio mortis, literis efformata in lapidibus, fuit in gloria, adeo ut non valerent filii Israel intendere in faciem Moyses.

Incipimus iterum nosmet ipsos commendare? Aut non quid egemus (sicut quidam) commendatitiis epistolis ad vos, aut ex vobis? Epistola nostra vos estis, scripta in cordibus nostris, quæ scitur & legitur ab omnibus hominibus: manifestati quod epistola estis Christi, ministrata a nobis, & scripta non atramento, sed spiritu dei vivi, non in tabulis lapideis, sed in tabulis cordis carnalibus. Fiduciam autem talem habemus pro Christo, ad deum, quod non sufficientes sumus cogitare aliquid a nobis, quasi ex nobis, sed sufficientia nostra ex deo est, qui & idoneos nos fecit ministros novi testamenti, non literarum, sed spiritus: litera enim occidit, spiritus autem vivificat. Quod si ministratio mortis literis defformata in lapidibus, fuit in gloria, ita ut non possent intendere filii Israel in faciem Moysi.

B
Heb. iiij.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

Διὰ τί τὸ δόξαν τῶ πρώτου
σου αὐτῶ τὴν καταργουμέ—
νην πῶς οὐχὶ μάλλον ἢ διακονία
τῶ πνύματος ἔσται ἐν
δόξῃ; Εἰ γὰρ ἡ διακονία
τῆς κατακρίσεως δόξα, πολλῶ
μᾶλλον περιαιεῖ ἢ διακονία
τῆς δικαιοσύνης ἐν δόξῃ.
καὶ γὰρ οὐδὲ δεδόξασαι τὸ
δεδοξαμένον, ἐν τούτῳ τῶ
μέρει, ἔτεκεν τῆς ὑπερβαλλούσης
δόξης. Εἰ γὰρ τὸ καταργούμενον,
διὰ δόξης, πολλῶ μᾶλλον τὸ μένον,
ἐν δόξῃ. Ἐχόντες οὖν τοιαύτην
ἐλπίδα, πολλὴν παρρησίαν χρώμεθα.
καὶ οὐ καθάπερ μωσοῦς
ἐτίθει κάλυμμα ἐπὶ τῷ προσώπῳ
αὐτοῦ, πρὸς τὸ μὴ ἀτενίσαι
τοὺς υἱοὺς Ἰσραὴλ εἰς τὸ τέλος
τῶ καταργουμένου.

Ἀλλ' ἐπαρώδη τὰ νοήματα
αὐτῶν. Ἀχρι γὰρ τῆς σήμερον
τὸ αὐτὸ κάλυμμα ἐπὶ τῇ ἀναγνώσει
τῆς παλαιᾶς διαθήκης μένει,
μὴ ἀνακαλυπτόμενον, ὅ, π ἐν
χριστῷ καταργεῖται. ἀλλ' ἕως
σήμερον ἡνίκα ἀναγιγνώσκου
ται μωσοῦς, κάλυμμα ἐπὶ τῇ
καρδίᾳ αὐτῶν κείται. ἡνίκα
δ' ἀν' ἐπιστρέψῃ πρὸς κύριον,
περικεῖται τὸ κάλυμμα, ὁ δὲ
τὸ κύριος πνύμα ἐστίν.

editio posterior

propter gloria vultus eius,
quæ aboletur, cur non potius
administratio spiritus erit in gloria?
Nam si administratio condemnationis
gloria, multo magis excellit
administratio iustitiae in gloria.
Quandoquidem ne glorificatum
quidem fuit, quod glorificatum
est in hac parte propter eminentem
gloriam. Etenim si quod aboletur
fuit in gloria, multo magis id, quod
manet, est in gloria. Itaque cum
habeamus huiusmodi spem, multa
libertate utamur: & non quemadmodum
Moses ponebat velamen in facie
sua, ne intenderet filii Israel in
finem eius, quod abolebatur.
Sed obsecrati sunt sensus
illorum. Nam usque ad diem
hodiernum idem velamen in
lectione veteris testamenti
manet: nec tollitur velum, quod
pro Christo aboletur. Sed ad hunc
usque diem, cum legitur Moses,
velamen cordibus illorum
impositum est. At ubi conuersi
fuerint ad dominum, tollitur
velamen. Dominus autem spiritus est.

Propter gloriam faciei eius, quæ (gloria inq̄) euacuatur, quo pacto non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio condēnationis gloria, multo magis abundat ministratio iustitiæ in gloria: etenim in hac parte glorificatum, non glorificatum est ppter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur per gloria est, multo magis quod manet, est in gloria. Habentes igitur talem spem, multa confidentia vtimur, & non quæ admodum Moses velamen sup faciem suam ponebat, ob id, q̄ non intenderent filii Israel in finem eius, quod euacuatur, sed obcæcata erāt mentes eorum. Nam in hodiernum vsq; diem, ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet nō reuelatū (qa in Christo tollit) sed in hodiernum vsq; diem quando legitur Moses, velamen sup cor eorū positum est, quicunq; aut conuertetur ad dñm, auferet velamen: dñs aut spūs est.

Propter gloriam vultus eius, quæ euacuatur: quomodo non magis ministratio spiritus erit in gloria? Nam si ministratio dānationis, in gloria est: multo magis abundat ministerium iustitiæ in gloria. Nam nec glorificatum est, quod claruit in hac parte, propter excellentem gloriam. Si enim quod euacuatur, per gloriam est, multo magis quod manet in gloria est. Habentes igitur talem spem, multa fiducia vtimur, & non sicut Moyses ponebat velamen super faciem suam, vt non intenderent filii Israel in faciem eius, quod euacuatur, sed obtrusi sunt sensus eorum. Vtque in hodiernum diem, id ipsum velamen in lectione veteris testamenti manet nō reuelatum (quoniam Christo euacuatur) sed vsq; in hodiernum diem, cum legitur Moyses, velamen positum est sup cor eorum. Cum aut quer 107. iiii. 6 si fuerint ad dñm, auferet velamē. Dñs aut spūs est.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.

Οὐδὲ τὸ πανάμα κυρίου,
ὅκει ἐλαθερία. Ἡμεῖς δὲ πάν-
τες αἰ κεκαλυμμένῳ προ-
σώπω τῷ δόξαν κυρίου κα-
τοπτρίζομενοι, τῷ αὐτῷ εἰκό-
να μετμορφούμεθα ἀπὸ δόξης
εἰς δόξαν, καθάπερ ἀπὸ κυ-
ρίου πανάμα. Δια τὸ το
ἔχοντες τῷ διακονίαν ταύ-
τῃ, καθὼς ἠλεήθημεν, οὐκ ἐκ-
κακούμεν, ἀλλ' ἀπειπάμεθα
τὰ κεντρία τῆς αἰχμῆς, μὴ
περιπατοῦντες ἐν πανουργίᾳ,
μὴ δὲ δολοῦντες τὸν λόγον τοῦ
θεοῦ, ἀλλὰ τῇ φανερώσει τῆς
ἀληθείας, σωσιῶντες ἑαυτοὺς
πρὸς πᾶσαν σωείδωσιν ὀμ-
θρώπων, ἐνώπιον τοῦ θεοῦ.

Εἰ δὲ καὶ ἔσι κεκαλυμμέ-
νον τὸ ἀγγελίον ἡμῶν, ἐν τοῖς
ἀπολλυμένοις ἐσὶ κεκαλυμ-
μένον, ἐν οἷς ὁ θεὸς τοῦ αἰῶνος
τοῦτου ἐτύφλωσε τὰ νοήματα
τῶν ἀπίστων, εἰς τὸ μὴ αὐγά-
σαι αὐτοῖς τὸν φωτισμὸν τοῦ
ἀγγελίου τῆς δόξης τοῦ Χρισ-
τοῦ, ὅς ἐστιν εἰκὼν τοῦ θεοῦ. οὐ
γὰρ ἑαυτοὺς κηρύσσομεν, ἀλλὰ
Χριστὸν Ἰησοῦν κύριον, ἑαυτοὺς
δὲ δούλους ὑμῶν δια Ἰησοῦ.
Ὅτι ὁ θεὸς, ὁ εἰπών ἐκ σκό-
τους φῶς λάμψαι, ὅς ἔλαμ-
ψεν ἐν ταῖς καρδίαις ἡμῶν,
πρὸς φωτισμὸν τῆς γνώσεως,

editio posterior

Porro ubi spūs dñi, ibi lū-
bertas. Nos autem omnes
resecta facie gloriam dñi
in speculo representātes, ad
eandē imaginē transformā-
mur à gloria i gloriā, tanq̄
a domini spiritu.

Propterea cum ministeriū
hoc habeamus, vt nostri
misertus est deus, haud
degeneramus: sed reici-
mus occultamenta dede-
coris: non versantes per
astutiam, neq; dolo tra-
ctantes verbū dei, sed ma-
nifestatione veritatis, com-
mendātes nos ipsos apud
omnem cōscientiā hoīum
in conspectu dei. Quod si
adhuc velatum est euāge-
liū nrm, in iis, q̄ pereunt,
velatū est. In quibus deus
huius sculi excecauit sen-
sus incredulorū, ne illuce-
scret illis lumē euangelii
gloriæ Christi, qui est ima-
go dei. Nō. n. nos ipsos p̄di-
camus, sed Christū Iesum
dūm: nos autē seruos ve-
stros ppter Iesum. Quoniā
deus est, qui iussit è tene-
bris lucē illucescere, q̄ lu-
xit in cordib' nris, ad illu-
minationem cognitionis

Vbi autem spiritus dñi, ibi libertas. Nos aut omnes, reuelata facie, gloriã dñi speculorum instar suscipiētes, eadem imagine transformamur à gloria in gloriam, tanq̄ à dñi spiritu.

Quapropter hãc ministrationem habētes, vt misericordiam consecuti sumus, non deficimus, sed abiicimus occulta dedecoris, nō ambulantes in astutia, neq; dolose tradentes verbum dei, sed in manifestatione veritatis, cōmittētes nos ipsos oī cōscientiã hominum ante deum. Qđ si ēt occultum est euangeliū nostrum, in iis, qui pereūt occultū, in qbus deus huius sæculi, infidelium mentes excecavit, vt non insulgeat ipsis illuminatio euangelii gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nos ipsos p̄dicamus, sed Christum Iesum dñm, nos aut ipsos, seruos vestros pp̄ Iesum, quia deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse resplenduit in cordibus nostris ad illuminationem cognitionis.

Vbi autem spiritus dñi, ibi libertas. Nos vero omnes, reuelata facie gloriam dñi speculātes, in eadem imaginem trāsformamur à claritate in claritatem, tanq̄ à domini spiritu.

Caput. IIII.

Ideo habentes hanc ministrationem, iuxta qđ misericordiam cōsecuti sumus, nō deficimus, sed abdicamus occulta dedecoris, nō ambulātes ī astutia, neq; adulterātes verbum dei, sed in manifestatione veritatis cōmendātes nosmetipsos ad oēm conscientiam hoīum coram deo. Qđ si ēt operatum est euāgelium nostrū, in iis, qui pereunt, est operatum, in qbus deus huius sæculi excecavit mentes infidelium, vt non fulgeat illis illuminatio euangelii gloriæ Christi, qui est imago dei. Non enim nosmetipsos p̄dicamus, sed Iesum Ch̄m dñm n̄m: nos aut, seruos v̄ros p̄ Iesum, qm̄ deus, qui dixit de tenebris lucem splendescere, ipse illuxit ī cordibus n̄ris ad illuminationē sciētię.

τῆς δόξης τοῦ θεοῦ ἐν προσώ-
 πῳ Ἰησοῦ χριστοῦ. ἔχομεν δὲ
 τὸν θησαυρὸν τῶτον ἐν ὄσφρα-
 κίνοις σαύεσιν, ἵνα ἢ ὑπερβο-
 λὴ τῆς δυνάμεως ἢ τοῦ θεοῦ, καὶ
 μὴ ἐξ ἡμῶν, ἐν παντὶ θλιβόμε-
 νοι, ἀλλ' οὐ στενοχωρούμενοι.
 ἀπορούμενοι, ἀλλ' οὐκ ἐξαπο-
 ρούμεσι. διωκόμενοι, ἀλλ' οὐκ
 ἐγκαταλειπόμενοι. καταβαλλο-
 μένοι, ἀλλ' οὐκ ἀπολλύ-
 μενοι. πάντοτε τὴν νέκρωσιν
 τοῦ κυρίου Ἰησοῦ ἐν τῷ σώ-
 ματι περιφέροντες, ἵνα καὶ ἡ
 ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι ἡ-
 μῶν φανερωθῇ. Αἰεὶ γὰρ ἡμεῖς
 οἱ ζῶντες, εἰς θάνατον πα-
 ραδιδόμεθα διὰ Ἰησοῦ, ἵνα
 καὶ ἡ ζωὴ τοῦ Ἰησοῦ φανε-
 ροθῇ ἐν τῇ θνητῇ σαρκὶ ἡ-
 μῶν. ὥστε ὁ μὲν θάνατος ἐν
 ἡμῖν ἐνεργεῖται, ἡ δὲ ζωὴ ἐν
 ὑμῖν. Ἐχόντες δὲ τὸ ἀπὸ τοῦ
 πνεῦμα τῆς πίσεως, κατὰ τὸ
 γεγραμμένον, ἐπίστασα, διὸ
 ἐλάλησα. καὶ ἡμεῖς πισύομεν,
 διὸ καὶ λαλοῦμεν, εἰδότες.
 ὅτι ὁ ἐγείρας τὸν κύριον Ἰησοῦν,
 καὶ ἡμᾶς διὰ Ἰησοῦ ἐγερῆ, καὶ
 παραστήσει σὺν ὑμῖν. Ταῦτα
 γὰρ πάντα δι' ἡμᾶς, ἵνα ἡ
 χάρις πλεονάσῃ, διὰ τῶν
 πλειόνων τῶν ἀχαριστίαν περισ-
 σάσῃ εἰς τὴν δόξαν τοῦ θεοῦ.

gl'rie dei, i facie Iesu Chri-
 sti. habemus aut thesaurū
 hūc in testaceis vasculis,
 vt virtutis eminentia sit
 dei, & nō ex nobis, dū in
 oibus premimur, at nō an-
 xii reddimur: laboram⁹, at
 non destitumur: psecutio-
 nem patimur, at nō in ea
 deserimur: deicimur, at n̄
 perimus, semper mortifica-
 tionē dñi Iesu in corpore
 circūferentes, vt & vita Ie-
 sui in corpore nostro mani-
 festetur. Semper enim nos
 qui viuimus, in mortē tra-
 dimur pp Iesum, vt & vita
 Iesu manifestetur in mor-
 tali carne nostra. Itaque
 mors quidē in nobis agit,
 vita vero in vobis. Cæte-
 rum cum habeamus eun-
 dē spiritū fidei, iuxta illud
 quod scriptum est: Credi-
 di & ideo locutus sum:
 & nos credimus, quapro-
 pter & loquimur, scientes
 quod qui suscitauit dñm
 Iesum, nos quoq; p Iesum
 suscitabit & constituet vo-
 biscū. Nā oīa pp vos, vt be-
 neficium quod exūdauit,
 pluribus gratias agētibus
 exuberet in gloriam dei.

Gloriæ dei in psona Iesu Christi . Habemus autem thesaurum hunc in testaceis vasis (vt superexcellētia potestatis sit dei, & nō ex nobis) in re oī pressi, sed non suffocati: indigētes, sed non destituti: psecutionem patientes, sed non derelicti : deiecti, sed non pereuntes: semp mortificationem dñi Iesu in corpore cicunferentes, vt & vita Iesu in corpore nostro manifestet : assidue enim dū viuimus, in mortem tradimur pp Iesum, vt & vita Iesu manifestet in mortali carne nra. Quare mors qdem in nobis opatur, vita aut in vobis. Cum habeamus aut eundem spiritum fidei, sm qđ scriptum est. Credidi pp quod locutus sum, & nos credimus, pp qđ & loqmur: scientes q qui suscitauit dñm Iesum, etiam nos per Iesum suscitabit, & constituet vobiscum: nam omnia propter vos, vt gratia multiplicata propter multorum gratiarum actionem redundet in gloriam dei .

Claritatis dei, i facie Christi Iesu . Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus, vt sublimitas sit virtutis dei, & non ex nobis . In omnibus tribulationem patimur, sed non angustiamur : aporiamur, sed non destitumur: persecutionem patimur, sed nō derelinquimur : humiliamur, sed non confundimur: deicimur, sed nō perimus: semper mortificationem Iesu Christi in corpore nostro circūferentes, vt & vita Iesu manifestet in corporibus nostris. Semp enim nos, qui viuimus, in mortem tradimur pp Iesum, vt & vita Iesu manifestetur in carne nostra mortali . Ergo mors in nobis operatur, vita aut in vobis. Habētes aut eundem spiritum fidei, sicut scriptū est. Credidi, pp qđ locutus sum, & nos credimus, pp qđ & loqmur, scientes qm q suscitauit Iesū, & nos cū Iesu suscitabit, & cōstituet vobiscū. Oīa. n. pp vos, vt gra abūdās p multos i gra rū actōe abūdet i glīa dei

Psal. cxv.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους β'.
 διὸ οὐκ ἐκκακούμεν, ἀλλ' εἰ
 καὶ ὁ ἔξω ἡμῶν ἄνθρωπος δια-
 φθείρεται, ἀλλ' ὁ ἔσωθεν ἄνακ-
 κανούται ἡμέρα καὶ ἡμέρα. τὸ
 γὰρ παρκατίζει ἐλαφρὸν τῆς θλί-
 ψεως ἡμῶν καὶ ὑπερβολὴν, εἰς
 ὑπερβολὴν αἰώνιον βάρους δό-
 ξης κατεργάζεται ἡμῖν, μὴ σκο-
 πώτων ἡμῶν τὰ βλεπόμενα,
 ἀλλὰ τὰ μὴ βλεπόμενα. τὰ
 γὰρ βλεπόμενα πρόσκαιρα, τὰ
 δὲ μὴ βλεπόμενα, αἰώνια.

Οἶδαμεν γὰρ, ὅτι ἐὰν ἡ
 ἐπίγειος ἡμῶν οἰκία τῷ σκηνί-
 νους καταλυθῆ, οἰκοδομην ἐκ
 θεοῦ ἔχομεν, οἰκίαν ἀχειρο-
 ποιήτων, αἰώνιον ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς. καὶ γὰρ ἐν τούτοις σενάζο-
 μεν, τὸ οἰκητήριον ἡμῶν τὸ
 ἐξ οὐρανοῦ, ἐπενδύσασθαι
 ἐπιποθουῦτες. εἶγε καὶ ἐνδυ-
 σάμενοι, οὐ γυμνοὶ ἀρῶμεθα.
 καὶ γὰρ οἱ ὄντες ἐν
 τῷ σκηνί, σενάζομεν βαρῶ-
 μενοι, ἐπειδὴ ὃν θέλομεν ἐκ-
 δύσασθαι, ἀλλ' ἐπενδύσα-
 σθαι, ἵνα καταποθῆ τὸ θνητὸν
 ὑπὸ τῆς ζωῆς. ὁ δὲ κατεργα-
 σάμενος ἡμᾶς ἕως αὐτὸ τῶτος
 θεός, ὁ καὶ δούσ ἡμῖν τὸν ἀρῶ-
 βῶνα τῷ πνύματι. Θαρ-
 ρουῦτες ὡς πάντοτε, καὶ ἐδῶ-
 κτες, ὅτι ἐνδυμαυῦτες ἐν τῷ σώ-
 ματι, ἐκδημούμεν ἀπὸ τῷ κύ.

editio posterior

Propterea n̄ defatigamur,
 sed quis externus hō n̄
 corrūpit, internus tñ reno-
 uat̄ in dies singulos. Nam
 momentanea leuitas affli-
 ctiōis n̄ræ, mire supra mo-
 dum æternū p̄odus gloriæ
 parit nobis, dū nō specta-
 mus ea, q̄ vident̄, sed ea, q̄
 nō vident̄. Nā quæ viden-
 tur, tēporaria sunt: at quæ
 non videntur, æterna.

Scimus. n. qđ si terrenū no-
 strū domiciliū huius taber-
 naculi destructū fuerit, exdi-
 ficationem ex deo habebimus,
 domicilium non manufactū,
 æternum in coelis. Nam in hoc
 gemimus, domicilio n̄ro, qđ
 è cælo est, sup̄indui desiderātes,
 si tñ induti, non nudi reperie-
 mur. Etenim qui sumus in
 hoc tabernaculo, gemimus
 onerati, propterea qđ nolimus
 exui, sed superindui, vt absorbeat
 mortalitas à vita. Porro q̄ para-
 uit nos in hoc ipsum, deus ē:
 qui idē dedit nobis arā bonē
 spūs. Itaq; bono aīo sumus
 semper, & scim⁹ qđ cum
 domi sumus in corpore,
 pegrinamur à deo,

Quap̄ propter non succum-
bimus: nam̄ tametsi homo
n̄ exterior corrūpit: inter-
rior t̄n̄ de die in diē reno-
uat: nā qđ obiter leue est
pressuræ n̄ræ, p̄ excellen-
tiam, in excellētia æternū
gloriæ p̄odus opat̄ nobis,
nō cōsiderātibz nobis ea,
quæ videntur, sed ea, quæ
nō videntur. Nam̄ ea, quæ
vident̄, t̄palia sunt: quæ au-
tem non vident̄, æterna.
Exploratū enī h̄emus, qđ si
terrestris domus n̄ra huius
habitationis dissoluat̄, cōdi-
ficationē ex deo h̄emus,
domū nō manufactā, æter-
nā in cœlis. Nā & in hoc
ingemiscimus, domiciliū
n̄m, qđ ē cœlis est, sup̄in-
dū cupiētes: si t̄n̄ iduti &
non nudi inueniamur. Nā
& qđ in hac habitatione su-
mus, igemiscimus grauati,
eo qđ nolumus exui, sed su-
perindui, vt absorbeat̄ qđ
mortale est, à vita: qui aut̄
afficit nos ad hoc ipsum,
deus est: & ad hoc ip̄m de-
dit nobis arrabonē sp̄s.
Qui igit̄ cōfidimus semp̄, &
scimus qđ p̄ntes in corpo-
re, absentes sumus à d̄no.

Propter quod, non defici-
mus, sed licet is, qui foris ē
noster h̄c corrūpat̄: t̄n̄ is, qđ
intus est, renouat̄ de die i
diē. Id enim, qđ in p̄nti est
momentaneū & leue tribu-
latiōis n̄ræ: supra modū in
sublimitate æternū gloriæ
p̄odus operat̄ in nobis, nō
cōsiderantibus nobis qđ vidē-
tur, sed qđ non v̄nt. Quæ. n.
vident̄ t̄palia sūt, qđ aut̄ nō
v̄nt: æterna sūt. Cap. v.
Scimus .n. qm̄ si terrestris
domus n̄ra huius habita-
tionis dissoluat̄, qđ cōdifi-
cationē ex deo habemus,
domū nō manufactā, æter-
nam in cœlis. Nā & in hoc
ingemiscimus habitationē
nostrā, quæ de cœlo est, su-
perindui cupiētes. si t̄n̄ ve-
stiti: & non nudi inuenia-
mur. Nā & qđ sumus in hoc
tabernaculo, ingemiscim⁹
gruati: eo qđ nolim⁹ ex-
poliari, sed superuestrari, vt
absorbeat̄ qđ mortale ē, à
vita. Qui aut̄ efficit nos in
hoc ip̄m: deus qđ dedit no-
bis pignus sp̄s. Audētes
igit̄ semp̄, & scientes qm̄
dum sumus in hoc corpe,
peregrinamur à domine.

A

Apoc. xv

Πρὸς τοὺς Καρινθίους, β'.
 διὰ πίστεως γὰρ περιπατοῦμεν,
 οὐ διὰ ἔιδους. Οὐκ ἐξ οὐμν
 δὲ καὶ ἀδοκοῦμεν μάλλον
 ἐκδημηῆσαι ἐκ τοῦ σώματος,
 καὶ ἐκδημηῆσαι πρὸς τὸν κύ-
 ριον. διὸ καὶ φιλοτιμούμεθα,
 εἴτε ἐκδημοῦντες, εἴτε ἐκ
 δημοῦντες, ἀίρεσοι αὐτῷ ἴ-
 ναι. τὸν γὰρ πάντας ἡμᾶς
 φανερωθῆναι δεῖ ἔμπροσθεν
 τοῦ βήματος τοῦ Χριστοῦ, ἵνα
 κομίσωται ἕκαστος τὰ διὰ τοῦ
 σώματος, πρὸς ὃ ἔπραξεν,
 εἴτε ἀγαθόν, εἴτε κακόν. ἐν-
 ὄμτες ὅτι τὸν φόβον τοῦ κυ-
 ρίου, οὐκ ἐρώπομεν κέλευσεν,
 θεῷ δὲ πεφανερώμεθα.

Ἐλπίζω δὲ καὶ ἐν ταῖς συνει-
 ρήσειν ὑμῶν πεφανερωθῆναι.
 οὐ γὰρ πάλιν ἐαυτὸν σιωπᾶ-
 νοῦμεν ὑμῖν, ἀλλὰ ἀφορμὴν δι-
 δόντες ὑμῖν καυχῆμασθαι ὑ-
 πὲρ ἡμῶν, ἵνα ἔχητε πρὸς τοὺς
 ἐν προσώπῳ καυχώμενους, καὶ
 οὐ καρδίᾳ. εἴτε γὰρ ἐξέσκ-
 μεν, θεῷ, εἴτε σωφρονούμεν,
 ὑμῖν. ἡ γὰρ ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ
 σιωπᾷ ἡμᾶς, κρίναντας το-
 το, ὅτι ἢ εἰς ὑπὲρ πάντων ἀ-
 πώθανεν, ἄρα οἱ πάντες ἀπέθα-
 νον, καὶ ὑπὲρ πάντων ἀπέθα-
 νεν, ἵνα οἱ ζῶντες μηκέτι ἑαυ-
 τοῖς ζῶσιν, ἀλλὰ τῷ ὑπὲρ αὐ-
 τῶν ἀποθανόντι καὶ ἐγερθέντι.

editio posterior
 Per fidē. n. ambulamus, nō
 p. speciē. Cōfidimus autē &
 pbamus magis pēgre ab-
 esse à corpore, & p̄sentes
 adesse apud deū. Quapp-
 rēdimus: siue domi p̄sen-
 tes, siue foris peregre agē-
 tes, vt illi placeamus. Oēs
 .n. nos manifestari oportet
 coram tribunali Christi, vt
 reportet vnusq̄sq; ea, quæ
 fuit p. corp⁹, iuxta id, qd̄ fe-
 cit, siue bonū, siue malum.
 Sciētes igit̄ terrorē illū do-
 mini, siuadem⁹ hoīb⁹, deo
 vero manifesti sumus. Spe-
 ro autē nos & in p̄scientiis
 v̄ris manifestos esse. Nō. n.
 iterum nosip̄sos cōmenda-
 mus vobis, sed occasiōnē
 damus vobis gloriādi de
 nobis, vt aliquid habeatis
 aduersus eos, q̄ in facie glo-
 riant̄, & nō in corde. Nani
 siue infanimus, deo infanī-
 mus: siue sani sum⁹, vobis
 sani sumus. Charitas enim
 Christi cōstringit nos, indi-
 cātes illd̄, qd̄ si vn⁹ p. oib⁹
 mortuus fuit: ergo oēs mor-
 tui fuerūt, & p. oib⁹ mortu⁹
 est, vt q̄ viuūt, posthac non
 sibi viuāt, sed ei, q̄ pro ip̄s
 .mortuus est & resurrexit.

Nam per fidem ambulamus, non per speciem: confidimus autem & volumus magis absentes esse à corpore, & presentes esse apud deum. Propter quod honorifice commendimus, siue absentes, siue presentes beneplacere ei. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi, ut referat quisque quæ pro corpore, ad quæ gessit, siue bonum, siue malum. Scientes igitur timorem dei, hominibus suademus: deo autem manifesti sumus: spero autem & in conscientiis vestris nos manifestos esse. Non enim rursum nos ipsos commendamus vobis, sed occasionem damus vobis gloriationis pro nobis, ut illam habeatis aduersus eos, qui facientibus gloriantur, & non in corde. Siue excellimus deo, siue modeste sapimus vobis: charitas certe Christi urget nos, discernentes hoc, quod vnus pro omnibus mortem appetit. Igitur omnes appetierunt, & pro omnibus mortem appetit, ut viuentes iam non sibi viuatur, sed eis, qui pro eis mortem appetit, & resurrexit.

(Per fidem enim ambulamus: & non per speciem): autem demus autem, & bonam voluntatem habemus magis peregrinari à corpore, & presentes esse ad deum. Et ideo commendimus, siue absentes, siue presentes, placere illi. Omnes enim nos manifestari oportet ante tribunal Christi: ut referat unusquisque propria corporis, put gessit, siue bonum, siue malum. Scientes ergo timorem domini hominibus suademus: deo autem manifesti sumus. Spero autem & in conscientiis vestris manifestos nos esse. Non iterum commendamus nos vobis, sed occasionem damus vobis gloriandi pro nobis: ut habeatis ad eos, qui in facie gloriatur, & non in corde. Siue enim in mente excedimus, deo: siue sobrii sumus, vobis. Charitas enim Christi urget nos: estimantes hoc, quoniam si vnus pro omnibus mortuus est, ergo omnes mortui sunt. & pro omnibus mortuus est Christus: ut & qui viuunt, iam non sibi viuant, sed ei, qui pro ipsis mortuus est, & resurrexit.

Ro. xiiij.

b

c

Πρὸς τοὺς Κορινθίους· β΄.

Ὡστε ἡμεῖς ἀπὸ τοῦ νῦν οὐ
θενοῦ οἰδομεθα κατὰ σάρκα.
εἰδὲ καὶ ἐγνώκαμεν κατὰ σάρ-
κα Χριστὸν, ἀλλὰ νῦν οὐκ ἐπι-
γινώσκομεν. Ὡστε εἴ τις ἐν
Χριστῷ, κοινὴ κτίσις. τὰ ἀρ-
χαῖα παρελήθη, ἰδοὺ γέγονε
καινὰ τὰ πάντα. τὰ δὲ πάν-
τα ἐκ τοῦ θεοῦ, τοῦ καταλλά-
ξαντος ἡμᾶς ἑαυτῷ διὰ Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ, καὶ δόντος ἡμῖν
τὴν διακονίαν τῆς καταλλαγῆ-
γῆς, ὡς ὅτι θεὸς ἦν ἐν Χριστῷ,
κόσμον καταλλάσσων ἑαυτῷ,
μὴ λογιζόμενος αὐτοῖς τὰ πω-
ραπτώματα αὐτῶν, καὶ θέμε-
νος ἐν ἡμῖν τὸν λόγον τῆς κατα-
λλαγῆς. ὑπερὸν Χριστοῦ οὐκ ἠ-
σβάσαμεν, ὡς τοῦ θεοῦ παρακα-
λουῦντος δι' ἡμῶν, θεόμεθα ὑ-
περὸν Χριστοῦ, καταλλάγητε τῷ
θεῷ. τὸν γὰρ μὴ γινώσκοντες ἀμαρ-
τίαν, ὑπερὸν ἡμῶν ἀμαρ-
τίαν ἐπαίψαν, ἵνα ἡμεῖς γι-
νώμεθα δικαιοσύνην θεοῦ ἐν
αὐτῷ.

Συνεργοῦντες δὲ καὶ παρακα-
λοῦμεν, μὴ εἰς κενὸν τὴν χά-
ριν τοῦ θεοῦ δεξασθαι ὑμᾶς.
λέγει γὰρ, καιρῷ δεκτῷ ἐπί-
κουσά σου, καὶ ἐν ἡμέρᾳ σωτη-
ρίας ἐβαθύνσά σοι. ἰδοὺ νῦν
καιρὸς ἀπρόσδεκτος, ἰδοὺ
νῦν ἡμέρα σωτηρίας.

editio posterior

Itaque nos posthac neminem
nouimus secundum carnem. Porro
et si cognouimus Christum
secundum carnem, nunc tamen
non amplius nouimus. Pro-
inde si quis est in Christo,
noua creatura est. Vetera
praeterierunt: ecce noua facta
sunt omnia. Omnia autem
ex deo, qui reconciliauit nos
sibi per Iesum Christum, deditque
nobis ministerium reconciliationis:
quandoquidem deus erat
in Christo, mundum reconcilia-
tans sibi, non imputans eis
peccata sua: & posuit in
nobis sermonem reconciliationis.
Itaque nomine Christi le-
gatione fungimur, tanquam
deo vos obsecrante pro nos,
rogamus pro Christo, reconcilia-
mini deo. Eum enim qui
non nouit peccatum, pro
nobis peccatum fecit, ut
nos efficeremur iustitia dei
per illum.

Quin & adiuuantes obsecra-
mus, ne in vacuum gratiam dei
receperitis. Dicit enim. In
tempore accepto exaudiui te, &
in die salutis succurri tibi.
Ecce nunc tempus acceptum,
ecce nunc dies salutis.

Quare nos amodo nullum
 scimus secundum carnem: si
 autem & secundum carnem noui-
 mus Christum: non tamen
 nunc amplius cognoscimus.
 Itaque si qua in Christo noua
 creatura, vetera transie-
 runt: ecce noua facta sunt
 omnia: omnia autem ex deo, qui
 reconciliauit nos sibi ipse per
 Iesum Christum, & dedit
 nobis ministracionem re-
 conciliacionis, ut quod deus in
 Christo mundum recon-
 ciliauit sibi, non reputans
 eis delicta eorum, & po-
 suit in nobis sermonem
 reconciliacionis. Pro Chri-
 sto ergo oramus, tan-
 quam deo exhortante per
 nos: rogamus pro Christo:
 reconciliamini deo: nam
 eum, qui non nouit pecca-
 tum pro nobis, peccatum
 fecit, ut nos simus iustitia
 dei in eo.

At vero cooperantes ex-
 hortamur, ne in vanum gra-
 tiam dei vos suscipia-
 tis. Dicit enim. Tempo-
 re acceptabili exaudiui te,
 & in die salutis adiuui te.
 Ecce nunc tempus acceptabi-
 le: ecce nunc dies salutis.

Itaque nos ex hoc nemi- **D**
 nem nouimus secundum
 carnem. Et si cognouimus
 secundum carnem Chri-
 stum: sed nunc iam non
 cognouimus. Si qua ergo
 in Christo noua creatura:
 vetera transierunt. ecce fa-
 cta sunt omnia noua. Omnia **Esa. xliiii.**
 autem ex deo, qui nos re- **c**
 conciliauit sibi per Christum: **Apo. xxi.**
 & dedit nobis ministerium **b**
 reconciliacionis, Quonia quod
 deus erat in Christo
 mundum reconcilians sibi: non
 reputans illis delicta ipsorum.
 & posuit in nobis verbum
 reconciliacionis. Pro Chri-
 sto ergo legatione fungi-
 mur: tanquam deus exhortante
 per nos. Obsecramus per Chri-
 stum, reconciliamini deo. Eum,
 qui non nouerat peccatum pro
 nobis peccatum fecit: ut
 nos efficeremur iustitia dei
 in ipso. **Caput. vi.**

Adiuuantes autem exhor- **A**
 tamur, Ne in vacuum gra- **Esa. xliiii.**
 tiam dei recipiatis: Aut **c**
 enim, Tempore accepto
 exaudiui te, & in die sa-
 lutis adiuui te. Ecce nunc
 tempus acceptabile: ecce
 nunc dies salutis.

μὴ δὲ μίαν ἐν μηδενὶ διδόντες
 προσκοπήν, ἵνα μὴ μωμη-
 θῆ ἡ διακονία, ἀλλ' ἐν παντὶ
 σωσιζῶντες ἑαυτοὺς ὡς θεοῦ
 διάκονοι, ἐν ὑπομονῇ πολ-
 λῇ, ἐν θλίψεσιν, ἐν ἀνάγκαις,
 ἐν στενοχωρίαις, ἐν πλη-
 γαῖς, ἐν φυλακαῖς, ἐν ἀκατα-
 τακταῖς, ἐν κόποις, ἐν ἀ-
 γρυπταῖς, ἐν νηθείαις, ἐν ἀ-
 γνοῦντι, ἐν γνώσει, ἐν μα-
 κροθυμίᾳ, ἐν χρηστότητι, ἐν
 πνεύματι ἀγάπῃ, ἐν ἀγάπῃ
 οὐκ ἐκρίτα, ἐν λόγῳ ἀλη-
 θείας, ἐν διουλαμίᾳ θεοῦ, διὰ
 τῶν ὀπλῶν τῆς δικαιοσύνης
 τῶν δεξιῶν καὶ ἀριστερῶν,
 διὰ δόξης καὶ ἀτιμίας, διὰ
 δυσφημίας καὶ ἀφημίας.
 ὡς πλάνοι, καὶ ἀληθεῖς.
 ὡς ἀγνοούμενοι, καὶ ἐπιγι-
 γωσκόμενοι. ὡς ἀποθνήσκον-
 τες, καὶ ἰσχυρῶμεν. ὡς
 παιδιδόμενοι, καὶ μὴ θανα-
 τούμενοι, ὡς λυπούμενοι, ἀεὶ
 δὲ χαίροντες. ὡς πτωχοί,
 πολλοὺς δὲ πλουτίζοντες. ὡς
 μισθῶν ἔχοντες, καὶ πάντοτε
 κατέχοντες. Τὸ σῶμα ἡ-
 μῶν ἀνέωγε πρὸς ὑμᾶς κο-
 ρίνθιοι. ἡ καρδιά ἡμῶν πε-
 πλάττωται, οὐ στενοχωρεῖτε
 ἐν ἡμῖν, στενοχωρεῖτε δὲ ἐν
 τοῖς ἀλλάγηστοις ὑμῶν.

Nequam usque demus offen-
 sionem, ne reprehenda-
 tur ministerium: sed in om-
 nibus comedemus nos-
 ipsos, ut dei ministri, in tol-
 lerantia multa, in afflictio-
 nibus, in necessitatibus in
 anxietatibus, in plagis, in
 carceribus, in seditionibus,
 in laboribus, in vigiliis,
 in ieiuniis, in puritate,
 in scientia, in animi leuita-
 tate, in benignitate, in spi-
 ritu sancto, in charitate non
 simulata, in sermone ver-
 nitatis, in potentia dei per
 arma iustitiae dextera ac
 sinistra, per gloriam &
 ignominiam, per conuitia
 & laudes: quasi ipostores:
 tamen veraces: quasi igno-
 ti, & tamen noti: quasi morien-
 tes, & ecce vivimus, quasi
 correpti, & non occisi, qua-
 si dolentes, semper tamen
 gaudentes: quasi paupes-
 res, multos tamen ditante-
 tes: ut nihil habentes, &
 tamen omnia possidentes. Os
 nostrum apertum est erga vos
 Corinthii: cor nostrum di-
 latatum est. Non estis an-
 gusti in nobis, sed angusti
 estis in visceribus vestris.

Nemini ne ullam quidem
 demus offensionē, vt non
 vituperetur ministratio no-
 stra, sed in re oī cōmenda-
 biles exhibemus nosipsos,
 vt dei ministri, in patiētia
 multa, in pressuris, in ne-
 cessitatibus, in angustiis,
 i plagis, i carceribus, i sedi-
 tionibus, i laboribus, i vigi-
 liis, i ieiuniis, in castitate, i
 cognitione, in longanimi-
 tate, in benignitate, in spi-
 ritu sancto, in dilectione
 nō ficta, in sermone verita-
 tis, in potentia dei, per ar-
 ma iustitiæ secundorū &
 aduersorū, p honorē & in-
 honorationem; per disse-
 mationem & bonam fa-
 mam, vt seductores, at ve-
 races, vt ignoti, sed cogni-
 ti, vt morientes, & ecce vi-
 uimus, vt castigati, at non
 mortificati, vt moerentes,
 semp autem gaudentes, vt
 inopes, at multos locuple-
 tantes, vt nihil habentes,
 sed oīa possidentes. Os
 nostrum apertum est ad
 vos. O Corinthii, cor no-
 strum dilatātū est, non cō-
 stringimini i nobis, sed cō-
 stringimini i p̄cordis v̄ris.

Nemini dantes ullam of-
 fensionem, vt non vitu-
 peretur ministerium no-
 strum: sed in omnibus ex-
 hibeamus nosmetipsos si-
 cut dei ministros, in mul-
 ta patientia, in tribulatiōi-
 bus, in necessitatibus, in
 angustiis, in plagis, in car-
 ceribus, in seditionibus, in
 laboribus, in vigiliis, in
 ieiuniis, in castitate, in sciē-
 tia, in longanimitate, in
 suauitate, in spiritu sancto,
 in charitate non ficta, in
 verbo veritatis, in virtute
 dei, per arma iustitiæ à de-
 xtris & à sinistris, p gloriā
 & ignobilitatē, per infamiā
 & bonam famā: vt seducto-
 res: & veraces, sicut q igno-
 ti & cogniti: quasi moriē-
 tes, & ecce viuimus: vt ca-
 stigati, & non mortificati:
 quasi tristes, semper autem
 gaudentes: sicut egentes,
 multos autem locupletan-
 tes, tanquam nihil haben-
 tes, & omnia possidentes.
 Os nostrum patet ad vos
 O Corinthii, cor nostrū di-
 latatū est. Non angustiami-
 ni in nobis, angustiamini
 autē in visceribus vestris.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. Ε΄.

τιῶν δὲ αὐτῶν ἀντιμιθίσαν ὡς
τέκνοις λέγω. πλατυῶνθε καὶ
ὑμεῖς. μὴ γίνεσθε ἑτεροζυγοῦ-
τες ἀπίστοις. τίς γάρ μετοχή
δικαιοσύνης καὶ ἐνομίας, τίς
δὲ κοινωνία φωτὶ πρὸς σκό-
τος; τίς δὲ συμφωνία χρισ-
τοῦ πρὸς βελίαν; ἢ τίς μερίς
πιστῶ μετὰ ἀπίστου; τίς δὲ συγ-
κατάθεσις νεκροῦ θεοῦ μετὰ εἰ-
δωλῶν; Ὑμεῖς γάρ νεκροὶ
θεοῦ ἐσεὶ ζῶντες, καθὼς εἶ-
πεν ὁ θεός. ὅτι ἐνοικήσω ἐν
αὐτοῖς, καὶ ἐμπεριπατήσω;
καὶ ἔσομαι αὐτῶν θεός. καὶ
αὐτοὶ ἔσονται μοι λαός. διὸ
ἐξέλθετε ἐκ μέσου αὐτῶν; καὶ
ἀφορίσθητε; λέγει κύριος.
καὶ ἀκαθάστου μὴ ἔπιθεσθε;
καὶ γὰρ εἰς δεξιό μου ὑμᾶς, καὶ
ἔσομαι ὑμῖν εἰς πατέρα, καὶ
ὑμεῖς ἔσεσθε μοι εἰς υἱοὺς καὶ
θυγατέρας, λέγει κύριος πα-
τριάρχων. Ταῦτας οὖν ἔ-
χοντες τὰς ἐπαγγελίας ἀγα-
πτικοὶ, καθαρίσωμεν ἑαυτοὺς
ἀπὸ παντὸς μολυσμοῦ σαρκ-
νός καὶ πονηρίας, ἕπιτε-
λουῦντες ἐγισσιῶν ἐν φόβῳ
θεοῦ. χωρήσατε ἡμᾶς. ὄν-
θέντα ἠδικήσαμεν, ὄνθέντα
ἐφθείραμεν; ὄνθέντα ἐπλε-
ροποιήσαμεν. ὄν πρὸς κα-
τακρίσιν λέγω.

editio posterior

Eandē autē remunerationē
vt filiis polliceor. Dilatemi
ni & vos, ne ducatis iugū
cū incredūlis. Quod enim
sortiū iustitiæ cum iniusti-
tia? aut q̄ cōio luci cū tene-
bris? aut quæ discordia Chri-
sto cum Belial? aut q̄ pars
fidei cū infidei? aut quid
puenit tēplo dei cū simula-
chris? Nam vos tēplū estis
dei viuentis, quēadmodū
dixit deus: Inhabitabo in
illis, & inambulabo, & ero
illorū deus, & ipsi erūt mi-
hi populus: Quapropter
exite de medio illorum, &
separemini ab illis, dicit do-
minus: & imundū ne te-
tigentis, & ego suscipiam
vos, & ero vobis loco pa-
tris, & vos eritis mihi vice
filiorū, ac filiarum, dicit do-
minus omnipotens.
Has igit p̄missiones cum
hēamus, charissimi, mūde-
mus nos ipsos ab oī iniqua-
mento carnis, ac spūs per-
ficientes sanctimoniā cum
timore dei. Capaces estote
nostri, neminē lesimus, ne-
minē corrupimus, neminē
fraudaui. Nō hoc ad cō-
demnationem vestri dico.

Eadem autem repensione (tanquam filiis dico) dilatamini & vos. Nolite varie compulari infidelibus: Nam quae participatio iustitiae & iniustitiae? & quae communio lucis ad tenebras? quae etiam consensus Christi ad beliarum? aut quae portio fideli cum infideli? quae autem conspiratio templo dei cum idolis? Vos autem templum dei vivi estis, (veluti inquit deus) quoniam inhabitabo in eis, & inambulabo, & ero illorum deus, & ipsi mihi erunt populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini, dicit dominus: & immundum ne tetigeritis, & ego suscipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotens. Cum has igitur dilecti habeamus promissiones, purgemus nos ipsos ab omni macula carnis & spiritus, consummates sanctificationem in timore dei. Capite nos, neminem iniuria affecimus: neminem corrupimus: neminem circumuenimus. Quod ad condemnationem nequaquam dictum velim:

Eandem autem habentes remunerationem (tanquam filiis dico) dilatamini & vos. Nolite iugum ducere cum infidelibus. Quae enim participatio iustitiae cum iniquitate? Aut quae societas luci ad tenebras? Quae autem conventio Christo ad Belial? Aut quae pars fideli cum infideli? Quis autem consensus templo dei cum idolis? Vos enim estis templum dei vivi, sicut dicit deus. Quoniam inhabitabo in illis, & inambulabo inter eos, & ero illorum deus, & ipsi erunt mihi populus. Propter quod exite de medio eorum, & separamini dicit dominus, & immundum ne tetigeritis, & ego recipiam vos, & ero vobis in patrem, & vos eritis mihi in filios & filias, dicit dominus omnipotens. cap. vii. Has ergo habentes promissiones charissimas, mundemus nos ab omni iniquitate carnis & spiritus, perficientes sanctificationem in timore dei. Capite nos. Neminem lesimus: neminem corrupimus: neminem circumuenimus. Non ad condemnationem vestram dico:

D

i. Cor. ij.

d

1. Cor. xvi. d

Le. xxvi.

b

Esa. lii. c

Hie. xxxi:

b

A

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, γ'.
1

προίρηκα γάρ, ὅτι ἐν ταῖς
καρδίαις ἡμῶν ἔσε εἰς τὸ συν-
καποθανεῖν καὶ συζῆν. Πο-
λί μοι παρέρησιώ πρὸς ὑμᾶς,
πολλή μοι καύχησις ὑπὲρ ὑ-
μῶν, πεπλήρωμαι τῆ πα-
ρακλησίᾳ, ὑπερπερισσόμοι
τῆ χαρᾷ ἐπὶ πάσῃ τῆ θλί-
ψει ἡμῶν. καὶ γάρ ἐλθόντων
ἡμῶν εἰς μακεδονίαν, οὐδέ
μίαν ἔσχκεν ἀνεσις ἢ σάρεξ ἡ-
μῶν, ἀλλ' ἐν παντὶ θλι-
βόμενοι. ἔξωθεν μάχα, ἐ-
σωθεν φόβοι. ἀλλ' ὁ παρα-
καλῶν τοὺς ταπεινοὺς, πα-
ρεκάλεσεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐν τῇ
παρουσίᾳ τίτου. οὐ μόνον δὲ
ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ, ἀλλὰ
καὶ ἐν τῇ παρακλησίᾳ, ἢ
παρεκλήθη ἐφ' ὑμῖν, ἀναγ-
γέλων ἡμῖν τὴν ὑμῶν ἐπι-
πόθησιν, τὸν ὑμῶν ὀδυρμόν,
τὸν ὑμῶν ζήλον ὑπὲρ ἐμοῦ,
ὡς ἐμε μᾶλλον χαρῆσαι. ὅτι
εἰ καὶ ἐλύπησα ὑμᾶς ἐν τῇ
ἐπιστολῇ, οὐ μετεμέλομαι, εἰ
καὶ μετεμέλομαι. Βλέπω γάρ,
ὅτι ἢ ἐπιστολὴ ἐκείνη, εἰ καὶ
πρὸς ὥραν, ἐλύπησεν ὑ-
μᾶς. νυνὶ χαίρω, οὐχ ὅτι
ἐλυπήθητε, ἀλλ' ὅτι ἐλυπή-
θητε, εἰς μετάνοιαν. ἐλυπή-
θητε γάρ κατὰ θεόν, ἵνα ἐν μη-
δενὶ ζημιωθῆτε ἐξ ἡμῶν.

editio posterior

Siquidē iam ante dixi vo-
bis, qđ in cordibus nostris
estis ad cōmoriendū & cō-
uiuendū. Multa mihi fidu-
cia erga vos, multa mihi
gloriatio de vobis. Impletus
sum consolatiōe: vehementer
exūdo gaudio i oī afflictio-
ne nra. Etenim cū venisse-
mus in Macedonia, nullā
hūt relaxationē caro nra;
sed i oib' affligebamur: for-
tis pugne, itus terrores. Ve-
rū q̄ solat hūiles, solat
nos deus p̄ aduentū Titi,
nō solum aut per aduentū
illius, verū etiam per sola-
tionem, quā ille accepit de
vobis, cum annūciaret nobis
vestrū desiderū, vīm
fletum, vestrū pro me stu-
dium, adeo vt magis gaudi-
sus fuerim. Nam etiā si cō-
tristavi vos per epistolam,
nō me poenitet, tametsi pe-
nituerat. Video nāq; qđ
epistola illa, tametsi ad te-
pus contristavit vos: nunc
gaudeo, nō quod tristati
fueritis, sed quod cōtristati
sitis ad poenitētiam. Nam
contristati estis secundum
deum, sic vt nulla in re de-
trimēto sitis affecti p̄ nos.

Nam prædixi, quod in cordibus nostris estis, ut cōmoriar & conuiuiam: multa mihi fiducia ad vos: multa mihi gloriatio pro vobis. Repleor consolatione: superabundo gaudio in oī pressura nostra. Nam cum nos venissemus in Macedoniam, carni nostræ nulla requies data est, sed in oī re pressi sumus: foris, pugnae, intus pauores: sed qui consolatur humiles, consolatus est nos deus in aduentu Titi: non solum autem in aduētū eius, sed & in consolatione, qua cōsolatus est à vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum luctum, vestrum zelum pro me, adeo ut potius gaudeam. Quoniam & si contristavi vos in epistola: non ducor poenitudine, & si me poenituit. Nam video, quod si & ad horā epistola illa vos affecit tristitia: nūc gaudeo, nō quod tristitia affecti fuistis, sed quod tristitia affecti fuistis ad poenitentiam: tristitiā enim habuistis secundum deū, ut nihil de timētū passi sitis à nobis.

Prædiximus enim, quod in cordibus nostris estis ad cōmoriendum & ad conuiuiendum. Multa mihi fiducia est apud vos: multa mihi gloriatio pro vobis: repletus sum cōsolatione: superabundo gaudio in oī tribulatione nostra. Nam & cum venissemus in Macedoniam, nullā requiem habuit caro nostra, sed omnem tribulationem passi sumus: foris, pugnae: intus, timores. Sed qui cōsolatur humiles, consolatus est nos deus, in aduētū Titi. Non solum autem in aduētū eius, sed etiam in consolatione, qua consolatus est in vobis, referens nobis vestrum desiderium, vestrum luctum, vestram æmulationem pro me, ita ut magis gauderem. Quā & si contristavi vos in epistola, nō me poenitet: & si poeniteret, videns quod epistola illa (& si ad horā) nos cōtristauit. Nūc gaudeo, nō quod tristati estis, sed quod tristati estis ad poenitentiam: tristati enim estis secundum deū, ut in nullo de timētū patiamini ex nobis.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. β΄.

Ἡ γὰρ κατὰ θεὸν λύπη, μετανοίαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον κατεργάζεται, ἢ δὲ τῷ κόσμῳ λύπῃ θάνατον κατεργάζεται. Ἰδοὺ γὰρ αὐτὸ τὸ κατὰ θεὸν λυπηθῆναι ὑμᾶς, πόσῃ κατεργάσατο ὑμῖν παρουσίῃν, ἀλλὰ ἀπολογίαν, ἀλλὰ ἀγαπήτησιν, ἀλλὰ φόβον, ἀλλὰ ἐπιπόθησιν, ἀλλὰ ζῆλον, ἀλλὰ ἐκδικήσιν. ἐν παντὶ σιωπῆσατε ἑαυτοὺς ἀγνοοῦς εἶναι ἐν τῷ πράγματι. Ἄρα εἰ καὶ ἔγραψα ὑμῖν, οὐχ ἕνεκεν τῷ ἀδικήσαντι, ὃν δὲ ἕνεκεν τῷ ἀδικηθέντι, ἀλλ' ἕνεκεν τῷ φανερωθῆναι τὴν παρουσίαν ὑμῶν τὴν ὑπὲρ ἡμῶν πρὸς ὑμᾶς ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. διὰ τὸ το παρακεκλήμεθα ἐπὶ τῇ παρακλήσει ὑμῶν, περισσοτέρως δὲ μᾶλλον ἐχάρημεν ἐπὶ τῇ χαρᾷ τίτου, ὅτι ἔνεκεν παντα τοῦ πνεύματός τοῦ ἀπὸ πάντων ὑμῶν, ὅτι ἔπι αὐτῷ ὑπὲρ ὑμῶν κενώθημεν, οὐκαστοχυμῶν, ἀλλ' ὡς πάντα ἐν ἀληθείᾳ ἐκωλύσαμεν ὑμῖν, οὕτω καὶ ἐκώχασιν ἡμῶν ἢ ἐπὶ τίτου, ἀλήθεια ἐγενήθη. καὶ τὰ πλάγχθη αὐτῷ περὶ σοτέρως εἰς ἡμᾶς εἰσιν.

editio posterior

Nam qui ὅμ deum est dolor, is pœnitentiâ ad salutē haud pœnitēdâ parit: extra mūdi dolor morte adfert. Ecce enim istuc ipsum, qđ secundum deum contristati fuistis, quātam in vobis genuit sollicitudinem, imo satisfactionem, imo indignationem, imo timorem imo desiderium, immo vendictam. Siquidem vbiq; cōmendastis vosipsos, quod puti sitis i eo negocio. Pro inde tamen si scripsi vobis, non id feci eius cā, qui læserat, nec eius causa, q læsus fuerat, sed ob id, vt palam fieret studium vestrum pro nobis apud vos in conspectu dei. Idcirco cōsolationē accepimus ex cōsolatione vestri: quin vberius in super gauisi fuimus ob gaudium Titī, quod refocillatus sit spūs illius ab oibus vobis: qđ siquid apud illū de vobis gliatus sum, nō fuerim p̄defactus: sed vt oīa cū veritate locuti sum⁹ vobis, ita & gliatio n̄ra, qua vsus erā apđ Titū, veritas scā ē. Et viscera illi⁹ maiorē i modo dū erga vos affecta sunt,

Nam tristitia ſm deū, pœnitentiam in ſalutem, quæ nullam habet pœnitentiam, operatur: mundi aut̄ tristitia, mortem opaf. Ecce enim hæc ipſa ſm deū tristitia v̄ra, quā opata eſt in vobis diligētiam, ſed & purgationem, ſed indignationē, ſed timorē, ſed deſiderium, ſed zelū, ſed ultionē: in oī re cōſtituiſtis voſ ipſos, yt puri eſſetis ī negotio. Igit̄ & ſi nō ſcripſi voſ eius gr̄a, q̄ affectit iniuria, neq; gr̄a eius, q̄ iniuria affectus eſt: ſcripſi tñ gr̄a manifeſtationis diligentię v̄ræ, quæ p̄ nobis eſt apud voſ in cōſpectu dei: ob quā rem cōſolati ſumus, & ī cōſolatione v̄ra multo abūdantius gauiſi ſumus q̄ in gaudio Titi, p̄ reſocillatus eſt ſpiritus eius ab oībus vobis, q̄ ſi quicq; apud eū pp̄ voſ gloriatus ſum, nō ſum cōfuſus, ſed vt oīa in veritate locuti ſumus voſ: ſic & gloriatio noſtra, quæ fuit apud Titum veritas comperta eſt, & præcordia eius abundantius ad voſ feruntur.

Quæ enim ſm deum tristitia eſt: pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur: i. Pet. ij. c. ſæculi autem tristitia, mortem operatur. Ecce enim hoc ipſum ſm deum conſtrictari voſ: quātam in voſ operaf ſolicitudinem, ſed deſenſionem, ſed indignationem, ſed timorem, ſed deſiderium, ſed æmulationem, ſed vindictam: in oībus exhibuiſtis voſ, incontaminatos eſſe negotio. Igitur & ſi ſcripſi voſ, non propter eū, qui fecit iniuriam, nec propter eum, qui paſſus eſt, ſed ad manifeſtandam ſolicitudinem noſtrā, quā habemus p̄ voſ coram deo, ideo cōſolati ſumus. In cōſolatione autem noſtra abundātius magis gauiſi ſumus ſup gaudio Titi, q̄ reſectus eſt ſpiritus eius ab oībus vobis. Et ſiqd apud illum de voſis gloriatus ſum: nō ſum cōfuſus, ſed ſicut oīa voſis in veritate locuti ſumus: ita & gliatio n̄ra, q̄ fuit ad Titū, veritas facta eſt, & viſcera ei' abūdātī' ivobis ſunt.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

Ἐυχμινησκομένου τῶ πάντων ὑμῶν ὑπακοὴν, ὡς μετὰ φόβου καὶ τρόμου ἐδέξαθε αὐτόν. Χαίρω ὅτι ἐν παντὶ θαρσύνω ἐν ὑμῖν.

Γνωρίζομεν δὲ ὑμῖν ἀδελφοί, τὴν χάριν τοῦ θεοῦ, τὴν δεδομένην ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τῆς μακεδονίας, ὅτι ἐν πολλῇ ἀποκμῇ θλίψεως ἢ περιεργίας τῆς χαρᾶς αὐτῶν, καὶ ἢ κατὰ βλάβους πωχῶν αὐτῶν ἐπερίεργασεν εἰς τὸν πλοῦτον τῆς ἀπόκτητος αὐτῶν. ὅτι κατὰ δυνάμιν, μαρτυρῶ, καὶ ὑπερδυνάμιν αὐθαίρεται, μετὰ πολλῆς παρακλήσεως δεόμενοι ἡμῶν, τὴν χάριν καὶ τὴν κρινωνίαν τῆς διακονίας ἧς εἰς τοὺς ἁγίους, δέξασθαι ἡμεῖς. καὶ οὐ κατῶς ἠπίσασμεν, ἀλλ' ἐαυτοὺς ἐδωκαν πρῶτον τῷ κυρίῳ, καὶ ἡμῖν διὰ θελήματι τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ παρρησιαστικῶς καλέσαι ἡμᾶς τίτον, ἵνα καθὼς προσηρέξατο, ὁυτως καὶ ἐπιτελέσῃ εἰς ὑμᾶς καὶ τὴν χάριν ταύτην.

Ἀλλ' ὡς περ ἐν παντὶ περιεργάζεσθε πίσει, καὶ λόγῳ, καὶ γνώσει, καὶ πόσει, σπουδῆ, καὶ τῇ ἐξ ὑμῶν ἐν ἡμῖν ἀγάπῃ. ἵνα καὶ ἐν ταύτῃ τῇ χάριτι περιεργάζητε.

editio posterior

dū recolitis oīum vřm obedientiā, quē admodū cū timore ac tremore excepistis ipsum. Gaudeo quā in oīb⁹ confidam vobis.

Certiores autē vos facio frēs de grā dei, quā data fuit in ecclesiis Macedoniae: quā per multā probationē afflictionis exuberavit gaudiū illorū, & profunda paupertas illorū exundavit in divitias simplicitatis ipsorum. Nam per viros (testor) etiā supra vires prompti fuerūt, multa cū obtestatione rogantes nos, ut beneficium & societate ministerii susceperemus in sanctos, ac nō quatenus sperabamus: quā etiam semetipsos dederūt primū dño, deinde & nobis per voluntate dei, in hoc ut adhortaremur Titū: ut quemadmodum ante consumisset, ita ut consumaret hanc quoq; erga vos beneficentiā. Immo quemadmodum ubiq; abundatis fide, & sermone, & scientia, & oī diligētia, & in ea, quae ex vobis erga nos est caritate, facite ut in hac quoq; beneficentiā abundetis.

Quippe qui reminiscitur
 oſum veſtrum obedienti-
 am, quo pacto cum timore
 & tremore excepiftis eum:
 gaudeo, q̄ in re oī confi-
 dere poſſim in vobis.

Notam aut̄ facimus vobis
 fratres gratiam dei, quæ
 donata eſt eccleſiis Macedo-
 nia, quia in multa p̄ba-
 tione preſſuræ: ſuperabun-
 dantia gaudii eorū; & pro-
 funda inopia eorum ſup̄-
 abundavit in diuitias ſim-
 plicitatis eorum; quia ſm̄
 vires, teſtor, etiam ſup̄ravi-
 res ſpontanei fuere, multa
 cum obſervatione rogā-
 tes nos, vt gratia & com-
 munitio miniſtrationis in
 ſanctos fieret: & non vt
 ſperauimus: ſeipſos tamen
 dederunt, in primis domi-
 no & nobis per voluntate-
 tem dei, quamobrem ro-
 gauimus Titum, vt quem
 admodū ante cepit, ſic et̄
 hanc gratiam apud vos p̄-
 ficiat. Verum vt in oī re
 abūdatiſ, fide, & ſermone,
 & cognitione, & omni di-
 ligentia, & ea, quæ ex vo-
 bis eſt erga nos dilectiōe,
 data et̄ hac in gr̄a abūdetis.

Reminſcentes oīum ve-
 ſtrum obediētiam, quo cū
 timore & tremore excep-
 iſtis illum. Gaudeo, q̄ in oī-
 bus confido in vobis.

Caput. VIII.

Notam aut̄ facimus vobis ^A
 fratres gratiam dei, quæ da-
 ta eſt in eccleſiis Macedo-
 nia, q̄ in multo experimē-
 to tribulationis, abundan-
 tia gaudii ipſorū fuit, & al-
 tiſſima paupertas eorum
 abundavit in diuitias ſim-
 plicitatis eorū, quæ ſm̄ vir-
 tutem (teſtimonium illis
 reddo). & ſupra virtutem
 voluntarij faciunt, cū mul-
 ta exhortatione obſecran-
 tes nos gratiam & cōmu-
 nicationem miniſterij, quæ
 fit in ſanctos. Et non ſicut
 ſperauimus, ſed ſemetipſos
 dederūt, primum dño, de-
 inde nobis per voluntatem
 dei, ita vt rogaremus Titū,
 vt quæ admodū cepit, ita
 & p̄ficiat in vobis. et̄ gra-
 tiam iſtam. Sed ſicut in oī-
 bus abūdatiſ fide, & ſer-
 mone, & ſcientia, & oī ſoli-
 tudine, inſup & charita-
 te veſtra in nos, vt & in
 hac gratia abūdetis. ^B

Πρὸς τοὺς Κορινθίους β':
 ἔνκατ' ἐπιταγὴν λέγω, ἀλλὰ
 διὰ τῆς ἐτέρων ἀπουσίης, καὶ
 τὸ τῆς ὑμετέρας ἀγάπης γνή-
 σιον δοκιμάζων. γινώσκετε γάρ
 τὴν χάριν τοῦ κυρίου ἡμῶν
 Ἰησοῦ χριστοῦ, ὅτι δι' ὑμᾶς
 ἐπώχλησε πλούσιον ὄν, ἵνα
 ὑμεῖς τῆ ἐκείνου πτωχεύει πλου-
 σήσκατε. καὶ γινώμεν ἐν τῷ
 τῷ δίδωμι. ὅτι γὰρ ὑμῖν
 συμφέρει, οἱ πτωχοὶ ὁμῶν τὸ
 ποιῆσαι, ἀλλὰ καὶ τὸ θέλει
 προεβόησε ἀπὸ τῶν ἁγίων.
 καὶ δὲ καὶ τὸ ποιῆσαι ἐπιτε-
 λέσατε, ὅπως καθάπερ ἡ προθυ-
 μία τῶ θέλει, ἥντως καὶ τὸ ἐπι-
 τελέσαι ἐκ τῶ ἔχει. εἰ γὰρ ἡ
 προθυμία πρόκειται, καθὼς ἂν
 ἔχη τις ἀπὸς δεκτός, οὐκ ἔχει
 δὲ οὐκ ἔχει, ὅν γὰρ ἵνα ἄλλοις
 ἀνεῖσι, ὑμῖν δὲ θλίψις, ἀλλ'
 ἐξ ἰσότητος ἐν τῷ νῦν καὶ
 εἰς τὸ ὑμῶν περίσσια εἰς τὸ
 ἐκείνων ὑπέρημα, ἵνα καὶ τὸ
 ἐκείνων περίσσια γέντο εἰς
 τὸ ὑμῶν ὑπέρημα, ὅπως
 γέντο ἰσότης, καθὼς γέ-
 γραπτοῦ. ὁ τὸ πολὺ, οὐκ
 ἐπλέονει. καὶ ὁ τὸ ὀλίγον,
 οὐκ ἠλαττόνησεν. χάρις δὲ
 τῷ θεῷ, τῷ δίδοντι τὴν αὐ-
 τῶ ἀπουσίην ὑπὲρ ὑμῶν ἐν
 τῆ καρδίᾳ τίτου, ὅτι τὴν
 μετὰ παρακλήσιν ἐδέξατο,

editio posterior
 Nō sūm impiū loquor, sed
 p sollicitudinē, erga alios ēt
 vīa dilectiōis sinceritatē
 approbās. Nostis. n. bñficē-
 tiā dñi nři Iesu chři, q pp
 vos paup fact' sit, cū eēt di-
 ues, vt vos illi' paup tate di-
 tesceretis. Et siliū in hoc
 do. nā hoc vobis pducit: q
 qdē nō solū facēt, verū etiā
 velle iā coepistis āno supe-
 riore. Nūc at & illud, qd fa-
 ceī coepistis, pficite: vt quē
 admodū voluntas prōpta
 fuit, ita & pficiatis ex eo, qd
 potestis. E teni si pri' adsit
 aī prōptitudo, ea iuxta qd
 qd illd ē, q possidet aliqs,
 accepta ē, nō iuxta id, qd n
 possidet. Nō. n. vt aliis res
 laxio sit, vobis autē angu-
 stia: sed vt ex equabilitate
 in pñti tpe vīa copia illoꝝ
 succurrat inopiē, & illorū
 copia vestræ succurrat ino-
 piē, vt fiat æquabilitas, quē
 admodum scriptū est: Qui
 multū habebat huic nihil
 supfuit: & qui palām habe-
 batis nihilominus habuit.
 Gratia autem deo, qui de-
 dit eandem sollicitudinē
 pro vobis in corde Titi, q
 exhortationem acceperit:

Non s̄m præceptum dico, sed per aliorū diligentiam, dilectionis vestræ generositatem tento. Cognoscitis enim gr̄am dñi nostri Iesu Christi, q̄a pp nos inops factus est, cū eēt diues, vt nos illius inopia diuites simus. Et sn̄iam hac ī re do. Hoc enim vobis ꝑducibile est: qui nō solum facere, sed & velle cœpistis à superioribus annis: nunc aut̄ & factō adimplete: vt quemadmodū est promptitudo voluntatis, hūc in modum & adimplentionis, ex eo, qđ habetis. Si enim promptitudo adest s̄m qđ habet, si qđ habeat, bene acceptabilis est, nō s̄m id, qđ non hēt. Non enim vt aliis requies sit, & vobis pressura, sed vt sit æqualitas: in p̄nti tpe v̄ra abūdātia illorū idigētia suppleat, vt & illorū abūdātia ī v̄rā idigētia sit supplemēto, vt fiat æq̄litas, sicut scriptū ē: q̄ multū nō abūdauit, & qui paucū, nō miorat̄ ē. Sit at̄ gr̄a deo, q̄ dedit hāc diligētia p̄ vobis ī corde Titi, qm̄ & exhortatiōis offm̄ suscepit.

Nō quasi īperās dico: sed p̄ aliorū sollicitudinē, et vestrę charitatis ingeniu bo nū cōprobās. Scitis. n. gratiā dñi nr̄i Iesu Chri, qm̄ pp vos egenus factus ē, cū eēt diues: vt illius inopia, vos diuites essetis. Et cōsiliū in hoc dō. Hoc. n. vobis vtile ē: q̄ nō solū facer̄, sed & velle cœpistis ab anno priore: nūc vero & scō perficite: vt quēadmodū prōptus est animus voluntatis, ita sit & perficiēdi ex eo, qđ hētis. Si. n. voluntas ꝑrōpta ē s̄m id, qđ hēt, accepta est, nō s̄m id, qđ non habet. Nō. n. vt aliis sit remissio, vobis autem tribulatio: sed ex æqualitate: In præsenti tempore, vestra abūdantia, illorum inopiā suppleat: vt & illorū abundantia, vestræ inopiæ sit supplementū, vt fiat æqualitas, sicut scriptum est, Qui multum non abundauit, & qui modicum, non minorauit. Gratias autem ago deo, qui dedit eandem sollicitudinē pro vobis in corde Titi, qm̄ exhortationē quidē suscepit.

Exo. xvi. d

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. β'.
 ἀπουδαυότερῳ δὲ ὑπάρχων ;
 αὐθάριετ' ἐξήλαθε πρὸς ὑ—
 μᾶς. σιωπέμεψαμεν δὲ μετ'
 αὐτῷ τὸν ἀδελφόν, οὗ ὁ ἔ-
 πικνος ἐν τῷ ἀγγελίῳ δια-
 τικσῶν τῶν ἐκκλησιῶν, οὐ
 μόνον δὲ, ἀλλὰ καὶ χειρο-
 τονήεις ὑπὸ τῶν ἐκκλησιῶν,
 σιωπέμεψαμεν ἡμῶν σιωπῆ χά-
 रिπταύτῃ, τῆ διακονουμένη
 ὑφ' ἡμῶν πρὸς τὴν αὐτῷ τῷ
 κυρίου δόξαν, καὶ προθυ-
 μίαν ὑμῶν σελλόμενοι ἔστο,
 μή τις ἡμᾶς μωμήσεται ἐν τῇ
 ἀδρότητι ταύτῃ τῆ διακο-
 νουμένη ὑφ' ἡμῶν, προνοού-
 μενοι καλὰ, ὄν μόνον ἐνώ-
 πιον κυρίου, ἀλλὰ καὶ ἐνώ-
 πιον ἁνθρώπων. Σιω-
 πέμεψαμεν δὲ αὐτοῖς τὸν ἀ-
 δελφόν ἡμῶν, ὃν ἐδοκιμά-
 σαμεν ἐν πολλοῖς πολλαῖς
 ἀπουδαυόντων. νυνὶ δὲ πολ-
 λὸ ἀπουδαυότερον, πεπειθί-
 σαι πολλῇ τῇ εἰς ὑμᾶς, εἴτε
 ὑπὲρ τίτου, κρινωνὸς ἐμὸς,
 καὶ εἰς ὑμᾶς, σιωπερὸς, εἴ-
 τε ἀδελφοὶ ἡμῶν ἀπόστολοι
 ἐκκλησιῶν, δόξα Χριστοῦ.
 τὴν ὁμῶν ἔνδειξιν τῆς ἀγάπης
 ὑμῶν καὶ ἡμῶν καυχήσεως
 ὑπὲρ ὑμῶν, εἰς αὐτοὺς ἐνδεί-
 ξασθε καὶ εἰς πρόσωπον τῶν
 ἐκκλησιῶν.

editio posterior.
 quin potius cū esset diligē-
 tior, suapte sponte ad vos
 venerit. Misimus autē vnā
 cū illo fratrem eū, cuius laus
 est in euāgelio p oēs eccle-
 sias: nec id solū, verū etiā
 dilectus est ab ecclesiis. Co-
 mes pegrinationis nr̄æ, cū
 hac bñficientia, q̄ admini-
 strat à nobis ad eiusdē do-
 mini gloriam, & animi nr̄i
 p̄optitudinem: declinan-
 tes hoc, nequis nos carpat
 in hac exuberantia, q̄ ad-
 ministratur à nobis procu-
 rantes honesta: non tātum
 coram dño, sed etiam cor-
 ram hominibus. Misimus
 autem vnā cū illis fratrem
 nr̄m, quē pbaueramus in
 multis saepenumero dili-
 gentē, nunc autē multo dil-
 ligētiorē, ob multam fidu-
 ciam, quā habeo erga vos:
 siue Titi nomie, qui socius
 meus est, & erga vos adiu-
 tor: siue aliorum, qui fra-
 tres nostri sunt & legati ec-
 clesiarum, gloria Christi.
 Proinde documētum cha-
 ritatis vestræ, & nostræ de
 vobis gloriationis, in eos
 demōstretis, etiā in con-
 spectu ecclesiarum.

Et diligentior factus, sponte sua ad vos perfectus est. Misimus autem & cum eo fratrem, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. Et non id solum, sed & delectus est ab ecclesiis comes noster, cum hac gratia, quæ ministratur à nobis ad ipsius domini gloriam, & promptam voluntatem nostram, id cauentes, ne quis nos reprehendere queat in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis. Prouidemus enim bona, non solum coram domino, sed & coram hominibus. Misimus autem cum eis fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpe diligentem fuisse: nunc autem multo diligentior, ob fiduciam multam, quam habet erga vos, siue quod Titi loco familiaris meus sit, & in vobis cooperator, siue quod fratres mei sint apostoli ecclesiarum, qui sunt gloria Christi. Indicium igitur dilectionis vestræ & glorificationis nostræ propter vos, erga eos ostendite in facie ecclesiarum.

sed cum sollicitior esset, sua voluntate perfectus est ad vos. Misimus etiam cum illo fratrem nostrum, cuius laus est in euangelio per omnes ecclesias. non solum autem, sed & ordinatus est ab ecclesiis comes peregrinationis nostræ, in hanc gratiam, quæ ministratur à nobis ad domini gloriam, & destinata voluntatem nostram. detur tantes hoc, nequis nos vituperet in hac plenitudine, quæ ministratur à nobis in domini gloria. Prouidemus enim bona: non solum coram deo, sed etiam coram hominibus. Misimus autem cum illis & fratrem nostrum, quem probauimus in multis sæpe sollicitum esse: nunc autem multo sollicitior, confidentia multa in vos, siue pro Tito, quæ est socius meus & in vobis adiutor, siue fratres nostri, apostoli ecclesiarum, gloria Christi. Ostemus ergo, quæ est charitatis vestræ & nostræ gloria pro vobis, in illos ostendite in facie ecclesiarum.

Ro. xii. 6

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.

Περὶ μὲν γὰρ τῆς διακο-
νίας τῆς εἰς τοὺς ἁγίους πε-
ριαζόν μοι ἐστὶ τὸ γράφειν ὑ-
μῖν. οἶδα γὰρ πλὴν προθυ-
μίαν ὑμῶν, ἢν ὑπερ ἡμῶν
καὶ κούχῳμαι μακεδόσιν. ὅτι
ἁχαίᾳ παρεστῆάσμου ἀπὸ πέ-
ρυσσι, καὶ ὁ ἐξ ὑμῶν Ζήλω
ἠρέτισε τοὺς πλεοναοσ. ἐπιμ-
ψα δὲ τοὺς ἀδελφούς, ἵνα
μὴ τὸ κούχῳμαι ἡμῶν τὸ ὑπερ
ὑμῶν, κενωθῆ ἢ ἐν τῷ μέρει
τούτῳ. ἵνα καὶ δὴς ἔλεγον, πα-
ρεσκάσμενοι ἢ τε, μή πως ἐάν
ἔλθωσι σωῆ μοι μακεδόνας.
καὶ ἄρῳσι ὑμᾶς ἀπαρε-
σπιάσους, κατασχυμῶμεθα
ἡμεῖς, ἵνα μὴ λέγω μὲν ὑμεῖς,
ἐν τῷ ὑποάσει ταύτῃ τῆς κού-
χίτεως, ἐνσκακῶν ὁμοῦ ἡγῶ
σάμην, παρεσκαλέσασαι τοὺς ἀ-
δελφούς, ἵνα προέλθωσι εἰς
ὑμᾶς, καὶ προκαταρτίσωσι
πλὴν προκατηγγελημένην ἀλο-
γίαν ὑμῶν, ταύτην ἐτοίμην εἶ-
ναι, ὅντως ὡς ἀλογίαν, καὶ
μὴ ὡς πλεονεξίαν. τὸ το δὲ,
Ὁσπίρων φειδομένως, φειδο-
μένως καὶ θερίσει. καὶ ὁσπί-
ρων ἐπ' ἀλοχίαι, ἐπ' ἀλο-
γίαις καὶ θερίσει. ἕκαστος κα-
δὴς προουρεῖται τῇ καρδίᾳ,
μὴ ἐκ λύπης ἢ ἐξ ἀνάγκης.
ἰλαρὸν γὰρ ὁρίτω ἀγαπῆ ὁ θεός.

editio posterior

Nā de subministracione q̄
dē, q̄ fiat i scōs, sup̄uacūū
est mihi scribere vobis. No
ui. n. pr̄optitudinē aī v̄ri,
quam de vobis iacto apud
Macedōes, Qd̄ Achaia pa-
rata est ab anno sup̄iore: &
vestrū exēplū, puocavit cō
plures. Misi tñ hos fr̄es, ne
glia n̄ra, qua gl̄ior de vo-
bis, inanis fiat in hac pte:
vt quēadmodū dicebā, pa-
rati sitis: ne quo pacto fiat,
vt si mecū venerint Mace-
dones, & offenderint vos
imparatos, nos pudore sus-
fundamur: vt ne dicā vos,
in hoc argumēto gl̄iatōis.
Proinde necessarium arbi-
tratus sum, adhortari fr̄es,
vt prius accederēt ad vos,
& p̄pararent iam añ pm̄if-
sam bonam collationē ve-
stram, vt ea sit in promptu
sic, tanq̄ bona collatio, &
non tanq̄ fraudatio. Illud
aut̄ dico: Qui semētē facit
parce, is parce messurus ē.
Et q̄ semētē facit libenter,
ac b̄eigne largiēdo, copio-
se messur⁹ est, vnusq̄sq; s̄m
ppositū cordis, nō ex mo-
lestia, aut ex necessitate. nā
hilarē datorē diligit de⁹.

De ministracione profecto, quæ sit in sanctos, superua caneu mihi est, vt ad vos scribam. Scio enim promptitudinem vestram: quæ pp vos apud Macedonas gloriatur, & Achaia parata sit à superioribus annis, & zelus, qui est ex vobis cõplures puocauit. Misi aut fratres, ne gloriatio nostra pp vos, hæc in parte irrita cadat, vt (quæadmodum dixit) parati sitis, ne si Macedones mecum veniant & iueniãt vos imparatos, erubescamus nos, & vos in hac substãtia gloriationis dicere non possimus. Nec cessarium itaq; duxi hortari fratres, vt præueniant & præparent ante pmissam hanc vestram benedictionem, sic in promptu fore vt benedictionem, nõ vt auaritiã. Hocaũt est. Qui parce seminat, parce & metet: & qui seminat in benedictionibus, in benedictionibus & metet: vnusquisq; vt proponit in corde, non ex tristitia, neque ex necessitate. Hilarem enim datorem diligit deus.

Nam de ministerio quod sit in sancto: ex abundanti est mihi scribere vobis. Scio enim proptu animu vestru: pro quo de vobis gloriatur apud Macedones. Quia & Achaia parata est ab anno pterito. & vestra æmulatio, prouocauit plurimos. Misi mus autem fratres: vt ne quod gloriamur de vobis, euacuetur in hac parte, quemadmodum dixi, parati sitis: ne cum venerint Macedones mecum & inuenerint vos imparatos, erubescamus nos, vt non dicamus uos, in hac substantia. Nec cessarium ergo existimaui rogare fratres, vt præueniãt ad vos, & præparent repromissam benedictionem hanc, paratam esse, sic, quasi benedictionem, nõ tanq; auaritiã. Hoc autem dico, Qui parce seminat: parce & metet. & qui seminat in benedictionibus: de benedictionibus & metet. Vnusquisq; prout destinauit in corde suo, nõ ex tristitia aut ex necessitate. Hilarem enim daturẽ diligit deus. Ecc. xxxv

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. βʹ.

Διωκτὸς δὲ ὁ θεὸς πάσαι χάρι
ἐν περιστάσει εἰς ὑμᾶς, ἵνα
ἐν παντὶ πάσαν αὐτάρκειαν
ἔχοντες, περιστασάτε εἰς πᾶν
ἔργον ἀγαθόν. καθὼς γέγραπται.
ἐσπάρτισεν, ἔδωκε τοῖς
πένυσι, ἢ δικαιοσύνη αὐ
τοῦ μένει εἰς τὸν αἰῶνα. ὁ δὲ
ἐπιχορηγῶν ἀέριμα τῶ ἀπίσ
τοντι, καὶ ἄριτον εἰς βρωσιν
χορηγήσας, καὶ πληρώσει τὸν
ἀσὸρον ὑμῶν, καὶ αὐξήσας τὰ
γεννήματα τῆς δικαιοσύνης ὑ
μῶν, ἐν παντὶ πλητίζομενοι,
εἰς πᾶσαν ἀπόκτην, ἢ τις καὶ
τέργαζέτω δι' ἡμῶν ἀχαρισίαν
τῷ θεῷ, Ὅτι ἡ διακονία τῆς
λατρυρίας ταύτης οὐ μόνον ἐστὶ
προσαναπληρούσα τὰ ὑσερήμα
τα τῶν ἁγίων. ἀλλὰ καὶ
περιστάουσα διὰ πολλῶν ἀ
χαρισεῖν τῷ θεῷ, διὰ τῆς
δοκιμῆς διακονίας ταύτης,
δοξάζοντες τὸν θεὸν ἐπὶ τῇ
ὑποταγῇ τῆς ὁμολογίας ὑ
μῶν εἰς τὸ εὐαγγέλιον τοῦ χρι
στοῦ, καὶ ἀπόκτη τῆς κοινω
νίας εἰς αὐτοὺς καὶ εἰς πάν
τας, καὶ αὐτῶν δεήσει ὑπερ
ὑμῶν ἐπιποθουμένων ὑμᾶς, διὰ
τῶ ὑπερβάλλουσαν χάριν τοῦ
θεοῦ ἐφ' ὑμῖν. χάρις δὲ τῷ
θεῷ, ἐπὶ τῇ ἀνεκδιήγητῳ αὐ
τοῦ. Δωρεᾶ.

editio posterior

Potens est autē deus effice
re, vt totū bñficiū nos exu
beret, vt in oibus oēm suf
ficientiā hñtes exuberetis
in oē opus bonū, quemad
modū scriptū est: Disperfit
dedit paupibʹ, iustitia eius
manet in saeculū. Porro q
suppeditat semen seminan
tis & panem in cibū sup
peditet, & multiplicet ser
mentem vestrā, & augeat
prouentus iustitiæ vestræ,
vt in omnibus locuplete
mini, in omnem simplicita
tem, quæ per nos efficit, vt
gratiæ agentur deo. Nam
functio huius mīsterii non
solum supplet ea, quæ de
sunt sanctis, verūctiā exu
berat in hoc, quod p mul
tos agant gratiæ deo, qui
per probationē ministerii
huius glorificāt deum su
per obedientia consensus
vestri in euangelium Chri
sti, & de simplicitate com
municationis in ipsos, & i
omneis & in illorū oratio
ne pro vobis, qui deside
rant vos propter eminent
tem gratiam dei in vobis.
Gratia autem deo sup in
enarrabili suo munere.

Potens est aut deus omnem gratiam abundare facere in vobis, vt in oī re semp omnem sufficientiam habentes, abūdetis in omni opere bono, vt scriptum est. Disperfit, dedit pauperibus, iustitia eius manet in æternum. Qui aut suppeditat semen seminanti, & panem in cibum suppeditet, & multiplicet semen vestrum, & augeat genimina iustitiæ vestræ: in omni re diuites sitis in omni simplicitate, quæ operatur per nos gratiarum actionem deo: quia ministratio huius obsequii non solum replet indigentias sanctorum, sed & redundat per multas gratiarū actiones in deum, per experimentum ministrationis huius glorificant deum, in cōfessione subiectionis vestræ in euangelio Christi, & in simplicitate cōmunionis in eos & in oēs, & in eorū ad deum pro vobis supplicatione bene affectorū ad vos, ob sup eminentē grām dei ī vobis. Sit at grā deo, in inenarrabili dono eius.

Potens est aut deus omnem gratiā abundare facere in vobis: vt in oibus semper oēm sufficientiā habētes, abundetis in omne opus bonū, sicut scriptū est, Disperfit dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi. Qui autem administrat semen seminanti: & panem ad māducandū præstabit, & multiplicabit semen vestrum, & augebit incrementa frugum iustitiæ vestræ: vt in omnibus locupletati abundetis in omnem simplicitatē, quæ operatur per vos gratiarū actionē deo. Quā ministrariū huius officii, nō solum supplet ea, quæ desunt sanctis, sed et abūdat p multas gratiarū actiones in dño, per pbatōnē ministerii huius glorificātes deū in obedientia ofelsiōis nræ in euāgelio Christi & simplicitate cōicationis vrę in illos, & ī oēs: & ī ipsorū obsecratione p vobis desideratiū vos propter eminentē gratiam dei in vobis. Gratias ago deo per inenarrabili dono eius.

Psal. iiii

D

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'

Αὐτὸς δὲ ἐγὼ παύλῳ ποι
ρακαλῶ ὑμᾶς διὰ τῆς πραό
τητῃ καὶ ἐπακειᾶς τοῦ Χριστοῦ,
ὅς κατὰ πρόσωπον μὲν τα
πεινὸς ἐν ὑμῖν, ἀπὼν δὲ θαρ
ξῶ εἰς ὑμᾶς. Δέομαι δὲ τὸ
μὴ παρῶν θαρξήσαι τῇ περ
σοιδήσει. ἢ λογιζομαι τολμῆ
σαι, ἐπίπτας τοὺς λογιζομέ
νους ἡμᾶς, ὡς κατὰ σάρκα πε
ριπατοῦντες. ἐν σαρκὶ γὰρ περι
πατοῦντες οὐ κατὰ σάρκα στρα
τούμεθα. τὰ γὰρ ὅπλα τῆς
στρατείας ἡμῶν οὐ σαρκικά, ἀλλ
λα δυνάμει τοῦ Θεοῦ πρὸς και
θαίρεσιν ὀχυρωμάτων, λογυ
σμούς καὶ διαρροῦντες, καὶ πάν
ὑψομαι ἐποιερούμενοι κατὰ τῆς
γνώσεως τοῦ Θεοῦ, καὶ αἰχμη
λιωτίζοντες πάντων νόμους εἰς τὴν
ὑπακοὴν τοῦ Χριστοῦ, καὶ ἐν
ἐτοιμίᾳ ἔχοντες ἐκδιμῆσαι πάν
σαν παρακοήν, ὅταν πληρω
θῇ ὑμῶν ἡ ὑπακοή. τὰ κατὰ
πρόσωπον βλέπετε; Εἴ τις
πέποιθεν ἐαυτῷ Χριστοῦ εἶναι,
τὸτο λογιζέσθω πάλιν ἐαυτῷ,
ὅτι καθὼς αὐτὸς τοῦ Χριστοῦ, ὄν
τως καὶ ἡμεῖς Χριστοῦ.

Εάν τε γὰρ καὶ περιωότε
ρόν τι καυχῆσωμαι περὶ τῆς
ἐξουσίας ἡμῶν, ἢς ἔδωκεν ὁ
κύριος ἡμῖν εἰς οἰκοδομὴν,
καὶ οὐκ εἰς καθάρσειν ὑμῶν,

editio posterior

Ceterū ipse ego Paulus ob
secro vos p lenitatē & mā
suetudinē Christi, q iuxta
faciē qdē humilis sum iter
vos, absens tū audax sum
erga vos. Rogo at vos, ne
pīs audeā ea fiducia, qua
existimor audax fuisse in
quosdā, q putat nos veluti
fm carnē ambulare. Nā in
carne ambulantes, nō fm
carnē militamus. Sigdem
arma militiae nīc nō carna
lia sunt, sed potētia deo ad
demolitionē munitiōnū, q
bus cōsilia demolimur, &
oēm celsitudinē, q extollit
aduersus cognitionē dei,
& captiua ducimus omnē
cogitationē ad obediēdū
Christo: & i prōptu hēm
vindictā aduersus oēm in
obedientiā, cū impleta fue
rit vīa obedientia. Quē in
r̄spectu sunt videtis? Sig
de seipso cōfidit, qd Chri
sti fit, illud rursūm ppēdat
ex seipso, qd quēadmodū
ipse Christi est, ita & nos
Christi sumus. Nā si & am
plius quippiam glōrier de
ptāte nra, quam dedit dñs
nobis in ædificationem, &
nō in destructionē vestri,

Ego autē ipse Paulus obsecro vos p̄ māsfuetudinem & clementiam Christi, qui s̄m faciem q̄dem humilis videor in vobis, absens autē audere in vos, obsecro in q̄, ne p̄sēns audeam ea cōfidentia, qua putor aude re in nōnullos, qui arbitrati sunt nos, perinde ac s̄m carnem ambulātes. In carne enim ambulantes, non s̄m carnem militamus. Nā arma militiæ nostrę nō carnalia, sed valida deo ad euerfionem munitionū: cogitationes subuertimus, & oēm altitudinem eleuatā aduersus cognitionē dei, & in captiuitatem redigimus oēm intelligētiam in obedientiam Christi: & in promptu habemus vlcisci posse oēm inobediētiam, cū obediētia vestra impleta fuerit. Quæ s̄m faciē sunt, videtis. Sigs sibi ipsi suafit q̄sit Christi, cogitet rursus apud seipsum, q̄ vt & ipse Ch̄ri est, sic & nos. Tāctfi enī q̄ppiā abūdātius gl̄ier de ptate n̄ra, quam dedit nobis d̄s ad cōdificationē & nō ad euerfionē v̄iam.

Ipsē autē ego Paulus obsecro vos per māsfuetudinē & modestiam Christi, qui ī facie q̄dem humilis sum inter vos: absens autē confido in vobis. Rogo autem vos, ne p̄sēns audeam p̄ eā cōfidentia, qua existimor audere in quosdam, qui arbitrant nos tanq̄ s̄m carnē ābulemus. In carne. n. ābulantes, nō s̄m carnē militamus: nā arma militiæ n̄ræ nō carnalia sunt, sed potētia deo ad d̄structionē munitionū, cōsilia destruētes, & oēm altitudinē extollētē se aduersus sciam dei, & in captiuitatem redigētes oēm itellectū in obsequiū Ch̄ri, & in prōptu habētes vlcisci oēm iobediētia, cū impleta fuerit v̄ia obediētia. Quæ s̄m faciē sunt, videte. Sigs cōfidit sibi, Ch̄ri se esse, hoc cogitet iterum apud se, q̄ sicut ipse Ch̄ri est, ita & nos. Nā & si amplius aliqd gloriatus fuero de potestate nostra, quā dedit nobis dominus in cōdificationem, & non in destructionem vestram.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.

οὐ καταουχισθήσομαι, ἵνα μὴ
δοξῶ ὡς ἂν ἐκφοβεῖν ὑμᾶς
διὰ τῶν ἐπιστολῶν. ὅτι αἱ
μὲν ἐπιστολαί, φησι, βαρεῖαι καὶ
ἰαχυραὶ, ἡ δὲ παρουσία τῆς σώ-
ματός ἀδελφῆς, καὶ ὁ λόγος ἐ-
ξουθενημένός. τὸ τὸ λογίζεσθαι
ὅτι τοιοῦτός, ὅτι οἱ οἱ ἔσται τῷ
λόγῳ δι' ἐπιστολῶν ἀπέντες,
τοιοῦτος καὶ παρόντες τῷ ἔρι-
γῳ. οὐ γὰρ πολὺ μὲν ἐγ-
κρίνομαι ἢ συγκρίνομαι ἑαυτοῦς
πρὸς τῶν ἑαυτοῦς σιωπῶντων,
ἀλλὰ αὐτοὶ ὡς ἑαυτοῖς
ἑαυτοῦς μετροῦντες, καὶ συγ-
κρίνοντες ἑαυτοῦς ἑαυτοῖς, ὡς
σιωποῦσιν. ἡμεῖς δὲ οὐχ εἰς
τὰ ἀμετρα καυχώμεθα, ἀλ-
λὰ κατὰ τὸ μέτρον τῆς κα-
κότητος, οὐκ ἐμέρισεν ἡμῖν ὁ θεὸς
μέτρον ἐφικέσθαι ἄχρι καὶ
ἡμῶν. οὐ γὰρ ὡς μὴ ἐπι-
κνούμενοι εἰς ὑμᾶς, ὑπερε-
κτείνομεν ἑαυτοῦς, ἄχρι γὰρ
καὶ ὑμῶν ἐφθάσαμεν ἐν τῷ
ἀγγελίῳ τοῦ χριστοῦ, οὐκ εἰς
τὰ ἀμετρα καυχώμενοι ἐν
ἀλλοτρίοις κόποις, ἐλπί-
στα ἔχοντες, αὐξασαμέ-
νης τῆς πίσεως ὑμῶν ἐν ὑ-
μῖν, μεγαλωθῆναι κατὰ
τὸν κοσμον ἡμῶν, εἰς πε-
ριασίαν, εἰς τὰ ὑπερέκει-
να ὑμῶν ἀγγελισασθαι,

editio posterior

nō pudefīā ne videar eui
perterrefacere vos p eplās.
Nam eplā qd ē, inqt, gra-
ues sunt & robuste, at p̄sen-
tia corpis infirma, & hmo
cōtēptus. Hoc reputet qui
istiufmodi est, qd quales su-
mus sermone per eplās cū
absumus, tales sum⁹ & cū
adsumus factō. Nō. n. susti-
nemus inferere, aut p̄ferre
nosipfos cū qbusdā qui se
ipfos cōmendant. Sed isti
nō intelligūt, qd ipsi inter
se se ipfos metant. & cō-
parant semet sibi. At nos
non in imensum gloriabi-
mur, verū iuxta mēsoram
regulā, qua partitus est no-
bis deus, mensurā p̄tingē-
di et vsq; vos. Nō. n. quasi
non p̄tingamus vsq; ad
vos, extendimus nosipfos
supramodū. Nam vsq; ad
vos quoq; puenimus ī euā-
gelio Christi: nō in imen-
sum glorientes sup alienis
lboriboribus, sperantes fu-
turum, vt subolefcēte fide
vestra in vobis, magnifice-
mur iuxta regulam nostrā
in exuberātiā, vt iis quoq;
regionibus, quæ ultra vos
sunt euangelizem.

Non confundar, vt nō existimet tanq̄ deterrens vos per epistolas: qm̄ quidem inquirunt epistolæ graues sunt & fortes: præsentia autem corporis infirma, & sermo cōtemptibilis. Hoc existimet qui eiusmodi est, q̄ quales sermone per epistolas sumus absentes, tales & præsentem opere: nō enim audemus nosipsos approbare, aut comparare quibusdam, qui seipsos cōmendāt: sed ipsi in seipsis nosipsos metientes & cōparantes: nosipsos seipsis non intelligūt: nos autem non sine mensura gloriamur: sed s̄m mensuram regulæ, qua diuisit nobis deus mēsuram ad vōs vsque ptingendi: non enim tanq̄ ad vos non ptingerimus, superextēdimus nos ipsos. Nam & ad vos vsque pertingimus in euangelio Christi, non sine mensura gloriantes in alienis laboribus. Spem hēmus crescēte fide vestra, in vobis magnificari s̄m regulā nr̄am, abūdātius ea, quæ supra illa v̄ra sunt euāgelizādo.

Non erubescam. Vt autem non existimer tanq̄ terrere vos per epistolas. (Qm̄ quidem epistolæ, inquirunt, graues sunt & fortes, præsentia autem corporis infirma, & sermo cōtemptibilis) hoc cogitet, qui eiusmodi est, q̄ quales sumus verbo per epistolas absentes, tales & præsentem in facto. Non enim audemus inferere, aut comparare nos quibusdam, qui seipsos cōmendāt: sed ipsi in nobis nosmetipsos metientes, & comparātes nosmetipsos nobis. Nos autē nō in imēsum gl̄iamur: sed s̄m mēsurā regulæ, qua mensus est nobis deus mēsuram ptingendi vsque ad vos. Non. n. quasi nō ptingentes ad vos, superextēdimus nos. Vsq̄ue ad vos enim peruenimus in euangelio Christi, non in imēsum gloriantes in alienis laboribus: spem autem habentes crescētis fidei vestræ in vobis magnificari secundum regulam nostram, in abundantia, etiam in illa, quæ ultra vos sunt, euāgelizare.

Apo. xxii

Eph. iij

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

οὐκ ἐν ἀλλοτρίῳ κατόνι εἰς
τὰ ἔτοιμα καυχῆσαί σου . ὁ
δὲ καυχώμενος , ἐν κυρίῳ
καυχέσθω . οὐ γὰρ ὁ ἑαυ
τὸν τιμωσίων ἐκείνός ἐστι δό
κίμησθαι , ἀλλ' ὃν ὁ κύριος συν
τίθεισιν .

Ωφελον ἀνείχεσθέ μου μι
κρόν τῆ ἀφροσύνη . ἀλλὰ
(καὶ ἀνείχεσθέ μου . Ζηλω
γὰρ ὑμᾶς θεοῦ ζήλω , ἡρμού
σάμην γὰρ ὑμᾶς ἐνὶ ἀνδρεί
παρθένον ἀγνὴν παρακῆσαι
τῷ Χριστῷ . φοβούμαι δὲ , μή
πως ὡς ὁ ὄφις ἂν ἐξηπάτη
σεν ἐν τῇ παρουσίᾳ αὐτοῦ , ὄν
τως φθάσῃ τὰ νοήματα ὑμῶν ,
ἀπὸ τῆς ἐπιλόπιθαις εἰς τὸν
Χριστόν . Εἰ μὲν γὰρ ὁ ἐρχό
μενος ἄλλον Ἰησοῦν κηρύσσει,
ὃν οὐκ ἐκηρύξαμεν , ἢ πνῆμα ἕ
τερον λαμβάνετε , ὃ οὐκ ἔλαβεν
τε , ἢ ἀγγελίον ἕτερον , ὃ οὐκ
ἔδέξασθε , καλῶς ἠνείχεσθε .
Λογίζομαι γὰρ μηδὲν ὑπερημέ
ναι τῶν ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων .
Εἰ δὲ καὶ ἰδιώτης τῷ λόγῳ ,
ἀλλ' οὐ τῇ γνώσει . ἀλλ' ἐν
παντὶ φανερωθέντες ἐν πά
σιν εἰς ὑμᾶς . Ἡ ἀμαρτίαν
ἐποίησα ἑμαυτὸν ταπεινῶν ,
ἵνα ὑμεῖς ὑψωθῆτε , ὅτι δω
ρεῶν τὸ τῷ θεοῦ ἀγγελίον
ἀγγελισάμην ὑμῖν :

editio posterior

non p alienā regulā, vt de
iis, q̄ parata sunt gl̄iemur,
sed q̄ gl̄ie f̄ i dño gl̄ie f̄. Nō
enī q̄ seipm cōmēdat, ille
p̄batus est, sed is, quem do
minus cōmendat.

Vtinā tolerassetis me pau
lisper in insipientia meā.
Immo & suffertis me . Nā
zelotyp⁹ sum erga vos dei
zelo. Adiūxi enim vos vni
viro, vt virginē castā exhi
beretis Christo: sed metuo
nequa fiat, vt quemadmo
dū serpēs Euā decepit ver
fuitia sua, ita corrūpant^r sen
sus vestri à simplicitate, q̄
erat erga Christū . Nam si
is, qui venit, alium Iesum
p̄dicat, quē nō p̄dicauim⁹:
aut si sp̄m alium accipitis,
quē nō accepistis, aut euā
geliū aliud, qd̄ nō accep
istis, recte sustinissetis. Ar
bitror. n. me nihilo inferio
rē fuisse eximiiis aplis. Cæ
terū licet ipentus sim ser
mone, nō tñ scientia. Vex
vbiq; manifesti fuimus in
oibus erga vos. Num illud
peccaui, qd̄ meipm humili
auerim, vt vos exaltare
mini? φ gratuito euāgeliū
dei p̄dicauerim vobis?

Nō in aliena regula in iis, quæ prompta sunt gloriādo: qui aut gloriā, in dño gloriē. Non enim qui se ipsū cōmēdat, ille pbatus est, sed quē dñs cōmēdat. Vtinam me parū toleraretis in insipiētia, sed & tolerate me. Zelo enī vos dei zelo. Aptau enim vos, vt vni viro virginem castam exhibeam Christo. Sed timeo, ne quoquo pacto, vt serpēs Euam seduxit in astutia sua; sic mentes vras corrumpat à simplicitate, quæ est in Christo. Nam si qs veniens alium Christū prædicat, q̄ quem prædicauimus, vel alium spiritum accipitis, q̄ quem accepistis, vel aliud euāgelium, q̄ qd̄ recepistis, bene toleratis. Puto enim nihil minus habuisse q̄ excellentes apostoli: qui, tametsi rudis sum sermone, non tñ cognitione. Omnino autem in omnibus manifesti sumus in vobis: an peccatum admisi, meipsum humilians, vt exaltemini? ꝑ gratis euangelium dei euangelizau vobis.

Nō in aliena regula, in iis, quæ præparata sunt gloria. i. Cor. i. d. hic. ix. g. Qui aut gloriā, in dño gloriē. Non enim qui se ipsum cōmēdat, ille probatus est, sed quem deus commendat.

Caput. XI.

Vtinam sustineretis modicum qd̄ insipiētiæ meæ, sed & supportate me: æmulor enī vos dei æmulatione. Despōdi enī vos vni viro virginem castā exhibere Ch̄o. Timeo aut̄ ne sicut serpēs Euā seduxit astutia sua, ita corrumpant̄ sensus vri, & excidāt à simplicitate, quæ ē in Ch̄o. Nā si is, q̄ venit, aliū Ch̄m prædicat, quē nō pdicauimus, aut aliū spiritū accipitis, quē nō accepistis, aut aliqd̄ euāgelii, qd̄ nō recepistis, recte pateremini. Existimo enī me nihil minus fecisse à magnis apl̄is. Nā & si imperitus sermone, sed non sciētia. In oībus aut̄ manifestus sum vobis. Aut nunq̄ peccatū feci, meipsum humilians, vt vos exaltemini? qm̄ gratis euāgelii dei euangelizau vobis.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. β'.

Ἄλλως ἐκκλησίας ἐσύλησα,
λαβὼν ὀφώνιον πρὸς τῶν ὑ-
μῶν διχλονίαν. καὶ παρῶν
πρὸς ὑμᾶς, καὶ ὑσερηθεῖς, οὐ
κατενόηκησα ὀυδενός. τὸ γὰρ
ὑσερημά μου προσανεπήρωσαν
οἱ ἀδελφοί, ἐλθόντες ἀπὸ μου
κεδονίας. καὶ ἐν παντὶ ἀβου-
ρῆ ὑμῖν ἐμαυτὸν ἐτήρησα, καὶ
τηρέσω. Ἐσιν ἀλήθεια Χρυ-
σοῦ ἐν ἐμοί, ὅτι ἡ καύχη-
σις αὕτη ὀυ φερχήσεται εἰς ἐ-
μὲ ἐν ταῖς κλίμασι τῆς ἀχαΐας.
Διὰ τί; ὅτι ἐν καὶ ἀγαπῶ ὑ-
μᾶς; ὁ θεὸς οἶδεν. ὁ δὲ παρῶ,
καὶ ποιήσω, ἵνα ἐκκόψω τῶν
ἀφρομῶν, τῶν θελούντων ἀ-
φορμῶν, ἵνα ἐν ὧ καυχῶν-
ται ἀρεθῶσι, καθὼς καὶ ἡ-
μεῖς. Οἱ γὰρ τοιοῦτοι ψα-
δαπόσολοι, ἔργατοι δόλιοι,
μεταχηματίζόμενοι εἰς ἀποσό-
λους Χριστοῦ. καὶ ὀυ θαυμα-
σὸν, αὐτὸς γὰρ ὁ σατανᾶς με-
ταχηματίζεται εἰς ἀγγελὸν φω-
τός. οὐ μέγα ὀυ, εἰ καὶ διά-
κονοι αὐτοῦ μεταχηματίζονται,
ὡς διάκονοι δικαιοσύνης, ὀν
τὸ τέλος ἔσαι κατὰ τὰ ἔρ-
γα αὐτῶν. πάλιν λέγω, μή-
τις με δόξη ἀφρονα εἶναι, εἰ-
δὲ μή γε, καὶ ὡς ἀφρονα
δέξαθε με, ἵνα μικρόν τι καὶ
χωὶ καυχῆσθωμαι.

editio posterior

Cæteras ecclesias deper-
tus sum, accepto ab illis si-
peditio, qui o vobis iseruire.
Et cum apud vos essem &
egerem, non onerosus fui
cuiq̄. Nā qđ mihi deerat,
suppleuerunt frēs, q̄ vene-
rat à Macedonia: & i o-
mnib⁹ sic me suabā, necui
essem onerosus: atq; ita ser-
uabo. Est veritas Chri in
me, qđ hec gliatio nō iter-
rūpet cōtra me in regioni-
bus Achaię. Quapp⁹ an q̄
nō diligāvos? Deus nouit.
Verū qđ facio, idē & faciā,
vt amputē occasionē iis, q̄
cupiūt occasionē: vt in eo,
de quo glorianē, reperian-
tur, quē admodum & nos.
Siquidē istiusmodi pseuda-
postoli operarii dolosi sūt,
sumpta psona apostolorū
Christi. atq; haud mirum,
qñquidē ipse satanas trās-
figuratur in angelū lucis.
Nō magnū est igit, si & mi-
nistri illius, psonā i se trās-
ferūt, q̄si sint ministri iustitię,
q̄& finis erit iuxta opa eorū
Iterū dico, neqs me putet
insipietē eē, alioqn & iā vt
insipietē accipite me, vt pau-
lulū qđdā & ego gloriēr.

Alias ecclesias exhausti, sti-
 pedium capiens ad vram
 administrationem? Et cu
 presens apud vos essem &
 egerem, nullum grauavi:
 meam enim indigentiam
 refartierunt fratres, qui ve-
 nerunt a Macedonia, & in
 re omni, sine grauamine
 meipsum vobis seruau,
 atq; seruabo: Est veritas
 Christi in me, qd gloriatio
 hac non excludetur a me
 i regionibus Achaie. Qua-
 re? nunqd quia non dili-
 go vos? Deus scit. Qd au-
 tem facio, etiam faciam, vt
 abscinda occasionem eor-
 um, qui occasionem vo-
 lunt, vt in quo gloriantur,
 similes inueniantur nobis:
 nam hmoi pseudapostoli,
 operarii dolosi sunt, trans-
 figurantes se in apostolos
 Christi. Et no mirum, ipse
 enim satanas transfigurat
 se i angelu lucis: haud ma-
 gnu igit si & mistri ei' trasfi-
 gurant p'ide atq; sint mini-
 stri iusticie, quoru finis erit
 sm opa eor: cetero dico ne
 qsq me putet insipientē eē:
 sin vero sec' vt insipientē acci-
 pite me, vt & aliqtulu glier.

Alias ecclesias expoliaui,
 accipiens stipendia ad mi-
 nisterium vestrum. Et cum **C**
 essem apud vos & egerem,
 nulli onerosus fui: nam qd
 mihi deerat, suppleuerunt
 fratres, qui venerunt a Ma-
 cedonia, & in oibus sine
 onere me vobis seruau, &
 seruabo. Est veritas Christi
 in me, qm hac gloriatio
 non infringetur in me in
 regionibus Achaie. Qua-
 re? quia non diligo vos?
 Deus scit. Quod autem fa-
 cio, & faciam, vt amputem,
 occasionem eorum, qui vo-
 lunt occasionem, vt in quo
 gloriantur, inueniantur si-
 cut & nos. Nam eiusmodi
 pseudapostoli, sunt opera-
 rii subdoli, trasfigurantes
 se in apostolos Christi. Et
 non mirum: ipse enim sata-
 nas, transfigurat se in an-
 gelum lucis: non est ergo
 magnu, si ministri eius tras-
 figuratur velut ministri iu-
 sticie, quorum finis erit sm
 opera ipserum. Iterum di-
 co, nequis me putet insi- **D**
 pientem esse: alioqn velut
 insipientem accipite me, vt
 & ego modicu qd gloriar.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.

ὁ λαλῶ, οὐ λαλῶ κατὰ κύριον, ἀλλ' ὡς ἐν ἀφροσύνῃ, ἐν ταύτῃ τῇ ὑποστάσει τῆς καυχίσεως. ἐπεὶ πολλοὶ καυχῶνται κατὰ πλὴν σάρκα, καὶ γὰρ καυχίτομαι ἡ δέωσ γὰρ ἀνέχεθε τῶν ἀφρόνων, φρόνιμοὶ ὄντες. ἀνέχεθε γὰρ, εἴ τις ὑμᾶς καταδουλοῖ, ἢ τις κατεδίδει, εἴ τις λαμβάνει, εἴ τις ἐπαύριται, εἴ τις ὑμᾶς εἰς πρόσωπον δέρει, κατὰ ἀτιμίαν λέγω, ὡς ὅτι ἡρεῖς ἢ γενήσασκεν, ἐν ᾧ δ' ἀντιπτολήμα, ἐν ἀφροσύνῃ λέγω, τολμῶ καὶ γὰρ. — βραχίονί εἰσι, καὶ γὰρ. Ἰσραηλῆται εἰσι, καὶ γὰρ. ἀπέρμα ἀβραάμ εἰσι, καὶ γὰρ. διάκονοι Χριστοῦ εἰσι, παρεφρονῶν λαλῶ, ὑπερ' ἐγώ. ἐν κόποις περιαιστέρωσ, ἐν πληγαῖς ὑπερβαλλόντως, ἐν φυλακαῖς περιαιστέρωσ, ἐν θανάτοις πολλάκις. ὑπὸ Ἰουδαίων πεντάκις τεταρακκόντα παρὰ μίαν ἔλαβον. τρεῖς ἔρξαβδίδην. ἄπαξ ἐλιθάσθην, τρεῖς ἐναυάγησα. νυχθήμερον ἐν τῷ βυθῷ πεποίηκα, ὁδοιπορίου πολλάκις κινδύοις ποταμῶν, κινδύοις λιπῶν, κινδύοις ἐκ γένους, κινδύοις ἐξ ἐθνῶν, κινδύοις ἐν πόντῃ, κινδύοις ἐν ἐρημίᾳ,

editio posterior

Qd dico, n̄ dico sm dñm, sed velut p̄ insipientiã, i hoc argum̄to gl'iationis: qñq; dē multi gl'iant sm carnē, & ego gloriabor. Libenter enī suffertis insipientes, cū sitis sapiētes. Suffertis. n. si qs vos in virtutē adigit, si qs exedit si qs accipit, si qs attollit sese, si qs vos i faciē cedit, iuxta contumeliã loquor. Perinde quasi nos in firmi fuerimus. imo in quo cūq; audeat aliqs p̄ insipientiã loquor) audeo & ego. Hebræi sunt, sum & ego. Israelitę sūt, sum, & ego. Se mē Abrahę sūt, sū & ego. Ministri Ch̄i sūt (desipiēs loquor) excellētī sū ego, in laborib' copiosius, i verberib' supra modū, in carceribus abūdātius, in mortib' frequēter. A Iudcis quę q̄dragenas plagas vna minus accepi. Ter virgis cęsus fui: semel fui lapidatus: ter naufragiū feci: noctē ac diē in p̄fundo egi: in itineribus sæpe, in piculis fluminū, piculis latronū, piculis ex genere, piculis ex gētibus, piculis in ciuitate, piculis in deserto.

Quod loquor, non loquor
 s̄m d̄m, sed velut in insi-
 piētia, in hac materia gl̄ia
 tionis. Qm̄ multi gloriant̄
 s̄m carnem, & ego gloriari
 potero. Libenter enim tole-
 ratis insipientes, cum sitis
 sapientes. Nā toleratis siqs
 vos in seruitutem redigit,
 siqs deuorat, siqs diripit, si
 qs extollitur, siqs vos in fa-
 ciem cedit: q̄ ad dedecus
 dico, quasi q̄a nos infirmi
 fuerimus. In quo q̄spiam
 audet (in insipiētia dico)
 audeo & ego: Hebr̄ei sunt,
 & ego: Israelit̄a sunt, &
 ego: semen Abrah̄a sunt,
 & ego: ministri Christi s̄nt,
 despiens dico, plus ego.
 In laboribus abundātius:
 in plagis excessiuis: in car-
 ceribus crebrius: in morti-
 bus frequenter: à Iud̄āis
 quinq̄ies quadragenas,
 (vna dempta) plagas ac-
 cepi: ter virgis cæsus s̄: se-
 mel lapidat̄ s̄: ter naufra-
 giū ptuli: nocte dieq̄ i alto
 laboraui: i itinerib̄ sæpe: i
 piculis fluminū: i piculis la-
 tronū: i piculis ex ḡie: i pi-
 culis ex ḡtib̄: i piculis i ci-
 uitate: i piculis i solitudine.

Quod loquor, non loquor
 s̄m deū, sed q̄si in insipien-
 tia, in hac subst̄tia glorię.
 Qm̄ mlti gloriant̄ s̄m car-
 nē, & ego gloriabor. Libēter
 enim suffertis insipientes,
 cū sitis ipsi sapiētes. Sust̄-
 netis. n. siqs vos in seruitutē
 redigit, siquis deuorat, siqs
 accipit, siquis extollitur, si-
 quis in faciem vos cedit.
 Secūdū ignobilitatē dico
 quasi nos infirmi fuerimus
 in hac parte. In quo qs au-
 det (in insipiētia dico) au-
 deo & ego. Hebr̄ei sunt, &
 ego. Israelit̄a sunt, & ego.
 Semē Abrah̄a s̄nt, & ego.
 Ministri Christi sunt (vt mi-
 nus sapiēs dico) plus ego.
 In laborib̄ plurimis, i car-
 ceribus abūdātius, in plagis
 supra modū, in mortib̄
 frequēter. A Iud̄cis quinq̄-
 uies q̄dragenas, vna mir-
 nus, accepi. Ter virgis cæ-
 sus sum, semel lapidat̄ s̄, ter
 naufragiū feci, nocte & c
 die in p̄fundo maris sui, in
 itinerib̄ sæpe, piculis flumi-
 nū, periculis latronū, peri-
 culis ex genere, piculis ex
 ḡtib̄, piculis in ciuitate,
 periculis in solitudine.

E

Act. xvi.

Act. xiiii.

Act. xxvi.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.
 κινδύοις ἐν θαλάσσῃ, κινδύ-
 νοις ἐν ψυχοδύλοις, ἐν κό-
 πῳ καὶ μόχθῳ, ἐν ἀγρυπνίαις
 πολλαίς, ἐν λιμῷ καὶ δίψῃ,
 ἐν νηθείαις πολλαίς, ἐν ψύ-
 χῃ καὶ γυμνότητι, χωρὶς τῶν
 παρεκτός, ἢ ἐπιστάσις μου ἢ
 κατ' ἡμέραν ἡμέριμα πάσῶν
 τῶν ἐκκλησιῶν. τίς ἀδελ-
 νεῖ, καὶ οὐκ ἀδενῶ; τίς σκαν-
 δαλίζεται, καὶ οὐκ ἐγὼ πυ-
 ροῦμαι; εἰ καυχᾶσαι δεῖ,
 τὰ τῆς ἀδελφείας μου κοινῆς
 χήσομαι.

Ο θεὸς καὶ πατὴρ τοῦ κυ-
 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ οἶ-
 δεν, ὃ ὧν ἀλογητὸς εἰς τὸν
 αἰῶνα, ὅτι οὐ φάσομαι.
 Ἐν δαμασκῷ ὁ ἐπιτάρχης ἀ-
 ρεῖται τοῦ βασιλέως ἐφρούρει
 τὴν δαμασκηνῶν πόλιν, πιά-
 σαιμε θέλων. καὶ διὰ θυ-
 ρίδου ἐν σαργάνῃ ἐχαλά-
 σθην διὰ τοῦ τείχους, καὶ ἐξέ-
 φυγον τὰς χεῖρας αὐτοῦ. κοι-
 χᾶσαι δὲ οὐ συμφέρει μοι,
 ἐλάτομαι γὰρ εἰς ὀπίσθιας
 καὶ ἀποκαλύψεις κυρίου. οἶ-
 δα ἀνθρώπον ἐν Χριστῷ πρὸς
 ἑτῶν δεκατεσσάρων, εἴτε ἐν
 σώματι, οὐκ οἶδα, εἴτε ἐκ-
 τὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ
 θεὸς οἶδεν, ἀρπαγέντα τὸν
 τοιοῦτον ἕως τρίτου οὐρανοῦ.

editio posterior
 periculis in mari, pericu-
 lis inter falsos fratres, in la-
 bore & modestia, in vigi-
 liis saepe, in fame & siti, in
 ieiuniis saepe, in frigore &
 nuditate, præter ea, quæ ex
 trinsecus accidunt, incum-
 bens mihi quotidiana cura
 omnium ecclesiarum.
 Quis infirmat, & ego non
 infirmor? Quis ostendit,
 & ego non vror? Si glo-
 riari oporteat, de iis, quæ
 infirmitatibus meæ sunt
 gloriabor.

Deus & pater dñi nostri Je-
 su christi, qui est laudāndus
 in sæcula, nouit qđ nō mē-
 tiar. In Damasci ciuitate
 gentis præfectus noie Are-
 tetz regis excubias posuerat
 in Damascenorū vrbe, cum
 piens me cōprehendere,
 ac per fenestram in sporta
 demissus fui per moenia,
 effugi q; manus eius. Glo-
 riari sanè non expedit mi-
 hi, veniā. n. ad visiones &
 reuelationes dñi. Noui ho-
 minē in Chřo ante annos
 quatuordecim: an ī corpe,
 nescio: an extra corpus, ne-
 scio: deus nouit, raptū hu-
 iusmōi ī tertiū vsq; coelū.

In periculis in mari, in periculis à falsis fratribus, in labore & erumna, in vigiliis frequenter, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate, præter illa, quæ forinsecus sunt, instantia mea quotidiana, cura omnium ecclesiarum. Quis infirmat, & ego nõ infirmor? quæ offendi, & ego nõ succedo? Si gloriari oportet in iis, quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula, scit quod non mentior. Damasci præfectus gentis Aretæ regis, obseruabat Damascenorum ciuitatem, apprehendere me volens, sed per fenestram in sporta demissus sum per murum atque effugi manus eius. Gloriari certe nõ expedit mihi. Veniam enim ad visiones & reuelationes domini. Scio hominem in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore nescio, sive extra corpus, nescio, deus scit) raptum eum ipsum usque in tertium cœlum.

periculis in mari, periculis in falsis fratribus, in labore & erumna, in vigiliis multis, in fame, & siti, in ieiuniis multis, in frigore & nuditate. præter illa, quæ extrinsecus sunt instantia mea quotidiana, sollicitudo omnium ecclesiarum. Quis infirmatur: & ego nõ infirmor? Quis scâdalizatur: & ego nõ vror? Si gloriari oportet: quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Deus & pater domini nostri Iesu Christi, qui est benedictus in sæcula: scit quod nõ mētor. Damasci præpositus gentis Aretæ regis, custodiēbat ciuitatē Damascenorum, vt me comprehenderet: & per fenestram in sporta demissus sum per murum, & sic effugi manus eius. Cap. XII. Si gloriari oportet non expedit quidem: veniã autē ad visiones & reuelatiões dñi. Scio hominē in Christo ante annos quatuordecim (sive in corpore, sive extra corpus, nescio: deus scit) raptum huiusmodi, vsque ad tertium cœlum.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β΄.

καὶ οἶδα τὸν τριούτον ἀνθρώ-
πον, εἴτε ἐν σώματι, εἴτε ἐκ-
τὸς τοῦ σώματος, οὐκ οἶδα, ὁ
θεὸς οἶδεν, ὅτι ἤρπαγεν εἰς
τὸν παράδεισον, καὶ ἤκουσεν
ἀρρήτους ῥήματα, ἃ οὐκ ἐξόν
ἀνθρώπου λαλῆσαι. Ὑπερ
τοῦ τοιούτου καυχῆσομαι, ὕ-
περ δὲ ἐμαυτοῦ οὐ καυχί-
σομαι, εἰμὲν ἐν ταῖς ἀδυνα-
τείαις μου. Ἐάν γάρ τις
λίσω καυχῆσάσθαι, οὐκ ἔστω
με ἄφρον, ἀλλήθειαν γὰρ ἐρῶ.
φείσομαι δὲ, μή τις εἰς ἐμὲ λα-
γίσεται, ὕπερ ὃ βλέπει με, ἢ
ἀκούει ἐξ ἐμοῦ. καὶ τῆ ὕ-
περβολῇ τῶν ἀποκαλύψεων
ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι, ἐδόξ-
η μοι σκόλοψ τῆ σαρκί, ἄγγελ-
ος στατῶν, ἵνα με κολαφίσῃ,
ἵνα μὴ ὑπεραίρωμαι. Ὑπερ
τούτου τρεῖς τὸν κύριον πα-
ρηκάλεσα, ἵνα ἀποσῆ ἀπ' ἐ-
μοῦ, καὶ εἴρηκέ μοι. ἀρκεῖ σοι
ἡ χάρις μου. ἢ γὰρ δυνάμις μου
ἐν ἀδυνατείαις τελειοῦται. ἢ δι-
σκαι οὐκ μάλλον καυχῆσομαι
ἐν ταῖς ἀδυνατείαις μου, ἵνα
ἐπιστηνώσῃ ἐπ' ἐμὲ ἡ δυνάμις
τοῦ Χριστοῦ. Διὸ ἀσχοῶ ἐν
ἀδυνατείαις, ἐν ὑβρεσίν ἐν ἀ-
νάγκαις, ἐν διωγμοῖς, ἐν
σκευαστηρίαις ὕπερ Χριστοῦ. Ὅταν
γὰρ ἀδενῶ, τότε ἐνυπερόχος εἰμι.

editio posterior

Et scio hmōi hominē: an
in corpore, an extra corpus,
nescio: deus nouit, raptum
fuisse in paradysum, & au-
disse arcana uerba, quę fas
non sit hoī loq. Sup hmōi
hoīe gliabor: de meīpo ve-
ro nō gliabor, nisi sup in-
firmitatibus meis. Nā si vo-
luero gloriari, nō ero in-
firmus, ueritatē. n. dicā. sed
parco uobis, neq; de me
cogitet, super id, quod ui-
det eē me, aut quod audit
ex me. Et ne excellentia re-
uelationū supra modū ef-
ferret, datus fuit mihi sti-
mulus p carnē, nūcius fata-
næ ut me colaphis cæde-
ret, ne supra modum effere-
ret. Sup hoc ter dñm roga-
ui, ut discederet à me, &
dixit mihi: Sufficē tibi grā
mea, nā uirtus mea p in-
firmitatē p̄ficīt. Libentissime
igif gliabor potius sup in-
firmitatibus meis, ut inha-
bitet in me uirtus Christi.
Quāobrē placco mihi in
infirmitatib⁹, in otumeliis,
in necessitatibus, in perse-
cutiōibus, in anxietatibus,
p Christo. Cū. n. infirmus
sum, tunc robustus sum.

Et scio eum ipsum hominem, siue in corpore, siue extra corpus (deus scit) quod raptus fuit in paradysum, & audiuit ineffabilia verba, quæ non liceret homini loqui. Pro re tali gloriabor? Equidem pro meipso non gloriabor, nisi in infirmitatibus meis. Qui tamen si voluero gloriari, nequaquam ero insipiens: veritatem enim dicam. Abstineo tamen, ne quisquam in me reputet supra id, quod videt me, aut quicquam audit ex me. Et ne excellentia reuelationum extollar, datum est mihi flagellum carnis, angelus satanæ ut me cedat ne extollar: propter hoc ter dominum rogavi, ut discedat à me, & dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea: potestas enim mea, in infirmitate perficitur. Libentissime igitur magis gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me potestas Christi: propter quod bono sum animo in infirmitatibus, in iniuriis, in indigentis, in persecutionibus, in angustiis pro Christo. Nam cum infirmior, tunc potens sum.

Et scio huiusmodi hominem (siue in corpore, siue extra corpus, nescio: deus scit) quoniam raptus est in paradysum, & audiuit arcana verba, quæ non licet homini loqui. Pro huiusmodi gloriabor: pro me autem nihil, nisi in infirmitatibus meis. Nam & si voluero gloriari: non ero insipiens, veritatem enim dicam. Parco autem, nequis me existimet supra id, quod videt in me, aut aliquid audit ex me. Et ne magnitudo reuelationum extollat me: datum est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ, ut me collaphizet. Propter quod ter dominum rogavi, ut discederet à me: & dixit mihi. Sufficit tibi gratia mea. nam virtus in infirmitate perficitur. Libenter igitur gloriabor in infirmitatibus meis, ut inhabitet in me virtus Christi. Propter quod placeo mihi in infirmitatibus meis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in angustiis, pro Christo. Cum enim infirmior tunc potens sum.

Πρὸς πᾶσιν Κορινθίους β'.

ἦγγα αὐφρων καυχώμαι ὅτι
ὑμεῖς με ἠναγκάσατε, ἐγὼ γὰρ
ὠφελῶν ὑφ' ὑμῶν σωίσασθε
ἴσθαι. οὐδὲν γὰρ ὑπέρησα τῶν
ὑπὲρ λίαν ἀποστόλων, εἰ καὶ
οὐδὲν εἰμι. τὰ μὲν σημεῖα
τῶ ἀποστόλου κατεργάσθην ἐν
ὑμῖν ἐν πάσῃ ὑπομονῇ, ἐν
σημείοις καὶ τέρασιν, καὶ δύνα-
μί μου. τί γὰρ ἐστὶν ὁ ἠπίθους
σεῦ πρὸς τὰς ἁγίας ἐκκλησίας
αὐτῆς, εἰμὶ ὅτι αὐτὸς ἐγὼ οὐ
κατενόησα ὑμῶν, χάρισται
δύναμις τῆς ἀδικίας ταύτης.
Ἰσοῦ τρίτον ἐτόμως ἔχω ἐλ-
θεῖν πρὸς ὑμᾶς, καὶ οὐ κα-
ταναρκήσω ὑμῶν. οὐ γὰρ
ζητῶ τὰ ὑμῶν, ἀλλ' ὑμᾶς.
οὐ γὰρ ὀφείλει τὰ τέκνα τοῖς
γονάσι θησαυρίζεν, ἀλλ' οἱ
γονεῖς τοῖς τέκνοις. ἐγὼ δὲ
ἡδίστα θάψανήσω, καὶ ἐκ-
θάψανήσομαι ὑπὲρ τῶν ψυ-
χῶν ὑμῶν, εἰ καὶ περιαιστέ-
ρωσ ὑμᾶς ἀγαπῶν, ἢ ἴσον ἀ-
γαπῶμαι. ἔσο δὲ, ἐγὼ οὐ
κατεβάρησα ὑμᾶς, ἀλλ' ὑ-
πάρχων καινοῦργος, δόλω
ὑμᾶς ἔλαβον. μή τινα ὦν ἀ-
πέσκαλα πρὸς ὑμᾶς, δι' αὐτῆ
τῶ ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς; πα-
ρεκάλεσα τίτον, καὶ σιωπῶ
πρὸς τὸν ἀδελφόν. μή τι
ἐπλεονέκτησα ὑμᾶς τίτῳ;

editio posterior

Factus sum insipiens glor-
riando. Vos me coegistis,
nam ego debueram à vo-
bis cōmēdari. Nulla enim
in re inferior fui sūmis apo-
stolis, tametsi nihil sum. Si-
gna quidē apostoli pacta
fuerunt inter vos cū oī pa-
tientia, & signis, & p̄digis,
& potentibus factis. Nam
quid est, in quo fuistis infe-
riores ceteris ecclesiis, nisi
quod ipse ego non fuerim
vobis onerosus? Condo-
nate mihi hanc iniuriam.
Ecce tertio propensus ani-
mo sum, vt veniā ad vos,
nec ero vobis onerosus.
Non enim quero, quæ v̄ra
sunt, sed vos. Nō enim de-
bent filii parētibus recon-
dere, sed filiis parētes. Ego
vero libentissime impen-
dam, & expēdar pro aīa-
bus v̄ris: licet vberius vos
diligens, minus diligar.
Sed esto: ipse non grauavi
vos: verū cum essem fastu-
tus, dolo vos cepi. Num p̄-
quēquam eorū, quos misi
ad vos, expilavi vos? Rog-
gavi Titum, & vnā cum il-
lo misi fratrem. Nunquid
à vobis extorsit Titus?

Factus sum insipiens glorians: vos me compulistis; quia par fuerat me à vobis commendari: nihilo enim minus habui q̄ præcellentes apostoli, etsi nihil sum. Signa tñ apostoli peracta sunt in vobis, in omni patientia, in signis & prodigiis & potestatibus. Quid est enim quod minus habuistis, q̄ cæteræ ecclesiæ, nisi quod ego ipse nō onerosus fui vobis? donate mihi hanc iniuriam: ecce tertio paratus sum venire ad vos, & non ero vobis onerosus: non enim quaero vestra, sed vos. Nam nō debent filii parētibus thesaurizare, sed parentes filiis: ego autem libentissimè expendam & superexpendar pro animabus vestris, et si vos abundātius diligēs minus diligar. Sed esto, ego vobis onerosus non fui: sed cum essem astutus dolo vos cepi. Nunquid quempiam ad vos misi, & per eum vos circumueni? Rogavi Titū, & cū eo misi frēm, nūquid circumuenit vos Titus?

factus sum insipiens: vos me coegistis. Ego enim à vobis debui cōmendari. nihil enim min⁹ feci ab iis, qui sunt supra modū apostoli: tametsi nihil sum. Signa tamen apostoli facta sunt super vos in omni patientia, in signis, in prodigiis & virtutibus. Quid est enim, quod minus habuistis p̄ cæteris ecclesiis: nisi q̄ ego ipse nō grauavi vos? Donate mihi hanc iniuriam. Ecce tertio hoc paratus sum venire ad vos: & non ero grauis vobis. Non enim quaero quæ vestra sunt, sed vos. Nec enī debent filii parētibus thesaurizare, sed parentes filiis. Ego autem libentissimè impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris, licet plus vos diligens minus diligar. Sed esto. Ego vos non grauavi, sed cum essem astutus: dolo vos cepi. Nunquid per aliquem eorum, quos misi ad vos: circūueni vos? rogavi Titum, & misi cum illo fratrem? Nunquid Titus vos circumuenit?

Πρὸς τοὺς Κορινθίους. Ε΄.

ὅν τῷ αὐτῷ πνύματι περιελά-
παθήσασμεν ; οὐ τοῖς αὐτοῖς ἴ-
σχυσι ; πάλιν δοκεῖτε, ὅτι
ὑμῖν ἀπολογούμεθα ; κατ' ἐνώ-
πιον τοῦ θεοῦ ἐν Χριστῷ λαλοῦ-
μεν. τὰ δὲ πάντα ἀγαπητοὶ
ὑπὲρ τῆς ὑμῶν οἰκοδομῆς.

Φβοῦμαι γάρ, μή πως ἐλ-
θῶν, οὐχ ὅσιους θέλω εἶρεν ὑ-
μῶς, καὶ γὰρ ἀρεθῶ ὑμῖν οἶον ὄν
δέλετε, μή πως ἔρεις, ζήλοι,
θυμῆ, ἐριθείαι, καταλαλιαί,
φθουρισμοί, φησιώσεις, ἀκα-
τασχίσαι. μή πάλιν ἐλθόντος
μεταπεινώσῃ ὁ θεός μου πρὸς ὑ-
μῶς, καὶ πενθήσω πολλοῦς
τῶν προσημαστικῶν, καὶ μή
μετανοήσαντων ἐπὶ τῇ ἀκατα-
σχίᾳ καὶ πορνείᾳ, καὶ ἀτε-
λείᾳ ἢ ἔπραξαν.

Τρίτον τετο ἔρχομαι πρὸς
ὑμῶς. ἐπὶ νόματ' ἑξήμας
τύρων καὶ τριῶν σαθήσεται
πάν ἑξήμας. προείρηκα καὶ προ-
λέγω, ὡς παρῶν τὸ δεύτερον,
καὶ ἀπὸν νῦν γράφω τοῖς προ-
σημαστικῶσι, καὶ τοῖς λοιποῖς πᾶ-
σιν, ὅτι ἐὰν ἔλθω εἰς τὸ πάλ-
ιν, ὄν φείσομαι. Ἐπεὶ δια-
κιμῆν ζητεῖτε, τὸ ἐν ἐμοὶ λα-
λοῦντ' ἑξήμας, ὅς εἰς ὑμῶς
οὐκ ἀδνεῖ, ἀλλὰ δυνατεῖ ἐν ὑ-
μῖν. καὶ γὰρ εἰ ἐσαυρώθη ἐξ ἀδ-
νεῖας, ἀλλὰ ζῆ ἐκ δυναμῆος θύ-

editio posterior

An nō eod ē spū ambula-
uimus? an nō i. sdem vesti-
giis? Rursum arbitramini
qd nos vobis excusamus?
In sp̄ctu dei, in Ch̄o lo-
qmur, sed oīa charissimip̄
v̄ra ædificatōe. Nā metuo,
nequa fiat, vt si venero, n̄
quales velim, repiā vos, &
ego repiar vobis, qualē no-
litis. Nequo mō sint p̄tētio-
nes, emulatiōes, ir̄s, p̄certa-
tiōes, obrectatiōes, susurri,
tumores seditiōes, ne iterū
vbi venero, hūilē faciet me
de^o me^o apd̄ vos, & lugeā
multos eorū, q̄ an̄ peccave-
rūt, nec eos p̄nituit imūn-
ditia, libidinisq; & sp̄udi-
citiā, quā patrarunt.

Hic tertius erit aduet^o me^o
ad vos. In ore duorū testiū
aut triū p̄stituet^o oē v̄erbū.
Prædixi, & p̄dico, vt p̄ns
cū eifem iterū, ita & ab̄ns
nūc scribo iis, q̄ an̄ peccave-
uerūt, & reliqs oibus, qd̄ si
venero denuo, nō parca.
Qñqdē expimētū q̄ritis i
me loquētis Ch̄i, q̄ erga
vos nō est infirm^o, sed potēs
est in vobis. Nam quis cru-
cifixus fuit ex infirmitate,
vixit tamē ex virtute dei.

Nōne hoc spiritu ambula-
mus? nōne his vestigiis?
Insper existimatis, & nos
vobis excusamus? In spe-
ctu dei in Christo loquimur.
Oīa qdē o dilecti pp ædifi-
cationē vīam. Timeo. n. ne
quo pacto cū veniā, nō q̄-
les volo vos iueniā, & ego
inueniar à vobis, nō qualē
vultis, ne quo pacto sint cō-
tentiones, inuidiæ, furores,
dissensiones, detractiones,
murmurationes, inflatio-
nes, seditiones, ne rursus
cū veniam ad vos humili-
et me deus meus apud
vos, & lugeam multos eo-
rū, qui ante peccauerūt, &
nō egerūt pœnitentiā sup
imūditia, & fornicatione,
& ipudētia, quā admiserūt.
Ecce tertio venio ad vos, i
ore duorū testiū & triū sta-
bit oē verbū. Prædixi, & p̄di-
co sc̄do tāq̄ p̄ns, & nūc ab-
sens scribo iis, q̄ añ pecca-
uerūt & cæteris oībus, & si
veniā i futuro, nō pcā, qm̄
expimētū q̄ritis i me loqn-
tis Ch̄ri, q̄ erga vos nō i fir-
mitatē, sed potēs est i vos: nā
& si crucifixus ē ex i firmita-
te, viuit tū ex ptāte dei.

Non ne eodem spiritu am-
bulauimus? nōne iisdem
vestigiis? Olim putatis &
excusamus nos apud vos?
Corā deo i Ch̄ro loquimur.
Oīa. n. charissimi pp ædifi-
cationē vīam. Timeo enī
ne forte cū venero, uō qua-
les volo iueniā vos, & ego
inueniar à vobis qualē nō
vultis, ne forte contentio-
nes, æmulationes, animosi-
tates, dissensiones, detra-
ctiones, susurrations, in-
flationes, seditiones sint in-
ter vos. Ne iterum cum ve-
nero, humiliet me deus a-
pud vos, & lugeā multos
ex iis, q̄ añ peccauerūt, &
nō egerūt p̄nitentiā sup imū-
ditia & fornicatōe & ipudi-
citia, quā gesserūt. Ca. xiii.
Ecce tertio hoc venio ad
vos: i ore duorū vel triū te-
stiū stabit oē verbū: p̄dixi
enī, & p̄dico vt p̄ns vobis,
& nūc ab iis iis, q̄ añ pecca-
uerūt & cæteris oīb⁹, qm̄ si
venero iteq̄ nō pcā. An ex-
pimētū q̄ritis ei⁹, q̄ i me lo-
q̄ Ch̄rs, q̄ i vobis nō i fir-
mitatē, sed potēs est i vobis?
Nā & si crucifix⁹ ē ex i firmi-
tate, sed viuit ex virtute dī.

G

A
Deu. x
b
Mat. x
b
Ioan. v
c
Hebr.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, Β'
καὶ γὰρ ἡμεῖς ἀδυνάμην ἐν
αὐτῷ, ἀλλὰ ζητοῦμεθα σὺν
αὐτῷ ἐκ δωάμεως θεοῦ εἰς
ὑμᾶς. ἑαυτοὺς περᾶζετε, εἰ
ἐσὲ ἐν τῇ πίσει. ἑαυτοὺς δο-
κιμάζετε, ἢ οὐκ ἐπιγινώσκε-
τε ἑαυτοὺς, ὅτι Ἰησοῦς χρι-
στὸς ἐν ὑμῖν ἐστίν; εἰμὴ πᾶσι
δοκιμοῖ ἐσε. Ἐλπίζω δὲ,
ὅτι γνώσεσθε, ὅτι ἡμεῖς οὐκ
ἐσμέν ἀδοκιμοί. Εὐχο-
μαι δὲ πρὸς τὸν θεόν, μὴ
ποιήσαι ὑμᾶς κακὸν μηδέν.
οὐχ ἵνα ἡμεῖς δοκιμοὶ φαῶ-
μεν, ἀλλ' ἵνα ὑμεῖς τὸ κα-
λὸν ποιῆτε, ἡμεῖς δὲ ὡς ἀν-
δοκιμοὶ ὤμεν. Οὐ γὰρ ἐπι-
θαμέμεθα τι κατὰ τῆς ἀληθείας,
ἀλλ' ὑπὲρ τῆς ἀληθείας.

Χαίρομεν γὰρ ὅταν ἡμεῖς
ἀδυνάωμεν ὑμεῖς δὲ δυνατοί
ᾖτε. Τοῦτο δὲ καὶ ἀχό-
μεθα, τὴν ὑμῶν κατάρτι-
σιν. διὰ τῆτο ταῦτα ἀπὸν
γράφω, ἵνα μὴ παρὼν, μὴ
ἀποτόμως χρῆσωμαι κατὰ τὴν
ἐξουσίαν, ἢν ἔδωκέ μοι ὁ
κύριος εἰς οἰκοδομὴν, καὶ οὐκ
εἰς κατάρτισιν. λοιπὸν ἀ-
δελφοὶ χαίρετε, καταρτίζε-
σθε, παρακαλεῖσθε, τὸ αὐ-
τὸ φρονεῖτε, εἰρηνάετε, καὶ
ὁ θεὸς τῆς ἀγάπης καὶ εἰ-
ρήνης ἔσται μεθ' ὑμῶν.

editio posterior

Siquidē & nos infirmi fu-
mus in illo, sed vivemus
cū illo ex virtute dei erga
vos. Vosipfos tētate, nū fi-
tis in fide. Vosipfos pbate.
An nō cognoscitis vosmet
ipfos, qd' Iesus Chrs in vo-
bis est? Nisi sicubi reprobi
estis. At spero vos cognitu-
ros, qd nos nō simus repro-
bi. Opto aut apud deū, ne
quid mali faciatis, nō quo
nos pbati appareamus; sed
vt vos, qd honestum est, fa-
ciatis. nos vero veluti re-
probi simus. Nō enim pos-
sumus quicquam aduer-
sus veritatem, sed pro veri-
tate. Gaudemus enim, cū
nos infirmi fuerimus: vos
autē validi fueritis. Hoc
autē insuper optamus, ver-
stram integritatem. Pro-
pterea hęc absens scri-
bo, ne cum p̄sens fue-
ro, rigidus sim iuxta po-
testatē, quam dedit mihi
dominus in extructionē &
nō in destructionē. Quod
superest fratres, valetē, in-
tegri estote, cōsolationem
habete, vnanimes fitis, in
pace agite, & deus charita-
tis ac pacis erit vobiscum:

Et enim nos infirmi sumus in eo, sed viuimus cum eo ex potestate dei ad vos. Vosmetipsos tērate, si estis in fide: vosmetipsos p̄bate, an cognoscitis vos ipsos, & Iesus Ch̄s in vobis est? nisi aliquo pacto estis absque probatione? Spero autē q̄ cognoscitis, q̄ nos nō sumus absq; p̄batione. Oro autē ad deum, vt nullum admittatis malum, non vt nos probatione cogniti appareamus, verum vt vos bonū faciatis: nos, autem quasi absq; p̄batione simus: non enim possumus quicquam contra veritatem, sed pro veritate: gaudemus etenim quādoq; infirmi sumus, vos autem potētes estis. Hoc autem & oramus ad vestrę perfectionis consumationem: quapropter hæc absens scribo, vt præsens nō seuerē vtar potestate, quā ad ædificationē, & non ad destructionē dedit mihi dñs. Qd̄ reliquū est fīes valete, p̄fecti estote, cōsolamini, idem sentite, pacē habete, & deus dilectionis & pacis erit vobiscum.

Nam & nos infirmi sumus in illo, sed viuimus cū eo ex virtute dei in vobis. Vosmetipsos tērate, si estis in fide, ipsi vos p̄bate. An nō cognoscitis vosmetipsos, quia Christus Iesus in vobis est? nisi forte reprobi estis. Spero autem q̄ cognoscetis, quia nos non sumus reprobi. Oramus autem deum, vt nihil mali faciatis: non vt nos p̄bati appareamus, sed vt vos qd̄ bonum est faciatis: nos autē vt reprobi simus. Non enim possumus aliqd̄ aduersus veritatem, sed p̄ veritate. Gaudemus enim quoniam nos infirmi sumus: vos autem potētes estis. Hoc & oramus, vestram consumationem. Ideo hæc absens scribo, vt non præsens durius agam s̄m potestatem, quam dominus dedit mihi in ædificationem, & nō in destructionem. De cetero fratres gaudete, p̄fecti estote, exhortamini, id ipsum sapite, pacem habete, & deus pacis & dilectionis erit vobiscum.

Πρὸς τοὺς Κορινθίους, β'.
ἀσπάζεσθε ἀλλήλους ἐν ἁγίῳ
φιλήματι. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ
ἅγιοι πάντες. Ἡ χάρις τοῦ κυ-
ρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγά-
πη τοῦ θεοῦ, καὶ ἡ κοινωνία τοῦ
ἁγίου πνεύματος, μετὰ πάν-
των ὑμῶν. ἀμήν.

Πρὸς Κορινθίους Δευτέρα.

Ἐγράφη ἀπὸ Φιλίππων τῆς
μακεδονίας διὰ τίτου
καὶ λουκᾶ.

editio posterior
Salutate vos mutuo fan-
cto osculo. Salutāt vos fan-
cti omnes. Gratia domini
Iesu christi, & charitas dei
& communicatio spiritus
sancti sit cum omnibus vo-
bis. Amen.

Ad Corinth. secunda mis-
sa fuit à Philippis Ma-
cedoniae per
Titum &
Lucā.

Prior

Salutate inuicem in oscu-
lo sancto. Salutant vos san-
cti omnes. Gratia domini
Iesu Christi, & dilectio dei,
& communio spiritus san-
cti cum omnibus vobis.
Amen.

vulgata. cap. xiii.

Salutate inuicem in oscu-
lo sancto. Salutant vos om-
nes sancti. Gratia domi-
ni nostri Iesu Christi, &
charitas dei, & communi-
o sancti spiritus sit cū
omnibus vobis. Amen.

Scripta Philippis, quæ est
in Macedonia mis-
sa per Titum &
Lucam.

Πρὸς Γαλατάς ἐπι-
στολὴ Παύλου .

Epistola Pauli apo-
stoli ad Galatas .
Caput. I.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος,
οὐκ ἀπὸ ἀνθρώπων,
οὐδὲ δι' ἀνθρώπου, ἀλλ'
ἀλλ' διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ,
καὶ Θεοῦ πατρὸς, τὸ
ἐγένεοντ' αὐτὸν ἐκ νεκρῶν,
καὶ οἱ σὺν ἐμοὶ πάντες ἀδελ-
φοί, ταῖς ἐκκλησίαις τῆς γαλα-
τίας. Χαίρει ὑμῖν καὶ εἰρήνη
ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς, καὶ κυρίου
ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, τὸ δόν-
τ' ἑαυτὸν ὑπὲρ τῶν ἁμαρ-
τιῶν ἡμῶν, ὅπως ἐξέλκται ἡ-
μᾶς ἐκ τῆς ἐξώτης αἰῶνος
πονηροῦ, κατὰ τὸ θέλημα τοῦ
Θεοῦ καὶ πατρὸς ἡμῶν, ὃς ἡ δό-
ξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶ-
νων, ἀμήν. Θαυμάζω, ὅτι
οὕτως ταχέως μετατίθεσθε ἀ-
πὸ τοῦ καλέσαντ' ὑμᾶς ἐν χά-
ριτι Χριστοῦ, εἰς ἕτερον ἀγγελί-
ον, ὃ οὐκ ἔστιν ἄλλο, εἰ μὴ πι-
νες εἰσίν, οἱ παρεάγοντες ὑ-
μᾶς, καὶ θέλοντες μεταστρέ-
ψαι τὸ ἀγγέλιον τοῦ Χριστοῦ.
Ἀλλὰ καὶ εἰ ἂν ἡμεῖς, ἢ ἄγγε-
λ' ἐξ οὐρανοῦ ἀγγελίζηται
ὑμῖν, παρ' ὃ ἀγγελισάμεθα ὑ-
μῖν, ἀνάθεμα ἔστω.

PAVLVS apostolus,
nō ab omnibus, neq;
per hominem, sed p
Iesum Christum, ac deum
patrem, qui suscitavit il-
lum ex mortuis, qui que
mecum sunt omnes fra-
tres ecclesiis Galatiæ. Gra-
tia vobis & pax à deo pa-
tre & domino nostro Iesu
Christo, qui dedit seipsum
pro peccatis nostris, vt eri-
peret nos ex præsentī sæ-
culo malo, iuxta volūta-
tem dei & patris nostri, cui
gloria in sæcula sæculorū
Amen. Miror, quod
à Christo, qui vocavit vos
per gratiam, a deo cito
transferamini in aliud euā-
gelium: quod non est ali-
ud, nisi quod quidā sunt,
qui turbant vos, & vos
lunt inuertere euāgelium
Christi. Cæterum etiam si
nos, aut angelus è coelo præ-
dicauerit vobis euāgelium,
præter id, quod prædicauit
mus vobis, anathema sit.

Epistola Beatissimi Pauli
Apostoli ad Galatas.

Epistola Pauli Apostoli,
ad Galatas.

PAVLVS Apostolus, non ab hoibus, neq; per hoïem, sed per Iesum Christum, & deum patrem, qui suscitauit eum ex mortuis, & qui mecum sunt fratres omnes, ecclesiis Galatiæ, gratia vobis, & pax à deo patre & domino nostro Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eximeret nos ex præsentis sæculo malo, per voluntatem dei & patris nostri, cui gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Miror q̄ tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratia Christi, in aliud euangelium, quod non est aliud, q̄ q̄ quidam sunt, qui vos conturbant, & nituntur euertere euangelium Christi. Sed & si nos, vel angelus è cœlo euangelizet vobis contra id, quod euangelizauimus vobis, sit anathema.

PAVLVS Apostolus, non ab hoibus, neq; p̄ hominem, sed per Iesum Christum, & deum patrem, qui suscitauit eum à mortuis, & qui mecum sunt omnes fratres, ecclesiis Galatiæ, gratia vobis, & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo, qui dedit semetipsum pro peccatis nostris, vt eriperet nos de præsentis sæculo nequam, s̄m voluntatem dei & patris nostri, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Miror q̄ tam cito transferimini ab eo, qui vos vocauit in gratiam Christi, in aliud euangelium, quod non est aliud, nisi sunt aliqui, qui vos conturbant, & volunt conuertere euangelium Christi. Sed licet nos, aut angelus de cœlo euangelizet vobis præterquã quod euangelizauimus vobis, sit anathema.

Πρὸς τοὺς Γαλιλαίους
 ὡς προεβήκαμεν, καὶ ἄρτι πα-
 λιν λέγω, εἰπὶς ὑμῶν ἀγγε-
 λίζεταί, παρ' ὃ παρελάβετε,
 οὐκ ἀθεμελίω. ἄρτι γὰρ οὐκ
 θρώπους πείθω, ἢ τὸν θεόν,
 ἢ ζῆτῶ ἀνθρώποις ἀρέσκων,
 εἰ γὰρ ἐπὶ ἀνθρώποις ἤρεσκον,
 Χρῆς ὁ δούλος οὐκ ἂν ἦμην.

Γνωρίζω δὲ ὑμῖν ἀδελ-
 φοί, τὸ ἀγγελίον τὸ ἀγγε-
 γελῆθῆν ὑπ' ἐμοῦ, ὅτι οὐκ ἐστὶ
 κατὰ ἄνθρωπον. οὐδὲ γὰρ
 ἐγὼ παρὰ ἀνθρώπου πα-
 ρέλαβον αὐτὸ, οὔτε ἐδιδά-
 χθην, ἀλλὰ δι' ἀποκαλύ-
 ψεως Ἰησοῦ χριστοῦ. ἤκουσα-
 τε γὰρ πῶ ἐμὴν ἀνακροφὴν
 ποτὲ ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ, ἐπι-
 καθ' ὑπερβολὴν ἐδίωκον πῶ
 ἐκκλησίαν τοῦ θεοῦ, καὶ ἐ-
 πόρθουμι αὐτὴν, καὶ προέ-
 κοπτον ἐν τῷ Ἰουδαϊσμῷ ὑ-
 πὲρ πολλοὺς σιωνικιστάς
 ἐν τῷ γένει μου, περιαιτέ-
 ρως ζῆλωτῆς ὑπάρχων τῶν
 πατρικῶν μου παραδόσεων.
 ὅτε δὲ ἀδούκησεν ὁ θεός, ὁ
 ἀφορίσας με ἐκ κοιλίας μητρὸς
 μου, καὶ καλέσας διὰ τῆς
 χάριτος αὐτοῦ, ἀποκαλύψαι
 πρὸν ἢ ὄν αὐτοῦ ἐν ἐμοί, ἵνα
 ἀγγελίζωμαι αὐτὸν ἐν τοῖς
 ἔθνεσιν, ἀδέως, ὃν προσκα-
 νεδέμην σαρκὶ καὶ αἵματι,

editio posterior

Quēadmodū añ diximus,
 & nūc iterū dico, siqs nō
 bis p̄dicauerit euāgel·ū. p̄-
 ter id, qđ accepistis, anathe-
 ma sit. Nūc. n. vtrū hoībuz
 suadeo, an deo? aut quæro
 hoīb' placere? Nā si hašte
 nus homībuz placuissē.
 Christi seruis haud q̄q̄ es-
 sem. Notū autē vobis facio
 fratres, euangeliū, qđ præ-
 dicatū est à me, nō eē sm
 hoīem. Neq; n. ego ab ho-
 mine accepi illud, neq; di-
 dici, sed per reuelationem
 Iesu Christi. Audistis enim
 meam conuersationē quō-
 dam in Iudaismo, quod
 supra modum persequē-
 bar ecclesiam dei, ac depo-
 pulabar illam. & p̄ficiēbā
 in Iudaismo supra multos
 æquales in genere meo,
 cum vehemēter essem stu-
 diosus à maioribus meis
 traditorum institutorum.
 Ast vbi deo, q̄ segregauerat
 me ab vtero m̄ris meę,
 & vocauit per grām suam
 in hoc vt reuelaret filium
 suum per me, visum est, vt
 p̄dicarem ip̄m inter gen-
 tes, continuo non contu-
 li cum carne & sanguine,

Vt prædiximus, & nunc iterum dico. Si quis euangelizat secus quæ accepistis, anathema esto. Nunc enim deo, an hominibus confido? an quæro hominibus placere? Et nimirum si amplius hominibus placerem, Christi seruus non essem. Certiores vos facio fratres, euangelium, quod euangelizatum est à me, non esse ab homine. Neque enim ipsum accepi ab homine, neque didici, sed per reuelationem Iesu Christi. Audiuistis enim conuersationem meam aliquam in iudaismo, quia excessiue admodum persequebar ecclesiam dei, & oppugnabam eam, & promouebam in iudaismo super multos coetaneos in genere meo, cum abundantius zelator essem traditionum patrum meorum. Cum autem placuit deo, qui segregauit me de utero matris meæ, & vocauit me per gratiam suam, reuelando filium suum in me, ut euangelizarem ipsum in gentibus, non confestim contuli carni & sanguini.

Sicut prædiximus: & nunc iterum dico. Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepistis, anathema sit. Modo enim hominibus suadeo, an deo? An quæro hominibus placere? Si adhuc hominibus placerem, Christi seruus non essem. Notum enim vobis facio fratres euangelium, quod euangelizatum est à me, quia non secundum hominem. neque enim ego ab homine accepi illud, neque didici: sed per reuelationem Iesu Christi. Audistis enim conuersationem meam aliquam in iudaismo, quoniam supra modum persequebar ecclesiam dei, & expugnabam illam, & præciebam in iudaismo supra multos coetaneos meos in genere meo, abundantius æmulatur existens patrum meorum traditionum. Cum autem placuit ei, qui me segregauit ex utero matris meæ, & vocauit per gratiam suam, ut reuelaret filium suum in me, ut euangelizarem illum in gentibus: continuo non acquieui carni & sanguini.

i. Cor. xv.

C

Πρὸς τοὺς Γαλαταίους·
 ὃν τὸ ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα
 πρὸς τοὺς πρὸ ἐμοῦ ἀποστό-
 λους, ἀλλὰ ἀπῆλθον εἰς ἄρα-
 βίαν, καὶ πάλιν ὑπέστρεψα εἰς
 Σαμακὸν. ἔπειτα μετὰ ἔτη
 τρεῖς ἀνῆλθον εἰς Ἱεροσόλυμα
 ἵστανθαι πέτρον, καὶ ἐπι-
 μείνα πρὸς αὐτὸν ἡμέρας δεκά-
 πέντε. ἕτερον δὲ τῶν ἀποστό-
 λων οὐκ εἶδον, εἰμὴ Ἰακώβον
 τὸν ἀδελφὸν τοῦ κυρίου. Αὐτὸν
 γράφω ὑμῖν, ἰδοὺ ὁ ἄνθρωπος τοῦ
 θεοῦ, ὅτι οὐ ψεύσθαι με. ἔπει-
 τα ἦλθον εἰς τὰ κλίματα τῆς Συ-
 ρίας καὶ τῆς κιλίκιας. ἡμῶν
 δὲ ἀγνοοῦμεν τὸ πρὸς ὁμοῦ
 ταῖς ἐκκλησίαις τῆς Ἰουδαίας,
 ταῖς ἐν Χριστῷ, μόνον τὸ ἀκούον-
 τες ἡσοῦν, ὅτι οὐ δυνάμεθα ἡ-
 μᾶς ποτε, νῦν ἀγγελλίεται
 τῶν πῖσιν, ἢ ποτε ἐπίσθαι, καὶ
 εὐδοξάζον ἐμοὶ τὸν θεόν.

Ἐπειτα διὰ δεκατεσσάρων
 ἐτῶν πάλιν ἀνέβην εἰς Ἱεροσό-
 λυμα μετὰ Βαρνάβαν, συμπαι-
 ρκλαβῶν καὶ τίτον, ἀνέβην δὲ
 κατὰ ἀποκάλυψιν, καὶ ἀνε-
 δέμην αὐτοῖς τὸ ἀγγέλιον,
 ὃ κηρύσσω ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
 κατ' ἰδίαν δὲ τοῖς σακκαῖσι,
 μή πως εἰς κινδὸν τρέχω, ἢ
 εὐδραμον; ἀλλ' οὐδὲ τίτ' ὁ
 σὺν ἐμοί· Ἕλληνας ὄντας, ἡνέγκυ
 κάδην περιτμηθῆναι.

editio posterior
 neq; redii Hierosolyman,
 ad eos, qui añ me fuerant
 apli: sed abii in Arabiã, ac
 denuo reuersus sum Da-
 mascũ. Deinde post annos
 treis redii Hierosolyman,
 vt viderẽ Petrũ, & mansi
 apud illũ dies qñdecim.
 Aliũ aut ex aplis nõ vidi
 quẽq; nisi Iacobũ frẽz dñi,
 Porto q̄ scribo vob, ecce co-
 ra deo nõ metior. Deĩũ ve-
 ni in regiones Syriã, Cili-
 ciãq;. Erã at ignot' iuxta fa-
 ciẽ eccl'is Iudez, q̄ erãt in
 Ch'ro. Sed tm̄ hic rumor
 apd illos erat. Qui pseqbaf
 nos aliqñ, nũc pdicat fidẽ
 quã quodã expugnabat:
 & glificabãt in me deũ.
 Deinde post annos q̄tuor,
 decim rursus ascẽdi Hie-
 rosolymã vnã cũ Barnaba,
 assumpto simul & Tito:
 Ascendi autem iuxta reve-
 lationem, & contuli cum
 illis euãgelium, quod præ-
 dico inter gentes: sed pri-
 mum cum iis, qui erant in
 p̄cio, ne quo modo i vanũ
 currem, aut cucurrissem.
 Sed neq; Titus q̄ mecum
 erat, cũ eẽt Græcus, cõpul-
 sus fuit circũcidi, propter

Neq; Hierosolymam redii ad eos, qui añ me fuerunt apostoli, sed pfectus sũ in Arabiã, & rursus reuersus sum Damascũ, deinde post annos tres, redii Hierosolymã, vt alloquerer Petrũ: & mansi apud eũ dies quãdecim: alium aut apostolorũ vidi nullũ, nisi Iacobũ fratrem dñi: quæ aut scribo vobis, ecce coram deo testor q non mentior, postea concessi in regiones Syriæ & Ciliciæ: eram aut incognitus facie ecclesiis Iudææ, quæ erant in Christo, & solũ audierat q qui psequeretur nos aliquñ, nunc euãgelizat fidem, quã aliquñ oppugnabat, & in me glorificabant deum.

Demum exactis quatuordecim annis, ascendi rursus Hierosolymã cum Barnaba, pariter assumens & Titum. Ascendi autẽ per reuelationem, & obtuli eis euãgelium, qd prædico in gẽtib: secreto aut iis, q est manifest, ne aliquo pacto in vanũ currerẽ, aut cucurrissẽ: sed neq; Titus, q mecum erat, cui gẽtilis eẽt, cõpulsus eẽt pp.

Neq; veni Hierosolymam ad antecessores meos apostolos. sed abii in Arabiã, & iterum reuersus sum Damascum. Deinde post annos tres veni Hierosolymã videre Petrũ, & mansi apud eũ diebus quãdecim. Aliũ autẽ apostolorũ vidi neminẽ nisi Iacobũ fratrem dñi. Quæ at scribo vobis: ecce corã deo, qã nũ mentior. Deinde veni in partes Syriæ & Ciliciæ. Eram aut ignotus facie ecclesiis Iudææ: quæ erant in Christo. Tm at auditũ hẽbãt, qm q psequeretur nos aliquñ, nunc euãgelizat fidẽ, quã aliquñ expugnabat, & in me clarificabant deum. Cap. II. Deinde post annos quatuordecim, iterum ascendi Hierosolymã cũ Barnaba, assumpto & Tito. Ascendi autẽ sũm reuelationẽ & contuli cum illis euangelium qd prædico in gentibus: seorsum aut iis, qui videbantur aliqd eẽ: ne forte in vanum currerẽ, aut cucurrissẽ. Sed neq; Titus, q mecum erat, cui eẽt gẽtilis, compulsus est circũcidi: sed pp

Πρὸς τοὺς Γαλιλαίους.

Ὡς δὲ τοὺς παρεσιτάκτους
ψευδοφύλους, οἵτινες πα-
ρησιάζων κατασκοπήσαντι τὴν
ἐλευθερίαν ἡμῶν, ἣν ἔχομεν
ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, ἵνα ἡμεῖς κα-
ταδουλώσωνται, οἷς οὐδὲ
πρὸς ὄραν ἔφαμεν τῆ ὑ-
ποταγῆ, ἵνα ἢ ἀλλάξαι τὸ
ἀγγελίου διακείνη πρὸς ὑ-
μᾶς. Ἀπὸ δὲ τῶν δο-
κωμάτων ἡνάπι ὁπωσίποτε
ἦσαν, οὐδὲν μοι διαφέρει.
πρόσωπον ἀνθρώπου θεοῦ
οὐ χαίθαινα. ἐμοὶ γὰρ οἱ δο-
κωμαίτες, οὐκ ἔν προσκένεν-
το, ἀλλὰ τῶν κενότων, ἰδόν-
τες, ὅτι πεπίσάμου τὸ ἀγγε-
λίον τῆς ἀκροβυστίας, κα-
θὼς πέτρος τῆς περιτομῆς. ὁ
γὰρ ἀγγελὸς πέτρος εἰς ἀπο-
στολὴν τῆς περιτομῆς, ἀγγέ-
σε καὶ ἐμοὶ εἰς τὰ ἔθνη. καὶ
γνόντες τὴν χάριν τῶν δοκω-
σαν μοι, Ἰάκωβος καὶ κηφᾶς
καὶ Ἰωάννης, οἱ δοκωμαίτες σύ-
λοι εἶναι, διεκίς ἔδωκαν ἐμοὶ
καὶ ἐκρενάβη κακοωνίας, ἵνα ἢ
μῆς εἰς τὰ ἔθνη, αὐτοὶ δὲ εἰς τὴν
περιτομὴν, μόνον τῶν πτωχῶν
ἵνα μηκμονάομεν. ὁ καὶ ἐσπὸν
δικασαὶ αὐτὸ τὸ το ποιήσαι. Ὅτε
δὲ ἦλθεν πέτρος εἰς ἀντιόχει-
αν, κατὰ πρόσωπον αὐτῶ ἀν-
τέστη, ὅτι κατεγνωσμένος ἦν.

editio posterior

obiter ingressos falsos fra-
tres, qui subintroierant ad
explorādū libertatē nrām
quā habemus in Chro Ie-
su, quo nos in fuitutē adiu-
gerent. Quibus ne ad tps
quidē celsimus per subie-
ctionē, vt veritas euāgelii
pmaneret apd̄ vos. Ab iis
aut, q̄ videbant aliqd̄ eē,
quales aliqn fuerint, nihil
mea refert. Personā hoīs
deus nō accipit. Nā mihi
qui videbant esse in p̄tio,
nihil ptulerūt. Immo p̄tra,
cū vidissent mihi cōcredi-
tum fuisse euangeliū p̄pu-
tii, quēadmodū Petro cir-
cūcisionis (nā q̄ efficax fuit
in Petro ad apostolatū cir-
cūcisionis, efficax fuit & in
me erga gētes) cū cognou-
issent grām mihi datā Ia-
cob⁹ & Cephas & Ioānes,
q̄ videbant eē colūne, de-
xtras dederūt mihi ac Bar-
nabę societatis, vt nos ī gē-
tes, ipi vero ī circūcisionē
apl̄atu fungeremur, tm̄ vt
pauperū memores essem⁹,
ī quo & diligēs fui, vt hoc
ipm facerē. Cū at venisset
Petrus Antiochiā, palā illi
restiti, eo qd̄ rephesus eēt.

Quidē subintroductos falsos fr̄es, circūcidi, qui subintroierāt explorare libertatem nr̄am, quam hēmus in Christo Iesu, vt nos seruituti subiicerent: qbus ne ad horam qdem cessimus subiectione, vt veritas euāgelii pmaneat apud vos. Ceterū de iis, qui aliqua in æstimatione sunt, quales aliqui fuerint, nihil mea refert: psonam deus non accipit hoīs: mihi certe, qui æstimant, nihil otulerunt: sed contra, videntes q̄ creditus sum euāgelio p̄putii, vt Petrus circūcisionis (qui enim operatus est Petro ad aplatum circūcisionis, operatus est & mihi ad gentes) & cognoscentes gr̄am, quæ indulta est mihi, Iacobus & Cephas & Ioānes, qui æstimant colūnae esse, dextras societatis mihi atq; Barnabæ dederē, vt nos essemus in gētib: ipsi vero i circūcisione, tm̄mō vt in opū memoriā hēmus, qd̄ & hoc ipsū stuidi efficere. Cū autē venit Petrus Antiochiā, i psona ei restiti, q̄a dephēsus erat.

subintroductos falsos fr̄es, qui subintroierūt explorare libertatē nostrā, quā habemus in Christo Iesu, vt nos in seruitutē redigerēt. Quibus neq; ad horā cessimus subiectioni, vt veritas euāgelii permaneat apud vos. Ab iis autē, qui videbant esse aliqd̄ (quales aliquādo fuerint, nihil mea interest. Deus enī psonā hoīs nō accipit.) Mihi enī q̄ videbant eē aliqd̄, nihil otulerunt. Sed q̄tra cum vidissent q̄ creditū ē mihi euāgelii p̄putii, si cut & Petro circūcisionis (qui enim opatus est i apostolatum circūcisionis: opatus est & mihi iter gētes) & cū cognouissent gratiā, quæ data ē mihi, Iacobus & Cephas & Ioānes, q̄ videbant columnę eē, dextras dederūt mihi & Barnabę, societatis, vt nos in gētes, ipsi autē in circūcisione: tantum vt pauperū memores essemus. quod ēt sollicitus fui hoc ipm̄ facere. Cū autē venisset Cephas Antiochiā: in faciē ei restiti, quia reprehensibilis erat.

Psal. iiii. E

D

Dent. x. d

i. Par. xix.

iob. xxxv

iii. b

Sapi. Ai. b

Ecc. xxxv

Ro. ii. b

Eph. vi. b

Colo. iiii. d

Acti. x. c

i. Pe. i. c.

Πρὸς τοὺς Γαλάτας .

πρὸ τῆς γαίρ ἔλθειν πικρὸς ἀπὸ
Ἰακώβου, μετὰ τῶν ἐθνῶν συ-
νήδρων . ὅτι οὗ ἦλθον, ὑπέ-
σεντε καὶ ἀφῆρισεν ἑαυτὸν,
φοβούμενος τὸν ἐκ περιτο-
μῆς, καὶ συνωπειρίθυσεν αὐ-
τῷ καὶ οἱ λοιποὶ Ἰουδαῖοι,
ὥστε καὶ βαρναβᾶς συμκατέ-
χθη αὐτῶν τῇ ὑποκρίσει .
ἀλλ' ὅτε εἶδον, ὅτι οὐκ ὄρθο-
ποδοῦσι πρὸς τὴν ἀλάθειαν
τοῦ ἀγγελίου, εἶπον τῷ πᾶσι
τῶν ἔμπροσθεν πάντων . Εἰ
σὺ Ἰουδαῖος ὑπάρχων, ἐ-
θνηκῶς ζῆς; καὶ οὐκ Ἰουδαί-
κῶς, τί τὰ ἔθνη ἀναγκάζεις
Ἰουδαΐζειν; ἡμεῖς φύσει Ἰου-
δαῖοι, καὶ οὐκ ἐξ ἔθνῶν ἀ-
μαρτωλοὶ, εἰδότες, ὅτι οὐ
δικαιούται ἀνθρώπος ἐξ ἔρ-
γων νόμου, ἐὰν μὴ διὰ πί-
στεως Ἰησοῦ Χριστοῦ . καὶ ἡμεῖς
εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν ἐπιστάσα-
μεν, ἵνα δικαιωθῶμεν ἐκ πί-
στεως Χριστοῦ, καὶ οὐκ ἐξ ἔρ-
γων νόμου, διότι ὃν δικαιω-
θεῖται ἐξ ἔργων νόμου πᾶσα
σάρξ . Εἰ δὲ ζητοῦντες δι-
καιωθῆναι ἐν χριστῷ, ἀρέθου-
μεν καὶ αὐτοὶ ἀμαρτωλοὶ, ἅρα
χριστὸς ἀμαρτίας διάκονος;
Μὴ γένοιτο . εἰ γὰρ ἂν κατέλυ-
σα, ταῦτα πάλιν οἰκοδομῶ, πα-
ραβάτην ἐμαυτὸν συνίστημι .

editio posterior

Nam anteq̄ venissent quib̄
dā à Iacobo, vn̄a cū genti-
bus sumebat cibū, cū antē
venissent, subduxit ac se-
paravit se ab illis, metuens
eos, qui erāt ex circūcisio-
ne: ac simulabāt vn̄a cum
illo cæteri quoque Iudæi,
adeo vt Barnabas simul
abduceretur in illorum si-
mulationem . Verum vbi
vidissem q̄ nō recto pede
incederēt ad veritatē euā-
gelii: dixi Petro corā oī-
bus: Si tu cū sis iudæus, ge-
ntiliter viuis, ac non iudai-
ce, cur gētes cogis iudai-
sare? Nos natura Iudæi &
non ex gentibus peccato-
res, qm̄ scim⁹ nō iustificari
hoīem ex opib⁹ legis, nisi
p̄ fidē Iesu Christi, & nos
in Christū Iesum credidi-
mus, vt iustificaremur ex
fide Christi, & non ex ope-
rib⁹ legis: p̄pterea q̄ nō iu-
stificabit̄ ex opib⁹ legis oīs
caro. Qd̄ si, dū q̄rim⁹ iusti-
ficari p̄ Christū, reperimur
& ipsi peccatores, nū ergo
Chr̄s peccati minister est?
Abfit. Nā si quæ destruxi,
ea rursūm ædifico, trans-
gressorē me ipsūm p̄stituo.

Nam priusq̄ venirent quidam ab Iacobo, cum gentibus edebat. Cum autē venissent, subducebat & separabat seipsum, timens eis, qui erāt ex circumcissione. Et cum eo simulabāt & reliq̄ Iudæi, adeo vt & Barnabas eorū simulatione, simul abstineret. At vero quā vidi q̄ non recte ambularent ad veritatem euangelii, dixi Petro corā oibus. Si tu, cum Iudæus sis, gentiliter viuis, & nō iudaice, cur gētes cogis iudaizare? nos natura Iudæi & non ex gētibus peccatores, scientes q̄ non iustificat homo ex operibus legis, sed solum per fidem Iesu Christi, & nos in Christum Iesum credidimus, vt iustificemur ex fide Christi, & nō ex opibus legis. Quāpp nō iustificabit ex opibus legis oīs caro. Qd̄ si quærentes iustificari in Christo, inuenti sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Nequaquā. Nam si quæ dissolui, eadē rursus extruo, pr̄uaricatorē meipsum p̄stituo.

Prius enim q̄ venirent quidam à Iacobo cū gentibus edebat. Cū autē venissent: subtrahebat & segregabat se, timens eos, qui ex circumcissione erant, Et simulationi eius cōsenserunt ceteri Iudæi: ita vt & Barnabas duceret ab eis in illā simulationē. Sed cū vidissem q̄ nō recte ambularet ad veritatē euangelii, dixi Cephe corā oib⁹. Si tu, cū Iudæus sis, gētiliter, viuis, & nō Iudaice: quō gētes cogis iudaizare? Nos natura Iudæi: & nō ex gētibus peccatores. Scientes autē q̄ non iustificatur homo ex operibus legis nisi per fidem Iesu Christi, & nos in Christo Iesu credidimus, vt iustificemur ex fide Christi, & non ex operibus legis. Propter quod ex operibus legis nō iustificabitur oīs caro. Quod si quærentes iustificari in Christo inuenti sumus & ipsi peccatores: nunquid Christus peccati minister est? Absit. Si enim quæ destruxi, iterum hęc ædifico, pr̄uaricatorē me cōstituo.

D

Ro. 15. 1

Πρὸς τοὺς Γαλιάτας .

Ἐγὼ γάρ διὰ νόμον νόμος ἀπέθουον, ἵνα θεῷ ζήσω, χριστῷ συνεσαύρωμαι. Ζῶ δὲ, οὐκ ἐπὶ ἐγὼ, ζῆ δὲ ἐν ἐμοὶ χριστός. ὁ δὲ νῦν ζῶ ἐν σαρκί, ἐν πίστει ζῶ τῆ τοῦ υἱοῦ τοῦ θεοῦ, τοῦ ἀγαπήσαντός με, καὶ παραδόντος ἑαυτὸν ὑπὲρ ἐμοῦ. Οὐκ αἰδέομαι τὴν χάριν τοῦ θεοῦ. εἰ γὰρ διὰ νόμου δικαιοσύνη, ἄρα χριστὸς θωρακὶ ἀπέθεθεν.

Ω ἀνόητοι γαλιάται. τίς ὑμᾶς ἐβάσκηκε, τῆ ἀληθείᾳ μὴ πείθεσθαι; οἷς κατ' ὀφθαλμοῦς Ἰησοῦς χριστὸς προεγράφη, ἐν ὑμῖν ἐσαυρωμένῳ; τὸτο μόνον θέλω μαθεῖν ἀφ' ὑμῶν, ἐξ ἔργων νόμου τὸ πνῆμα ἐλάβετε, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; οὕτως ἀνόητοί ἐστε; ἐκκενήμενοι πνῆματι, νῦν σαρκὶ ἐπιτελεῖθε; Ἰουδαῖοι ἐπάθετε εἰκὴν, εἴγε καὶ εἰκὴν. Ὁ οὖν ἐπιχορηγῶν ὑμῖν τὸ πνῆμα, καὶ ἐνεργῶν διωκόμεναι ἐν ὑμῖν, ἐξ ἔργων νόμου, ἢ ἐξ ἀκοῆς πίστεως; καὶ διὸς ἀβραάμ ἐπίστασε τῷ θεῷ, καὶ ἐλογίσθη αὐτῷ εἰς δικαιοσύνην. Γινώσκετε ἄρα, ὅτι οἱ ἐκ πίστεως, οὗτοί εἰσιν ἡοὶ ἀβραάμ. Προϊδοῦσα δὲ ἡ γερουσία, ὅτι ἐκ πίστεως δικαιοσύνη, καὶ οἱ τὰ ἔθνη ὁ θεός, προσηλυτίσασθε τῷ ἀβραάμ.

editio posterior

Ego, n. p. legē legi mortuus fui, ut christo viverē. Vnā cū Christo crucifixus sum, vivo tñ, non iā ego, sed vivit in me Christus. Vita at, quā nūc vivo in carne, p. fidē vivo, filii dei, qui dilexit me, & tradidit semetipm p. me. Nō aspernor gratiam dei. Nā si p. legē, est iustitia, igitur Christus frustra mortuus ē. O stulti Galatę, qđ vos fuisse scinavit, ut non crederetis. veritati? qđ p. oculis Iesus. chris an fuit depictus inter vos crucifixus. Hoc solū cupio discere a vobis, utrum ex opib' legis spm accepistis, an ex pdicatione fidei? A deo stulti estis, cū spu cepistis, nūc carne consumamini. Tā multa passi estis frustra, si tñ & frustra. Qui igit subintrat vob' spm, & operatur virtutes i vob', utrum ex opib' legis, an ex pdicatione fidei id facit? Quēadmodū Abraham credidit deo, & imputatū ē illi ad iustitiā. Scitis igit, qđ qđ ex fide sūt, iustitię sūt filii Abraham. Pręuidēs at scriptura, qđ ex fide iustificet gentes deus, prius relictam nunciavit Abraham.

Ego enī p̄ legem, legi mortuus sū, vt deo viuā, Ch̄so crucifixus sū: viuo aut̄ nō aliū ego: viuit, vero i me Ch̄s: qđ aut̄ nūc viuo in carne, in ea fide viuo, q̄ est filii dei, q̄ dilexit me, & tradidit semetipsū p̄ me. Nō irritā facio grām dei. Nā si p̄ legē iustitia, ergo Ch̄s nequicq̄ mortuus est.

O amētes Galatę, q̄s vobis iudicā nō suaderi veritate, qđ añ oculos Iesus Ch̄s descriptus est, i vobis crucifixus. Hoc dūtaxat à vobis discere vell, an ex opibus legis sp̄m accepistis, an ex auditu fidei? Siccine amētes estis, vt cū spū cōcepistis, nūc carne desinat̄is? tāta passi estis frustra, si tñ frustra? Qui igit̄ suppeditat vobis spiritū, & operat̄ potestates in vobis, an id ex opibus legis sit, an ex auditu fidei? Certe fidei, vt Abrahā credidit deo, & reputatū ē ei ad iustitiā. Cognoscite igit̄ qđ ii, qui sunt ex fide, illi sunt filii Abrahę: p̄uidēs aut̄ scriptura qđ ex fide iustificat gētes de, p̄ euāgelizauit Abrahę.

Ego enim per legem, legi mortuus sum, vt deo viuā. Christo cōfixus sum cruci. Viuo aut̄, iā non ego: viuit vero in me Ch̄s. Qđ aut̄ nūc viuo in carne, i fide viuo filii dei, q̄ dilexit me, & tradidit semetipsū p̄ me. Nō abiicio grām dei. Si. n. p̄ legē iustitia: ergo gratis Ch̄s mortu' est. Ca. III.

O insensati Galatę, q̄s vos fascinauit non obedire veritati, ante quorū oculos Iesus Christus p̄scriptus est, & in vobis crucifixus? Hoc solum à vobis volo discere. Ex operibus legis spiritum accepistis, an ex auditu fidei? Sic stulti estis, vt cū spū cōcepistis, nūc carne p̄sumamini? Tāta passi estis sine cā? si tñ sine cā: qđ ergo tribuit vobis spiritū, & opat̄ virtutes in vobis, ex opibus legis, an ex auditu fidei? sicut scriptū ē. Abrahā credidit deo, & reputatū ē illi ad iustitiā: cognoscite ergo, qđ qui ex fide sunt, ii sūt filii Abrahę, p̄uidens aut̄ scriptura, qđ ex fide iustificat gentes, deus p̄nūciauit Abrahę. Gene. xv. b
Ro. iiii. d
Iaco. d
B
Ge. xxii. d

Πρὸς τοὺς Γαλάτας.
 ὅτι ἀλογηθήσονται ἐν σοὶ πάντες
 τὰ τὰ ἔθνη. ὥστε οἱ ἐκ πίστεως
 ἀλογουῦνται σὺν τῷ πιστῷ ἡ-
 βρακῆμ. Οσοὶ γὰρ ἐξ ἔργων νό-
 μου εἰσιν, ὑπὸ κατάρα εἰσιν.
 Γέγραπται γάρ, ἐπικατάρατος
 πᾶς, ὃς οὐκ ἐμμένει ἐν πᾶσι
 τοῖς γεγραμμένοις ἐν τῷ βιβλίῳ
 τοῦ νόμου, τῷ ποιῆσαι αὐτά.
 ὅτι δὲ ἐν νόμῳ ὄνθεις δικαιοῦ-
 ται παρὰ τῷ θεῷ, δῆλον.
 ὅτι ὁ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται,
 ὁ δὲ νόμος ὄνθ ἐστιν ἐκ πί-
 στεως, ἀλλ' ὁ ποιῶν αὐτὰ
 ἄνθρωπος, ζήσεται ἐν αὐτοῖς.
 Χριστὸς ἡμᾶς ἐξηγόρασεν ἐκ τῆς
 κατάρας τοῦ νόμου, γενόμενος
 ὑπὲρ ἡμῶν κατάρα. Γέγρα-
 πται γάρ, ἐπικατάρατος πᾶς,
 ὁ κρεμάμενος ἐπὶ ξύλου, ἵνα
 εἰς τὰ ἔθνη ἡ ἀλογία τοῦ ἡ-
 βρακῆμ γένηται ἐν χριστῷ Ἰησοῦ,
 ἵνα τὴν ἐπαγγελίαν τοῦ πνεύμα-
 τος λάβωμεν διὰ τῆς πίστεως.

Ἀδελφοί, κατὰ ἄνθρωπον
 λέγω. Ὁμῶς ἀνθρώπου κε-
 κρυμμένην διαθήκην, οὐδὲς
 ἔδειξεν, ἢ ἐπιδιατάσσεται.
 τῷ δὲ ἡβρακῆμ ἐξέθεσαν οἱ
 ἐπαγγελίαι, καὶ τῷ ἀπέρμα-
 π αὐτῶ. οὐ λέγει καὶ τοῖς
 ἀπέρμασιν, ὡς ἐπὶ πολλῶν,
 ἀλλ' ὡς ἐφ' ἑνός, καὶ τῷ ἀπέρ-
 ματίαν, ὅς ἐστι Χριστός.

editio posterior
 Benedicent, inquit, in te
 oēs gentes. Itaque qui ex fi-
 de sunt, benedicent cū fi-
 deli Abrahā. Nam quot
 quot ex opibus legis sunt,
 execrationi sunt obnoxii.
 Scriptū est enim: Execrabi-
 lis oīs, qui non māserit in
 oībus, q̄ scripta sūt i libro
 legis, vt faciat ea. Qd̄ at in
 lege nullus iustificet apud
 deū: palā est. Sigdē iustus
 ex fide viuet, lex autē non
 est ex fide: sed q̄ fecerit ea
 homo, viuet in ipsis. Chri-
 stus nos redemit ab exe-
 cratione legis, dum p̄ no-
 bis factus ē execratio. Scri-
 ptum est enim. Execrabi-
 lis omnis qui pendet in li-
 gno, vt in gentes benedi-
 ctio Abrahę vēiret p̄ Chri-
 stum Iesum, vt p̄missionē
 spūs acciperemus p̄ fidē.
 Fratres secundū hoīem di-
 co. Hominis licet testamē-
 tum, tamen si sit compro-
 batū, nemo reiicit, aut ad-
 dit aliquid. Porro Abrahę
 dictę sunt promissiones &
 semini eius. Nō dicit, & se-
 minibus, tanq̄ de multis.
 sed tanq̄ de vno: & in se-
 mine tuo, qui est Christus.

Quod benedicentur in te omnes gentes. Quare qui sunt ex fide, benedicti sūt cum fidei Abraham. Qui cūq; vero ex opibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptū est enim. Maledictus oīs, qui non pmanet in oībus, quæ scripta sunt in libro legis, faciendo ea. Qd̄ aut̄ in lege nullus iustificat̄ apud deum, dilucidum, q̄a iustus ex fide viuet: lex aut̄ nō est ex fide, sed homo qui fecerit ea, viuet in eis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictū (nam scriptum est. Maledictus oīs, qui pendet in ligno) vt in gētib; maledictio Abraham̄ fiat in Christo Iesu, vt promissionem spiritus capiamus per fidem. Fratres (licet per hominem) nullus tñ testamētum hoīs authoratum, irritum facit, aut superaddit. Abraham̄ autem dictę sunt promissiones & semini eius: non dicit, & seminibus eius tanquam in multis, sed tanquā in vno, & semini tuo, qui est Christus.

Quia benedicentur in te omnes gentes. Igit̄ qui ex fide sunt, benedicent̄ cum fidei Abraham. Quicūq; enim ex opibus legis sunt, sub maledicto sunt. Scriptum est enim. Maledictus omnis, qui non pmanerit in oībus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Qd̄ aut̄ in lege nemo iustificat̄ apud deum, manifestum est, q̄a iustus ex fide viuit. Lex aut̄ non est ex fide, sed qui fecerit ea hō, viuet in illis. Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum (q̄a scriptum est. Maledictus oīs, qui pendet in ligno) vt in gentibus benedictio Abraham̄ fieret in Christo Iesu, vt pollicitationē spiritus accipiamus per fidem. Fratres (sm hominem dico) tamen hominis confirmatum testamētum nemo spernit, aut superet dinat. Abraham̄ dictę sunt promissiones, & semini eius. Non dicit. Et seminibus, quasi in multis, sed quasi in vno. Et semini tuo, qui est Christus.

Ecc. xliij. d

Deute. xx. vj. d

Abac. ij. a
Roma. i. b
Leui. xviij
Deu. xxi. d

Hebr. ix. 6

C

Πρὸς τοὺς Γαλάτας.

τὸτο δὲ λέγω, διαθήκην προ-
κεκυρωμένην ὑπὸ τοῦ θεοῦ εἰς
χριστὸν, ὃ μεταῖτε τετρακόσια
καὶ τριάκοντα γεγονώς νόμος,
οὐκ ἀκυροῖ εἰς τὸ καταργῆσαι
τὴν ἐπαγγελίαν. εἰ γὰρ ἐκ νό-
μου ἡ κληρονομία οὐκ ἔτι ἐξ ἐ-
παγγελίας. τῷ δὲ ἄβραάμ δι'
ἐπαγγελίας κεχάρισται ὁ θεός.
τί οὖν ὁ νόμος; τῶν παραβά-
σεων χάριν προστεθῆ, ἃ —
χριστὸς οὐ ἔλαβεν τὸ ἀπέμα, ἃ
ἐπήγγελται, διαταγὰς δι' ἀγ-
γέλων ἐν χειρὶ μεσίτου. ὃ δὲ
μεσίτης, ἑνὸς οὐκ ἔστιν, ὃ δὲ
θεὸς εἰς ἔστιν. ὃ οὖν νόμος κα-
τὰ τῶν ἐπαγγελιῶν τοῦ θεοῦ;
Μὴ γένοιτο. εἰ γὰρ ἐδόθη νό-
μος, ὃ δυνάμενος ζωοποιῆ-
σαι, ὄντως ἂν ἐκ νόμου ἦν
ἡ δικαιοσύνη. ἀλλὰ στανέ-
κλεισεν ἡ γραφὴ τὰ πάντα ὑ-
πὸ ἁμαρτιῶν, ἵνα ἡ ἐπαγγε-
λία ἐκ πίστεως Ἰησοῦ χριστοῦ ᾧ-
θῆ τοῖς πιστεύουσι. Πρὸ τοῦ
δὲ εἰσεῖν τὴν πίσιν, ὑπὸ ἰό-
μον ἐφρουρούμεθα, συγκεκλει-
σμένοι εἰς τὴν μέλλουσαν πί-
στιν ἀποκαλυφθῆναι. ὥστε ὁ νό-
μος παιδαγωγὸς ἡμῶν γέγονεν
εἰς χριστὸν, ἵνα ἐκ πίστεως δι-
καιωθῶμεν. εἰσόδου δὲ τῆς
πίστεως, οὐκ ἔτι ὑπὸ παι-
δαγωγῆσιν.

editio posterior

Hoc autē dico testamentū
ante cōprobatū à deo er-
ga Christum, lex, quæ post
annos quadringētos & tri-
ginta cœpit, non facit irri-
tū, vt abroget p̄missionē.
Nā si ex lege ē hæreditas,
nō iam est ex p̄missione.
Atqui Abrahæ per p̄mis-
sionē donavit deus. Quid
igit̄ lex? Propter trāsgres-
siones addita fuit, donec
veniret semen, cui promif-
sum fuerat, ordinata p̄ an-
gelos in manu intercesso-
ris. Intercessor autē vnus
non est, at deus vnus est.
Lex igitur num est aduer-
sus p̄missiones dei? Absit.
Etenim si data fuisset lex,
quæ possit viuificare, vere
ex lege eēt iustitia. Sed cō-
clufit scriptura omnia sub
peccati, vt p̄missio ex fide
Iesu Christi daret creden-
tibus. Ceterum antequam
venisset fides, sub lege cu-
stodiebamur, cōclufi in eā
fidem, quæ erat reuelāda.
Itaq; lex p̄dagogus no-
ster fuit ad Christum, vt ex fi-
de iustificaremur. At post
quā venit fides, nō ampli-
us sub p̄dologo sumus.

Hoc aut dico testamētum
 præauthoratum à deo in
 Christo, lex, quæ post an-
 nos quadringentos & tri-
 ginta facta est, nō abrogat
 ad tollēdam pmissiōem.
 Nam si ex lege hæreditas,
 non amplius ex pmissio-
 ne, atqui per pmissiōem,
 Abrahæ dedit deus. Ad
 qd igitur lex? Gratia trans-
 gressiōum apposita est,
 (tantisper dum veniret se-
 men, cui pmissio facta est)
 ordinata p angelos in ma-
 nu mediatoris: mediator
 aut vnus nō est, sed deus
 vnus est. Nunqd igitur lex
 pro pmissis dei est? Nequa-
 q̄. Nam si data esset lex,
 quæ posset viuificare, vere
 ex lege esset iustificatio.
 Verum conclusit scriptura
 omnia sub peccato, vt pro-
 missio ex fide Iesu Christi
 daretur credentibus: prius
 q̄ autem veniret fides, sub
 lege conclusi custodieba-
 mur ad futuram fidē, quæ
 reuelanda erat: quare lex
 Pædagogus noster fuit ad
 Christū, vt ex fide iustifice-
 mur. At vbi venit fides, nō
 apli sum? sub pædago-
 gō.

Hoc aut dico, testamētum
 confirmatum à deo, quæ
 post quadringentos & tri-
 ginta annos facta est lex,
 nō irritum facit ad euacuā-
 dam pmissiōem. Nam si
 ex lege hæreditas, iam nō
 ex pmissiōe. Abrahæ aut
 per repromissioem dona-
 uit deus. Quid igitur lex?
 Propter transgressiōē po-
 sita est, donec veniret se-
 men, cui pmisserat, ordina-
 ta p angelos in manu me-
 diatoris. Mediator autem
 vnus non est, deus autem
 vnus est. Lex ergo aduer-
 sus promissa dei? Absit. Si
 enim data esset lex, quæ
 posset viuificare, vere ex le-
 ge esset iustitia. Sed con-
 clusit scriptura omnia sub
 peccato, vt promissio ex
 fide Iesu Christi daretur
 credentibus. Prius autem
 q̄ veniret fide, sub lege cu-
 stodiebamur, conclusi in
 eam fidem, quæ reuelan-
 da erat. Itaque lex pæ-
 dagogus noster fuit in
 Christo, vt ex fide iusti-
 ficemur. At vbi venit fi-
 des, iam non sumus sub
 pædago-
 gō.

Πρὸς τοὺς Γαλιλαίους.

Πάντες γὰρ υἱοὶ θεοῦ ἐστέ
διὰ τῆς πίστεως ἐν χριστῷ Ἰησοῦ.
ὅσοι γὰρ ἐβαπτίσθητε, χρι-
στὸν ἐνεδύσαθε. οὐκ ἐν ἰου-
δαίῳ οὐδὲ ἑλληνίῳ, οὐκ ἐν
δαυλῷ οὐδὲ ἐλαίθρῳ, οὐκ ἐν
ἄρσενι καὶ θήλει. Πάντες
γὰρ ὑμεῖς εἰς ἐστέ ἐν χριστῷ Ἰη-
σοῦ. εἰ δὲ ὑμεῖς χριστοῦ, ἄρα
τῷ ἀβραάμ πατέρες ἐστέ, καὶ
κατ' ἐπαγγελίαν κληρονόμοι.

Λέγω δὲ, ἐφ' ὅσον χρόνον ὁ
κληρονόμος ἡνίπιός ἐστιν, οὐδὲν
διαφέρει δούλου, κύριον πάν-
των ὢν, ἀλλὰ ὑπὸ ἐπιτρο-
πῆς ἐστὶ καὶ οἰκονόμος ἄχρι
τῆς προδοτικῆς τῷ πατρὶ.
οὕτω καὶ ἡμεῖς, ὅτε ἡμεῖς
θήλιοι, ὑπὸ τὰ στοιχεῖα τῷ
κόσμῳ ἡμεῖς δεδουλωμένοι.
Ὅτε δὲ ἦλθε τὸ πλήρωμα τῷ
χρόνῳ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸν
υἱὸν αὐτοῦ, γενόμενον ἐκ γυν-
θαικῆς, γενόμενον ὑπὸ νό-
μον, ἵνα τὸν ὑπὸ νόμον ἐ-
ξαγοράσῃ, ἵνα τὴν ὑπακοήν
ἀπολάβωμεν. Ὅτι δὲ ἐστέ
υἱοὶ, ἐξαπέστειλεν ὁ θεὸς τὸ
πνεῦμα τῷ υἱῷ αὐτοῦ ἰστέως
καρδίας ἡμῶν, κραζόν ἀβ-
βὰ, ὁ πατήρ. ὥστε οὐκ
ἐπιείσομαι δούλῳ, ἀλλ' υἱός.
εἰ δὲ υἱός, καὶ κληρονό-
μος θεοῦ διὰ χριστοῦ.

editio posterior

Omnes enim filii dei estis
eo quod credidistis Christo Ie-
su. Nam quicumque baptizati
estis, Christum induistis. Non
est iudaeus, neque Graecus: non
est seruus neque liber, non est
masculus ac foemina. Omnes
enim vos unus estis in Chris-
to Iesu. Quod si vos estis
Christi, igitur Abrahamæ se-
men estis, & iuxta promissio-
nem haeredes.

Dico autem, quod in haeres puer
est, nihil differt à suo, cum
sit dominus omnium: sed sub tuto-
ribus & actoribus est usque
ad tempus quod pater praescripse-
rit. Sic & nos, cum essemus
pueri, sub elementis mundi
eramus, in seruitutem ada-
cti. At ubi venit plenitudo
temporis, emisit deus
filium suum, factum ex mu-
liere, factum legi obnox-
ium, ut eos, qui legi erant
obnoxii, redimeret, ut ado-
ptione ius filiorum accipe-
remus. Quoniam autem
estis filii, emisit deus spi-
ritum filii sui in corda no-
stra clamantem, abba, pa-
ter. Itaque iam non es seruus,
sed filius: quod si filius, &
haeres dei per Christum.

Nam omnes, filii estis per fidem. Quicumq; enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus neq; Gentilis, non est seruus neq; liber, non est mas neq; foemina: omnes enim vos vnus estis in Christo Iesu: si autem vos Christi, igitur Abrahamæ semen estis, & s̄m promissionem hæredes. Dico autem quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum dominus omnium sit, sed sub vicariis & oconomis est ad tempus vsq; præfinitum à patre: simili pacto & nos, cum eramus paruuli, sub elementis mundi eramus, seruitute astricti: quando vero venit plenitudo temporis: misit deus filium suum factum ex muliere, factum sub lege, vt eos, qui sub lege erant redimeret, vt adoptionem reciperemus: quia autem estis filii, misit deus spiritum filii sui in corda vestra, clamantē, abba. i. pater, quare nō apli⁹ ē suus, sed fili⁹: si autem fili⁹, & hīs dei p̄ Ch̄m.

Omnes enim filii dei estis per fidem, quæ est in Christo Iesu. Quicumq; enim in Ch̄o baptizati estis, Christum induistis. Non est Iudæus neq; Græcus, nō est seruus neq; liber, non est masculus neque foemina. Oēs enim vos vnum estis in Christo Iesu. Si autem vos Christi, ergo semen Abrahamæ estis, s̄m promissionem hæredes.

Caput. IIII.

Dico autem, quanto tempore hæres paruulus est, nihil differt à seruo, cum sit dñs omnium, sed sub tutoribus & actoribus est vsq; ad præfinitum tempus à patre, ita & nos, cum essemus paruuli, sub elementis mundi huius eramus seruiētes. At vbi venit plenitudo t̄pis, misit deus filiū suū factū ex muliere, factū sub lege, vt eos, q̄ sub lege erāt, redimeret, vt adoptionē filioꝝ reciperemus. Qm̄ autem estis filii dei misit deus spiritū filii sui in corda v̄ra, clamantē, abba p̄r. Itaq; iā nō est suus, sed filius: qđ si fili⁹, & hīs p̄ deū.

Ro. vi. 6

A

Mar. xiiij.

Ro. viij.

Πρὸς τοὺς Γαλάτας .

Ἀλλὰ τότε μὲν οὐκ εἶδόν—
τες θεόν, ἐδουλάσατε τοῖς μη—
φύσει οὐσι θεοῖς . νῦν δὲ γινόν—
τες θεόν, μάλλον δὲ γινώσκον—
τες ὑπὸ θεοῦ, πῶς ἐπιστρέφετε
πάλιν ἐπὶ τὰ ἄδενά καὶ πτω—
χὰ σοιχείαι, οἷς πάλιν ἀνω—
θεν δουλάειν θέλετε ; ἡμέρας
περασθηρείδε καὶ μῆνας, καὶ
καιρὸς, καὶ ἐνιαυτούς . φο—
βούμαι ὑμᾶς, μήπως εἰκὴ
κεκοπίακα εἰς ὑμᾶς . γίνεθε
ὡς ἐγώ, ὅτι καὶ γὰρ ὡς ὑμεῖς,
ἀδελφοί, δέομαι ὑμῶν . οὐ
δέεν με κηδεύσατε . οἴσαστε δὲ
ὅτι δι' ἄδένειαν τῆς σαρκὸς
ἀγγελιστάμην ὑμῖν τὸ πρότε—
ρον . καὶ τὸν περικυβέτον μου,
τὸν ἐν τῇ σαρκί μου, οὐκ ἐξου—
θενήσατε, οὐδ' ἐξεπίψαστε,
ἀλλ' ὡς ἀγγελὸν θεοῦ ἐδέξασθε
με, ὡς χριστὸν Ἰησοῦν . Τίς
οὖν ἦν ὁ μακαρισμὸς ὑμῶν ;
μαρτυρῶ γὰρ ὑμῖν, ὅτι ἐν
νατὸν, τὸν ὀφθαλμὸς ὑ—
μῶν ἐξορύξαντες ἀν' ἐσώκατέ
μοι, ὥστε ἐχθρὸς ὑμῶν γέ—
γονα, ἀληθά μιν ; Ζη—
λοῦσιν ὑμᾶς ὁ κληῶς, ἀλ—
λά ἐκκλείσμαι ὑμᾶς θέλουσιν,
ἵνα αὐτοὺς ζηλοῦτε . καλὸν
δὲ τὸ ζηλοῦσθαι ἐν κληῶ πάν—
τοτε, καὶ μὴ μόνον ἐν τῷ πε—
ρῆναί με πρὸς ὑμᾶς .

editio posterior

Sed tum quod cum ignorate
tis deū, buiebatis iis, quod na—
tura non sunt dii. At nunc
posteaquam cognovistis deū,
quin potius cogniti estis a
deo quomodo convertimini
denuo ad ifirma & ege—
na elementa, quibus iteque ab
integro fuisse vultis? Dies
observatis, & menses, & te—
pora, & annos. Metuo de
vobis, ne frustra labora—
verim erga vos. Eftote, ut
ego sum: quicquid & ego
sum ut vos fratres rogo vos.
Nihil me lesistis. Nostis, quod
per infirmitatem carnis euage—
lizaverim vobis prius, & ex—
perimentum mei, quod erat in
carne, non estis aspernati,
neque respicistis, sed me ve—
lut angelum dei suscepistis,
velut Christum Iesum. Quae est
igitur beatitudo vestra? Testi—
monium. n. reddo vobis, quod
si fieri potuisset, oculos ve—
stros effossos dedissetis mi—
hi: igitur inimicus factus sum
vobis, vera loquendo vobis?
Ambiunt vos non bene, imo
excludere vos volunt, ut
ipfos contumeliamini. Bonum autem
est contumeliamini in re bona scriptura, & non
solum cum peris sum apud vos.

Sed tunc quod nesciētes deū, seruibatis iis, qui non sunt natura dii: nunc autē cognoscētes deum, potius vero cogniti à deo: quō rursus conuertimini ad infirma & egena elementa, quibus est sursum iterū seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vobis, ne aliquo modo frustra laborauerim in vobis: efficiamini, vt ego, quia ego vt & vos. Fratres obsecro vos, nulla me iniuria affecistis: scitis autē quod propter infirmitatem carnis euangelizauī vobis prius, & tentationem meā in carne mea nō spreuistis neque respuistis, sed quasi angelū dei me suscepistis, quasi Christum Iesum. Quare igitur fuit beatitudo vestra? Testor enim vobis, quod si fieri potuisset, oculos vestros eruentes dedisset mihi. Quo pacto inimicus vester factus sum, veritatē vobis dicēs? Zelū hānt ad vos nō bonū, sed excluderē vos volūt, vt ad eos zelū hēatis. Bona est zelatio in bono semper, & nō solū cum patris sui apud vos.

Sed tūc quidē ignorantēs deū, iis, qui natura non sunt dii, seruibatis. Nūc autē cū cognoueritis deū, imō cogniti fitis à deo, quō conuertimini iterū ad infirma & egena elementa, quibus de nouo seruire vultis? Dies obseruatis, & menses, & tempora, & annos. Timeo vobis, ne sine causa laborauerim in vobis. Estote sicut ego, quia & ego sicut vos: frātes obsecro vos. Nihil me læsistis. Scitis autē quod propter infirmitatē carnis euangelizauī vobis iam pridem & tentationē vestrā in carne mea nō spreuistis, neque respuistis, sed sicut angelū dei accepistis me, sicut Christum Iesum. Vbi ergo est beatitudo vāra? Testimoniū enim perhibeo vobis, quia si fieri posset, oculos vestros eruissetis, & dedissetis mihi. Ergo inimicus vobis factus sum, verum dicens vobis? Aemulantur vos non bene, sed excludere vos volunt, vt illos aemulemini. Bonū autem aemulamini in bono semper, & non tantum cum præsens sum apud vos.

Πρὸς τοὺς Γαλιλαίους.

Τεκνία μου, οὓς πάλιν
ὠδίνω, ἄχρῃς οὐ μορφωθῆ
χρῖστος ἐν ὑμῖν. ἤθελον δὲ πα
ρεῖναι πρὸς ὑμᾶς ἄρτι, καὶ
ἀλλάξαι τὴν φωνήν μου, ὅτι
ἀπορούμαι ἐν ὑμῖν, λέγετέ μοι
εἰ ὑπὸ νόμον θέλοντες εἶναι,
τὸν νόμον οὐκ ἀκούετε; Γέ
γραπται γάρ, ὅτι ἄβρααμ
δύο υἱοὺς ἔσχεν, ἕνα ἐκ τῆς
παυδίσκης, καὶ ἕνα ἐκ τῆς ἑ
λαθέρας. ἀλλ' ὁ μὲν ἐκ τῆς
παυδίσκης, κατὰ σάρκα γε
γένεταί, ὁ δὲ ἐκ τῆς ἑλαθέ
ρας, διὰ τῆς ἐπαγγελίας.
ἄπνοα ἐστὶν ἀλλαγούμενα αὐ
τοῦ γένεσσι δύο διαθήκαι,
μία μὲν ἀπὸ ὄρους συνα, ἡς
θουλαία γυνώσκῃ, ἡ πρὸς ἐδὲ
ἀγκυρ. τὸ γὰρ ἀγκυρ, σινῶ
ἔρεθ ἐστὶν ἐν τῇ ἀραβίᾳ, σιν
βαίη δὲ τῇ νυῦ ἱερουσα
λήμ, θουλαίη δὲ μετα τῶν
τέκνων αὐτῆς. ἡ δὲ ἀνω ἱερου
σαλήμ, ἑλαθέρας ἐστὶν, ἡ πρὸς
ἐστὶ μήτηρ πάντων ἡμῶν. Γέγρα
πται γάρ, ἀφράνθητι σάρκα ἢ
οὐ τίκτουσα, ῥῆξον καὶ βόσκον
ἢ οὐκ ὠδίνουσα, ὅτι πολλὰ
τὰ τέκνα τῆς ἐρήμου μᾶλλον, ἢ
τῆς ἐχούσης τὸν ἄνδρα. Ἡμεῖς
δὲ ἀδελφοὶ κατὰ Ἰσαακ ἐπαγ
γελίης τέκνα ἐσμὲν. ἀλλ' ὡσπερ
τότε ὁ κατὰ σάρκα γεννηθεὶς,

editio posterior

Filioli mei, quos iterum par
turio, donec formetur Chris
tus in vobis. Vellem autem
adesse apud vos nunc, &
mutare vocem meam, quoniam
confilius in opus sum in vobis. Di
cite mihi, quae sub lege vul
tis esse, legem ipsam non au
ditis? Scriptum est enim quod
Abraham duos filios habebat,
unum ex ancilla, & unum
ex libera. Verum is, qui ex an
cilla natus est, secundum carnem na
tus est: qui vero ex libera, pro
re promissionem, quae per allego
riam dicuntur. Nam haec sunt
duo testamenta. unum quod est a
more Sina, in servitute ge
neras, quae est Agar: nam Agar
Sina mons est in Arabia, cuius
finis est autem ei, quae nunc voca
tur Hierusalem, servit autem cum
filiis suis. At quae rursum est
Hierusalem libera est: quae est
mater omnium nostrum. Scrip
tum est enim: Laetare ster
ilis, quae non parit: erumpe
& clama, quae non parturit:
quoniam multi liberi desertae ma
gis, quam eius, quae habet virum.
Nos autem fratres secundum Isaac pro
missionis filii sumus. Sed
quod admodum tunc is, qui
secundum carnem natus erat.

Filioli mei, quos iterum par-
turio, donec in vobis for-
metur Christus. Vellem au-
tem præsens esse modo apud
vos, & mutare vocem,
quod indigeo esse in vobis.
Dicite mihi, qui sub lege
vultis esse, legem non au-
ditis? Scriptum est enim,
quod Abraham duos filios
habuit, unum ex ancilla,
& unum ex libera: sed qui
ex ancilla quidem, secundum
carnem natus est: qui autem
ex libera, per reprobationem
est: quæ sunt per allegoriam
dicta. Hæc enim sunt duo
testamenta: unum autem
à monte Sina in servitute
generans, quod est Agar.
hoc enim est Agar (Sina mons
est in Arabia, & diuergit
in eam, quæ nunc est Hierusa-
lem) seruit autem cum filiis
suis: alterum autem, sursum
Hierusalem, libera est, quæ est
mater omnium nostrum. Scriptum
est enim, Letare sterilis, quæ
non parit: erüpe & clama, quæ
non parit, quia multi filii
desertæ magis, quam eius,
quæ habet virum. Nos autem
fratres secundum carnem nati
sumus, sed quemadmodum tunc
is, qui secundum carnem natus
fuerat.

Filioli mei, quos iterum par-
turio, donec formetur Chri-
stus in vobis. Vellem autem
esse apud vos modo, & mu-
tare vocem meam: quoniam con-
fundor in vobis. Dicite mi-
hi qui sub lege vultis esse,
legem non legistis? Scriptum
est enim, Quoniam Abraham
duos filios habuit, unum
de ancilla, & unum de li-
bera. Sed qui de ancilla, secundum
carnem natus est, qui autem
de libera, per reprobationem
est: quæ sunt per allegoriam
dicta. Hæc enim sunt duo
testamenta. Unum quidem
in monte Sina, in ser-
uitute generans, quæ est Agar
(Sina n. mons est in Ara-
bia, quæ coniunctus est ei, quæ
nunc est Hierusalem) & seruit
cum filiis suis. Illa autem, quæ
sursum est Hierusalem, libera
est, quæ est mater nostra.
Scriptum est enim, Letare steri-
lis, quæ non parit, erüpe & cla-
ma, quæ non parit: quia
multi filii desertæ magis, quam
eius, quæ habet virum. Nos
autem fratres secundum carnem
nati sumus. Sed quemad-
modum tunc is, qui se-
cundum carnem natus fuerat;

Gen. xvi.

Gen. xxi.

D

Esa. liii.

Luc. xxiii.

Ro. v. b

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.
ἐδίδωκε τὸν κατὰ πνῦμα, ὄν-
τως καὶ νῦν. ἀλλὰ τί λέγει ἡ
γραφή; ἐκβοάει τῷ παιδίῳ
καὶ τὸν ἦόν αὐτῆς, οὐ γὰρ μὴ
κληρονομίαν ὁ ἦός τῆς παιδί-
σκας μετὰ τῷ ἦού τῆς ἐλευθερίας.
ἄρα ἀδελφοί, οὐκ ἐσμέν παιδί-
σκας τέκνα, ἀλλὰ τῆς ἐλευ-
θερίας.

Τῇ ἐλευθερίᾳ οὐκ ἔχριστος
ἡμᾶς ἠλευθέρωσε, σῴζειτε, καὶ
μὴ πάλιν ζυγῷ δουλείας ὑπέ-
χετε. Ἰδοὺ ἐγὼ πάλιν λέγω
ὑμῖν, ὅτι ἐκὼν περιτέμνητε,
Χριστὸς ὑμᾶς οὐδὲν ὠφελεῖσι-
μαστύρομαι δὲ πάλιν παρὶ
ἐνδρώσῃ περιτεταμένῳ, ὅτι
ὀφειλέτης ἐσίν, ὅλον τὸν νόμον
ποιῆσαι. κατηργήθητε ἀπὸ
τοῦ Χριστοῦ, ὅτι πῆρες ἐν νόμῳ
δικαιοῦσθε, τῆς χάριτος ἐξ-
πίστετε. ἡμεῖς γὰρ πνῦματι
ἐκ πίστεως ἐλπίζομεν δικαιο-
σύνης ἀποδεχόμεθα. ἐν γὰρ
Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅντε περιτομῆ-
σι ἰσχύει, οὔτε ἀκροβυστίας, ἀλλὰ
καὶ πίσις δι' ἀγάπης ὡς ἐγὼ
παρῆν. ἐτρέχετε καλῶς, τίς
ὑμᾶς ἐνέκοψε, τῇ ἀληθείᾳ
μὴ πείθεσθαι; ἡ πεισμονὴ οὐκ ἐκ
τοῦ καλοῦντος ὑμᾶς. μηκέτι
ζύμη ὅλον τὸ ζύμαμα ζυμοί
ἐγὼ πέποιθα εἰς ὑμᾶς ἐν κυ-
ρίῳ, ὅτι οὐδὲν ἄλλο φρονεῖτε.

editio posterior
persequebat eū, qui natus
erat fm spm̄ ita & nūc. At
quid dicit scriptura? Eice
ancillā & filiū illius, nō.n.
hæres erit filius ancillæ cū
filio liberæ. Itaq; fr̄s, non
sum⁹ ancillæ filii, s; liberæ.
In libertate igit, qua Chri-
stus nos liberavit, state, &
ne rursus iugo seruitutis
iplicemini. Ecce ego Pau-
lus dico vobis, qđ si circū-
cidamini, Chr̄s nihil vo-
bis pderit. Contestor autē
oēm hoīem, qui circūcidi-
tur, quod debitor est toti⁹
legis suadæ. Christus vo-
bis factus est ociosus. Qui-
cūq; p legē iustificamini, a
gratia excidistis. Nos enī
sp̄ritu ex fide, sp̄m̄ iusti-
tiæ expectamus: nā i Chri-
sto Iesu, neque circuncisio
quicquā valet, neq; præpu-
itiū, sed fides per dilectio-
nē operans. Currebatis be-
ne, qđ vos ipediuit, vt non
crederetis veritati? Nēpe
persuasio non ex eo profes-
ta; qui vocat vos. Paulum
fermenti totam conspersio-
nem fermētat. Ego confis-
do de vobis in dño, quod
nihil aliud sensuri sitis.

Persequebat eum, qui s'm
spiritum: hunc in modum
& nunc. Sed qd dicit scri-
ptura? Eiice ancillam & fi-
lium eius, nō enim hēredi-
tabit filius ancillæ cū filio
liberæ. Igit' fratres, non su-
mus ancillæ filii, sed liberæ.
Ea ergo in libertate, qua
Christus nos liberauit, sta-
te, & ne rursus iugo seruitu-
tis detinemini. Et ego Pau-
lus dico vobis, q' si circūci-
damini, Christus nihil vo-
bis pderit. testor aut' rursus
oī homini circūciso, q' ob-
noxius est vniuersæ legi
adimplendæ: soluti estis à
Christo, qui in lege iustifi-
camini, à gratia excidistis:
nos enim spiritu, ex fide
spem iustitiæ expectamus.
Nam in Christo Iesu, neq'
circūcisio quicq' pōt, neq'
præputium, sed fides, quæ
p dilectionem opaf. Curre-
batis bene: q's vos impedi-
uit non suaderi veritate?
suasio non fuit ex eo, qui
vocat vos: modicum fer-
mentum totā massam fer-
mentat. Ego confido in
vobis in domino, quod
nihil aliud sentietis.

persequebatur eū, qui s'm
sp'm: ita & nūc. Sed qd di-
cit scriptura? Eiice ancillā *Gen. lxxi.*
& filium eius. nō. n. hāeres
erit filius ancillæ cū filio li-
beræ. Itaq' frēs nō sumus
ancillæ filii, sed liberæ, qua
libertate Christus nos li-
berauit. Caput. V.
State: & nolite iterū iugo ^A
seruitutis cōtineri: Ecce ego *Act. xv. 6*
Paulus dico vobis, qm̄ si
circūcidimini, Ch̄s vobis
nihil pderit. Testificor aut'
rursus oī hoī circūcidēti
q' qm̄ debitor est vniuersæ
legis faciēdæ. Euacuati
estis à Christo. Qui in lege
iustificamini, à grā excidistis.
Nos enim spiritu: ex fi-
de spem iustitiæ expecta-
mus. Nam in Christo Iesu, ^B
neq' circūcisio aliquid va-
let, neq' p'putiū: sed fides,
quæ p' charitatē operatur.
Currebatis bene, q's vos im-
pediuit veritati nō obedi-
re? Nemini p'sensertis. *Per. i. Cor. v. 6*
suasio hęc non est ex eo,
qui vocat vos. Modicum
fermentum totam mas-
sam corrumpit. Ego confi-
do in vobis in domino,
quod nihil aliud sapietis.

Πρὸς τοὺς Γαλάτας .

ὁ δὲ ταράσσων ὑμᾶς βασιάσσει
τὸ κριμα , ὅστις ἂν ἦ . Εγὼ
δὲ ἀδελφοί , εἰ περιτομὴν
ἔπι κηρύσσω , τί ἔπι θιώκομαι ;
ἄρα καθήγγεται τὸ σκάν
θαλον τῷ σωροῦ . ἔφελον καὶ
ἔποκόφοντα οἱ ἀνεκασατοῦν
τες ὑμᾶς . ὑμεῖς γὰρ ἐπὶ ἐ—
λευθερίᾳ ἐκλήθητε ἀδελφοί ,
μόνον μὴ τὴν ἐλευθερίαν εἰς
ἀφορμὴν τῆ σαρκί , ἀλλὰ διὰ
τῆς ἀγάπης δουλεύετε ἀλ—
λήλοις . ὁ γὰρ πᾶς νόμος ἐν
ἐνὶ λόγῳ πληροῦται , ἐν τῷ
ἀγκπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς
ἑαυτόν . εἰ δὲ ἀλλήλους δά—
κνετε καὶ κατεδίετε , βλέ—
πετε μὴ ὑπὸ ἀλλήλων ἀνα—
λωθῆτε . λέγω δὲ πνᾶμα
τι περιπατεῖτε , καὶ ἐπιθυ—
μίαν σαρκὸς οὐ μὴ τελέσητε .

Ἡ γὰρ σὰρξ ἐπιθυμεῖ κατὰ
τὸ πνᾶμα , τὸ δὲ πνᾶμα
κατὰ τῆς σαρκὸς . ταῦ—
τα δὲ ἀντίκειται ἀλλήλοις ,
ἵνα μὴ ἂ ἀν δέλντε , ταῦτα
ποιῆτε . εἰ δὲ πνᾶματι ἄγε—
τε , οὐκ ἐσεῖ ὑπὸ νόμον . φανερὰ
δὲ ἐστὶ τὰ ἔργα τῆς σαρκὸς ,
ἃ πνᾶ . ἐστὶ , μοιχεία ,
πορνεία , ἀκαθαρσία , ἀ—
σελγεια , ἐδωλοκρατία , φαρ—
μακεία , ἔχθρου , ἔρις ,
ζήλοι , θυμοί , ἐριθείαι ,

editio posterior

Cæterū qui cõturbat vos,
portabit iudiciū, q̄sq̄s fue—
rit. Ego aut̄ fr̄es, si circūci—
sionē adhuc prædico, qd̄
adhuc p̄secutionē patior.
Abolitū est igit̄ offendicu—
lum crucis. Vtinā & absci—
dant̄ qui vos labefactant.
Vos enim in libertatē con—
cati fuistis fr̄es: tm̄ ne liber—
tatē in occasionē detis car—
ni: sed per charitatē serui—
te vobis inuicē. Nam tota
lex in vno verbo cõplet̄,
nēpe hoc: Diliges pximū
tuum vt teipsum. Quod si
alius aliū vicissim morde—
tis & deuoratis, videte ne
vicissim alius ab alio con—
sumamini. Dico aut̄ ἔ, spū
ambulate, & cõcupiscēt̄iā
carnis nō p̄ficietis. Nā ca—
ro cõcupiscit aduersus sp̄m,
sp̄s aut̄ aduersus carnem.
Hęc aut̄ iter se mutuo ad—
uersant̄, vt nō q̄cūq̄ volu—
eritis, e adē faciatis. Qd̄ si
spū ducimini, nō estis sub
lege. Porro manifesta sunt
opa carnis, q̄ sūt hęc: adul—
teriū, scortatiō, imūditia, la—
sciua, simulachrorū cult̄,
veneficiū inimicitie, lis,
emulatiōs, ir̄e, cõcertatiōes,

Quicūq; turbat vos, portabit iudiciū, quicūq; is fit. Si autē fr̄es ego adhuc circuncisionem prædico, quod adhuc persecutionē patior? ergo sublatum est scandalum crucis? Vtinā & amputarentur ei, qui disturbant vos. Vos enim fr̄es in libertatē vocati estis, sed ne libertatem in occasione detis carni, sed per dilectionē vobis inuicem seruite. Nam omnis lex in vno sermone cōpletur. scilicet Diliges proximum tuum sicut teipsum. Si autē vos inuicem mordetis & corroditis, videte ne ab inuicem efficiamini. Dico equidem, spū ambulate, & concupiscētia carnis nō perficietis. Nam caro concupiscit aduersus spiritum, & spūs aduersus carnē: hæc autē aduersantur ad inuicem, adeo ut nō quicūq; vultis, illa faciatis. At si spiritu ducimini, nō estis sub lege. Manifesta autem sunt opera carnis, quæ sunt adulterium, fornicatio, immunditia, impudicitia, idolatria, veneficium, inimicitia, lites, & emulationes, iræ, iræ.

qui autem conturbat vos, portabit iudiciū, quicūq; est ille. Ego autē fratres, si circuncisionem adhuc prædico, quod adhuc persecutionem patior? Ergo euacuatū est scandalū crucis? Vtinā & abscendantur qui vos cōturbant. Vos. n. in libertatē vocati estis fratres, tamen ne libertatē in occasionē detis carni, sed per charitatem spiritus seruite inuicem. Omnis. n. lex in vno sermone impletur, Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quod si inuicem mordetis & comeditis, videte ne ab inuicem consumamini. Dico autē in Christo spiritu ambulate, & desideria carnis nō perficietis. Caro. n. concupiscit aduersus spū, spiritus autē aduersus carnem. hæc enim sibi inuicē aduersantur: ut nō quicūq; vultis illa faciatis. Quod si spiritu ducimini, non estis sub lege. Manifesta sunt autē opa carnis, quæ sunt fornicatio, immunditia, impudicitia, luxuria, idolorum seruitus, veneficia, inimicitia, emulationes, iræ, iræ.

Leuit. xv.

Mat. xvij.

Mat. xij. c.

Ro. xij. c.

Iaco. ij. b.

Ro. xij. d.

i. Pe. ij. c.

Πρὸς τὸν ἑταίρον .

φιλοκαίριον, αἰρέσις, φθόνοι, φόνου, μέθαι, κῶμαι, καὶ τὰ ὅμοια τούτοις, ἃ πρὸν λέγω ὑμῖν, καθὼς καὶ προείπον, ὅτι οἱ τὰ τοιαῦτα πράσσοντες, βασιλείαν θεοῦ οὐ κληρονομήσουσιν. Ὁ δὲ καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐστίν, ἀγάπη, χαρὰ, εἰρήνη, μακροθυμία, χρηστότης, ἀγαθοσύνη, πίστις, πραότης, ἐγκράτεια. κατὰ τῶν τριούτων οὐκ ἐστὶ νόμος. Οἱ δὲ τοῦ Χριστοῦ, τὴν σάρκα ἐσαύρωσαν τὴν τοῖς παθήμασι, καὶ τοῖς ἐπιθυμίαις. αἱ ζῶμεν πνεύματι, πνεύματι καὶ στοιχῶμεν. μὴ γινώμεθα κενόδοξοι, ἀλλήλους προκαλοῦμενοι, ἀλλήλους φθονοῦντες. Ἀδελφοί, εἴαν καὶ πολλὴ φθὴ ἀνδρωταῖς ἐν τινι περὶ σαρκώματι, ὑμεῖς οἱ πνευματικοί, καταρτίζετε τὸν τοιοῦτον ἐν πνεύματι πραότητος, σκοποῦν σεαυτὸν, μὴ καὶ σὺ περιεσθῆς. ἀλλήλων τὰ βάρη βασίζετε, καὶ οὕτως ἀνεκπληρώσατε τὸν νόμον τοῦ Χριστοῦ. Εἰ γὰρ δοκεῖ τις εἶναι τι, μηδὲν ὦν, ἐαυτὸν φρονεῖτω ὡς. τὸ δὲ ἔργον ἐαυτοῦ δουκμαζέτω ἕκαστος, καὶ τότε εἰς ἐαυτὸν μόνον τὸ καύχημα ἔξει, καὶ οὐκ εἰς τὸν ἕτερον.

editio posterior

seditiones, sectæ, inuidiæ, ebrietas, comestationes, & his filia, de quibus prædico vobis, quæadmodum & prædixi: quæ quæ talia agunt, regni dei ad hæredes non erunt. Contra, fructus spiritus est, charitas, gaudium, pax, lenitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia. Aduersus hominibus non est lex. Qui vero sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. Si viuimus spiritu, spiritu & incedamus. Ne efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem nos prouocantes. inuicem inuidentes. Fratres, et si occupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, iustaurate hominibus spiritu mansuetudinis, considerans teipsum, ne & tu teteris. Inuicem alii aliorum onera portate, & sic complete legem Christi. Nam si quis sibi videtur aliquid esse, cum nihil sit, suum ipse fallit animum. Opus autem suum probet unusquisque, & tunc in seipso tantum gloriatio ne habebit, & non in alio.

Seditiones, hæreses, iniuriam, cædes, ebrietates, crapula, & id genus filia, quæ prædico vobis quæadmodum & prædixi, quæ qui talia agunt, regnum dei non habebunt. At vero fructus spiritus est, dilectio, gaudium, pax, longanimitas, benignitas, bonitas, fides, mansuetudo, temperantia, aduersus qualia non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem crucifixerunt cum affectibus & concupiscentiis. Si viuimus spiritu, spiritu & incedamus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, nos inuicem prouocantes, & nobis inuicem inuidentes.

Fratres si & præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, reparate eum, qui talis est, in spiritu mansuetudinis. Considera teipsum, ne & tu tenearis. Vt inuicem onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Si enim existimat quisquam se aliquid esse, cum nihil sit, seipsum mente decipit. Opus autem suum quisque probet, & tunc in seipso solum veram gloriam habebit, & non in alio.

Diffensiones, sectæ, iudiæ, homicidia, ebrietates, comessationes, & his filia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum dei non consequentur. Fructus autem spiritus est, charitas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, bonitas, benignitas, mansuetudo, fides, modestia, continentia, castitas. Aduersus hominibus non est lex. Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiiis & concupiscentiis. Si spiritu viuimus, spiritu & ambulemus. Non efficiamur inanis gloriæ cupidi, inuicem prouocantes, inuicem inuidentes.

Caput. VI.

Fratres & si præoccupatus fuerit homo in aliquo delicto, vos, qui spirituales estis, hominibus instruete in spiritu lenitatis, consideras teipsum, ne & tu tenearis. Alter alterius onera portate, & sic adimplebitis legem Christi. Nam si quis existimat se aliquid esse, cum nihil sit, ipse se seducit. Opus autem suum probet unusquisque, & sic in semetipso tantam gloriam habebit, & non in altero.

ἕκαστος γὰρ τὸ ἴδιον φέρει —
 πῶν βασιλεία. Κοινωνεῖτω
 δὲ ὁ κατηχούμενος τὸν λόγον,
 τῷ κατηχοῦντι ἐν πνεύματι
 ἀγαθοῖς, μὴ πλανᾷδε, θεὸς
 αὐτὸν μνηστεύεται, ὁ γὰρ
 ἐάν τις ἀνδρῶν ᾖ, τὸ τοιοῦτον
 καὶ δεῖσται. ὅτι ὁ ἀνδρῶν εἰς
 τὴν σαρκὸν αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκὸς
 δεῖσται φθορᾶν. ὁ δὲ ἀνδρῶν
 εἰς τὸ πνεῦμα, ἐκ τοῦ πνεύματος
 δεῖσται ζωὴν αἰώνιον. Τὸ δὲ
 καλὸν ποιοῦντες μὴ ἐκκακώμεθα. Καὶ
 ἑκάστου ἴδιον δεῖσομεθα, μὴ
 ἐκλυόμεθα. ἅρα οὐκ ὡς καιρὸν
 ἔχομεν, ἐργαζόμεθα τὸ ἀγαθὸν
 πρὸς πάντας μάλιστα δὲ
 πρὸς τοὺς οἰκείους τῆς πίστεως.
 Ἰδετε πλείοις ὑμῶν γράμμασιν
 ἔγραφα τῇ ἐμῇ χαρὶ. ὅσοι θέλουσιν
 ἐμπροσθέν μου ἐν σαρκὶ, οὗτοι ἀναγκάζουσιν
 ὑμᾶς περιτέμνεσθαι, μόνον,
 ἵνα μὴ τῷ σωρῶ τῷ Χριστοῦ διώκωνται.
 Οὐ δὲ γὰρ οἱ περιτεμνόμενοι
 αὐτοὶ νόμον φυλάττουσιν,
 ἀλλὰ θέλουσιν ὑμᾶς περιτέμνεσθαι,
 ἵνα ἐν τῇ ὑμετέρᾳ σαρκὶ
 καυχῶνται. Ἐμοὶ δὲ μὴ γένοιτο
 καυχᾶσθαι, εἰ μὴ ἐν τῷ σωρῶ
 τῷ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,

Vnusquisque enim propriam
 sarcinam baiulabit. Communice-
 t autē qui catechizat in sermone,
 ei qui se catechizat in oibus bonis.
 Ne erretis, deus nō irridetur. Quic-
 quid enim seminaverit homo,
 hoc & metet. Nā qui seminat
 per carnē suā, de carne metet
 corruptionē: sed qui seminat
 per spūm, de spiritu metet
 vitā æternam. Bonum autē faci-
 endo ne defatigemur. Tēpore
 enim suo metemur nō defatigati.
 Itaq; dum tempus habemus,
 operemur bonum: cum erga omnes,
 tum vero maxime erga domesticos
 fidei. Videtis quantā vobis
 epistola scripserim mea manu.
 Quicumque volunt iuxta faciem
 placere in carne, ii cogunt vos
 circumcidi, tamen, ne ob crucem
 Christi persecutionem patiantur.
 Nam qui circumciduntur, ne
 ipsi quidem legem servent: sed
 volunt vos circumcidi, ut in
 vestra carne gloriētur. Ego vero
 absit gloriari, nisi in cruce do-
 mini nostri Iesu Christi:

Nam quisq; pprium onus portabit. Is autem, qui sermone docet, eum, qui docet, in oibus bonis participationem faciat. Nolite errare, deus irridetur. Nam quodcunq; seminauerit homo, illud & metet: quia qui seminat in carne sua, ex carne metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, ex spiritu metet vitam æternam. Porro bonum facientes non deficiamus. Nam pprio metemus tempore, non deficientes. Eia igitur dum tempus habemus, operemur bonum ad oēs: maximopere autem ad domesticos fidei. Videte quilibus literis mea manu scripti vobis: quicumque volunt placere in carne, illi compellunt vos circumcidi, solummodo vt ob crucem Christi persecutionem non patiantur: neq; enim ipsi circumcisi legem dei custodiūt: sed ad hoc vos circumcidi volunt, vt in vestra carne gloriari possint. Mihi autem absit gloriari, nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.

Vnusquisq; enim onus suum portabit. Cōmunicet autem is, qui catechizatur verbo, ei, qui se catechizat in omnibus bonis. Nolite errare. Deus non irridetur. Quæ enim seminauit homo, hæc & metet: quia qui seminat in carne sua, de carne & metet corruptionem: qui autem seminat in spiritu, de spiritu metet vitam æternam. Bonum autem facientes, non deficiamus: tempore enim suo metemus, non deficientes. Ergo dum tempus habemus, operemur bonum ad omnes, maxime autem ad domesticos fidei. Videte quilibus literis scripsi vobis mea manu. Quicumq; enim volunt placere in carne, ii cogunt vos circumcidi, tantum vt crucis Christi persecutionem non patiantur. Neque enim, qui circumciduntur, legem custodiunt: sed volunt vos circumcidi, vt in carne vestra gloriantur. Mihi autem absit gloriari nisi in cruce domini nostri Iesu Christi.

Πρὸς τοὺς Γαλάτας .

Ὅτι οὐ ἐμοὶ κόσμος ἐσώρωται,
καὶ γὰρ τῷ κόσμῳ . ἐν γὰρ χριστῷ
Ἰησοῦ, ὄντε περιτομὴ πλὴν ἴσως,
ὄντε ἀκροβυστία, ἀλλὰ καινῆ
κτίσις . καὶ ὅσοι τῷ κατόνι τὸν
τῷ σοιχήσουσιν, αἰρήνη ἐπ' αὐτοὺς
τοὺς καὶ ἔλεος, καὶ ἐπὶ τὸν
Ἰσραὴλ τοῦ θεοῦ . τοῦ λογιῶν κό-
πους μοι μηδὲν παρεχέτω .
Ἐγὼ γὰρ τὰ στίγματα τοῦ κυρίου
Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι μου βασί-
ζω . ἢ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
σοῦ χριστοῦ μετὰ τοῦ πνεύματος
ὑμῶν ἀδελφοί . ἀμήν .

Πρὸς Γαλάτας ἐγρά-
φη ἀπὸ ῥώμης .

editio posterior
per quē mihi mundus cru-
cifixus est, & ego mundo,
Nam in Christo Iesu neq;
circuncisio quicquā valet,
neq; præputium, sed noua
creatura. Et quicūq; iuxta
regulam hāc incedūt, pax
super eos, & misericordia,
& super Israelem dei. De
cætero nequis mihi mole-
stias exhibeat. Ego enim
stigmata dñi Iesu in cor-
pore meo porto. Grā dñi
nostri Iesu Christi cū spiri-
tu vestro fratres. Amen.

Ad Galatas missa
fuit è Roma,

Prior

Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. Nam in Christo Iesu, neq; circūcisio quicquam potest, neq; præputium, sed noua creatura. Et quicūq; huic innixi fuerint regulæ, pax super eos & misericordia, & super Israel dei. Deinceps nullus mihi labores afferat. Nam ego stigmata domini Iesu, in corpore meo porto. Gratia dñi nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro fratres. Amen.

Ad Galatas scripta
Romæ.

vulgata. cap. vi.

Per quem mihi mundus crucifixus est, & ego mundo. In Christo enim Iesu, neque circuncisio aliquid valet, neq; præputium, sed noua creatura. Et quicūq; hanc regulam secuti fuerint, pax super illos, & misericordia, & sup Israel dei. De cætero nemo mihi molestus sit. Ego enim stigmata domini Iesu, in corpore meo porto. Gratia domini nostri Iesu Christi, cum spiritu vestro fratres. Amen.

Epistola Beati Pauli Apostoli ad Galatas.

Πρὸς Ἐφεσίους
ἐπιστολή.

Ad Ephesios episto-
la Pauli.
Cap. I.

ΚΑΛΟΣ ἀπόστο-
λος Ἰησοῦ Χριστοῦ δια-
βλήματ' Θεοῦ τῶν
ἀγίοις τοῖς ὄντιν ἐν
ἐφῆσαι, καὶ πιστοῖς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ. χάρις ὑ-
μῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ
πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου
Ἰησοῦ Χριστοῦ. Εὐλογητὸς
ὁ Θεὸς, καὶ πατὴρ τοῦ κυ-
ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ
ἀλόγησας ἡμᾶς ἐν πάσῃ ἀ-
λογίᾳ πνευματικῇ ἐν τοῖς ἐ-
πουρανόις Χριστῷ. καθὼς ἐ-
ξελέξατο ἡμᾶς ἐν αὐτῷ πρὸ
καταβολῆς κόσμου, εἶναι ἡ-
μᾶς ἁγίους καὶ ἀμώμους κατ'
ἐνώπιον αὐτοῦ ἐν ἀγάπῃ, προο-
ρίσας ἡμᾶς εἰς ἡοδυσίαν δια-
Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς αὐτὸν, κα-
τὰ τὴν ἀδελφίαν τοῦ θελή-
ματ' αὐτοῦ εἰς ἔπαινον δό-
ξης τῆς χάριτ' αὐτοῦ, ἐν ᾗ
ἐχαρίτωσιν ἡμᾶς ἐν τῷ ἡγα-
πημένῳ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν ἀ-
πολύτρωσιν διὰ τὸ αἷμα-
τ' αὐτοῦ, τὴν ἀφεσιν τῶν
ἡμετέρων ἁμαρτιῶν κατὰ τὸν πλοῦ-
τον τῆς χάριτ' αὐτοῦ,

PAVLVS Apostolus
Iesu Christi per vol-
untatem Dei san-
ctis, qui agunt Ephesi, &
fidelibus in Christo Iesu.
Gratia vobis & pax à deo
patre nostro, & domino
Iesu Christo. Benedictus
deus & pater domini nos-
tri Iesu Christi, qui bene-
dixit nos omni benedi-
ctione spiritali in cœ-
lestibus Christo. Quem
admodum elegit nos in
ipso, antequam iaceren-
tur fundamenta mundi,
ut essemus sancti & irre-
prehensibiles coram illo
per charitatem, qui præ-
destinavit nos, ut adopta-
ret in filios per Iesum chri-
stum in sese, iuxta benepla-
citur voluntatis suæ, ut
laudetur gloria gratiæ suæ,
qua charos reddidit nos
per dilectā: per quæ habe-
mus redēptionē p sangui-
nē ipsius, remissionē peccō-
rū, iuxta diuitias græ eius,

Epistola Beatissimi Pauli
Apostoli ad Ephesios.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, sanctis, qui estis Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu, gratia vobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, qui benedixit nos omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, vtpote, qui elegit nos in eo ante constitutionem mundi, vt essemus sancti & immaculati in conspectu eius in dilectione: qui prædissiniuit nos in adoptionem per Iesum Christum, in eodem secundum beneplacitum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua impleuit nos gratia in dilecto, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, quæ est remissio delictorum, secundum diuitias gratiæ suæ.

Epistola Pauli Apostoli, ad Ephesios.

PAVLVS Apostolus A Iesu Christi, per voluntatem dei, omnibus sanctis, qui sunt Ephesi, & fidelibus in Christo Iesu, deo patre nostro, & domino Iesu Christo. Benedictus deus, & pater domini nostri Iesu Christi, ^{ij. Cor. i. 6} ^{i. Pet. i. 6} qui benedixit nos in omni benedictione spiritali in caelestibus in Christo, sicut elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, vt essemus sancti, & immaculati in conspectu eius in charitate, qui prædestinavit nos in adoptionem filiorum, per Iesum Christum in ipsum, secundum propositum voluntatis suæ, in laudem gloriæ gratiæ suæ, in qua gratificauit nos in dilecto filio suo, in quo habemus redemptionem per sanguinem eius, remissionem peccatorum secundum diuitias gratiæ eius.

Πρὸς τοὺς Εφεσίους.

ὡς ἐπερίλασεν εἰς ἡμᾶς, ἐν
 πάσῃ σοφίᾳ καὶ φρονήσει,
 γνωρίσας ἡμῖν τὸ μυστήριον τῆς
 θελήματός αὐτοῦ, κατὰ τὴν
 ἀδοκίαν αὐτοῦ, προέδετο ἐν
 αὐτῷ εἰς οἰκονομίαν τῆς πλη-
 ρώματός τῶν καιρῶν, ὅνα
 κεφαλαιώσασθαι τὰ πάντα ἐν
 τῷ Χριστῷ, τὰ τε ἐν τοῖς οὐρα-
 νοῖς, καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς ἐν
 αὐτῷ, ἐν ᾧ καὶ ἐκληρώθη-
 μεν προοριζέμεντες κατὰ πρό-
 θεσιν, τῶ τὰ πάντα ἐν ἐρ-
 γοῦτός, κατὰ τὴν βουλὴν
 τῆς θελήματός αὐτοῦ, εἰς τὸ
 εἶναι ἡμᾶς εἰς ἕνωσιν τῆς θεί-
 ος αὐτοῦ, τοὺς προκλητότας
 ἐν τῷ Χριστῷ, ἐν ᾧ καὶ ἡμεῖς
 ἐκόνσαστες τὸν λόγον τῆς ἀλη-
 θείας, τὸ εὐαγγέλιον τῆς σωτη-
 ρίας ὑμῶν, ἐν ᾧ καὶ πισά-
 σαστες ἐσφραγίσθητε τῷ πνεύ-
 ματι τῆς ἐπαγγελίας τοῦ ἁγίου,
 ὅς ἐστιν ἀξίωσιν τῆς κληρονο-
 μίας ἡμῶν, εἰς ἡπολύτρο-
 σιν τῆς περιποιήσεως, εἰς ἕ-
 νωσιν τῆς θείας αὐτοῦ. διὰ
 τὸ τοῦ καὶ ἐκόνσας τὴν καὶ ἡ-
 μᾶς πίσιν ἐν τῷ κυρίῳ Ἰησοῦ,
 καὶ τὴν ἀγάπην τὴν εἰς πάν-
 τας τοὺς ἁγίους, ὃν αὐό-
 μοι ἀχαριστῶν ὑπερ ὑμῶν,
 μνείαν ὑμῶν ποιούμενος ἐ-
 πί τῶν προσευχῶν μου,

editio posterior

de qua vbertim nobis im-
 partiuit in omni sapientia
 & prudentia, patefacto no-
 bis arcano voluntatis suæ,
 iuxta beneplacitum suū,
 quod pposuerat in seipso,
 vsq; ad dispensationē ple-
 nitudinis tēporū: vt sum-
 matim instauraret omnia
 per Christū, & quæ in cœ-
 lis sunt, & quæ in terra, p-
 eundem, per quē & in for-
 tem asciti sumus, prædesti-
 nati s̄m ppositum ipsius,
 cuius vi fiunt vniuersa iu-
 xta decretum voluntatis
 ipsius: vt simus nos in lau-
 dem glie illius, qui priores
 sperauimus in Christo, in
 quo speramus & nos, audi-
 to verbo veritatis, euange-
 lio salutis vestræ: in quo et
 posteaq̄ credidistis, obse-
 gnati estis spū pmissionis
 sancto, qui est arrabo hære-
 ditatis nostræ, in redēptio-
 nē acq̄sitæ possessionis, in
 laudē glorię ipsius. Quapp
 & ego cum audissem ea, q̄
 in vobis est, fidē, in dño Ie-
 su, & charitatē in oēs san-
 ctos non desino gr̄as age-
 re pro vobis, mentionē ve-
 stri faciens in p̄cib⁹ meis:

Quam abunde effudit in nos in oī sapientia & prudentia; cum nobis patefecit archæum voluntatis suæ s̄m beneplacitum suum, qđ præstauit in seipso in dispensationem plenitudinis temporæ ad omnia summam in Christo colligenda, quæ in coelis, & quæ in terra sunt, in ipso sunt: in quo etiam in hereditatis consortium vocati sumus prædeterminati s̄m propositum eius, qui omnia operatur per cōsiliū voluntatis suæ, vt nos simus in laudem gloriæ eius, qui priores sperauimus in Christo, à quo & nos audiuimus sermonem veritatis, qđ est euangelium salutis vestræ. In quem & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est arrabo hæreditatis nostræ in redemptione acquisitionis, ad laudem gloriæ ipsius. Propter qđ & ego audiens fidem vestram in dño Iesu, & dilectionem erga oēs sanctos: non cesso gratias agere p̄ vobis, memoriam v̄ri faciēs in orōnib⁹ meis.

quæ superabūdauit in nobis in omni sapiētia & prudentia, vt notum faceret nobis sacramentum voluntatis suæ, secundum beneplacitum eius, quod proposuit in eo in dispensatione plenitudinis tēporum instaurare omnia in Christo, quæ in coelis, & quæ in terra sunt in ipso. In quo etiam & nos forte vocati sumus prædestinati secundum propositum eius, qui operatur omnia secundum consiliū voluntatis suæ: vt simus in laudem gloriæ eius nos, qui ante sperauimus in Christo, in quo & vos, cum audissetis verbū veritatis, euangeliū salutis vestræ, in quo & credentes signati estis spiritu promissionis sancto, qui est pignus hæreditatis nostræ in redemptionem acquisitionis in laudem gloriæ ipsius, Propterea & ego audiens fidem vestram, quæ est in Christo Iesu, & dilectionem in omnes sanctos: non cesso gratias agens pro vobis, memoriam vestri faciēs in orationibus meis.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

Ἦνα ὁ θεὸς τῷ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὁ πατὴρ τῆς
δόξης δώῃ ὑμῖν πνεῦμα σο-
φίας καὶ ἀποκάλυψως, ἵνα
ἐπιγνώσῃ αὐτῷ, πεφωτισμέ-
τους τοὺς ὀφθαλμοὺς τῆς διανο-
οίας ὑμῶν, εἰς τὸ εἰδέειν
καὶ ὑμᾶς, τίς ἐστὶν ἡ ἐλπίς
τῆς κλήσεως αὐτῷ, καὶ τίς
ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τῆς κλη-
ρονομίας αὐτῷ ἢ τοῖς ἁγίοις,
καὶ τί τὰ ὑπερβάλλον μέγε-
θος τῆς δωρεᾶς αὐτῷ εἰς
ἡμᾶς, τοὺς πεισιστάς κατε-
πύθη ἀέθρητον τῷ κράτους τῆς
ἰσχύος αὐτῷ, ἢ ἐκείνην
ἐν τῷ Χριστῷ, ἐγείρας αὐ-
τὸν ἐκ νεκρῶν, καὶ ἐκάθισ-
σεν ἐν δεξιᾷ αὐτῷ, ἐν τοῖς
ἐπουρανίοις ὑπεράνω πάσης
ἐξουσίας, καὶ ἐξουσίας καὶ δυνα-
τείας, καὶ κυριότητος, καὶ
παντὸς ὀνόματος ὀνομαζομέ-
νου, οὐ μόνον ἐν τῷ αἰῶνι
σούτῳ, ἀλλὰ καὶ ἐν τῷ μέ-
λλοντι. καὶ πάντα ὑπέταξεν
ὑπὸ τοὺς πόδας αὐτῷ, καὶ
αὐτὸν ἔθηκε κεφαλὴν ὑπὲρ
πάντα τῆ ἐκκλησίας, ἣτις ἐστὶ
τὸ σῶμα αὐτῷ, τὸ πλήρωμα
τῷ πάντα ἐν χάριτι πλη-
ρουμένου.

Καὶ ὑμᾶς ὄντας νεκροὺς τοῖς πα-
σιν ἁμαρτίαις καὶ τοῖς ἁμαρτίαις,

editio posterior

ut deus domini nostri Ie-
su Christi, pater gloriae
det vobis spiritum sapir-
entiae & reuelationis, per
agnitionem sui, illumina-
tos oculos mentis vestrae:
ut sciatis, quae sit spes, ad
quam ille vocauit, & quam
opulenta gloria haereditatis
illius in sanctis, &
quae sit excellens magni-
tudo potentiae illius in
nos, qui credimus secundum
efficaciam roboris
fortitudinis eius, quam
exercuit in Christo, cum
suscitaret eum ex mortuis,
& sedere fecit ad dex-
tram suam in caelestibus,
super omnem principatum
ac potestatem, & vir-
tutem, & dominium, &
omne nomen, quod nomi-
natur, non solum in se-
culo hoc, verumetiam in
futuro: & omnia subiecit
sub pedes illius, & eum de-
dit caput super omnia in-
fidei ecclesiae, quae est corpus
illius, complementum
eius, qui omnia in omni-
bus adimplet.

Et vos cum essetis mor-
tui delictis ac peccatis,

Ut deus glorię domini nostri Iesu Christi pater, det vobis spiritum sapientię, & reuelationis in cognitione scilicet, illuminatos oculos cordis vestri, ad hoc ipsum, vt vos sciatis, quę est spes vocationis eius, & quę diuitię glorię hereditatis eius in sanctis, & quę superexcellens magnitudo potestatis eius in nobis, qui credimus secundum operationem potentię fortitudinis eius, quam operatus est in Christo is, qui suscitauit eum à mortuis, & sedere eum fecit in dexteris suis in celestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur, non solum in hoc seculo, sed & in futuro, & omnia subiecit sub pedibus eius, & eum super omnia caput dedit ecclesię, quę est corpus eius, & plenitudo eius, qui per omnia in omnibus impletur.

Et super vos, cum sitis mortui delictis & peccatis vestris

vt deus (domini nostri Iesu Christi pater) glorię, det vobis spiritum sapientię & reuelationis, in agnitionem eius, illuminatos oculos cordis vestri, vt scia-
D tis, quę sit spes vocationis eius, & quę diuitię glorię hereditatis eius in sanctis, & quę sit supereminens magnitudo virtutis eius in nos, quę credidimus secundum operationem potentię virtutis eius, quam operatus est in Christo, suscitans illum à mortuis, & constituens ad dexteram suam in celestibus, supra omnem principatum, & potestatem, & virtutem, & dominationem, & omne nomen, quod nominatur non solum in hoc seculo, sed etiam in futuro. Et omnia subiecit sub pedibus eius: & ipsum de-
Psal. viij dit caput supra omnem ecclesiam, quę est corpus ipsius, & plenitudo eius, qui omnia in omnibus adimpletur.

Caput .II.

Et vos cum essetis mortui delictis, & peccatis vestris,

Πρὸς τοὺς Εφεσίους .

ἐν αἷς ποτὲ περιπατήσατέ καὶ
τὰ τὸν αἰῶνα τῷ κόσμῳ τοῦ
του , κατὰ τὸν ἀρχόντα τῆς
ἐξουσίας τῷ αἰέρι , τῷ πνεύ-
ματι , τῷ νυν ἀνεργουῦτος
ἐν τῇ ἐμοῖς τῆς ἀπαθείας , ἐν
οἷς καὶ ἡμεῖς πάντες οὐνεξέ-
κρημέν ποτε , ἐν ταῖς ἐπιθυ-
μίαις τῆς σαρκὸς ἡμῶν , πνε-
υμαῖτες τοῦ θελήματός τῆς σαρ-
κὸς , καὶ τῶν διανοσιῶν , καὶ
ἡρᾶν τέκνα φύσει ὀργῆς , ὡς
καὶ οἱ λοιποί . Ο δὲ θεὸς
πλούσιος ὢν ἐν ἐλέει , διὰ
τὴν πολλὴν ἀγάπην αὐτοῦ , ἣν
ἠγάπησεν ἡμᾶς , καὶ ἡμᾶς ἡ-
μᾶς νεκροὺς τοῖς παραπτώμα-
σι , συμεζωποποίησε τῷ Χριστῷ ,
χαίρειτί ἔσε σεσωσμένοι , καὶ συ-
νείγηρε , καὶ συμεκάνισεν ἐν
τοῖς ἐπουρανίοις ἐν Χριστῷ Ἰη-
σοῦ , ἵνα ἐνδείξεται ἐν τοῖς αἰῶ-
σι τοῖς ἐπερχομένοις τὸν ὑπερ-
βάλλοντα πλοῦτον τῆς χάριτος
αὐτοῦ , ἐν χερσότητι ἐφ' ἡμᾶς ἐν
Χριστῷ Ἰησοῦ . τῇ γὰρ χαίρειτί
ἔσε σεσωσμένοι διὰ τῆς πί-
στεως , καὶ τὸ τὸ οὐκ ἐξ ἑμῶν οὐ-
τὸ δῶρον , οὐκ ἐξ ἔργων , ἵνα
μή τις καυχῆσται . αὐτὸ γὰρ
ἔσμεν ποίημα , κτισθέντες ἐν χρι-
στῷ Ἰησοῦ ἐπιἔργοις ἀγαθοῖς ,
οἷς προητοίμασεν ὁ θεὸς , ἵνα
ἐν αὐτοῖς περιπατήσωμεν .

editio posterior

in quibus aliquādoambu-
lastis, iuxta saeculū mundi
huius, iuxta principem, cui
potestas est aeris, qui est
spiritus, nunc agēs in filiis
etumaciibus, inter quos &
nos omnes cōuersabamur
aliquando in concupiscē-
tis carnis nostrae, faciētes,
quae carni ac mēti libebāt:
& eramus natura filii irae,
quemadmodum & ceteri.
Sed deus, qui diues est in
misericordia ppter multā
charitatē suā, qua dilexit
nos, etiā cū essemus mor-
tui per delicta, cōuiuifica-
uit nos vnā cū Christo (p
grām estis seruati) simulq;
cū eo resuscitauit, & simul
cum eo sedere fecit inter
coelestes, i Christo Iesu: vt
ostenderet in saeculis super
ueniētibus eminentē opu-
lentiā gratiæ suae, benigni-
tate erga nos p Christū Ie-
sum. Gratia. n. estis seruati
per fidem, idq; nō ex vos-
tris. Dei donū ē, nō ex ope-
ribus, neq; gloriatur, nam
ipsius sumus opus, cōditi
in Christo Iesu ad opa bo-
na, quae praeparauit deus,
vt in eis ambularemus.

In quibus aliqui ambulastis secundum saeculum mundi huius, secundum principem potestatis aerei spiritus, qui nunc operatur in filiis diffidentiae: inter quos, & omnes conuersati sumus aliqui in concupiscentiis carnis nostrae, facientes voluntates carnis & cogitationum: & fuimus natura filii irae, sicut & ceteri: sed deus, qui diues est in misericordia, propter multam dilectionem suam, qua dilexit nos, cum etiam nos mortui sumus delictis, uiuificauit nos cum Christo. Gratia saluati estis, & corresuscitauit, & condesere fecit in caelestibus in Christo Iesu, ut ostendat in saeculis superuenientibus supereminentes diuitias gratiae suae in benigntate super nos in Christo Iesu. Nam gratia saluati estis per fidem, & hoc non ex vobis (dei donum est) non ex operibus, ne quisquam gloriari possit. Nam eius sumus factura, creati in Christo Iesu ad ea opera bona, quae praeparauit deus, ut in eis ambulemus.

in quibus aliquando ambulastis secundum mundi huius, secundum principem potestatis aeris huius spiritus, qui nunc operatur in filios diffidentiae: in quibus & nos omnes aliquando conuersati sumus in desideriiis carnis nostrae, facientes voluntatem carnis & cogitationum, & eramus natura filii irae: sicut & ceteri. Deus autem, qui diues est in misericordia, propter nimiam charitatem suam, qua dilexit nos, & cum essemus mortui peccatis, conuiuificauit nos Christo, cuius gratia estis saluati: & corresuscitauit, & condesere fecit in caelestibus in Christo Iesu, ut ostenderet in saeculis superuenientibus abundantes diuitias gratiae suae in bonitate super nos in Christo Iesu. Gratia. n. estis saluati per fidem: & hoc non ex vobis Dei enim donum est: non ex operibus, ut neque gloriaretur. Ipsius enim sumus factura: creati in Christo Iesu in operibus bonis: quae praeparauit deus, ut in illis ambulemus.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους

Διὸ μνημονάετε, ὅτι ὑ—
μεῖς ποτὲ τὰ ἔθνη ἐν σαρ—
κί, οἱ λεγόμενοι ἀκροβυστία,
ὑπὸ τῆς λεγομένης περιτο—
μῆς ἐν σαρκὶ χειροποιήτου,
ὅτι ἢτε ἐν τῷ κοιλῷ ἐκείνῳ,
χωρὶς χριστοῦ, ἀπώλλοιτο
μέναι τῆς πολιτείας τοῦ Ἰσραὴλ,
καὶ ξένοι τῶν διαθηκῶν τῆς
ἐπαγγελίας, ἐλπίδα μὴ ἔ—
χοντες, καὶ ἄσθεοι ἐν τῷ κό—
σμῳ. νυνὶ δὲ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ
ὑμεῖς, οἱ ποτε ὄντες μακρὰν,
ἐγγὺς ἐγενήθητε ἐν τῷ αἵμα—
τι τοῦ χριστοῦ. Αὐτὸς γὰρ
ἔστιν ἡ εἰρήνη ἡμῶν, ὁ ποιή—
σας τοὺς ἀμφοτέρωθεν ἐν,
τῷ μεσότοιχῳ τοῦ φραγμοῦ λύ—
σας, τὴν ἔχθραν ἐν τῇ σαρ—
κὶ αὐτῷ, τὸν νόμον τῶν ἐν—
τολῶν ἐν δόγμασι καταργή—
σας, ἵνα τοὺς δύο κτίσῃ
ἐαυτῷ εἰς ἓνα καινὸν ἄν—
θρωπον, ποιῶν εἰρήνην, καὶ
ἀποκατελλάξῃ τοὺς ἀμφοτέ—
ρους ἐν ἐνὶ σώματι τῷ θεῷ
διὰ τοῦ σταυροῦ, ἀποκτείνας
τὴν ἔχθραν ἐν αὐτῷ, καὶ
ἐλθὼν ἀγγελίσασθε εἰρή—
νην ὑμῖν, τοῖς μακρὰν, καὶ
τοῖς ἐγγύς, ὅτι δι' αὐτῷ ἔ—
χομεν τὴν προσεγγίωσιν οἱ ἀμ—
φοτέροι ἐν ἐνὶ πνεύματι πρὸς
τὸν πατέρα.

editio posterior

Quapropter mementote,
quod vos quondam gen—
tes in carne, vocabimini
præputium, ab ea, quæ vo—
catur circumcisio in carne,
quæ circumcisio manibus
fit: quod, inquam, eratis in
tempore illo sine Christo,
ab alienati à republica Is—
raelis, & extranei à testa—
mentis promissionis: spem
non habentes, deoq; carē—
tes in mundo. Nunc autē
per Christum Iesum vos,
qui quondam eratis lon—
gini, propinqui facti estis
per sanguinē Christi. Ipse
enim est pax nostra, qui fe—
cit ex utriq; vnū, & inter—
stitiū macerie diruit: simul—
tatem per carnem suam, le—
gem mandatorū in decre—
tis sitā abrogans, vt duos
conderet in semetipso in
vnum nouū hoīem, faciēs
pacem: & vt reconciliaret
ambos i vno corpore deo
per crucem, perempta ini—
micitia per eam: & veniēs
euangelizauit pacē vobis,
qui procul aberatis, & iis,
qui prope. Qm̄ autem per
illū habemus aditū utriq;
in vno spiritu ad patrem:

Quapropter mementote,
 ꝙ vos aliquando gentes
 in carne, qui dicebāmi
 ni præputium ab ea, quæ
 in carne circuncisio ma
 nufacta dicitur: memenz
 tote inquam ꝙ in tempo
 re illo eratis sine Christo,
 alieni facti à legali guber
 natione Israel, & extra
 nei testamentorum, pro
 missionis spem non ha
 bentes, sine deo in mun
 do: nunc autem in Chri
 sto Iesu vos, qui aliquan
 do è minus fuistis, comi
 nus facti estis in sangui
 ne Christi. Ipse enim est
 pax nostra, qui fecit vtra
 que vnum, & medium pa
 rietem clausuræ, inimi
 citias in sua carne soluens,
 legem præceptorum in e
 dictis, soluit, vt duos cre
 et in seipso in vnum no
 uum hominem, faciens
 pacem, & reconciliet am
 bos deo in vno corpore,
 ꝙ crucem inimicitias inter
 ficiens in seipso, & veniēs
 euangelizauit pacē vobis,
 ꝙ lōge fuistis, & iis, ꝙ ppe,
 ꝙa ꝙ ipsum alio hēmus ac
 cessū in vno spū ad p̄rem.

Propter qđ memores esto, C
 te, ꝙ aliquando vos eratis
 gentes in carne, qui dice
 bamini præputium ab ea,
 quæ dicitur circuncisio in
 carne manufacta: ꝙ eratis
 illo in tempore sine Chri
 sto, alienati à conuersatio
 ne Israel, & hospites tes
 tamentorum, promissionis
 spem non habentes, & si
 ne deo in hoc mundo.
 Nunc autem in Christo le
 su vos, qui aliquando era
 tis longe, facti estis prope
 in sanguine Christi. Ipse D
 enim est pax nostra: qui fe
 cit vtraque vnum & me
 dium parietem macerie
 soluens inimicitias in car
 ne sua: legem mandator
 um decretis, euacuans:
 vt duos condat in semet
 ipso in vnum nouum ho
 minem, faciens pacem: vt
 reconciliet ambos in vno
 corpore, deo: per crucem
 interficiens inimicitias in
 semetipso. Et veniens euā Ro. v. 6
 gelizauit pacem vobis, qui
 lōge fuistis: & pacē iis, qui
 prope: quoniam per ipsum
 habemus accessum ambo
 in vno spiritu, ad patrem.

Πρὸς τοὺς ἑφείτους.

Ἄρα οὖν οὐκέτι ἐσεῖς ξηοὶ καὶ πάριχοι, ἀλλὰ συμπολιῖται τῶν ἁγίων καὶ οἰκῆοι τοῦ θεοῦ, ἐποικοδομηθέντες ἐπὶ τῷ θεμελίῳ τῶν ἀποστόλων καὶ προφητῶν, ὄντος ἀκρογωνιαίου αὐτοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ πᾶσα οἰκοδομὴ συνακερμολογούμενη, αὐξῆσαι εἰς νακὸν ἅγιον ἐν κυρίῳ, ἐν ᾧ καὶ ὑμεῖς συναποικοδομηθεῖτε εἰς κατοικητήριον τοῦ θεοῦ ἐν πνεύματι.

Τούτου χάριν ἐγὼ παῦλος ὁ δέσμιος τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ ὑπὲρ ὑμῶν τῶν ἔθνων. εἴγε ἤκουσατε πλὴν οἰκονομίαν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ, τῆς δοθείσης μοι εἰς ὑμᾶς, ὅτι κατὰ ἀποκάλυψιν ἐγνώρισέ μοι τὸ μυστήριον, καθὼς προέγραψα ἐν ὀλίγῳ, πρὸς ὃ δυνάθε ἐναγινώσκοντες νοῆσαι πλὴν σωτήριόν μου ἐν τῷ μυστηρίῳ τοῦ χριστοῦ, ὃ ἐν ἑτέροις γενεαῖς οὐκ ἐγνώρισθη τοῖς ἡγίοις τῶν ἀνθρώπων, ὃς ἠνῶν ἀπεκαλύφθη τοῖς ἁγίοις ἀποστόλοις αὐτοῦ καὶ προφήταις ἐν πνεύματι. εἶναι τὰ ἔθνη συγκληρονομία, καὶ σύσσωμα, καὶ συμμετοχα τῆς ἐπαγγελίας αὐτοῦ ἐν τῷ χριστῷ, διὰ τοῦ ἀγγελίου, οὗ ἐγενόμην διάκονος κατὰ πλὴν δωρεάν τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ,

editio posterior

iam igitur non estis hospites & incolæ, sed concives sanctorum, ac domestici dei constructi super fundamentum apostolorum ac prophetarum summo angulari lapide ipso Iesu Christo: in quo quæcunq; structura coagmentatur, ea crescit in templum sanctum in domino: in quo & vos coedificamini in habitaculum dei per spiritum.

Huius rei gratia ego Paulus vinc-tus sum Christi Iesu pro vobis gentibus, Si quidem audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in vos, quæ secundum revelationem notum mihi fecit mysterium, quæadmodum ante scripsi paucis, ex quibus potestis legentes intelligere cognitionem meam in mysterio Christi, quod in aliis statibus non innotuit filiis hominum, quæadmodum nunc reuelatum est sanctis apostolis eius & prophetis per spiritum, ut sint gentes cōheredes, & eiusdem corporis, cōsortesq; promissionis eius in Christo, per euangelium, cuius factus sum minister secundum donum gratiæ dei,

Ergo non amplius estis extranei & aduenæ, sed ciues sanctorum & domestici dei, superædificati super fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso sanè summo angulari Iesu Christo, in quo ois ædificatio coaptata crescit in tēplum sanctum in dño, in quo & vos coædificamini in habitaculum dei in spiritu. Huius rei gratia ego Paulus victus sum Christi Iesu, Pro vobis gentibus: audivistis utiq; puinciam dispensationis gratiæ dei, quæ data est mihi ad vos: quæ per revelationem innovit mihi mysterium, quæ admodū paucis ante scripti: quæ legentes, intelligere potestis intelligentiã meã in mysterio Christi. Quæ in aliis generationibus nõ est notum factum filiis hominū, vt nunc revelatū est sanctis aplis eius & prophetis in spiritu, gētes esse coheredes, & cõcorpores, & comparticipes pmissionis eius in Christo per euāgelium, cuius factus sum minister s̄m donū gratiæ dei.

Ergo iam non estis hospites & aduenæ, sed estis ciues sanctorum & domestici dei, superædificati super fundamentum apostolorum & prophetarum, ipso summo angulari lapide Iesu Christo, in quo omnis ædificatio constructa, crescit in tēplum sanctum in dño, in quo & vos coædificamini in habitaculum dei, in spiritu sancto. Cap. III.

Huius rei gratia ego Paulus victus Christi Iesu, p vobis gentibus: si tñ audistis dispensationem gratiæ dei, quæ data est mihi in vobis: quæ s̄m reuelationem notum mihi factum est sacramentum, sicut supra scripsi in breui, put potestis legentes intelligere prudentiam meã in mysterio Christi, quæ aliis generationibus non est agnita filiis hominum, sicuti nunc revelatū est sanctis aplis eius, & prophetis in spū gētes esse coheredes & cõcorporales & cõparticipes pmissionis eius in Christo Iesu p euāgelium, cuius factus sum ego minister s̄m donū gr̄e dei. A

Πρὸς τοὺς Ἐφεσίους.
 τὴν δοθεῖσάν μοι κατὰ τὴν
 ἐνέργειαν τῆς δυνάμεως αὐ-
 τῆς. Ἐμοὶ τῷ ἐλαχιστέρῳ
 πάντων ἁγίων ἐδόθη ἡ χά-
 ρις, αὕτη, ἐν τοῖς ἔθνεσιν
 ἀναγγεῖλαι τὸν οὐνεφινικὸν
 δὸν πλοῦτον τῆς χριστοῦ. καὶ
 φωτίσαι πάντας, τὴς ἡ κοιν-
 ωνία τῆς μυστηρίου τῆς ἀποκε-
 κρυμμένου ἀπὸ τῶν αἰώνων ἐν
 τῷ θεῷ, τῷ τὰ πάντα κτί-
 σαντι διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἵνα
 γνωριθῆ νῦν ταῖς ἀρχαῖς καὶ
 ἐξουσίαις ἐν τοῖς ἐπουρανίοις
 διὰ τῆς ἐκκλησίας, ἡ πολυ-
 ποικιλῶ σοφία τῆς θεοῦ, καὶ
 τὰ πρόθεσιν τῶν αἰώνων, ἣν
 ἐποίησεν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ τῷ
 κυρίῳ ἡμῶν, ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
 παρέκθεσιν καὶ τὴν προσογνω-
 γὴν ἐν πεποιθήσει, τῇ διὰ
 τῆς πίστεως αὐτῆς. διὸ αὐτῶ-
 μοι, μὴ ἐκκαεῖν ἐν ταῖς θλί-
 ψεσί μου ὑπὲρ ὑμῶν, ἢ πε-
 εἰ δόξα ὑμῶν. τούτου χά-
 ριν κάμπτω τὰ γόνατά μου
 πρὸς τὸν πατέρα τῆς κυρίου
 ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, ἐξ οὗ πα-
 σα πατρια ἐν οὐρανόις καὶ
 ἐπιγῆς ὀνομάζεται, ἵνα δώῃ
 ὑμῖν κατὰ τὸν πλοῦτον τῆς δό-
 ξης αὐτῆς, δυνάμει κρα-
 ταιωθῆναι διὰ τῆς πνεύματῶ
 αὐτῆς. ἡς τὸν ἔσω ἄνθρωπον,

editio posterior
 quod datum est mihi ἅμ
 efficaciam potētię illius mi-
 hi minimo oīum sanctorū
 data est grā hęc, vt inter-
 gentes euāgelizē impue-
 stigabiles diuitias Christi:
 & in lucē pferā oībus, q̄ sit
 cōio mysterii, qđ erat ab-
 sconditū à sęculis in deo,
 q̄ vniuersa p̄didit p̄ Iesum
 Christū, vt notū fiat nunc
 principatibus ac ptātibus
 in cōlestibus p̄ ecclesiam,
 vehementer varia sapien-
 tia dei, ἅμ p̄c̄finitionem
 sęculorum, quam fecit in
 Christo Iesu domino nos-
 stro: per quem habemus
 audaciam & aditum cum
 fiducia, quę est per fidem
 illi. Quapropter peto, ne
 deficiatis ob afflictiones
 meas, quas probis vobis
 tolero, quę est gloria ves-
 fra. Huius rei gratia flecto
 genua mea ad patrem do-
 mini nostri Iesu Christi ex
 quo omnis à cōmuni pa-
 tre cognatio in coelis & i
 terra nominatur, vt det
 vobis iuxta diuitias glorię
 suę, vt fortitudine corro-
 boremini per spiritum su-
 um, internum hominem,

Quæ data est mihi s̄m operationem potestatis eius, mihi minimo omnium sanctorum data est gratia hæc, in gentibus euangelizare in inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio mysterii absconditi à sæculis in deo, qui creauit omnia per Iesum Christum, vt nunc nota sit principibus & potestatibus in coelestibus, per ecclesiam multimoda sapientia dei, s̄m prædeterminationem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu domino nostro, in quo habemus ausum & accessum in fiducia, per fidem eius. Quapropter peto, vt non succumbatis in pressuris meis pro vobis, quæ est gloria vestra: huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelis & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ potestate corroborari per spiritum suum, vt in interiori homine

Quæ data est mihi s̄m operationem viri. **Cor. xv.** tatis eius. Mihi enim omnium sanctorum minimo, data est gratia hæc, in gentibus euangelizare in inuestigabiles diuitias Christi, & illuminare omnes, quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à sæculis in deo, qui omnia creauit, vt innotescat principibus, & potestatibus in coelestibus, per ecclesiam, multiformis sapientia dei, s̄m prædeterminationem sæculorum, quam fecit in Christo Iesu dño nostro, in quo habemus fiduciam & accessum in confidentia p̄ fidem eius. Propter quod peto, ne deficiatis in tribulationibus meis pro vobis, quæ est gloria vestra. Huius rei gratia flecto genua mea ad patrem domini nostri Iesu Christi, ex quo omnis paternitas in coelis & in terra nominatur, vt det vobis secundum diuitias gloriæ suæ, virtutem corroborari per spiritum eius in interiori hoie.

Πρὸς τοὺς Ἐφεσίους .

κατοικήσαι τὸν χριστὸν διὰ
τῆς πίσεως ἐν ταῖς καρδίαις
ὑμῶν, ἐν ἀγάπῃ ἐρριζωμέ-
νοι καὶ θεμελιωμένοι, ἵνα
ἐξηχύσητε καταλαβέσθαι συν-
πάσι τοῖς ἁγίοις, τί τὸ πλάτος
καὶ μήκος καὶ βάθος καὶ ὕψος,
γνώσαί τε τὴν ὑπερβάλλον-
σαν τῆς γνώσεως ἀγάπην τοῦ
χριστοῦ, ἵνα πληρωθῆτε εἰς
πάν τὸ πλήρωμα τοῦ θεοῦ.
τῷ δὲ διωκμένῳ ὑπὲρ πάν-
τα πεινῶσαι ὑπὲρ ἕκ περισ-
σοῦ, ὧν αὐτοῦ μέγα ἡ νοῦν
μὲν κατὰ τὴν δυνάμιν τὴν
ἐνεργουμένην ἐν ἡμῖν, αὐτῷ
ἡ δόξα ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἐν
χριστῷ Ἰησοῦ εἰς πάσας τὰς
γενεὰς τοῦ αἰῶνος τῶν αἰῶ-
νων. ἀμήν.

Παρακαλῶ οὖν ὑμᾶς ἕγω
ὁ θεός, ὁ κύριος, ἀξίως
περιπατήσαι τῆς κλήσεως, ἧς
ἐκλήθητε, μετὰ πάσης τα-
πεινοφροσύνης καὶ πραότητος,
μετὰ μακροθυμίας, ἀνεχόμε-
νοι ἀλλήλων ἐν ἀγάπῃ, αὐτοῦ
δράζοντες τηρεῖν τὴν ἐνότητά
τοῦ πνεύματος ἐν τῷ συν-
δήμῳ τῆς ἐκκλησίας. ἐν σώ-
μα καὶ ἐν πνεύματι, καθὼς καὶ
ἐκλήθητε ἐν μιᾷ ἐλπίδι τῆς
κλήσεως ὑμῶν. εἰς κύριον,
μία πίστις, ἐν βάπτισματι.

editio posterior

vt inhabitet Christus per
fidem in cordibus vestris,
fixis in charitate radice,
& fundamento iacto, vt va-
leatis assequi cum omnib⁹
sanctis, quæ sit latitudo, &
longitudo, & profunditas, &
sublimitas, cognoscereq⁹
præminentem cognitio-
nis dilectionem Christi,
vt impleamini in omnem
plenitudinem dei. Ei vero,
qui potest cumulate fa-
cere ultra omnia, quæ per-
timus, aut cogitamus, in
xtra vim agētē in nobis, sit
gloria in ecclesia per Chri-
stum Iesum, in oēs ætates
seculi seculorū. Amen.

Hortor itaq⁹ vos ego vin-
ctus in domino, vtambu-
letis ita vt dignum est vo-
catione, qua vocati estis,
cum omni submissione ac
mansuetudine, cum ani-
mi lenitate, tolerantēs vos
in vicem per charitatē stu-
dentes seruare vnitatē spi-
ritus, per vinculum pacis.
Vnum corpus & vnus spi-
ritus, quæadmodum & vo-
cati estis in vna spe voca-
tionis vestræ. Vnus dñs,
vna fides, vnū baptisma.

Prior

Habitet Christus p̄ fidem in cordibus vestris, vt in dilectione radicati & fundati, valeatis comprehendere cum oibus sanctis, quæ sit latitudo, & longitudo, & pfunditas, & sublimitas, ac cognoscere supeminentem cognitionis Christi dilectionem, vt repleamini oī plenitudine dei. Ei aut̄, qui superpotens est oīa facere superabundantius, q̄ quæ petimus, aut q̄ intelligimus, sm̄ potentiam, quæ operatur in nobis, gloria in ecclesia in Christo Iesu in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

Obsecro igif̄ vos ego vinctus in dño, vt pro dignitate ambuletis vocationis, qua vocati estis cum oī humilitate sensus & mansuetudine, cum longanimitate, vos inuicem supportantes in dilectione, studētes seruare vnitatem spūs in vinculo pacis. Vnū corpus, & vnus spūs sitis, quemadmodū & vocati estis ī vna spe vocatiōis vř: vn⁹ dñs, vna fides, vnū baptisma.

vulgata cap. iiii.

Christum habitare per fidem in cordibus vestris, in charitate radicati & fundati, vt possitis comprehendere cum oibus sanctis, quæ sit altitudo, & longitudo, & sublimitas, & pfundum: scire etiam supeminentem scientiæ charitatem Christi, vt impleamini in oēm plenitudinem dei. Ei aut̄, qui potens est oīa facere superabundanter q̄ petimus, aut intelligimus, sm̄ virtutem, quæ operatur in nobis, ipsi gloria in ecclesia, & in Christo Iesu, in omnes generationes sæculi sæculorum. Amen.

Caput. IIII.

Obsecro itaq; vos ego vinctus in dño, vt digne ambuletis vocatione, qua vocati estis, cum omni humilitate & mansuetudine, cum patientia, supportantes inuicem in charitate, solliciti seruare vnitatem spiritus, in vinculo pacis. Vnum corpus, & vnus spiritus, sicut vocati estis in vna spe vocatiōis vř. Vnus dominus, vnum baptisma.

D

A
1. Cor. ij. d

Ro. xii. e
1. Cor. xij. b

Προστούς Εφεσίους.

ὡς θεὸς καὶ πατὴρ πάντων, ὁ ἐπὶ πάντων καὶ διὰ πάντων, καὶ ἐν πάντων ὑμῖν. Ἐνὶ δὲ ἐκείνῃ ἡμῶν ἐδόθη ἡ χάρις κατὰ τὸ μέτρον τῆς δωρεᾶς τοῦ χριστοῦ. διὸ λέγει. ἀναβὰς εἰς ὑψίστον ἠχηκλώτασεν αἰχμηλοσύνην, καὶ ἔδωκε δόματα τοῖς ἀνθρώποις. τὸ δὲ ἀνέβη, τί ἐστίν, εἰ μὴ ὅτι καὶ κατέβη πρῶτον εἰς τὰ κατώτερα μέρη τῆς γῆς; ὁ καταβὰς αὐτὸς ἐστίν, καὶ ὁ ἀναβὰς ὑπεράνω πάντων τῶν οὐρανῶν, ἵνα πληρώσῃ τὰ πάντα. καὶ αὐτὸς τὸς ἔδωκε, τοὺς μὲν ἀποστόλους, τοὺς δὲ προφήτας, τοὺς δὲ ἀγγελισκούς, τοὺς δὲ ποιμένους καὶ διδασκάλους, πρὸς τὴν κατασκευὴν τῶν ἁγίων εἰς ἔργον διακομίας, εἰς οἰκοδομὴν τοῦ σώματος τοῦ χριστοῦ, μέχρι καταντήσωμεν οἱ πάντες εἰς τὴν ἐνότητα τῆς πίστεως, καὶ τῆς ἐπιγνωσεως τοῦ ἡσίου τοῦ θεοῦ, εἰς ἀνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ χριστοῦ, ἵνα μηκέτι ὡμεν νήπιοι κλυδωνιζόμενοι καὶ περιφερόμενοι παντὶ αἰέματι τῆς διδασκαλίας,

editio posterior

vnus deus & pater oium, qui est super omnia, & per omnia, & in omnibus vobis. Verum vnicuique nra data est gratia iuxta mensuram donationis Christi. Quapropter dicit: Cū ascēdit in altum, captiuam duxit captiuitatem, & dedit dona hominibus. Ceterum illud ascendit quid est nisi quod etiam descēderat prius in infimas partes terrę? Qui descendit, idem ille est, qui etiā ascendit supra omnes coelos, vt impletet omnia. Et idem dedit, alios quidem apostolos, alios vero prophetas, alios autem euangelistas, alios autem pastores ac doctores, ad instaurationem sanctorum in opus administrationis, in ædificationem corporis Christi, donec perueniamus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii dei, in virum perfectum, in mensuram ætatis plene adultæ Christi, vt non amplius simus pueri, qui fluctuamus & circumferamur quouis vento doctrinæ;

Vnus deus & pater omni-
 um, qui super omnes est,
 & per omnes, & in omni-
 bus nobis. Vnicuique autem
 nostrum data est gratia,
 secundum mensuram donationis
 Christi. Quapropter dicit.
 Ascendens in altum capti-
 uauit captiuitatem, & de-
 dit dona hominibus. Quod
 autem ascendit: quid hoc
 est, nisi quia & descendit pri-
 mum in inferiores partes
 terrae? Qui descendit, ille
 est, qui & ascendit super
 omnes caelos, ut impleat
 omnia. Et ipse dedit quos-
 dam quidem apostolos,
 quosdam autem prophe-
 tas, hos vero euangelistas,
 illos porro pastores & do-
 ctiores ad consumationem
 sanctorum in opus mini-
 sterii, ad aedificationem
 corporis Christi, donec
 concurramus omnes in
 unitate fidei & cognitio-
 nis filii dei, in virum
 perfectum, in mensura
 aetatis plenitudinis Chri-
 sti, ut non amplius si-
 mus paruuli fluctuan-
 tes, & qui circumfere-
 mur omni vento doctrine

Vnus deus & pater omni-
 um, qui sup omnes, & per
 omnia, & in omnibus no-
 bis. Vnicuique autem nostrum
 data est gratia secundum mensu-
 ram donationis Christi.
 Propter quod dicit. Ascen-
 dens in altum, captiuam
 duxit captiuitatem, dedit
 dona hominibus. Quod
 autem ascendit, quid est,
 nisi quia & descendit pri-
 mum in inferiores par-
 tes terrae? Qui descen-
 dit, ipse est & qui ascen-
 dit supra omnes caelos,
 ut impleat omnia. Et
 ipse dedit quosdam qui-
 dem apostolos, quosdam
 autem prophetas, alios
 vero euangelistas, alios
 autem pastores, & do-
 ctiores, ad consumatio-
 nem sanctorum, in opus mi-
 nisterii, in aedificationem
 corporis Christi, donec oc-
 curramus omnes in unita-
 tem fidei, & agnitionis fi-
 lii dei, in virum perfectum,
 in mensuram aetatis ple-
 nitudinis Christi, ut iam
 non simus paruuli, flu-
 ctuantes, & circumfere-
 mur omni vento doctrine

Mala. ij. b
 Ro. xij. a
 i. Cor. xij. b
 ij. Cor. x. d
 Psal. lxxvj. d

C
 i. Cor. xij. d

Πρὸς τοὺς Ἐφεσίους .

ἐν τῇ κυβείᾳ τῶν ἀνθρώπων,
ἐν πανουργίᾳ πρὸς τὴν με-
θοδείαν τῆς πλάνης . ἀλλ'
διδόντες δὲ ἐν ἀγάπῃ, αὐξή-
σωμεν εἰς αὐτὸν τὰ πάν-
τα , ὅς ἐστιν ἡ κεφαλὴ , ὁ
χριστὸς , ἐξ οὗ πᾶν τὸ σῶμα
συναρμολογούμενον , καὶ συμ-
βιβασζόμενον διὰ πάσης ἀφῆς
τῆς ἐπιχορηγίας , κατ' ἐνεργίαν
ἐν μέτρῳ ἑνὸς ἑκάστου μέρους,
τὴν αὐξήσιν τῆς σαώματος ποιῶ-
νται , εἰς οἰκοδομὴν ἑαυτῶν ἐν
ἀγάπῃ . Τοῦτο ὁμῶς λέγω
καὶ μαρτύρομαι ἐν κυρίῳ, μὴ
ἕτι ὑμᾶς περιπατεῖν, καθὼς
καὶ τὰ λοιπὰ ἔθνη περιπα-
τεῖ ἐν ματαιότητι τῆς νοῦς αὐ-
τῶν , ἐσκοπισμένοι τῇ δια-
βολῇ , ὄντες ἀπυλλοτριωμένοι
τῆς ζωῆς τοῦ θεοῦ , διὰ τὴν
ἀγνοίαν τὴν οὐσάν ἐν αὐτοῖς,
διὰ τὴν πώρωσιν τῆς καρ-
δίας αὐτῶν , οἵ τινες ἀπυ-
γκότες , ἑαυτοὺς παρέδωκαν
τῇ ἀσελείᾳ, εἰς ἐργασίαν ἁκα-
θαρσίας πάσης ἐν πλεονεξίᾳ .
ὑμεῖς δὲ οὐχ οὕτως ἐμάθετε τὸν
χριστὸν , εἴ γε αὐτὸν ἠκούσα-
τε , καὶ ἐν αὐτῷ ἐδιδάχθη-
τε , καθὼς ἐστὶν ἀλήθεια ἐν τῷ
Ἰησοῦ , ἀποθέσθαι ὑμᾶς καὶ
τὰ τὴν προτέραν ἀναστρο-
φὴν τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον

editio posterior

Per versutiā hominū , per
astutiā, qua nos adoriunt,
vt imponant nobis: sed ve-
ritatem sectantes in chari-
tate, adoleſcamus in illū p-
oia, qui est caput , nempe
Christus: in quo totū cor-
pus si coagmentet, & com-
pingat p oem cōmissurā
submistrationis, iuxta actū
in mensura, vniuscuiusq;
partis, in incrementū corporis
facit, in edificationē sibi
ipsis per charitatem . Hoc
itaq; dico, & testor per do-
minū, ne posthac ambule-
tis, quē admodū & reliquę
gentes ambulāt in vanita-
te mentis suę, dū mentem
hñt obtenebratam, abalie-
nati à vita dei, ppter igno-
rantiam, quę est in illis, &
excęcationē cordis eorū,
q posteaq; puenerunt eo,
vt dolere desierint, semet-
ipſos dediderunt lasciuie,
ad patrandū imunditiam
oem cū auuiditate. Vos autē
non sic didicistis Christū:
siquide; illū audistis, & in
eo docti fuistis, quē admo-
dum est veritas in Iesu de-
ponere iuxta priorem con-
uersationē veterē hoīem,

In nequitiā hominū, in astutiā ad insidias erroris: veritatem autem sectātes, in dilectione augeamus omnia, in eo, qui caput est Christus. Ex quo omne corpus coalescit, & conspiciat per omnem iuncturam subministratiōnis sibi functionem in mensura vniuscuiusq; partis, augmentum faciens, ad edificatiōnem sui ipsius in dilectione. Hoc igitur dico & testor in domino, non amplius vobis esse ambulandum, quem admodum & ceterę gentes ambulant in vanitate mentis suę, obtenebratę intelligentiā, vt quę sunt alienę factę à vita dei propter ignorantiam, quę est in eis, ob obstinationem cordis earū, quę nil potest seipsas tradiderunt impudicitię, in operatione omnis immunditię in abundantia: vos autē non hoc pacto didicistis Christum: eum vtiq; audistis: & in eo edocti estis, vt est veritas in Iesu, vobis deponendum esse prioris conuersationis veterem hominem.

in nequitia hominum, in astutiā ad circūuersionē erroris: veritatem autem facientes in charitate, crescimus in illo per omnia, quod est caput Christus: ex quo totum corpus compactū, & connexum per omnem iuncturam subministratiōnis, secundum operationē in mēsuram vniuscuiusq; membri, augmentum corporis facit in ædificatiōne sui in charitate. Hoc igitur E dico & testificor in domino: vt iam non ambuletis sicut & gentes ambulāt in vanitate sensus sui, tenebris obscuratum habentes intellectum, alienati à vita dei per ignorantiam, quę est in illis propter cęcitātē cordis ipsorum. qui desperantes, semetipsos tradiderunt impudicitię, in operationem immunditię omnis, in auaritiā. Vos autem non ita didicistis Christum; si tamen illum audistis, & in ipso edocti estis, sicut est veritas in Iesu deponere vos secundum pristinā conuersationem veterem hominem, Col. iij. b

Πρὸς τοὺς Ἐφεσίους.

τὸν φθηρεύμενον κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τῆς ἀπάτης, ἀναγενοῦσθαι δὲ τῷ πνεύματι τῷ τοῦ ὑμῶν, καὶ ἐνδύσεσθαι τὸν κωνδὸν ἄνθρωπον, τὸν κατὰ θεὸν κτισθέντα ἐν δυνάμει καὶ σοφίᾳ, καὶ ὁσιότητι τῆς κληθείας. Ἥθ' ἀποδέμενοι τὸ ψῆφόν, λαλεῖτε ἀληθῶς ἕκαστος μετὰ τὸ πλησίον αὐτοῦ, ὅτι ἔσμεν ἀλλήλων μέλη. ὀργίσατε, καὶ μὴ ἁμαρτάνετε, ὃ ἢ ἢ μὴ ἐπιθνήτω ἐπὶ τῷ παροργισμῷ ὑμῶν, μήτε δίδετε τόπον τῷ διαβόλῳ. ὃ κλέπτων μὴ κλέπτετω, μάλλον δὲ κοπάτω ἐργαζόμενος τὸ ἀγαθὸν ταῖς χερσίν, ἵνα ἔχη μεταδιδόναι τῷ χρείαν ἔχοντι. Πᾶς λόγος σαφής πρὸς ἕκ τῶν ἰσχυρῶν ὑμῶν μὴ ἐκπορεύσθω, ἀλλ' ἡπίως ἀγαθὸς πρὸς οἰκοδομὴν τῆς χρείας, ἵνα δῶ χάριν τοῖς ἀκούουσιν. καὶ μὴ λυπεῖτε τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῷ θεοῦ, ὃ ᾧ ἔσφραγίσθητε εἰς ἡμέραν ἀπολυτρώσεως.

Πᾶσα πικρία, καὶ θυμὸς, καὶ ὄργη, καὶ κραυγὴ, καὶ βλασφημία ἀρδύτω ἀφ' ὑμῶν σὺ πάση κακίᾳ. γίνεσθε δὲ ὡς ἀλλήλους χριστοί,

editio posterior

qui corrumpitur iuxta erroris cupiditatis erroris: renouari vero spiritu mentis vestrae, & induere nouum hominem, qui iuxta deum conditus est per iustitiam, & sanctitatem veritatis. Quapropter deposito mendacio, loquamini veritatem quisque proximo suo, quoniam firmus inuicem membra. Ira seimini & non peccetis: sol ne occidat super iram vestram, neque detis locum calumniatori. Qui furabatur, non amplius furetur, magis autem laboret operando manibus, quod bonum est, ut possit impar fieri ei, qui opus habuerit. Omnis sermo spurcus ex ore vestro non procedat: sed si quis est bonus ad edificationem, quoties opus est, ut det gratiam audientibus: & ne contristetis spiritum sanctum dei, per quem obfignati estis in diem redemptionis. Omnis amarulentia & tumor, & ira, & vociferatio, & maledictio tollat à vobis cum omni malitia. Sitis autem inuicem alius in alium comes

Qui corrumpitur secundum
 dum concupiscentiarum
 flecebras, vt & renouetur
 mini spiritu mentis vestre,
 & induamini nouum ho-
 minem, qui secundum deum crea-
 tus est in iustitia & sanctita-
 tis veritate. Propter quod
 deponentes falsitatem, lo-
 quimini veritatem vnus-
 quisque cum proximo suo,
 quia sumus inuicem mem-
 bra. Irascimini, & nolite
 peccare. Sol non occidat
 super iracundiam vestram.
 Nolite locum dare diabo-
 lo. Qui furabatur, non am-
 plius furetur, sed potius la-
 boret, operans manibus
 suis bonum, vt habeat,
 quod contribuere possit
 indigentiam patienti. Om-
 nis sermo marcidus ex
 ore vestro non prodeat:
 sed si quis bonus est ad æ-
 dificationis vtilitatem, vt
 det gratiam audientibus:
 & nolite contristare spiri-
 tum sanctum dei, in quo si-
 gnati estis, in die redemptio-
 nis: ois amaritudo & furor
 & ira & clamor & blasphe-
 mia tollat a vobis cum ois vi-
 tio: estote autem inuicem dulces.

qui corrumpitur secundum
 desideria erroris. Renouetur
 mini autem spiritu mentis
 vestre: & induite nouum ho-
 minem qui secundum deum
 creatus est in iustitia, & san-
 ctitate veritatis. Propter
 quod deponentes menda-
 tium, loquimini veritatem
 vnusquisque cum proximo
 suo: quoniam sumus inuicem
 membra. Irascimini
 & nolite peccare. Sol non
 occidat super iracundiam
 vestram. Nolite locum da-
 re diabolo. Qui furabatur,
 iam non furetur: magis au-
 tem laboret, operando ma-
 nibus suis, quod bonum
 est, vt habeat vnde tri-
 buat necessitatem patienti.
 Omnis sermo malus ex
 ore vestro non procedat:
 sed si quis bonus est ad ædi-
 ficationem fidei, vt det gra-
 tiam audientibus. Et nolite
 contristare spiritum sanctum
 dei, in quo signati estis in
 die redemptionis. Omnis
 amaritudo, & ira, & indignatio,
 & clamor, & blasphe-
 mia, tollatur a vobis cum
 omni malitia. Estote
 autem inuicem benigni;

Ro. vi.
 Colo. iij.
 Heb. xij.
 i. Pet. ij.
 G. iij.
 Zachar. viij. c
 Psal. iij.
 Iacob. iij.

Πρὸς τοὺς Ἐφείους.

ἡ ἀπλαγχοί, χαρίζομενοι ἑαυ-
τοῖς, καθὼς καὶ ὁ θεὸς ἐν Χρῆ-
στῷ ἔχαρίσατο ὑμῖν.

Τίτες, δευὸν μιμηθεὶς τοῦ θεοῦ,
ὡς τέκνα ἀγαπητὰ, καὶ
περιπατεῖτε ἐν ἀγάπῃ, καθὼς
καὶ ὁ Χριστὸς ἡγάπη-
σεν ἡμᾶς καὶ παρέδωκεν ἑ-
αυτὸν ὑπὲρ ἡμῶν προσηρῶν
καὶ θυσίαν τοῦ θεοῦ εἰς ὄσμιον
ἀρωματίας. παρὼν δὲ καὶ πῶ-
σα ἀκαθαρσία, ἢ πλεονε-
ξία, μηδὲ ὀνομαζέσθω ἐν ὑμῖν,
καθὼς πρέπει ἀγίως, καὶ
ἀισχροῦτος, καὶ μαρολογία,
ἢ ἀτραπλία, τὰ οὐκ ἐν ἡ-
κοντα, ἀλλὰ μάλλον ἀχα-
ρίστια. τοῦτο γὰρ ἐστὶν γινώσκου-
τες, ὅτι πᾶς πόρεος, ἢ ἀε-
κείδματος, ἢ πλεονέκτης, ὅς
ἔστιν ἀδωλολάτρης, οὐκ ἔχει
κληρονομίαν ἐν τῇ βασιλείᾳ
τοῦ χριστοῦ καὶ θεοῦ. μηδὲν ὑ-
μᾶς ἀπατάτω κενὸς λόγος.
ὁμοῦ ταῦτα μὲν ἔρχεται ἡ ὄρα-
σις τοῦ θεοῦ ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς
ἀπειθείας. μὴ ὁμοῦ γίνεσθε συμ-
μέτοχοι αὐτῶν. ἢ τε γὰρ ποτε
σκοτός, νῦν δὲ φῶς ἐν κυρίῳ.
ὡς τέκνα φωτὸς περιπατεῖτε, ὅ-
πως καρπὸς τοῦ πνεύματος ἐν πά-
σῃ ἀγαθωσίᾳ καὶ δικαιοσύ-
νῃ καὶ ἀληθείᾳ, ἀκριμαζόντες,
τί ἔστιν ἀρέσων τοῦ κυρίου.

editio posterior

miseriordes, largiētes vo-
bis inuicem, quēadmodū
& deus per Christum lar-
gitus est vobis.

Sitis igitur imitatores dei
tanq̄ filii dilecti, & ambule-
tis in dilectiōe quēadmo-
dū & Chrs dilexit nos, &
tradidit semetipm p̄ nob̄,
oblationē ac victimā deo
in odorē bonę fragrantię.
Ceterū scortatio, & ois im-
munditia, aut auaritia, ne
noies qdē inter vos, sicut
decet scōs: aut obscenitas,
aut stultilogū, aut vrbani-
tas, q̄ nō conveniunt, sed ma-
gis ḡtarū actio. Nā hoc sci-
tis, qd ois scortator, aut im-
mundus, aut auarus, q̄ est si-
mulachrorū cultor, nō hēt
hæreditatē in regno Chri-
sti & dei. Ne quisquā vos de-
cipiat inanibus s̄monib̄.
Propter hæc enim venire
solet ira dei ī filios inobe-
dientes. Ne sitis igitur con-
sortes illorū. Eratis. n. quō-
dam tenebræ, nūc aut̄ lux
in dño: vt filii lucis ambu-
late. (nam fructus spūs fi-
tus est in omni bonitate, &
iustitia, & veritate) pbātes
qd sit acceptum domino:

Misericordes, condonantes vobis inuicem, quemadmodum & deus in Christo condonauit vobis.

Estote igitur imitatores dei, tanquam filii dilecti, & ambulante in dilectione, ut & Christus dilexit nos, & obtulit seipsum pro nobis oblationem & hostiam deo, in suauitatem odoris. Fornicatio autem & omnis immunditia, aut auaritia, ne quod de nomine in vobis, quemadmodum decet sanctis, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut facetiæ, quæ nequaquam sunt decetæ, sed potius gratiosus sermo. Hoc enim cognoscite, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, qui est idolatra. id est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & dei. Nemo vos seducat vanis sermonibus. Nam propter hæc venit ira dei in filios dissidentiae. Nolite igitur participes eorum fieri: eratis enim aliquando tenebræ, at nunc lux in domino, tanquam filii lucis ambulate. Nam fructus spiritus est in omni bonitate & iustitia & veritate: probate, quid beneplacitum est deo.

misericordes: donantes in uicem sicut & deus in Christo donauit vobis. Cap. V. Estote ergo imitatores dei, sicut filii charissimi, & ambulate in dilectione, sicut & Christus dilexit nos, & tradidit semetipsum pro nobis oblationem & hostiam deo in odorem suauitatis. Fornicatio autem, & omnis immunditia, aut auaritia: nec noietur in vobis, sicut decet sanctos, aut turpitudine, aut stultiloquium, aut scurrilitas, quæ ad rem non pertinet, sed magis gratiarum actio. Hoc enim scitote intelligentes, quod omnis fornicator, aut immundus, aut auarus, quod est idolorum seruitus, non habet hereditatem in regno Christi & Dei. Nemo vos seducat inanibus verbis. propter hæc enim venit ira dei in filios dissidentiae. Nolite ergo effici participes eorum. Eratis. n. aliquando tenebræ, nunc autem lux in domino. Ut filii lucis ambulate. (Fructus enim lucis est in omni bonitate, & iustitia, & veritate, probate quid sit beneplacitum deo.)

· Πρὸς τοὺς Εφεσίους .

καὶ μὴ συγκοινωνοῖτε τοῖς ἔργοις τῶν ἀκαθάρτων τῶν σκότους, μάλλον δὲ καὶ ἐλέγχετε· τὰ γὰρ κρυφῆ γινόμενα ὑπὸ αὐτῶν, αἰχρὸν ἔσι καὶ λέγαν· τὰ δὲ πάντα ταῦτα ἐλεγχόμενα ὑπὸ τῆς φωτὸς φανεροῦνται· πάντα γὰρ τὸ φανερούμενον, φῶς ἔστι· διὸ λέγει, ἔγειρε ὁ καθάριον, καὶ ἀνάστα ἐκ τῶν νεκρῶν, καὶ ἐπιφάνησιν ὁ χριστός· βλέπετε οὖν πῶς ἀκριβῶς περιπατεῖτε, μὴ ὡς ἄσφοι, ἀλλὰ ὡς σοφοί, ἐξαγορεύομενοι τὸν καιρὸν, ὅτι αἱ ἡμέραι πονηραὶ εἰσι· διὰ τὸ το μὴ γίνεσθε ἄφρονες, ἀλλὰ συνειστέτε, τί τὸ θέλημα τοῦ κυρίου· καὶ μὴ μεθύσκεσθε οἴνω, ἐν ᾧ ἐστὶν ἀσωτία, ἀλλὰ πληροῦσθε ἐν πνεύματι, λαλοῦντες ἑαυτοῖς ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις, καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς, ἀδοντες καὶ ψάλλοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ, ἀψαλλοῦντες πάντοτε ὑπὲρ πάντων, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ τῷ θεῷ καὶ πατρὶ, ὑποτασσόμενοι ἀλλήλοις ἐν φόβῳ θεοῦ· ὡς γυναικες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν ὑποτάσσεται, ὡς τῷ κυρίῳ, ὅτι ἀνήρ ἔστι κεφαλὴ τῆς γυναικός,

editio posterior

& ne cōmerciū hūeritis cū opib⁹ insugiferis tenebra rī, qm̄ ea potius ēt arguite· Nā q̄ secreto sunt ab istis, turpe est vel dicere· Sed omnia dum produntur à luce, manifesta fiunt· Nam q̄cqd̄ manifestū reddat, lumen est· Quapropter dicit: Expergiscere, qui dormis, & surge à mortuis, & illucescet tibi Christus· Videte igitur quomodo circūspecte ambuletis, nō vt insipientes, sed vt sapientes, redimentes occasionē, qd̄ dies mali sint· Propterea ne sitis imprudentes, sed intelligentes, quæ sit volūtas domini· Et ne inebriemini vino, in quo luxus ē: sed impleamini spiritu, loquentes vobismetipsis per psalmos, & hymnos, & cāntiones spirituales, canentes ac psallentes in corde vestro domino, gr̄as agentes semper de oībus in nomine dñi n̄ri Iesu Christi, deo & p̄ri, subditi vicissim alius alii cum timore dei· Vxores propriis viris subditæ sitis, veluti dño, quoniam vir est caput vxoris·

Et nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarum, at potius autē redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, verecundum est & dicere: oia autē quæ redarguuntur, à luce manifestantur: nam omne quod manifestatur, lux est. Quapropter dicit. Surge, qui dormis, & resurge ex mortuis, & illuminabit te Christus. Videte quomodo accurate ambuletis, nō vt insipientes, sed vt sapientes: emite tempus, quā dies mali sunt. Quapropter nolite fieri imprudentes, sed intelligentes, quæ voluntas sit dei: & nolite inebriari vino, in quo est insalubritas: sed replemini in spiritu, loquentes vobis ipsis in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino, gratias agentes semper pro oibus, in nomine dñi nostri Iesu Christi deo & patri, subditi inuicem in timore Christi. Vxores propriis viris subiectæ estote, tāquam dño, quia vir est caput vxoris.

& nolite cōmunicare operibus infructuosis tenebrarū, magis autē redarguite. Quæ enim in occulto fiunt ab ipsis, turpe est & dicere. Oia autē, quæ arguuntur, à lumine manifestantur. oē enim, quod manifestatur, lumen est. Propter quod dicit, Surge qui dormis, & exurge à mortuis, & illuminabit te Christus. Videte itaq; fratres quomodo caute ambuletis, non quasi insipientes, sed vt sapientes: redimetes tempus, quā dies mali sunt. Propterea nolite fieri imprudentes: sed intelligentes, quæ sit voluntas dei. Et nolite inebriari vino, in quo est luxuria, sed implemini spiritu sancto, loquentes vobismet ipsis: in psalmis, & hymnis, & canticis spiritualibus: cantantes, & psallentes in cordibus vestris dño: grās agētes semper pro oibus in nomine dñi nostri Iesu Christi deo & p̄ri. Subditi inuicem in timore Christi. Mulieres viris suis subditæ sint, sicut domino: quoniam vir caput est mulieris,

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

ὡς καὶ ὁ χριστὸς κεφαλὴ τῆς
ἐκκλησίας, καὶ αὐτὸς ἔστι σω
τῆρ τῷ σώματος. ἀλλ' ὡσπερ
ἡ ἐκκλησία ὑποτάσσεται τῷ
Χριστῷ, οὕτως καὶ αὐτὴ γυ
νάκες τοῖς ἰδίοις ἀνδράσι
ὡ παντί. Οἱ ἄνδρες ἀγα
πᾶτε τὰς γυναικας ἑαυτῶν,
καθὼς καὶ ὁ χριστὸς ἠγά
πησε τὴν ἐκκλησίαν, καὶ ἑαυ
τὸν παρέδωκεν ὑπὲρ αὐτῆς,
ἵνα αὐτὴν ἀγιάσῃ, καθα
ρίσας τῷ λουτρῷ τοῦ ὕδατος
ἐν ῥήματι, ἵνα παραστήσῃ αὐ
τῷ ἑαυτῷ ἕνδοξον, τὴν ἐκ
κλησίαν, μὴ ἔχουσαν αυ
λον, ἢ ῥυτίδα, ἢ τι τῶν
τοιούτων, ἀλλ' ἵνα ἡ ἀγία,
καὶ ἀμωμῆ. οὕτως ὀφεί
λουσιν οἱ ἄνδρες ἀγαπᾶν τὰς
ἑαυτῶν γυναικας, ὡς τὰ
ἑαυτῶν σώματα. ὁ ἀγαπᾶν
τὴν ἑαυτοῦ γυναικα, ἑαυτὸν
ἀγαπᾷ. οὐδέ τις γὰρ ποτε τὴν
ἑαυτοῦ σάρκα ἐμίσησεν, ἀλλ'
ἐκτρέφει καὶ θάλπει αὐτὴν,
καθὼς καὶ ὁ κύριος τὴν ἐκ
κλησίαν. ὅτι μέλη ἐσμὲν τοῦ
σώματός αὐτοῦ, ἐκ τῆς σαρκ
ὸς αὐτοῦ, καὶ ἐκ τῶν ὀστέων
αὐτοῦ. ἐν τῷ τούτῳ καταλεί
ψει ἄνθρωπος τὸν πατέρα καὶ
τὴν μητέρα, καὶ προσκολληθή
σεται πρὸς τὴν γυναικα αὐτοῦ,

editio posterior

quemadmodum & Christus
est caput ecclesiæ: & idem
est qui salutem dat corpo
ri. Itaque quemadmodum
ecclesia subdita est Chri
sto, sic & vxores suis viris
subditæ sint in omnibus.
Viri, diligite vxores ve
stras, sicut & Christus di
lexit ecclesiam, & semet
ipsum exposuit pro ea, vt
illam sanctificaret, munda
tam lauacro aqua per ver
bum, vt adhereret eam si
bi ipsi gloriosam, eccle
siam non habentem ma
culam, aut rugam, aut
quicquam eiusmodi: sed
vt esset sancta & irrepre
hensibilis. Sed debent vi
ri diligere suas vxores,
vt sua ipsorum corpora.
Qui diligit suam vxorem,
seipsum diligit. Nullus
enim vnquam suam ipsi
us carnem odio habuit,
immo enutrit, ac fouet eam,
sicut & dominus ecclesiã.
Quoniam membra sumus
corporis eiusdem, ex carne
eius, & ex ossibus eius.
Huius rei gratia relinquet
homo patrem ac matrem,
& adiungetur vxori suæ:

Vt & Christus caput ecclesie, & ipse est saluator corporis. Quoadmodum igitur ecclesia subditur Christo: hunc in modum & vxores propriis viris in re omni. Viri diligite vxores vestras, quemadmodum & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum obtulit pro ea, vt eam sanctificaret, purificans lauacro aquae in verbo, vt constitueret eam sibi ipsi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut quicquam huiusmodi: sed vt sancta sit & immaculata, hunc in modum debent viri suas vxores diligere tanquam sua corpora. Qui diligit suam vxorem, seipsum diligit. Nullus enim vnquam suam carnem odio habuit, sed nutrit & fouet eam, quemadmodum & dominus ecclesiam: quia membra sumus corporis eius, ex carne eius & ex ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem suum & matrem, & adheret vxori suae.

Sicut Christus caput est ecclesie, ipse Saluator corporis eius. Sed sicut subiecta est Christo, ita & mulieres viris suis in omnibus. Viri diligite vxores vestras, sicut & Christus dilexit ecclesiam, & seipsum tradidit pro ea, vt illam sanctificaret, mundans eam lauacro aquae, in verbo vitae, vt exhiberet ipse sibi gloriosam ecclesiam, non habentem maculam, aut rugam, aut aliquid huiusmodi: sed vt sit sancta & immaculata. Ita & viri debent diligere vxores suas, vt corpora sua. Qui suam vxorem diligit, seipsum diligit. Nemo enim vnquam carnem suam odio habuit: sed nutrit, & fouet eam, sicut & Christus ecclesiam, quia membra sumus corporis eius, de carne eius, & de ossibus eius. Propter hoc relinquet homo patrem, & matrem suam, & adheret vxori suae.

E
i. Cor. ij. a
Colo. iii. c
i. Pe. ij. c
Colo. ij. c

F
G
Mat. xix.
Gene. ii. d

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

καὶ ἔσονται οἱ δύο εἰς σάρκα
καὶ μίαν . Τὸ μυστήριον τοῦ
το μέγα ἔστιν , ἐγὼ δὲ λέγω
εἰς Χριστὸν , καὶ εἰς τὴν ἐκ-
κλησίαν . πλὴν καὶ ὑμεῖς οἱ
καθ' ἑνὸς , ἕκαστος τὴν ἑαυτοῦ
γυναικίκα ὄντως ἀγαπάτω , ὡς
ἑαυτόν . ἡ δὲ γυνὴ , ἵνα φο-
βῆται τὸν ἄνδρα .

Τὰ τέκνα ὑπακούετε τοῖς
γονᾶσι ὑμῶν ἐν κυρίῳ , τῶν
το γὰρ ἐστὶ δίκαιον . τίμα τὸν
πατέρα σου καὶ τὴν μη-
τέρα , ἥ τις ἐστὶν ἐντολὴ πρώτη
ἐν ἐπαγγελίᾳ , ἵνα ἄσπι γί-
νηται , καὶ ἔσθι μακροχρόνιος
ἐπὶ τῆς γῆς . Οἱ πατέρες,
μὴ παροργίζετε τὰ τέκνα ὑ-
μῶν , ἀλλ' ἐκτρέφετε αὐτὰ
ἐν παιδείᾳ καὶ νοουθεσίᾳ κυ-
ρίου . οἱ δούλοι ὑπακούετε
τοῖς κυρίοις κατὰ σάρκα , με-
τὰ φόβου καὶ τρόμου ἐν ἀπλό-
τητι τῆς καρδίας ὑμῶν , ὡς τῷ
χριστῷ , μὴ κατ' ὀφθαλμοῦ
λαοῦ ὡς ἀνθρώποι παρρητικοί ,
ἀλλ' ὡς δούλοι τοῦ χριστοῦ ,
ποιουῦντες τὸ θέλημα τοῦ θεοῦ ἐκ
ψυχῆς , μετ' ἀνοίας . δου-
λαῖοντες τῷ κυρίῳ , καὶ οὐκ ἀν-
θρώποις . εἰδότες , ὅτι ὁ ἅν-
θρωπος ποιεῖ τὸ ἀγαθόν , τὸ
το κομιᾶται παρὰ τοῦ κυρίου ,
εἴτε δούλος , εἴτε ἐλεύθερος .

editio posterior
atq; è duobus fiet vna ca-
10. Mysterium hoc magnū
est , verum ego loquor de
Christo & de eccl'a. Quā-
quā & vos singulatim hoc
præstate , vt suam quisq;
uxorem diligit tanquam
seipsum: vxor autem vt re-
ueretur virum.

Filii, obedite parentib' ve-
stris in dño, nā, id est iustū.
Honora patrē tuum, & ma-
trem, quod est præceptum
primum in promissione,
vt bene tibi sit, & sis lon-
gæuus in terra. Patres, ne
prouocetis ad iram libe-
ros vestros: sed educetis
eos per eruditionē, & cor-
reptionem dñi. Serui,
obedite iis, q; domini sunt
iuxta carnem, cum timore,
ac tremore, cum simplicita-
te cordis vestri, tanq̄ Chri-
sto: nō ad oculū seruiētes,
velut hoibus placere stu-
dentes, sed tanq̄ serui Chri-
sti, faciētes, quæ vult deus,
ex animo, cū beneuolētia,
seruiētes dño, & non hoī-
bus: illud sciētes, qd vnus
quisq; quod fecerit boni,
hoc reportabit à deo, siue
seruus fuerit, siue liber.

Et erūt duo in carne vna: hoc myſterium magnum eſt: ego autē dico in Chriſto & eccleſia : attamen & veſtrum ad vnum vſq; ſic ſuam quiſq; diligat vxorem tanq̄ ſeipſum, ita vt & vxor reuereatur viq̄.

Filii obedite parētibus veſtris in domino, nam hoc iuſtum eſt. Honora patrem tuum & matrem, quod eſt mandatum primum in p̄miſſione, vt bene tibi ſit, & ſis longæuus ſuper terram. Et patres nolite ad iram prouocare filios veſtros: ſed educate ipſos in diſciplina & admonitione dñi. Serui obedite dominiſ carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, tanq̄ Chriſto: non ad oculum ſeruitio, vt hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti facientes voluntatem dei, ex animo cum beneuolentia ſeruientes tanq̄ domino, & non hominibus, id non ignorantes, q̄ quodcunq; quiſque fecerit bonum, hoc referet à domino, ſiue ſeruus ſit, ſiue liber.

Et erūt duo in carne vna. *Mat. xix. a*
Sacramētum hoc magnū *Mar. x. a*
eſt: ego autē dico in Chriſto & in eccleſia. *i. Cor. vi. d*
Verumtūc
& vos ſinguli: vnusquiſq; vxorem ſuā ſicut ſeipſum diligat: vxor autē timeat virum ſuum. *Cap. VI.*

Filii obedite parētibus veſtris in dño : hoc enī iuſtum eſt. Honora p̄rem tuum, & m̄rem tuā, qđ eſt mandatum primum in p̄miſſione, vt bñ ſit tibi, & ſis longæuus ſup terrā. Et vos p̄res, nolite ad iracundiā, puocare filios veſtros, ſed educate illos i diſciplina & correctio-
ne dñi. Serui, obedite dñis carnalibus cum timore & tremore, in ſimplicitate cordis veſtri, ſicut Chriſto : non ad oculus ſeruiētes, quaſi hominibus placentes, ſed vt ſerui Chriſti, facientes voluntatem dei, ex animo, cum bona voluntate ſeruientes, ſicut domino, & non hominibus : ſcientes quoniam vnusquiſque quodcunq; fecerit bonum, hoc recipiet à domino, ſiue ſeruus, ſiue liber.

Πρὸς τοὺς Εφραίμους

καὶ οἱ κύριοι τὰς αὐτὰς ποιῶ-
τε πρὸς αὐτοὺς ἀνιέντες τὴν
ἀποιλὴν, εἰδότες, ὅτι καὶ
ὑμῶν αὐτῶν ὁ κύριος ἐστὶν
ἐν οὐρανοῖς, καὶ προσώ-
ποιοι οὐκ ἔστι παρ' αὐτῶ.
τὸ λοιπὸν ἀδελφοί μου, ἐν-
δυναμοῦθε ἐν κυρίῳ, καὶ ἐν
τῷ κράτει τῆς ἰσχύος αὐ-
τοῦ. ἐνδύσαθε τὴν πανο-
πλίαν τοῦ θεοῦ πρὸς τὸ δύ-
νασθε ὑμᾶς σῆμα πρὸς τὰς
μεθοδείας τοῦ διαβόλου. ὅτι
οὐκ ἔστιν ἡμῖν ἡ μάχη πρὸς
αἷμα καὶ σάρκα, ἀλλὰ πρὸς
τὰς ἀρχάς, πρὸς τὰς ἐξου-
σίας, πρὸς τοὺς κοσμοκρά-
τορας τοῦ σκότους τοῦ αἰῶνος
τούτου, πρὸς τὰ πνευματικὰ
τῆς πονηρίας ἐν τοῖς ἔτοι-
μοῖς. διὰ τοῦτο ἀνα-
λάβετε τὴν πανοπλίαν τοῦ θεοῦ,
ἵνα δυναθῆτε ἀντιστῆναι ἐν τῇ
ἡμέρᾳ τῆς πονηρίας, καὶ ἀπαντα
κατεργασάμενοι σῆμα. σῆτε οὖν,
περιζωσάμενοι τὴν ὀσφυῖν ὑ-
μῶν ἐν ἀληθείᾳ, καὶ ἐνδυσάμε-
νοι τὸν θώρακα τῆς δικαιοσύνης,
καὶ ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας
ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ εὐαγγελίου τῆς
εἰρήνης ἐπὶ πᾶσιν ἀναλαμβάνοντες
τὸν θυρεὸν τῆς πίστεως, ἐν ᾧ ἔστι
ἡ σῆμα πρὸς πάντα τὰ βέλη τοῦ πο-
νηροῦ τὰ πεπυρωμένα σβέσαι.

editio posterior

Et vos domini eadem fan-
cite erga illos, remittentes
minas: scientes, quod &
vester ipsorum dominus
est in caelis, nec personae
respectus est apud illum.
Quod superest fratres mei,
fitis fortes per dominum,
perque potentiam roboris
illius. Induite totam ar-
maturam dei, ut possi-
tis stare aduersus assaultus
diaboli. quoniam non est
nobis lucta aduersus san-
guinem & carnem, sed ad-
uersus principatus, aduer-
sus potestates, aduersus
mundi dominos, rectores
tenebrarum saeculi huius,
aduersus spirituales astu-
tias in caelestibus. Quapro-
pter assumite uniuersam
armaturam dei, ut possitis
resistere in die malo, & in
omnibus partibus stare. Sta-
te igitur lumbis circumcin-
ctis baltheo per veritate,
& induti thoracem iusti-
tiae, & calciati pedibus,
ut parati sitis ad euange-
lium pacis, super omnia
assumpto scuto fidei, quo
possitis omnia iacula mali
illius ignita extinguere.

Et domini paria rependite erga eos, remittentes minas, cognoscentes quod & vestri ipsorum dominus in caelis est, & apud eum non est personarum acceptio. Cæterum fratres mei inualefcite in domino, & in potentia fortitudinis eius. Induite omnem armaturam dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quia non est nobis lucta aduersus carnem & sanguinem: sed aduersus principatus, aduersus potestates, aduersus cosmocratores tenebrarum, scilicet oculi huius aduersus spirituales nequitias in caelestibus. Quapropter assumite omnem armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & stare per omnia perfecti: stante ergo præcincti lumbos vestros in veritate, & induti thoracem iustitiæ, & calciati pedes in expeditione euangelii pacis, in omnibus assumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela maligni ignea extinguere.

Et vos domini eadem facite illis, remittentes minas: scientes, quod & illorum, & vester dominus est in caelis, & personarum acceptio non est apud eum. De cætero fratres, confortamini in domino, & in potentia virtutis eius. Induite vos armaturam dei, ut possitis stare aduersus insidias diaboli, quoniam non est nobis colluctatio aduersus carnem & sanguinem, sed aduersus principes & potestates, aduersus mundi rectores, tenebrarum harum: contra spiritualia nequitia in caelestibus. Propterea, accipite armaturam dei, ut possitis resistere in die malo, & in omnibus perfecti stare. Stante ergo succincti lumbos vestros in veritate, & induti lorica iustitiæ, & calciati pedes in preparationem euangelii pacis, in omnibus sumentes scutum fidei, in quo possitis omnia tela nequissimi ignea extinguere.

Deu. x. d

y. Par. xix

c

Iob. xxxiij

b

Sap. vi. b

Ecc. xxxv

b

Roma. ij. b

Gala. ii. b

Colo. ij. d

Actu. x. c

i. Pet. i. c

c

Πρὸς τοὺς Ἐφεσίους.

καὶ τὴν περικεφαλαίαν τῆς σοφείας
θεοῦ, δι' ἧς καὶ τὴν μάχαιραν τῆς
πνεύματος; ὅς ἐστι ῥῆμα θεοῦ,
διὰ πάσης προσαχῆς καὶ δόξης
προσαχόμενοι ἐν παντί καιρῷ,
ἐν πνεύματι, καὶ ἐν αὐτῷ τῷ
πνεύματι προσκατερήσθη, καὶ
διήσει περὶ πάντων τῶν ἀγίων,
καὶ ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα μοι δοθῆ
λόγος ἐν αἰσίοις τῷ σώματός μου
ἐν παρρησίᾳ, γνωρίσαι τὸ μυστήριον
τῆς ἀγγελίης, ὑπὲρ οὗ
προεβόω ἐν ἀλύσει, ἵνα ἐν αὐτῷ
τῷ παρρησιάζομαι, ὡς εἶ μὲν
λαλήσω. ἵνα δὲ εἰσῆτε καὶ ὑμεῖς
ταῖς καρδίαις, τί προέβω,
πάντα ὑμῖν γνωρίσαι τυχικός ὁ
ἀγαπητὸς ἀδελφὸς καὶ πιστὸς
διάκονος ἐν κυρίῳ, ὃν ἔστειλε
πρὸς ὑμᾶς ἐν αὐτῷ τῷ πνεύματι,
ἵνα γνῶτε ταῖς ἐπισημασίαις
καλέσθη ταῖς καρδίαις ὑμῶν.
Εἰρήνη τοῖς ἀδελφοῖς καὶ ἀγάπη
μετὰ πίστεως, ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς καὶ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
Ἡ χάρις μετὰ πάντων τῶν ἀγαπῶντων
τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν
χριστὸν ἐν ἀφθαρσίᾳ. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης πρὸς
Ἐφεσίους διὰ τυχικοῦ.

editio posterior

Galeāq; salutaris accipite;
& gladium spiritus, qui est
verbū dei, i oī deprecatione
& obsecratione, orantes in
oī tēpore, in spiritu: & ad
hoc ipm vigilātes cū omni
sedulitate & deprecatione
pro omnibus sanctis, & p
me: vt mihi detur sermo in
aperitione oris mei: cum li
bertate, vt notum faciam
mysterium euangelii mei:
super quo legatione fūgor
in cathena, vt in eo libere
loquar, sicut oportet me lo
qui. vt autē sciatis & vos,
quę ad me pertinent, quid
agam de omnibus vos cer
tiores reddet Tychicus di
lectus frater, & fidus mini
ster in domino, quem misi
ad vos in hoc ipsum, vt co
gnosceretis de rebus vris,
& cōsolaret corda vestra.
Pax fratribus & charitas
cū fide, à deo patre, & dño
Iesu Christo. Gratia sit cū
omnibus diligētibus dñm
nostrum Iesum Christum
cum synceritate. Amen.

Missa fuit è Roma ad
Ephesios per
Tychicū.

Prior

Et galeã salutaris suscipe,
 & gladiũ spũs, qđ est ver-
 bũ dei. Per oẽm orõnẽ &
 obsecrationẽ, orãtes oĩ tpe
 in spũ, & in hoc ipsõ vigilã-
 tes, in oĩ seruitio, & intercel-
 sione p oĩbus sanctis, & p
 me, vt mihi def sermo in
 apitione oris mei, ad audẽ
 dũ notũ facere mysterium
 euãgelii, p quo orator ago
 in cathena, vt in eo audeã
 quẽ admodũ decet me lo-
 q. At vero vt sciatis & vos
 quã apud me gerunt, qđ
 ago, oĩa vobis patefaciet
 Tychicus dilectus fr̃, & fi-
 delis minister in dño, quẽ
 misi ad vos ob id ipsum, vt
 cognoscatis quẽ circa nos
 sunt, & cõsolef corda vĩa.
 Pax fr̃ibus & dilectio cũ fi-
 de à deo p̃re & dño Iesu
 Christo: grã cũ oĩbus, qui
 diligunt dñm nostrum Ie-
 sum Christum in incorrupti-
 bilitate. Amen.

vulgata cap. vi.

Et galeã salutis assumite, *i. The. v. b*
 & gladiũ spũs, qđ ẽ verbũ *Esa. lix. c*
 dei. Per oẽm orõnẽ & obse- *Colo. iij. a*
 crationẽ orãtes oĩ tpe i spi- *y. Th. ij. a*
 ritu, & in ipso vigilãtes, in
 oĩ instãtia, & obsecratione
 p oĩbus sanctis, & p me, vt
 def mihi sermo i apitione
 oris mei cũ fiducia, notũ fa-
 cere mysteriũ euãgelii, pro
 quo legatione fungor i ca-
 thena, ita vt in ipso audeã,
 put oportet me loq. Vt au-
 tẽ & vos sciatis, quã circa
 me sunt, qđ agãm: oĩa vo-
 bis nota faciet Tychicus,
 charissimus fr̃, & fidelis
 minister in dño: quẽ misi
 ad vos in hoc ipsum, vt co-
 gnoscatis, quã circa nos
 sunt, & cõsolef corda vĩa.
 Pax fr̃ibus, & charitas, cũ
 fide à deo p̃re nño, & dño
 Iesu Christo. Gratia cum
 oĩbus, qui diligũt dñm no-
 strũ Iesum Christum in in-
 corruptione. Amen.

Scripta Romæ. Mis-
 sa per Tychi-
 cum.

Epistola Beati Pauli
 Apostoli ad Ga-
 latas.

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους ἐπιστολή.

Ad Philippenses epistola Pauli. Cap. I.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ Τιμόθεος δούλοι Ἰησοῦ Χριστοῦ, πᾶσι τοῖς ἀγαπίοις ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, τοῖς οὐσίῳ ἐν Φιλιπποῖς, σὺν ἐπισκόποις καὶ διακόνιοις. χάρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ Θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.
 Εὐχαριστῶ τῷ Θεῷ μου ἐπὶ πάντῃ τῇ νουθεσίᾳ ὑμῶν, πάντοτε ἐν πάσῃ δεήσει μου ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, μετὰ χαρᾶς τὴν δέησιν ποιούμενος, ἐπὶ τῇ κοινωνίᾳ ὑμῶν εἰς τὸ ἀγγελίον, ἀπὸ πρώτης ἡμέρας ἄχρι τῶν νῦν. πεποιθὼς αἰτῶ τὸ τοῦτο, ὅτι ὁ ἀναξίμενος ἐν ὑμῖν ἔργον ἀγαθόν, ἐπιτελέσει ἄχρις ἡμέρας Ἰησοῦ Χριστοῦ, καθὼς ἐστὶ δίκαιον ἔμοι, τὸ τὸ φρονεῖν ὑπὲρ πάντων ὑμῶν, διὰ τὸ ἔχειν με ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμᾶς, ἐν τε τοῖς δεήμοις μου, καὶ τῇ ἀπολογίᾳ, καὶ βεβαιώσει τῷ ἀγγελίῳ, συγκοινωνοῦσθαι τῆς χάριτος πάντας ὑμᾶς ἑνί τῳ. Μάρτυς γὰρ μου ἐστὶν ὁ Θεός, ὡς ἐπιποθῶ πάντας ὑμᾶς ἐν ἀπαλλαγῇ Ἰησοῦ Χριστοῦ,

PAULVS ac Timotheus serui Iesu Christi omnib⁹ sanctis in Christo Iesu, qui sunt Philippis, vnà cum episcopis ac diaconis. Gratia vobis & pax à deo patre nostro & domino Iesu Christo, Gratias ago deo meo in omni memoria vestri, semper in omni precatione mea pro omnibus vobis, cum gaudio precationem faciens, q̄ veneritis in communione euāgelii à primo die vsq; ad hoc tempus, persuasum habēs hoc ipsum, quod is, q̄ coepit in vobis opus bonū, perficiet vsq; ad diem Iesu Christi: sicut iustū est mihi, vt hoc sententiā de oibus vobis, propterea qđ habeam vos in corde, & in vinculis meis, & in defensione, & cōfirmatione euangelii, cum sitis oēs mihi consortes gratiæ. Testis enim mihi est deus q̄ desiderem vos omnes in visceribus Iesu Christi.

Epistola Beatissimi Pauli
Apostoli ad Philippenses.

Epistola Pauli ad Philip-
penses. Cap. I.

PAVLVS & Timo-
theus serui Iesu Chri-
sti, omnibus san-
ctis, in Christo Iesu, qui
estis Philippis, cum epi-
scopis & diaconis, gra-
tia vobis, & pax à deo pa-
tre nostro & domino Iesu
Christo. Gratias ago deo
meo semp in omnimoda
memoria vestri, in oī ora-
tione mea pro omnibus
vobis, cum gaudio depre-
cationem faciens super cō-
municatione vestra in euā-
gelio: à prima die hucusq;
hoc ipsum suasum habēs,
q̄ qui cepit in vobis opus
bonum, consumabit vsq;
in diem Christi Iesu, quē
admodum par mihi est, vt
hoc sentiam de oībus vo-
bis, ob id ipsum q̄ vos ha-
beam in corde, in vincu-
lisq; meis, & in defensiōe
& p̄sumatione euāgelii, cū
vos oēs cōparticipes mei
ī grā sitis: testis .n. mihi est
deus, quo pacto desidero vos
oēs ī viscerib⁹ Iesu Chri.

PAVLVS & Timothe-
us serui Iesu Christi: **A**
omnibus sanctis in
Christo Iesu, qui sunt Phi-
lippis, cū episcopis, & dia-
conibus, gratia vobis, &
pax: à deo patre nostro, &
domino Iesu Christo. Gra-
tias ago deo meo in omni
memoria vestri semper, in
cunctis orationibus meis,
pro omnibus vobis: cum
gaudio deprecationem fa-
ciens super communica-
tione vestra in euangelio
Christi, à prima die vsq;
nunc p̄fidens hoc ipsum:
quia, qui coepit in vobis,
opus bonum, perficiet vsq;
in diem Christi Iesu. Si-
cut est mihi iustum hoc
sentire pro omnibus vo-
bis: eo quod habeam vos
in corde, & in vinculis me-
is, & in defensione & con-
firmatione euangelii, cum
socii gaudii mei oēs vos
sitis. Testis enim mihi est
deus, quō cupiam oēs vos
in visceribus Iesu Christi,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

καὶ τὸ τοῦ προσάχου, ἵνα
ἢ ἀγάπη ὑμῶν ἔτι μᾶλλον
καὶ μᾶλλον περιστάσῃ ἐν ἐπι-
γνώσει καὶ πίστι ἀιδότησι, εἰς
τὸ δοκιμάζαν ὑμᾶς τὰ θεα-
φέρωντα, ἵνα ἢ τε εὐκλειεῖς,
καὶ ἢ πρόσκοποι εἰς ἡμέραν χρι-
στοῦ, πεπληρωμένοι καρπῶν
δικαιοσύνης, τῶν διὰ Ἰησοῦ
Χριστοῦ αἰς δόξαν καὶ ἔπαι-
νον θεοῦ. γινώσκων δὲ ὑ-
μᾶς βούλομαι ἀδελφοί, ὅτι
πᾶς κατ' ἐμὲ, μᾶλλον αἰς προ-
κοπήν τοῦ εὐαγγελίου ἐλάλυ-
σαν, ὥστε τοὺς δεσμούς μου
φανερῶς ἐν Χριστῷ γενέσθαι
ἐν ὅλῳ τῷ πρακτικῷ, καὶ
τοῖς λοιποῖς πᾶσι, καὶ τοὺς
πλείους τῶν ἀδελφῶν ἐν κυ-
ρίῳ, πεποιθότας τοῖς δε-
σμοῖς μου, περισσώτερος πολ-
μῶν ἀφόβως τὸν λόγον λα-
λεῖν. τινὲς μὲν καὶ διὰ φό-
νον καὶ ἔριν τινὲς δὲ καὶ
δι' ἀδικίαν τὸν Χριστὸν κυ-
ρῶσάντων. οἱ μὲν ἐξ ἐριθείας
τὸν Χριστὸν καταγγέλλουσιν οὐχ
ἀγνώως, οἰόμενοι θλίψιν ἔπιφ-
ρεῖν τοῖς δεσμοῖς μου, οἱ δὲ ἐξ
ἀγνώσεως, ἀδότες ὅτι αἰς ἀπολο-
γίαν τοῦ εὐαγγελίου κῆμου. τί-
γάρ; πλὴν παντὶ τρόπῳ εἴ-
τε προφάσει, εἴτε ἀληθείᾳ,
Χριστὸς καταγγέλλεται,

editio posterior

Et illud oro, vt charitas ve-
stra adhuc magis ac magis
exuberet in agnitione oīq;
intelligentia: vt probetis,
quæ sunt præstātia, vt sitis
sincerī: ac tales, vt nemini
sitis offendiculo in diem
Christi impleti fructu iusti-
tiæ, qui ostingit per Iesum
Christū ad gloriā & laudē
dei. Scire aut̄ vos volo fra-
tres, q̄ mihi acciderunt,
magis ad p̄fectum euāgelii
euenerunt: ita vt vincula
mea manifesta facta sint in
Christo in toto p̄torio ac
cæteris oībus: vtq; plures
ex fratrib' in dño, freti vin-
culis meis, vberius aude-
rent impauide sermonē lo-
qui, Nōnulli quidē per in-
uidiā & ostētionē, nōnulli
vero & pp bonā volūtatē
Christū p̄dicant. Alii quē
ex ostētionē Christū annū-
ciant nō pure, existimātes
se se afflictionē addere vin-
culis meis: alii rursus ex
charitate, sciētes quod in
defensionē euāgelii consti-
tutus sim. Quid enī? Attū-
quouis modo, siue per oc-
casionē, siue per veritatē,
Christus tñ annuncietur,

Atq; hoc oro, vt dilectio vestra etiã magis ac magis abundet in cognitione & oĩ sensu, vt vos p̄betis ea, quæ potiora sunt, vt sitis synceri & irreprehensibiles in die Christi, repleti fructu iustitiæ p̄ Iesum Christum, in gloriam & laudem dei. Nõsse autem vos velim fratres, q̄ quæ circa me sunt, magis ad promotionem euãgelii successerũt, ita vt vincula mea manifesta fuerint in Christo, in toto prætorio, & cæteris oĩbus, & cõplures fratrum in dño confidentes ob vincula mea, abundantius ausi sunt, intrepide sermonẽ dei loqui: qdam autem & propter inuidiam & contentionem: quidam vero propter bonam voluntatem Christum prædicant: qui autem ex contentione Christum annunciant, id nõ caste, cũ existimẽt se pressurã vinculis meis afferre: q̄ vero ex dilectiõẽ, q̄a sciũt q̄ ad defensionẽ euãgelii positus sum: qdnã id est? nisi q̄ oĩ mō siue occasione, si ueveritate Chrs annũciat.

Et hoc oro, vt charitas vestra magis ac magis abundet in oĩ scia, & i oĩ sensu, vt p̄betis potiora: vt sitis synceri, & sine offensa, i die Christi, repleti fructu iustitiæ p̄ Iesum Christum, in gloriam, & laudẽ dei. Scire autem volo vos fratres, q̄ quæ circa me sunt, magis ad p̄fectum venerũt euãgelii: ita vt vincula mea manifesta fierent in Christo in omnip̄torio, & in cæteris oĩbus: & plures è fratribus in domino confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbũ dei loqui. Quidam quidẽ, & propter inuidiã, & contentionẽ: qdam autem & propter bonã voluntatẽ, Christum prædicant. Quidam ex charitate scientes, quoniam in defensionẽ euãgelii positus sum. Quidã autem ex contentione Christum annunciant non syncerè existimantes pressuram se suscitare vinculis meis. Quid enim? Dum omnimodo, siue per occasionem, siue per veritatem, Christus annuncietur,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

καὶ ἐν τούτῳ χαίρω, ἀλλὰ καὶ
χαρήσομαι. Οἶδα γάρ, ὅτι τὸ
τό μοι ἀποθήσεται εἰς σωτηρίαν,
διὰ τῆς ὑμῶν δεήσεως καὶ ἐπι-
χορηγίας τοῦ πνεύματος
Χριστοῦ, κατὰ τὴν ἀποκατα-
στάσιν καὶ ἐλπίδα μου, ὅτι
ἐν οὐδενὶ ἀιχμηθήσομαι, ἀλλ'
ἐν πάσῃ παρέξομαι, ὡς πάν-
ποτε καὶ νῦν μεγαλυνθήσεται
Χριστὸς ἐν τῷ σώματί μου, ἢ πε-
ρὶ ζωῆς, ἢ περὶ θανά-
του. Ἐμοὶ γάρ τὸ ζῆν Χριστὸς,
καὶ τὸ ἀποθανεῖν κέρδιον.
ἂν δὲ τὸ ζῆν ἐν σαρκί, τὸτό
μοι κερπὸς ἔργου, καὶ τί αἰ-
ρήσομαι οὐ γνωρίζω, σωτῆρα
μοὶ γάρ ἐκ τῶν δύο, τῷ ἐπι-
θυμίῳ ἔχων εἰς τὸ ἀναλῦσαι
καὶ σωτῆρα εἶναι, πολλῶς
μᾶλλον κρείσσον. τὸ δὲ ἐπι-
μένειν ἐν τῇ σαρκὶ βραχυκαιόν-
τερον δι' ὑμᾶς. καὶ τὸτο πε-
ποιθὸς οἶδα, ὅτι ρηθῶ καὶ
συμπαράμεινῶ πάντιν ὑμῖν εἰς
τὴν ὑμῶν προκοπὴν καὶ χα-
ρὰν τῆς πίστεως. ἵνα τὰ καί-
ρια ὑμῶν περιάμην ἐν Χριστῷ
Ἰησοῦ ἐν ἐμοί, διὰ τῆς ἐμῆς
περυστίας πάλιν πρὸς ὑμᾶς μέ-
νον ἀξίως τοῦ ἀγγελίου τοῦ χρι-
στοῦ πολιτεύεσθε, ἵνα εἴτε ἐλ-
θὼν καὶ ἰδὼν ὑμᾶς, ἢ τε ἐλ-
θῶν, ἀκούσω καὶ περὶ ὑμῶν.

editio posterior

& in hoc gaudeo; quoniam etiam
gaudebo. Noui. n. quod hoc
mihi cedit in salutem per
uestram deprecationem, &
subministrationem spiritus
Iesu Christi, secundum expectatio-
nem & spem meam, quod
nulla in re pudeam: sed
cum omni libertate, ut semper,
ita nunc quoque magni-
ficabitur Christus in cor-
pore meo, siue per vitam,
siue per mortem. Nam mihi
vita Christus est, & mors
lucrum. Quod si contingat vi-
uere in carne, ea res mihi
fructus est operis: & quod eligam
ignoro. Coartor. n. ex his
duobus, desideras dissolui:
& esse cum Christo, multo lon-
geque melius est. Ceterum ma-
nere in carne, magis neces-
sarium propter vos. Et hoc certo
scio, quod mansurus sum, & cum
omnibus vobis permanens
sum in viam perfectum & gau-
diu fidei: ut gloriatio vestra
exuberet pro Christo Iesum
in me, per meum ad vos re-
ditum. Tamen ut dignum est
euangelio Christi, queremi-
ni: ut siue cum venero, & vi-
dero vos, siue absens sum,
audiam de rebus vestris,

Et in hoc gaudeo, & etiā gaudebo: scio enim q̄ hoc mihi cedit in salutē p̄ vestram orōnem, & subministrationē sp̄s Iesu Christi, s̄m expectationē & spem meā, q̄ in nullo cōfundar, sed in oī fiducia, vt semp, ēt nūc magnificabit̄ Christus in corpore meo, siue p̄ vitā, siue p̄ mortem. Mihi enī vita Christus est: mors, lucrum: q̄ si mihi fuerit vita in carne, hęc mihi fructus opis est, & qd eligam, sum nescius: comprimor autē e duobus, desiderii habens vt dissoluar, & s̄m cum Christo longe multo melius: & q̄ permaneam in carne, quod magis necessarium est propter vos. Et hoc exploratum habens, scio q̄ manebo, & cum omnibus vobis p̄manebo ad promotionem vestram & gaudium fidei, vt gloriatio vestra abundet in Christo Iesu in me, p̄ meam rursus p̄firiā ad vos, solū pro dignitate euāgelii Ch̄i, res gerite, vt siue veniē & visitē vos, siue s̄m absens, audiam quę erga vos.

& in hoc gaudeo, sed & gaudebo. Scio enim, quia hoc mihi proueniet ad salutem, per vestram orationem, & subministrationē spiritus Iesu Christi, s̄m expectationem, & spem meam, q̄ in nullo confundar, sed in omni fiducia sicut semper, & nunc magnificabitur Christus in corpore meo, siue per vitam, siue p̄ mortem. Mihi enim viuere, Christus est: & mori, lucrum. Quod si viuere in carne: hic mihi fructus operis est: & quid eligam ignoro. Coartor autē e duobus: desiderii habens dissolui, & esse cū Christo, multo magis melius. permanere autē in carne, necessarium propter vos. Et hoc p̄fides: scio qd manebo, & p̄manebo oībus vobis ad profectum vestrum, & gaudium fidei: vt gratulatio vestra, abundet in Christo Iesu in me, per meum aduentum iterum ad vos. Tantū digne euāgelio Christi conuersamini, vt siue cum venero, & videro vos, siue absens, audiam de vobis.

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

ὅτι ἠγάγετε ἐν ἐνὶ πνεύματι,
μὲν ψυχῇ, σιωπῶντες τῇ
ἐπίσει τῆ ἀγγελίου, καὶ μὴ
σπυρόμενοι ἐν μὲν ἐν ὑπὸ τῶν
ἄνθρωπων, ἡπίσταιτοίς μὲν
ἔστιν ἐνδοξία ἀπώλητος, ὑ
μῖν δὲ σωτηρία, καὶ τὸ τῶ
ἐκ τοῦ θεοῦ, ὅτι ὑμῖν ἔχαρι
διστὸ ὑπὲρ χριστοῦ, οὐ μόνον
πρὸ εἰς αὐτὸν πιστεύειν, ἀλλὰ
καὶ τὸ ὑπὲρ αὐτοῦ πάσχειν,
τὸν αὐτὸν κῆλον ἔχοντας οἷον
ἴδωτε ἐν ἐμοί, καὶ μὴ ἀκούετε
ἐν ἐμοί. Εἶπεν οὖν πικρῶν λόγων
ἐν χριστῷ, ἡ πικρῶν λόγων
ἀγάπης, εἶπεν κωνοκίαν πνεύ
ματος, εἶπεν ἀπλάγη καὶ οἰ
κνημοί, πικρῶν σκέ μου τὴν
χριστῶν, ἵνα τὸ αὐτὸ φρονῆτε,
καὶ αὐτὴν ἀγάπην ἔχοντες,
ἐν ψυχῇ, τὸ ἐν φρονουῶντες,
μηδὲν κατὰ εἰδέσθαι ὑμῶν
ἔξαιον, ἀλλὰ πᾶσι ταπεινοφρο
σύνη ἀλλήλους ἡγούμενοι ὑπὲρ
ἕχοντας ἑαυτῶν, μὴ τῶν
ἑαυτῶν ἕκαστος σπουδαίτε, ἀλλὰ
καὶ τῶν ἑτέρων ἕκαστος.
Τοῦτο γὰρ φρονεῖτε ἐν ὑ
μῖν, ὅ καὶ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ,
ὅς ἐν μορφῇ θεοῦ ὑπάρχων, οὐχ
ἀρπαγμὸν ἠγήσατο τὸ εἶναι ἴ
σοσ θεῶ, ἀλλ' ἐαυτὸν ἐκένωσε,
μορφὴν δούλου λαβὼν, ἐν ὁμοί
ματι ἀνθρώπων γενόμενος,

editio posterior

et stetit in vno spū, vna aīa,
adiuuātes decertantē fidē
euēgelii, nec in vllō terrea
mirāb' aduersariis: q̄ illis
qdē est cā pditionis, vobis
autē salutis: & hoc a deo,
quia vobis donatū est pro
Christo, nō solū vt in eum
credatis, verū etiā vt p̄ illo
patiāmini, idē certamē ha
bētes, quale vidistis in me,
& nunc audistis in me. . . .
Si qua igit' solatio ī Chri
sto, si qd' solatiū dilectōis,
si qua cōmunio spūs, si qua
viscerae miserationes, cō
plete mentem gaudium, vt
similiter affecti sitis, ean
dem charitatem habētes,
vnanimes, idem sentiētes ī
negd fiat per attentionem,
aut per inanē gloria: sed p̄
humilitatē aī, alium quisq̄
se prestātiorem existimet.
Ne vna quisq̄ spectetis, sed
vniū quisq̄ quae sunt alio
rum. Is enim affectus fit in
vobis, qui fuit & in Chri
sto Iesu: qui cū esset in for
ma dei, non rapinam arbi
tratus est, vt eēt eq̄lis deo,
sed semetipm inaniuit, for
ma serui sumpta, in simili
tudine hominū cōstitutus,

Quod statis in vno spiritu, vnoq; o concertantes fidei euangelij, in nullo conster nati ab aduersariis, qd illis aut indicata est perditionis: vobis profecto est salutis, & hoc à deo, qd vobis donatum est pro Christo, non solum in ipsum credere, sed etiam pro ipso pati, idem certamen habentes, quale vidistis in me, & nunc auditis de me.

Siqua igitur consolatio in Christo, siqd solatium dilectionis, siqua cōmunio spiritus, siqua misericordia & miserationes: implete gaudium meum, vt idem sentiat, eadem dilectionem habētes, vnanimēs, vnū sentientes, nihil per cōtentionē, aut inanem gl'iam, sed in humilitate sensus, arbitramini vobisq; inuicē peminere, nō quæ v'ra sūt qsq; cōsiderate, sed & qsq; qd aliorū: hoc enī sentite in vobis, qd & in Christo Iesu, q cū in forma dei esset, nō rapinā arbitratus est eē æq; lē deo, sed semetipsū exinanuit, formā serui accipiens, in similitudine hoīum factus.

quā statis in vno spiritu, vnanimēs, collaborātes fidei euāgelij: & in nullo terreamini ab aduersariis, q il lis est cā perditionis, vobis aut salutis. & hoc à deo, qd vobis donatū est p Christo, nō solum vt in eū credatis, sed vt etiā p illo patiamini, idem certamē habentes: quale & vidistis in me, & nūc auditis de me.

Caput II.

Siqua ergo consolatio in Christo, siquod solatiū charitatis, siqua societas spiritus, siqua viscera miserationis: implete gaudiū meum, vt idē sapiatis, eandē charitatē habētes: vnanimēs, id ipsum sentientes. nihil per cōtentionē, neq; per inanē gloriam: sed in humilitate superiores sibi inuicē arbitratēs. nō quæ sua sunt, singuli p'siderātes: sed ea, quæ aliorū. Hoc. n. sentite in vobis, qd & in Christo Iesu, q cū in forma dei esset, nō rapinam arbitratus est esse se æqualem deo: sed semetipsum exinanuit, formam serui accipiens: in similitudinem hominum factus,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

καὶ χάρις ἀρεταῖς ὡς αὐ—
δρωσθε, ἐταπεινώσεν ἑαυ—
τὸν, γενόμενος ὑπὸ κέντρον
χειρὸς θανάτου, θανάτου δὲ
σαυροῦ. διὸ καὶ ὁ θεὸς αὐ—
τὸν ὑπερέφωσε, καὶ ἔχαρι—
σατο αὐτῷ ἔνομα, τὸ ὑ—
πὲρ πάντων ὄνομα, ἵνα ἐν τῷ
ὀνόματι Ἰησοῦ πάντων γόνυ κάμ—
ψῃ ἐπουρανίων, καὶ ἐγγείων,
καὶ καταχθονίων, καὶ πάντα
γλωσσᾶ ἐξομολογήσεται, ὅτι
κύριος Ἰησοῦς χριστὸς εἰς δό—
ξαν θεοῦ πατρὸς. Ὡστε ἀγα—
πητοί μου, καθὼς πάντοτε ὑ—
πικούσατε, μὴ ὡς ἐν τῇ
παρουσίᾳ μου μόνον, ἀλλὰ
νῦν πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ἀ—
πουσίᾳ μου, μετὰ φόβου καὶ
τρόμου τῶν ἑαυτῶν σωτη—
ρίαν κατεργάζεσθε. ὁ θεὸς γὰρ
ἐστὶν ὁ ἐνεργῶν ἐν ὑμῖν, καὶ
τὸ θέλει, καὶ τὸ ἐνεργεῖν
ὑπὲρ τῆς ἀδυναμίας. πάν—
τα ποιεῖτε χωρὶς γόγγυ—
σμών καὶ διαλογισμῶν, ἵνα
γένηθε ἀμεμπτοὶ καὶ ἀκέραιοι,
τέκνα δευτέρου αἰσώματος ἐν μέσῳ
γενεᾶς σκολιᾶς καὶ διεστραμ—
μένης, ἐν οἷς φαίνεσθε ὡς φω—
στῆρες ἐν κόσμῳ, λόγον ζωῆς
ἔχοντες, εἰς καύχημα ἐ—
μοί εἰς ἡμέραν Χριστοῦ, ὅτι
οὐκ εἰς κενὸν ἔδραμον,

editio posterior

& figura reptus ut ihō, hu—
milē præbuit semetipsum,
fact⁹ obedēs usq; ad mor—
tem, mortē autem crucis.
Quapropter & deus illum
in summā extulit sublimi—
tatē, ac donavit illi nomē,
qd̄ est supra oē nomen : ut
in noīe Iesu omne genu se—
flectat, cœlestium, ac terre—
striū, & infernōrū : omnisq;
lingua cōfiteat, qd̄ dñs sit
Iesus Christus, ad gloriam
dei patris. Proinde dilecti
mei quæadmodum semper
obedistis, nō tanq̄ in p̄sen—
tia mea solū, sed nunc mul—
to magis in absentia mea,
cū timore ac tremore ve—
strā ipsorū salutē opemini.
Nā deus est is, q̄ agit in vo—
bis, & ut velitis, & ut effi—
ciatis p̄ bono animi p̄pō—
sito. Oīa facite sine mur—
murationibus ac discepta—
tiōib⁹, tales ut nemo devo—
bis q̄ri possit, syncretiq; filii
dei irrephensibiles in me—
dio nationis prave ac tor—
tuosæ : inter quos lucete tā
quam luminaria in mūdo,
sermonē vitæ sustinētes, ut
glīari possim in diē Chri,
q̄ nō i vanū eucurterim

Et figura inuentus, vt homo, humiliavit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem autem crucis. Propter qđ & deus ipſum exaltauit, & donauit ei nomen, quod eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu omne genu ſectatur, celeſtium, & terreſtrium, & infernalium: & omnis lingua confiteatur qđ dominus eſt Ieſus Chriſtus; ad gloriam dei patris. Quare dilecti mei vt ſemper obediftis, non vt in pręſentia meã ſolum, verum nunc multo magis in abſentia mea, cum timore, ac tremore, veſtram ſalutem operamini. Nam deus eſt, qui operatur in vobis & voluntatem & operationem pro bona voluntate. Omnia facite ſine murmuratiõibus & diſceptationibus, vt ſitis irrephẽſibiles & ſimplices filii dei, imaculati i medio gñonis malignę & puerſę, i qb⁹ lucetis, vt luminaria i mũdo, ſmonẽ vitę retinẽtes ad gliationẽ meã i die chri, qa nõ i vanũ cucurri.

Et habitu inuentus, vt homo. Humiliauit ſemetipſum, factus obediens vſq; ad mortem, mortem autẽ crucis. Propter qđ & deus exaltauit illum, & donauit illi nomen, qđ eſt ſuper omne nomen, vt in nomine Ieſu, omne genu ſectatur, celeſtium, terreſtriu, & infernoꝝ, & ois lingua confiteat, qa dñs Ieſus Chriſtus in glia eſt dei patris. Itaq; chariſſimi mei, ſicut ſemp obediftis: non vt in pręſentia mea tm̃, ſed multo magis nunc in abſentia mea, cum metu & tremore veſtram ſalutẽ operamini. Deus eſt enim, qui opatur in vobis, & velle, et p̃ficere i. Pe. iij. re pro bona voluntate. Omnia autẽ facite ſine murmurationibus et hæſitationibus, ut ſitis ſine quẽrela, et ſimplices filii dei, ſine reprehentionẽ in medio nationis prauę et peruerſę, inter quos lucetis, ſicut luminaria in mundo, uerbum vitę continentes, ad gloriam meam in diem Chriſti, quia non in uacuum cucurri. C

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

οὐδὲ εἰς κενὸν ἐκοπίασα. ἀλλὰ εἰ καὶ ἀπέθρομαι ἐπὶ τῆς βυσσίου, καὶ λειτουργεῖα τῆς πίστεως ὑμῶν, χαίρω καὶ συγχαίρω πάνσιν ὑμῖν. τὸ δὲ αὐτὸ καὶ ὑμεῖς χαίρετε, καὶ συχαίρετε μοι. Ἐλπίζω δὲ ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ, προδόντα τὰ χεῖρα πέμψαι ὑμῖν, ἵνα καὶ γὰρ ἀψυχῶ, γνοὺς τὰ περὶ ὑμῶν. Οὐδένα γὰρ ἔχω ἰσοφύχου, ὅς πρηνδίδως τὰ περὶ ὑμῶν μεριμήσει. οἱ πάντες γὰρ τὰ ἑαυτῶν ζητοῦσιν, οὐ τὰ τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ. Τὴν δὲ δοκιμὴν αὐτῷ γινώσκετε, ὅτι ὡς πατρὶ τέκνον τῶν ἐμοὶ ἐδούλασιν εἰς τὸ εὐαγγέλιον. Τοῦτον μὲν οὐκ ἔλπίζω πέμψαι, ὡς ἂν ἀπίσω τὰ περὶ ἐμὲ ἐξουτῆς. Πέπειδα δὲ ἐν κυρίῳ, ὅτι καὶ αὐτὸς τὰ χεῖρα ἐλάσεται. ἀναγκαῖον δὲ ἠγασάμην, ἐπαφροδίτον τὸν ἀδελφόν, καὶ συνεργόν καὶ συσχεπιώτην μου, ὑμῶν δὲ ἀπόστολον, καὶ λειτουργόν τῆς χρείας μου, πέμψαι πρὸς ὑμᾶς. Ἐπειδὴ ἐπιποδῶν ἦν πάντας ὑμᾶς, καὶ ἁδικοῦν δίοτι ἠκούσατε, ὅτι ἠδένεισε. καὶ γὰρ ἠδένεισε περικλησίον θανάτῳ, ἀλλ' ὁ θεὸς αὐτὸν ἠλέησεν, οὐκ αὐτὸν δὲ μόνον,

editio posterior

hec in vanū laboraverim. Quinetiā si imolor super hostia sacrificioq; fidei v're gaudeo & egaudeo oibus vobis. Ob id ipm at & vos gauderis: & egaudetis mihi. Spero aut in dño Iesu, me Timotheū breui missurū vobis, vt & ego lecto sim aīo cognito statu v'ro. Ne minē. n. hēo parī me cū aīo p'ditū, q; germane res v'ras curaturus sit. Nā oēs, q; sua ipscrū sunt, q; runt, nō quā Chri Iesu. Porro p'batōne eius nostis, q; vt fili' me cū veluti cū p're fuerit i euāgelii. Hunc igit spero me missurū, mox vbi videro mea negocia. Cōfido at in dño, q; & ipse breui venturus sim. Sed op'rtiū arbi tratus sum, Epaphroditum fratē & collegā & cōmilitonē meū, vīm aut aplm, q; mihi subministrat i necessitate mea, mittere ad vos. Qñquidē desiderabat oēs vos anxius aī, p'pterea quod au diffetis eum infirmatum fuisse. Et certe fuit infirmus, ita vt eēt vicinus morti, sed deus misertus ē illius: at nō illius tantum.

Neq; in vanum laborauis
 sed & si immolor in sacrificio
 & obsequio fidei v're
 gaudeo & congratulor oib;
 bus vobis. Itidem autē &
 vos gaudete & congratula-
 mini mihi. Spo autē in dño
 Iesu, me breui missurē ad
 vos Timotheū, vt & ego
 bono sim aīo, certior factus
 eorū, quę circa vos gerunt.
 Neminē enim hēo cōquiore
 aīo, q̄ igenue ea, quę circa
 vos sunt curaturus sit: nā
 oēs, quę sua sint q̄runt, nō
 quę Chri Iesu. expimentū
 autē eius cognoscitis, q̄ tā
 q̄ cū p̄re. filius, mecū serui-
 uit in euāgelio: hūc igitur
 spo me missurē cōfestim, vt
 videro quę circa me erūt:
 fido autē in dño, q̄ & ipse
 veniā. Necessariū autē existi-
 maui, mittere ad vos Epā-
 phroditū frēm & cōpato-
 rē & cōmilitonē meū, v̄m
 autē ap̄lm & ministrū indi-
 gētīe meę, qm̄ certe desi-
 derio oīum v̄m afficiēbat,
 & moleste ferebat, ob ipsū
 q̄ audieratis eū aduersa va-
 litudine laborasse. eniuero
 pxie ad mortē laborauit, s;
 de' mist' ē ei', & nō mō ei',

Neq; in vacuum laborauit
 sed et si imolor supra sacri-
 ficiū & obsequiū, fidei v're
 gaudeo, & cōgratulor oib;
 bus vobis. Idīpsū autē &
 vos gaudete, & cōgratula-
 mini mihi. Spo autē in dño
 Iesu, Timotheū me cito *Act. xv.*
 mittere ad vos, vt & ego
 bono aīo sim, cognitis, quę
 circa vos sunt. Neminē enī
 hēo tā vnamimem, q̄ synce-
 ra affectione p̄ vobis felici-
 tus sit. Oēs enī, quę sua sūt *Cor. x. iij*
 quærūt, nō quę sūt Iesu
 Chri. expimentū autē eius
 cognoscitis, q̄ sicut p̄ri fi-
 lius, mecū fuit in euāge-
 lio. Hūc igitē spo me mitte-
 re ad vos, mox vt videro
 quę circa me sunt: cōfido
 autē in dño, qm̄ & ipse ve-
 niā q̄ d vos cito. Necessariū
 autē existimaui Epaphrodi-
 tū frēm, & cōpatorē, & cō-
 militonē meū, v̄m autē apo-
 stolū, & ministrū necessita-
 tis meę mittere ad vos, qm̄
 quidem oēs vos desiderā-
 bat, & mōestus erat, p̄pterea
 q̄ audieratis illū infirma-
 tū: nā & infirmatus est vsq;
 ad mortē, sed deus mistus
 est eius: nō solum autē eius,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

ἀλλὰ καὶ ἐγὼ, ἵνα μὴ λύπη
ἔπι λύπη γῶ. συνδυαστέρας
οὐκ ἐπέμψα αὐτῶν, ἵνα ἰδοί-
τες αὐτῶν, πάλιν χαρῆτε, καὶ γὰρ
ἀλυπότερόν ἐστι. Πρὸς δὲ ἕστε
οὐκ αὐτῶν ἐκ κρείων, μετὰ πά-
σης χαρῆς, καὶ τῶν τοιού-
τους ἐπίμους ἔχετε, ὅτι διὰ
τὸ ἔργον τοῦ χριστοῦ μέχρι θά-
νάτου ἤγγισεν, παραβουλασά-
μενοι τῆ ψυχῆ, ἵνα πληρώ-
σῃ τὸ ὑμῶν ὑπέρογκον τῆς πρὸς
με λειτουργίας. Τὸ λοιπὸν
ἀδελφοί μου, χαίρετε ἐν κυ-
ρίῳ. τὰ αὐτὰ γράφω ὑμῖν
ἕμοι μὴ οὐκ ὀκνηρὸν, ὑμῖν δὲ
τὸ ἀσφαλές. βλέπετε τῶν
κινῶν, βλέπετε τῶν κακῶν
ἔργων, βλέπετε τὴν κατα-
τομήν. Ἡμεῖς γὰρ ἐσμεν ἡ πε-
ριτομή, οἱ ἀνίσταται τῷ λα-
τρεύοντες, καὶ κληρώμενοι ἐν
χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ οὐκ ὀκνη-
ροὶ ὑποκείμενοι, καὶ ὡς ἐγὼ
ἔχων πεποιθήσῃ καὶ ἐν σαρκί.
ἢ τίς δοκεῖ ἄλλῃ πεποιθέναι
ἐν σαρκί, ἐγὼ μᾶλλον, πε-
ριτομὴ ὀκταήμερος, ἐκ γε-
νῶν Ἰσραὴλ, φυλῆς Βενιαμίν,
ἑβραῖος ἐξ ἑβραίων, κατὰ
νόμον φαρισαῖος, κατὰ ζή-
λον διώκων τὴν ἐκκλησίαν,
κατὰ δικαιοσύμην τὴν ἐν νό-
μῳ, γενόμενος ἡμεμῶν.

editio posterior

sed & mei, ne dolorē habe-
rē sup̄ dolorē. Studiosius
itaq; nisi illū, vt cū videre
tis illū, denuo gaudeatis,
& ego magis vacē dolore.
Excipite igit̄ illū i dño cū
oī gaudio: & q̄ hmōi sunt,
eos in p̄tio habete: qm̄ pp̄
opus Christi eo' accessit, vt
morti p̄xim' fuerit: nō hita-
rōne vitæ, vt suppleret id,
qd̄ in vestro erga me offi-
cio fuit diminutum.

Quod superest fr̄es, gaude-
te in dño, eadem scribere
vobis, me qd̄ haud piget
vobis aut̄ tutū est. Cauete
canes: cauete malos opera-
rios, cauete concisionem.
Nos enim sumus circumci-
sio, qui spū deū colimus,
& gloriamur i Ch̄ro Iesu,
& nō p̄fidimus i carne: q̄q̄
ego confidā etiā in carne.
Si quisquā alius videtur si-
daciā haberi in carne, ego
magis habeo, circumcisus
octauo die, Israel ex gene-
re, tribus Benjamin, He-
braeus ex Hebræis, iuxta le-
gem phariseus, iuxta stu-
dium persequens ecclesiā:
iuxta iustitiā, quæ est in le-
ge, factus irrephensibilis.

Sed & mei, vt tristitiā sup
tristitiā nō sustinerē. Diligē
tius igit eū nisi, vt vidētes
eū rursus gaudeatis, & ego
minus sim tristis. Suscipite
igit eū in dño oī cū gau
dio, & eos, q̄ hmōi sunt, ho
norabiles hēte, qm̄ pp o
pus Ch̄i ad mortē vsq; ap
propinquauit, ex delibera
tiōe positurus aiām, vt sup
pleret erga me id, qđ de
erat officii vestri.

Qđ reliquum est fr̄es mei
gaudete i dño. Hęc vobis
scribere q̄ mihi nō pigrū,
tā vobis secur̄ est aduertit
te canes, aduertite malos
oparios, aduertite cōcisionē
n̄ nos enī sumus circunci
sio: q̄ spū dei cultū habet
mus, & gl̄iamur in Christo
Iesu, & nequaq̄ in carne fi
duciā hēmus, q̄q̄ & ego in
carne fiduciā h̄re posse vi
deor: siq; alius videt i car
ne cōfidere posse: ego ma
gis, circuncisus octaua die,
ex gn̄e Israel, de tribu Be
niamin, hebr̄eus ex hebr̄e
is, sm̄ legē pharis̄eus, p ze
lū p̄secutus ecclesiam, sm̄
iustitiam, quæ in lege est,
factus irreprehensibilis.

Veruetiam & mei, ne tristi
tiam sup tristitiam h̄rem.
Festinatius ergo nisi illū,
vt viso eo, itē gaudeatis,
& ego sine tristitia sim. Ex
cipite itaq; illū cum oī gau
dio in dño, & eiusmodi cū
honore habetote, qm̄ pp
opus Ch̄i vsq; ad mortē
accessit, tradēs aiām suam,
vt implet id, qđ ex vobis
deerat erga meū obsequiū.

Caput III.

De cetero fr̄es mei, gaude ^A
te in dño. Eadē vobis scri
bere: mihi qđ nō pigrū,
vobis aut̄ necessarium: vi
dete canes: videte malos
oparios: videte cōcisionē.
Nos enī sumus circūcisio,
q̄ spū seruimus deo, & glo
riamur in Christo Iesu, &
nō in carne fiduciā habē
tes, q̄q̄ & ego hēam cōfide
ntiā in carne. Siq; alius
videt cōfidere in carne, ego
magis, circuncisus octauo
die, ex genere Israel, de tri: ^{Act. xxij.}
bu Benjamin, hebr̄eus ex ^b
hebr̄eis, sm̄ legem phari
s̄eus, sm̄ emulationem p̄se
quēs ecclesiam dei, sm̄ iu
stitiam, quæ in lege est
conuersatus sine querela.

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.
ἀλλ' ἄτινά μοι ἦν κέρση, τοῦ
τα ἡγήμου διὰ τὸν Χριστὸν ζή-
μιαν. ἀλλὰ μὲν ὅμως καὶ
ἡγοῦμαι πάντα ζήμιαν εἶναι
διὰ τὸ ὑπερέχον τῆς γνώ-
σεως χριστοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου
μου, δι' ὃν τὰ πάντα ἐζη-
μιώθη, καὶ ἡγοῦμαι σὺν βασι-
εἶναι ἵνα χριστὸν κερδήσω, καὶ
ἀρετῶν ἐν αὐτῷ, μὴ ἔχων
ἐμὲ δικαιοσύνην τιμὴν ἐκ νό-
μου, ἀλλὰ νόθον διὰ πίστεως
χριστοῦ, τὴν ἐκ θεοῦ δικαιο-
σύνην ἐπι τῆ πίστεα, τὸ γινώ-
σκειν αὐτὸν, καὶ τὴν δυνάμιν
τῆς ἀναστάσεως αὐτοῦ, καὶ τὴν
κοινωνίαν τῶν παθημάτων αὐ-
τοῦ, συμμαρφοῦμαι ὅτι τῷ θανά-
τῳ αὐτοῦ, ἕως καταντή-
σω εἰς τὴν ἐξουσίαν τῶν νε-
κρῶν οὐχ ὅτι ἤδη ἔλαβον, ἢ
ἤδη τετελείωμαι διότι οὐδὲ, εἶ-
καὶ κατέλαβον, ἐφ' ᾧ καὶ κα-
τελείφθη ὑπὸ τοῦ χριστοῦ Ἰησοῦ.
Ἀδελφοί, ἐγὼ ἐμαυτὸν ὑπο-
λογίζομαι κατεληφέναι. ἐν δὲ,
τα μὲν ὁπίσω ἐπιλανθάνω
νόθον, τοῖς δὲ ἔμπροσθεν
ἐπιστηνόμενον, καὶ τὴν σκω-
πὸν διώκω, ἐπὶ τὸ εἰσα-
βαῖν τῆς ἀνω κλήσεως τοῦ
θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. ὅσοι
ὅμως τέλει τῆτο φρονούμεν,
καὶ εἴτε ἑτέρως φρονεῖτε,

editio posterior
Sed q̄ mihi erant lucrā, ea
arbitratu sū pp Ch̄m dā-
num eē. Quinetiā arbitror
oīa dānū eē pp excellētiā
cognitionis Ch̄i Iesu d̄si
mei, pp quē oīa pro dānis
dūxi, habeoq; pro reiecta,
mētis, vt Ch̄istū lucrificiā
vtq; reperiar in illo, nō ha-
bens meā iustitiā ex lege,
sed ea, quæ p fidē est Chri-
stī, quæ est ex deo, iustitiā
super fide: vt cognoscā ibi
h̄, & potentiā resurrectio-
nis illius. & cōmunionem
afflictionū illius, dū cōfor-
mis fio. morti eius, si quo-
modo p̄tingā ad resurre-
ctionē mortuorū, nō qd̄ ap-
ph̄derim, aut iam p̄fectus
sū, sed fector, si etiā appre-
hendā, quatenus & appre-
hēsus sū a Ch̄risto Iesu.
Fr̄es, ego meīpm nō dū ar-
bitror affecutū esse. Vnū
aut̄ illud ago, ea quidē, q̄ a
tergo sunt obliuiscens: ad
ea vero, q̄ a frōte sunt, eni-
tens, iuxta p̄fixū signum
insequor ad palmā super-
neq; vocationis dei, p Ch̄i-
stū Iesum. Quotquot itaq;
p̄fecti sumus, hoc sentiamus:
& si qd̄ aliter sentitis;

Sed quæ mihi videbantur
 lucra, hæc ego arbitratus
 sum dānum pp Christum.
 Verum enimvero arbitror
 oīa damnum esse, pp emi-
 nentiam cognitionis Chri-
 sti Iesu dñi mei, pp quem
 oīa floccifeci, & existimo
 sterquilina esse, vt Christum
 lucrifaciam, & inueniar in
 eo non habens meam iusti-
 tiam, quæ ex lege est, sed
 eam iustitiam, quæ ex deo
 est per fidem Christi, vt in
 fide cognoscā eū, & po-
 testatem resurrectionis ei-
 us, & cōmunicationem pas-
 sionum eius, conformatus
 mortī eius, si quo pacto oc-
 curram ad resurrectionem
 mortuorū. Non q̄ iam cō-
 prehenderim, aut iam pfe-
 ctus sim, sed psequor si & id
 cōprehēdam, in quo & cō-
 prehēsus sū à Ch̄o Iesu.
 F̄res, ego nōdū meipsū au-
 tumo cōprehēdisse, vnū tñ
 ē, q̄ retro sūt, obliuiscēs: ad
 ea vero, q̄ añ sunt, me extē-
 dēs, sm scopū psequor bra-
 uii supnæ vocatiōis dei, ī
 Christo Iesu: qucūq; igit p-
 facti sumus, hoc sentiamus,
 & siquid aliter sentitis.

Sed quæ mihi fuerūt lucra,
 hæc arbitratus sum ppter
 Christum detrimēta. Verū
 tñ existimo oīa detrimen-
 tum esse, pp eminentē sciē-
 tiam Iesu Christi dñi mei,
 pp quem oīa detrimētum
 feci, & arbitror vt stercora,
 vt Christū lucrifaciam; vt
 & inueniar in illo, non ha-
 bēs meam stultitiā, quæ ex
 lege est, sed illā, quæ ex fi-
 de est Christi, quæ ex deo
 est iustitia in fide, ad cogno-
 scendū illū, & virtutem re-
 surrectionis eius, & societa-
 tem passionū illius, cōfigu-
 ratus mortī eius, si quo mo-
 do occurrā ad resurrectio-
 nem, quæ est ex mortuis.
 Nō q̄ iā acceperim, aut iā
 pfectus sim: sequor aut, si
 quo mō cōprehendam, in
 quo & cōprehēsus sum, à
 Christo Iesu. F̄res, ego me
 nō arbitror cōprehēdisse.
 Vnū aut, quæ q̄dem retro
 sunt obliuiscēs: ad ea ve-
 ro, quæ sūt priora, extēdēs
 meipsum, ad destinatū pfe-
 quor, ad brauiū supnæ vo-
 catiōis dei, in Ch̄o Iesu: q̄
 cūq; ergo pfecti sum⁹, hoc
 sētiam⁹, & siquid alī sapitis.

Προστούς Φιλιππησίους.

καὶ τὸτο ὁ θεὸς ὑμῖν ἀποκαλύψει, πλὴν εἰς ὃ ἐφθάσαμεν, τῷ αὐτῷ σοιχεῖν καθόγι, τὸ αὐτὸ φρονεῖν. Συμμιμητοῦ μου γίνεσθε ἀδελφοί, καὶ σκοπεῖτε τοὺς ὄντως περιπατοῦντας, καθὼς ἔχετε τύπον ἡμῶν. πολλοὶ γὰρ περιπατοῦσιν, οὓς πολλὰκις ἔλεγον ὑμῖν, νυνὶ δὲ καὶ κλαίον λέγω, τοὺς ἐχθροὺς τῆ σαυροῦ τῆ χριστοῦ, ὧν τὸ τέλει ἀπόλοικα, ὧν ὁ θεὸς ἡ κοιλία, καὶ ἡ δόξα ἐν τῇ αἰχμῇ αὐτῶν, οἱ τὰ ἐπίγεια φρονοῦντες. Ἡμῶν γὰρ τὸ πολίτευμα ἐν οὐρανοῖς ὑποῖσχει, ἐξ οὗ καὶ σωτῆρα ἀπεκδεχόμεθα, κύριον Ἰησοῦν χριστὸν, ὃς μεταχηματίσει τὸ σῶμα τῆς ταπεινώσεως ἡμῶν, εἰς τὸ γενέσθαι αὐτὸ σύμμορφον τῷ σώματι τῆς θόξης αὐτοῦ, κατὰ τὴν ἐνέργειαν, τῆ δυνάμεως αὐτοῦ καὶ τὸν καὶ ὑποτάξαι ἑαυτῷ τὰ πάντα.

Ωστε ἀδελφοί μου ἀγαπῆτοὶ καὶ ἐπόθητοί, χαρὰ καὶ εὐφροσύνη μου, ὄντως εὐχέτε ἐν κυρίῳ ἀγαπῆτοί. Ἐνδοξίαν παρακαλῶ, καὶ σπουδὴν τυχεῖν παρακαλῶ, τὸ αὐτὸ φρονεῖν ἐν κυρίῳ· ναὶ ἔρω τῷ καὶ σε σύζυγε γνήσιε, συλλαμβάνου αὐτοῖς,

editio posterior

hoc quoque vobis deus reuelabit. Attamen ad id, quod assequuti sumus, eadem procedamus regula, vt simus concordēs. Pariter estote imitatorēs mei fratres, & considerate eos, qui sic ambulant, quemadmodū habetis nos pro exemplari. Nam complures ambulāt, de quibus sæpe dixi vobis, nunc autem & flens dico, inimici crucis Christi, quorum finis perditio est, quorum deus venter, & gloria in decore ipsorum, qui terrestria curant. Nam uolstra querelatio in caelis est: ex quo & seruatorē expectamus, dñm Iesum Christum, qui trāsfigurabit corpus nostrū humile, vt conforē reddat corpori suo glorioso, secundum efficaciam, qua potest etiā subiicere sibi omnia.

Proinde fratres mei dilecti ac desiderati, gaudium & corona mea, sic stete in domino dilecti. Euodiam obsecro, & Synthyche obsecro, vt sint cōcordēs in domino. Sanè rogo & te cōpar germana adiua eas.

Et hoc deus vobis reuelabit . Veruntamen ad quod peruenimus , eadem regulæ innitatur , idem sentiamus . Imitatores mecum estote fratres , & considerate eos , qui sic ambulant , vt nos habetis exemplum . Nam multi ambulant , quos sæpe dicebam vobis : nunc etiam & flens dico , inimicos crucis Christi , quorum finis interitus , quorum deus venter est , & gloria in confusione eorum , qui terrena sentiunt : nostra enim res publica in coelis est : vnde et saluatorem expectamus dominum Iesum Christum , qui transfigurabit corpus humilitatis nostræ , ad hoc , vt ipsum conformat me fiat corpori gloriæ suæ , secundum operationem potentiae , qua ipse potest etiam sibiipsum subiicere oia . Quare fratres mei dilecti & desiderati , gaudij & corona mea , sic stete in dño dilecti . Euodiã rogo , et Syntychen rogo idem sentire in dño , etiam rogo & te in genua coniugum , adiuua eas .

& hoc vobis deus reuelabit . Veruntamen ad quod peruenimus : vt idem sapiamus , in eadem permaneamus , in eadem reglamur . Imitatores mei estote fratres : & obseruate eos , qui ita ambulant , sicut habetis formam nostram . Multi enim ambulant , quos sæpe dicebam vobis (nunc autem & flens dico) inimicos crucis Christi : quorum finis interitus : quorum deus venter est , & gloria in confusione ipsorum , qui terrena sapiunt . Nostra autem conuersatio in coelis est : vnde etiam saluatorem expectamus dñm nr̄m Iesum Christum , qui reformabit corpus humilitatis nr̄e cõfiguratum corpori , claritatis suæ , secundum operationem virtutis suæ , qua etiam possit subiicere sibi omnia .

Caput IIII.

Itaque fratres mei charissimi & desideratissimi , gaudij meum & corona mea : sic stete in dño charissimi . Euodiã rogo , & Syntyche deprecor id ipsum sapere in dño . Etiam rogo & te germane comparum , adiuua illas ,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

αἰτινες ἐν τῷ ἀγγελίῳ συνήθησαν μοι, μετὰ καὶ κλήρου καὶ τῶν λοιπῶν συνεργῶν μου, ὧν τὰ ὀνόματα ἐν βίβλῳ ζωῆς. Χαίρετε ἐν κυρίῳ πάντοτε, καὶ πάλιν ἐρῶ· χαίρετε, τὸ ἐπαρκὲς ὑμῶν γνωσθήτω πᾶσιν ἁγίοις. ὁ κύριος ἐγγύς· μηδὲν μεριμᾶτε, ἀλλ' ἐν παντί τῆ προσυχίῃ καὶ τῆ εὐνοίᾳ μετὰ ἀχαριστίας τοῦ αἵματος ὑμῶν γνωρίζετε πρὸς τὸν θεόν. καὶ εἰρήνη τοῦ θεοῦ ἡ ὑπερέχουσα πάντα νοῦν, φρουρήσαί. τὰς καρδίας ὑμῶν, καὶ τὰ νοήματα ὑμῶν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. τὸ λοιπὸν ἀδελφοί, ὅσα ἐστὶν ἀληθῆ, ὅσα σεμνὰ, ὅσα δίκαια, ὅσα ἀγνά, ὅσα προσφιλῆ, ὅσα ἀφίμα, εἴτις ἀρετὴ, εἴτις ἐπιποινῆ, ταῦτα λογίζεσθε, αἰμαὶ ἐμάθετε, καὶ παρέλάβετε, καὶ ἠκούσατε, καὶ εἰδότε ἐν ἐμοί. ταῦτα πράξατε, καὶ ὁ θεὸς τῆς εἰρήνης ἔσται μετ' ὑμῶν. Εὐχαριστῶ δὲ ἐν κυρίῳ μέγας, ὅτι ἤδη ποτὲ ἀνεβάλατε τὸ ὑπερῆ μου φρονεῖν, ἐφ' ᾧ καὶ ἐφρονεῖτε, ἢ κωρῆσθε δὲ, οὐχ ὅτι κατ' ὑτέρεσιν, λέγω. ἐγὼ γὰρ ἔμαθον, ἐν οἷς ἐμὶ,

editio posterior

quæ in euangelio decertarunt mecum unâ cum Clemente quoque & reliquis cooperariis meis, quorum nomina sunt in libro vitæ. Gaudete in dño semp, & iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit oibus hoibus. Dñs ppe est. De nulla re scliciti sitis: sed in oi precatiõe & obsecratione, cum gratiæ actione petitiões vestræ innotescat apud deum. Et pax dei, quæ superat oem intellectum, custodiat corda vestra, & sensus vestros p Chrm Iesu. Quod reliquum est frs, quæcunq; sunt vera, quæcunq; honesta, q̄cũq; iusta, q̄cũq; pura, q̄cunq; accomoda, q̄cunq; boni nominis, si qua virtus, & si qua laus, hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me, hæc facite, & deus pacis erit vobiscum. Gaudisus sum autem in dño magnopere, quod iam tandem reuiguit vestra p me sollicitudo in eo, in quo & solliciti eratis: verum deerat opportunitas: nõ quod iuxta penuriam loquar. Nam ego didici, in quibus sum,

Quæ certauerunt mecum in euangelio cum & Clemente & cæteris cooperatoribus meis: quorum nomina sunt in libro vitæ. Valete in dño semp: iterum dico valete. Mansuetudo vestra nota sit oibus hominibus. Dñs ppe est: nihil solliciti sitis, sed in oí oratione & obseruatione, cū gratiæ actione petitiones vestræ notæ sint apud deum. Et pax dei, quæ exuperat oëm mētem: custodiat corda vestra & intelligentias vestras in Christo Iesu. Qd̄ superest fratres quæcunq; sunt vera, quæcunq; honesta, quæcunq; iusta, quæcunq; casta, quæcunq; amabilia, quæcunq; laudabilia, si qua virtus, & si qua laus, hæc reputate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & deus pacis erit vobiscū. Gauius sū aut̄ in dño magnifice, quia tādē reuiuistis, vt p̄ me setiretis, i quo & sentiebatis, at opportunitatē nō dū hēbatis. Nūqd̄ quia idigere dico? Minime. Ego enī didici in iis, quæ affunt.

quæ mecum laborauerūt in euangelio cū Clemente, & cæteris adiutoribus meis, quorum nomina sunt i libro vitæ. Gaudete in dño semp, iterum dico gaudete. Modestia vestra nota sit oibus hoibus. Dñs prope est. Nichil solliciti sitis, sed i omni oratione, & obsecratione, cū gratiarū actione, petitiones vestræ, innotescant apud deum. Et pax dei, quæ exuperat omnē sensum, custodiat corda vestra, & intelligentias vras, i Christo Iesu. De cetero fratres, quæcunq; sunt vera, quæcunq; pudica, quæcunq; iusta, quæcunq; sancta, quæcunq; amabilia, quæcunq; bonæ famæ, si qua virtus, si qua laus disciplinæ: hæc cogitate. Quæ & didicistis, & accepistis, & audistis, & vidistis in me: hæc agite, & deus pacis erit vobiscum. Gaius sum autē in dño vehementer, quoniam tandem aliquā refluistis pro me sentite, sicut & sentiebatis: occupati autem eratis. Non quasi propter penuriam dico. ego enim didici, in quibus sum,

Πρὸς τοὺς Φιλιππησίους.

αὐτὰρχης εἶναι. οἶδα καὶ
ταπεινοῦ ὄντος, οἶδα καὶ πε-
ριαλάειν, ἐν ποσὶ τῷ καὶ ἐν
πᾶσι μεμύημαι, καὶ χορταί-
ζεσθαι, καὶ πλεῖν, καὶ πε-
ριαλάειν, καὶ ὑστερεῖσθαι. πάν-
τα ἰχύω ἐν τῷ ἐν θυμακμοῦν
τῷ με χριστῷ. ἢ ἄλλῃ καλῶς ἐ-
ποιήσατε, συγκοινωνήσατές
μου τῇ θλίψει. οἶδατε δὲ καὶ
ὑμῶς φιλιππησίαι, ὅτι ἐν
ἀρχῇ τοῦ ἀγγελίου, ὅτε ἐ-
ξῆλθον ἀπὸ μακεδονίας, οὐ
δὲ μίκα μοι ἐκκλησία ἐκοινώ-
θησεν εἰς λόγον ὀφέως καὶ
λήψεως, εἰ μὴ ὑμεῖς μόνοι.
ὅτι καὶ ἐν θεσσαλονίκη, ἅ-
παξ καὶ εἰς εἰς τὴν χρείαν
μοι ἐπέμψατε, οὐχ ὅτι ἐ-
πιζητῶ τὸ δόμα, ἀλλ' ἐπι-
ζητῶ τὸν καρπὸν τὸν πλεο-
νεύοντα εἰς λόγον ὑμῶν. εἰ
πέχω δὲ πάντα καὶ περισ-
σῶ. πεπλήρωμαι, δεξα-
μεθα παρὰ ἐπαφροδίτου,
τὰ παρ' ὑμῶν, ὅσην ἀνα-
δείξω, θυσιάζω δεκτῶ ἀνά-
ρετον τῷ θεῷ. ὁ δὲ θεὸς μου
πληρώσει πάσαν χρείαν ὑ-
μῶν, κατὰ τὸν πλοῦτον αὐ-
τῷ ἐν δόξῃ, ἐν χριστῷ Ἰη-
σοῦ. τῷ δὲ θεῷ καὶ πα-
τρὶ ἡμῶν ἡ δόξα εἰς τὸν αἰῶ-
να τῶν αἰώνων. ἀμήν.

editio posterior

his contentus esse. Noui &
humilis esse, noui & excel-
lere. Vbiq; & in omnibus,
institutus sum, & saturari,
& esurire, & abundare, &
penuriam pati. Oia possum
per Christum, qui me corro-
borat. Attamen recte fecis-
tis, quod simul comunica-
tis meae afflictioni. Nostis
autem & vos Philippenses,
quod in principio euange-
lii, cum proficiscerer a Ma-
cedonia, nulla mihi eccle-
sia communicauerit in ratio-
nem dandi & accipiendi,
nisi vos soli. Nam & i Thes-
salonica cum essem, semel &
iterum quod opus erat, mihi mi-
sistis: non quod regnum munus,
sed regno fructum exuberan-
tem in rationem vestram. Rece-
pi tamen omnia & abundo, ex-
pletus sum, posteaquam accepi
ab Epaphrodito, quae a vo-
bis missa fuerant, odorem
bonae fragrantiae, hostiam
acceptam, gratamque deo. Deus
autem meus supplebit, quod
quid opus fuerit vobis, secundum
diuitias suas cum gloria,
per Christum Iesum. Deo
autem & patri nostro gloria
in saecula saeculorum. Amen.

Price. Ad
Sufficientiam habere: scio
et humiliari, scio & abundare
in omni re: & in omnibus
instructus sum: & saturari,
& esurire, & abundare,
& inopiam ferre. Omnia
possum in Christo, qui me
validū facit. Attamen pbe
fecistis comunicates presuram
meam: scitis autē & vos
O'Philippenses: in principio
euāgelii quā profectus
sum à Macedonia, nulla
mihi ecclesia cōmunicavit
in ratione donationis &
acceptationis, nisi vos soli,
quia Thessalonicen & se
mel & bis ad necessitate
meam mihi misistis, non
quod donum quæram, sed co
piofiolem fructum requiro
in ratione vestra: recipio
autē omnia, & abundo.
repletus sum, suscipiēs per
Epaphroditum ea, quæ à
vobis sunt, odorem suavitatis,
hostiam acceptabilem, beneplacentem
deo: deus autē meus implebit
omnem necessitatem vestram,
sem diuitias suas in gloria,
in Christo Iesu. Deo autē &
patri nō glia in sæcula
sæculorū. Amē.

Phil. vulgata cap. iiii.
sufficiens esse. Scio & hu
miliaris: scio & abundare,
vbiq; & in omnibus instructus
sum: & saturari, & esurire,
& abundare, & penuriā pati.
Omnia possum in eo, qui
me confortat. Verūtamen
bene fecistis, comunicantes
tribulationi meæ. Scitis autem
& vos Philippenses, quod
in principio euāgelii, quando
profectus sum à Macedonia,
nulla mihi ecclesia cōmunicavit
in ratione dati & accepti,
nisi vos soli, quia & Thessalonicam
semel & bis in vsum mihi
misistis. Non quod quæro datum:
sed requiro fructum abundan
tē in rationem vestram. Habeo
autem omnia: & abundo. repletus
sum, acceptis ab Epaphrodito,
quæ misistis, in odorem suavitatis,
hostiam acceptam, placentem
deo. Deus autem meus impleat
omne desiderium vestrum,
secundum diuitias suas in gloria,
in Christo Iesu. Deo autem
& patri nostro gloria in
sæcula sæculorum. Amen.

Prior. Ad
Salutate omnem sanctum
in Christo Iesu. Salutant
vos, qui mecum sunt, fra-
tres. Salutant omnes san-
cti: maxime autem, qui ex
Cæsaris domo sunt. Gra-
tia domini Iesu Christi cū
omnibus vobis. Amen.

**Ad Philippenſes scripta,
Romæ per Epaphro-
ditum.**

Phil. vulgata cap. iiii.
Salutate omnem sanctum
in Christo Iesu. Salutant
vos, qui mecum sunt, fra-
tres. Salutant vos oēs san-
cti, maxime autem qui de
Cæsaris domo sunt. Gratia
domini nostri Iesu Christi
cum spiritu vestro. Amen.

**Epistola beati Pauli apo-
stoli ad Philippen-
ſes Finis.**

y iiii

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους

Πρὸς Κολοσσαίους ἐπιστολή
Παύλου.

Ι ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος
Ἰησοῦ Χριστοῦ διὰ
θελήματι θεοῦ, καὶ
τιμῆθε ὁ ἀδελφοί,
τοῖς ἐν Κολοσσαῖς ἁγίοις,
καὶ τοῖς ἑδελφοῖς ἐν
Χριστῷ. Χαίρει ὑμῖν καὶ εἰρήνη
ἀπὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν, καὶ
κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, εὐχαρισ-
σοῦμεν τῷ θεῷ καὶ πατρὶ τῷ
κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
πάντοτε περὶ ὑμῶν προσευ-
χόμενοι, ἀκούσαντες τῶν πί-
στιν ὑμῶν ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ
τῶν ἀγαπῆν τῶν εἰς πάντας
τοὺς ἁγίους, διὰ τῶν ἐλπίδων
τῶν ἀποκειμένων ὑμῖν ἐν τοῖς
οὐρανοῖς. ἢν προσκύνετε ἐν
σπῷ λόγῳ τῆς ἀληθείας πρὸς ἀγγε-
λίου τῷ παρόντι εἰς ὑμᾶς,
καθὼς καὶ ἐν παντὶ τῷ κόσμῳ,
καὶ ἐσικαταποφοροῦμενον, καὶ
θῶς καὶ ἐν ὑμῖν, ἀφ' ἧς ἡμέρας
ἤκούσατε, καὶ ἔγνωτε τῶν χάρι-
τιν τῷ θεῷ ἐν ἀληθείᾳ. Καθὼς
καὶ ἐμάθετε παρὰ ἐπιφραῖ τῷ
ἀγαπῆτι σιωποῦν ἡμῶν, ὅς
ἐστι πιστὸς ὑπὲρ ὑμῶν διάκονος
τῷ Χριστῷ, ὁ καὶ ἀναλώσας ἡμῖν
τῶν ὑμῶν ἀγάπην ἐν ἀνάλματι

editio posterior

Ad Colossenses. epistola
Pauli. Cap. I.

P AULVS apostolus
Iesu Christi per vo-
luntatem dei, & Ti-
motheus frater eius, q sunt
Colossis sanctis ac fide-
bus fratribus in Christo.
Gratia vobis & pax à deo
patre nostro, & dño Iesu
Christo. Grās agimus deo
& patri domini nostri Ie-
su Christi, semper de vos-
bis, cum oramus quoniam
audiuimus fidem vestram
in Christo Iesu, & charita-
tem erga omnes sanctos,
ppter spem repositā vobis
in coelis, de qua prius au-
dierat is per sermonem ve-
racem euāgelii, quod pue-
nit ad vos: quemadmodū &
in toto mūdo etiā fructifi-
cat, sicut & in vobis, ex eo
die quo audistis & cogno-
uistis gratiam dei per veri-
tatem. Quemadmodum &
didicistis ex Epaphra dile-
cto conseruo nostro, qui est
fidus p vobis mīster Chri-
sti, qui & exposuit nobis ve-
stram dilectionē in spiritu.

Epistola Beatissimi Pauli
Apostoli ad Colossenses.

Epistola Pauli ad
Colossenses.
Caput. I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, & Timotheus frater, sanctis, qui Colossis estis, & fidelibus fratribus in Christo, gratia vobis, & pax à deo patre nostro, & dño Iesu Christo. Gratias agimus deo atq; patri dñi nostri Iesu Christi, semp pro vobis orantes, cum audiuimus fidem vestram in Christo Iesu, & dilectionem erga oēs sanctos, pp spem repositam vobis in coelis, quam ante audiuistis in sermone veritatis euangelii, qđ puenit in vos vt & in totum mundum, & fructificat atq; auget, vt & in vobis à die, qua audiuistis & cognouistis gratiam dei in veritate, quē admodū & didicistis ab Epaphra dilecto conseruo nostro, qui est fidelis p vobis minister Chri, qui et indicauit vobis dilectionē vram i spū.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi per voluntatem dei, & Timotheus frater, iis, qui sunt Colossis sanctis & fidelibus fratribus in Christo Iesu, gratia vobis, & pax à deo patre nostro. Grās agimus deo, & pñi dñi nri Iesu Christi, semp pro vobis orātes, audiētes fidem vestrā in Christo Iesu, & dilectionem, quā hētis in sanctos oēs, pp spem, quæ reposita est vobis in coelis, quā audistis in verbo veritatis euāgelii, qđ puenit ad vos, sicut & in vniuerso mūdo est, & fructificat, & crescit, sicut & in vobis ex eā die, qua audistis, & cognouistis gratiam dei in veritate, sicut didicistis ab Epaphra charissimo conseruo nostro, qui est fidelis pro vobis minister Christi Iesu, qui etiam manifestauit nobis dilectionem vestram in spiritu.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους,
 Διὰ τὸ τοῦ καὶ ἡμεῖς ἀφ' ἧς ἡ
 μέρας ἠκούσαμεν, οὐ παύο—
 μεθα ὑπὲρ ὑμῶν προσευχό—
 μενοι καὶ χαιρούμενοι, ἵνα πλη—
 ρωθῆ τὴν ἐπίγνωσιν τοῦ θε—
 οῦ ἀντὶ τῆς ἐν πάσῃ σοφί—
 αῖ καὶ σωτηρίᾳ πνευματικῇ,
 περιπατήσαι ὑμᾶς ἀξίως τοῦ
 κυρίου, εἰς πᾶσαν ἀρε—
 σκειαν, ἐν παντὶ ἔργῳ ἀ—
 γαθῷ καρποφοροῦντες, καὶ
 αὐξανόμενοι εἰς τὴν ἐπίγνω—
 σιν τοῦ θεοῦ, ἐν πάσῃ διδαχῇ
 διδακτούμενοι, κατὰ τὸ κράτος
 τῆς δόξης αὐτοῦ, εἰς πᾶσαν ὑπο—
 μοχνην καὶ μακροθυμίαν μετὰ
 χαρᾶς, ἀχαριστοῦντες τῷ πα—
 τρι, τῷ ἰκανώσαντι ἡμᾶς
 εἰς τὴν μερίδα τοῦ κλήρου
 τῶν ἁγίων ἐν τῷ φωτί,
 ὃς ἐξέρυσάτε ἡμᾶς τῆς ἐξου—
 σίας τοῦ σκότους, καὶ μετέστην
 εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ υἱοῦ τῆς
 ἀγάπης αὐτοῦ. ἐν ᾧ ἔχομεν τὴν
 ἀπολύτρωσιν διὰ τοῦ αἵμα—
 τος αὐτοῦ, τὴν ἀφεσιν τῶν ἀ—
 μαρτιῶν, ὃς ἐστὶν εἰκὼν τοῦ θεοῦ,
 τοῦ ἀοράτου πρωτότοκος πάσης
 κτίσεως, ὃς ἐν αὐτῷ ἐκτίθη
 τὰ πάντα, τὰ ἐν τοῖς οὐρα—
 νοῖς καὶ τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, τὰ ὄρα—
 τὰ καὶ τὰ ἀόρατα, εἴτε θρόνοι,
 εἴτε κυριότητες, εἴτε ἀρχαί, εἴτε
 ἐξουσίαι, τὰ πάντα δι' αὐτοῦ,

editio posterior
 Propterea & nos ex quo
 die audiuimus, non desui-
 mus pro vobis orare, & po-
 scere, vt impleamini agni-
 tione voluntatis eius in o-
 mni sapientia & pruden-
 tia spirituali, vt ambuletis
 digne domino, vt per o-
 mnia placeatis, i omni ope-
 re bono fructificantes, &
 crescentes in agnitionem
 dei, omni robore corrob-
 rati, iuxta potentiam glori-
 æ illius, ad omnem toler-
 rantiam ac patientiam: cū
 gaudio: gratias agentes pa-
 tri, qui idoneos nos fecit
 ad participationem sortis
 sanctorum in lumine: qui
 eripuit nos, à potestate te-
 nebrarum, ac transfudit in
 regnum filii sibi dilecti, per
 quem habemus redēptionem
 per sanguinē ipsius, &
 remissionem peccatorum,
 qui est imago dei in conspi-
 cui, primogenitus vniuers-
 æ creaturæ, quod per il-
 lum creata sint omnia, quæ
 in cælis sunt, & quæ in ter-
 ra, visibilia, & inuisibilia,
 siue throni, siue domina-
 tiones, siue principatus, siue
 potestates. Omnia per illum,

Prior Ad
Quamobrem & nos à die,
qua audiuius, non ces-
samus pro vobis orare &
postulare, vt impleamini
cognitione voluntatis ei-
us in omni sapientia, &
intelligentia spiritali, vt
digne ambuletis ad o-
mne placitum domini, in
omni opere bono fructi-
ficantes, & crescentes in
cognitione dei, in omni
potestate valentes secun-
dum potentiam gloriae ei-
us, in omni patientia &
longanimitate: cum gau-
dio gratias agentes patri,
qui nos suffecit in partem
sortis sanctorum in lumi-
ne, qui liberauit nos ex
potestate tenebrarum, &
transtulit in regnum filii
dilectionis suae. In quo ha-
bemus redemptionem, re-
missionem peccatorum:
Qui est imago dei inuisi-
bilis, primogenitus omni-
creatura, quia in ipso crea-
ta sunt omnia, quae in coe-
lis, & quae in terra, visibi-
lia & inuisibilia, siue thro-
ni, siue dominationes, si-
ue principatus, siue pote-
states, omnia per ipsum.

Colof. vulgata cap. i.
Ideo & nos ex qua die au-
diuius, non cessamus p-
vobis, orantes, & postulan-
tes, vt impleamini agnitio-
ne voluntatis eius in om-
ni sapientia & intellectu
spiritali, vt ambuletis di-
gine deo, per omnia placē-
tes, in omni opere bono
fructificantes, & crescen-
tes in scientia dei, in omni
virtute confortati s'm po-
tentiam claritatis eius, in
omni patientia & longa-
nimitate, cum gaudio gra-
tias agentes deo & patri,
qui dignos nos fecit i par-
tem sortis sanctorum in lumi-
ne, qui eripuit nos de pote-
state tenebrarum, & tran-
stulit in regnum filii dile-
ctionis suae, in quo habee-
mus redemptionem & re-
missionem peccatorum, qui
est imago dei inuisibilis,
primogenitus omnis crea-
turae, quoniam in ipso
condita sunt vniuersa in
coelis, & in terra, vi-
sibilia, & inuisibilia, si-
ue Throni, siue Do-
minationes, siue Prin-
cipatus, siue Potesta-
tes, omnia per ipsum.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους.

καὶ εἰς αὐτὸν ἔκτισαι, καὶ αὐτὸς ἐστὶ πρὸ πάντων, καὶ τὰ πάντα ἐν αὐτῷ συνέσκηκε, καὶ αὐτὸς ἐστὶν ἡ κεφαλὴ τῷ σώματι τῆς ἐκκλησίας, ὃς ἐστὶν ἀρχὴ πρωτότοκος ἐκ τῶν νεκρῶν, ἵνα γένηται ἐν πάσιν αὐτὸς πρωτότων, ὅτι ἐν αὐτῷ ἀδόκησε πᾶν τὸ πλήρωμα κατοικῆσαι, καὶ δι' αὐτοῦ ἀποκαταλλάξαι τὰ πάντα εἰς αὐτὸν, εἰρηοποιήσας διὰ τῷ αἵματι τῷ σουροῦ αὐτοῦ δι' αὐτοῦ, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐπὶ τοῖς οὐρανοῖς. καὶ ὑμᾶς πρὸς ὄντας ἀπελλοτριωμένους, καὶ ἐχθροὺς τῆς διακείας ἐν τοῖς ἔργοις τοῖς πονηροῖς, νυνὶ δὲ ἀποκατήλαξεν ἐν τῷ σώματι τῆς σαρκὸς αὐτοῦ διὰ τῷ θανάτῳ, παρεκῆσαι ὑμᾶς ἁγίους, καὶ ἀμώμους, καὶ ἀνεγκλήτους κατ' ἐνώπιον αὐτοῦ. εἴγε ἐπιμένετε τῇ πίστει τε θεμελιωμένοι καὶ ἐδραῖοι, καὶ μὴ μετακινούμενοι ἀπὸ τῆς ἐλπίδος τῷ ἀγγελίῳ. οὐ κούφατε, τῷ κρηυθέντι ἐν παύση τῆ κτίσει, τῇ ὑπὸ τὸν οὐρανόν, οὐ ἐγνώμην ἐγὼ παῦλος δι' αὐτοῦ. Νυνὶ χαίρω ἐν τοῖς πικρήμασί μου ὑπερ' ὑμῶν,

editio posterior

& in illum creata sunt: & ipse est ante omnia, & omnia per illum consistunt, & ipse caput corporis ecclesiae: qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse primas tenens: quoniam in illo complacitum est patri uniuersam plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare cuncta erga se pacificatis per sanguinem crucis eius per eundem, siue quae in terra sunt, siue quae in coelis. Et vos qui quondam eratis abalienati, & inimici mente in operibus malis, nunc tamen reconciliauit in corpore carnis suae per mortem, ut exhiberet vos sanctos & irreprehensibiles, & inculpato in conspectu suo, si quidem permanetis in fide fundati ac stabiles, nec dimoueamini à spe euangelii, quod audistis, quod praedicatum est apud uniuersam creaturam, quae sub caelo est: cuius factus sum ego Paulus minister. Nunc gaudeo super afflictionibus meis pro uobis,

Prior Ad
Et in ipso creata sunt, & ipse ante omnia, & omnia in ipso constiterunt, & ipse est caput ecclesiae, qui est principium, primo genitus ex mortuis, ut ipse sit in omnibus primatum gerens, quia beneplacuit in se omnem plenitudinem habitare, et per se reconciliari omnia, in se pacificando omnia per sanguinem crucis suae, siue quae in terra, siue quae in caelis sunt. Et vos cum aliquando essetis facti alieni, & inimici intelligentiae in operibus malis: nunc certe reconciliauit in corpore carnis suae per mortem suam, ut constituat uos sanctos & immaculatos et irreprehensibiles in conspectu suo: si tamen permanetis in fide, fundati, & firmi, et immoti à spe euangelii, quod audistis, quod praedicatum in omni creatura, quae sub caelo est. Cuius ego Paulus factus sum mini-
ster: nunc gaudeo in passionibus meis pro uobis.

Col. vulgata cap. i.
Et in ipso creata sunt, & ipse est ante omnes, & omnia in ipso constant, & ipse est caput corporis ecclesiae, qui est principium, primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus primatum tenens, quia in ipso complacuit omnem plenitudinem inhabitare, & per eum reconciliare omnia in ipsum, pacificans per sanguinem crucis eius, siue quae in terris, siue quae in caelis sunt. Et vos cum essetis aliquando alienati, & inimici sensu, in operibus malis: nunc autem reconciliauit in corpore carnis suae per mortem, ut exhiberet uos sanctos, & immaculatos, & irreprehensibiles coram ipso: si tamen permanetis in fide fundati, & stabiles, & immobiles, à spe euangelii, quod audistis, quod praedicatum est in uniuersa creatura, quae sub caelo est, cuius factus sum ego Paulus minister, D
qui nunc gaudeo in passionibus pro uobis.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίης.

καὶ οὐ ταίνα πληρῶ τὰ ὑπερή-
ματα τῶν θλίψεων τοῦ Χρι-
στοῦ ἐν τῇ σαρκί μου ὑπὲρ τοῦ
σώματός αὐτοῦ, ὃ ἐστὶν ἡ ἐκ-
κλησία, ἧς ἐγνώμην ἐγὼ
διακόνος κατὰ τὴν οἰκονο-
μίαν τοῦ θεοῦ, τὴν δοθεῖ-
σαν μοι εἰς ὑμᾶς πληρῶσαι
τὸν λόγον τοῦ θεοῦ, τὸ μυσ-
τήριον τὸ ἀποκεκρυμμένον ἀ-
πὸ τῶν αἰώνων, καὶ ἀπὸ
τῶν γενεῶν. νυνὶ δὲ ἐφα-
περώθη τοῖς ἁγίοις αὐτοῦ, οἷς
ἠθέλησεν ὁ θεὸς γνωρίσαι, τίς
ὁ πλοῦτος τῆς δόξης τοῦ μυσ-
τηρίου τούτου ἐν τοῖς ἔθνεσιν,
ὃς ἐστὶ χριστὸς ἐν ὑμῖν, ἢ ἑλ-
πίς τῆς δόξης, ὃν ἡμεῖς κατὰ
ταγγέλλομεν, νοθευκῶντες
πάντα ἀνθρώπων, καὶ δι-
δάσκοντες πάντα ἀνθρώπων
ἐν πάσῃ σοφίᾳ ἵνα παρρησιάζω-
μεν πάντα ἀνθρώπων τέλειον
ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, εἰς ὃ καὶ κο-
πιῶν, ἀγωνιζόμενος κατὰ τὴν
ἐνέργειαν αὐτοῦ, τὴν ἐνεργουμέ-
νην ἐν ἐμοὶ ἐν δυνάμει.

Θέλω γὰρ ὑμᾶς εἰδέναι
ἡλίκαν ἀγὼνάν ἐχῶ περὶ ὑ-
μῶν, καὶ τῶν ἐν λαοδικείᾳ,
καὶ ὅσοι οὐχ ἔφορᾶκασιν τὸ πρό-
σωπόν μου ἐν σαρκί, ἵνα παρη-
κληθῶσιν αἱ καρδίαι αὐτῶν,
συμβιβασθέντων ἐν ἀγάπῃ,

editio posterior

& suppleo qđ deerat affli-
ctionū Christi ī carne mea
pro corpore ipſius, quod ē
ecclesia: cuius ecclesie fa-
ctus sum ego minister iux-
ta dispensationē dei, qđ da-
ta est mihi in vos, implēdi
sermonē dei: mysteriū, qđ
recōditū fuit à seculis, & à
generationibus: nunc autē
patefactū est sanctis illius,
quibus voluit deus notum
facere, quæ sint diuitiæ glo-
riæ, mysterii huius inter gē-
tes, qui est Christus in vo-
bis, spes gloriæ, quem nos
annunciamus admonen-
tes omnem hominem, &
docentes omnem homi-
nem in omni sapientia,
vt exhibeamus omnē ho-
minem perfectum in Chri-
sto Iesu: ad quod etiā eni-
tor, decertans secundum
efficaciam eius agētem in
me per virtutem.

Nam volo vos scire, quan-
tam sollicitudinem habeā
de vobis, & iis, qđ sunt Laodice-
arum, & quotquot non vi-
derunt faciem meā in car-
ne, vt consolationem acci-
pian corda illorū, cū fue-
rint compacti in charitate,

Et vice eius impleo, quæ defunt pressuræ Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia, cuius ego minister factus sum s̄m dispensationem dei, quæ data est mihi ad vos, vt impleam sermonem dei, mysterium occultum à sæculis & generationibus: nunc autem manifestum factum est sanctis eius, quibus voluit deus notum facere, quæ sunt diuitiæ gloriæ mysterii huius in gentibus, qui est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annunciamus, admonētes omnem hominem, & docentes omnem hominem in omni sapientia, vt constituamus omnem hominem p̄fectum in Christo Iesu, ad quod & laboro, certans s̄m operationem eius, quæ op̄at̄ in me in p̄tate.

Vos autem scire vellem, quale certamen habeam pro vobis, & iis, qui Laodiciæ sunt, atq; quicumq; personam meam in carne non viderunt, vt consolentur corda eorum instructorum in dilectione.

Et adimpleo ea, quæ defunt passionum Christi, in carne mea pro corpore eius, quod est ecclesia, cuius factus sum ego minister s̄m dispensationem dei, quæ data est mihi in vobis, vt impleam verbum dei, mysterium, quod absconditum fuit à sæculis & generationibus: nunc autem manifestatum est sanctis eius, quibus voluit deus notas facere diuitias gloriæ sacramenti huius in gentibus, quod est Christus, in vobis spes gloriæ, quem nos annunciamus, corripientes omnem hominem, & docētes omnem hominem in omni sapientia, vt exhibeamus omnem hominem p̄fectum in Christo Iesu, in quo & laboro, certando s̄m operationem eius, quæ operatur in me in virtute.

Caput II.

Volo enim vos scire qualem sollicitudinem habeam pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodiciæ, & quicumque non videntur faciem meam in carne, vt consolentur corda ipsorum, instructi in charitate.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους.
 καὶ εἰς πάντα πλοῦτον τῆς πλη-
 ροφορίας τῆς σωτέσεως, εἰς ἐπί-
 γνωσιν τοῦ μυστηρίου τοῦ θεοῦ, καὶ
 πατρὸς καὶ τοῦ χριστοῦ, ἐν ᾧ εἰσι
 πάντες οἱ θεσαυροὶ τῆς σοφίας
 καὶ τῆς γνώσεως ἀπόκρυφοι.
 τὸτο δὲ λέγω, ἵνα μᾶτις ἡμῶς
 παρεκλογίζηται ἐν πιδανκλογίᾳ.
 εἰ γὰρ καὶ τῆ σαρκὶ ἀπέμι, ἀλ-
 λά τῷ πνεύματι σὺ ὑμῖν εἰμι,
 χαίρων καὶ βλέπων ὑμῶν τὴν
 τάξιν, καὶ τὸ σερέωμα τῆς εἰς
 χριστὸν πίστεως ὑμῶν. ὡς οὖν
 παρελάβετε τὸν χριστὸν Ἰησοῦν
 τὸν κύριον, ἐν αὐτῷ περιπατεῖ-
 τε, ἐρριζωμένοι καὶ ἐποικοδο-
 μούμενοι ἐν αὐτῷ, καὶ θεταμοῦ-
 κται ἐν τῇ πίσει, καθὼς ἐδίδα-
 χθητε, περιαιλούμενοι ἐν αὐτῇ
 ἐν ἀχαρισίᾳ. Βλέπετε, μᾶτις
 ὑμῶς ἔσται ὁ συναγωγῶν δια-
 τῆς φιλοσοφίας καὶ κενῆς ἀπά-
 τῆς, κατὰ τὴν παράδοσιν τῶν
 ἑνθρώπων, κατὰ τὰ εἰρηεἰα
 τοῦ κόσμου, καὶ οὐ κατὰ χριστόν.
 ὅτι ἐν αὐτῷ κατοικεῖ πᾶν τὸ
 πληρωμα τῆς θεότητος σωμα-
 τικῶς, καὶ ἔστε ἐν αὐτῷ πε-
 πληρωμένοι, ὅς ἐστιν ἡ κεφα-
 λὴ πάσης ἐρχῆς καὶ ἐξου-
 σίας, ἐν ᾧ καὶ περιετμήθητε
 περιτομῇ ἀχειροποιήτῳ ἐν τῇ
 ἀπεκδήσει τοῦ σώματος τῶν
 ἁμαρτιῶν τῆς σαρκός,

editio posterior
 & in oēm opulentiā certe
 psuasionis intelligētia, in
 agnitionē mysterii dei, &
 patris & Christi: in quo sunt
 oēs thesauri sapiā ac sciā
 recōditi. Hoc autē dico, ne
 qs vobis iponat pbabilita-
 te sermonis. Etenim quis
 carne sim abns, tñ spū vo-
 biscum sum, gaudēs ac vi-
 dens vestrū ordinē, & so-
 liditatē vestrę in Christum
 fidei. Quēadmodum igit
 accepistis Christum Iesum
 dominū, ita in eo ambula-
 te, sic vt radices habeatis
 in illo fixas: & in illo sup-
 struamini, confirmeminiq;
 per fidē, sicut edocti estis,
 exuberantes in ea cū gra-
 tiarū actiōe. Videte, neqs
 sit, q vos de p̄des p̄ philo-
 sophiā & inanē deceptio-
 nē, iuxta p̄stitutionē homi-
 ni, iuxta elemēta mūdi, &
 nō iuxta Ch̄m. Qm̄ in il-
 lo inhabitat oīs plenitudo
 deitatis coporalr: & estis ī
 illo cōpleti, q est caput oīs
 principatus ac potestatis:
 per quem & circūcisi estis
 circuncisione, quæ fit si-
 ne manibus, dum exuistis
 corpus peccatorum carnis

Et in oībus diuitiis plenar
 riae certitudinis intelligen
 tiae in cognitione myſterii
 dei, & patris, & Chriſti, in
 quo ſunt oēs theſauri ſapiē
 tię & cognitionis recōditi.
 Hoc autem dico, vt nullus
 vos paralogizet in pſuaſio
 ne eloquētię. Nam etſi car
 ne abſens ſim, ſpiritu tñ
 vobiſcum ſum, gaudēs &
 intuens ordinem veſtrum,
 & veſtræ (quæ in Chriſto
 eſt) fidei firmamentum: vt
 igiſ accepitiſ Chriſtum Ie
 ſum dñm, in eo ambulate,
 radicati & ædificati in eo,
 & firmati in fide, in ea (vt
 edoſti eſt. s) abundantes
 cum gratiarum actiōe. Vi
 dete neq; vos depredeſ
 per philoſophiam & ina
 nem fallaciam, ſm traditio
 nem hoīum, ſm elementa
 mūdi, & non ſm Chriſtū.
 Quia in eo habitat oīs ple
 nitudo diuinitatis corpora
 liter, & eſtis in eo repleti,
 qui eſt caput oīs principa
 tus & poteſtatis, in quo
 & circumciſi eſtis circum
 ciſione non manufacta,
 in expoliatione corpo
 ris à peccatis carnis.

Coloſ. vulgata cap. ii.
 & in omnes diuitias pleni
 tudinis intellectus in agni
 tionem myſterii dei, & pa
 tris, & Chriſti Ieſu, in quo
 ſunt omnes theſauri ſapiē
 tiæ, & ſcientiæ abſconditi.
 Hoc autem dico: vt nemo
 vos decipiat in ſublimita
 te ſermonū. Nam etſi cor
 pore abſens ſum, ſed ſpiri
 tu vobiſcum ſum, gaudēs
 & videns ordinem vrum,
 & firmamentū eius, quę in
 Chriſto eſt, fidei veſtræ. Si
 cut ergo accepitiſ Ieſum
 Chriſtum dominū: in ipſo
 ambulate, radicati & ſuper
 ædificati in ipſo, & confir
 mati in fide ſicut & didici
 ſtis, abundantes in illo in
 gratiarum actiōe. Videte
 nequis vos decipiat per
 philoſophiam, & inanē fal
 laciam, ſm traditionē ho
 minum, ſm elementa mū
 di, & non ſm Chriſtū, quia
 in ipſo inhabitat oīs pleni
 tudo diuinitatis corporali
 ter, & eſtis in illo repleti, q
 eſt caput oīs principatus
 & poteſtatis, in quo & cir
 cunciſi eſtis circumciſione
 non manufacta, in expo
 liatione corporis carnis.

i. Cor. v.

b

B

Πρὸς τοὺς Κολλουαίτις.

ἐν τῇ περιτομῇ τοῦ χει-
 σοῦ, σωταφέντες αὐτῷ ἐν
 τῷ βάπτισματι, ἐν ᾧ καὶ
 σωηγέρθητε διὰ τῆς πίσε-
 ως τῆς ἐνεργείας τοῦ θεοῦ,
 τοῦ ἐγείραντος αὐτὸν ἐκ τῶν
 νεκρῶν. Καὶ ὑμᾶς νεκροὺς
 ὄντας τοῖς περὶ ἁμαρτίας καὶ
 τῇ ἀκροβυσσίᾳ τῆς σαρκὸς ὑ-
 μῶν, σωζώοιοίσειεν σω-
 αὐτῷ, χριστάμενος ἡμῖν
 πάντα τὰ περὶ ἁμαρτίας,
 ἔξαλείψας τὸ κατ' ἡμῶν χει-
 ρόγραφον, τοῖς δόγματιν ὃ
 ἦν ὑπερκεντήριον ἡμῖν, καὶ
 αὐτὸ ἦρκεν ἐκ τοῦ μέσου, προ-
 σιλώσας αὐτὸ τῷ σωρῷ,
 ἀπεκδυσάμενος τὰς ἀρχαίς
 καὶ τὰς ἐξουσίας ἐδειγμα-
 τισαὶ ἐν παρρησίᾳ, δεσμο-
 βάτας αὐτοὺς ἐν αὐτῷ.

Μὴ ὁμοιωθῆτε ὑμᾶς κρι-
 νέτω ἐν βρώσει, ἢ ἐν πό-
 σε, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ
 νομικίας, ἢ σαββάτων,
 ἃ ἔστι σκιαὶ τῶν μελλόντων,
 τὸ δὲ σῶμα τοῦ Χριστοῦ. μη-
 δεὶς ὑμᾶς κατακραβαλέτω θέ-
 λων ἐν ταπεινοφροσύνῃ καὶ
 θεουκείᾳ τῶν ἀγγέλων, ἃ
 μὴ εἶδρακεν ἐμβατῶν, ἐ-
 κὴ φυσιοῦμενος ὑπὸ τοῦ νοῦς
 τῆς σαρκὸς αὐτοῦ, καὶ οὐ
 κρατῶν τῆν κεφαλὴν,

editio posterior

per circumcisionem Chri-
 sti, consepulti simul cum il-
 lo per baptismum, in quo
 simul etiam cum illo resur-
 rexistis per fidem opera-
 tionis dei, qui excitauit
 illum ex mortuis. Et vos cum
 essetis mortui per delicta
 & per preputium carnis ves-
 tra, simul cum illo uiuifi-
 cavit, condonans nobis om-
 nia delicta, delete, quod
 aduersus nos erat, chiro-
 grapho, quod erat con-
 trarium nobis per decreta:
 & illud sustulit e medio,
 affixum cruci: expoliatusque
 principatus ac potestates
 ostentauit palam, trium-
 phans de illis per semet-
 ipsum. Ne quis igitur vos
 iudicet in cibo, aut potu,
 aut in parte diei festi, aut
 nouilunii, aut sabbato-
 rum, quae sunt umbra re-
 rum futurarum, corpus
 autem Christi. Nequis vo-
 bis palnam interuertat da-
 ta opera per humilitatem
 & superstitionem angelo-
 rum, in iis, quae non vidit
 fastuosus incedens, & fru-
 stra inflatus a mente carnis
 suae: nec obtinens caput,

In circuncisione Christi, sepulti cum eo in baptis-
mate, in quo & confur-
rexistis per fidem, ope-
ratione dei, qui suscita-
uit eum à mortuis: &
cum vos essetis mortui
in delictis, & præpu-
tio carnis vestræ, viui-
ficauit vos pariter cum
eo, condonans vobis o-
mnia delicta, delens chi-
rographum e' decretis,
quod aduersum nos e-
rat, & quod erat no-
bis contrarium, & ipsum
detraxit e' medio, af-
figens illud cruci, ex-
polians principatus & po-
testates, traduxit in fi-
ducia, triumphans il-
los in eo: Non igitur
quisquam vos accuset in
cibo, aut in potu, aut in
parte festiuitatis, aut neo-
menia, aut sabbatorum,
quæ sunt umbra futuroꝝ,
corpus autem Christi. Nul-
lus vos ad brauium vo-
cet, volens in humilitate
sensus, & religione angelorū
ea, quæ nō vidit ingrediēs,
temere mente carnis suæ
inflatus, & caput nō tenēs.

Col. vulgata cap. ii.
sed in circuncisione Chri-
sti, consepulti ei in ba-
ptismo. in quo & re-
surrexistis per fidem o-
perationis dei, qui su-
scitauit illum à mor-
tuis. Et vos cum mor-
tui essetis in delictis &
præputio carnis vestræ
conuiuificauit cum illo,
donans vobis omnia de-
lictā, delens quod ad-
uersus nos erat, chiro-
graphum decreti, quod
erat contrarium nobis
& ipsum tulit de medio
affigens illud cruci: &
expolians principatus, &
potestates, traduxit con-
fidenter palām, trium-
phans illos in semeti-
ipso. Nemo ergo vos
iudicet in cibo aut in
potu, aut in parte diei
festi, aut neomenia, aut
sabbatorum: quæ sunt
umbra futurorum, cor-
pus autem Christi.
Nemo vos seducat vo-
lens in humilitate & re-
ligione angelorum, quæ
non vidit: ambulans fru-
stra inflatus sensu carnis
suæ, & non tenens caput;

C
Ephe. ij. a

D

Mat. xiiij.

Mar. xij.

Luc. xxi. b

Πρὸς τοὺς Καλοακαίους.

ἔξ οὗ πάν τὸ σῶμα διὰ τῶν
ἁφῶν καὶ συνδέσεων ἐπι-
χορηγού μλλον, καὶ συμβίβα
ζόμελλον, αὐξή τὴν αὐξήσιν τῶ
θεοῦ. Εἰ οὖν ἀπεθάνετε σὺ
τῷ χριστῷ ἅπὸ τῶν σοικείων
τῶ κόσμου, τί ὡς ζῶντες ἐν κό
σμῳ δογματίζεσθε; Μὴ ἁψή,
μὴ γάση, μὴ θίγης, ἢ ἔσι
πάντα εἰς φόρον τῆ ἀπο-
χρήσει, κατὰ τὰ ἐπιτάμα
τα, καὶ διδασκαλικὰ τῶν, ἀν-
θρώπων, ἢ πνὰ εἰς λόγον μὴ
ἔχοντα σοφίας ἐν ἐπιλαθῆν—
σκία καὶ πνευνοφροσύνη,
καὶ ἀφειδία σώματῳ, οὐκ ἐν
πνῆ πνι, πρὸς πλησμονὴν τῆς
σαρκός.

Εἰ οὖν συνήεσθε τῷ
Χριστῷ, τὰ ἄνω ζητεῖτε, οὗ ὁ
χριστός ἐστιν ἐν δεξιᾷ τῶ θεοῦ κα
θήμενῳ. τὰ ἄνω φρονεῖτε, μὴ
τὰ ἐπι τῆς γῆς. ἀπεθάνετε
γαρ, καὶ ἡ ζωὴ ὑμῶν κέ
κρυπταί σὺ τῷ χριστῷ ἐν
τῷ θεῷ. Ὅταν ὁ χριστός φα
νερωθῆ, ἡ ζωὴ ὑμῶν, τότε
καὶ ὑμεῖς σὺ αὐτῷ φανε
ρωθήσεσθε ἐν δόξῃ. νεκρώσα
τε οὖν τὰ μέλη ὑμῶν τὰ ἐπι
τῆς γῆς, πορνείαν, ἀκαθαρ
σίαν, πᾶσθῳ, ἐπιθυμίαν κα
κὴν, καὶ τὴν πλεονεξίαν, ἡ
τις ἐστὶν ἡ δωλακτρία,

editio posterior

ex quo totū corpus per cō
missuras & cōpagines sub
ministratū & compactū au
gescit augmento dei. Itaq;
si mortui estis cū Christo
ab elementis mundi, quid
quasi viuētes in mūdo, de
cretis tenemini? Ne tetige
ris ne gustaris, neq; ὄtrecta
ris, quę omnia ipso pereūt
abufu, iuxta p̄cepta & do
ctrinas hominum, quę ver
botenus quidē hnt speciē
sapiētiae per superstitionē,
ac humilitatē animi, & lax
sionem corporis: non p̄ ho
norem aliquem ad exple
tionem carnis.

Itaq; si resurrexistis vnā cū
Christo supna quærite, vbi
Christus est ad dexteram
dei sedēs. Superna curate,
nō terrestria. Siqdē emor
tui estis: & vita vestra ab
scondita est cum Christo
in deo. Quādocūq; Ch̄sus
manifestatus fuerit, vita no
stra, tūc & vos cū illo mani
festabimini in gloria. Mor
tificate igit̄ membra vestra
terrestria, stuprū, immundi
tiam, mollitiē, concupiscen
tiam malā: & auaritiā, quæ
est simulachrorum cultus:

Ex quo omne corpus per iuncturas & commissuras subministratum, & conspi-
rans augetur in augmen-
to dei. Si mortui estis cum
Christo ab elementis mū-
di, quid tanq̄ viuentes in
mundo, dogmata quæri-
tis? Ne tetigeris, neq; gu-
staueris, neq; palpaueris
omnia, quæ sunt ad corru-
ptionem per abusum s̄m
præcepta & doctrinas ho-
minum, quæ in superstitio-
ne sermonem quidem ha-
bent sapientiæ, & in humi-
litate sensus, & in afficien-
do corpore, nō in honore
aliquo ad satietatē carnis.
Si igit̄ surrexistis cū Chri-
sto, quæ sursum sunt quæri-
te, vbi Christus est in dexte-
ra dei sedens, quæ sursum
sunt sentite, non quæ sup-
terrā. Mortui enim fuistis,
& vita vestra abscondita est
cū Christo in deo: cū aut̄
Chis apparuerit vita n̄ra,
tūc & vos cū eo appebitis
i gl̄ia. Mortificate ergo mē-
bra v̄ra, q̄ sūt sup terrā, for-
nicationē, imūditā, purba-
tionē, concupiscētiā malā, ac
auaritiā, q̄ ē idolorū cult⁹.

Colof. vulgata cap. iii.
ex quo totū corpus per ne-
xus, & iūctiōnes: submini-
stratū, & p̄structū, crescit in
augmētum dei. Si mortui
estis cum Christo ab ele-
mentis huius mundi: quid
adhuc tanq̄ viuētes in mū-
do decernitis? Ne tetige-
ris: neq; gustaueris, neq; cō-
trectaueris: q̄ sunt oīa in i-
teritu ipso vsu, s̄m p̄cepta
& doctrinas hoīum, q̄ sunt
rationē quidē habentia sa-
piētīæ, in sup̄stitione & hu-
militate, & nō ad parcēdū
corp̄i, nō i honore aliq̄ ad
saturitatē carnis. Cap. III.
Igitur si consurrexistis cū **A**
Christo: q̄ sursum sunt quæri-
te, vbi Christus est in dex-
tera dei sedens, quæ sur-
sum sunt sapite: nō quæ su-
per terrā. Mortui enim estis:
& vita vestra est abscondi-
ta cum Christo in deo. Cū
autē Christus apparuerit,
vita vestra: tūc & vos appa-
rebitis, cum ipso in gloria.
Mortificate ergo membra **Ephe.**
v̄ra, quæ sunt sup terrā, for-
nicationem, imunditiam,
libidinem, concupiscētiā
malam, & auaritiā, quæ **B**
est simulachrorū seruitus.

Πρὸς τοὺς Κολλουαίους .

ὅτι ἂν ἔρχεται ἡ ὄργη τοῦ θεοῦ
ἐπὶ τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπειθείας,
ἐν οἷς καὶ ὑμεῖς περιεπα-
τήσατέ ποτε, ὅτε ἐζητε ἐν
αὐτοῖς. Νυνὶ δὲ ἀπόδει-
ξε καὶ ὑμεῖς τὰ πάντα,
ὄργην, θυμὸν, κακίαν, βλα-
σφημίαν, αἰχρολογίαν ἐκ τοῦ
στόματός ὑμῶν. μὴ φάσθε
δὲ εἰς ἀλλήλους, ἀπεκόν-
σάμενοι τὸν παλαιὸν ἄνθρω-
πον σὺν ταῖς πράξεσιν αὐ-
τοῦ, καὶ ἐνδυσάμενοι τὸν
νέον, τὸν ἀνακατασκευασθέντα
ἐπίγνωσιν κατ' εἰκόνα τοῦ κτί-
σαντός αὐτόν. ὅπου οὐκ ἐνι-
ἔλλην καὶ ἰουδαῖός, περι-
τομὴ καὶ ἀκροβυστία, βάρ-
βαρος, σκύθης, δοῦλος,
ἐλάδερός, ἀλλὰ πάντα καὶ
ἐν πᾶσι Χριστός. ἐνδύσαθε
ὅμως ὡς ἐκλεκτοὶ τοῦ θεοῦ ἁ-
γιοὶ καὶ ἠγαπημένοι, ἀλλάγ-
χνα οἰκτιρῶν, χρηστότητα
πεινοφροσύνην, πραότητα,
μακροθυμίαν, ἀνεχόμενοι
ἀλλήλων, καὶ χαρίζομε-
νοι ἑαυτοῖς, ἕκαστος πρὸς τι-
να ἔχη μομφήν, καθὼς καὶ
ὁ Χριστὸς ἐχαρίσατο ὑμῖν,
οὕτως καὶ ὑμεῖς. ἐπὶ πᾶσι
δὲ ταύτοις, τὴν ἀγά-
πην, ἣν ἐστὶν ἀγάπη
τῆς τελειότητος,

editio posterior

ob quæ venire solet ira dei
in filios intractabiles, inter
quos ambulabatis quon-
dam, cum viveretis in his.
Nunc autem deponite &
vos omnia, iram, indigna-
tionem, malitiam, male-
dicentiam, turpiloquen-
tiam ab ore vestro. Ne
mentiamini alius aduer-
sus alium, posteaquam
exuistis veterem homi-
nem cum factis suis, & in-
duistis novum, qui reno-
uatur ad agnitionem &
imaginem eius, qui con-
didit illum: ubi non est
Græcus & Iudæus, cir-
cūcisio & præputium, Bar-
barus, Scytha, servus liber:
sed oia in oibus Christus.
Sitis igitur induti tanquã
electi dei sancti ac dilecti,
viscera miserationum, co-
mitatem, modestiam, man-
suetudinẽ, lenitatem: suffe-
rentes vos inuicẽ, & cõdo-
nantes vobis mutuo, si quis
aduersus aliquem habue-
rit querelam: quemadmo-
dum & Christus condona-
uit vobis, ita & vos: super
oia autem hæc, charitatẽ,
quæ est vinculũ perfectiõis.

Propter quæ venit ira dei in filios discreditæ, in quibus & vos ambulastis aliquando cum viuebatis in eis. Nunc autem deponite & vos omnia, iram, furorem, nequitiam, blasphemiam, turpiloquium ex ore vestro. Nolite ad inuicem mentiri: exuite veterem hominem cum actibus eius, & induite novum, qui renouatus est in cognitione ad imaginem eius, qui creauit illum, ubi non est gentilis & iudæus, circumcisio & præputium, barbarus, scytha, seruus, liber, sed omnia & in omnibus Christus. Induite mini ergo ut sancti electi dei & dilecti viscera miserationis, benignitatem, humilitatem sentiendi, mansuetudinem, longanimitatem, supportantes vos inuicem, & condonantes vobis: si quis aduersus aliquem hæt querelam, quæ admodum & Christus condonauit vobis, hunc in modum & vos. Super hæc autem omnia induimini dilectionem, quæ est vinculum perfectionis.

Col. vulgata cap. iiii. propter quæ venit ira dei super filios incredulitatis. in quibus ambulastis aliquando, cum viueretis in illis. Nunc autem deponite & vos omnia: iram, indignationem, malitiam, blasphemiam, turpè sermonem de ore vestro. Nolite mentiri inuicem: expolantes vos veterem hominem cum actibus suis, & induentes novum eum qui renouatur in agnitionem, secundum imaginem eius, qui creauit illum. ubi non est Gentilis & Iudæus: circumcisio, & præputium: Barbarus, & Scytha: seruus & liber: sed omnia & in omnibus Christus. Induite vos ergo sicut electi dei, sancti & dilecti dei viscera misericordie benignitatem, humilitatem, modestiam, patientiam supportantes inuicem, & donantes vobismetipsis, si quis aduersus aliquem habet querelam. sicut & dominus donauit vobis, ita & vos. Super omnia autem hæc, caritatem habete, quod est vinculum perfectionis,

Ro. vi.
Eph. i.
a
Heb. xij.
i. Pet. ij.
v. iij. a

Ephes. v.

Ephes. iij.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους·

καὶ ἡ εἰρήνη τοῦ Θεοῦ βασιλευσθε ἐν ταῖς καρδίαις ὑμῶν, εἰς ἣν καὶ ἐκκληθήτε ἐν ἐνὶ σώματι, καὶ ἀχαρίζεσθαι γίνεσθε. ὁ λόγος τοῦ Χριστοῦ ἐνοικεῖτω ἐν ὑμῖν πλουσίως ἐν πάσῃ σοφίᾳ, διδασκόντες καὶ νοουητοῦντες ἑαυτοὺς, ψαλμοῖς καὶ ὕμνοις καὶ ᾠδαῖς πνευματικαῖς ἐν χάριτι ᾄδοντες ἐν τῇ καρδίᾳ ὑμῶν τῷ κυρίῳ. καὶ πᾶν ὃ ἂν ποιήτε ἐν λόγῳ ἢ ἐν ἔργῳ, πάντοτε ἐν ὀνόματι κυρίου Ἰησοῦ, ἀχαρισουῦντες τῷ θεῷ καὶ πατρὶ δι' αὐτοῦ· αἱ γυναῖκες ὑποτάσσεται τοῖς ἰσθίοις ἀνδράσιν, ὡς ἑαυτῆς κεφαλῇ ἐν κυρίῳ. οἱ ἄνδρες ἀγαπατε τὰς γυναῖκας καὶ μὴ πικραίνετε πρὸς αὐτάς· τὰ τέκνα, ὑπακούετε τοῖς γονάσι κατὰ πάντα. τῷ θεῷ γὰρ ἐσὶν ἀάρεσον τῷ κυρίῳ. οἱ πατέρες μὴ ἐρεθίζετε τὰ τέκνα ὑμῶν, ἵνα μὴ ἀθυμώσιν. οἱ δούλοι ὑπακούετε κατὰ πάντα τοῖς κατὰ σάρκα κυρίοις, μὴ ἔν ὀφθαλμοδουλίαις ὡς ἑαυτῶν παρόντες, ἀλλ' ἐν ἀπλότῃ καρδίᾳ, φοβούμενοι τὸν Θεόν. καὶ πᾶν ὃ, ἃ ἐὰν ποιήτε,

editio posterior

Et pax dei palmam ferat in cordibus vestris, in qua & vocati estis in vno corpore: & grati sitis. Sermo Christi inhabitet in vobis opulenter cum omni sapientia. Docete q; & comouete vos inuicem cantionibus & laudibus, & cantilenis spiritualibus, cum gratia canentes in corde vestro domini. Et quicquid egeritis sermone aut facto, omnia in nomine domini Iesu facite, gratias agentes deo & patri per illius. Vxoribus, subditæ estote propriis viris, sicuti conuenit, in domino. Viri, diligite vxores, & ne sitis amarulæti aduersus illas. Filii obedite parentibus in omnibus: hoc enim bene placet domino. Patres ne prouocetis liberos vestros, ne despodeant animum. Serui, obedite per omnia iis, qui domini sunt secundum carnem, non obsequiis ad oculum exhibitis, tanquam hominibus placere studentes, sed cum simplicitate cordis timentes deum. Et quicquid feceritis,

Prior Ad
Et pax dei palmam obti-
neat in cordibus vestris,
in qua & vocati estis in
vno corpore, & iucundi
estote. Sermo Christi ha-
bitet in vobis copiose, in
omni sapientia docentes
& admonentes vosipsos
psalmis, hymnis, & can-
ticis spiritualibus, in gra-
tia canentes in corde ve-
stro, domino: & omne
quodcumq; sit, faciatis in
sermone, aut in opere per
omnia in nomine domi-
ni Iesu, gratias agentes
deo, & patri per eum:
Vxores, subditæ estote
viris (vt par est) in do-
mino. Viri, diligite vxo-
res, & nolite amari esse
erga illas. Filii, obedite
parentibus per omnia: hoc
enim beneplacēs est apud
dominum. Patres, nolite
irritare filios vestros, ne
tristitia conficiantur. Ser-
ui, obedite per omnia do-
minis carnalibus, non ser-
uitiis ad oculum, tāquam
hominibus placentes, sed
in simplicitate cordis, ti-
mentes deum: & omne
quodcumque faciatis.

Colof. vulgata cap. iiii.
Et pax Christi exultet in C
cordibus vestris, in quam
& vocati estis in vno cor-
pore, & grati estote. Verbū
Christi habitet in vobis a-
bundanter, in omni sapi-
entia docentes, & com-
monentes vosmetipsos in
psalmis, hymnis, & can-
ticis spiritualibus, in gra-
tia cantantes in cordibus
vestris deo. Omne quod, *Eph. v. e*
cunq; facitis in verbo, *1. Cor. x.*
aut in opere, omnia in &
nomine domini nostri Ie- *Eph. vi. a*
su Christi, gratias agen-
tes deo & patri per ip-
sum. Mulieres, subditæ
estote viris, sicut oportet, *Eph. vi. a*
in domino. Viri, diligite *1. Pet. ii. c*
vxores, & nolite amari es- *1. Pe. ii. c*
se ad illas. Filii, obedite
parentibus per omnia: hoc
enim placitum est in dño.
Patres, nolite ad indigna-
tionem prouocare filios
vestros, vt non pusillo
animo fiant. Serui, obe-
dite per omnia dominis
carnalibus, non ad ocu-
lum seruientes, quasi ho-
minibus placentes, sed in
simplicitate cordis, timen-
tes deū. Quodcūq; facitis,

Πρὸς τοὺς Καλοσακεῖς .
ἐκ ψυχῆς ἐργάζεσθε , ὡς πρὸ
κυρίου , καὶ οὐκ ἀνθρώποις ,
ἰδοὺτες , ὅτι ἀπὸ κυρίου ἂν
πολήμεσθε τιμὴν ἀνταπόδοσιν —
σιν τῆς κληρονομίας , τῷ γὰρ
κυρίῳ Χριστῷ δουλεύετε . ὁ
δὲ ἀδικῶν κομιᾶται ὃ ἢ —
δίκασε , καὶ οὐκ ἔστι προ—
σωποληψία .

Οἱ κύριοι τὸ δίκαιον καὶ
τιμὴν ἰσοότητα τῶν δούλων πα—
ρέχετε , ἰδοὺτες , ὅτι καὶ ὑ—
μεῖς ἔχετε κύριον ἐν οὐρα—
νοῖς . Τῇ προσυχῇ προς—
κατερεῖτε , γενομενῶν ἐν
αὐτῇ ἐν ἀχαρισίᾳ , προ—
σαχόμενοι ἅμα καὶ περὶ ἡ—
μῶν , ἵνα ὁ θεὸς ἀνοιξῇ ἡ—
μῖν θύραν τοῦ λόγου , λαλή—
σαι τὸ μυστήριον τοῦ Χριστοῦ ,
ὃ ἰδοὺ καὶ δέδεμαι , ἵνα φανερώ—
σω αὐτὸ , ὡς δεῖ με λαλήσαι .
ἐν σοφίᾳ περιπατεῖτε πρὸς τοὺς
ἔξω , τὸν καιρὸν ἐξαγοραζόμε—
νοι . ὁ λόγος ὑμῶν πάντοτε ἐν
χαρίτι ἀλατὶ ἡρυμένῳ ,
ἰδοὺτε πῶς δεῖ ὑμᾶς ἐνὶ
ἐκάστῳ ἀποκρίνεσθαι . Ταῦτα κατ'
ἔμε πάντα γνωρίσει ὑμῖν τυ—
χικός ὁ ἀγαπητὸς ἀδελ—
φός , καὶ πιστὸς διάκονος καὶ
σωτήρ σου ἐν κυρίῳ , ὃν ἔ—
πεμψα πρὸς ὑμᾶς εἰς αὐτὸ τοῦ—
το , ἵνα γινῶ τῆς περὶ ὑμῶν ,

editio posterior
ex aīo facite , tanq̄ dño , &
non hoībus : scientes , qđ à
dño recipietis mercedem
hcreditatis . nā dño Ch̄ro
seruitis . Ceterum , qui pec—
carit reportabit peccatum
suum , & non est personarū
respectus .

Vos domini æquitatem &
æqualitatem seruis exhibe—
te , scientes quod & vos ha—
beatis in dominum in coe—
lis . Obsecrationi instate , vi—
gilantes in ea cum gratia ,
rum actione orantes simul
& pro nobis , vt deus aper—
riat nobis ostium sermo—
nis , vt loquamur mysteriū
Christi : propter quod & vi—
ctus sum , vt manifestem il—
lud , sicut oportet me loq̄ .
Sapienter ambulate erga
extraneos , opportunitatē
redimentes . Sermo vester
semper cum gratia sit sale
conditus , vt sciatis quomo—
do oporteat vos vniciq̄
respondere . De omnibus
rebus meis certiores vos
faciet . Tychicus , dilectus
frater , & fidus minister , &
conseruus in domino , quē
misi ad vos in hoc ipsum ,
vt cognoscat quid agatis ,

Ex animo operamini tanq̄
dño, & non hominibus,
scientes q̄ à dño recipie-
tis retributionem hæredi-
tatis. Nam dño Christo ser-
uitis : qui autem iniuriam
facit, portabit quod iniu-
ria affecit, & non est perso-
narum acceptio.

Dñi iustitiam & æq̄tatem
seruis exhibete, scientes q̄
& vos dñm habetis in cœ-
lis. Orationi inseruite, vigi-
lantes in ea in gratiarum
actione, orantes simul & p̄
nobis, vt deus aperiatur nobis
portam sermonis ad loquē-
dum mysteriū Christi, pp̄
qđ & vinctus sum, vt ma-
nifestem illud, quæ admo-
dum oportet me loq̄. In sa-
piētia ambulate erga eos,
qui foris sunt, tps emētes.
Sermo vester in gr̄a semp̄
sale cōditus sit, sciēdo quo
p̄cto oportet vos vnicuiq̄
respōdere. Quæ penes me
sunt, certiores oīum vos ef-
ficiet Tychicus dilectus
frater, & fidelis minister,
& conseruus in domino,
quem misi ad vos ad
hoc ipsum, vt cognos-
cat, quæ apud vos sunt.

Ex animo operamini, sicut
dño, & non hoibus, scien-
tes q̄ à dño accipietis re-
tributionem hæreditatis. i. Pet. ij. e
Sap. vi. b
Ro. ij. b
Dño Christo seruite : qui
enim iniuriam facit, reci-
piet id, qđ inique gessit, &
non est personarum acce-
ptio apud deum.

Caput IIII.

Dñi, qđ iustum est & c̄quū
seruis præstate, sciētes q̄ & A
vos dñm habetis in cœlo.
Orationi instate, vigilātes
in ea, in gr̄arū actione, orā-
tes simul & p̄ nobis, vt de-
us aperiat nobis ostium ser-
monis ad loquendum my-
sterium Christi : pp̄ qđ et
vinctus sum, vt manifestē
illud, ita vt oportet me lo-
qui. In sapientia ambulate Eph. vi. 4
ad eos, qui foris sunt, tps
redimētes. Sermo v̄ semp̄
in gratia sale fit cōditus, vt
sciatis quō oporteat vos
vnicuiq̄ respondere. Quæ
circa me sunt, omnia vo-
bis nota faciet Tychicus
charissimus frater, & fide-
lis minister, & conseruus
in domino, quem misi ad
vos ad hoc ipsum, vt co-
gnoscat, quæ circa vos sūt.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους ᾠ
 καὶ παρακαλέσῃ τὰς καρ-
 δίας ὑμῶν, σὺ ὀνησίμῳ τῷ
 πιστῷ καὶ ἀγαπητῷ ἀδελφῷ,
 ὃς ἐστὶν ἐξ ὑμῶν, πάντες ὑ-
 μῖν γνωριούσι τὰ ὧδε.
 Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς ἀρισταρχὸς
 ὁ σινοαιχμαλωτὸς μου, καὶ
 μαρκὸς ὁ οὐνεψιὸς βαρναβᾶ,
 περὶ οὗ ἐλάβετε ἐντολάς.
 εἰάν ἔλθῃ πρὸς ὑμᾶς, δέξου
 δε αὐτὸν, καὶ Ἰησοῦς ὁ λε-
 γόμενος Ἰουῦς, οἱ ἔντες ἐκ
 περιτεμῆς, οὗτοι μόνοι σωματ-
 γοὶ εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ θεοῦ,
 οἵτινες ἐγενήθησαν μοι παρα-
 γορία. Ἀσπάζεταιται ὑμᾶς
 Ἐπαφράς ὁ ἐξ ὑμῶν δούλ-
 ος Χριστοῦ, πάντοτε ἀγωνιζόμενος
 ὑπὲρ ὑμῶν ἐν ταῖς προσευ-
 χαῖς, ἵνα γῆτε τέλειοι καὶ
 πεπληρωμένοι ἐν πνεύματι τοῦ
 θεοῦ. μαρτυρῶ γὰρ
 αὐτῷ, ὅτι ἔχει ζῆλον πολ-
 λὺν ὑπὲρ ὑμῶν, καὶ τῶν ἐν
 λαοδικείᾳ, καὶ τῶν ἐν Ἱε-
 ροπόλει. ἀσπάζεταιται ὑμᾶς Λου-
 κάς ὁ ἰατρὸς ὁ ἀγαπητὸς,
 καὶ δεήμας. ἀσπάζεται τε τοὺς
 ἐν λαοδικείᾳ ἀδελφοὺς, καὶ
 νυμφᾶν, καὶ τὴν κατ' οἶκον
 αὐτοῦ ἐκκλησίαν, καὶ ὅταν ἀ-
 ναγνώσῃ παρ' ὑμῶν ἢ ἐπιστολὴν,
 ποιήσατε, ἵνα καὶ ἐν τῇ λαο-
 δικείᾳ ἐκκλησίᾳ ἀναγνώσῃ,

editio posterior
 & consoletur corda vestra,
 vñ a cum onesimo fido &
 dilecto fratre, qui est ex vo-
 bis: de omnibus vobis ex-
 ponent, quæ hic agantur.
 Salutatur vos Aristarchus cō-
 captivus meus, & Marcus
 consobrinus Barnabæ, de
 quo accepistis mandata:
 si venerit ad vos excipite
 eum: & Iesus, qui vocatur
 Justus, qui sunt ex circun-
 cisione: hi soli cooperarii
 sunt ad regnū dei: qui fue-
 re mihi solatio. Salutatur vos
 Epaphras, qui ex vobis est
 servus Christi, semper an-
 xie laborans pro vobis in
 precationibus, vt stetis per-
 fecti & completi in omni
 voluntate dei. Testimonium
 enim illi perhibeo, quod
 habeat multum studium
 pro vobis, & iis, qui
 sunt Laodiciæ, & iis, qui
 Hieropoli. Salutatur vos Lu-
 cas medicus dilectus, &
 Demas. Salutate fratres,
 qui sunt Laodiciæ, & Nym-
 phā, & quæ in domo illius
 est cōgregationem: & cum
 recitata fuerit à vobis epi-
 stola, facite vt & in Laodi-
 censium ecclesia recitetur

Prior Ad

Et consoletur corda vestra cum Onesimo fide-
li fratre, qui vestras est, omnia vobis nota facient, quæ hic sunt. Salutant vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata, si venerit ad vos, ut suscipiatis eum, & Iesus cognomento Iustus, qui sunt ex circumcisione. Hi soli cooperatores ad regnum dei, qui mihi consolationi fuerunt. Salutant vos Epaphras, qui vestras est, seruus Christi, semper certans pro vobis in orationibus, ut persistatis consumati, & repleti in re omni, voluntate dei: testimonium enim illi perhibeo, quod zelum multum habet pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodiciæ, & iis, qui Hierapoli. Salutant vos Lucas medicus dilectus, & Demas. Salutate fratres, qui Laodiciæ sunt, & Nympham, & domesticam eius ecclesiam: & cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut in Laodicensium ecclesia legatur.

Colof. vulgata cap. iiii.

Et consoletur corda vestra cum Onesimo charissimo & fidei fratre, qui ex vobis est, qui omnia, quæ hic aguntur, nota facient vobis. salutant vos Aristarchus concaptiuus meus, & Marcus consobrinus Barnabæ, de quo accepistis mandata: Si venerit ad vos, suscipite illum: & Iesus, qui dicitur Iustus, qui sunt ex circumcisione: hi soli sunt adiutores mei in regno dei, qui mihi fuerunt solatio. Salutant vos Epaphras, qui ex vobis est seruus Christi Iesu, semper sollicitus pro vobis in orationibus, ut stetis perfecti & pleni in omni voluntate dei. Testimonium enim illi perhibeo, quod habet multum laborem pro vobis, & pro iis, qui sunt Laodiciæ, & qui Hierapoli. Salutant vos Lucas medicus charissimus, & Demas. **ij. Ti. iij.** Salutate fratres, qui sunt Laodiciæ, & Nympham, & quæ in domo eius est ecclesiam. Et cum lecta fuerit apud vos epistola hæc, facite ut & in Laodicensium ecclesia legatur.

Πρὸς τοὺς Κολοσσαίους.
καὶ τὴν ἐκ Λαοδικείας, ἵνα
καὶ ὑμεῖς ἀναγνῶτε. καὶ εἴπα-
τε Ἀρχίππῳ, βλέπε τὴν δια-
κονίαν ἣν παρέλαβες ἐν κυρίῳ,
ἵνα αὐτὴν πληροῖς. ὁ ἀπα-
σιμὸς τῆ ἐμῆ χειρὶ Παύλου. μνη-
μονάετέ μου τῶν δεσμῶν.
Ἡ χάρις μετ' ὑμῶν. ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης δια-
τυχικοῦ καὶ ὀνησίμου.

editio posterior
& eam, quæ scripta est ex
Laodicia, ut vos quoque les-
gatis: & dicite Archippo:
Vide ministeriū, quod ac-
cepisti in domino, ut illud
impleas. Salutatio mea ma-
nu Pauli. Memores sitis vi-
culorum meorum. Grā vo-
biscum. Amen.

Missæ à Roma per Tychi-
cum, & Onesimum.

Pricr Ad

Col. vulgata cap. iiii.

Et vt vos ea, quæ Laodice-
nſium eſt, legatis: & dici-
te Archippo, vide admini-
ſtrationem, quam ſuſcepi-
ſti in domino, vt eam im-
pleres. Saluatio, mea ma-
nu Pauli. Mementote vin-
culorum meorum. Gratia
vobiscum. Amen.

Et ea, quæ Laodiceſium
eſt, vt vobis legatur. Et di-
cite Archippo, vide mini-
ſterium, quod accepſti in
domino, vt illud impleas.
Saluatio, mea manu Pau-
li. Memores eſtote vinculo-
rum meorum. Gratia dñi nſi Ie-
ſu Chriſti vobiscum. Amen.

Scripta Romæ. Miſſa per
Tychicum & One-
ſimum.

Epistoła Beati Pauli
ad Coloffenses
explicit.

Πρὸς Θεσσαλονικαῖς
ἐπιστολὴ Παύ-
λου πρώτη.

Ad Thessalonicenses epla
Pauli prima. Cap. I.

ΠΑΥΛΟΣ καὶ σιλvanos
vός καὶ τιμόθεος, τῆ
ἐκκλησίᾳ θεσσαλονικέ-
ων, ἐν θεῷ πατρὶ καὶ κυ-
ρίῳ Ἰησοῦ χριστῷ. χά-
ρις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ
χριστοῦ. ἀχαριστοῦμεν τῷ θεῷ
πάντοτε περὶ πάντων ὑμῶν,
μνῆσιν ὑμῶν ποιούμενοι ἐπὶ τῶν
προσυχῶν ἡμῶν, ἀδιαλείπτως
μνημονύοντες ὑμῶν τῷ ἔργου
τῆς πίστεως καὶ τῷ κόπῳ τῆς ἀ-
γάπης, καὶ τῆς ὑπομονῆς τῆς ἐλ-
πίδι τῷ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ
χριστοῦ, ἔμπροσθεν τῷ θεῷ καὶ
πατρὸς ἡμῶν, εἰδοῦτες ἀδελ-
φοὶ ἠγαπημένοι ὑπὸ θεοῦ τὴν
ἐκλογὴν ἡμῶν, ὅτι τὸ ἀγγελί-
ον ἡμῶν οὐκ ἐγενήθη εἰς ὑ-
μᾶς ἐν λόγῳ μόνον. ἀλλὰ καὶ
ἐν δυνάμει, καὶ ἐν πινάκτι
ἀγίῳ, καὶ ἐν πληροφορίᾳ πολ-
λῇ, καθὼς οἴσασθε, οἳ οἱ ἐγε-
νήθημεν ἐν ὑμῖν δι' ὑμᾶς καὶ
ὑμεῖς μιμηταὶ ἡμῶν ἐγενήθη-
τε, καὶ τῷ κυρίῳ, δεξιόμενοι
τὸν λόγον ἐν θλίψει πολλῇ με-
τὰ χαρᾶς πινάκτι ἀγίου.

PAVLVVS & Syluan^o
& Timotheus eccle-
sia Thessalonicēsiū,
in deo patre & domino Ie-
su Christo. Gratia vobis &
pax à deo patre nostro &
dño Iesu Christo. Gratias
agimus deo semper de o-
mnibus vobis, mētionem
vestri facientes in precibus
nostris, indefinenter me-
mores vestri propter opus
fidei ac laborem charita-
tis: & quod permansistis in
fide spe domini nostri Ie-
su Christi, ccrā deo p̄re no-
stro: sciētes fratres dilecti à
deo, electionē vestrā: quo-
niam euāgelium nostrum
fuit erga vos nō per sermo-
nem solum, verū etiam per
virtutem, & per spiritum
sanctum, perq; certitudi-
nem multam: quemadmo-
dum nostis, quales fueris-
mus inter vos, vestra cau-
sa. Et vos imitatores nostri
facti fuistis & dñi, recipien-
tes s̄monē cū afflictōe mul-
ta, cum gaudio spūs sancti,

Epistola Beatissimi Pauli
Apostoli ad Theſſalonicenſes.

Epistola Pauli ad Theſſalonicenſes prima.
Caput I.

PAVLVS & Siluanus
& Timotheus, eccle-
ſiæ Theſſalonicen-
ſium in deo patre, & dño
Ieſu Chriſto, gratia vobis,
& pax à deo patre noſtro,
& dño Ieſu Chriſto. Gra-
tias agimus deo ſemp pro
oibus vobis, memoriã ve-
ſtri faciẽtes in orationibus
noſtris, aſidue memores
operis fidei veſtrę, & labor-
is dilectionis, & expecta-
tionis ſpei dñi noſtri Ieſu
Chriſti, coràm deo & pa-
tre noſtro. Scitis fratres di-
lecti veſtram à deo electio-
nem, q̃a euangelium no-
ſtrum non fuit ad vos in
ſermone ſolum, ſed & in
potestate, & in ſpiritu ſan-
cto, & in certitudinis pleni-
tudine multa, quemadmo-
dũ ſcitis quales fuerimus
in vobis propter vos, &
vos imitatores noſtri fui-
ſtis, id eſt dñi, ſuſcipientes
ſermonem in preſſura mul-
ta, cũ gaudio ſpiritus ſãcti.

PAVLVS, & Siluan⁹, A
& Thimotheus, ec-
cleſiæ Theſſalonicę
ſium in deo patre noſtro
& domino Ieſu Chriſto gra-
tia vobis & pax. Gratias
agimus deo ſemper pro o-
mnibus vobis: memoriã
veſtri facientes in oratio-
nibus noſtris ſine intermiſ-
ſione, memores operis fi-
dei veſtrę, & laboris, &
charitatis, & ſuſtinentiæ
ſpei domini nri Ieſu Chri-
ſti, ante deum & patrem
noſtrum. Scientes fratres
dilecti, à deo electionem B
veſtram: quia euangelium
noſtrum non fuit ad vos
in ſermone tantum, ſed
& in virtute, & in ſpiritu
ſancto, & in plenitudine
multa, ſicut ſcitis quales
fuerimus in vobis propter
vos. Et vos imitatores
noſtri facti eſtis, & domi-
ni: excipientes verbum
in tribulatione multa, cum C
gaudio ſpiritus ſancti,

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτῃ.
 ὥστε γενέσθαι ὑμᾶς τύπους πα—
 σι τοῖς πιστεύουσιν ἐν τῇ μα—
 κεδονίᾳ καὶ ἄχαϊᾳ. ἀφ' ὑ—
 μῶν γὰρ ἐξήχηται ὁ λόγος τοῦ
 κυρίου, οὐ μόνον ἐν τῇ μακε—
 δονίᾳ καὶ ἄχαϊᾳ, ἀλλὰ καὶ
 ἐν παντὶ τόπῳ, ἢ πίσις ὑ—
 μῶν ἢ πρὸς τὸν θεὸν ἐξελέλυ—
 θεν, ὥστε μὴ χρεῖσθαι ἡμᾶς ἔ—
 χειν λαλεῖν τί. αὐτοὶ γὰρ πε—
 ρὶ ὑμῶν ἀπαγγέλλουσιν, ὅ—
 ποιῶν εἰσοδὸν ἔρχομεν πρὸς
 ὑμᾶς, καὶ πῶς ἐπεσρέψατε
 πρὸς τὸν θεὸν ἀπὸ τῶν ἐσθώ—
 λων, δουλεύειν θεῷ ζῶντι,
 καὶ ἀληθινῷ, καὶ οὐκ ἐκείνῳ τὸν
 ἦδον αὐτῷ ἐκ τῶν οὐρανῶν, ὃν
 ἤγειρεν ἐκ νεκρῶν, Ἰησοῦν τὸν
 ἐνὸς μόνον ἡμᾶς ἀπὸ τῆς ὀργῆς
 τῆς ἐρχομένης. Αὐτοὶ γὰρ
 οἴδατε ἀδελφοὶ πλὴν εἰσοδὸν
 ἡμῶν πλὴν πρὸς ὑμᾶς, ὅτι οὐ
 κενὴ γέγονεν, ἀλλὰ καὶ προ—
 παιδόντες καὶ ὑβριζόντες, καὶ
 δῶς οἴδατε ἐν φιλίπποις ἐ—
 παρκρητικαίσα μὲτα ἐν τῷ θεῷ
 ἡμῶν, λαλήσαι πρὸς ὑμᾶς
 τὸ ἀγγελίον τοῦ θεοῦ ἐν πολ—
 λαῖς ἀγῶνι. ἢ γὰρ παρκρήσις
 ἡμῶν οὐκ ἐκ πλάνης, οὐδὲ ἐξ
 ἀκαταστάσεως, οὔτε ἐν δό—
 λῳ, ἀλλὰ καθὼς δεδο—
 κίμασμεθα ὑπὸ τοῦ θεοῦ πι—
 σαθῆναι τὸ ἀγγέλιον,

editio posterior
 adeo vt fueritis exēplo oī
 bus credētib' ī Macedōia
 & Achaia. A vobis. n. pto
 nuit bmo dñi, non solū in
 Macedonia & Achaia: ve
 rū etiā in oī loco fides ve
 stra, quæ est in deū, dima
 nauit, vt non fit nobis ne
 cesse loq qcq̄. Siquidē ipī
 de vobis annūciāt, qualē
 ingressum habuerimus ad
 vos, & quō cōuerfi fueritis
 ad deū à simulachris, vt
 suiretis deo viuēti, & vera
 ci, & expectaretis filiū eius
 de coelis, quem excirauit à
 mortuis Iesum, qui liberat
 nos ab ira ventura.
 Nam ipfi nostis frēs introi
 tum nostrum ad vos, quod
 non fuerit inanis, sed qđ
 ante malis afflictī, & con
 tumeliis affectī, quemad
 modum scitis, Philippis,
 audacter egerimus in dño
 nostro ad loquēdū apud
 vos Euangeliū dei, in mul
 to certamine. Siquidem
 exhortatio nostra nō fuit
 ex impostura, neq; ex im
 munditia, neq; cum dolo:
 sed quēadmodum p̄bati
 fueramus à deo, vt nobis
 cōmitteretur Euāgelium,

Ita vt fueritis exemplum
oibus credentibus in Ma
cedonia & Achaia. A vo
bis enim diuulgatus est ser
mo dñi, non solum in Ma
cedonia & Achaia, verum
etiam in oëm locum fides
vestra, quæ est erga deum,
plata est, ita vt nobis nul
la incumbat necessitas quæ
quam loqui: ipsi enim pro
nobis annunciat, qualem
ingressum habuerimus ad
vos, & quo pacto conuersi
fueritis ad deũ ex idolis,
ad seruiendum deo viuo
& vero, & expectandum fi
lium eius de coelis, quem
suscitauit ex mortuis, Ie
sum, qui eripit nos ab ira,
quæ venit.

Ipsi enim scitis fratres in
gressum nostrum, qui fuit
ad vos, & non inanis fuit,
sed ante perpessi, & contu
meliis affecti Philippis,
quæadmodum scitis, fidu
cia in deo nro freti sumus lo
quæ ad vos euāgeliũ dei in
multo studio. nã exhortatio
nra nõ ex errore, neq; ex i
mũditia, neq; in dolo, s; quæ
admoũd p̄bati sumus à deo,
vt crederet nobis euāgeliũ.

ita vt facti sitis forma o
mnibus credentibus in Ma
cedonia & in Achaia. A
vobis enim diffamatus est
sermo domini: non solum
in Macedonia, & Achaia,
sed & in omni loco fides
vestra, quæ est ad deum,
profecta est, ita vt non sit
nobis necesse quicquam
loqui. Ipsi enim de nobis
annunciant, qualem introi
tum habuerimus ad vos:
& quomodo conuersi estis
ad deum à simulachris ser
uire deo viuo & vero, &
expectare filium eius de
coelis, quem suscitauit ex
mortuis, Iesum, qui eripu
it nos ab ira ventura.

Caput. II.

Nam & ipsi scitis fratres
introitum nostrũ ad vos,
quia nõ inanis fuit: sed an
te passi multa, & cõtume
liis affecti, (sicut scitis) in
Philippis, fiduciam habui
mus in deo nostro loquæ ad
vos euāgeliũ dei, in multa
solicitudine. Exhortatio. n.
nra, nõ de errore neq; de
imũditia, neq; in dolo: sed
sicut p̄bati sumus à deo, vt
crederet nobis euāgeliũ,

Πρὸς Θεσσαλονικεὺς πρώτη.
οὕτως λαλοῦμεν, οὐχ ὡς ἄνθρωποις ἀρέσκοντες, ἀλλὰ τῷ θεῷ, τῷ δοκιμάζοντι τὰς καρδίας ἡμῶν. Οὐτε γὰρ ποτε ἐν λόγῳ καλοκίας ἐγενήθημεν, καθὼς οἱ δάσκετε, οὔτε ἐν προφάσει πλεονεξίας, θεὸς μάρτυς, οὔτε ζητούντες ἐξ ἀνθρώπων δόξαν, οὔτε ἀφ' ὑμῶν, οὔτε ἀπ' ἄλλων, διωκόμενοι ἐν βάρει εἴμου, ὡς χριστοῦ ἀπόστολοι, ἀλλ' ἐγενήθημεν ἥποιοι ἐν μέσῳ ὑμῶν, ὡς ἀντροπὸς δάκλων τῆ ἐαυτῆς τέκνα, ὄντως θμερόμενοι ὑμῶν, ἀδοκούμενοι μεταδοῦναι ὑμῖν, οὐ μόνον τὸ ἀγγέλιον τοῦ θεοῦ, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐαυτῶν ψυχὰς, διότι ἀγκυπτοὶ ἡμῖν γενήθημεν. Μνημονεύετε λοιπὸν ἀδελφοί τὸν κόπον ἡμῶν, καὶ τὸν μόχθον. νυκτὸς λοιπὸν καὶ ἡμέρας ἐσκαζόμενοι πρὸς τὸ μὴ ἐπιβραβεῖσθαι τινὰ ὑμῶν, ἐκρούξαμεν εἰς ὑμᾶς τὸ ἀγγέλιον τοῦ θεοῦ; ὑμεῖς μάρτυρες καὶ ὁ θεός, ὡς ὁσίως, καὶ δικαίως, καὶ ἀμέμπως ὑμῖν τοῖς πιστεύουσιν ἐγενήθημεν. καθάπερ οἴδατε, ὡς ἔνεκ ἔκασον ὑμῶν, ὡς πατρὸς τέκνα ἐαυτοῦ, παρακαλοῦντες ὑμᾶς καὶ παραμυθούμενοι καὶ μετρηόμενοι εἰς τὸ περιπατεῖσθαι ὑμᾶς ὡς ἡμῶν ὡς ἡμῶν;

editio posterior
ita loquimur, non ut hominibus placentes, sed deo, qui probat corda nra. Neque enim unquam per sermonem adulationis versati sumus, quem admodum nostis: nec per occasionem avaritiae, deus est testis, neque querentes ex hominibus gloriam, nec a vobis, nec ab aliis, cum possemus in auctoritate esse, tamquam apostoli Christi: sed fuimus placidi in medio vestri, prout ac si nutritrix foueat suos filios: sic affectu propensum in vos, accipiebamus impartire vobis, non solum euangelium dei, verum etiam nostras ipsorum animas, propterea quod chari nobis facti estis. Memistis. n. fratres laboris nri, ac sudoris. Nocte. n. ac die opus facientes ob id, necui vimum essemus oneri predicauimus apud vos euangelium dei. Vos autem testes estis & deus, qui scit & iuste & inculpate vobiscum, quae credebatis, versati fuimus quem admodum nostis, ut erga unumquemque vestrum, tamquam patrem erga filios suos fuerimus affecti: obsecrates vos & consolantes & obtestates, ut ambularetis digne deo,

Prior Ad
Hunc in modum loquimur,
non vt hoibus placentes,
sed deo, qui probat corda
nostra. Neq; enim vnq; in
sermone assentationis fui-
mus, vt scitis, neq; in ppo-
sito auaritię, deus testis est,
neq; quærentes ab hoibus
gloriam, neq; à vobis, neq;
ab aliis. Cum potuiffemus
oneri esse vt Christi apli,
facti tñ sumus quieti in me-
dio vestri, tanq; si nutrix fo-
ueret eos, qui sui ipsius, es-
sent, filios, tali pacto affe-
cti ad vos, bonam volūta-
tem habemus impartiri vo-
bis, non solum euāgelium
dei, sed & aīas nostras, qd
dilecti nostri facti estis. Me-
mīnistis enim fratres labo-
ris nostri & fatigationis.
Nam nocte & die operaba-
mur, ne cuiq; vestrum gra-
uamini essemus, prædica-
uimus in vobis euāgeliū
dei, vos testes estis, atq; de-
us, q̄ sancte & iuste & irrep-
hēsbilit vobis, q̄ creditis af-
fuimus, quē admodū scitis,
q̄ quēq; vestrū (vt pater fi-
lios suos) hortati sumus, &
vos cōsolati & p̄testati vt
ābularetis dignitate dei.

Thef. vulgata cap. i.
ita loquimur, non quasi
hominibus placentes, sed
deo, qui probat corda no-
stra. Neque enim aliquan-
do fuimus in sermone adu-
lationis, (sicut sanctita-
tis) neq; in occasione aua-
ritię, deus testis est: nec
quærentes ab hominibus
gloriam, neq; à vobis, neq;
ab aliis, cum possemus vo-
bis oneri esse, vt Christi
apostoli: sed facti sumus
paruuli in medio vestri,
tanquam si nutrix foueat
filios suos. Ita desideran-
tes vos cupide, voleba-
mus tradere vobis, non
solum euangelium dei, sed
etiam animas nostras: quo-
niā charissimi nobis facti
estis. Memores. n. estis frēs
laboris nri, & fatigationis:
nocte & die operantes: ne,
quē vrm grauaremus: p̄di-
cauimus i vobis euāgeliū
dei. Vos testes estis & de-
us, q̄ sancte, & iuste, & sine q̄re-
la, vobis q̄ credidistis, affui-
mus: sicut scitis q̄liter vnū
quēq; vrm (sicut p̄ filios
suos) deprecantes vos, & cō-
solantes, testificati sumus,
vt ambularetis digne deo,

Act. xx.
i. Cor. iiij.
c
j, The. ii.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη.
 τῷ καλοῦτος ὑμᾶς εἰς τὴν εὐα-
 γελίαν καὶ εὐαγγελίαν καὶ εὐαγγελίαν .
 διὰ τῆς τοῦ καὶ ἡμεῖς ἀχα-
 ριστοῦμεν τῷ θεῷ ἀδικη-
 τῶν, ἐπιπαρολαβόντες λό-
 γον ἀκοῆς παρ' ἡμῶν τοῦ θεοῦ,
 ἐδέξατο οὐ λόγον ἀνθρώ-
 πων, ἀλλὰ κατὰ εὐαγγελίαν ἀ-
 ληθῶς λόγον θεοῦ, ὃς καὶ ἐ-
 νεργεῖται ἐν ὑμῖν τῆς πί-
 στως. ὑμεῖς γὰρ μικτὰ
 ἐγενήθητε ἀδελφοί τῶν ἐκκλη-
 σιῶν τοῦ θεοῦ, τῶν οὐσῶν ἐν τῇ
 Ἰουδαίᾳ, ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, ὅτι
 πεποιθὲς ἐπαύσατε καὶ ὑμεῖς ὑπὸ
 τῶν Ἰσραὴλ συμφλυτῶν, κα-
 τὰ καὶ αὐτῶν ὑπὸ τῶν Ἰου-
 δαίων, τῶν καὶ τὸν κύριον ἀπο-
 κτανάντων Ἰησοῦν, καὶ τοὺς Ἰδι-
 οὺς προφήτας, καὶ ἡμεῖς ἐκ δίω-
 ξάντων, καὶ θεῶν μὴ ἀρεσκόντων,
 καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις ἐναντίον,
 κωλύοντων ἡμᾶς τοῖς ἔθνεσιν λα-
 λῆσαι, ἵνα, σωθῶσιν, εἰς τὸ ἀνα-
 πληρῶσαι αὐτῶν τὰς ἀμαρτίας
 πάντοτε. ἔφθασε δὲ ἐπ' αὐτοῦ
 ἡ ὄργη εἰς τέλος. ὑμεῖς δὲ ἀδελ-
 φοί ἀποφεύγετε τὸ εὐαγγελίον
 πρὸς κενὸν ὡς πρὸς προσω-
 πον, οὐ κατὰ εὐαγγελίαν, περιεσπέν-
 τως ἐπαουδάσαμεν τὸ πρῶ-
 τωπον ὑμῶν ἰδεῖν ἐν πολ-
 λῇ ἐπιθυμίᾳ. διὸ ἡμεῖς
 ἐβουλόμασθα ἐλθεῖν πρὸς ὑμᾶς,

editio posterior
 qui vocasset vos in suum
 regnum ac gloriam. Quia
 propter & nos gratias agi-
 mus deo indefinenter: quod
 cum acciperetis sermones,
 à nobis, quo deum disce-
 batis, accepistis non sermo-
 nem hominum, sed sicut
 erat vere sermonem dei,
 qui & agit in vobis cre-
 dentibus. Vos enim imi-
 tatores facti estis fratres,
 ecclesiarum dei, quæ sunt
 in Iudæa, in Christo Iesu:
 quod eadem passi sitis &
 vos à propriis contribuli-
 bus, quemadmodum & ipsi
 nos à Iudæis: quæ ut & do-
 minum occiderunt Iesum,
 & proprios prophetas, ita
 & nos persecuti sunt, &
 deo non placent, & oibus
 hoibus aduersant, qui ob-
 sistunt nobis, ne loquamur
 vobis, quo salui fiant, ut
 expleant sua peccata sem-
 per. Peruenit autem in illos
 ira in finem. Cæterum nos
 fratres, orati vobis ad spa-
 tium temporis aspectum, non con-
 ce de vehementius studuimus
 videre faciem vestram, cum
 multo desiderio. Quare
 voluimus venire ad vos,

Qui vos vocat in suum regnum & gloriam. Quapropter & nos gratias agimus deo assidue ꝓ suscipiētes sermonem auditionis dei à nobis, suscepistis non sermonem hominum, sed (vt reuera est) sermonem dei, q̄ & operatur in vobis, qui creditis. Vos enim imitatores facti estis fratres, ecclesiarum dei, quę sunt in Iudęa in Christo Iesu, quę eadem passi estis & vos à propriis contribulibus, vt & ipsi à Iudæis, & iis, qui dominum Iesum occiderunt & proprios prophetas, & nos persecuti sunt, qui & deo non placent, & omnibus hominibus contrarii sunt, & nos gentibus loqui, vt saluentur, prohibent in augmentum peccatorum suorum semper, & superuenit in eos ira vsque in finem. Nos autem fratres orati vobis ad horam temporis, facie non corde, vrgentius studuimus, vt faciem vestram videremus multo cum desiderio, quia volumus venire ad vos.

Thef. vulgata cap. ii. qui vocauit vos in suum regnum, & gloriam. Ideo & nos gratias agimus deo sine intermissione: quoniam cum accepissetis à nobis verbum auditus dei, accepistis illud, nō vt verbum hominum, sed (sicut est vere) verbum dei, qui operatur in vobis, qui credidistis. vos enim imitatores facti estis fratres, ecclesiarum dei, quę sunt in Iudęa, in Christo Iesu, quia eadem passi estis & vos à contribulibus vestris, sicut & ipsi à iudicis, qui & dominum occiderunt Iesum, & prophetas, & nos persecuti sunt, & deo non placent: & omnibus hominibus aduersantur: prohibentes nos gentibus loqui, vt salui fiant, vt impleant peccata sua semper. peruenit enim ira dei sup illos vsq; in finē. Nos autē fratres desolati à vobis ad tempus horę, aspectu, non corde: abundantius festinauimus faciem vestram videre cum multo desiderio, quoniam volumus venire ad vos,

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη.

ἐγὼ μὲν παῦλ^{ος}, καὶ ἄπαξ
καὶ δῖς, καὶ ἐπέκοψεν ἡμῶς ὁ
Σατανᾶς. Τίς γὰρ ἡμῶν ἐλ-
πίς, ἢ χαρὰ, ἢ σέφαν^{ος} καὶ
χίσεως, ἢ οὐχὶ καὶ ὑμεῖς, ἔμ-
προδῶν τῷ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστοῦ, ἐν τῇ αὐτῷ παρουσίᾳ;
Ἑμεῖς γὰρ ἐσεῖ ἢ δόξα ἡμῶν
καὶ ἡ χαρὰ. Διὸ μῆκέτι
σέγοντες ἀδοκίσαμεν κατελι-
φένου ἐν ἀθήνοις μόνι, καὶ
ἐπέμφαμεν τιμόθεον τὸν ἀ-
δελφὸν ἡμῶν, καὶ δικάκο-
νον τῷ θεοῦ, καὶ σωτηριῶν
ἡμῶν ἐν τῷ ἀγγελίῳ τῷ
χριστοῦ, εἰς τὸ σπείρειν ὑ-
μῶν, καὶ παρακαλέσαι ὑμᾶς
περὶ τῆς πίστεως ἡμῶν, τῷ
μυστήριον σαίνεσθαι ἐν ταῖς θλί-
ψεσι ταύταις. αὐτοὶ γὰρ αἴ-
σθησαν, ὅτι εἰς τὸτο κείμεθα.
καὶ γὰρ ὅτε πρὸς ὑμᾶς ἦμεν,
προελέγομεν ὑμῖν, ὅτι μέλ-
λομεν θλίβεσθαι, καθὼς καὶ
ἐγένετο καὶ οἴσθητε. Διὸ
τὸτο καὶ γὰρ μῆκέτι σέγων, ἔ-
πεμψα εἰς τὸ γνωθῆναι τὴν πί-
στιν ὑμῶν, μήπως ἐπέρασαν
ὑμᾶς ὀπειράζων, καὶ εἰς κε-
ρὸν γένηται ὁ κόπος ἡμῶν.

Ἄρτι δὲ ἐλθόντ^{ος} τιμοθέου
πρὸς ἡμᾶς ἀφ' ὑμῶν, καὶ ἀνα-
γγελισθέντων ἡμῖν τὴν πίστιν,
καὶ τὴν ἀγάπην ὑμῶν.

editio posterior

ego quidem Paulus, & se-
mel & iterum, & obstitit
nobis satanas. Nam quæ
est nostra spes, aut gaudiū
aut corona gl'iationis: an
nō & vos, in cōspectu dñi
nri Iesu Chri, in eius ad-
uentu? Vos. n. estis gloria
nostra & gaudium.

Proinde cum non ampli-
us ferremus, visum est no-
bis, vt Athenis residere-
mus soli, ac misimus Tim-
otheū fratrem nrm, & mi-
nistrum dei, & adiutorem
opis nri in euāgelio Chri-
sti, vt cōfirmaret vos, & cō-
solaretur vos de fidē nra,
ne q̄squā turbaret in affli-
ctionibus his. Nā ipsi nos-
tis, nos in hūc vsum po-
sitos esse. Etenim cū apud
vos essem, p̄dicabam^{us} vo-
bis fore. vt afflictionē pate-
remur, quæ admodū & eue-
nit, & nostis. Quapp & ego
non amplius ferēs, nisi ad
hoc, vt cognoscerē fidem
vram: neq̄ pacto tētas-
set vos ille, q̄ tētat, & ianis fa-
ct^{us} eēt labor nr. Nup̄ at̄ cū
venisset Timothe^{us} ad nos
à vobis, & anūciasset nob̄
fidē ac dilectionē vram:

Prior Ad
Ego quidem Paulus & se-
mel atq; bis, sed impediuit
nos satanas. Quæ est enim
nostra spes, aut gaudium,
aut corona glorificationis?
Nonne & vos in cõspectu
dñi nostri Iesu, in aduen-
tu eius? Vos enim estis glo-
ria nostra & gaudium.
Quapropter non amplius
ferentes, voluimus relinq
soli Athenis, & misimus
Timotheum fratrem no-
strum, & ministrum dei, &
cooperatorem nostrum in
euangelio Christi, vt con-
firmaret vos, & consolare-
tur vos in fide vestra, vt
nemo adulationi cederet
in his pressuris. Ipsi enim
scitis q̄ ad hoc positi su-
mus. Etenim qñ apud vos
eram, prædiximus vobis
q̄ dēbamus pressuras pa-
ti, quēadmodū & factū est,
& scitis. Hæc ob rē nō am-
plius ferēs, nisi ad cogno-
scēdam fidē vram, nequo
pacto tentauerit vos tenta-
tor, atq; irritus fuerit labor
noster. Cum aut nup venis-
set à vobis Timotheus ad
nos, & annunciaffet nobis
fidem & dilectionē vram.

Thef. vulgata cap.iii.
Ego quidem Paulus, & se-
mel & iterū, sed impediuit
nos satanas. Quæ est enim
nra spes, aut gaudium, aut
corona gloriæ? Nonne uos
ante dñm nostrum Iesum
Christum estis in aduentu
eius? Vos enim estis gloria
nostra & gaudium.

Caput. III.

Propter qđ nō sustinētes
āplius, placuit nobis rema-
nere Athenis solis, & misi-
mus Timotheū frēm nrm
& ministrū dei in euāgelio
Christi, ad p̄firmādos uos,
& exhortādos p̄ fide v̄ra,
ut, nemo moueat in tribula-
tionibus istis. ipsi enim sci-
tis, q̄ in hoc positi sumus.
Nam & cū apud uos esse-
mus, prædicebamus uobis
passuros nos tribulatiōes,
sicut & factum est, & scitis.
Propterea & ego amplius
non sustinens, misi ad cog-
noscedam fidem uestrā,
ne forte tentauerit uos is,
qui tentat, & inanis fiat
labor noster. Nunc au-
tem ueniente Timotheo
ad nos à uobis, & an-
nunciante nobis fidem,
& charitatem uestram.

A

Act. xvi

B

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτῃ.
 καὶ ὅτι ἔχετε μνησθῆναι ἡμῶν
 ἀγαθὴν πάντοτε, ἐπιποθοῦν-
 τες ἡμᾶς ἰδεῖν, καθάπερ καὶ
 ἡμεῖς ὑμᾶς. διὰ τὸ το πάρε-
 κλήθημεν ἀδελφοὶ ἐν ὑμῖν, ἐπὶ
 πίσει τῇ θλίψει, καὶ ἀνάγκῃ
 ἡμῶν, διὰ τῆς ὑμῶν πί-
 στως. ὅτι νῦν ζῶμεν, ἐάν
 ὑμεῖς σῆκετε ἐν κυρίῳ. Ἰτα-
 γὰρ ἀχαρισίαν δοῦναι τῷ
 θεῷ οὐκ ἐπιποθοῦμεν περὶ ἡ-
 μῶν ἐπὶ πίσει τῇ χαρᾷ, ἢ χαί-
 ρομεν δι' ὑμᾶς ἔμπροσθεν τοῦ θυ-
 ὑμῶν, νυκτὸς καὶ ἡμέρας ὑπερ-
 σκεπτασθῆναι θεόμενοι, εἰς τὸ
 ἰδεῖν ὑμῶν τὸ πρόσωπον, καὶ
 κατακρίσασθαι τὰ ὑστερήματα τῆς
 πίστεως ὑμῶν. αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς
 καὶ πατὴρ ἡμῶν καὶ ὁ κύριος
 ἡμῶν Ἰησοῦς χριστὸς κατα-
 δοῦναι τὴν ὁδὸν ἡμῶν πρὸς
 ὑμᾶς. ὑμᾶς δὲ ὁ κύριος πλεον-
 νάσαι καὶ περιστάσαι τῇ ἀ-
 γάπῃ εἰς ἀλλήλους, καὶ εἰς πάν-
 τας, καθάπερ καὶ ἡμεῖς εἰς ὑ-
 μᾶς, εἰς τὸ σκεῖσαι ὑμῶν τὰς
 καρδίας ἀμέμπτους ἐν ἀγίῳ ὑ-
 ἔμπροσθεν τοῦ θεοῦ καὶ πα-
 τρός ἡμῶν, ἐν τῇ παρουσίᾳ τοῦ
 κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ, μετὰ
 πάντων τῶν ἁγίων αὐτοῦ.

Τοῦ λοιποῦ οὖν ἀδελφοί,
 ἐρωτῶμεν ὑμᾶς καὶ παρα-
 καλοῦμεν ἐν κυρίῳ Ἰησοῦ,

editio posterior

& quod habeatis memo-
 riam nostri bonā semp, de-
 siderantes nos videre quē
 admodū nos quoq; vos.
 Idcirco consolationē ac-
 cepimus fratres p vos sup
 oi afflictioe & necessitate
 nra per vram fidem. Qm
 nunc vivimus, si vos statis
 in dño. Quā enim gratias
 rum actionē possum? deo
 rependere de vobis super
 omni gaudio, qd gaude-
 mus pp vos in conspectu
 dei nri, nocte ac die supra
 modum orantes, vt videa-
 mus vestram faciē, & sup-
 pleamus quæ defunt fidei
 vestræ? Iple vero deus pī
 noster, & dñs noster Iesus
 Christus diriget viā nram
 ad vos: vos aut dñs abun-
 dātes & exuberātes faciat
 mutua iter vos charitate,
 & in oēs, quē admodum &
 nos in vos, vt ῥfirmet cor-
 da vestra irreprehēsbilia
 in sanctimoniā corā deo
 & patre nro, i aduētū dñi
 nostri Iesu Christi, cum o-
 mnibus sanctis eius.

Quod superest igitur frēs,
 rogamus vos, & adhorta-
 mur per dominum Iesum

Prior Ad

Et ꝑ bonam nostri habetis memoriam, semp nos desiderantes videre, quē admodum & nos, vos: hac de re consolati sumus o' fratres in vobis per fidem vestram in oī pressura & necessitate nostra, qa nūc viuimus, si vos stabiles steteritis in dño, quam enim grāe actionem possumus deo rependere ꝑ vobis, in oī gaudio, quo exultamus ꝑꝑ vos in spēctu dei nrī, nocte ac die supabūdāter orātes vt videamus faciē vram, & ꝑficiamus ea, quę defunt fidei vře? Ipse autē deus & ꝑr noster, & dñs noster Iesus Christus dirigat viam nostram ad vos: vos autem dñs plus habere faciat, & faciat abundare dilectione mutua, & ad oēs, quē admodum & nos ad vos, ad cōfirmanda corda vestra irreprehensibilia in sanctitate coram deo & patre nostro in aduentum dñi nrī Iesu cum omnibus sanctis eius.

Deinceps igitur fratres rogamus vos, & obsecramus in domino Iesu.

Thef. vulgata cap. liii.

Et quia memoriam nostri habetis bonam, semp desiderantes nos videre, sicut & nos quoq; vos, ideo consolati sumus fratres in vobis in oī necessitate & tribulatione nostra per fidem vřam, qm̄ nunc viuimus, si vos statis in dño. Quam enim gratiæ actio-
nem possumus deo retribuere pro vobis in oī gaudio, quo gaudemus ꝑꝑter vos ante deum nostrū, nocte ac die, abundantius orātes, vt videamus faciē vestram, & cōpleamus ea, quę defunt fidei vře? Ipse autē deus & pater nr̄ dñs Iesus Christus, dirigat viam nr̄am ad vos: vos autē dñs multiplicet, & abundare faciat charitatē vřam in inuicē, & in oēs, quē admodū & nos in vobis, ad cōfirmanda corda vřa sine gr̄ela, in sanctitate añ deū & ꝑrem nr̄m, i aduētū dñi nrī Iesu Christi, cum oībus sanctis eius. Amen.

Caput IIII.

De cætero ergo fratres, rogamus vos, & obsecramus in domino Iesu.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη. .
 καθὼς παρελάβετε παρ' ἡμῶν,
 τὸ πῶς δεῖ ὑμᾶς περιπατεῖν,
 καὶ ἀρεσθῆναι θεῷ, ἵνα περι-
 αλάτῃτε μᾶλλον. οἴδατε, γὰρ
 τίνες παραγγελίας ἐδώκα —
 μὲν ὑμῖν διὰ τοῦ κυρίου Ἰη-
 σοῦ. τοῦτο γάρ ἐστι θέλημα
 τοῦ θεοῦ, ὁ ἁγιοσμός ὑμῶν,
 ἀπέχεσθαι ὑμᾶς ἀπὸ τῆς
 πορνείας, εἰδέναι ἕκαστον ὑ-
 μῶν τὸ ἑαυτοῦ σκεῖσθαι καὶ
 δεῖν ἐν ἁγιοσμῷ καὶ πνεύ-
 μι ἐν πάσαι ἐπιθυμίαις, καὶ
 θαύμα καὶ τὰ ἔθνη, τὰ μὴ
 εἰδότες τὸν θεόν, τὸ μὴ ὑ-
 περβῶναι καὶ πλεονεκτεῖν ἐν
 τῷ πράγματι τὸν ἀδελφὸν
 αὐτοῦ, διότι ἐκδικῆσθαι κύ-
 ρισθαι περὶ πάντων τούτων,
 καθὼς καὶ προέπαυσα ὑμῖν,
 καὶ διεμαρτυράμεθα. οὐ γὰρ
 ἐκάλεισεν ἡμᾶς ὁ θεὸς ἐπὶ ἀ-
 καθαροσίχῃ, ἀλλ' ἐν ἁγιοσμῷ.
 τοιγαροῦν ἀθετῶν, οὐκ ἀν-
 θρώπων ἀθετῶν, ἀλλὰ τὸν θεόν,
 τὸν δίδόντα τὸ πνεῦμα τὸ ἁ-
 γιον αὐτοῦ εἰς ὑμᾶς. περὶ
 δὲ τῆς φιλαδελφίας, οὐ χρεῖ-
 σεν ἔχετε γράφειν ὑμῖν, αὐ-
 τοῖ γὰρ ὑμεῖς θεοδιδάκτοι
 ἔστε εἰς τὸ ἀγαπᾶν ἀλλή-
 λους. καὶ γὰρ ποιεῖτε αὐτὸ
 εἰς πάντας τοὺς ἀδελφούς,
 τῶν ἐν ὅλῃ τῇ μακεδονίᾳ.

editio posterior
 quemadmodum accepistis à
 nobis, quomodo oporteat
 vos versari, & placere deo
 ut abūdetis magis. Nostis
 enim quæ præcepta dede-
 rimus vobis per dominū
 nostrum Iesum. Hæc enim
 est voluntas dei, sanctifica-
 tio vestra, ut abstinēatis à
 scortatione. & sciat unus-
 quisque vestrum suum vas
 possidere cum sanctifica-
 tione & honore, non cum
 affectu cōcupiscētis, quē-
 admodum & gentes, quæ
 non nouerūt deum. Neque
 opprimat ac fraudet in ne-
 gocio fratrem suū, propterea
 quod ultor est dñs de om-
 nibus his: quemadmodū
 & ante diximus vobis, ac
 testati sumus. Nō. n. voca-
 uit nos de' imunditiæ cā,
 sed ad sanctificationē. Pro-
 ide q̄ reicit, nō reicit ho-
 minē, sed deū, q̄ dedit spi-
 ritum suum sanctū in vos.
 Cæterū de fraterna chari-
 tate nō necesse habetis ut
 scribā vobis: Ipsi nāq; di-
 uinitus docti estis, ut dili-
 gatis vos inuicē. Nā & fa-
 citis hoc erga cūctos frēs,
 q̄ sunt ī tota Macedonia.

Prior Ad
Quemadmodum accepistis à nobis, quò oportet vos ambulare & placere deo, ut abundetis magis. Scitis enim, quæ præcepta dederimus vobis p̄ dñm Iesum. hæc enim est volūtas dei, sanctificatio uestra, ut uos abstineteis à fornicatione, ut sciat quisq; uestrum uas suum possidere in sc̄tificatione & honore, non in p̄turbatione ꝑcupiscentiæ, ut & gentes, quæ nesciunt deum, ut nequis supplantet & circūueniat in re aliqua fratrem suum, quia uindex ē dñs de his omnibus, ut prædiximus uobis & protestati sumus. non enim uocauit nos deus ad immunditiam, sed ad sanctitatem. Igitur qui contemnit, non hominem contēnit, sed deum, qui & dedit spiritum suum sanctum in uobis. De dilectione autem fraterna, nō indigetis ut scribam uobis. Nam uos ipsi à deo edocti estis, ut diligatis inuicem: etenim hoc facitis ad omnes fratres, qui sunt in Macedonia.

Theſ. uulgata cap. iij.
Ut quemadmodum accepistis à nobis, quò oportet uos ambulare, & placere deo, sic & ambuletis, & abūdetis magis. Scitis enim, quæ præcepta dederim uobis per dñm Iesum. Hæc est enim volūtas dei, sanctificatio v̄ra, ut abstineteis uos à fornicatione, ut sciat vnusq; uestrū uas suum possidere in sanctificatione & honore, nō in passione desiderii, sicut & gētes, quæ ignorant deum, & neq; supgrediat, neq; circūueniat in negotio fratrem suū, qum̄ uindex est dñs de his oībus, sicut prædixim⁹ uobis, & testificati sumus. Nō enī uocauit nos deus in imūditiam, sed in sanctificationē. Itaq; qui hæc spernit, nō hoīem spernit, sed deum, qui ēt dedit spiritū suum sanctum in nobis. De charitate autem fraternitatis, non necesse habemus scribere uobis: ipsi enim uos à deo didicistis, ut diligatis inuicem. Etenim illud facitis in omnes fratres in uniuersa Macedonia.

Ro. xij. 6
Eph. v. 6

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη.

ποροκαλοῦμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, περιαιῶν μᾶλλον καὶ φιλοπιεῖδος, ἡσυχάζειν καὶ προσέειν τῶ ἴδιᾳ, καὶ ἐργάζεσθαι τοῖς ἰδίᾳς χερσὶν ὑμῶν. καθὼς ὑμῖν παραγγέλλομεν, ἵνα περιπατῆτε ἀχαμόνως πρὸς τοὺς ἔξω, καὶ μηδενὸς χρεῖσθαι ἔχητε.

Οὐδέλω δὲ ὑμᾶς ἀγνοεῖν ἀδελφοί περὶ τῶν κοιμημένων, ἵνα μὴ λυπῆσθε, καθὼς καὶ οἱ λοιποί, οἱ μὴ ἔχοντες ἐλπίδα. εἰ γὰρ πισάομεν, ὅτι Ἰησοῦς ἀπέθανεν καὶ ἀνέστη, οὕτως καὶ ὁ θεὸς τοὺς κοιμηθέντας διὰ τοῦ Ἰησοῦ, ἀξίωσιν αὐτῶ. τὸτο γὰρ ὑμῖν λέγομεν ἐν λόγῳ κυρίου, ὅτι ἡμεῖς οἱ ζῶντες οἱ περιλειπόμενοι εἰς τὴν παρουσίαν τοῦ κυρίου, οὐ μὴ φθάσωμεν τοὺς κοιμηθέντας, ὅτι αὐτὸς ὁ κύριος ἐν κελύσματι, ἐν φωνῇ ἀρχαγγέλου; καὶ ἐν σάλπιγγι θεοῦ καταβήσεται ἀπὸ οὐρανοῦ, καὶ οἱ νεκροὶ ἐν χριστῷ ἀναστήσονται πρώτον, ἔπειτα ἡμεῖς οἱ ζῶντες, οἱ περιλειπόμενοι, ἅμα σὺν αὐτοῖς ἀρπαγησόμεθα ἐν νεφέλαις εἰς ἀπάντησιν τοῦ κυρίου εἰς ἀέρα, καὶ οὕτως πάντοτε σὺν κυρίῳ ἔσομεθα.

editio posterior

Obsecramus autē vos fratres, vt abūdetis magis, & in hoc incumbatis, vt quati fitis: & agatis res proprias, & operemini propriis manibus vestris, sicuti vobis precepimus: vt vos gratis honeste erga extraneos, & nulla re vobis sit opus. Cæterum, nolo vos ignorare fratres de iis, qui obdormierunt, ne doleatis, quæadmodum & cæteri non habentes spem. Nam si credimus, quod Iesus mortuus est, & resurrexit: sic & deus eos, qui obdormierunt per Iesum, adducet cum illo. Hoc enim vobis dicimus in verbo domini, quod nos, qui vivemus, reliqui erimus in adventum dñi, nequaquam pervenimus eos, qui dormiunt. Quia ipse dñs cum hortatu, & voce archangeli, ac tubæ dei descendet de cælo: & mortui in Christo resurgent primum: deinde nos, qui vivemus, qui reliqui erimus, simul cum illis rapiemur in nubibus in occursum domini in aera, & sic semper cum domino erimus.

Prior Ad
Obsecramus autem vos fratres, ut abundetis magis, & pro honore ducatis in silentio vitam transigere, & agere propria, & operari propriis manibus vestris, quemadmodum vobis precipimus, ut ambuletis honeste apud eos, qui foris sunt, ut & nullius indigentiam habeatis. Nolumus autem ut vos ignoretis fratres de dormientibus, ut non contristemini, quemadmodum & ceteri, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortem operiit, & resurrexit: hunc in modum deus & eos, qui dormierunt, per Iesum secum adducet. Hoc enim vobis dicimus in sermone domini, quod nos, qui viuimus, qui relinquitur in aduentu domini non praeueniemus eos, qui dormierunt. Quia ipse dominus in iussu, in voce archangeli, & in tuba dei descendet de caelo, & mortui in Christo resurgent primo, deinde nos, qui viuimus, qui relinquitur simul cum ipsis rapiemur in nubibus obuiam domino in aera, & sic semper cum domino erimus.

Thef. vulgata cap. iiii.
Rogamus autem vos fratres, ut abundetis magis, & operam detis, ut quieti sitis, & ut vestrum negocium agatis, & operamini manibus vestris, sicut praecipimus vobis, & ut honeste ambuletis ad eos, qui foris sunt, & nullius aliquid desideretis. Nolumus autem vos ignorare fratres de dormientibus, ut non contristemini, sicut & ceteri, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit, ita & deus eos, qui dormierunt per Iesum, adducet cum eo. Hoc enim vobis dicimus in verbo domini, quod nos, qui viuimus, qui residui sumus in aduentum domini, non praeueniemus eos, qui dormierunt, quoniam ipse dominus in iussu, & in voce archangeli, & in tuba dei, descendet de caelo, & mortui, qui in Christo sunt, resurgent primi. Deinde & nos, qui viuimus, qui relinquitur simul rapiemur cum illis in nubibus obuiam domino in aera, & sic semper cum domino erimus.

C
10^a. xiiij. d
11. xv. b
i. 10. ii. b
11. iij. d

D
i. Cor. xv

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη.

Ωστε παρακαλεῖτε ἀλλήλους
ἐν τοῖς λόγοις τούτοις.

Περὶ δὲ τῶν χρόνων καὶ
τῶν καιρῶν ἀδελφοί, οὐ χρεῖ
ον ἔχετε ὑμῖν γράφεσθαι.
αὐτοὶ γὰρ ἀκριβῶς οἶδατε,
ὅτι ἡ ἡμέρα κυρίου, ὡς κλέ
πτῆς ἐν νυκτὶ, ὄντως ἔρχε
ται. ὅταν γὰρ λέγωσιν, εἰρή
νη καὶ ἀσφάλεια, τότε αὐφνι
δίως αὐτοῖς ἐφίσηται ὁλε
ρθῶ, ὡπερ ἡ ὠδὴν τῆ ἐν γα
στρῆ χούση, καὶ οὐ μὴ ἔκφυ
γῶσιν, ὑμεῖς δὲ ἀδελφοί, οὐκ
ἔσεσθε ἐν σκότει, ἵνα ἡ ἡμέρα ὑ
μῶν ὡς κλέπτῆς καταλάβῃ. πάν
τες ὑμεῖς ἢ οἱ φωτός ἐσε, καὶ
ἢ οἱ ἡμέρας, οὐκ ἔσμεν νυκτός
οὐδὲ σκότους. ἄρα ὁμοῦ μὴ κα
θάδωμεν ὡς καὶ οἱ λοιποὶ, ἀλ
λὰ γρηγορῶμεν καὶ νηφθῶμεν.
οἱ γὰρ καθάδουτες, νυκτός καὶ
θάδουσι, καὶ οἱ μεθύσκο
μενοι, νυκτός μεθύουσιν. ὑ
μεῖς δὲ ἡμέρας ὄντες, νηφθῶ
μεν, ἐνδυσάμενοι θώρακα πί
στεως καὶ ἀγάπης, καὶ περιε
φυλάξου ἑλπίδα σωτηρίας.
ὅτι οὐκ ἔδειτο ἡμῶν ὁ θεὸς εἰς
ὄργην, ἀλλ' εἰς περιποίησιν σω
τηρίας διὰ τῶ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ, τῶ ἀποδοκίμον
τῶ ὑπερῆμῶν, ἵνα ἢτε γρη
γορῶμεν, ἢτε καθάδωμεν,

editio posterior

Proinde consoleturini vos,
mutuo sermonibus his.
Porro de temporibus &
articulis temporū fratres,
non est opus, ut vobis scri
bam. Ipsi enim planē sci
tis, quod dies ille domini,
ut fur in nocte, ita vēturus
sit. Cū enim dixerint, pax
& tuta omnia, tunc repen
tinus eis imminet interit
us, sicuti dolor partus mu
lieri prægnavanti: nec effu
gient. At vos frēs, nō estis
ī tenebris, ut dies ille vos
tanq̄ fur opprēmat. Omnes
vos filii lucis estis, ac filii
diei: non sumus noctis:
neq; tenebrarum. Proinde
ne dormiamus, sicut & cæ
teri, licet vigilemus & so
brii simus. Nam qui dor
miūt, nocte dormiūt: & q
inebriant, noctu sūt ebrii.
At nos q̄ sum⁹ diei, sobrii
simus, induti thoracem fi
dei & charitatis: & pro ga
lea sp̄e salutis. Quoniā nō
constituit nos deus, ut irā
nobis excitemus, sed ut sa
lutē consequamur p̄ dñm
nīm Iesum Chīm, q̄ mor
tuus est p̄ nobis: ut siue vi
gilemus: siue dormiamus,

Quare consolamini vos in
uicē in his sermonibus.
De tēpibus autē & momētis
fr̄es, non opus habetis, v̄
scribat̄ vobis. Nā ipsi ada-
muſim scitis, q̄ dies dñi
tanq̄ fur ī nocte, sic veniet,
qñ enim dicēt, pax & secu-
ritas, tūc repētinus ipsis sa-
pueniet interitus, quemad-
modum dolor partus, par-
turiētī, & nequaq̄ effugiēt.
Vos autē fratres nō estis in
tenebris, vt dies illa vos tā-
q̄ fur deprehēdat: vos oēs
filii lucis estis & filii dei,
non sumus noctis, neq; te-
nebrarū. Igit̄ non dormia-
mus, quemadmodum &
reliqui, sed vigilemus, &
temperati simus. Nam, qui
dormiunt, nocte dormiūt:
& qui inebriantur, nocte
inebriātur. Nos autem qui
diei sumus, temperati si-
mus, induti thoracem fi-
dei, & dilectionis, & galeā,
spem salutis, quia non po-
ſuit nos deus ad iram, sed
ad acquisitionem salutis per
dominum nostrum Iesum
Christum, qui mortem
subiit pro nobis, vt siue vi-
gilamus, siue dormimus;

Itaq; cōsolamini inuicem
in verbis istis. Cap. V.
De temporibus autē & mo-
mentis fratres, non indige-
tis vt scribam⁹ vobis. Ipsi
enim diligēter scitis: quia
dies dñi, sicut fur ī nocte,
ita veniet. Cum enim dix-
erint, pax & securitas: tūc
repētinus eis superueniet
interitus, sicut dolor ī vte-
ro habentis, & non effu-
gient. Vos autem fratres,
nō estis ī tenebris: vt vos
dies illa tanquā fur cōpre-
hendat. omnes enim vos:
filii lucis estis, & filii diei,
non sumus noctis neq; te-
nebrarū. Igitur nō dormia-
mus sicut & cæteri: sed vi-
gilem⁹ & sobrii simus. Qui
enim dormiūt: nocte dor-
miūt. & qui ebrii sunt. Nos
autem, qui diei sumus, so-
brii simus, induti lori-
cam fidei & charitatis, &
galeam spem salutis. quo-
niam nō posuit nos deus
in iram: sed in acqui-
sitionem salutis per do-
minum nostrum Iesum
Christum, qui mortuus est
pro nobis, vt siue vigi-
lemus, siue dormiamus:

bb

A
y. Pet. ij. c.
Apoc. ij.
4. U. xvi.

B
Esd. xv. c.
Ephe. i. c.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς πρώτη.
ἄμικ σὺ αὐτῷ ζήσωμεν .
διὸ παρακαλεῖτε ἀλλήλους,
καὶ οἰκοδομεῖτε εἰς τὸν ἕνα,
καθὼς καὶ ποιεῖτε . Ερωτῶ
μεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, εἰ
δέναι τοὺς κοπιῶντας ἐν ὑμῶν
καὶ προϊσταμένους ὑμῶν
ἐν κυρίῳ, καὶ νοθευώτας
ὑμᾶς, καὶ ἡγείσασαι αὐτοὺς
ὑπερῶς ἐκπερισσῶν ἐν ἀγάπῃ
διὰ τὸ ἔργον αὐτῶν, εἰρηναί-
τε ἐν αὐτοῖς . Παρακαλοῦ-
μεν δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, νουθε-
τεῖτε τοὺς ἀτάκτους, πω-
ροῦμεν δὲ τοὺς ὀλιγοψύχους,
ἐντέχετε τῶν ἀδυνῶν, μα-
κροθυμεῖτε πρὸς πάντας . ὁρᾶ-
τε, μή τις κακὸν ἐντὶ κακῷ
πρὸς ἀπὸδῶν, ἀλλὰ πάντοτε
τὸ ἀγαθὸν διώκετε, καὶ εἰς
ἀλλήλους, καὶ εἰς πάντας .
πάντοτε χαίρετε, ἀδιαλεί-
πτως προσάχετε, ἐν παντὶ
ἀχαριζοῦνται . τὸ πνεῦμα δὲ
θεοῦ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ
ἐστὶν ὑμῶν . τὸ πνεῦμα μὴ σθέν-
οντε . προφητείας μὴ ἐξουθε-
νεῖτε . πάντα δοκιμάζετε, τὸ
καλὸν κατέχετε . ἀπὸ παν-
τὸς εἰδους πονηροῦ ἀπέχε-
σθε . αὐτὸς δὲ ὁ θεὸς πᾶς
εἰρήνης ἀγαθῶν ὑμᾶς ὁλο-
τελεῖς καὶ ὁλόκληρον ὑμῶν
τὸ πνεῦμα, καὶ ἡ ψυχὴ,

editio posterior
simul cum illo vivamus.
Quapropter adhortemini
vos mutuo, & edificetis
singuli singulos, sicut & fa-
citis . Rogamus autē vos
fratres, ut agnoscatis eos,
qui laborant inter vos, &
qui presunt vobis in dño,
& admonēt vos, ut habeatis
illos in summo pretio
per charitatē ppter opus
inorum: pacem habete cum
illis . Obsecramus autē vos
fratres, monete inordina-
tos, consolamini pusillan-
tines, subleuate infirmos,
patientes estote erga oēs .
Videte nequis malum pro
malo cuiquam reddat, sed
semper quod bonū est se-
quitur, tum erga vos in
vicem, tum erga omneis .
Semper gaudete, indefinē-
ter orate, in oibus gratias
agite . Hęc enim est volun-
tas dei per Christū Iesum
erga vos . Spiritum ne ex-
tinguatis, prophetias ne
aspernemini . Oīa pbates
quod bonū fuerit, tenete . Ab
omni specie mala abstine-
te . Ipse autē deus pacis fan-
ctificet vos totos . Et inte-
ger vester spiritus, & aīa,

Prior Ad
 Pariter cum eo viuamus.
 Quapropter exhortamini
 vos inuicem, & ad vnus
 vsq; ædificate, quæadmo
 dum & facitis. Rogamus
 vos fratres, vt sciatis eos,
 qui laborant in vobis, &
 præsumt vobis in dño, &
 qui admonent vos. Et vt
 reputetis eos superabun
 dantiori in dilectione, pp
 opus eorum. Pacifici esto
 te erga eos. Obscramus
 aut vos fratres, admonete
 inordinatos. Consolamini
 pusillanimes. Subuenite in
 firmis. Patiētes estote erga
 omnes. Videte ne quisq;
 malum pro malo cuiq; red
 dat, sed semp bonum per
 sequimini & adinuicem &
 ad omnes. Semp gaudete.
 Assidue orate. In re omni
 gratias agite. Nam hæc est
 voluntas dei in Christo Ie
 su ad vos. Spiritum nolite
 extinguere. Prophetias no
 lite contēnere. Oia autem
 examine. Bonum retine
 te. Ab oī specie mali absti
 nete. Ipse autem deus pa
 cis sanctificet vos omni
 no consumatos, & integer
 spiritus vester, & anima.

Thes. vulgata cap. v.
 simul cum illo viuamus.
 Propter quod consolami
 ni inuicem: & ædificate al
 terutrū, sicut & facitis. Ro
 gamus autem vos fratres,
 vt noueritis eos, qui labor
 rant inter vos, & præsumt
 vobis in domino, & mo
 nent vos: vt habeatis illos
 abundantius in charitate
 propter opus illorum &
 pacem habete cū eis. Ro
 gamus autem vos fratres,
 corripite inquietos, conso
 lamini pusillanimes, susci
 pite infirmos, patientes
 estote ad omnes. Videte,
 ne quis malum pro malo
 alicui reddat, sed semper
 quod bonum est sectamini
 ni in inuicem, & in om
 nes. Semp gaudete.
 sine intermissione orate.
 In omnibus gratias agite.
 Hæc est enim voluntas
 dei in Christo Iesu in o
 mnibus vobis. Spiritum
 nolite extinguere. Prophe
 tias nolite spnere. Oia aut
 pbate, qđ bonū est, tenete.
 Ab oī specie mala abstine
 te vos. Ipse autē de^o pacis
 sanctificet vos p oia, vt ite
 ger spiritus vester: & aīa,

Pro. xij. c
 Ro. xij. d
 i. Pet. ij. b
 Eccle.
 xvij. d
 Luc. xvij
 d

Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη
καὶ τὸ σῶμα ἀμέμπως ἐν τῇ
πνευματικῇ κυρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ
Χριστῷ τηρεῖν. πρὸς ὁ καλῶν
ὑμῶν, ὅς καὶ ποιήσει ἀδελφοί,
προσάχετε περὶ ἡμῶν. ἕσασθε
σαδε τοὺς ἀδελφούς πάντας
ἐν φιλήματι ἁγίῳ. ὁρκίζω ὑμᾶς
τὸν κύριον ἀναγγεῖλαι πρὸς
ἐπιστολὴν πᾶσι τοῖς ἁγίοις ἀδελ-
φοῖς. Ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ Χριστοῦ μετ' ὑμῶν.
Αμήν.

Πρὸς θεσσαλονικεῖς πρώτη
ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

editio posterior
corp?, & ita ut nullo modo
sitis culpari, in aduentu do-
mini nostri Iesu Christi ser-
uetur. Fidelis est, qui voca-
uit vos: qui quidem efficiet.
Fratres, orate pro nobis.
Salutate fr̄es omnes cum
osculo sancto. Adiuro vos
per dñm, ut recitetur hæc
epistola omnibus sanctis
fratribus. Gratia domini no-
stri Iesu Christi sit vobiscum.
Amen.

Ad Thessalonicenses pri-
ma, scripta sunt ex
Athenis.

Prior Ad
Et corpus sine reprehensionem seruetur in aduentu domini nostri Iesu Christi. Fidelis est, qui vocat vos, qui & faciet. Fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. a diuro vos per dominum, vt legatur epistola omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

Thef. vulgata cap. V.
& corpus sine querela, in aduentu domini nostri Iesu Christi conseruetur. Fidelis est, qui vocauit vos: qui etiã faciet. Fratres orate pro nobis. Salutate fratres omnes in osculo sancto. A diuro vos per dñm, vt legatur epistola hæc omnibus sanctis fratribus. Gratia domini nostri Iesu Christi vobiscum. Amen.

i. Cor. i. b
i. Cor. i. b

C

Ad Thessalonicenses
prima scripta
Athenis.

Epistolæ beati Pauli apłi
primæ ad Thessalonicenses
Finis.

bb iii

Πρὸς τοὺς Θεσσαλοὺς
 κείς ἐπιστολὴ
 Δ' αὐτῆρκ.

Ad Thessalonicenses
 epistola secūda.

ΚΑΙ ΣΙΛΒΑΝΟΣ καὶ Τιμοθεὸς, τῆ ἐκ
 κλητικῆ θεσσαλονικέων
 ἐν θεῷ πατρὶ ἡμῶν καὶ
 κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ.
 Χαίρεις ὑμῖν καὶ εὐφροσύνη ἀπὸ τοῦ
 πατρὸς ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ
 χριστοῦ. ἀχαριστεῖν ὀφείλομεν
 τῷ θεῷ πάντοτε περὶ ὑμῶν ὡς
 ἀδελφοί, καθὼς ἀξίον ἔστιν, ὅτι
 ὑπεραυξάνει ἡ πίστις ὑμῶν, καὶ
 πλεονάζει ἡ ἀγάπη ἑνὸς ἑκά-
 στου πάντων ὑμῶν εἰς ἀλλή-
 λους, ὡς ἡμεῖς αὐτοὺς ἐν ὑ-
 μῖν καυχώμεθα ἐν ταῖς ἐκκλη-
 σίαις τοῦ θεοῦ, ὑπὲρ τῆς ὑ-
 πομονῆς ὑμῶν καὶ πίστεως, ἐν
 παντί τοῖς διωγμοῖς ὑμῶν, καὶ
 ταῖς θλίψεσι αἷς ἔνεχθε, ἐν
 ἔνδειγμα τῆς δικαίας κρίσεως
 τοῦ θεοῦ, εἰς τὸ καταξιώθη-
 ναι ὑμᾶς τῆς βασιλείας τοῦ
 θεοῦ, ὑπὲρ ἧς καὶ πάχετε.
 Ἔτι περὶ δικαίον παρὰ θεῷ, ἐν-
 ταπειοῦναι τοῖς θλίβουσιν
 ὑμᾶς, θλίβειν, καὶ ὑμῖν τοῖς
 θλιβομένοις ἀνεσι μεθ' ἡ-
 μῶν, ἐν τῇ ἀποκαλύψει τοῦ
 κυρίου Ἰησοῦ ἀπ' οὐρανοῦ,

PAVLVS & Silvanus
 ac Timotheus, eccle-
 siæ Thessalonicen-
 sium in deo patre nostro,
 & domino Iesu Christo.
 Gratia sit vobis & pax à
 deo patre nostro, & domi-
 no Iesu Christo. Gratias
 agere debemus deo sem-
 per devobis fratres; vt par
 est, quod vehementer au-
 gescit fides vestra, & exu-
 berat mutua vestra omni-
 um charitas cuiusq; in al-
 terum, adeo vt nos ipsi de
 vobis gloriemur in eccle-
 siis dei, de tolerantia ve-
 stra & fide, super omni-
 bus persecutionibus ve-
 stris, & afflictionibus, quas
 sustinetis, documentum
 iusti iudicii dei, in hoc vt
 digni habeamini regno
 dei, pro quo & patimini.
 Siquidem iustum est apud
 deum, reddere iis, qui af-
 fligunt vos, afflictionem:
 & vobis q affigimini rela-
 xationem nobiscū, cū reue-
 labit dñs Iesus de cælo,

Epistola ſecunda Beatiſſi-
mi Pauli Apoſtoli
ad Theſſaloni-
cenſes.

Epistola Pauli ad Theſ-
ſalonicenſes ſe-
cunda.
Caput I.

PAVLVS & Siluanus
& Timotheus, eccle-
ſiæ Theſſalonicenſium
in deo patre noſtro & dño
Ieſu Chriſto, gratia vobis,
& pax à deo patre noſtro
& dño Ieſu Chriſto. Gra-
tias deo ſemp agere debe-
mus pro vobis fratres, vt
dignum eſt, q̄ adaugeſ ſi-
des veſtra, & multiplicat̄
veſtrum oĩum cuiuſq; ad-
inuicem dilectio. Quare
noſiſi i vobis gloriamur
in eccleſiis dei, pro patien-
tia, & fide in omnibus per-
ſecutionibus veſtris & preſ-
ſuris, quas ſuſtinetis, indi-
cium iuſti iudicii dei, vt di-
gni efficiamini regno dei,
pro quo & patimini. Cer-
te iuſtum eſt apud de-
um iis, qui vos premunt
preſſuram retribuere, &
vobis, qui preſſuras ſu-
ſtinetis, requiem nobis,
cum in reuelatione do-
mini Ieſu de cœlo.

PAVLVS, & Silua-
nus, & Timotheus:
eccleſiæ Theſſaloni-
cenſium in deo patre no-
ſtro & domino Ieſu Chri-
ſto, gratia vobis & pax à
deo patre noſtro, & dño
Ieſu Chriſto, Gratias age-
re debemus ſemp deo pro
vobis fratres, ita vt dignū
eſt, qm̄ ſupercreſcit fides
veſtra, & abundat charitas
vniuſcuiuſq; veſtrū in in-
uicem: ita vt & noſiſi in
vobis gloriemur in eccle-
ſiis dei. p̄ patientia veſtra
& fide in oĩb' perſecutio-
nibus veſtris, & tribulatio-
nibus, quas ſuſtinetis i exē-
plū iuſti iudicii dei, vt di-
gni hēamini i regno dei,
p̄ quo & patimini. ſi tñ iu-
ſtum eſt apud deum retri-
buere tribulationem iis,
qui vos tribulāt: & vobis,
qui tribulamini requiem
nobiscum in reuelatione
domini Ieſu de cœlo,

Πρὸς Θεσσαλονικῆς δεύτερα
 μετ' ἀγγέλων διωόμεως αὐτῶ,
 ἐν πυρὶ φλοῶς, διδόντες ἐκ
 δίκης ἡμῶν τοῖς μὴ εἰσεῖν θεῶν,
 καὶ τοῖς μὴ ὑπακούουσιν τῷ λόγῳ
 τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ,
 οἵτινες δίκην ἴσουσιν,
 ἐλεθρον αἰώνιον, ἀπὸ προσώ-
 που τοῦ κυρίου, καὶ ἀπὸ τῆς
 δόξης τῆς ἰσχύος αὐτῶ, ὅταν
 ἔλθῃ ἐν δόξα δυνάμει ἐν τοῖς ἀε-
 γίοις αὐτῶ, καὶ θαυμαστῆ—
 νοι ἐν πάσι τοῖς πιστεύουσιν,
 ὅτι ἐπαύθη τὸ μαρτύριον ἡμῶν
 ἐφ' ὑμᾶς ἐν τῇ ἡμέρᾳ ἐ-
 κείνῃ, εἰς ἃ καὶ προσά-
 χόμεθα πάντοτε περὶ ὑμῶν,
 ἵνα ὑμᾶς ἀξιώσῃ τῆς κλη-
 σείας ἧς ὁ θεὸς ἡμῶν, καὶ πλη-
 ρώσῃ πάντας ἀδελφούς ἡμῶν
 ἐν ἔργῳ πίστεως ἐν
 διωόμεναι, ὅπως ἐν δόξα δυνάμει
 τοῦ ὀνόματος τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰη-
 σοῦ Χριστοῦ ἐν ὑμῖν, καὶ ὑμεῖς ἐν
 βυτῷ κατὰ τὸ χάρισμα τοῦ θεοῦ
 ἡμῶν καὶ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ.

Ερωτᾶμεν δὲ ὑμᾶς ἀδελ-
 φοί ὑπὲρ παρουσίας τοῦ κυ-
 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
 ἡμῶν ἐπισυναγωγῆς ἐπ' αὐ-
 τόν, εἰς τὸ μὴ ταχέως σα-
 λαθῆναι ὑμᾶς ἀπὸ τοῦ νοῦ,
 μήτε θροῦσθαι, μήτε δια-
 πνάμαται. μήτε δια λόγου,
 μήτε δι' ἐπιβολῆς ὡς δι' ἡμῶν,

editio posterior
 cum angelis potentie sue,
 cum incendio flammæ, quæ
 infligit ultionem iis, qui
 non voverunt deum, & qui non
 obediunt evangelio domi-
 ni nostri Iesu Christi, qui
 poenam luent, interitum
 æternum, à facie domini,
 & à gloria fortitudinis il-
 lius, cum venerit ut glo-
 rificetur in sanctis suis, &
 admirandus fiat in omni-
 bus credentibus, quæ fides
 habita sit testimonio nostro
 erga vos in die illo: ad quæ
 etiam oramus semper pro
 vobis, ut vos dignos ha-
 beat ista vocatione deus
 noster, & compleat omne
 bonum propositum bonitatis, &
 opus fidei cum potentia,
 ut illustretur nomen domi-
 ni nostri Iesu Christi per
 vos, & vos per illum, iuxta
 gratiam dei nostri & don-
 mini Iesu Christi.

Rogamus autem vos fra-
 tres per adventum domini nostri
 Iesu Christi: & nostri aggre-
 gationem in illum, ne cito di-
 moueamini à mente, neque
 turbemini, neque per spiri-
 tum, neque per sermonem, neque
 per epistolam, tanquam à nobis,

Cū angelis potestatis eius, qui in ignea flāma vindictam dabit in eos, qui nescierunt deum, & qui non obedierunt euangelio dñi nostri Iesu, qui supplicio cruciabunt interitu sempiterno à facie dñi & à gloria fortitudinis eius, cum venerit glorificari in sanctis suis, & mirificari in omnibus iis, qui crediderunt, & testimonium nostrum creditum est sup uos in die illa. Quamobrem & oramus semp pro uobis, ut uos deus noster uocatione dignos faciat, & impleat omni uoluntate bonitatis, & opere fidei in potestate, ut glorificetur nomen dñi nostri Iesu Christi in uobis, & uos in eo, secundum gratiam dei nostri & domini Iesu Christi.

Rogamus autem uos fratres per aduentum dñi nostri Iesu Christi, & nostram congregationem in eo, ut non cito dimoueamini à uestro sensu, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, ut per nos.

Cum angelis uirtutis eius in flāma ignis dantis uindictam iis, qui non nouerunt deum, & qui non obediunt euangelio dñi nostri Iesu Christi, qui penas dabunt interitu æternas à facie domini, & à gloria uirtutis eius, cum uenerit glorificari in sanctis suis, & admirabilis fieri in omnibus, qui crediderunt, quia creditum est testimonium nostrum sup uos in die illo, in quo et oramur semper pro uobis, ut dignetur uos uocatione sua deus noster, & impleat omnem uoluntatem bonitatis sue, & opere fidei in uirtute, ut clarificetur nomen dñi nostri Iesu Christi in uobis, & uos in illo, secundum gratiam dei nostri, & dñi Iesu Christi.

Caput II.

Rogamus autem uos fratres, per aduentum dñi nostri Iesu Christi, & nostræ congregationis in ipsum, ut non cito moueamini à uestro sensu, neque turbemini, neque per spiritum, neque per sermonem, neque per epistolam, tanquam per nos missam.

Πρὸς Θεσσαλονικεῖς Διάτριξι.
 ὡς ὅτι ἐπέσκειν ἡ ἡμέρα τῷ χρι-
 στοῦ, μή τις ὑμᾶς ἐξαπατήσῃ
 κατὰ μηδένα τρόπον, ὅτι εἴαν
 μὴ ἔλθῃ ἡ ἀποκάλυψις τοῦ
 κυρίου, καὶ ἀποκαλυφθῇ ὁ ἀν-
 θρωπίνος τῆς ἀμαρτίας, ὃ ὁ ὄσ
 τῆς ἀπολείας, ὃ ἀντικείμε-
 νός καὶ ὑπεραυρόμενος ἐπὶ
 πάντα λεγόμενον θεόν, ἢ σεί-
 βασμα, ὡς αὐτὸν εἰς τὸν
 ναὸν τοῦ θεοῦ, ὡς θεὸν κα-
 θέσασκεν, ἀποδοκιμάσει αὐτὸν
 ὅτι ἔστι θεός. οὐ μνημονοῦτε,
 ὅτι ἐπὶ ὧν πρὸς ὑμᾶς, ταῦ-
 τὰ ἔλεγον ὑμῖν; καὶ νῦν τὸ
 κατέχον οἴδατε, εἰς τὸ ἀ-
 ποκαλυφθῆναι αὐτὸν ἐν τῷ
 ἑαυτοῦ καιρῷ. τὸ γὰρ μυστή-
 ριον ἡδὴ ἐνεργεῖται τῆς ἀνο-
 μίας, μόνον ὃ κατέχον ἀρ-
 εῖωσ ἐκ μέσου γενέτω, καὶ
 τότε ἀποκαλυφθήσεται ὁ ἀνο-
 μῖνος, ὃν ὁ κύριος ἀνικώ-
 σει τῷ πνεύματι τοῦ σώματος
 αὐτοῦ, καὶ καταργήσει τὴν
 ἐπιφροσύναν τῆς παρουσίας αὐ-
 τοῦ, οὐ ἐστὶν ἡ παρουσία κατ'
 ἐνεργεσθῆναι τοῦ Σατανᾶ ἐν πά-
 σῃ δυνάμει καὶ σημεῖοις, καὶ
 τέρασι ψεύδους, καὶ ἐν πά-
 σῃ ἀπάτη τῆς ἀδικίας ἐν τοῖς
 ἀπολλυμένοις, οὓς ὁ ὄσ τὴν
 ἀγάπην τῆς ἀληθείας οὐκ ἐ-
 δέξαντο, εἰς τὸ σωθῆναι αὐτούς.

editio posterior
 profecta, quasi instet dies,
 Christi, nequis vos decipiat
 villo modo: quoniam
 non adueniet dominus,
 nisi venerit defectio prius,
 & reuelatus fuerit homo
 ille scelerosus filius perdi-
 tus, qui est aduersarius, &
 effertur aduersus omnem,
 qui dicitur deus aut numen:
 adeo vt in templo
 dei sedeat, ostentans se
 ipsum esse deum. An non
 meministis, quod cum ad
 huc essem apud vos, hæc
 dixerim vobis? Et nunc
 quid detineat scitis, nempe
 ut ille reueletur in suo
 tempore. Nam mysterium
 nunc agit iniquitas, tamen
 tenet, in præsentia teneat,
 donec è medio tollat: &
 tunc patefiet iniquus ille,
 quem dominus conficiet spiritu
 oris sui, & abolebit claritate
 aduentus sui: cuius è ad-
 uentus secundum operationem
 satanæ, cum omni potentia,
 & signis, ac prodigiis men-
 dacibus, & cum omni de-
 ceptione iniustitiæ, in iis, qui
 pereunt, pro eo, quod dilectionem
 veritatis non receperunt
 in hoc, ut salui fierent.

Tanq̄ q̄ istet dies Christi. Nemo vos decipiat vllō modo, q̄ nisi primum venerit apostasia, & reuelatus fuerit homo peccati filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omnem, qui dicitur deus, aut simulachrum, ita q̄ in templo dei tanquam deus sedeat, ostendens se ipsum q̄ sit deus. Meminitis ne, q̄ cum adhuc apud vos essem, hæc dicebam vobis? & nunc qd̄ detinet scitis, vt ille reuelet̄ in suo t̄pe. Nam mysterium iā patrat̄ iniquitatis, solum qui iam tenet, quousq̄ e medio fiat, & tunc reuelabitur iniquus, quem dominus elidet spiritu oris sui, & illustratione aduentus sui destruet eum, cuius est aduentus secundum operationem satanæ, in omni potestate, & signis, & prodigiis mendacii, & in omni deceptione iniustitiæ in iis, qui pereunt, qui aduersus ea dilectionem veritatis non susceperunt, vt ipsi saluarentur.

Quasi instet dies dñi. Ne q̄s vos seducat vllō modo, qm̄ nisi venerit discessio primum, & reuelatus fuerit homo peccati, filius perditionis, qui aduersatur & extollitur supra omne, quod dicitur deus, aut quod colitur, ita vt in templo dei sedeat, ostendens se, tanquam sit deus. Non retinetis q̄ cum adhuc essem apud vos, hæc dicebam vobis? Et nunc quid detineat scitis, vt reueletur in suo tempore. Nam mysterium iam operat̄ iniquitatis, tm̄, vt qui tenet, nunc teneat, donec de medio fiat. Et tūc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Iesus interficiet spiritu oris sui, & destruet illustratione aduentus sui, eum, cuius est aduentus, secundum operationem Satanæ, in omni virtute, & signis, & prodigiis mendacibus, & in omni seductione iniquitatis, iis, qui pereunt, eo q̄ charitatem veritatis non receperunt, vt salui fierent.

B Eph. 1

C E. xi.

Πρὸς θεαυκλονικεῖς ἀδελφεοί.
 καὶ διὰ τῶ το πέμφει αὐτοῖς ὁ
 θεὸς ἐνεργεῖαν πλάνης, εἰς τὸ π
 σῶσαι αὐτοὺς τῷ ψάθει, ἵνα
 κριθῶσι πάντες οἱ μὴ πιάσαντες
 τῇ ἀληθείᾳ, ἀλλ' ἠδουκῶ
 σκάντες ἐν τῇ ἀδικίᾳ. ἡμεῖς δὲ
 ὀφείλομεν ἀχαρισεῖν τῷ θεῷ
 πάντοτε περὶ ὑμῶν ἀδελφοί ἡ
 γαπημένοι ὑποκυρίου, ὅτι εἶ
 λετὸ ὑμᾶς ὁ θεὸς ἀπ' ἀρχῆς εἰς
 σωτηρίαν ἐν ἀγαθῷ πιά
 ματι, καὶ πίσει ἀληθείας,
 εἰς ὃ ἐκάλεσεν ὑμᾶς διὰ τῶ
 ἀγγελίου ἡμῶν, εἰς περι
 ποίησιν δόξης τῶ κυρίου ἡ
 μῶν Ἰησοῦ χριστοῦ. ἄρα οὖν
 ἀδελφοί, σῆκετε καὶ κρατεῖ
 τε τὰς παραδόσεις ἃς ἐδί
 δάχθητε, εἴτε διὰ λόγου,
 εἴτε δι' ἐπιστολῆς ἡμῶν, αὐ
 τὸς δὲ ὁ κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς
 χριστὸς καὶ ὁ θεὸς καὶ πατὴρ
 ἡμῶν, ὁ ἀγαπήσας ἡμᾶς καὶ
 δοὺς παράκλησιν αἰώνιαν, καὶ
 ἐλπίδα ἀγαθὴν ἐν χάριτι,
 παρουσιάζου ἡμῶν τὰς καρ
 δίας, καὶ σπείξου ἡμᾶς ἐν
 παντὶ λόγῳ καὶ ἔργῳ ἀγα
 θῷ. Τῷ λοιπῶν, προ
 σάχεσθε ἀδελφοί περὶ ἡμῶν,
 ἵνα ὁ λόγος τῶ κυρίου τρέχη
 καὶ δοξάζεται, καθὼς καὶ πρὸς
 ὑμᾶς, καὶ ἵνα ἐνδοξώμεν ἀπὸ τῶν
 ἀτόπων καὶ πονηρῶν ἀνῶν.

editio posterior

Et propterea mittet illis
 deus efficaciam illusionis,
 ut credant mendacio, ut
 iudicentur omnes, qui non
 crediderunt veritati, sed
 approbauerunt iniustitiā.
 Nos autem debemus gra
 tias agere deo semper de
 vobis fratres dilecti a do
 mino, quod elegerit vos,
 deus ab initio in salutem
 per sanctificationem spi
 ritus, ac fidem veritatis, ad
 quod vocavit vos per euā
 gelium nostrum in acqui
 sitionē gloriæ domini nri
 Iesu Christi. Itaque fratres
 state, & tenete institutiōes
 quas didicistis, siue per ser
 monem, siue per epistolā
 nostram. Ipse vero dñs no
 ster Iesus Christus, & deus
 ac p̄r nri, q̄ dilexit nos, &
 dedit consolationē eternā, &
 spē bonā per grām, conso
 letur vestra corda, & stabili
 zat vos in omni sermone
 & opere bono.
 Quod superest, orate fra
 tres pro nobis, ut sermo
 domini currat & glorifi
 cetur, sicut & apud vos,
 & ut eripiamur ab absur
 dis ac peruersis hoibus.

Et iccirco mittet eis deus operationē erroris ad credendum mendacio, ut iudicent oēs, qui non crediderunt ueritati, sed acquieuerunt iniustitiæ. Nos aut debemus grās agere deo semp pro uobis fratres dilecti à dño, qm̄ miseratus est uos deus in salute primitiarū, in sanctificatione spiritus, & fide ueritatis, ad qđ uocauit uos per euāgelium nostrum, in acquisitione gloriæ dñi nostri Iesu Christi. Igitur fratres stete & tenete traditiones, quas edocti estis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse aut dñs noster Iesus Christus & deus & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonam in gratia, consoletur corda uestra, & confirmet uos in omni sermone & opere bono.

Cæterę orate pro nobis fratres, ut sermo domini currat, & glorificetur, quem admodum & apud uos, & ut liberemur ab absurdis & malis hominibus.

Ideo mittet illis deus operationem erroris, ut credant mendacio, ut iudicentur oēs, qui non crediderunt ueritati, sed consenserunt iniquitati. Nos aut debemus gratias agere deo semper pro uobis fratres dilecti à deo, qđ elegerit nos deus primitias in salutem, in sanctificatione spiritus, & in fide ueritatis, ad qđ & uocauit uos per euāgelium nostrum, in acquisitionem gloriæ dñi nostri Iesu Christi. Itaq; fratres, stete, & tenete traditiones, quas didicistis, siue per sermonem, siue per epistolam nostram. Ipse aut dñs noster Iesus Christus, & deus, & pater noster, qui dilexit nos, & dedit consolationem æternam, & spem bonā in gratia, exhortet corda uestra, & confirmet in omni opere, & sermone bono.

Caput III.

De cætero fratres, orate pro nobis, ut sermo dei currat, & clarificetur, sicut & apud uos, & ut liberemur ab importunis & malis hominibus.

A
Eph. v
Col. i. i

ὃν γὰρ πάντων ἡ πίστις, πῶς
 εὖ εἶσι ὁ κύριος, ὃς ἐκ-
 ρίξα ὑμᾶς, καὶ φυλάξει ἀπὸ
 τοῦ πονηροῦ. πεπείσμεθα δὲ
 ἐν κυρίου ἐφ' ὑμῶς, ὅτι ἀπο-
 κερυγγέλλομεν ὑμῖν, καὶ πιστεύ-
 τε καὶ ποιήσετε. ὁ δὲ κύ-
 ριος καταδιώκει ὑμῶν τὰς
 καρδίας εἰς τὴν ἀγάπην τοῦ
 Θεοῦ, καὶ εἰς τὴν ὑπομονὴν
 τοῦ Χριστοῦ.

Παρογγέλλομεν δὲ ὑμῖν ἀ-
 δελφοί, ἐν ὀνόματι τοῦ κυρίου ἡ-
 μῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἐλάλη-
 σαί ὑμᾶς ἀπὸ παντὸς ἀδελ-
 φου ἀποκτείνων περιπατωῦντες,
 καὶ μὴ κατὰ τὴν παράδοσιν ἢ
 παρέλαβεν παρ' ἡμῶν αὐτῶν γὰρ
 οἴσθετε, πῶς εἰ μὴ εἶσαι ἡ-
 μῶς, ὅτι οὐκ ἠπαύσηκαμεν ἐν
 ὑμῖν, οὐδὲ διερωτῶν ἄρτον ἐ-
 λαβόμεν παρὰ τίνος, ἀλλ' ἐν κό-
 πῳ καὶ μόχθῳ νύκτα καὶ ἡμέ-
 ραν ἐργαζόμενοι, πρὸς τὸ μὴ ἐ-
 πιβαραῖσάί τινα ὑμῶν. οὐχ' ὅ-
 τι οὐκ ἔχομεν ἐξουσίαν, ἀλλ'
 ἵνα ἑαυτοὺς τύπον δεῶ-
 μεν ὑμῖν εἰς τὸ μιμῆσθαι ἡ-
 μᾶς. καὶ γὰρ ὅτι ἡμεῖς πρὸς
 ὑμᾶς, τὸ το παρογγέλλομεν ὑ-
 μῖν, ὅτι εἴ τις οὐ θέλει ἐρ-
 γάζεσθαι, μὴδὲ ἐδέσθαι,
 ἀκούομεν γὰρ πινυς περιπα-
 τωῦντας ἐν ὑμῖν ἀποκτείνων,

Non enim oīum est fides,
 sed fidelis est dominus, qui
 stabiliet uos, & custodiet à
 malo. Confidimus aut per
 dñm de uobis, qđ quæ p̄-
 cipimus uobis, & faciatis
 & facturi sitis. Porro dñs
 dirigat uestra corda in di-
 lectionem dei & in expe-
 ctationē Christi. Præcipi-
 mus aut uobis fratres per
 nomen dñi nri Iesu Chri-
 sti, ut subducatis uos ab oī
 fratre, qui inordinate se ge-
 rit, & nō iuxta institutionē
 quā accepit à nobis. Nam
 ipsi scitis, quomodo oportet
 imitari nos: quoniam
 non inordinate gessimus
 nos inter uos, neq; gratis
 panem accepimus à quo-
 quam, sed cū labore & su-
 dore, nocte dieq; faciētes
 opus, ad hoc, necui ue-
 strum essemus oneri. Non,
 quod id nobis non liceat,
 sed ut nosmetipsos forma
 exhiberem⁹ uobis ad imi-
 tandum nos. Etenim cū
 essemus apud uos, hoc p̄-
 cipiebamus uobis, ut si quis
 nollet opari, is nec ederet.
 Audimus. n. quosdā uer-
 santes iter uos inordinate,

Prior Ad
Nam non oïum est fides. Fidelis aut̄ est dñs, qui confirmabit vos, & custodiet à malo. Persuasum aut̄ habemus de vobis in dño, q̄ quæ mandamus vobis, & facitis, & facietis. Dñs aut̄ dirigat corda vestra in dilectione dei, & in paciētia Christi. Mādamus vero vobis fratres in noīe dñi nostri Iesu Christi, vt vos procul absitis ab oī fratre inordinate ambulante, & non s̄m traditionem, quam acceperūt à nobis. Ipsi enim scitis, quō oportet vt nos imitemini, quia non inordinate versati fuimus i vobis, neq; gratis comedi-
mus panem apud aliquē, sed in labore, atque poena nocte dieq; opantes, ne cui q̄ vestrum essemus grauari. Non q̄ non habuissimus potestatem, sed vt nos ipsos exemplum præberemus vobis, vt imitaremini nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc mandauimus vobis, q̄ siq; nō vult operari neq; māducat. Audiuius enim quosdā iter vos iordinate ambulātes.

Thef. vulgata. cap. iiii. Non enim oïum est fides. Fidelis autem dñs est, qui confirmabit vos, & custodiet à malo. Confidimus aut̄ de vobis fratres in domino, q̄ quæcūq; præcipimus, & facitis, & facietis. Dñs aut̄ dirigat corda vestra in charitate dei, & paciētia Christi. Denunciamus autē vobis fratres in noīe dñi nostri Iesu Christi, vt subtrahatis vos ab oī fratre ambulante inordinate, & non s̄m traditionem, quam acceperunt à nobis. Ipsi enim scitis, quē admodum oporteat imitari nos, qm̄ non inquieti fuimus inter vos, neq; gratis panem manducauimus ab aliquo, sed in labore, & in fatigatione, nocte & die operantes, nequem vestrum grauaremus. Non quasi nō habuerimus potestatem, sed vt nosmetipsos formā dāremus vobis ad imitandum nos. Nam & cum essemus apud vos, hoc denūciabamus vobis, qm̄ siquis non vult operari, nec māducat. Audiuius enim inter vos quosdā ambulātes iquiete.

B
Act. xx.
i. Cor. iij.
c
g. The. ij.
b

C

Πρὸς θεσσαλονικεῖς δευτέρη.
μηδὲν ἐργαζομένους, ἀλλὰ πε-
ριεργαζομένους. Τοῖς δὲ τοιαύ-
τοις παραγγέλλομεν καὶ παρα-
καλοῦμεν διὰ τοῦ κυρίου ἡμῶν
Ἰησοῦ χριστοῦ, ἵνα μετὰ ἡσυχίας
ἐργαζόμενοι, τὸν ἑαυτῶν
ἀρτον ἐδίωσιν, ὑμεῖς δὲ ἀδελ-
φοί, μὴ ἐκκακήσκητε καλα-
ποιοῦντες. εἰ δὲ τις οὐχ ὑπα-
κούῃ τῷ λόγῳ ὑμῶν, διὰ τῆς
ἐπιστολῆς τῶτον σημείου δε, καὶ
μὴ συμμακίμην δε αὐτῷ, ἵνα
ἐντραπή, καὶ μὴ ὡς ἐχθρὸν ἡ-
γήσῃ, ἀλλὰ νοθεύσῃτε ὡς ἀ-
δελφόν. αὐτὸς δὲ ἔχει κύριον
τῆς ἐρήνης δῶκε ὑμῖν τὴν εἰρή-
νην διὰ παντὸς ἐν σωτηρίᾳ τῆς
παρ. ὁ κύριος μετὰ πάντων ὑ-
μῶν. ὁ ἀπασιμὸς τῆ ἐμῆ χειρὶ
παύλου, ὁ ἐστὶν σημεῖον ἐν πάσῃ
ἐπιστολῇ. ὄντως γράφω. Ἡ χά-
ρις τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
μετὰ πάντων ὑμῶν, Ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ἀθηνῶν.

editio posterior
nihil operis facientes, sed
curiose agentes. Is autem
qui sunt istiusmodi, præci-
pimus, & obsecramus per
dominum nostrum Iesum
Christum, ut cum quiete
operantes, suum ipsorum
panem edant. Vos autem
fratres, ne defatigemini in
benefaciendo, Quod si quis
non obedit sermonei nro,
per epistolam hunc indi-
cate: & ne commercium ha-
beatis cum illo, ut pudore
suffundat: neq; velut ini-
micū habeatis: sed admo-
nete, ut fratrem. Ipse autē
dñs pacis det vobis pacē
semper oibus modis. Dñs
sit cum omnib' vobis. Sa-
lutatio meā manu Pauli,
quod est signum in omni
epistola. Ita scribo: Gratia
dñi nostri Iesu Christi sit
cum oibus vobis. Amen.

Missā fuit ex Athenis.

Prior Ad
 Nihil operantes: sed super
 flue degētes. Iis vero, qui
 eiusmodi sunt, mādamus,
 & eos obsecramus per do/
 minū nostrum Iesum Chri/
 stum: vt cum silentio ope/
 rantes, panem suum man/
 ducēt. Vos autem fratres
 nolite cessare bonum face/
 re. Siquis autem non obe/
 dit sermōni nostro per epi/
 stolam, hunc notate, & no/
 lite conuersari cum eo: vt
 verecundetur, & non vt
 inimicum existimate: sed
 admonete tanq̄ fratrem.
 Ipse autem dominus pa/
 cis, det vobis pacem sem/
 per in oī modo. Dñs cum
 omnibus vobis. Salutatio,
 mea manu Pauli, qđ est si/
 gnū in oī epistola, sic scri/
 bo. Gratia domini nostri
 Iesu Christi cū omnibus
 vobis. Amen.

Ad Thessalonicen/
 ses secunda, scri/
 pta Athenis.

Thes. vulgata cap.iii.
 Nihil operantes, sed curio D
 se agentes, iis autē, q̄ eius/
 modi sunt, denunciamus,
 & obsecramus in domino
 Iesu, vt cū silentio operan/
 tes, suum panem mandu/
 cēt. Vos autem fratres, no/
 lite deficere beneficiētes.
 Quod si quis non obedit Gal.vi.c
 verbo nostro per epistolā,
 hunc notate, & ne commi/
 sceamini cum illo, vt con/
 fundat, & nolite quasi ini/
 micum existimare, sed cor/
 ripite vt fratrem. Ipse au/
 tem deus pacis det vobis
 pacem sempiternam in o/
 mni loco. Dominus sit cū
 omnibus vobis. Salutatio,
 mea manu Pauli, quod est
 signum in omni epistola,
 ita scribo. Gratia dñi no/
 stri Iesu Christi cum omni/
 bus vobis. Amen.

Epistola Pauli ad The/
 salonicenses secun/
 da explicat.

cc

Πρὸς τὸν Τιμόθεον ἐπι-
τολὴ πρώτη.

Ad Timotheum
Epistola pri-
ma.

ΠΑΥΛΟΣ ἀπόστολος
Ἰησοῦ χριστοῦ κατ' ἐπι-
τολὴν θεοῦ σωτῆρ ἡ-
μῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ
Χϋ, τῆς ἐλπίδος ἡ-
μῶν, τιμωρ ἡ γνησίῳ τέκνῳ ἐν
πίσει. Χάρις ἔλεος, εἰρήνη ἀ-
πὸ θεοῦ πατρὸς ἡμῶν καὶ κυ-
ρίου Ἰησοῦ χριστοῦ τοῦ κυρίου
ἡμῶν. καθὼς παρεκάλεισά σε
προσμεῖναι ἐν ἐφέσῳ, πο-
ρεύμεν εἰς μακεδονίαν, ἵνα
παραγγέλης τι σίμῳ ἐπιδι-
δασκαλεῖν, μὴδὲ προσέχειν
μύθοις καὶ γενεολογίαις ἀπει-
ράντοις, αἵτινες ζητήσεις πα-
ρέχουσι μάλλον, ἢ οἰκοδο-
μίαν θεοῦ τῶν ἐν πίσει. τὸ δὲ
τέλος τῆς παραγγελίας ἐστίν,
ἀγάπη ἐκ καθαρῆς καρδίας,
καὶ συνειδήσεως ἀγαθῆς, καὶ
πίσεως ἀνυποκρίτου. ὧν τι-
νες ἀσοχήσαντες, ἐξετρέπη-
σαν εἰς μετανομήν, θέλον-
τες εἶναι νομοδιδάσκαλοι μὴ
σοῦντες ἀλέγουσι, μὴ τε πε-
ρὶ τίνων διαβεβαιωῦνται.
Οἷδαμεν δὲ, ὅτι καλὸς ὁ
νόμος, εἰάν τις αὐτῷ νομί-
μως χρῆται, εἰδὼς τὸ πῶς,

PAVLVS Apostolus
Iesu Christi, iuxta de-
legationē dei saluato-
ris nostri & domini Iesu
Christi, qui est spes nostra,
Timotheo germano, filio
in fide. Gratia, misericor-
dia, pax à deo patre no-
stro, & dño Iesu Christo
dño nostro. Quemadmo-
dum rogavi te, vt remane-
res Ephesi, cum p̄ficiscerer
in Macedoniam: ita facito,
vt denuncies quibusdam,
ne diuersam sequantur do-
ctrinā, nec attēdāt fabulis
& genealogiis nunq̄ finie-
dis, quæ q̄ones p̄bēt magis
q̄ ædificationē dei, quæ est
p̄ fidē. Porro finis p̄cepti ē
charitas ex puro corde, &
p̄scia bona, & fide nō simu-
lata, à qb' qđ aberrarūt qđ
dā, deflexerūt ad vaniloq̄-
um, volētes eē legis docto-
res, nō itelligētes q̄ loquū-
tur, neq; de qb' asseuerāt.
Scius at̄ qđ bōa sit lex, siq; ea legitie vtaf, sciēs illud,

Epistola prima Beati Pauli
Apostoli ad Ti-
motheum.

Epistola Pauli ad Ti-
motheum prima.
Caput. I.

PAVLVVS apostolus Ie-
su Christi, sm imperi-
riū dei saluatoris no-
stri, & dñi Iesu Christi spei
nostrę Timotheo ingenuo
filio in fide, gratia, miseri-
cordia, pax à deo patre &
Christo Iesu dño nostro.
Sic rogavi te, vt remane-
res Ephesi, cum p̄fiscerer
in Macedoniā, vt præci-
peres quibusdam ne varie
docerēt, neq; intenderent
fabulis & genealogiis in-
terminatis, quæ quæstio-
nes pariunt magis q̄ gu-
bernationē dei in fide. Fi-
nis autem præcepti est di-
lectio ex corde puro, & cō-
scientia bona, & fide non
ficta, à qbus quidam ab-
errantes, ad vaniloquium
conuersi sunt, qui volunt
legis esse doctores, cū nō
intelligāt neq; quę loquū-
tur, neq; de quibus affir-
mant. Scimus autem q̄
bona est lex, si quis ea le-
gitime vtatur, qui sciat.

PAVLVVS Apl's Iesu **A**
Christi, sm imperiū
dei saluatoris nri &
Christi Iesu spei nrę, Timo-
theo dilecto filio i fide, gra-
tia, & misericordia, & pax **Act. xv**
à deo patre, & Christo Iesu
dño nro. Sicut rogavi te,
vt remaneres Ephesi, cum
irem in Macedoniā, vt de-
nunciare quibusdam ne ali-
ter docerent, neq; intende-
rent fabulis & genealogiis
interminatis, quæ quæstio-
nes præstāt magis q̄ ædifi-
cationem dei, quæ est in fi-
de. Finis autem præcepti
est, charitas de corde pu-
ro, & cōscientia bona, & fi-
de non ficta, à quibus qui-
dam aberrantes, conuersi
sunt in vaniloquium, vo-
lentes esse legis doctores,
non intelligentes neque
quæ loquuntur, neque de
quibus affirmant. Sci-
mus autem quia bona est **B**
lex, si quis ea legitime **Ro. vj.**
vtatur, sciens hoc,
cc ii

Πρὸς τοὺς Τιμόθεον α΄.

editio posterior.

ὅτι δικαίω νόμῳ εὐ κείται, εὐνόμοις δὲ καὶ οὐκ ἐπιποταίοις, ἀσεβέσι καὶ ἁμαρτωλοῖς, ἐνοσίziς καὶ βεβήλοισι, πατρολώαις καὶ μητρολόωαις, ἐνδροφόνοις, πόρνοις, ἀρτωκοίταις, ἐνδραποδισαῖς, ψύσαις, ἐπιβρκοῖς, καὶ ἔτι ἕτερον τῆ ὑγιαινούσης διδασκαλίης ἐπιτίθεται κατὰ τὸ ἀγγελίον τῆς δόξης τοῦ μακαρίου θεοῦ, ὃ ἔπράξθη ἐγώ. καὶ χάριν ἔχω τῷ ἐνδυναμώσαντί με χριστῷ Ἰησοῦ τῷ κυρίῳ ἡμῶν, ὃς πρὸν με ἠγάπησεν, θέμις εἰς διακονίαν, τὸν πρῶτον ὄντα βλάσφημον, καὶ διώκον, καὶ ὑβριστὴν, ἀλλὰ καὶ ἠλέησεν, ὅτι ἀγνοῶν ἐποίησα ἐν ἀπιστίᾳ. ὑπερέπλεονασε δὲ ἡ χάρις τοῦ κυρίου ἡμῶν μετὰ πίστεως καὶ ἀγάπης, τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. Πιστὸς ὁ λόγος, καὶ πίστης ἀποδοχῆς ἄξιός, ὅτι χριστὸς Ἰησοῦς ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ἁμαρτωλοὺς σῶσαι, ὧν πρῶτός ἐμι ἐγώ. ἀλλὰ διὰ τοῦτο ἠλέησεν, ἵνα ἐν ἐμοὶ πρῶτος ἐνδείξεται Ἰησοῦς χριστὸς τὴν πᾶσαν μακροθυμίαν πρὸς ὑποτύπωσιν τῶν μελλόντων πιστεῖν ἐπ' αὐτῷ εἰς ζωὴν αἰώνιον.

Quā iusto lex nō sit posita, sed iniustis, & inobsequētibz impiis, & p̄toribus, irreverētibus, & p̄fanis, patricidis, & matricidis, homicidis, scortatoribus, masculorū ꝑcubitoribus, plagiaris, mēdacibus, piuris, & siqd aliud est, qđ sanæ doctrine aduerset̄ sm̄ euāgelii glorię beati dei, qđ ꝑcreditū est mihi. Et grām habeo, qui me potētē reddidit, Christo Iesu dño nostro: qđ fidelē me iudicavit ponēdo i ministeriū, qđ prius erā blasphem⁹ & ꝑsecutor, & violētus: sed & misericordiā adept⁹ sū, qđ ignorās fecerī ꝑ incredulitatē. Exuberavit autē supra modū grā dñi nři cū fide & dilectiōe, quę est ꝑ Christū Iesū. Certus s̄mo & dignus, quē modis oib⁹ amplectamur, qđ Chrs̄ Iesus venit in mūdū, vt p̄tiores saluos faceret, quorū prius sū ego. Vex̄ iō misericordiā sū adept⁹, vt i me priō oīderet Iesus Chrs̄ oēm clemētiā, ad exprimēdū exēplar iis, qui credituri essent in ipso in vitam æternam.

Quia lex iusto posita non est, sed iniq̄s & rebellib⁹, impiis & peccatoribus, sceleratis, & prophanis, patris & matris percussoribus, homicidis, fornicatoribus, cinēdis, plagiaris, medicis, piuris, & siquid aliud san̄ ad uersat̄ doctrinē, quæ est secundū euāgeliū gloriæ beati dei: cui ego creditus sū. Et gratias ago inualescere me facienti Christo Iesu domino nostro, quod fidelē me duxit, ponēdo in ministerio, quod prius erā blasphemus & persecutor, & iniurius. Sed misericordiā persecutus sum: quia ignorās feci in infidelitate. Supermultiplicata est autē gratia domini nr̄i cū fide & dilectione: quæ est in Christo Iesu. Fidelis sermo, & oī acceptationē dignus: quod Christus Iesus uenit in mundū, ut peccatores saluos faceret, quorum primus ego sum. Sed ideo misericordiam consecutus: ut in me primo ostenderet Iesus Christus oēm lōganimitatē, ad informationē eorū, quod ad uitam æternā credituri sūt in eū.

Quia lex iusto non est posita, sed iniustis, & non subditis, impiis, & peccatoribus, sceleratis, & contaminatis, parricidis, & matricidis, homicidis, fornicariis, masculorum concubitoribus, plagiaris, medicis, & periuris, & siquid aliud sanæ doctrinæ aduersat̄, quod est secundum euāgeliū gloriæ beati dei, quod creditum ē mihi. Gratias ago ei, pro me confortauit, Christo Iesu dño nostro, quia fidelē me existiauit, ponēs in ministerio, quod prius blasphemus fui, & persecutor, & contumeliosus: sed misericordiā dei persecutus sum, quia ignorās feci in incredulitate. Superabundauit autem gratia dñi nostri cum fide & dilectione, quod est in Christo Iesu. Fidelis sermo, & oī acceptatione dignus: quod Christus Iesus uenit in hūc mundū peccatores saluos facere, quorum primus ego sū. Sed ideo misericordiā persecutus sū: ut in me primo ostenderet Christus Iesus oēm patiētiam, ad informationē eorū, quod credituri sunt illi in uitā æternā.

B
Mat. ix
Mar. ij.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α΄.

τῷ δὲ βασιλεῖ τῶν αἰώνων
ἀφθάρτῳ, ἀοράτῳ, μόνῳ σο
φῷ θεῷ, τιμὴ δόξα εἰς τὸν
αἰῶνα τῶν αἰώνων, ἀμήν.

Ταύτην τὴν παραγγελίαν
παρατίθεμαί σοι τέκνον τιμό
θεε, κατὰ τὰς προακούσας
ἐπί σε προφητείας, ἵνα στρα
τὰν ἐν αὐταῖς τὴν καλὴν
στρατείαν, ἔχων πίσιν καὶ
ἀγαθὴν συνείδησιν, ἣν πι
νες ἀποστάλλοι περὶ τὴν
πίσιν ἐκωλύσῃ, ὧν ἐσιν
ὑμέναιος καὶ ἀλέξανδρος,
ὃς παρέδωκε τῷ Σατανᾷ,
ἵνα πικρῶσιν μὴ βλα
σφημεῖν.

Παρακαλῶ οὖν, πρὸ τῶν
πάντων ποιῆσαι δεικνύσας,
προσταχίας, ἐντάξεις, ἀκα
ριστίας ὑπὲρ πάντων ἀνθρώ
πων, ὑπὲρ βασιλείων, καὶ
πάντων τῶν ἐν ὑπεροχῇ ὄν
των, ἵνα ἡρεμον καὶ ἡσύ
χιον εἶον διαίγωμεν ἐν πάσῃ
ἀσεβείᾳ καὶ σεμνότητι. τὸ τὸ
γαρ καλὸν καὶ ἀπόδεκτον ἐνώ
πιον τοῦ σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ,
ὃς πάντας ἀνθρώπους θέλει
σωθῆναι, καὶ εἰς ἐπίγνωσιν
ἀληθείας ἐλθεῖν. ὃς γὰρ θεός, εἰς
καὶ μεσίτης θεοῦ καὶ ἀνθρώπου
πᾶς χριστὸς Ἰησοῦς, ὁ δούσ ἐαυ
τὸν ἀντίλυτρον ὑπὲρ πάντων,

editio posterior.

Regi autem sæculorū in
mortali, inuisibili, soli sapi
enti deo honor, gloria, in
sæcula sæculorū, Amē. Hoc
præceptū cōmendo tibi fi
li Timothee, iuxta pphe
tias, quæ depræcellerūt, ut
milites ī eis bonā militiā,
habēs fidē & bonā ᾠscien
tiā, qua repulsa nōnulli cir
ca fidē naufragium fece
rūt: quorū de numero est
Hymeneus & Alexander,
quos tradidi Satanæ, ut
discant non maledicere.
Adhortor igitur, ut ante
oīa fiāt deprecationes, ob
secrationes, interpellatio
nes, gratiarū actiones pro
oībus hoībus, pro regi
bus, & oībus in eminē
tia ᾠstitutis: ut placidā ac
quietam vitam degamus
cum omni pietate & hone
state. Nam hoc bonū est &
acceptū corā seruatore no
stro deo: q̄ cunctos hoīes
vult saluos fieri, & ad agni
tionem veritatis venire.
Vnus enim deus, vnus ē
conciliator dei, & hoīum
homo Christus Iesus: q̄
dedit semetipsum pretiū
redemptionis pro oībus,

Regi autē sæculorum immortalī, inuisibili soli sapiēti deo honor & gloria in sæcula sæculorum. Amē. Hoc præceptū cōmēdo tibi fili Timothee: vt secundū præcedentes in te prophetias, milites in eis bonā militiā, fidē habens & bonā cōscientiā. Quā quidā abiicientes, in fide naufragiū fecerūt: ex quibus est Hymenæus, & Alexander, quos tradidi Satanæ, vt discant nō blasphemare. Obsecro igitur primum omnium, vt fiant preces, orationes, supplicationes, gratiarū actiones pro omnibus hoībus, p̄ regibus, & omnibus, q̄ in excellētia sunt, vt trāquillā & tacitā vitam degamus in omni pietate & honestate. Nam hoc bonū & acceptabile in conspectu saluatoris nostri dei: qui omnes hoīes vult saluos fieri, & ad cognitionem venire veritatis. Vnus enim est deus, vnus & mediator dei & hominum, homo Christus Iesus: qui dedit semetipsū redemptionē p̄ omnibus.

Timo. vulgata cap.ii. Regi autē sæculorū, immortalī, inuisibili soli deo honor, & gloria ī sæcula sæculorū. Amē. Hoc præceptū cōmendo tibi fili Timothee, secundū præcedētes ī te prophetias, vt milites in illis bonā militiā habens, & bonam cōscientiā, quā quidā repellētes, circa fidem naufragauerūt, ex quibus est Hymenæus & Alexander, quos tradidi Satanæ, discant non blasphemare.

Caput. II.

Obsecro igitur primū omnium, fieri obsecratiōes, orationes, postulatiōes, gratiarū actiones p̄ omnibus hominibus, pro regibus, & omnibus, qui in sublimitate constituti sunt: vt quietam & tranquillam vitam agamus in oī pietate & castitate. hoc enī bonū est & acceptum corā saluatore nostro deo, qui oēs hoīes vult saluos fieri, & ad agnitiōnē veritatis venire. Vnus enim deus, vnus & mediator dei, & hominum, homo, Christus Iesus, qui dedit redemptionem se metipsum pro omnibus.

Πρὸς τοὺς Τιμόθεον α΄.

τὸ μακρύτερον καιροῖς ἰδίαις, ἕως ὃ ἐτέθη ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, ἀλήθειαν λέγω ἐν χριστῷ, οὐ ψεύδομαι, διδάσκων ἁλῶν ἐν πίστι καὶ ἀληθείᾳ.

Βούλομαι οὖν προσάχεσθαι τοὺς ἀνδρας ἐν παντὶ τόπῳ, ἐπαίροντας ὁσίους χεῖρας ἁγίας ὁρῆς καὶ διαλογισμοῦ.

ὡσαύτως καὶ τὰς γυναῖκας ἐν καταβολῇ κοσμίῳ, μετὰ αἰδοῦς καὶ σωφροσύνης κοσμεῖν ἑαυτάς, μὴ ἐν πλέγμασιν, ἢ χρυσῷ, ἢ μαργαρίταις, ἢ ἱματισμῷ πολυτελεῖ, ἀλλ' ὅπως ἡ γυνὴ ἐπαγγελουμένης θεοσέβειας δι' ἔργων ἀγαθῶν. γυνὴ ἐν ἡσυχίᾳ μανθάνουσα ἐν πάσῃ ὑποταγῇ.

Τιμουκὶ δὲ διδάσκειν οὐκ ἐπιτρέπω, οὐδὲ ἀνθεντεῖν ἀνδρός, ἀλλ' εἶναι ἐν ἡσυχίᾳ. Ἀδάμ γὰρ πρῶτος ἐπλάσθη, εἶτα Ἄνα, καὶ Ἀδάμ οὐκ ἠπατήθη, ἡ δὲ γυνὴ ἀπατηθεῖσα ἐν παραβάσει γέγονε, σωθήσεται δὲ διὰ τῆς τεκνογονίας, εἰ μὴ μείνωσιν ἐν πίστι καὶ ἀγάπῃ καὶ ἀγιασμῷ μετὰ σωφροσύνης.

Πισὸς ὁ λόγος. εἴ τις ἐπισκοπῆς ὀρέγεται, καλοῦ ἔργου ἐπιθυμεῖ. δεῖ οὖν τὸν ἐπισκοπῶν ἀνεπίληπτον εἶναι,

editio posterior.

Vt esset testimoniū temporibus suis, in quod positus sum ego, p̄co & apostolus veritatē dico in Christo, nō mētor, doctor gētium cum fide & veritate. Volo igitur orare viros in oī loco, suffollētes puras man^o absq; ira & disceptatione. Cōsimiliter & mulieres in amictu modesto, cū verecundia & castitate ornare semetipsas, nō tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, aut vestitu sumptuoso: sed qđ decet mulieres, profitentes pietatē per opera bona. Mulier in filētio discat cum omni subiectione. Ceterū mulieri docere nō permitto, neq; auctoritatē vsurpare in viros, sed esse in filētio. Adā enim prior formatus est, deinde Eva: & Adam nō fuit decept^o, s; mulier seducta, obnoxia sc̄tā est trāsgressioni, salva tñ fiet p̄ gnōnē liborē si māserit ī fide ac dilectōe & sc̄tificatione cū castitate. Indubitatus sermo. Sigs ep̄i munus appetit, honestū op^o desiderat. Oportet igit ep̄m irrephēsilē eē;

prior. Ad

Ad quod testimonium p/ priis t'pibus positus sū ego p'æco & apostolus (veritate dico in Ch'ro: haud mērior) doctor gentiū in fide & veritate. Volo igitur vt viri in oī loco orēt: leuantes sanctas manus, sine ira & p'tēione. Idētidē & mulieres in amictu mundo, cū verecūdia & modestia ornates seipsas, nō i tortis crinibus, aut auro, margaritis, aut veste sumptuosa: sed quæ decet mulieres p'fitētes diuinā pietatē per bona opa. Mulier in silentio discat, cū oī subiectione. Mulierī aut docere nō p'cedo, neq; viri auctoritatem habere, sed esse in silentio. Nam Adā primus plasmatus ē: deinde Eua. Et Adā nō seduct' est: sed mulier seducta: in p'uaricatione fuit, saluabitur aut per filiorum generationē: si manserint in fide, & dilectione, & sanctitate, cum modestia. • Fidelis sermo. Siquis episcopen desiderat, bonum opus desiderat. Oportet igit' episcopū irreprehensibilē esse,

Timo. vulgata cap. iiii.

Cuius testimonium t'pibus suis cōfirmatum est, in quo positus sum ego p'ædicator & apls. Veritatem dico, nō mentior. Doctor gentium in fide & veritate. Volo ergo viros orare in oī loco, leuantes puras manus, sine ira & disceptatione. Sicut & mulieres in habitu ornato, cū verecūdia & sobrietate ornates se, non in tortis crinibus, aut auro, aut margaritis, vel veste p'etiosa, sed quæ decet mulieres, p'mittētes pietatem per bona opa. Mulier in silentio discat cum oī subiectione. Docere aut mulieri non p'mitto, neq; dñari in virū, sed esse in silentio. Adam enim primus formatus est, deinde Eua, & Adam nō est seductus, mulier aut seducta in p'uaricatione fuit. Saluabitur aut per filiorum generationem, si p'manserint i fide & dilectione & sanctificatōe cū sobrietate.

Caput. III.

Fidelis sermo. Siquis episcopum desiderat, bonū opus desiderat. Oportet enim episcopū irreprehensibilem esse.

1. Ti. c

C

1. Pet. ii

1. Co. xi

f

Gene. i.

Gen. ii

D

A

1. Ti. i.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.

μικῶς γυναικὸς ἀνδρῶν, νεφελίον, σώφρονα, κόσμιον, φιλόξενον, διδασκτικόν, μη πόρνον, μη πλῆκτιν, μη αἰχροκερδίῃ, ἀλλ' ἐπεικῇ, ἀμαχοῦ, ἀφιλάργυρον, τῷ Ἰδίου οἴκου καλῶς προϊστάμενον, τέκνα ἔχοντα ἐν ὑποταγῇ μετὰ πίστεως σεμνότητι. εἰδέ τις τῷ Ἰδίου οἴκου προσῆνα οὐκ εἶδε, πῶς ἐκκλησίας θεοῦ ἐπιμελήσεται; Μὴ νεόφρον, ἵνα μὴ τυφλωθεὶς εἰς κρίμα ἐμπέσῃ τῷ διαβόλου. δεῖ δὲ αὐτὸν καὶ μακρυεὶν καλῶν ἔχειν ἀπὸ τῶν ἔξωθεν, ἵνα μὴ εἰς ὀνειδισμὸν ἐμπίπτῃ καὶ παγίσει τῷ διαβόλου. Διακόνους ὡσαύτως σεμνοῦς, μὴ διλόβους, μὴ οἴνω πολλῷ προσέχοντες, μὴ αἰχροκερδεῖς, ἔχοντας τὸ μυστήριον τῆς πίστεως ἐν καρδίᾳ σωθειδύσει, καὶ οὗτοι δεῖ δοκιμαζέσθωσαν πρῶτον, ἵνα διακονήτωσαν, ἀνεγκλιτοὶ ἔντες, γυναικὸς ὡσαύτως σεμνῆς, μὴ διαβόλου, νεφελίου, πτωχῆς ἐν πάσι. Διακονοὶ ἔστωσαν μικῶς γυναικὸς ἀνδρῶν, τέκνων καλῶς προϊστάμενοι, καὶ τῶν Ἰδίων οἴκων.

editio posterior

Vnius vxoris maritum, vigilantem, sobrium, modestum, hospitalē, aptum ad docendū: nō vinolētum, nō percussorē, nō turpiter lucri cupidū: sed equū, alienum à pugnis, alienum ab auaritia: qui suę domui bene pręsit: q̄ liberos habeat in subiectione cū omni reuerentia. Quod si quis proprię domui pręesse non nouit, quō ecclesiā dei curabit? Nō nouitium, ne in fatus in odēnationē incidat calumniatoris. Oportet aut̄ illū, & bonū habere testimoniū ab extraneis, ne in probū incidat, & laqueū calūniatoris. Ministros itidē cōpositos, non bilingues, nō multo vino deditos, non turpiter lucri auidos, tenētes mysterium fidei cū pura conscientia, atq; habētur prius, deī de ministrēt, sic vt nemo possit illos criminari. Vxores similiter modestas, non calumniosas, sobrias, fidas in omnibus. Diaconi sint vnus vxoris mariti, qui liberis recte pręsint, & propriis familiis.

prior Ad

Vnius vxoris virum, vir-
gilē, castum, ornatū, hospi-
talē, docilē, nō vinosum,
nō percussorem, nō turpis
lucri sectatorem, sed mitē,
imbellem, nō auarum, pro
priæ domui bene præsidē-
tē, filios habentē in subie-
ctione cū omni honestate.
Sigs autē propriæ domui
præesse nescit: quomodo
ecclesiæ dei curā admini-
strabit? non nouitiū, ne su-
perbia elatus in iudicium
incidat diaboli. Oportet
aut ipsū etiā testimoniū
bonū hñe apud eos, q for-
is sunt, ne in vitupationē
incidat, & laqueum diabo-
li. Diacones similiter cas-
tos esse, sermone non du-
plices, non multo vino de-
ditos, non turpis lucri se-
ctatores, habentes myste-
rium fidei in conscientia
pura: & ipsi quidem pro-
bentur primum, deinde
ministrant, cum sine cri-
mine sint. Vxores simili-
mō castas esse oportet, nō
calūniatrices, vigiles, fide-
les i oib⁹. Diaconi sint vni-
us vxoris viri, q libis hone-
ste p̄sint & p̄priis domib⁹.

Timo. vulgata cap.iii.
Vnius vxoris virum, so-
brium, prudentem, or-
natum, pudicum, hospi-
talem, doctorem, non vi-
nolentum, non percusso-
rem, sed modestum, non li-
tiosum, non cupidum,
sed suæ domui bene præ-
positum, filios habentem
subditos, cum omni casti-
tate. Siquis autem domui
suæ bene præesse nescit: **B**
quomodo ecclesiæ dei di-
ligentiam habebit? Non
neophytum, ne in super-
biam elatus in iudiciū in-
cidat diaboli. Oportet au-
tem illum & testimonium
habere bonum ab iis, qui
foris sunt, vt non in op-
probrium incidat, & in-
laqueum diaboli. Diacones
similiter pudicos, non
bilingues, nō multo vino
deditos, nō turpe lucrum
sectātes, habentes mysteriū
fidei in cōsciētia pura. Et ii
aut. p̄bent primū, & sic mi-
nistrēt, nullū crimē hñtes. **C**
Mulieres filii pudicas, non
detrahētes, sobrias, fideles
in oibus. Diacones sint vni-
us vxoris viri, q filiis suis
bñ p̄sint, & suis domibus.

Πρὸς τοὺς Τιμόθεον α΄.

Οἱ γὰρ καλῶς διακονήσαντες, βαδμόν ἐμαυτοῖς καλὸν περιποιῶμαι, καὶ πολλὰν παρ' ἐκείνων ἐπίσει τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ. Ταῦτά σοι γράφω, ἐλπίζων ἐλθεῖν πρὸς σε τάχιον. ἂν δὲ βραδύω, ἵνα εἰδῆς πῶς δεῖ ἐν οἴκῳ θεοῦ ἀναστρέφουμαι, ἥ τις ἐστὶν ἐκκλησία οὕτως ὡντ' ἐν Ἰερουσαλὴμ καὶ ἐστρατεύομαι τῆς ἀληθείας, καὶ ὁμολογοῦμαι νῦν μέγα ἐστὶ τὸ ἀσεβείας μυστήριον. θεὸς ἐφανερώθη ἐν σαρκί, ἐδικαιώθη ἐν πνεύματι, ὡφθη ἀγγέλοις, ἐκηρύχθη ἐθνεσίν, ἐπιστάθη ἐν κόσμῳ, ἐνελήφθη ἐν δόξῃ.

Τὸ δὲ πνεῦμα ξεκῶς λέγει, ὅτι ἐν ὑστέροις καιροῖς ἀποστήσονται πῖνες τῆς πίστεως, προσέχοντες πνεύμασι πλάταις καὶ διδασκαλίαις δογματικαῖς ἐν ὑποκρίσει ψευδολόγων, κεκαυτηρισμένων τῷ ἴδιαν σωτήριον, κωλύοντων γὰρ μὲν, ἀπέχεσθαι βρωμάτων, ἃ ὁ θεὸς ἐκπέσεν εἰς μετὰ ληψιν μετὰ ἀχαριστίας τοῖς πιστοῖς καὶ ἐπεγνωκόσι τῷ ἀληθῆσαν, ὅτι πᾶν κτίσμα θεοῦ καλόν, καὶ οὐδὲν ἀπόβλητον, μετὰ ἀχαριστίας λαμβανόμενον. ἀγιάζεται γὰρ διὰ λόγου θεοῦ καὶ ἐντάξεως.

editio posterior

Nā qui bñ ministraverint, gradū sibi bonū acquirūt, & multā libertatē ī fide, quæ est in Chīo Iesu. Hæc tibi scribo, sperās fore, vt veniā ad te cito, qđ si tardius venero, vt noris quō oportet at ī domo dei versari, q̄ est ecclia dei viuentis, colūna & stabilimētū veritatis. Et citra q̄trouersīā magnū est pietatis mysteriū. Deus manifestat' est ī carne, iustificatus est in spū, visus est ī angelis, p̄dicatus est gētib', si des illi habita est in mūdo, receptus est in gloria.

Spūs aut certo loq̄tur, qđ in posterioribus tpibus desciscēt qđā à fide, attē dentes spiritibus iposteribus, ac doctrinis demoniorū, p̄ simulationē' falsi loquorū, cauterio notatā hñtiū q̄sci entia, phibētū q̄trahē mñi moniū, iubētū abstinere à cibis, q̄s de' creauit ad sumēdū cū gr̄aæ actōe fidelib', & iis, q̄ cognouerūt veritatē, q̄ q̄cqd creauit de', bonū sit, & nihil reiiciēdū, si cū gratiarū actione sumatur. Sāctificatur enim per sermonē dei, ac p̄cationē.

Nam qui bñ ministrat, gradū bonū sibi vendicat, & multā fiduciā in fide, quæ est in Ch̄o Iesu. Hæc tibi scribo, spe fretus q̄ ad te ocys veniā. Si aut̄ tarda uero, vt scias quo pacto oportet in domo dei quersari, quæ est ecclia dei viuētis, colūna & sedes veritatis. Et p̄ cōfesso magnū est hoc pietatis mysteriū, deus manifestatus est ī carne, iustificatus est in spū, visus ē ab angelis, prædicatus est in gētibus, creditus est in mūdo, assūptus est in glia. Spiritus aut̄ eloq̄biliter dicit, q̄ in posterioribus t̄pibus apostarabunt nōnulli à fide, attēdētes spiritibus erroneis, & doctrinis demōniorū, eorū, q̄ simulatione mēdacia loquunt̄, cauterio inustā ppriā hñtes oscientia, phibētes nubere, iubētes abstinere à cibis, quos deus creauit ad p̄ceptionē cū gr̄arū actiōe à fidelib⁹, & iis, q̄ cognouerūt veritatē, q̄ oīs creatura dei, bōa ē, & nihil excludēdū, q̄ cū gr̄arū actiōe sūt. scificat̄. n. p̄ s̄monē dei & locutionē.

Qui enim bñ ministrauerint, gradū bonū sibi acq̄rēt, & multā fiduciam in fide, quæ est in Christo Iesu. Hæc tibi scribo fili Timothee, sperās me ad te venire cito: si aut̄ tardauero, vt scias quō oporteat te ī domo dei conuersari, quæ est ecclia dei viui, colūna & firmamentum veritatis. Et manifeste magnū est pietatis sacramentū, qd̄ manifestatū est in carne, iustificatū est in spū, apparuit angelis, prædicatū est gētibus, creditū est ī mūdo, assūptū est ī glia. Cap. IIII. Spiritus aut̄ manifeste dicit, q̄ ī nouissimis t̄pibus discedēt q̄dam à fide, attēdētes spiritibus erroris, & doctrinis dæmoniorū, in hypocrisi loquentiū mēdaciū, & cauteriatā hñtiū suā osciam, phibētiū nubere, abstinere à cibis, quos de⁹ creauit, ad p̄cipiēdū cū gr̄arū actiōe fidelib⁹, & iis, q̄ cognouerūt veritatē. Qd̄ oīs creatura dei bōa ē, & nihil reiciēdū, qd̄ cū gr̄arū actiōe p̄cipiē. Sactificat̄ enim per verbū dei & orationē.

A
 ij. Ti. ij. d
 ij. Pe. ij. d
 iudg. i. f

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α΄.

Ταῦτα ὑποθέμενος τοῖς ἀδελφοῖς, καλῶς ἔσθ' διὰ /
κον τοῦ Ἰησοῦ χριστοῦ, ἀντι /
φόμενος τοῖς λόγοις τῆς πί /
στεως, καὶ τῆς καλῆς διδασ /
καλίας, ἢ περικολούθησας. /
τῶν δὲ βεβήλων καὶ γραβ /
δεις μύθους περικατῶ, γύ /
μναζε δὲ σταυτὸν πρὸς ἀσέ /
βειαν. ἢ γὰρ σωματικὴ γυ /
μνασία πρὸς ὀλίγον ἔστι ὡ /
φέλιμος, ἢ δὲ ἀσέβεια πρὸς /
πάντα ὡφέλιμος ἔστι, ἔπαυ /
γελίας ἔχουσα ζωῆς τῆς νῦν, /
καὶ τῆς μελλούσης. πρὸς ὁ /
λόγος, καὶ πάσης ἀποδο /
χῆς ἀξιός. εἰς τὸ πρὸ καὶ κο /
πιῶμεν καὶ ὀνειδίζομεθα, ὅτι /
ἠλπίκαμεν ἐπὶ θεῷ ζῶντι, /
ὅς ἐστι σωτὴρ πάντων ἡν /
θρώπων, μάλιστα πσῶν. πα /
ράγγελε ταῦτα καὶ διδά /
σκε. μηδεὶς σου τῆς νεότη /
καταφρονέτω, ἀλλὰ τύπος /
γίνου τῶν πσῶν ἐν λόγῳ, ἐν /
ἐνακροφῇ, ἐν ἀγάπῃ, ἐν /
πνύματι, ἐν πίσει, ἐν ἀ /
γνείᾳ. ἔως ἔρχομαι, πρὸ /
σεχε τῆ ἀναγνώσει, τῆ πα /
ρακλήσει, τῆ διδασκαλίᾳ.

Μὴ ἀμέλει τὸ ἐν σοὶ χα /
ρίσματός, ὃ ἐδόθη σοὶ διὰ προ /
φητείας μετὰ ἐπιθέσεως τῶν /
χειρῶν τοῦ πρεσβυτερίου.

editio posterior

De iis, si cōmonefeceris
fīes, bonus eris minister Ie
su Chri, enutritus in ser
monibus fidei, bonæq; do
ctrinæ, quā vsq; secutus es.
Cæterū p̄fanus & aniles
fabulas reiice, quin potius
exerce temetipsum ad pie
tatē. Nam corporalis exer
citatio paululum habet
utilitatis, at pietas ad o
mnia utilis est, vt quæ pro
missiones habeat vitæ præ
sentis, ac futuræ, indubi
tatus sermo dignusq;, qui
omnibus modis appro
betur. Nam in hoc & labo
ramus, & probris affici
mur, qđ spem fixam ha
bemus in deo viuente, qđ
est seruator omnium ho
minum, maxime fidelium.
Præcipe hæc & doce. Ne
mo tuā iuuetutē despiciat,
sed esto forma fidelium i ser
mone, in p̄uersatiōe, in di
lectione, in spū, in fide, in
puritate. Donec venero,
attende lectioni, exhorta
mini doctrinæ. Ne negle
xeris qđ in te est donum,
qđ datum est tibi per pro
phetiā cū impositione ma
nū, auctoritate sacerdotū

Prior Ad

Hæc admonens fratres: bonus eris minister Iesu Christi, enutrients sermonibus fidei & bona doctrina, quam affecutus es. Prophanas autem & aniles fabulas deuita. Exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad paucū utilis est, pietas autem ad omnia prodest: promissiones habens vitæ cum præsentis, tū futuræ. Fidelis sermo & omni acceptatione dignus: in hoc enim & laboramus, & impropria sustinemus, quia sperauimus in deo uiuente, qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. Præcipe hæc, & doce. Facito nullus tuam iuuentam contemnat, sed exemplum esto fidelium in sermone, in conuersatione, in dilectione, in spiritu, in fide, in castitate. Donec veniam, intende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere donum, quod in te est, quod datum est tibi per prophetiā cū impositione manuum presbyterii.

Tiro. vulgata cap. iiii. Hæc præponens fratribus, bonus eris minister Christi Iesu, enutritus verbis fidei, & bonæ doctrinæ, quam affecutus es. Ineptas autem & aniles fabulas deuita. Exerce autem teipsum ad pietatem. Nam corporalis exercitatio ad modicum utilis est. Pietas autem ad omnia utilis est, promissionem habens vitæ, quæ nunc est, & futuræ. Fidelis sermo, & omni acceptatione dignus. In hoc enim laboramus, & maledicimur, quia speramus in deum uiuum, qui est saluator omnium hominum, maxime fidelium. Præcipe hæc & doce. Ne mo adolescentiam tuam contemnat, sed exemplum esto fidelium in verbo, in conuersatione, in charitate, in fide, in castitate. Dum uenio, attende lectioni, exhortationi, doctrinæ. Noli negligere gratiam, quæ in te est, quæ data est tibi per prophetiam, cum impositione manuum presbyterii.

v. Ti. y.
Tit. iy.

C

D

ταῦτα μελέτοι, ἐν τούτοις ἴδι, ἵνα σου ἡ προκοπὴ φανερὰ ἢ ἐν πάνσιν. ἔπεχε σεαυτῷ τῷ καὶ τῇ διδασκαλίᾳ. ἐπίστανε αὐτοῖς. ὅσο γὰρ ποιῶν, καὶ σεαυτὸν σώσεις, καὶ τοὺς ἀκούοντάς σου.

Πρεσβυτέρω μὴ ἐπιπλήξῃς, ἀλλὰ παρακαλεῖ ὡς πατέρα, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρους ὡς μητέρας, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς, πρεσβυτέρους ὡς μητέρας, νεωτέρους ὡς ἀδελφούς ἐν πάσῃ ἀγνείᾳ. Χήρας τίμα, τὰς ὄντως χήρας. εἰ δὲ τις χήρα τέκνα ἢ ἔκγονα ἔχει, καθυπέτασσεν πρῶτον τὸν ἴδιον οἶκον ἀσεβεῖν, καὶ ἀμοιβὰς ἀποδιδόναι τοῖς προγόνοις. ὅσο γὰρ ἐστὶ καλὸν καὶ ἀποδεκτὸν ἐνώπιον τοῦ θεοῦ. ἢ δὲ ὄντως χήρα καὶ μόνωμένη, ἢ ληπικὴ ἐπὶ τὸν θεόν, καὶ προσμένει ταῖς δειήσεσι, καὶ τὰς προταχαῖς νυκτὸς καὶ ἡμέρας. ἢ δὲ κατακλιθεῖσα, ζῶσα τέθνηκεν. καὶ ταῦτα παράγγελε, ἵνα ἀνεπίληπτοι ᾖσιν. εἰ δὲ τις τῶν ἰδίων καὶ μάστιγα τῶν οἰκείων οὐ προνοεῖ, τὴν πίσιν ἠρνηταί, καὶ ἐστὶν ἀπίστου χείρων. χήρα κατακλιθεῖσα, μὴ ἔλαπτον ἐτῶν ἑξήκων ἢ πενήτη, γεγονυῖα ἐνὸς ἀνδρὸς γυνὴ,

Hæc exerce, in his esto, ut tuus pfectus manifestus sit in oibus. Attēde tibiipfi & doctrinæ: pfsiste in his. Nā id si feceris, teipsum serua, bis, & eos, qui te audierint. Seniore[m] ne sæuius obiurges, sed adhortar ut p̄rem, iuniores ut frēs, mulieres natu grādiores ut m̄res, iuniores ut sorores cū omni castitate. Viduas honora, q̄ verę viduę sunt. Qd̄ si qua vidua liberos, aut nepotes hēt, discant primum p̄pria domum pie tractare, & vicem rependere maioribus. Hoc enim est honestum & acceptum coram deo. Porro, quę vere vidua est ac desolata, sperat in deo, & perseuerat in obsecrationibus ac p̄cacionibus noctu dieq;. Porro, quę in delitiis versatur, ea viuens mortua est. Et Hæc p̄cipue, ut irreprehensibiles sint, Quod si qua suis, & maxime familiaribus non prouidet, fidem abnegauit, & est infideli deterior. Vidua allegatur non minor annis sexaginta, quę fuerint vnius viri vxor,

prior. Ad
Hæc meditare, in his esto,
vt promotio tua manifesta
sit in omnibus. Attēde tibi
hūi & doctrinæ, imma-
ne illis: hoc enim faciens,
& teipsum saluabis, & eos,
qui te audierint. Seniore
ne increpaueris, sed obse-
cra tanq̄ patrem. Juniores
tanq̄ fratres. Anus vt ma-
tres. A dolescentulas vt so-
rores in omni castitate. Vi-
duas honora, quæ vere vi-
duæ sunt. Siqua autem vi-
dua filios aut nepotes ha-
bet, discant primum pro-
prias domos religiose cu-
rare, & mutuam vicem pa-
rentibus reddere. Nam
hoc coram deo acceptabi-
le est. Vere autem vidua
& quæ sola manet, spera-
uit in deo, & immanet ora-
tionibus & obsecrationi-
bus nocte dieq̄. Quæ au-
tem in delitiis degit, vi-
uens, mortua est. Et hæc
præcipe, vt irreprehensi-
biles sint. Siquis autem su-
is, & maxime domesticis
nō puidet, fidē negauit, &
est infideli deterior. Vidua
deligat n̄ min⁹ sexagita an-
norū, q̄ fuerit vni⁹ viri vxor.

Timb. ... vulgata cap. v.
Hæc meditare, in iis esto,
vt profectus tuus manife-
stus sit omnibus. Attēde
enim tibi & doctrinæ.
Insta, in illis. Hoc enim fa-
ciens, & teipsum saluum
facies, & eos, qui te au-
diunt. Caput. V.
Seniorem ne increpauit A
ris, sed obsecra vt patrem:
iuuenes, vt fratres; anus,
vt matres; aulegulas, vt
sorores, in omni castitate.
Viduas honora, quæ ve-
re viduæ sunt. Siqua au-
tem vidua filios, aut ne-
potes habet, discant pri-
mum domum suam rege-
re, & mutuam vicem red-
dere parētib⁹: hoc enim
acceptum est coram deo.
Quæ autem vere vidua
est & desolata, speret in
deum, & instet obsecratio-
nibus & orationibus nocte
& die. Nam quæ in deli-
ciis est viuens, mortua est:
& hoc præcipe, vt irrepre-
hēsbiles sint. Sigs aut̄ suo-
rū, & maxie domesticorū
curā nō hēt, fidē negauit,
& ē infideli deterior. Vidua B
deligat n̄ min⁹ sexagita an-
norū, q̄ fuerit vni⁹ viri vxor.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.
 ἐν ἔργοις καλοῖς μαρτυροῦμαι —
 νη, εἰ ἐτεκνυστρέφωσιν, εἰ ἐ-
 ξηνοδόχησεν, εἰ ἀγίων πό-
 θιας ἐνίψεν, εἰ θλιβομένοις
 ἐπήκεσεν, εἰ πικρὰ ἔργα
 ἀγαθὰ ἐπικολούθησεν. νεώ-
 τερας δὲ χήρας περιερατῶ.
 ὅταν γὰρ καταστρεθῶσιν τῷ
 Χριστοῦ, γαμήν θέλουσιν,
 ἔχουσαι κρίμα, ὅτι πλὴν προ-
 τὴν πίσιν ἠθέτησαν. αἵμα
 δὲ καὶ ἄργαὶ μανθάνουσι πε-
 ριερχόμεναι τὰς οἰκίας, οὐ
 μόνον δὲ ἄργαί, ἀλλὰ καὶ
 φλύαροι καὶ περιεργαί, λα-
 λούσαι τὰ μὴ δεόντα. βού-
 λομαι οὖν νεωτέρας γαμήν,
 τεκνογονῆν, οἰκοδεσπο-
 τῆν, μηδὲ μίαν ἀφορμὴν
 διδόναι τῷ ἄντικείμενῳ, λοι-
 πορίας χάριν. ἡ δὲ γὰρ πι-
 νες ἐξετρέψασαν, ὀπίσω τῷ
 Σατανᾷ. εἰς πᾶσα, ἢ πι-
 σὴ ἔχει χήρας, ἐπεκέλευ
 αὐταῖς, καὶ μὴ βραχέως
 ἢ ἐκκλησία, ἵνα ταῖς ὄν-
 τως χήραις ἐπεκέλευ. Ὅ-
 καλῶς προεσῶτες πρεσβύτε-
 ροι, διπλῆς τιμῆς ἀξιούσασιν
 μάλιστ' οἱ κοπιῶντες ἐν
 λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ.
 Λέγει γὰρ ἡ γραφή, βουὴ ἐ-
 λούωνται ἂν φημάσεις, καὶ ἄ-
 ριθ' ὁ ἐργάτης τῆ μητρῶν αὐτῶ.

editio posterior
 In operibus bonis hoium
 testimonio cōprobata, si fi-
 lios educavit, si fuit hospi-
 talis, si scōrū pedes lauit, si
 afflictis subministravit, si i-
 oi ope bono fuit assidua.
 Porro iuniores viduas reii-
 ce, cū enim lasciuire coepe-
 rint aduersus Chīm, nube-
 re volunt, hñtes ὀδένatio-
 nē, qđ primā fidē reiecer-
 rint, simul aut & ociose di-
 scūt circūire domos, imo
 nō solū ociose, verū etiam
 garrule & curiosę loquētes
 q̄ nō oportet. Volo igit iu-
 niores nubere, liberos gi-
 gnere, domū administrā,
 nullā occasionē dare ad-
 uersario, vt habeat maledi-
 cēdi cām. Iā enī nōnullę
 deflexerūt, secutę Satanā.
 Quod figs fidelis, aut si
 qua fidelis hēt viduas, sup-
 peditet illis, & nō oneret
 ecclesia, vt iis, quę vere vi-
 duę sunt, suppetat. Qui be-
 ne præsunt presbyteri, du-
 plici honore digni hēant,
 maxime ii, q̄ laborāt in ser-
 mone & doctrina. Dicit enī
 scriptura. Boui triturāti nō
 obligabis os. Et dignus est
 operarius mercede sua.

In operibus bonis habēs
 testimoniū: si liberos edu-
 cavit: si hospitalis fuit: si sā-
 ctōrū pedes lauit: si oppres-
 sis subuenit: si oī opī bono
 inseruit: Iuniores autē vi-
 duas deuita: nam qñ Chri-
 sto deliciae fuerint, nubere
 volūt, habētes iudicium
 q̄ primā fidē abiecerūt: si-
 mul autē & ociosae discunt
 circuire domos: nō solum
 autē ociosae, sed & nugaces,
 & curiosae, loquētes quae nō
 decent. Volo igit iuniores
 trahere: liberos p̄create, rei
 familiari praesse: nullā oc-
 cationē dare aduersario, cō-
 uitii gr̄a. Nam iam quaedā
 abierūt retro post satanam.
 Sigs fidelis, aut si qua fide-
 lis habet viduas, ad suffi-
 cientiam suppeditet eis, &
 nō grauet ecclesia, vt iis,
 quae vere viduae sunt, suffi-
 cere possit: Qui bene p̄c̄-
 sunt presbyteri, duplici
 honore digni habeantur,
 maxime qui laborant in
 sermone & doctrina. Di-
 cit enim scriptura. Non
 frenabis bouem trituran-
 tem, & dignus est ope-
 rarius mercede sua.

Timo. vulgata cap.v.
 In operibus bonis testimo-
 nium habens, si filios edu-
 cavit: si hospitio recepit: si
 sanctorum pedes lauit: si
 tribulationem patientibus
 subministrauit: si oē opus
 bonum subsecuta est. Ad-
 lescentiores autē viduas de-
 uita. Cum enim luxuriatae
 fuerint in Christo, nubere
 volunt, habentes dānatio-
 nem, q̄ primam fidem irri-
 tam fecerunt: simul autē &
 ociosae discunt circumire do-
 mos: nō solum ociosae, sed
 & verbosae, & curiosae, lo-
 quentes quae non oportet. C
 Volo autē iuniores nubere,
 filios p̄create, matres fami-
 lias esse: nullam occasionē
 dare aduersario, maledicti
 gratia. Iam enim quaedam
 cōuersae sunt retro post Sa-
 tanam. Sigs fidelis habet
 viduas, subministret illis,
 vt non grauet ecclesia, vt
 iis, quae vere viduae sunt,
 sufficiat. Qui bene p̄c̄ sunt
 presbyteri, duplici hono-
 re digni hēant, maxime q̄
 laborāt in verbo & doctri-
 na. Dicit. n. scriptura. Nō al-
 ligabis os boui triturati. Et
 dignus ē opari mercede sua.

C

Deu. xv.
 1. Cor. x.
 Mat. x.
 Luc. x.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.
 κατὰ πρεσβυτέρου κατηγο-
 ρίαν μὴ παρεδέχου, ἐκτὸς
 εἰμὴ ἐπὶ δύο ἢ τριῶν μαρ-
 τύρων. Τοὺς ἀμαρτάνοντας
 ἑνώπιον πάντων ἐλεγχε, ἵ-
 να καὶ οἱ λογποὶ φόβου ἐ-
 χῶσι. Διακμαρτύρησαι ἐνώ-
 πιον τοῦ θεοῦ καὶ κυρίου Ἰησοῦ
 Χριστοῦ καὶ τῶν ἐκλεκτῶν ἀγα-
 γέλων, ἵνα ταῦτα φυλάξῃς
 χωρὶς προκρίματός, μηδὲν ποί-
 ῶν κατὰ πρόσκλησιν. Καί ε-
 ρως ταχέως μηδὲν ἐπίστη,
 μηδὲ κοινωνῆς ἀμαρτίας ἀλη-
 λουτίας. σεαυτὸν ἀγνόν τί-
 ρει. μᾶλλον ὕδρωσῶται, ἀλλ'
 οἴνω ὀλίγη χρῶσθαι διὰ τὴν σά-
 μαχόν σου, καὶ τὰς πυκνὰς
 σου ἀδυνατίας. πινῶν ἑνδρό-
 ηθῶν οἱ ἀμαρτία πρόσκλοι-
 ῖσι, προάγουσθαι εἰς κρίσιν, πᾶσι
 δὲ καὶ ἐποκολουθεῖσιν. ὅσοσά-
 τως καὶ τὰ κακὰ ἔργα προ-
 σκλοιᾷ ἐστὶ, καὶ τὰ ἄλλα ἔχον-
 τα, κρυβῆναι οὐ δύνανται.

Ὅσα εἰσὶν ὑπὸ ζυγὸν θεοῦ
 λοι, τοὺς ἰδίους δεσπότης
 πλείους τιμῆς ἀξίους ἡγήσασθαι
 σκαν, ἵνα μὴ τὸ ὄνομα τοῦ
 θεοῦ καὶ ἡ διδασκαλία βλα-
 σφημηθῶσι. οἱ δὲ πίστους ἔχον-
 τες δεσπότης, μὴ καταφρονέ-
 τωσκαν, ὅτι ἀδελφοὶ εἰσιν,
 ἀλλὰ μᾶλλον δουλεύτωσαν.

editio posterior.
 Adversus presbyterum accu-
 satione ne admiseris, nisi
 sub duobus aut tribus tes-
 tibus. Eos, qui peccat, cor-
 ra oibus argue, ut & ceteri
 timore habeat. Obtestor
 in respectu dei & dñi Iesu
 Christi, & electorum angelo-
 rum, ut hæc serves sine præ-
 cipitatione iudicii, nihil fa-
 ciens iuxta præfessionem ani-
 mi, manus cito necui im-
 ponas, neq; cõices peccatis
 alienis. Temetipsum
 purum serua. Ne posthac
 bibas aqua, sed vino pau-
 lulo utere pp stomachum
 tuum, & crebras tuas in-
 firmitates. Quorundam
 hominũ peccata ante ma-
 nifesta sunt, præcedentiũ
 ad iudicium, quosdam ve-
 ro & subsequuntur. Cõfi-
 militer & bona opa ante
 manifesta sũt, & ea, q̄ secus
 hũt, occultari nõ possũt.
 Quicunq; sub iugo sunt
 serui, suos dominos om-
 ni honore dignos du-
 cant, ne nomen dei & do-
 ctrina male audiat. Qui
 vero fideles habet dños,
 ne otemnant, qđ fratres
 sint, sed magis inferuiant,

Prior Ad
Aduersus presbyteram ac
cusationem non admitte,
præterq̄ sub duobus, aut
tribus tēstibus. Peccantes,
coram oibus redargue, vt
& cæteri timore quatiant.
Testor coram deo & dño
Iesu Christo & electis an-
gelis, vt hæc custodias, sine
priori iudicio, nihil faciens
per aduocationem. Nemi-
ni cito manus imponas,
neq; cōmunicēs peccatis
alienis. Te ipsum castum
serua. Noli adhuc bibere
aquam: sed pauco vino vte-
re propter stomachum tu-
um & crebras infirmitates
tuas. Quorundam homi-
num peccata præmanife-
sta sunt, præcedentia ad iu-
diciū. Quosdam verbō
ē subsequuntur. Idētidem
& opera bona quædam
præmanifesta sunt: & quæ
aliter habent, abscondi
non possunt.

Quicumq; sub iugo sunt ser-
ui, proprios dños omni hō-
nore dignos arbitrentur, ne
dñi & doctrina blasphemē-
tur. Qui vero fideles ha-
bent dños, nō p̄tēnant, q̄
fratres sunt, sed magis seruiāt.

Timo. vulgata cap. vi.
Aduersus presbyterum ac-
cusationem noli recipere,
nisi sub duobus aut tribus
testibus. Peccantes, coram
omnibus argue, vt & cete-
ri timorem habeant. Tes-
tor coram deo & Christo
Iesu & electis angelis, vt
hæc custodias, sine præiu-
dicio nihil faciens, in alte-
rā partē declinando. Ma-
nus cito nemini imposue-
ris, neq; communicaueris
peccatis alienis. Te ipsum
castū custodi. Noli adhuc
aquam bibere, sed modico
vino vtere propter stoma-
chum tuum, & frequen-
tes tuas infirmitates. Quo-
rundam hominum pecca-
ta manifesta sunt, præcedē-
tia ad iudiciū, quosdam
autem & subsequuntur. Si-
militer & facta bona, ma-
nifesta sunt, & quæ aliter se
hñt, abscondi nō possunt.

Caput VI.

Quicumq; sunt sub iugo sui,
dños suos oī honore di-
gnos arbitrent, ne nomen
dñi & doctrina blasphemē.
Qui autē fideles hñt dños,
non contēnant, q̄ fratres
sunt, sed magis seruiant.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.
 ὅτι πρὸς ἑσὶ καὶ ἀγαπῆτοί,
 οἱ τῆς ἀρετῆς ἀνπλακίβα
 νόμου. ταῦτα διδάσκει καὶ
 παρακάλει, εἴ τις ἑτεροδιδω
 σκαλεῖ, καὶ μὴ προσέρχεται
 ὑγιάνουσι λόγοις τοῖς τῷ κυ
 ρίῳ ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ
 τῷ κατ' ἀσέβησαν διδασκα
 λικῶ, τετύφωται, μὴδὲν εἰ
 πιστάμενον, ἀλλὰ νοσῶν πε
 ρὶ ζητήσεις καὶ λογομαχίας,
 ἐξ ὧν γίνεται φθόνος, ἔρις,
 βλασφημίαι, ὑπόνοιαι πονη
 ραί. παραδιατριβαὶ διεφθαρ
 μένων ἀνθρώπων τὸν νοῦν,
 καὶ ἀπεστρεμμένων τῆς ἀλη
 θείας, νομιζόντων πορισμὸν ἔ
 νου τῷ ἀσέβησαν. ἀφίστα
 σο ἀπὸ τῶν τοιούτων. Ἐστ
 ἴ πορισμὸς μέγας ἢ ἀσε
 βεια κατὰ ἀνταρκίας. Οὐδὲν
 γὰρ ἔσωσεν ἡμᾶς εἰς τὸν κόσ
 μον, δὴλον ὅτι οὐδὲ ἔξωγε
 κείν πὶ δυνάμεθα, ἔχοντες
 δὲ διατροφὰς καὶ σκεπὰ ὄμων
 τα, τούτοις ἀρετῶσθε. οἱ
 δὲ βουλόμενοι πλουτεῖν, ἐμ
 πίπτουσιν εἰς πειρασμὸν καὶ πα
 γίδα, καὶ ἐπιθυμίας πολλὰς
 ἀνοήτους καὶ βλαβεράς, αἵ τι
 νες θυδίζουσι τὸν ἀνθρώπου εἰς
 ὄλεθρον, καὶ ἀπώλειαν, ῥίζα γὰρ
 πάντων τῶν κακῶν ἐστὶν ἡ φι
 λαργυρία, ἧς τινὲς ὀρεγόμενοι,

editio posterior
 Qd̄ fideles sint, ac dilecti,
 q̄ beneficentiæ participes
 sunt. Hæc doce, & exhor
 tare. Siqū diuersam sequitur
 doctrinā, & nō accedit san
 nis sermonib' dñi n̄ri Iesū
 Christi, & ei, q̄ sm pietatē
 est doctrinæ, is inflatus ē,
 nihil sciēs, s; isaniēs circa
 q̄ōnes ac disputationū pu
 gnas, ex qb' nascit̄ inuidia,
 cōtētio, maledicētia, su
 spiciones male, supuaca
 nec cōflictatōes hoīum mē
 te corruptorum, & quibus
 adepta est veritas, q̄ existi
 mat̄ quæstū esse pietatē. Se
 iungere ab iis, q̄ eiusmo
 di sunt. Est aut̄ quæstus ma
 gnus, pietas cū animo sua
 sorte cōtēto. Nihil enim in
 tulimus in mūdū, videli
 cet nec afferre quicq̄ pos
 sumus, sed hātes alimen
 ta, & quibus tegamur, iis
 cōtēti erimus. Cæterum, q̄
 volunt ditescere, incidūt
 in tentationem & laqueū,
 & cupiditates multas stul
 tas, ac noxias, quæ demer
 gunt hoīes in exitium &
 interitū. Siqū radix oīum
 malorn̄ est studium pecu
 niæ, quā qdā dū appetūt,

Prior . . . Ad
Quia fideles & dilecti, qui
beneficium percipiunt. Hęc doce
& exhortare. Siquis secus
docet, & nõ accedit sanis
sermonibus, qui sunt dñi
nostri Iesu Christi, & do
ctrinæ, quæ s̄m pietatem
est, inaniter se iactavit, ni
hil sciens, sed languens cir
ca quæstiones & pugnas
verborum. Ex quibus oritur ini
dia, contumacia, blasphemus, su
spiciones, malæ suspitiones
hominum mente corruptorum,
& veritate destitutorum, ex
stimantium quæritum esse pietatem.
Procul esto à talibus. Est cer
te quæritus ingens, pietas cum
sufficiencia, nam nihil intuli
mus in hunc mundum,
manifestum, quod neque quicquam
aufere possimus,
habentes autem alimen
ta & integumenta, eis con
tenti sumus. Qui enim vo
lunt divites fieri, inci
dunt in tentationem, &
laqueum, & multas irra
tionabiles & noxias con
cupiscentias, quæ demer
gunt homines in interitum
& perditionem. Radix enim
omnium malorum, pecunie cupi
ditas est, quæ quodam appetentes.

Tempo. vulgata cap. vi.
Quia fideles sunt & dilecti,
qui beneficii participes
sunt. Hęc doce & exhorta
re. Siquis aliter docet, & nõ
acquiescit sanis sermonibus
dñi nostri Iesu Christi, &
ei, quæ s̄m pietatem est,
doctrinæ, superbus, nihil
sciens, sed languens circa
quæstiones & pugnas verborum,
ex quibus oriuntur invidiosas
contumelias, blasphemias, sus
piciones malæ, contumelias
hominum mente corrupto
rum, & qui veritate privati
sunt, existimantium quæritum
esse pietatem, Est autem quæ
ritus magnus, pietas cum suf
ficiencia. Nihil enim intuli
mus in hunc mundum: haud
dubium, quia nec auferre quod
possimus. Habentes autem
alimenta, & quibus tegamur,
iis contenti sumus.
Nam qui volunt divites fieri,
incidunt in tentationem,
& in laqueum diaboli, &
desideria multa, inutilia
& nociva, quæ mergunt
homines in interitum
& perditionem. Radix enim
omnium malorum est cupiditas,
quam quidam appetentes.

Job. i. d.
Ecc. v. c.

C

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.
 ἀπεπικανκίσθησάν ἀπὸ τῆς πί-
 στως, καὶ ἐαυτοὺς περιέπει-
 σαν ὁμιλίαις πολλαῖς. Σὺ
 δὲ ὡς ἀνθρώπε τῷ Θεῷ, ταῦ-
 τα φύγε. δίδωκε δὲ ἀκούου-
 σιῶν, ἀσέβειαν, πίσιν, ἀγα-
 πην, ὑπομονὴν, πρόσητον, ἀ-
 γωνίζου τὸν καλὸν ἀγῶνα τῆς
 πίστεως, ἐπὶ λαβῆ τῆς αἰωνίου
 ζωῆς, εἰς ἣν καὶ ἐκλήθης, καὶ
 ὁμολογήσῃς τὴν καλὴν ὁμολο-
 γίαν ἐνώπιον πολλῶν μαρτύ-
 ρων. Παράγγελλόν σοι ἐνώ-
 πιον τῷ Θεῷ τῷ ζωοποιῶν-
 τος πατρὸς, καὶ Χριστοῦ
 Ἰησοῦ, τῷ μαρτυρήσαντι ἐπι-
 ποντίου πλάτου τὴν καλὴν
 ὁμολογίαν, τηρήσά σε τὴν ἐν
 τολὴν ἀσπίλον, ἀνεπίληπτον,
 μέχρι τῆς ἐπιφανείας τῷ κυ-
 ρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, ἢ
 καιροῖς ἰδίαις δεῖξῃ ὁ μα-
 κάρη καὶ μόνῳ σωτήρι,
 ὁ βασιλεὺς τῶν βασιλευσάν-
 των, καὶ κύριος τῶν κυ-
 ριούντων, μόνῳ ἔχων ἀθά-
 νασίαν, φῶς οἰκῶν ἀπόστα-
 τῶν, ὃν εἶδεν οὐδεὶς ἀνθρώ-
 πων, οὐδὲ ἰδεῖν θιώσεται,
 ὃ πρὶν καὶ κράτῳ αἰῶνιον,
 ἀμήν. Τοῖς πλουσίοις ἐν τῷ
 νῦν αἰῶνι παραγγέλλω μὴ ὑ-
 φιλοφρονεῖν, μὴ δὲ ἠλπικέ-
 νου ἐπὶ πλοῦτου ἀσφάλῃ,

F. A. editio posterior.
 Aberrauerunt à fide, & se-
 ipsos implicuerunt dolori-
 bus multis. Tu vero homo
 dei, ista fuge: sectare autem
 iustitiam, pietatem, fidem,
 charitatem, patientiam, mā-
 sietudinem: certa bonum
 certamen fidei: apprehen-
 de vitam æternam, ad quā
 & vocatus es, & p̄fessus es
 bonam p̄fessionem coram
 multis testibus. Præcipio ti-
 bi in conspectu dei, qui vi-
 uificat omnia, & Iesu Chri-
 sti, qui testatam fecit sub
 Pontio Pilato bonam pro-
 fessionem, ut serues præce-
 ptum, immaculatus, irre-
 prehensibilis vsq; ad ap-
 paritionem domini nostri
 Iesu Christi, quam tempo-
 ribus suis ostensurus est. Il-
 le beatus, & solus prin-
 ceps, rex regnantium, qui
 & dominus dominantium
 solus habet immortalitatem,
 lucem habitas inaccessibleem,
 quem vidit nemo homi-
 nū, neq; videre potest: cui
 honor & imperiū sempiter-
 nū. Amē. Iis, qui diuites
 sunt in p̄nti sæculo, p̄cipe,
 ne elato sint aīo, neq; sp̄e-
 ponāt in diuitiis incertis,

Ad
Aberrauerunt à fide, & se-
ipfos implicauerunt dolori-
bus multis. Tu autem o'
homo dei hæc fuge. Pro-
sequere iustitiam, pietatē,
fidem, dilectionem, patien-
tiam, mansuetudinē. Certa
bonum certamen fidei: ap-
prehende vitam æternā,
ad quam & uocatus es, &
confessus es bonam con-
fessionē in conspectu mul-
torum testium. Præcipio ti-
bi ante deum uiuantē
omnia; & Christū Iesum,
qui testatus est sub Pontio
Pilato bonam cōfessionē,
ut serues præceptum im-
maculatum sine repre-
hensione, usq; ad appa-
ritiōnem domini nostri Ie-
su Christi, quam prop'ris
temporibus ostendet, bea-
tus & solus potens, rex re-
gnantium, & dominus do-
minantium, qui solus ha-
bet immortalitatem, lucem
habitans inaccessibilem,
quem nemo uidit hoīum,
neq; videre pōt: cui honor
& ptās æterna. Amē. Diuiti-
b⁹, q' ī pñti sunt sēculo, p̄ci-
pe ut nō alte sentiāt, neq;
spēt incertitudie diuitiarū

Timo. vulgata cap. vi.
Errauerunt à fide, & inse-
ruerunt se doloribus mul-
tis. Tu autem o' homo
dei, hæc fuge: sectare uero
iustitiam, pietatem, fidem,
charitatem, patientiam,
mansuetudinem. Certa bo-
num certamen fidei, ap-
prehende vitam æternā,
in quam uocatus es, & cō-
fessus bonā confessionem
coram multis testibus. Præ-
cipio tibi coram deo, qui
uiuificat omnia, & Chri-
sto Iesu, qui testimonium
reddidit sub Pontio Pila-
to bonam confessionem,
ut serues mandatum, sine
macula, irreprehensibile,
usq; in aduentum domini
nostri Iesu Christi, quem
suis temporibus ostendet
beatus & solus potens, rex
regum, & dominus do-
minantium, qui solus ha-
bet immortalitatem, & lu-
cem inhabitat inaccessibi-
lem, quem nullus homi-
num uidit, sed nec uide-
re potest: cui honor & im-
perium sempiternū. Amē.
Diuitibus huius sēculi præ-
cipe nō sublime sapere, neq;
spare in incerto diuitiarū.

Io. xij.

d
G. xix. c

Ioā. i. b

i. Io. i. c

D

Ioan. i. b

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, α'.
 ἀλλ' ἐν τῷ θεῷ, τῷ ζῶντι, τῷ ἀπα-
 ρέχοντι ἡμῖν πλουσίως πάντας
 εἰς ἀπόλαυσιν, ἀγαθὰς χάριτας,
 πλουτεῖν ἐν ἔργοις καλοῖς, ὡς
 τοσοῦτους εἶναι. κοινωνοὺς,
 ἀποδοσκαμιζόντας τὰς χάριτας. Ἐν
 μέλιον καλὸν εἰς τὸ μέλλον, ἵνα
 ἐπιλάβομαι τῆς αἰωνίου ζωῆς.
 ὡς τιμόθεις τῶν παρρησιασθέντων
 φυλάξων, ἐκτρέπομαι ὁ θεὸς
 βεβήλου κενόφωνος, καὶ ἀν-
 αδέσους τῆς φασιδανίμου γυναι-
 σίως, ἢν τιμῆς ἐπαγγελόμενοι,
 περὶ τῆς πίστεως κέρχισον. Ἡ
 χάρις μετὰ σοῦ. Ἀμήν.

Εγράφη ἀπὸ Λαοδικείας,
 ἣ τις ἐστὶ μετρόπολις
 φρυγίας τῆς πε-
 ρασιανῆς.

editio posterior
 Sed in deo vivete, qui pre-
 bet nobis omnia affatim
 ad fruendum, ut benefaci-
 ant, ut divites sint operi-
 bus bonis, ut faciles sint
 ad impartendum, liben-
 ter communicantes, recy-
 dentes sibiipsis fundamē-
 tum bonum in posterum,
 ut apprehendant æternam
 vitam. O Timothee, depo-
 situm serva, de vitas profa-
 nas vocum inanitates, &
 oppositiones falso nomi-
 nate scientiæ, quam non ul-
 li profitentis, circa fidem
 aberraverunt. Gratia sit te-
 cum. Amen.

Missa fuit ex Laodicea,
 quæ est Metropolis
 Phrigiæ Paca-
 tianæ.

Prior Ad
Sed in deo viuo, qui præbet nobis omnia opulenter ad delectabilem vsu, vt bene agant, vt diuites sint in bonis operibus, vt facile contribuunt, cõmunicatiui, thesaurizantes sibi in futurum, vt eternam vitam apprehendãt. O' Timothee depositum custodi, euertens prophanas vocum vanitates & oppositiones gnoseos, falso nominatæ, quam quidam promittentes, à fide aberrauerunt. Gratia tecum. Amen.

Timò. vulgata cap. vi.
Sed in deo viuo, qui præstat nobis omnia abunde ad fruendum, bene agere, diuites fieri in bonis operibus, facile tribuere, communicare, thesaurizare sibi fundamentum bonum in futurum, vt apprehendant veram vitam. O' Timothee, depositum custodi, deuertens prophanas vocum nouitates, & oppositiones falsi nominis scientiæ, quam quidam promittentes, circa fidem exciderunt. Gratia tecum. Amen.

Ad Timotheum
prima, scripta
Laodiciæ.

Epistolæ Beati Pauli
Apostoli primæ
ad Timotheum.

Παύλου ἀποστόλου πρὸς
Τιμόθεον ἐπιστολὴ
δευτέρα.

ΑΥΛΟΣ ἀπόστολος
Ἰησοῦ χριστοῦ, διὰ θε-
λήματι θεοῦ, κατ' ἐν-
τολήν σου παγγελίαν ζωῆς τοῖς ἐν-
χρῆσιν Ἰησοῦ, τιμοθέῳ ἀγα-
πητῷ τέκνῳ, χάρις ἔλεος, εἰρή-
νη ἀπὸ θεοῦ πατρὸς, καὶ χρι-
στοῦ Ἰησοῦ τοῦ κυρίου ἡμῶν.
Χάρις ἔχω τῷ θεῷ, ὃ λατρεύω
ἀπὸ προγόνων ἐν καθαρᾷ συνει-
δήσει, ὡς ἀδιάλειπτον ἔχω τὸν
περὶ σου μνησθῆναι ἐν τοῖς δεή-
σεσίμου νυκτὸς καὶ ἡμέρας, ἐπι-
ποθῶν σε ἰδεῖν, μεμνημένῳ
σου τῶν διακρίσεων, ἵνα χα-
ρίαι πληρωθῶ, ὑπόμνησιν λαμ-
βάνων τῆς ἐν σοὶ εὐνοιακείτου
πίστεως, ἥτις ἐνώκησε πρῶτον
ἐν τῇ μάμμῃ σου λωιδί, καὶ
τῇ μητέρισον ἀνίκη. πέπει-
σμαι δὲ, ὅτι καὶ ἐν σοί. δι-
ὃν αἰτίαν ἀναμνησκῶ σε, ἵνα
ναζωπυρεῖν τὸ χάρισμα τοῦ
θεοῦ, ὃ ἐστὶν ἐν σοὶ διὰ τῆς ἐπι-
θέσεως τῶν χειρῶν μου. οὐ γὰρ
ἔσθλακεν ἡμῖν ὁ θεὸς πᾶν ματα-
λίαις, ἀλλὰ δυναμέως καὶ
ἐγάπης, καὶ σωφροτισμοῦ.

Pauli Apostoli ad Timo-
theum epistola
secun-
da.

PAVLVVS Apostolus
Iesu Christi, per vo-
luntatem dei, secundum pro-
missionem vitae, quae est in
Christo Iesu, Timotheo di-
lecto filio. Gratia, misericor-
dia, pax à deo patre, & Chri-
sto Iesu domino nostro. Gra-
tiam habeo deo, cui serui-
o à maioribus cum pura con-
scientia, quod citra ullam in-
termissionem faciam de te
mentionem in precationi-
bus meis noctu dieque, desi-
deras te videre, memor tua-
rum lachrymarum, ut gaudio
replear, ubi commonefactus
fuero eius, quae est in te non
simulatae fidei, quae habita-
uit primum in avia tua Loi-
de, & matre tua Eunice: cer-
tū aut scio, quod in te quiescit.
Quia ob causam commonefacio
te, ut suscites donum dei, quod
est in te per impositionem manuum mea-
rum. Non enim dedit nobis de-
us spiritum timiditatis, sed potentiae
ac dilectionis & sobrietatis.

Epistola secunda Beatissimi Pauli Apostoli ad Timotheum.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, per promissionem vite in Christo Iesu, Timotheo dilecto filio, gratia, misericordia, pax à deo patre, & Christo Iesu dño nostro. Gratias ago deo, quem solo à pgenitoribus in conscientia pura, & assiduam tui habeam memoriã in orationibus meis, nocte dieq; desiderans te videre, recordatus lachrymarum tuarum, adeo vt gaudio implear, cum reminiscor dilectionis nõ facte, q̄ i te e, & fidei, q̄ pm̄ hitauit in auia tua Loide, & in m̄re tua Eunice, p̄spectũ et hẽo qđ & i te. Quã ob cãm admoneo te, vt exutes donũ dei, qđ i te est p̄ fidẽ & ipositionẽ manũ mearũ. Nõ enim dedit nobis deus spiritum timiditatis, sed potestatis, dilectionis, & castimonie.

Epistola secunda Pauli ad Timotheum.
Caput I.

PAVLVS Apostolus Iesu Christi, per voluntatem dei, s̄m pm̄sionẽ vite, quæ est in Christo Iesu, Timotheo charissimo filio, gr̄a, & misericordia, & pax à deo patre nostro, & Ch̄o Iesu dño n̄r̄o. Gratias ago deo meo, cui seruo à pgenitoribus meis in cõscientia pura, & sine intermissione habeam tui memoriã in orationibus meis, nocte ac die desiderans te videre, memor lachrymarum tuarũ, vt gaudio implear, recordationẽ accipiens eius fidei, quæ est in te non ficta, quæ & habitauit primũ in auia tua Loide, & matre tua Eunice: certus sum aut̄ qđ & i te. Propter quã cãm admoneo te, vt resuscites gr̄am dei, q̄ e i te p̄ ipõnẽ manũ mearũ. Nõ. n. dedit nobis de' sp̄m̄ tioris, s; virtutis, & dilectiõis, & sobrietatis. Ro. viij. c

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, β'.

Μὴ οὖν ἐπαιχωθῆς τὸ μαρτύριον τοῦ κυρίου ἡμῶν, μηδὲ ἐμε τὸν δέσμιον αὐτοῦ, ἀλλὰ συγκακοπάθησον τῷ ἀγγελίῳ κατὰ δυνάμιν θεοῦ τοῦ σῶσαντος ἡμᾶς, καὶ καλέσαντος κλήσει αἰγία, οὐ κατὰ τὰ ἔργα ἡμῶν, ἀλλὰ κατ' ἰδίαν πρόθεσιν καὶ χάριν, τὴν ἡμεῖς οὐ θεήσαν ἡμῖν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ πρὸ χρόνων αἰώνιων, φανεροῦς θεῖσαν δὲ νῦν διὰ τῆς ἐπιφανείας τοῦ σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, κατεργήσαντος μὲν τὸν θάνατον, φωτίσαντος δὲ ζωὴν, καὶ ἀφθαρσίαν διὰ τοῦ ἀγγελίου, εἰς ὃ ἐτέθην ἐγὼ κήρυξ καὶ ἀπόστολος, καὶ διδασκαλὸς ἐθνῶν, δι' ἣν αὐτίαν καὶ ταῦτα πάσχω, ἀλλ' οὐκ ἐπαιχωίομαι. οἶδαι γὰρ, ὡς πεπίσκακα, καὶ πέπεισμαι, ὅτι δυνάστες ἐσὶ τῶν παρακαταθήκην μου φυλάξαι εἰς ἐκείνην τῶν ἡμερῶν. οὐ ποτὺ πώσωιν ἔχει ὑγιαίνοντων λόγων, ὧν παρεῖμού ἤκουσας ἐπίσης καὶ ἀγάπῃ, τῇ ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. τῶν καλῶν παρακαταθηκῶν φύλαξον διὰ πνεύματος ὁσίου, τοῦ ὑποκοῦντος ἐν ἡμῖν. οἶδας τὸ τοῦ, ὅτι ἀπεγράψασάν με πάντες οἱ ἐν τῇ Ἀσίᾳ, ὧν ἐσὶ φύγελλος καὶ ἑρμῶνης.

editio posterior

Ne igitur te pudeat testimoniū domini nostri, neque te pudeat mei, quod sum vinctus illius, sed esto participes afflictionū euāgelii iuxta potētiam dei, quod saluos fecit nos, & vocauit uocatione sc̄ta, non secundum opera nra, sed secundum suū propositum & gratiam, quae data quidem est nobis per Christum Iesum ante tempora aeterna, sed palam facta est nunc per apparitionem seruatoris nostri Iesu Christi, qui mortem quidem abiecit, vitam autem in lucē produxit, ac immortalitatem per euāgelium, in quo positus sum ego praeco, & apostolus, ac doctor gentium, quā ob causam & haec patior, attamen non erubescō. Noui enim certusque sum, quod is, cui credidi, potēs sit depositū meū custodire in illū diē. Formā habeo sanctorum sermonū, quos à me audisti cum fide & charitate, quae est in Christo Iesu. Egregiū depositū suato per spiritum sanctum, quod inhabitat in nobis. Nosti hoc, quod aduersari fuerit me oēs, qui sunt in Asia, quorum est Phygellus & Hermogenes.

Prior Ad
Non igitur erubescas testi-
monium domini nostri,
neque me vincitum eius: sed
pariter insuda euangelio
secundum potestatem dei, qui sal-
uauit nos, & vocauit nos
uocatione sancta: non secundum opera
nostra, sed secundum propriam volunta-
tem & gratiam, quae data est no-
bis in Christo Iesu ante tempora se-
cularia: manifestata autem nunc
per apparitionem saluatoris
nostri Iesu Christi, qui sustulit quae-
dam mortem: illuminauit autem
vitam & incorruptibilitatem per
euangelium, in quo positus
sum ego praeco, & apostolus, &
doctor gentium. Ob quam
causam & haec patior, sed
non confundor. Scio enim
cui credidi, & exploratum
habeo quod potes est depositum
meum seruare in illum
diem. Informationem habe
sanctorum sermonum, quibus a
me audisti, in fide & dilec-
tione, quae est in Christo
Iesu. Bonum custodi depo-
situm per spiritum sanctum,
qui habitat in nobis. Hoc
nostri quod auersi sunt a me
omnes, qui sunt in Asia,
de quibus est Phygellus
& Hermogenes.

Timotheo. vulgata cap. i.
Nolite itaque erubescere testi-
monium domini nostri, neque
me vincitum eius: sed colla-
bora euangelio secundum virtu-
tem dei, qui nos liberauit, &
vocauit uocatione sancta:
non secundum opera nostra, sed
secundum propositum suum, & gra-
tiam, quae data est nobis in
Christo Iesu ante tempora secu-
laria. Manifestata est autem
nunc per illuminationem
saluatoris nostri Iesu Chri-
sti, qui destruxit quaedam mor-
tem: illuminauit autem vitam
& incorruptionem per euan-
gelium, in quo positus sum
ego praedicator, & apostolus, &
magister gentium. Ob quam
causam et haec patior, sed
non confundor. Scio enim
cui credidi, & certus sum,
quia potes est depositum
meum seruare in illum
diem. Formam habe sanctorum
verborum, quae a me au-
disti in fide & in dilectio-
ne in Christo Iesu. Bonum
depositum custodi per spi-
ritum sanctum, qui habi-
tat in nobis. Scis enim hoc,
quod auersi sunt a me omnes,
qui in Asia sunt, ex quibus est
Phygellus & Hermogenes.

Πρὸς τὸν Ἰησοῦν, β'. Ἦ
 δὴ ἔλασ ὁ κύριε, τῷ ὄντι
 σφόδρον οἴκτε, ὅτι πολλοί-
 κισμε ἀνέψυχε, καὶ τὸ αἰλουίν
 μου οὐκ ἐπικυώδη, ἀλλὰ γε
 νόμος ἐν ῥώμῃ, αὐτομαθότε
 ρον ἔζητήσαί με, καὶ ἄρα
 δὴν αὐτῷ ὁ κύριε ἄρα ἔν
 λος παρὰ κυρίον ἐν ἑκάστῃ
 τῇ ἡμέρῃ. καὶ ὅσα ἐν ἐφεί
 σω διακόνησε, βέλτιον ἀνγι
 νόσκεις. Σὺ οὖν τήκνομα,
 ἐν δεικμῶν ἐν τῇ χάριτι,
 τῇ ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, καὶ ἐ
 ἤκουσας πρὸς ἐμοὶ δὴν πολλῶν
 μακρῶν. καὶ τὰ παρὰ τοῦ π
 τοῖς ἀνθρώποις, εἴπαι ὅτι
 νοὶ ἔσονται, καὶ ἐκέρουε δι
 σάξαι. ἐν αὐτῷ κακοπαθήσαν,
 ὅς καλὰς στρατιώτης Ἰησοῦ
 χριστοῦ. Οὐδ' αὖ στρατιώ
 μεν ἐμπλέκεται ταῖς τῶ εἶαι
 περὶ μακρῶν, ἵνα τῷ στρα
 τολογῆσκει ἀρετῇ. Ἐὰν δὲ
 καὶ ἀθλήτης, οὐ παροῦται,
 εἰ μὴ καμίμως ἀθλήσῃ. τὸν
 κοπιῶντα γενοῦν δὲ πρῶ
 τῶν τῶν καρπῶν μεταλαβ
 βάναι. νόε εἰ λέγω. δὴν
 γέρσοι ὁ κύριε αἰώσῃ ἐν
 πᾶσι. Μνημόναε, Ἰησοῦν
 χριστὸν ἐγχερμένον ἐκ νεκρῶν,
 ἐκ σπέρματ' Ἰαβὶδ', καὶ
 τὸ ἀσγγέλιόν μου, ἐν ᾧ
 κακοπαθῶ μέχρι θανάτων,

editio posterior.
 Det misericordiam dñs Onop
 siphori famulæ, quæ sepe
 me refocillavit, & de cathedra
 mea nō erubuit, sed cū
 Romæ studiosus quæsiuit me,
 & invenit, det ei dñs, ut in
 ueniat misericordiam apud
 dñm i die illo, & i quibus
 Ephesi ministraverit, me
 lius tu possit.
 Tu igitur filii mi, fortis esto
 in grā, quæ est per Christū
 Iesum, & in iis, quæ audi
 sti à me per multos testes.
 Hæc icōmenda fidelibus
 hominibus, qui erūt idonei,
 ut alios quoque docer
 ant. Tu igitur seras affliction
 nes, ut bonus miles Ier
 su Christi. Nemo, qui mili
 tat, implicatur vitæ nego
 ciis, ut ei, qui se in militiā
 delegit, placeat. Quod si
 certet etiā aliqis, nō coro
 nat, nisi legitime certaver
 rit. Laboratē agricolā opus
 primum de fructibus per
 cipere. Cogita quæ dico. Det
 enim tibi dñs in oibus in
 tellectū. Memento Iesum
 Christum resurrexisse à
 mortuis, ex semine Da
 uid secundum euangeliū
 meū, i quo malis affligor,

prior Ad

Det misericordiam dñs O-
nesiphori domui, q̄a sape
me refocillauit, & cathenā
meam non erubuit sed cū
Romæ esset, diligētius me
p̄quisiuit, & inuenit: det ei
dñs inuenire misericordiā
apud dñm, in illa die. Et
quanta mihi Ephesi mini-
strauit, tu melius nosti.

Tu igitur fili mi inualesce
in gratia, quæ est in Chri-
sto Iesu, & ea, quæ audisti à
me per multos testes, hæc
cōmenda fidelibus homi-
nibus, qui sufficientes fue-
rint & alios docere. Tu igi-
tur fatigare, vt bonus mi-
les Iesu Christi. Nullus qui
militat, implicat̄ negocia-
tionibus vitæ, vt ei place-
at, qui ipsum ad militiam
delegit. Si aut̄ & certat q̄-
piam, non coronat̄, nisi le-
gitime certauerit. Laboran-
tem agricolā oportet pri-
mū de fructibus p̄cipere.
Intellige quæ dico. Dabit
enim tibi dñs intellectū in
oībus. Memēto Iesū Chri-
stum ex semine Dauid,
suscitatum à mortuis, se-
cundum euangelium me-
um, in quo desudo.

Timo. vulgata cap.ii.
Det misericordiam dñs O-
nesiphori domui, q̄a sape
me refrigerauit, & cathenā
meam non erubuit, sed cū
Romam venisset, solcite
me quæsiuit, & inuenit. Det
illi dñs inuenire misericor-
diam à deo in illa die. Et
quanta Ephesi ministrauit
mihi, tu melius nosti.

Caput II.

Tu ergo fili mi confortare
in gratia, quæ est in Chri-
sto Iesu, & quæ audisti à
me per multos testes: hæc
cōmenda fidelibus homi-
nibus, qui idonei erunt &
alios docere. Labora sicut
bonus miles Christi Iesu.
Nemo militans deo, impli-
cat se negociis sēcularibus,
vt ei placeat, cui se p̄bauit.
Nam & qui certat in ago-
ne, nō coronabit̄, nisi legi-
time certauerit. Laborantē
agricolam oportet primū
de fructibus accipere. In-
tellige quæ dico. Dabit enī
tibi dñs in omnibus intel-
lectum. Memor esto domi-
num Iesum Christum re-
surrexisse à mortuis ex se-
mine Dauid, s̄m euange-
lium meū, in quo laboro.

ee

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, β'.
 ὡς κακοῦργος, ἀλλ' ἄλεγ-
 γος θεοῦ οὐδέδεται. διὰ
 τὸτο πάντα ὑπομένω διὰ
 τοὺς ἐκλεκτοὺς, ἵνα καὶ αὐ-
 τοὶ σωτηρίας τύχασιν, τῆς
 ἐν Χριστῷ Ἰησοῦ, μετὰ δό-
 ξης αἰωνίου. Πισὸς ὁ λό-
 γος. εἰ γὰρ σιωπήσομεν,
 καὶ σιγήσομεν. εἰ ὑπομένο-
 μεν, καὶ συμβασιλεύσομεν.
 οἱ ἀρνούμεθα, καὶ κείνη ἀρ-
 νήσεται ἡμᾶς. εἰ ἀπιστοῦμεν,
 ἐκείνη πιστὸς μένει, ἀρνήσου-
 σάου, ἑαυτὴν οὐ δυνάσασθαι.
 ταῦτα ὑπομίμησθε, διαμαρ-
 τυρόμενοι ἀνάπιν τῷ κυρίου,
 μὴ λογομαχεῖν, εἰς οὐδὲν χερί-
 σιμον, ἐπὶ καταστροφῇ τῶν
 ἀκροῦντων. ἰσοῦσθεσαν σαυ-
 τὸν δόκιμον πικραίνουσα τῷ
 θεῷ, ἐργάτω ἀνεπαύχου-
 τον, ὁρδοτεμοῦνται τὴν λόγον
 τῆς ἀληθείας. τὰς δὲ βε-
 βύλους κενοφωνίας περίισασθε.
 ἐπὶ πλείον γὰρ προκόφουσιν
 ἀσεβείας, καὶ ὁ λόγος αὐ-
 τῶν ὡς γέγραμμαι νομὴν ἔ-
 ξει. ὧν ἐσιν ὑμέμου καὶ φι-
 λητός, οἱ τινες περὶ τῷ ἀλή-
 θειαν ἠσόχισαν, λέγοντες τῷ
 ἀνάστασιν ἢ δὴ γεγονέναι, καὶ
 ἀνακτρέπουσι τὴν πίσυν πί-
 σιν. ὁ μὲν τοι σερέος δε-
 μέλιος, τῷ θεῷ ἔδωκεν,

editio posterior
 Quasi facinorosus vsq; ad
 vincula, at sermo dei non
 fuit vinculus. Propterea oia
 suffero pp electos, vt &
 ipsi salutē consequantur, q̄ est
 in Ch̄o Iesu, cū glia eter-
 na. Certus sermo. Nā si com-
 mortui sumus, & conuue-
 mus: si sufferimus, & cōre-
 gnabimus: si negamus, &
 ille negabit nos: si increduli
 sumus, ille fidelis manet,
 negare seipsum non pōt.
 Hęc admone, testans co-
 rā dño, ne verboꝝ pugnas
 sequant, ad nullā utilitatē,
 ad subuersionē audientiu.
 Stude teipsum probatum
 exhibere deo, operarium
 non erubescendum, rea-
 cte sc̄tantem sermonem
 veritatis. Ceterum pro-
 fanas vocum inanitates
 præmittito, ad maioꝝ
 rem. n. proficient impieta-
 tē, & sermo illorū, vt can-
 cer morb⁹, passionē habe-
 bit, quorū de nūero ē Hy-
 menęus, & Philetus, qui
 circa veritatem aberra-
 rūt, dicētes, resurrectionē
 iā esse factam, & subuertūt
 quorūdam fidem. Solidū
 tū fundamentum dei stat,

Prior Ad
Vsq; ad vincula quasi ma-
leficus, verū sermo dei nō
est alligatus. Propter hoc
oīa sustineo ob electos, vt
& ipsi eam salutē cōsequā-
tur, q̄ est in Christo Iesu,
cum gloria ęterna. Fidelis
sermo, nā si cōmortui su-
mus, & vnā viuemus. Si
patiēter ferimus, & vnā re-
gnabimus. Si negamus, &
ille negabit nos. Si infide-
les sumus, ille fidelis ma-
net: seipsum negare nō pōt.
Hęc admōne testat⁹ cor-
rām deo, vt verbis nō pu-
gnēt ad nullā vtilitatē, in
subuersiōe audiētium. Stuz
de te ipsum p̄babilē exhi-
bere deo: operariū sine ve-
recūdia, recte tractātē ser-
monem veritatis. Profana
aut vōcum vanitati-
bus obsistito, aliq̄ magis
p̄ficiēt ad impietatē, & ser-
mo eorū vt cācer p̄bulū
habebit, ē quibus est Hy-
menæus & Philetus: qui
à veritate aberrauerunt,
dicentes, resurrectionem
factam esse, & non
nullorum fidem subuer-
terunt. Attamen Christi
solidū stetit fundamētum.

Timo vulgata cap. ii.
-Vsq; ad vincula, quasi ma-
le operās, sed verbum dei
non est alligatum. Ideo
omnia sustineo p̄pter ele-
ctos, vt & ipsi salutem con-
sequantur, quæ est in Chri-
sto Iesu, cum gloria coele-
sti: Fidelis sermo. Nam si
cōmortui sumus, & conui-
uemus: si sustinebimus, &
conregnabimus: si negaue-
rimus, & ille negabit nos:
si non credimus, ille fide-
lis p̄manet, negate seipsum
non potest. Hęc cōmōne, C
testificans coram dño. No-
li contendere verbis: ad
nihil enim vtile est, nisi ad
subuersionem audiētium.
Solicite autem curā, te-
ipsum probabilem exhibe-
re deo, oparium incōfusibi-
lem, recte tractantē verbū
veritatis. Profana autem
& vaniloquia deuita: nul-
tum enim p̄ficiunt ad im-
pietatem: & sermo eorum
vt cancer serpit: ex quibus
est Hymenæus & Phile-
tus, qui à veritate excide-
runt, dicentes resurrectio-
nem esse iam factā, & sub-
uerterūt quotūdā fidē. Sed
firmū fundamētum dei stat.

Πρὸς τὴν Τιμόθεον, β'.
 ἔχων τὴν σφραγίδα ταύτην, ἔγνω κύριος τοῦς ὄντας αὐτῷ, καὶ ἀποστήτω ἀπὸ κδικίας πᾶς ὁ ὀνομάζων τὸ ὄνομα χριστοῦ. ἐν μεγάλῃ δὲ οἰκίᾳ οὐκ ἔστιμόνον σκάφη χρυσῆ καὶ ἀργυρῆ, ἀλλὰ καὶ ξύλινα, καὶ ὀστράκινά, καὶ ἅ μὲν εἰς τιμὴν, ἅ δὲ εἰς ἀτιμίαν. εἰ μὴ οὐ τις ἐκκαθήσεται αὐτὸν ἀπὸ τούτων, ἔσται σκάφη εἰς τιμὴν ἠγικισμένον, ἀχρηστωτῶν θεωπότη, εἰς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἠτοικισμένον. Ταῖς δὲ νεωτέρας ἐπιθυμίαις φάριγε. διώκε δὲ δικαιοσύνην, πίστιν, ἀγάπην, εἰρήνην, μὴ τῶν ἐπικαλουμένων τὴν κύριον ἐκ καθαρῆς καρδίας. Ταῖς δὲ μορφαῖς καὶ ἀπειμαῖς ἀνάτους ζητήσεις πορευθεὶς, εἰδὼς, ὅτι γεννώσι μάχας. δοῦλον δὲ κυρίου οὐ δεῖ μάχεσθαι, ἀλλ' ἥπιον εἶναι πρὸς πάντας, διδασκαλικὸν, οὐκ ἐξουθενεῖν ἐν πραότητι, παιδίζοντα τοὺς ἐμπροσθεν ἑαυτοῦ, μὴ ποτε δῶ αὐτοῖς ὁ θεὸς μετανοήσῃ εἰς ἐπίγνωσιν ἀληθείας, καὶ ἀνοστήσῃ ἐκ τῆς τῶν δικασθῆναι παγίδος, ἐζώσῃ μὲν ὑπ' αὐτῶν εἰς τὸ ἐκείνου θέλημα.

editio posterior
 Habens signaculum hoc. Nouit dominus, qui sint fui. Et discedat ab iniquitate omnis, qui nominat nomen Christi. Cæterum in magna domo nō tantū sunt vasa aurea & argentea, verū etiam lignea ac testacea, & alia quidem in honorem, alia vero in cōtumeliam. Siquis igitur ex purgarit seipsum ab iis, erit vas in honorem sanctificatum, accommodum vsibus domini, ad omne opus bonum præparatum. Iuueniles autem concupiscētiās fuge, sectare vero iustitiam, fidē, charitatem, pacē cum iis, qui inuocāt dominum ex puro corde. Stultas autē & ineruditas quæstiones respue, sciens eas parere pugnas. Porro seruū dñi nō oportet pugnare, sed placidū eē, erga oēs ppēsū ad docēdū, toleratē malos cū mansuetudine, erudientē eos, qui obstant, si quando det illis de' poenitētiā ad agnoscēdū veritatē, & resipiscāt e' diaboli laqueo, capti ab eo ad ipsius voluntatem.

Signaculū hoc habēs, nō
 uit dominus, qui sui sunt.
 Et abſiſtat ab iniuſtitia, o
 mnis, qui nominat nomen
 dñi. In magna autē do
 mo, nō ſunt ſolum vaſa au
 rea, & argentea, ſed & li
 gnea & teſtacea, & illa qui
 dē ſunt ad honorem, hęc
 vero ad inhonorificentā.
 Siquis igitur purgauerit ſe
 ipſum ab illis, erit vaſ ad
 honorem ſanctificatū, &
 vtile dño, ad omne opus
 bonū aptatum. Iuuenilia
 autē deſideria ſuge, proſe
 quere vero iuſtitiam, fidē,
 dilectionē, pacem cū iis,
 qui ex puro corde inuo
 cant dominum. Stultas
 porro & indiſciplinatas
 queſtiones deuita, ſciens,
 q̄ aggnunt pugnas, ſer
 uum autem domini non
 decet pugnare, ſed mitem
 eſſe erga omnes, docibilē,
 clementem, cum maſuetu
 dine corripientē eos, qui
 reſiſtunt, ne forte det eis
 deus pœnitentiā ad cogni
 tionem veritatis, & reſi
 piſcant à laqueo diaboli,
 qui viui detinebantur vin
 di ab eo, ad eius volūtātē.

Timo. vulgata cap. iiii.
 Habens ſignaculum hoc.
 Cognouit dominus q̄ ſunt
 ſui, & diſcedat ab iniquitate
 oīs, q̄ inuocat nomen dñi.
 In magna autē domo non
 ſolum ſunt vaſa aurea & ar
 gentea, ſed & lignea, & D
 ſictilia: & quædam qui
 dem in honorem, quæ
 dam autem in contume
 liam. Siquis ergo emun
 dauit ſe ab iſtis, erit vaſ
 in honorem ſanctificatū,
 & vtile dño, ad oē opus bo
 num paratū. Iuuenilia autē
 deſideria ſuge: ſectare ve
 ro iuſtitia, fidem, ſpem, &
 charitatem, & pacem cum
 iis, qui inuocant dñm de i. Ti. i. e
 corde puro. Stultas autē & Titi. ij. c
 ſine diſciplina q̄ones deuī
 ta, ſciens, q̄a generāt lites.
 Seruum autē dñi non oportet
 litigare, ſed maſuetum
 eſſe ad omnes, docibilem,
 patientem, cum modeſtia
 corripientem eos, qui reſi
 ſtunt veritati, nequādo de
 us det illis pœnitentiam
 ad cognoscendam veri
 tatem, & reſipiſcant à dia
 boli laqueis, à quo ca
 ptiui tenentur ad ipſius
 voluntatem.

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, β΄.

Ταῦτο δὲ γίνωσκε, ὅτι ὡς
ἐσχάτους ἡμέρας ἐστήσανται
καυροὶ χαλεποί. Ἔσονται γὰρ
οἱ ἄνδρες φιλαυτοί, φι-
λάργυροι, ἀλαζόνες, ὑπερη-
φανοί, βλάσφημοί, γυνῶσιν
ἀπειθεῖς, ἀχάρεις, ὀνό-
σιοι, ἄσεργοι, ἄσπαστοι, δια-
βολοὶ, ἀκρατεῖς, ἄνήμεροι,
ἀφιλάγαδοι, προσδότω, προ-
πητεῖς, τετυφωμένοι, φιλι-
θονοὶ μᾶλλον ἢ φιλόθεοι, ἔχον-
τες μόρφωσιν ἀσεβείας, τὴν
δὲ δυνάμειν αὐτῆς ἠρημένοι,
καὶ τούτους ἀποτρέπων. ἐκ
τούτων γὰρ εἰσιν εἰ δυνά-
τες εἰς τὰς οἰκίας, καὶ αἰ-
χμαλωτῶντες τὰς γυναικῶ-
ν σῶσθαι μέντοι ἀμαρτίας,
ἀγόμενα ἐπιθυμίας ποικίλους,
πάντοτε μαθαίνοντες, καὶ μη-
δέποτε εἰς ἐπίγνωσιν ἀλη-
θείας ἐλθεῖν δυνάμενοι.

Ὁν τρόπον δὲ Ἰαννὴς καὶ Ἰαμβ-
ρηὸς ἐντέθησαν Μοϋσῇ, οὕ-
τως καὶ οὗτοι ἐντέθενται τῇ
ἀληθείᾳ, ἄνθρωποι καθέφαρο-
μένοι τὸν νοῦν, ἀδόκιμοι πε-
ρὶ τῶν πραγμάτων, ἀλλ' οὐ προκό-
φουσι ἐπὶ πλείον. Ἡ γὰρ ἀ-
νομία αὐτῶν ἐκδηλοῦται ἔσοι πά-
σι, ὡς καὶ ἡ ἐρείνων ἐγένετο.

Σὺ δὲ παρηκολούθηκέ μου
τῆ διδασκαλίᾳ, τῆ ἀγωγῇ,

β A editio posterior
Illud autem scito, quod in
extremis diebus instabunt
tempora periculosa. Erunt
enim homines sui aman-
tes, avari, fastuosi, superbi,
maledici, parentibus imo-
riferi, ingrati, impii, caren-
tes affectu, nesci foederis,
calumniatores, intemperā-
tes, imites, negligentes bo-
norū, proditores, precipites,
inflati, voluptatum aman-
tes potius, quam amantes dei:
habentes formam pieta-
tis, sed qui vim eius abne-
garint. Et istos auerfare.
Ex iis enim sunt, qui su-
beunt in familias, & capti-
vas ducunt mulierculas
oneratas peccatis, quae dicunt
cupiscentiis variis, sem-
per discētes, nec unquam ad
cognitionem veritatis ve-
nire valentes. Quēadmo-
dum autem Iannes & Iambres
resistebant Moysi, ita & ii
resistunt veritati, homines me-
te corrupti, reprobī circa fi-
dem, sed non proficient am-
plius. Siquidem amentia
istorum evidens erit omni-
bus, quēadmodum & illorum
fuit. Tu vero affectatus es
doctrinam meam, institutionem.

Hoc autem cognosce, quod in ultimis diebus instabunt tempora difficilia, nam erunt homines amatores sui, pecuniarum cupidi, iactabundi, superbi, blasphemi, parentibus inobedientes, ingrati, nefandi, sine dilectione, scelerati, calumniatores, incontinentes, immites, bonorum odiosos, proditores, proterui, tumidi, magis voluptatum amatores, quam amatores dei, praeseferentes effigiem pietatis, potestatem autem eius abnegantes, & quae eiusmodi sunt, deuita. Ex iis enim sunt, qui penetrant domos, & captiuas ducunt mulierculas, oneratas peccatis, quae variis desideriis aguntur, quae semper discunt, & nunquam ad cognitionem veritatis peruenire possunt. Quae admodum autem Iannes & Iambres resistunt Moysi: hunc in modum & ii resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobii in fide. Verum non proficiet apostolorum: nam amentia eorum manifesta erit omnibus, proinde atque illorum fuit. Tu vero sectatus es doctrinam meam, viuendi normam.

Hoc autem scito, quia in nouissimis diebus instabunt tempora periculosa: & erunt homines seipsum amantes: cupidi: elati: superbi: blasphemi: parentibus non obedientes: ingrati: scelesti: sine affectione: sine pace: criminatores: incontinentes: immites: sine benignitate: proditores: proterui: tumidi: & voluptatum amatores, magis quam dei: habentes speciem quaedam pietatis: virtutem autem eius abnegantes. Et hos deuita. Ex iis enim sunt, qui penetrant domos: & captiuas ducunt mulierculas oneratas peccatis, quae ducuntur variis desideriis: semper discunt, & nunquam ad scientiam veritatis peruenientes. Quae admodum autem Iannes & Mambres resistunt Moysi, ita & ii resistunt veritati, homines corrupti mente, reprobi circa fidem: sed veritate non proficient. Insuperbia enim eorum manifesta erit in omnibus, sicut & illorum fuit. Tu autem affecutus es meam doctrinam, institutionem.

i. Ti. iij. a
y. Pe. iij. a
Iudg. i. f

Exo. vij. f

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, ε΄.

τῆ προθέσει, τῆ πίσει, τῆ μακροθυμίᾳ, τῆ ἀγάπῃ, τῆ ὑπομονῇ, τοῖς διωγμοῖς, τοῖς παθήμασιν, οἷα μοι ἐγένετο ἐν αὐτοχρείᾳ, ἐν Ἰκονίῳ, ἐν λυστραῖς, οἷους διωγμοὺς ὑπέστηκα. καὶ ἐκ πάντων με ἐξέρυστο ὁ κύριος, καὶ πάντες δὲ οἱ θέλοντες ἀσβεβῶς ζῆν ἐν χριστῷ Ἰησοῦ, διωχθήσονται. πονηροὶ δὲ ἄνθρωποι, καὶ γόγυες προκόψουσιν ἐπὶ τὸ χεῖρον, πλανῶντες καὶ πλανώμενοι.

Σὺ δὲ μένε ἐν οἷς ἔμαδες, καὶ ἐπισώθης, εἰδὼς παρὰ πᾶντος ἔμαδες, καὶ ὅτι ἀπὸ βεβήφους καὶ ἱερᾶ γραμμᾶτος οἰσθᾶς, καὶ διωκόμενα σε σοφίσει εἰς σωτηρίαν διὰ πίστεως, τῆς ἐν χριστῷ Ἰησοῦ. Πᾶσα γραμμὴ θεοπνεύματος, καὶ ὠφέλιμος πρὸς διδασκαλίαν, πρὸς ἔλεγχον, πρὸς ἐπιτιμῆσιν, πρὸς παιδείαν τῆς ἐν δικαιοσυνῇ, ἵνα ἄριστος ἦ ὁ τῷ θεῷ ἄνθρωπος, πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν ἐξηρητισμένος.

Ἐκμαρτυροῦμαι ὅτι ἐγὼ ὠνόματον τῷ θεῷ, καὶ τῷ κυρίου Ἰησοῦ χριστοῦ, τῷ μέλλοντι κρίναι ζῶντας καὶ νεκρούς καὶ τὰ πᾶν ἐπέφανεν αὐτῷ, καὶ τὸν βασιλεῖα αὐτῷ.

editio posterior

Præpositum, fidem, lenitatem, charitatem, patientiam, persecutiones, afflictiones, quæ mihi acciderunt Antiochiæ, Iconii, Lystris, quas persecutiones sustinuerim. Et ex omnibus eripuit me dominus. Sed omnes, qui volunt pie vivere in Christo Iesu, persecutionem patiêtur. Porro mali homines & impostores proficient in peius, dū & in errorē adducunt & errant ipsi. At tu persistito iis, quæ didicisti, & quæ tibi credita sunt, sciens, à quo didiceris, & quæ a puero sacras lras noueris, quæ te possunt eruditum reddere ad salutē per fidem, quæ est in Christo Iesu. Omnis scriptura diuinitus inspirata, & utilis ad doctrinā, ad redargutionem, ad correctionē, ad institutionē, quæ ē iniustitia, ut integer fit dei homo, ad opus bonum apparatus. Obtestor igitur ego coram deo & dño Iesu Christo, qui iudicaturus est viuos & mortuos in apparitione sua, & in regno suo.

Prior Ad

Propositum, fidem, longa
nimitatem, dilectionem,
patiētiam, p̄secutiones, pas
siones, quę mihi factę sunt
Antiochię, Iconii, Lystris,
quas p̄secutiones p̄tuli, &
ex oībus me liberauit dñs.

Et omnes, qui volunt pie
uiuere in Christo, p̄secutio
nem patientur. Mali au
tem homines & malefici
proficient in deterius, se
ducentes & seducti. Tu
autem persiste in iis, quę
didicisti, & quę tibi cre
dita sunt, sciens à quo di
diceris, & q̄ ab ineūte æta
te sacras literas scieris, quę
possunt sapienter institue
re ad salutem per fidem,
quę est in Christo Iesu. Oīs
scriptura diuinitus inspira
ta, etiā utilis est ad doctri
nam, ad redargutionem,
ad directionem, ad institu
tionem, quę est ad iusti
tiam, vt integer fit ho
mo dei ad omne opus bo
num consumatus.

Testor igitur coram deo
& domino Iesu Chri
sto, qui iudicare debet
uiuos & mortuos, p̄ appa
ritionē eius, & regnū eius.

Timo. vulgata cap.iii.

Propositum, fidem, lon
ganimittatem, dilectionē,
patientiam, p̄secutio
nes, passiones, qualia mi
hi facta sunt Antiochię.

Iconii, Lystris, quales per
secutiones sustinui, & ex
omnibus eripuit me do
minus. Et omnes, qui pie
volunt uiuere in Christo
Iesu, p̄secutionem pa
tiētur. Mali autem homi
nes, & seductores, pro
ficient in peius, erran
tes, & in errorem mittē
tes. Tu vero permance in
iis, quę dedicisti, & credi
ta sunt tibi, sciens à quo
didiceris, & q̄ ab infantia
sacras literas nosti, quę te
possunt instruere ad salu
tem, per fidem, quę est
in Christo Iesu. Omnis ij. Pet. i.
scriptura diuinitus in
spirata, utilis est ad docen
dū, ad arguēdū, ad corri
piēdū, ad erudiēdū in iu
stitia, vt perfect⁹ sit hō dei
ad oē op⁹ bonū instructus.

Caput. IIII.

Testificor corā deo & Iesu **A**
Christo, q̄ iudicaturus est
uiuos & mortuos, per ad
uētū ipsius, & regnū eius.

Πρὸς τὸν Τιμόθειον, β'.
κέρυξεν τὸν λόγον. ἐπίσημι
ἀκαίριος, ἀκαίριος ἔλεγξον,
ἐπιπίμῃσον, παρακαλέσον ἐν
πάσῃ μακροθυμίᾳ καὶ δι—
δαχῇ. ἔσομαι γὰρ καιρὸς, ὅ—
τε τῆς ὑγιανούσης διδασκα—
λίας οὐκ ἀνέξοντο, ἀλλὰ
κατὰ τὰς ἐπιθυμίας τὰς ἱ—
δίας ἑαυτοῦ ἐπιπράσσουσι
διδασκαλούς, κηρόμενοι τῷ
ἁκούῃ, καὶ ἀπὸ μὲν τῆς
ἀληθείας τῷ ἁκούῃ ἀπο—
στρέψουσιν, ἐπὶ τὸν μύθον
ἐκτραπήσονται. Σὺ δὲ νῦν φε—
ρὲν πᾶσι, κακοπαθήσον, ἔργον
ποιήσον ἀγγελιστοῦ, τῷ δια—
κονίᾳ σου πληροφορήσον. ἔ—
γὼ γὰρ ἔσθην πένθομαι, καὶ
ὁ καιρὸς τῆς ἑμῆς ἀναλύσεως
ἔφθέσκε. τὸν ἀγῶνα τὸν κο—
λὸν ἠγωνίσασμαι, τὸν δόξον
τετέλεκα, τῷ πίστιν τετήρη—
κα. λοιπὸν ἀπόκειται μοι ὁ
τῆς δικαιοσύνης στέφανος, ὃς
ἀποδώσει μοι ὁ κύριος ἐν ἑν—
καινῇ τῇ ἡμέρᾳ, ὁ δίκαιος κρι—
τὴς, οὐ μόνον δὲ ἐμοί, ἀλλὰ
καὶ πᾶσι τοῖς ἠγαπηκῶσι τῷ
πράξειαν αὐτοῦ. αὐούδα—
σον ἐλθεῖν πρὸς με ταχέως. ὁ
μῶς γὰρ με ἐγκτέλιπεν, ἀ—
γαπήσας τὸν νῦν αἰῶνα, καὶ
ἐπορεύθη εἰς Θεσσαλονίκην.
κρήσης εἰς γαλατίαν,

editio posterior
Prædica sermonem, in sta
tempestive, in tempestive
argue, increpa, exhortare
cum omni lenitate & do
ctrina. Nam erit tempus,
cū sanā doctrinā non su
stinebunt, sed iuxta concupi
scentias suas coaceruabūt
sibi doctores ii, quibus
pruriant aures, & à verita
te quidem aures auertent,
ad fabulas vero conuertē
tur. At in vigila in oibus,
obdura in afflictionibus,
opus perage euangelistæ,
ministerium tuum ad ple
num probatum reddito.
Nam ipse iam immolor,
& tempus meæ resolutionis
instat. Certamen bonum
decertavi, cursum consu
maui, fidem seruaui. Quæ
superest, reposita est mi
hi iustitiæ corona, quam
reddet mihi dñs in illo
die, q est iustus iudex, nō
solum autem mihi, sed &
oibus, qui diligunt aduē
tū ipsius. Da operā, vt ve
nias ad me cito. Nam De
mas me reliquit, ample
xus præsens sæculū, & pro
fectus est Thessalonicam,
Crescens in Galatiam.

Prior Ad
Prædica sermonem: incū-
be opportune: importu-
ne redargue: increpa: ob-
secra: in omni patientia &
doctrina: nam erit tēpus
quando sanam non susti-
nebunt doctrinam: sed se-
cundū propria desideria
sibiipsis doctores acerua-
bunt: titillati auditum, &
à veritate quidem auditū
auertent: ad fabulas autē
conuertentur. Tu vero in
uigilia, in omnibus iſuda,
opus fac euangelistę, mini-
sterium tuum imple. Ego
enim iam labor, & tps meę
resolutionis prope est. Bon-
num certamen certavi, cur-
sum consumaui, fidem
seruaui, quod reliquū est,
reposita est mihi corona
iustitię, quam reddet mihi
dñs, iustus iudex, in die il-
la: non solum autem mihi,
sed & omnibus, qui
diligunt apparitionem e-
ius. Diligentiam adhi-
be, vt ad me venias ci-
to. Nam Demas me reli-
quit, diligens præsens
sæculum, & profectus
est Thessalonicen. Cres-
cens Galatiam.

Timo: vulgata cap. iiii.
Prædica verbum: insta op-
portune: iportune argue:
obsecra: increpa, in omni
patientia & doctrina. Erit
enim tempus, cum sanam
doctrinam non sustine-
bunt, sed ad sua desi-
deria coaceruabunt sibi
magistros, prurientes au-
ribus, & à veritate qui-
dem auditum auertent, B
ad fabulas autem con-
uertentur. Tu vero vi-
gila: in omnibus labo-
ra: opus fac euangeli-
stę: ministerium tuum im-
ple: sobrius esto. Ego
enim iam delabor: & tem-
pus resolutionis meę in-
stat. Bonum certamen cer-
tavi: cursum consuma-
ui: fidem seruaui. In re-
liquo, reposita est mihi
corona iustitię, quam
reddet mihi dominus in
illa die, iustus iudex:
non solum autem mihi,
sed & iis, qui diligunt
aduentum eius. Festi-
na ad me venire cito.
Demas enim me reli-
quit, diligens hoc sæcu- Colo. iij
lum, & abiit Thessaloni-
cam. Crescens in Galatiam,

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, β΄.

τίτος εἰς δαλματίαν. λουκᾶς
ἔστι μόνον μετ' ἐμοῦ. μάρκον
ἀναλαβὼν ἄγε μετὰ σεαυτοῦ,
ὅτι γὰρ μοι ἀχρηστος εἰς διακονίαν.
τυχικὸν δὲ ἀπέστειλε εἰς ἔφεσον.
τὸν φαυλόνην, ὃν ἀπέλιπον ἐν τρεῖσι
δι' ἰσχυρὰ κέρπω, ἐρχόμενος
φέρει, καὶ τὰ βιβλία, μάλιστα
πρὸς μεμβράνας.

Ἀλέξανδρος ὁ χαλκᾶς πολλὰ
μοι κακὰ ἐπέδειξεν, ἀπὸ
δύω αὐτῶ ὁ κύριος κατὰ τὰ
ἔργα αὐτοῦ, ὃν καὶ σὺ φυλάσσει
σου, λίαν γὰρ ἀνδρῆσθε τοῖς
ἡμετέροις λόγοις, ἐν τῇ πρώτῃ
μου ἀπολογίᾳ οὐδεὶς μοι συμπαρεγένετο,
ἀλλὰ πάντες με ἐγκατέλιπον.
μὴ αὐτοῖς λογισθῆναι, ὃ δὲ κύριός μοι
παρέστη, καὶ ἐνεδιωκέτωσέ με, ἵνα
διδέμοῦ τὸ κήρυγμα πληροφόρηθῆναι,
καὶ ἀκούσῃ πάντα τὰ ἔδνη,
καὶ ἐρῶσθην ἐκ στόματος λέοντος,
καὶ ῥύσεται με ὁ κύριος ἀπὸ παντὸς
ἔργου πονηροῦ, καὶ σώσει εἰς
τὴν βασιλείαν αὐτοῦ τὴν ἐπουράνιον,
ὣς ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας
τῶν αἰώνων, Ἀμήν. Ἀσπάζουμαι
πρίσκαν καὶ ἀκύλαν, καὶ τὸν
ὄνησιφόρου οἶκον. Ἔραστος ἔμεινεν
ἐν Κορίνθῳ, τροφίμον δὲ ἀπέλιπον
ἐν μιλῆτι ἀδυνατώτα.

editio posterior

Titus in Dalmatiā. Lucas
mecum est solus. Marcum
assumptum adducito vna
tecum, est enim mihi pu-
tilis ad ministeriū. Porro
Tychicū misi Ephesum.
Penulām, quā reliqui Tro-
iade apud Carpum, cum
venies, apporta & libros,
maxime autem membra-
nas. Alexander faber cra-
rius multis malis me affe-
cit, reddat illi dominus
iuxta facta ipsius, quem &
tu caue. Vehemēter enim
restitit s'monibus nostris.
In prima mea defensione
nemo mihi adfuit, sed om-
nes me deseruerunt, ne
illis imputetur, sed dñs mi-
hi adfuit, & corroboravit
me: vt p me præconiū ex-
pleret, & audirent oēs gē-
tes, & ereptus fui ex ore
leonis, & eripiet me dñs
ab omni facto malo, serua-
bitq; in regnū suum coele-
ste, cui gloria in sæcula sæ-
culorum. Amen. Saluta
Priscam & Aquilam, &
Onesiphori familiam.
Erastus mansit Corinthi.
Trophimum autem reli-
qui in Mileto languētem.

Prior Ad

Titus in Dalmatiam. Lucas solus mecum est. Marcum assumēs, duc tecum. Est enim mihi vtilis in ministerio. Tychicum vero, misi Ephesum. Phelonem, quē dimisi Troiade apud Carpum: veniens affer & libros, maxime autē membranas. Alexander ærariū multā mala mihi ostendit, reddat ei dominus secundum opera eius, quem & tu observa. Valde enim obstitit nostris sermonibus. In prima defensione mea nullus mihi affuit, sed oēs me reliquerunt, non illis imputetur: dñs autē mihi astitit, & inualefcere me fecit, vt per me prædicatio impleatur, & audiant omnes gentes, & liberatus fui ex ore leonis, & liberabit me dominus ab omni opere malo, & saluabit me in regno suo coelesti: cui gloria in sæcula sæculorum. Amen. Saluta Priscillam, & Acylam, & Onesiphori domum. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui Mileti infirmū.

Timo. vulgata cap.iiii.

Titus in Dalmatiam. Lucas est mecum solus. Marcum assume, & adduc tecum: est enim mihi vtilis in ministerio. Tychicum autem misi Ephesum. Penulam, quam reliqui Troiade apud Carpum, veniens affer tecum & libros: maxime autem membranas. Alexander ærariū multā mala mihi ostendit: reddet illi dominus secundum opera eius, quem & tu deuita. Valde enim restitit verbis nostris. In prima mea defensione nemo mihi affuit, sed omnes me dereliquerunt: nō illis imputetur. Dñs autē mihi astitit, & confortauit me, vt per me prædicatio impleatur, & audiant oēs gētes, & liberatus sum de ore leonis. Liberauit me dominus ab omni opere malo, & saluū faciet in regnum suum coeleste: cui gloria in sæcula sæculorum. Amen. Saluta Priscillam, & Aquilam, & Onesiphori domum. Erastus remansit Corinthi. Trophimum autem reliqui infirmum Mileti.

Sap. i .

Πρὸς τὸν Τιμόθεον, β'.
σπούδασεν πρὸ χειμῶν ἔλ-
θειν. Αἰσάζεται σε ἄβουλος,
καὶ πρῦδης, καὶ λίνῳ, καὶ
κλαυδία, καὶ οἱ ἀδελφοὶ πάν-
τες. ὁ κύριος Ἰησοῦς Χρι-
στος μετὰ τοῦ πνεύματός σου.
Ἡ χάρις μεθ' ὑμῶν. Ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης ἢ πρὸς τι-
μόθεον ἀδελφόν, ὅτε παρῆ-
κεν παύλῳ τῷ κούσκι
βέρωνι ἐκ ἀδελφῶν
πάλιν.

editio posterior
Da operam, ut venias ante
hiemem. Salutatur te Ebu-
lus, & Pudens, & Linus, &
Claudia, & fratres omnes.
Dominus Iesus Christus
cum spiritu tuo. Gratia vo-
biscum. Amen.

Scripta e' Roma ad Timo-
theum secunda, cum
Paulus iterum si-
steretur Ce-
sari Nero-
roni.

Prior Ad
Diligentiam adhibe, vt an
te hyemem venias. Salutat
te Eubolus, & Pudes, & Li
nus, & Claudia, & fratres
omnes. Dominus Iesus
Christus cum spiritu tuo.
Gratia vobiscum. Amen.

Secunda ad Timotheum
Ecclesię Ephesiorũ delecti
epm, scripta Romę,
cum secũdo pũ
tadus esset
Paulus Neroni Ro. Casati.

Timo. vulgata cap. iiii.
Festina ante hyemem ve
nire. Salutant te Eubulus,
& Pudens, & Lynus, &
Claudia, & fratres omnes,
Dominus Iesus Christus
cum spiritu tuo. Gratia vo
biscum. Amen.

Epistolę secundę Beati
Pauli Aposto
li ad Timo
theum scri
ptę fi
nis.

Πρὸς Τίτον ἐπιστολὴ
Παύλου .

Epistola Pauli
ad Titum.
Caput: I.

ΠΑΥΛΟΣ ΔΟΥΛΟΣ
θεοῦ ἀπόστολος ἡ Ἰησοῦ
Χριστοῦ κατὰ πίστιν ἐκ
λεκτῶν θεοῦ, καὶ ἐπί-
γνωσιν ἀληθείας, τῆς
κατ' ἀσέβειαν ἐπιλήθους ζωῆς
αἰωνίου, ἣν ἐπηγγέλθη ὁ ἁψώ-
δης θεὸς πρὸ χρόνων αἰωνίων.
Ἐφάνερωσε δὲ καιροῖς ἰδίοις τὸν
λόγον αὐτῷ ἐν κηρύγματι, ὃ ἐπι-
σάδην ἐγὼ κατ' ἐπιταγὴν τοῦ
σωτῆρος ἡμῶν θεοῦ, τίτω γνη-
σίῳ τέκνῳ κατὰ κοινὴν πί-
στιν. Χάρις ἔλεος, εἰρήνη ἀ-
πὸ θεοῦ πατρὸς καὶ κυρίου Ἰη-
σοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆρος ἡμῶν.
Τούτου χάριν κατέλιπόν σε
ἐν κρήτῃ, ἵνα τὰ λείποντα
ἐπιδορθώσῃ, καὶ καταστή-
σῃς κατὰ πόλιν πρεσβυτέ-
ρους, ὡς ἐγὼ σοι διαταξά-
μην. εἴ τις ἐστὶν ἀνέγκλιτος,
μιαῖς γυναικὸς ἀνὴρ, τέκνα
ἔχων πιστὰ, μὴ ἐν κατηγο-
ρίᾳ ἀσωτίας, ἢ ἀνυπόστα-
κτα. δεῖ γὰρ τὸν ἐπίσκοπον
ἀνέγκλιτον εἶναι, ὡς θεοῦ
οἰκονόμον, μὴ αὐθάδη, μὴ ὀργί-
λον, μὴ παροργιστὴν, μὴ πληκτικόν,

PAVLVVS seruus dei,
apostolus autem Ie-
su Christi, iuxta fidei
electorum dei, & agnitio-
nem veritatis, quæ est fm
pietatem in spe vitæ æter-
næ, quam pmisit is, qui mē
tiri nescit, deus ante tpa
æterna. Patefecit aut tpi-
bus suis sermonem suum
per prædicationem, quæ cō-
missa est mihi fm delega-
tionē seruatoris nri dei Ti-
to germano filio iuxta cō-
munē fidē. Grā, misericor-
dia, pax à deo pte, & dño
Iesu Christo seruatore no-
stro. Huius rei gratia reliq-
te in Creta, vt quæ defunt,
pugas corrigere, & constituas
oppidatim p̄sbos, sicut ego
tibi ordinara: siqs ē iculpa-
tus, vni⁹ vxoris vir, liberos
hñs fideles, nō obnoxios
crimini lux⁹, aut q nō sint
tractabiles, Opz enī ep̄m i-
culpatū eē tāq̄ dei dispesa-
torē, nō p̄fractū, non iracū-
dū, nō violū, nō p̄cussorē.

Epistola Beatissimi
Pauli Apostoli
ad Titū.

Epistola Pau-
li ad Titū.
Caput.I.

PAVLVS seruus Dei,
Apostolus Iesu Chri-
sti, ad fidelem electo-
rū dei, & cognitionem ve-
ritatis, quæ est s̄m pietatē
in spe vitæ æternæ, quam
ante tpa sæcularia pmisit,
non mendax deus: manifeste
stauit aut̄ t̄pibus propriis
sermone suo in prædicatio-
ne, cui s̄m præceptum sal-
uatoris nostri dei creditus
sum ego. Tito peculiari fi-
lio, per cōem fidem, gratia,
misericordia, pax à deo pa-
tre, & dño Iesu Christo sal-
uatore nostro. Huius rei
gratia reliqui te Cretæ, vt
delinquētia corrigas, & cō-
stituas p̄ ciuitatem presby-
teros, eo quo tibi ordinavi
modo, siqs est isons, vnius
vxoris vir, filios habens fi-
deles, non in accusatione
luxuriæ, aut non subditos.
Nā oportet ep̄m infontē es-
se, veluti dei dispēsatorem,
nō p̄tinacē, nō iracūdū, nō
vinosum, non p̄cussorem.

PAVLVS seruus Dei, **A**
Apostolus autē Iesu
Christi s̄m fidem ele-
ctorum dei, & agnitionem
veritatis, quæ s̄m pietatem,
est in spem vitæ æternæ,
quam pmisit, qui nō men-
titur deus, ante tpa sæcula-
ria: manifestauit autem t̄pibus
suis verbum suum in
prædicatione, quæ credita
est mihi, s̄m præceptum sal-
uatoris nostri dei: Tito dī-
lecto filio s̄m cōem fidem,
gratia, & pax à deo patre,
& Christo Iesu saluatore
nostro. Huius rei gratia re-
liqui te Cretæ, vt ea, quæ **i. Ti. ij. 6**
desunt corrigas, & cōstituas
per ciuitates presbyteros,
sicut & ego disposui tibi.
Siqs sine crimine est, vnius
vxoris vir, filios h̄ns fide-
les, nō in accusatione luxu-
riæ, aut nō subditos. Opor-
tet enim ep̄m sine crimine **B**
esse, sicut dei dispēsatorē,
nō sup̄bum, nō iracūdū,
nō vinolētū, nō p̄cussorē.

ff

Πρὸς Ἰ�την.

μη ἀίχρῳ κερδῆ, ἀλλὰ φιλόξε-
νον, φιλάγαθον, σώφρονα, δίκαιον,
ἴσιον, εὐκρετῆ, οὐ τεχόμενον τῷ κατὰ τὴν διδασκαλίαν
πιστοῦ λόγου, ἵνα δὲ δικτὸς ἢ καὶ
παρεκκλιεῖν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ
τῇ υἰγιακώσῃ, καὶ τοὺς οὐτιλέ-
γους ἐλέγχειν. εἴσι γὰρ πολ-
λοὶ οὐκ ἐπιπρότεροι, καὶ ματαμο-
λόγοι, καὶ φρενακπᾶτοι, μάλ-
λιστα οἱ ἐκ περιτομῆς, οὓς δεῖ
ἐπισημίζειν, ἅπντες ὅλους οἱ-
κοὺς ἀνατρέπουσι, διδάσκου-
τες ἂ μὴ δεῖ ἀίχρῳ κέρδους
χαίρειν: εἴπερ τις ἐξ αὐτῶν,
ἰδιῶ αὐτῶν προφήτης, κρη-
τες ἢ ἐφ᾽ ἑαυτοῦ, κακὰ θυρία,
γαστέρες ἀργαῖ. ἢ μαρτυρεῖ αὐ-
τῆ ἐστὶν ἀληθῆς. δεῖ ἢ αὐτίκῃ
ἐλέγχει αὐτοὺς ἀποτόμως, ἵνα
υἰγιακώσῃ ἐν τῇ πίστει, μὴ
προσέχοντες Ἰουδαϊκοῖς μύ-
θοις, καὶ ἀντολαῖς ἀνθρώπων,
ἀποσρεφομένων τῷ ἀλήθειαν.
Πάντα μὲν κατὰ τοῖς κα-
ταροῖς. τοῖς δὲ μεμιασμένοις,
καὶ ἀπίστοις οὐδὲν κατὰρῶν,
ἀλλὰ μεμίνανται αὐτῶν καὶ ὁ-
νοῦς καὶ ἡ συνείδησις. θεὸν
ὁμολογοῦσιν εἶδέναι, ταῖς δὲ
ἔργοις ἀρνούμενοι, βδελυ-
κτοὶ ὄντες καὶ ἀπειθεῖς,
καὶ πρὸς πᾶν ἔργον ἀγαθὸν
ἀδύνατοι.

editio posterior

Nō turpiter lucro deditū,
sed hospitalē, bonarū rerū
studiosū, sobriū, iustū, piū,
tēperatē, tenacē eius, q̄ b̄m
doctrinā est fidelis b̄mo-
nis, vt potēs sit et exhorta-
ri p̄ doctrinā sanā, & etra-
dicētes quincere. Sicut enī
multi intractabiles, & vani-
loq, & mentiū seductores,
maxime ii, q̄ sunt ex circū-
cisione, q̄bus oportet obtu-
rare os, q̄ totas domos sub-
uertūt, docētes, q̄ nō oportet,
turpis lucri grā. Dixit
qdā ex istis, p̄prius ipsorū
p̄pheta. Crētēles semp mē-
daces, malē bestia, vētres
pigri. Testimoniū hoc, est
veriū. Quam ob causam re-
darguito illos seueriter, vt
fani sint in fide, non at-
tendentes Iudaicis fabu-
lis, & p̄ceptis hominum
auerfantium veritatē. Oīa
quidem pura puris. Porro
pollutis & infidelibus
nihil est purū, sed polluta
est illorū & mens & conscientia.
Deum p̄fitētur se scire,
cāterum factis negāt, cum
sint abominabiles, & di-
cto non audientes, & ad
omne opus bonū reprobi.

Non turpis lucri sectatorē, sed hospitalē, bonorū amatorē, modestū, iustum, sanctum, temperantē, contentem fidelē sermonem, qui secundū doctrinā est, vt potēs sit & exhortari in doctrina sana, & redargue te contradicētes. Nā sunt pleriq; etiam nō subditi, vaniloq; & mētū seductores, maxime q; sunt ex circuncisione: quorū oportet os reprimere, q; vniuersas domos subuertūt: docentes quæ nō oportet, turpis lucri grā. Dixit q; spiam ex ipsis proprius eorū vates Gnosius vsq; loquax, mala bestia, viscera pigra. Testimonium hoc verū est. Quā ob cām redargue illos penitus: vt sani sint in fide, nō attendentes Iudaicis fabulis, & pceptis hominū, veritatē auersantiū. Oīa q; dē mūda mūdis, iis aut, q; in gnati sunt, & infideles, nihil mūdū ē, sed in gnatur eorū & mēs & scia, deū fatent se nosse: operibus autem negant, cum abominabiles sint, & increduli, & ad omne opus bonū reprobī.

Non turpis lucri cupidū: sed hospitalē, benignū, prudētē, sobriū, iustum, sanctum, continētē: amplectentem eum, qui secundū doctrinam est, fidelē sermo nē, vt potēs sit exhortari doctrina sana, & eos, q; cōtradiciunt arguere. Sunt enim multi etiā inobediētes, vaniloq; & seductores, maxime qui de circuncisione sunt: quos oportet redargui, q; vniuersas domos subuertūt, docētes quæ nō oportet, turpis lucri grā. Dixit quidam ex illis proprius ipsorū propheta. Cretenles semper mēdaces, malæ bestiæ, vêtres pigri. Testimonium hoc verum est. Quam ob causam increpa illos dure, vt sani sint in fide, non attendentes Iudaicis fabulis, & mādatis hominū auersantiū se à veritate, Oīa mūda mūdis, congnatis aut & infidelib; nihil mundū, sed in gnatae sunt eorū & mens, & scientia. Confitentur se nosse deū: factis aut negant, cū sint abominati & increduli, & ad oē opus bonū reprobī.

Ro. xiiij.

Πρὸς Τίτον .

Σὺ δὲ λάλει , ἢ πρέπει
τῇ ὑγιαινούσῃ διδασκαλίᾳ .
Πρεσβύτες , υἱαλίους εἶναι ,
σέμνους , σώφρονες . ὑγιᾶνον
ταίς τῇ πίσει , τῇ ἀγάπῃ , τῇ
ὑπομονῇ . πρεσβυπιδας ὡσού
τως , ἐν καταστάματι ἱεροπρε
πείας , μὴ διαβόλους , μὴ οἴ
νω πολλῶ δεδουλωμένους , κα
λοδιδασκάλους , ἵνα σωφρο
νίζωσι τοὺς νέους , φιλέων —
σφρους εἶναι , φιλοτέκνους ,
σώφρονες , ἀγνῆς , οἰκου
ροὺς , ἀγαθῆς , ὑποτακτέ
νας τοῖς ἰδίοις ἀνδράσιν , ἵνα
μὴ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ βλασφη
μηται . τῶν νεωτέρους ὡσού
τως , παρακάλει σωφρονεῖν ,
περὶ πάντα σκευτὸν παρε
χόμενος , τύπον καλῶν ἔργων
ἐν τῇ διδασκαλίᾳ , ἀδικα
φθορίαν , σεμνότητα , λόγον
ὑγιῆ , ἀκατέγνωστον , ἵνα ὁ εἶ
ξενωτικός ἐντραπή . μηδὲν ἔ
χων περὶ ὑμῶν λέγειν φαυ
λον . Δουλοὺς ἰδίοις δεσπό
ταις ὑποτάσσουσαι , ἐν πά
σιν ἀκρέτους εἶναι , μὴ ἐνπι
λέγοντας , μὴ νοσφιζομένους ,
ἀλλὰ πίσιν πάσαν ἐνδύ —
κνυμένους ἀγαθῶν , ἵνα πλῆ
ροδιδασκαλίαν τοῦ σωτηριῶ
μῶν θεοῦ κοσμήσωσιν ἐν πάσιν .
Ἐπεφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ θεοῦ ,

editio posterior

Tu vero loquere, quæ de
cent sanam doctrinam. Se
nes, ut sobrii sint, graues,
modesti, sani fide, chari
tate, patientia. Anus ite
dem, ut in habito sint, q
religionem deceat, non ca
lumniatrices, non vino
multo seruiantes, ut hone
sta doceant, quo possint
modestas reddere adule
scentulas, ut maritos suos
diligant, ut liberos amet,
ut sobriæ sint, puræ, do
mus custodes, bonæ, sub
ditæ suis viris, ne sermo
dei male audiat. Adulez
scentes cōsimiliter adhor
tare, ut sobrii sint, p omnia
temetipsum præbens for
mā bonorū operum, in do
ctrina integritatē, grauitatē
sermonem sanum, irre
prehensibilem, ut is, qui re
pugnat, rubore suffūdatur,
nihil hēns qđ de vobis di
cat mali. Seruos hortare, ut
suis dñis pareāt, in omni
bus illis placeāt, nō respō
satores, nō suffurrātes, sed
fidē oēm ostendentes bon
nā, ut doctrinā seruatoris
nostri dei ornēt in omni
bus. Apparuit enī grā dei,

Tu autem loquere quæ sanam decent doctrinam. Quæ senes vigiles sint, casti, modesti, sani, fide, dilectione, patientia. Anus idē tidē sint in statu sacræ decentes, non calumniatrices, nō multo seruiētes vino, sint bonæ magistræ, vt modeste sentire faciāt adolescentulas, amatrices virorum suorum fore, liberos diligere, modestas, castas, domi se continentes, probas, subiectas propriis viris esse, ne sermo dei blasphemetur. Juniores eodē modo hortare modeste sentire, circa omnia teipsum præbens exemplum bonorum operum, in doctrina incorruptibilitatem, castitatem, immortalitatem, sermonē sanū, irreprehensibile, vt is, qui aduersarius est confidat, nullū hñs qui aduersum nos loquatur malū. Serui propriis dñis in omnibus subditi sint beneplacentes, nō contradicētes, nō fraudē faciētes. sed oēm fidem bonam ostendentes, vt doctrinā saluatoris nostri dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei.

Tu autem loquere quæ de A cent sanam doctrinam. Senes, vt sobrii sint, pudici, prudentes, sani in fide, in dilectione, in patientia. Anus similiter, in habitu sancto, non criminatrices, nō multo vino seruiētes: bene docentes, vt prudentiam doceant. Adolescentulas, vt viros suos amet, filios suos diligant, prudentes, castas, B sobrias, domus curam habentes, benignas, subditas viris suis, vt non blasphemetur verbum dei. Iuuenes similiter hortare, vt sobrii sint. In oibus teipsum præbe exemplum bonorum operum, in doctrina, in integritate, cū grauitate, verbum sanū, irreprehensibile, vt is, qui ex aduerso est, vereat, C nihil habens malum dicere de nobis. Seruos dñis suis subditos esse, in omnibus placentes, non contradicentes, non fraudantes, sed in omnibus fidem bonam ostendentes, doctrinam saluatoris nostri dei ornent in omnibus. Apparuit enim gratia dei.

Eph. vi. 1
Col. 3. 22
1. Pet. 2. 13

Πρὸς Τίτον .

ἢ σωτήριον πᾶσιν ἀνδρά—
ποις, παιδάσκει ἡμᾶς, ἵνα
ἀρνησάμενοι τὴν ἀσεβειαν
καὶ τοὺς κοσμικοὺς ἐπιθυμίας,
σωφρόνως καὶ δικαίως καὶ
ἀσεβῶς ζήσωμεν ἐν τῷ νυν
αἰῶνι, προσδεχόμενοι τὴν μα—
καρίαν ἐλπίδα, καὶ ἐπιβαί—
νσαν τῆς δόξης τοῦ μεγάλου
θεοῦ. καὶ σωτήριον ἡμῶν Ἰη—
σοῦ Χριστοῦ, ὃς ἔδωκεν ἑαυ—
τὸν ὑπὲρ ἡμῶν, ἵνα λυτρώ—
σται ἡμᾶς ἀπὸ πάσης ἀνο—
μίας, καὶ καθαρῶς ἑαυτῷ λαῶν
περιούσιον, ζηλωτὴν καλῶν
ἔργων. Ταῦτα λέλει, καὶ
παρεκάλει, καὶ ἔλεγχε μετὰ
πάσης ἐπιταγῆς. μηδεὶς σου
περιφρονεῖτω .

Υπομίμησε αὐτὸν, ἀρ—
χαῖς καὶ ἐξουσίαις ὑποτάσσ—
σασθαι, πειθαρχεῖν, πρὸς πᾶν
ἔργον ἀγαθὸν ἐτοιμοὺς εἶναι,
μηδένα βλασφημεῖν, ἀμάχους
εἶναι, ἐπιεικῆς, πᾶσαν ἐπίδει—
κνυμένους πραότητα πρὸς πᾶν
τις ἀνθρώπου. ἡμεῖς γὰρ
ποτε καὶ ἡμεῖς ἀνόητοι, ἀ—
πειθεῖς, πλεονώμενοι, δου—
λεύοντες ἐπιθυμίας, καὶ ἡ—
δοναῖς ποικίλαις, ἐν κακίᾳ
καὶ φθόνῳ διαγόντες, συγκη—
τοί, μισοῦντες ἀλλήλους .

Ὅτε δὲ ἡ χρευσθῆς,

editio posterior

Salutifera omnibus, homi—
nibus, erudiens nos, ut ab
negata impietate & mun—
danis concupiscētiis, sobrie,
& iuste, & pie vivamus in
pñti sæculo, expectantes
beatā illā spē, & apparitio—
nē gloriæ magni dei, & ser—
uatoris nri Iesu Christi, q̄
dedit semetipsū pro nobis, ut
redimeret nos ab oī iniqui—
tate, & purificaret sibi ipsi
populum peculiare, secta—
torem bonorū operū. Hæc
loquere, & hortare, & ar—
gue cū omni præcipiendi
studio. Nemo te despiciat.
Admoneto illos, ut princi—
patibus, ac potestatibus
subditi sint, ut magistrati—
bus pareant, ut ad omne
opus bonum sint parati,
ne de quoquam male dis—
cant: ne sint pugnaces,
sed humani, omnem exi—
hibentes mansuetudinem
erga omnes homines. Nā
eram quondam & nos
stulti, inobediētes, errātes,
scruiantes desiderijs, ac vo—
luptatibus variis, in mali—
tia & invidia degentes,
odiosi, inuicē odio prose—
quētes. At postq̄ bonitas

Prior Ad

Salutifera omnibus hominibus, erudiens nos, vt abnegantes impietatem & seularia desideria, modeste, & iuste, & pie viuamus in presentis seculo, expectantes beatam spem & apparitionem gloriæ magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis, vt redimeret nos ab omni iniquitate, & emundaret sibi populum peculiarem, imitatorum bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & redargue oī cum imperio, & facito nemo te cōtemnat.

Admone illos magistratibus & potestatibus subditos esse, obedire principibus, ad omne opus bonū paratos esse, nullum blasphemare, absq; pugna esse, clementes, oēm præ se ferentes mansuetudinem ad omnes hoīes. Fumus enim & nos aliquādo sine intelligentia, increduli, aberrantes, seruietes desideriis & voluptatibus variis, in nequitia, & inuidia degētes, odibiles, & inuicem odientes. Cū autem benignitas.

Titum vulgata cap.iii. Saluatoris nostri omnibus hominibus: erudiens nos, vt abnegantes impietate & seularia desideria: sobrie, & iuste, & pie, viuam in hoc seculo, expectātes beatā spē, & aduētū glorię magni dei, & saluatoris nostri Iesu Christi, qui dedit semetipsum pro nobis: vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mūdaret sibi populum acceptabile, seclatorum bonorum operum. Hæc loquere, & exhortare, & argue cum omni imperio. Nemo te contemnat.

Caput III.

Admone illos principibus & potestatibus subditos esse, dicto obedire, ad omne opus bonum paratos esse, neminē blasphemare, nō litigiosos esse, sed modestos, omnē ostēdentes mansuetudinem ad omnes homines. Erasmus enim aliquando & nos insipientes, increduli, errantes, seruietes desideriis & voluptatibus variis, in malitia & inuidia agentes, odibiles, odientes inuicē. Cum autem benignitas.

f f iiii

Πρὸς Τίτην.

καὶ ἡ φιλανθρωπία ἐπεφάνη
τῷ σωτῆρι ἡμῶν θεῷ,
οὐκ ἐξ ἔργων τῶν ἐν δικαιο-
συμίᾳ, ὡς ἐποίησαμεν ἡμεῖς,
ἀλλὰ κατὰ τὸν αὐτῷ ἔλεον
ἔσωσεν ἡμᾶς, διὰ λουτροῦ
παλιγενετικῆς, καὶ ὄντα καὶ
νόσεως πνεύματι ἁγίου, οὗ
ἔξεχεν ἐφ' ἡμᾶς πλουσίως,
διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ τοῦ σωτῆ-
ρος ἡμῶν, ἵνα δικαιωθέν-
τες τῇ ἐκείνου χάριτι, κλη-
ρονόμοι γενώμεθα, κατ' ἐλπίδα
ζωῆς αἰωνίου. πρὸς ὃ λό-
γος. περὶ τούτων βούλομαι
σε διαβεβαιώσασθαι, ἵνα φρον-
ήσῃσι καλῶν ἔργων προί-
σκασθαι οἱ πεπιστηκότες τῷ
θεῷ. Ταῦτά ἐσὶ τὰ καλὰ
καὶ ὠφέλιμα τοῖς ἀνθρώποις.
μωραὶ δὲ ζητήσεις, καὶ γε-
νεολογίας, καὶ ἔρις, καὶ μά-
χας νομικὰς περιττώσο. εἰσὶ
γὰρ ἀνωφελεῖς καὶ μάταιαι.
ἀρετικὸν ἄνθρωπον μετὰ μίαν
καὶ διατέραν νουθεσίαν πα-
ρηγοῦ, εἰδὼς, ὅτι ἐξέ-
σραπτικὸν ὁ τοιοῦτός, καὶ ἀ-
μαρτάνει ὡς αὐτοκατάκρι-
τος. Ὅταν πέμψω ἄρτε-
μῶν πρὸς σε ἢ τυχικόν, αὐτοῦ
δικασον ἐλθεῖν πρὸς με εἰς νι-
κόπολιν, ἐκεῖ γὰρ κέκρι-
κα παρρησιασάμενος.

editio posterior

Et erga homines amor ap-
paruit suatoris nostri dei,
nō ex opibus, q̄ sunt in iu-
stitia, quę faciebamus nos,
sed secundum suam miseri-
cordiam saluos nos fecit ꝑ
lauacrum regenerationis,
ac renouationis spiritus
sancti, quem effudit in nos
opulente per Iesum Chri-
stum seruatorem nostrum,
vt iustificati illius gr̄a, hæ-
redes efficeremur iuxta
spem vitę eternę. Indubi-
tatus sermo. De iis volo
vt confirmes, qui solliciti
sint, vt bonis operibus præ-
sint, qui crediderunt deo.
Hęc. n. sunt honesta & vti-
lia hominibus. Stultas autē
quęstiones, & genealogias,
& contentiones, ac pug-
nas legales omitte, sunt
enim inutiles & superua-
canę. Sectarū authorem
hominem, post vnam &
alteram admonitionem fu-
ge: sciens, quod euerfus
sit, q̄ eiusmodi est, & peccet
per se dānatus. Cū autē mi-
sero Artemā ad te, aut Ty-
chicū, da operam vt ven-
nias ad me Nicopolim, nā
illic decreui hybernare.

Prior Ad

Et humanitas apparuit saluatoris nostri dei, non ex operibus, quæ in iustitia fecimus nos, sed per suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis, & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos copiose per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia eius, per spem, vitæ æternæ hæredes efficiamur. Fidelis sermo. Et de iis volo te confirmatum esse, vt curent ii, qui crediderunt deo, bonis operibus præesse. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuta, nam inutiles & vanæ sunt. Hæreticum hominem post vnam & secundam admonitionem deuta, sciens, q̄ subuersus est, qui talis est, & peccat, vt qui seipsum cōdemnat. Quando mit tam Artemam ad te, aut Tychicum, festina venire ad me Nicopolim: ibi enim decreui hyemare.

Timo. vulgata cap.iii.

Et humanitas apparuit saluatoris nostri dei: non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos, sed secundum suam misericordiam saluos nos fecit per lauacrum regenerationis & renouationis spiritus sancti, quem effudit in nos abunde, per Iesum Christum saluatorem nostrum, vt iustificati gratia ipsius, hæredes simus secundum spem, vitæ æternæ. Fidelis sermo est. Et de iis volo te confirmare, vt curent bonis operibus præesse, qui credunt deo. Hæc sunt bona & vtilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & contentiones, & pugnas legis deuta: sunt enim inutiles & vanæ. Hæreticum hominem post vnâ & secundam correctionem deuta, sciens, quia subuersus est, qui eiusmodi est, & delinquit, cum sit proprio iudicio condemnatus. Cum misero ad te Artemam, aut Tychicum, festina ad me venire Nicopolim: ibi. n. statui hyemare.

C
i. Ti. i.
j. Ti. j.

Πρὸς Τίτον.

Ζηνᾶν τὸν νομικὸν καὶ Ἀπολλῶ
λεῶ σπουδαίως πρόπεμψον, ἵνα
μηδὲν αὐτοῖς λάτῃ. μανθανέ-
τωσαν δὲ καὶ οἱ ἡμέτεροι, κα-
λῶν ἔργων προΐστασαι εἰς τὰς
ἀναγκάσας χρείας, ἵνα μηδὲ
σιν ἀκαρπῆ. ἀπαύξονταί σε οἱ
μετ' ἐμοῦ πάντες. ἀπαύξαι τὸν
φιλοῦντας ἡμᾶς ἐν πίσει.

Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν.

Ἀμήν.

Ἐγράφη ἐκ νικοπόλεως
τῆς μακεδονίας.

editio posterior

Zenam legisperitum, &
Apollo studiose deducito,
nequid illis desit. Discāt
autem & nostri bonis ope-
rib' p̄esse ad necessarios
usus, vt non sint infrugi-
feri. Salutant te, qui mecū
sunt omnes. Saluta eos, qui
diligūt nos in fide. Gratia
cū omnibus vobis. Amen.

Scripta ex Nico-
poli Mace-
donic.

Prior Ad
Zenam legisperitum, &
Apollo festinanter præmit
te, vt nihil illis desit. Dis
cant autem & nostri, bon
nis operibus præesse ad
vltus necessarios, vt nõ sint
infructuosi. Salutant te, qui
mecum sunt omnes. Salu
ta eos, qui nos amant in fi
de. Gratia cum omnibus
vobis. Amen.

Ad Titum, ecclesiæ Crete
siũ primũ delectũ ep̃m
Scripta Nicopoli
Macedoniæ.

Titum vulgata cap.iii.
Zenam legisperitum, &
Apollo solícite præmitte,
vt nihil illis desit. Discant
autem & nostri, bonis ope
ribus præesse ad vsus ne
cessarios, vt non sint infru
ctuosi. Salutant te, qui me
cũ sunt omnes. Saluta eos,
qui nos amant in fide. Gra
tia dei cum omnibus vo
bis. Amen.

Epistolæ Beatissimi
Pauli Aposto
li ad Ti
tum.

Πρὸς Φιλίμονα ἐπιστολὴ
 Παύλου .

Ad Philemonem
 Epistola Pauli.

ΠΑΥΛΟΣ δέσμιος
 Χριστοῦ Ἰησοῦ καὶ Τι-
 μόθεος ὁ ἀδελφός, φι-
 λίμονι τῷ ἀγαπητῷ καὶ
 συνεργῷ ἡμῶν, καὶ ἀπι-
 φια τῇ ἀγαπητῇ, καὶ ἀρχιπι-
 πῶ τῷ συστραπέδῳ ἡμῶν, καὶ
 τῇ κατ' οἴκου σου ἐκκλησίᾳ .
 Χαίρεις ὑμῖν καὶ εἰρήνη ἀπὸ θεοῦ
 πατρὸς ἡμῶν, καὶ κυρίου Ἰησοῦ
 Χριστοῦ . Εὐχαριστῶ τῷ θεῷ μου,
 πάντοτε μνείαν σου ποιοῦμεν
 ἐπὶ τῶν προσευχῶν μου, ἀ-
 κούων σου τὴν ἀγάπην καὶ τὴν
 πίσιν, ἣν ἔχεις πρὸς τὸν κύριον
 Ἰησοῦν, καὶ εἰς πάντας τοὺς
 ἁγίους, ὅπως ἡ κοινωνία τῆς
 πίστεως σου ἐνεργῆς γένηται ἐν
 ἐπιγνώσει παντὸς ἀγαθοῦ, τῷ
 ἐν ὑμῖν εἰς Χριστὸν Ἰησοῦν . Χαί-
 ριν γὰρ ἔχομεν πολλὴν καὶ πα-
 ρέκκλησιν ἐπὶ τῇ ἀγάπῃ σου,
 ὅτι πᾶς ἀπλάγχθη τῶν ἁγίων
 ἀνακτέπνυται διὰ σου ἀδελ-
 φέ . Διὸ πολλὰν ἐν Χριστῷ παρ-
 ῆσιν ἔχων ἐπιπέσει σοι τὸ
 αἰτήκων, διὰ τὴν ἀγάπην μαλ-
 λον παρακαλῶ, τοιοῦτος ὢν,
 ὡς Παῦλος πρεσβύτερος, τιμὴ
 δὲ καὶ δέσμιος Ἰησοῦ Χριστοῦ .

PAVLVVS victus Chri-
 sti Iesu, & Timotheus
 frater, Philemoni di-
 lecto & collegæ nostro, &
 Apphig dilectæ, & Archi-
 po commilitoni nostro, &
 quæ domi tuæ est oꝑrega-
 tioni. Grâ vobis, & pax à
 deo p̄re nr̄o & dño Iesu
 Ch̄ro. Gr̄as ago deo meo,
 semp̄ mētionē tui faciēs in
 ꝑcibus meis, cū audiā tuā
 charitatē ac fidē, quam ha-
 bes erga dñm Iesum, & er-
 ga oēs sanctos: vt cōmuni-
 catio fidei tuæ efficac̄ fiat
 in agnitione ois boni, qđ
 est in vobis erga Ch̄m Ie-
 sum. Gaudiū enim hēmus
 multum, & oꝑsolationem in
 dilectione tua, quod visce-
 ra sanctorū refocillata sunt
 per te frater. Quapropter
 quis multā in Ch̄ro fidu-
 ciam habeam iniungendi
 tibi id, qđ officii tui erat:
 tñ ꝑpter charitatē potius
 rogo, cum talis sim, nem-
 pe Paulus senex, nunc au-
 tē etiā vinc̄tus Iesu Ch̄ri.

Epistola Beatissimi
Pauli Apostoli
ad Phile-
monē.

Epistola Pauli Apo-
stoli ad Phi-
lemo-
nem.

PAVLVS vinc̄⁹ Chri-
sti Iesu, & Timotheus
frater, Philemoni di-
lecto & cooperatori nostro,
& Apphix̄ dilectæ, & Ar-
chippo cōmilitoni nostro,
& domesticæ tuæ ecclesię,
gratia vobis, & pax à deo
patre nostro, & dño Iesu
Christo. Gr̄as ago deo
meo, semper memoriam
tui faciens in orationibus
meis, cum audio dilectio-
nem tuam, & fidem, quam
habes erga dñm Iesum, &
erga oēs s̄ctos, a deo vt fi-
dei tuæ cōicatio efficax sit
in cognitione ois boni, qđ
in nobis est i Christo Iesu.
Gr̄am enī hēmus multā, &
cōsolationē in dilectōe tua,
qđ p te fr̄ viscera s̄ctōrū re-
focillata sunt. Quapp mul-
ta in Ch̄so fiducia fretus,
qđ tibi ip̄are possi qđ fas ē,
obsecro magis pp dilectio-
nē, cū tal̄ si vt Paul⁹ senex,
& nūc ēt vinc̄⁹ Iesu Ch̄i.

PAVLVS v̄ctus Chri A
sti Iesu, & Timotheus
frater, Philemoni di-
lecto, & adiutori nostro, &
Apphix̄ sorori charissimę,
& Archippo cōmilitoni no-
stro, & ecclesiæ, quæ in do-
mo tua est, gratia vobis, &
pax à deo patre nostro, &
dño Iesu Christo. Gr̄as ago
deo meo, semp memoriam
tui faciēs i orōnibus meis,
audiens charitatem tuā, &
fidem, quam habes in dño
Iesu, & in oēs s̄ctos, vt cōi-
catio fidei tuę euidēs fiat,
in agnitione ois opis boni
in vobis in Christo Iesu.
Gaudiū enī magnū habui,
& cōsolationē in charitate
tua, qđ viscera sanctorū re-
quieverūt p te fr̄. Propter
qđ multā fiduciam hīs in B
Ch̄so Iesu ip̄erādi tibi qđ
ad rem ptinet: pp charita-
tē magis obsecro, cū sim ta-
lis vt Paulus senex, nūc au-
tē & vinc̄⁹ Iesu Christi.

Πρὸς Φιλίμονα

ἠμερικαλῶσε περὶ τῷ ἐμοῦ τέκνου, ὃν ἐγέννησα ἐν τοῖς δεσμοῖς μου, ὀνήσιμον, τὸν ποτέ σοι ἄχρηστον, νυνὶ δὲ σοὶ καὶ ἐμοὶ ἄχρηστον, ὃν ἀνέπεμφασὺν δὲ αὐτὸν, τουτέστι, τὸ ἐμὸ ἀπλόγηκε προσλαβού, ὃν ἐγὼ ἐβουλόμην πρὸς ἐμαυτὸν κατέχειν, ἵνα ὑπὲρ σου διακονῆ μοι ἐν τοῖς δεσμοῖς τῷ ἀγγελίου, χωρὶς δὲ τῆς σῆς γνώμης οὐδὲν ἠθέλησα ποιῆσαι, ἵνα μὴ ὡς κατὰ ἀνάγκην τὸ ἀγαθόν σου ᾖ, ἀλλὰ κατὰ ἐκούσιον. τάχα γὰρ διὰ τῷτο ἐχωρίσθη πρὸς ἄρα, ἵνα αἰώνιον αὐτὸν ἀπέχης, οὐκέτι ὡς δούλον, ἀλλ' ὑπὲρ δούλον ἢ ἀδελφὸν ἀγαπήτὸν, μάλα σοι ἐμοί, πόσω δὲ μάλλον σοὶ καὶ ἐν σαρκί, καὶ ἐν κρείσσον, ἢ ὅσω ἐμὲ ἔχεις κοινωνόν, προσλάβου αὐτὸν ὡς ἐμέ. εἰ δέ τι ἠδίκησέ σε, ἢ ὀφείλει, τῷτο ἐμοὶ ἐλλόγη. ἐγὼ παῦλος ἔγραψα τῇ ἐμῇ χειρὶ. ἐγὼ ἀποτίσω. ἵνα μὴ λέγῃ σοι, ὅτι καὶ σκευτὸν μοι προσοφείλης. καὶ ἀδελφέ. ἐγὼ σου ὀνομάμην ἐν κρείσσον. ἀνάσκειν μου τὸ ἀπλόγηκε ἐν κρείσσον. πεπειθὼς τῇ ὑπακοῇ σου ἔγραψά σοι. εἰδώς, ὅτι καὶ ἢ πῆρ ὃ λέγω, ποιήσεις. ἄμα δὲ καὶ ἐτοίμαζέ μοι ξενίον.

editio posterior

Rogo aut̄ pro filio meo, quē genui ī vinculis meis Onesimo, quōdā tibi inutili, nūc vero tibi & mihi utili, quē remisi. Tu autē eū, hoc est viscera mea suscipe, quem ego cupiebam apud me retinere, vt p̄ te ministraret mihi in vinculis euāgelii. Sed absq; tua sentētia nihil volui facere, ne velut ex necessitate bonū tuū eēt, sed spontaneū. Nā p̄pterea forsītā secessit ad tēpus, vt æternū eū reciperes: nō iā vt seruū, sed supra seruū, nempe fr̄em dilectū, maxime mihi: quāto aut̄ magis tibi, & in carne, & in dño? Si igitur me habes p̄sortē, suscipe illū tāq; me. Quod si qd̄ l̄sit te, aut debet, hoc mihi imputato (ego Paulus scripsī mea manu) ego dependā: vt ne dicā tibi, qđ ēt te ipsum mihi insuper debes. Etiā frater, ego te fruar in dño. Re focilla mea viscera in domino. Cōfissus de obedientia tua scripsī tibi, sciens, qđ etiam vltra quā dico facturus sis. Simul autē etiā, præpara mihi hospitium.

1. Prior . . . Ad
Obsecro te pro meo filio,
quē genui in vinculis me-
is, Onesimo, qui tibi aliqua-
do inutilis fuit, nūc autem
tibi & mihi p̄be utilis, quē
retraxi, tu aut̄ illum, hoc est
viscera mea, suscipe. Quē
ego voluisse apud me ipsū
retinere, vt pro te mihi mi-
nistrasset in vinculis euan-
gelii: sed sine sentētia tua
nihil volui facere, ne ve-
lut ex necessitate bonū tu-
um esset: sed ex voluntate.
Nam ideo forte recessit ad
horā, vt æternū illū recipe-
res, nō āplius vt seruū, sed
sup̄ seruū, fr̄em dilectū, vel
maxie mihi: q̄to aut̄ magis
tibi & in carne & ī dño? Si
igitur me habes cōmunio-
nis participē, suscipe illum
tanq̄ me. Siquid aut̄ iniu-
riæ tibi irrogauit: aut si q̄-
cūq̄ debet: illud mihi īputa.
Ego Paul⁹ scripsi mea ma-
nu. Ego reddā, ne dicā tibi
q̄ & te ipsū mihi dēas. Etiā
fr̄ ego te potiar in dño: re-
crea viscera mea ī dño. Cō-
fusus ī obediētia tua scripsi
tibi, certior fact⁹ q̄ supra q̄
dico efficies. Simul aut̄ &
præpara mihi hospitium.

Philem. vulgata cap. i.
Obsecro te pro meo filio,
quem genui in vinculis,
Onesimo: qui tibi aliqua-
do inutilis fuit, nūc aut̄ &
mihi & tibi utilis, quē remi-
si tibi. Tu autē illū. i. mea
viscera, suscipe, quē ego
voluerā mecū detinere, vt
p̄ te mihi ministraret ī vin-
culis euāgelii: sine cōsilio au-
tē tuo nihil volui facere, vt
ne velut ex necessitate bo-
nū tuū eēt, sed volūtariū.
Forsitā enī ideo discessit
ad horā à te, vt æternū il-
lum reciperes: iam non vt
seruum, sed pro seruo cha-
rissimum fratrem, maxime
mihi, quanto autem ma-
gis tibi & in carne & in
domino? Si ergo habes
me socium: suscipe illum
sicut me. Si autem ali-
quid nocuit tibi, aut de-
bet: hoc mihi imputa. Ego
Paulus scripsi mea manu. **D**
Ego reddā, vt nō dicā ti-
bi q̄ & te ipsū mihi debes.
Ita fr̄ ego te fruar in dño,
refice viscera mea ī Ch̄ro.
Cōfidēs in obediētia tua
scripsi tibi, sciēs, quoniā &
sup̄ id, qd̄ dico facies. Si-
mul & para mihi hospitium.

Πρὸς Φιλίμονα.

ἐλπίζω γάρ, ὅτι καὶ διὰ τῶν
προσυχῶν ὑμῶν χαριθίσως
μοι ὑμῖν. Ἀπαίξοντά σε,
ἐπαφρᾶς ὁ σωταχμάλωτός
μου ἢ Χριστῷ Ἰησοῦ, μάρκος,
ἀρίσταρχος, δῆμιος, λουκάς,
οἱ σωτεροί μου. Ἡ χάρις
τοῦ κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ χριστοῦ
μετὰ τοῦ πνεύματος ὑμῶν.
Ἀμήν.

Ἐγράφη ἀπὸ ῥώμης δίδοντι
σίμου οἰκέτου.

editio posterior

Spero enim quod auxilio pre-
cum vestrarum donabor
vobis. Salutant te Epas-
phras concaptivus meus in
Christo Iesu, Marcus, Ari-
starchus, Demas, Lucas,
adiutores mei. Gratia do-
mini nostri Iesu Christi sit
cum spiritu vestro. Amen.

Missa fuit e' Roma per
Onesimum
servum.

Prior Ad
Nam ea spe ducor, q̄ p ora
tiones vestras donabor vo
bis . Salutant te Epaphras
concaptius meus in Chri
sto Iesu , Marcus, Aristar
chus , Demas , Lucas , qui
sunt coopatores mei. Gra
tia domini nostri Iesu Chri
sti cū spiritu vestro. Amen.

Ad Philemonem , scripta
Romæ , missa per
Onesimum fa
mulum.

Philem̄. vulgata cap.i.
Nam spero per orationes
vestras donari me vobis.
Salutat te Epaphras con
captius meus in Christo
Iesu , Marcus, Aristarchus,
Demas, & Lucas adiutores
mei. Gratia domini nostri
Iesu Christi cum spiritu ve
stro. Amen.

Epistolæ Beatissimi Pau
li ad Onesimum
scriptæ fi
nis .

Τοῦ ἁγίου παύλου ἀποστο-
λόλου ἐπιστολὴ πρὸς
τοὺς Ἑβραίους.

Beati Pauli Apostoli Episto-
la ad He-
braeos.

ΙΟΛΥΜΕΡΩΣ
καὶ πολυτρόπως πά-
λαι ὁ θεὸς λαλήσας τοῖς
πατράσιν ἐν τοῖς προφ-
φήταις, ἐπ' ἐσχάτων
τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλη-
σεν ἡμῖν ἐν υἱῷ, ὃν ἔθηκε κλη-
ρονόμον πάντων, δι' οὗ καὶ
τοὺς αἰῶνας ἐποίησεν. ὃς ὢν
ἀπαύγκμα τῆς δόξης, καὶ
χωρῆκτὴρ τῆς ὑποστάσεως αὐτοῦ,
φέρωντε τὴν πάντων τῶν ἐξ ἡμαρ-
τίας διωκόμενος αὐτοῦ, δι' ἐαυτοῦ
καθαρισμὸν ποιησάμενος τῶν
ἁμαρτιῶν ἡμῶν, ἐκάθισεν ἐν δε-
ξιᾷ τῆς μεγαλοσωμίας ἐν ὑψηλοῖς,
ποσούτω κρείττων γενόμενος
τῶν ἀγγέλων, ὅσῳ διαφορώ-
τερον παρ' αὐτοὺς κληρονόμη-
κεν ὄνομα. τίτι γὰρ εἶπεν ποτε
τῶν ἀγγέλων, ἢ ὅς μου εἶ σύ,
ἐγὼ σήμερον γεγέννηκά σε; καὶ
πάλιν, ἐγὼ ἔσομαι αὐτῷ εἰς πα-
τέρα, καὶ αὐτὸς ἔσται μοι εἰς υἱόν.
Ἔτι καὶ πάλιν εἰσαγάγει τὸν πρω-
τότοκον εἰς τὴν οἰκουμένην, λέ-
γει, καὶ προσκυνησάτωσαν αὐ-
τῷ πάντες ἄγγελοι θεοῦ.

DEVS olim multifa-
ria, multisq; modis
locutus patribus p
prophetas, extremis die-
bus hisce locutus est nobis
per filium, quem constituit
hæredem omnium, p quē
essent sæcula ꝑdidit, q cū
sit splendor gloriæ, & ex-
pressa imago substantiæ il-
lius, modereturq; omnia
verbo potentiæ suæ, per
semetipsum purgatione fa-
cta peccatorum nostrorū,
ꝑsedit in dextra maiestatis
in excelsis, tanto præstan-
tior factus angelis, quanto
excellentiꝯ præ illis forti-
tus est nomē. Nam cui di-
xit vnquam angelorum:
Filius meus es tu, ego
hodie genui te? Ac rur-
sum: Ego ero ei pater, &
ille erit mihi filius. Rur-
sum autem cum indu-
cit primogenitum in or-
bem terrarū, dicit: Et ado-
rent eum oēs angeli dei.

Epistola Beatissimi
Pauli Aposto-
li ad He-
bræos.

Epistola Beati Pau-
li Aposto-
li ad He-
bræos.

MULTIFARIAM, multisq; modis de-
us, qui olim loque-
batur patribus & prophetis:
nouissime diebus his locu-
tus est nobis in filio: quem
posuit hæredem oïum, per
quē fecit & sæcula. Qui cū
sit splendor gloriæ, & cha-
racter hypostaseos eius, fe-
rensq; oïa verbo potestatis
sue, qui cum per seipsum
purgationem peccatorum
nostrorum fecit, sedet in de-
xtera maiestatis in excel-
sis. Tanto melior angelis
existens, quanto principa-
lius præ illis adeptus est
nomen. Cui enim angelo-
rum dixit aliquādo. Filius
meus es tu, ego hodie ge-
nui te? Et rursus. Ego ero
ei in patrem, & ipse erit
mihi in filium. Et iterum
cum introducit primoge-
nitum in orbem terræ,
dicit. Et adorent eum o-
mnes angeli dei.

MULTIFARIAM, A multisq; modis o-
lim deus loquens
patribus in prophetis: no-
uissime diebus istis locu-
tus est nobis in filio, quem
constituit hæredem vniuer-
sorum, per quem fecit & sæ-
cula, qui cum sit splendor *Sapi. v d*
gloriæ, & figura substatiæ
eius, portansq; omnia ver-
bo virtutis sue, purgatio-
nem peccatorum faciens,
sedet ad dexteram maie-
statis in excelsis, tanto
melior angelis effectus,
quanto differentius præ-
illis nomen hæredita-
uit. Cui enim dixit ali- *Psal. vij. y. Reg. b*
quando angelorum. Fi-
lius meus es tu, ego ho-
die genui te? Et rursus.
Ego ero illi in patrem, &
ipse erit mihi in filium. Et
cum iterum introducit pri-
mogenitum in orbem ter- *Psal. xcij. c*
ræ, dicit. Et adorent eum
omnes angeli dei.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

καὶ πρὸς μὲν τοὺς ἀγγέλους λέγει , ὁ ποιοῦν τοὺς ἀγγέλους αὐτῷ πνεύματα καὶ τοὺς λειτουργοὺς αὐτῷ πρὸς φλόγα . πρὸς δὲ τὸν ἕθρονον , ὁ θρόνον σου ὁ θεὸς εἰς τὸν αἰῶνα τῶ αἰῶνων , ῥάβδος ἀθύρτη ἢ ῥάβδος τῆς βασιλείας σου , ἡγάπητος δικαιοσύνης , καὶ ἐμίσητος ἀνομίας , διὰ τὸτο ἔχρισται ὁ θεός , ὁ θεός σου ἔλαιον ἀγαλλιάσεως παρὰ τοὺς μετόχους σου . καὶ , σὺ κατ' ἐρχὰς κτίσει τὴν γῆν ἐν δαμνίωσιν , καὶ ἔργα τῶν χειρῶν σου ἔσιν οἱ οὐρανοί , αὐτοὶ ἀπαλοῦνται , σὺ δὲ διαμένεις , καὶ πάντες ὡς ἡμίπτερον πελοιοθήσονται , καὶ ὡς ἀπεριβόλαιον ἐλίξῃς αὐτοὺς , καὶ ἀλλαγῆσονται . σὺ δὲ αὐτὸς ἔσῃ , καὶ τὰ ἔτη σου οὐκ ἐκλείψουσιν .

Πρὸς τίνα δὲ τῶν ἀγγέλων εἶρη κέν ποτε ; καὶ τοῦ ἐκ δεξιῶν μου , ἕως ἂν θῶ τοὺς ἐχθρούς σου ὑποπόδιον τῶν ποδῶν σου . οὐχὶ πάντες εἰς λειτουργικὰ πνεύματα , ὡς δικαιοσύνην ἀποσπασθέντες , διὰ τοὺς μέλλοντας κληρονομεῖν σωτηρίαν ;

Διὰ τὸτο δ' αὖ περιαισθησθε ἡμᾶς προσέχων τοῖς ἀκουσθεῖσιν ἡμᾶς ποτε περὶ ἡμῶν .

editio posterior

Et ad angelos quidem dicit . Qui creat angelos suos spiritus , & ministros suos ignis flammam . At filium autem . Thronus tuus deus in seculum seculi , virga rectitudinis , virga regni tui . Dilexisti iustitiam , & odisti iniquitatem , propterea unxit te deus , deus tuus , oleo exultationis vltra confortes tuos . Et tu in initio domine terre fundamenta iecisti , & opera manuum tuarum sunt caeli : ipsi peribunt , tu autem permanes , & omnes ut vestimentum veterascent , ac velut amictum circumvolues eos , & mutabuntur , tu autem idem es , & anni tui non deficient . Ad quem autem angelorum dixit unquam ? Sed de a dextris meis , donec posuero inimicos tuos scabellum pedum tuorum . Nonne omnes sunt administratores spiritus , qui in ministerium emittuntur propter eos , qui heredes erunt salutis . Propterea oportet nos vehementius attendere iis , quae dicta sunt nobis , nequam do persuamus .

Prior Ad

Et de angelis quidem dicit. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filium autem. Thronus tuus deus in sæculū sæculi, virga rectitudinis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vixit te deus, deus tuus oleo lætitiæ præ participibus tuis. Et tu in principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanes, & omnes tanquam vestimentum veterascunt. Et tanquam opertorium conuolues eos, & immutabuntur: tu autem idem es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit aliquando, sede à dextris meis. Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt ministrarii spiritus, qui mittuntur in ministerium propter eos, quæ hæreditate salutem sunt accepturi?

Quæ propter nos abundanti attendere iis, quæ audiuius, ne forte effluere sinamus.

Hebr. vulgata cap. ii. Et ad angelos quidem dicit. Psal. cii. Qui facit angelos suos spiritus, & ministros suos flammam ignis. Ad filium autem. Thronus tuus deus in sæculū sæculi, virga ætatis, virga regni tui. Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem, propterea vixit te deus, deus tuus oleo exultationis, præ participibus tuis. Et tu in principio domine terram fundasti, & opera manuum tuarum sunt cœli. Ipsi peribunt, tu autem permanebis, & omnes sicut vestimentum veterascunt. Et velut amictum mutabis eos, & mutabuntur, tu autem idem ipse es, & anni tui non deficient. Ad quem autem angelorum dixit aliquando. Sede à dextris meis. Quoad usque ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum? Nonne omnes sunt ministrarii spiritus, in ministerium missi propter eos, qui hæreditatem capient salutis? Psal. xliii. Psal. ci. i. Cor. xi.

Caput II. A

Propterea, abundantius oportet obseruare nos ea, quæ audiuius, ne forte peresluamus.

gg iii

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

εἰ γὰρ ὁ δὲ ἀγγέλων λαληθεὶς
λόγος ἐγένετο βέβαιος, καὶ πᾶ-
σα παράφρασις καὶ παρακλήσις ἔ-
λαβεν ἐνδοκίον μὴ καταποδοσίαν,
πῶς ἡμεῖς ἐκ φιλῶμεθα, πη-
λικούτης ἀμελήσαντες σω-
τηρίας; ἢ τις ἀρχὴν λαβοῦσα
λαλείδω διὰ τῷ κυρίου, ὑπὸ
τῶν ἀκουσάντων εἰς ἡμᾶς ἐ-
βεβαιώθη, σωτηριακῶν ἰσχυ-
ρῶν τῷ θεῷ σημείοις τε καὶ
τέρασιν, καὶ ποικίλοις δυνάμεσι
καὶ πνεύματος ἁγίου μερισμοῖς,
κατὰ τὴν αὐτῷ θέλησιν. Οὐ
γὰρ ἀγγέλοις ὑπέταξε τὴν οἰ-
κουμένην τὴν μέλλουσαν περὶ
ἡς λαλοῦμεν. Διαμαρτύρατο
θεὸς πῶς, λέγων, τί ἐστιν
ἄνθρωπος ὅτι μιμνήσκει αὐ-
τῷ; ἢ ὅς ἀνθρώπου, ὅτι ἐπι-
σπέτη αὐτόν; ἢ ἀπίστας αὐ-
τὸν βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους,
δόξαν καὶ τιμὴν ἐσεφάνωσας αὐ-
τὸν, καὶ κατέσθας αὐτὸν ἐπι-
τὰ ἔργα τῶν χειρῶν σου, πάντα
ὑπέταξας ὑποκάτω τῶν πο-
δῶν αὐτῷ. εἰ γὰρ τῷ ὑποτά-
ξαι αὐτῷ τὰ πάντα, οὐδὲν ἀν-
φῆκεν αὐτῷ ἀνυπότακτον.
Νῦν δὲ οὐ πῶ ὁρῶμεν αὐτῷ τὰ
πάντα ὑποταχθέντα, τὸν
δὲ βραχὺ τι παρ' ἀγγέλους ἡλατ-
τωμένον βλέπομεν Ἰησοῦ διὰ
τὸ πάθημα τῷ θανάτῳ,

editio posterior

Etenim si is, q per ange-
los dictus fuerat firmo, fuit
firmus, & ois trāsgressio &
inobediētia iustā premii re-
pēsationē accepit: quō nos
effugiemus, si tantā negle-
xerimus salutē? quæ cū pri-
mū enarrari cœperit p ipsū
dñm, ab iis, q audierant,
i nos confirmata fuit, attestā
te deo, & signis, & prodigiis
simul, variisq; virtutibus, &
spūs sc̄ti distributionibus,
iuxta ipsius volūtātē. Nō
enim angelis subiecit or-
bē terræ futurū, de quo lo-
quimur. Testatus est au-
tem alicubi quidā dicens.
Quid est hō, qd̄ memor es
eius: aut filius hoīs, qd̄ in
uisis illū? Fecisti eū paulu-
lo inferiorē angelis, gloria
& honore coronasti eū, &
constituisti eū sup opera
manuum tuarum. Oīa sub-
iecasti sub pedibus eius. In
hoc enī qd̄ ei subiecit oīa,
nihil omisit illi non subie-
ctū. At nondū videmus il-
li oīa esse subiecta. Eum
vero, qui pusillum quid-
dam diminutus fuerat in-
fra angelos, cernimus Iesū
propter cruciatum mortis,

Nam si sermo per angelos dictus, factus est firmus, & omnis transgressio & inobedientia, iustam mercedis retributionem accepit, quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium locutioni accepit per dominum: ab iis, qui audierunt, in nobis confirmata est, contestante deo signis & prodigiis, & variis potestatibus, & spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Non enim angelis subiecit orbem terræ futurum: de quo loquimur. Testatur autem alicubi quis: dicens. Quid est homo quod memor es eius, aut filius hominis, quod visitas eum? Minuisti eum paulominus à deo: gloria & honore coronasti eum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. In hoc enim, quod subiecit ei omnia, nihil dimisit ei non subiectum. Nunc autem nodum videmus omnia ei subiecta davidem? tamen Iesum, quod paulominus à deo minorat est.

Hebr. vulgata cap. ii. Si enim quod per angelos dictus est sermo, factus est firmus: & omnis prævaricatio & inobedientia accepit iustam mercedis retributionem: quomodo nos effugiemus, si tantam neglexerimus salutem? quæ cum initium accepisset enarrandi per dominum, ab eis, qui audierunt, in nos confirmata est, contestante deo signis, & portentis, & variis virtutibus, & spiritus sancti distributionibus secundum suam voluntatem. Non enim angelis subiecit deus orbem terræ futurum, de quo loquimur. Testatus est autem in quodam loco quidam, dicens. Quid est homo, quod memor es eius, aut filius hominis, quomodo visitas eum? Minuisti eum paulominus ab angelis, gloria & honore coronasti eum, & constituisti eum super opera manuum tuarum. Omnia subiecisti sub pedibus eius. In eo enim quod omnia ei subiecit, nihil dimisit non subiectum ei. Nunc autem, necdum videmus omnia subiecta ei, eum autem, qui modico quam angeli minoretus est. Videmus Iesum propter passionem mortis,

psal. viij.

B

i. Cor. x

phili. ij.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

Δόξα καὶ τιμὴ ἐσεφανωμέ-
νον, ὅπως χάριτι Θεοῦ ὑπὲρ
παντὸς γένους θανάτου.
Ἐπρεπε γὰρ αὐτῷ, δι' ὃν τὰ
πάντα, καὶ δι' οὗ τὰ πάν-
τα, πολλοὺς υἱοὺς ἕως δόξαν
ἀγαθόντα, τὸν ἀρχηγὸν τῆς
σωτηρίας αὐτῶν, διὰ πικ-
θημάτων τελειῶσαι. ὅτε γὰρ
ἀγιάζων καὶ οἱ ἀγιάζομενοι ἐξ
ἑνὸς πάντες. δι' ἣν αὐτίαν
οὐκ ἐπαιχμύεται ἀδελφούς
αὐτοὺς καλεῖν, λέγων. ἀ-
παγγελοῦ τὸ ἔνομά σου τοῖς
ἀδελφοῖς μου, ἐν μέσῳ ἐκ-
κλησίας ὑμνήσωσε. καὶ πάλ-
ιν. Εγὼ ἔσομαι πεποιδῶς
ἐπ' αὐτῷ. καὶ πάλιν. Ἰδοὺ
ἐγὼ καὶ τὰ παιδίαι, ἃ μοι
ἔδωκεν ὁ θεός. ἐπεὶ οὖν τὰ
παιδίαι κεκοινῶντικε σαρκὸς
καὶ αἵματός, καὶ αὐτὸς πα-
ρκεπλισίως μετέχε τῶν αὐ-
τῶν, ἵνα διὰ τῆς θανάτου καὶ
παργύης τὸν τὸ κράτος ἔχοντα
τῆς θανάτου, τούτους τὸν θιά-
βον, καὶ ἀπαλλάξῃ τούτους
ἵνα φοβῶ θάνατον διαπαντὸς
τῆς ζῆν ἔνοχοι ἦσαν δουλείας.
οὐ γὰρ δὴ πρὸς ἀγγέλων ἐπλαμ-
βάνεται, ἀλλὰ ἀπὲρματός
ἁβραάμ ἐπλαμβάνεται. ὅθεν
ὦ φίλε κατὰ πάντα τοῖς
ἀδελφοῖς βμοιωθῆναι,

editio posterior

Gloria & honore corona-
tum, vt per gratiam dei,
pro omni gustaret mortē.
Dicebat enim eum, ppter
quem sunt oīa, per quem
sunt oīa, vt multis filiis
in gloriam adductis, prin-
cipem salutis illorū per ab-
sictiones pfectum redde-
ret, qñqdem & q sanctifi-
cat, & q sctificans, ex vno
sūt oēs. Quā ob causā nō
erubescit fr̄es illos voca-
re, dicens. Annunciabo
nomen tuū fratribus meis,
in medio ecclesiae lauda-
bo te. Et rursū. Ego ero
fidens in illo. Et iterum.
Ecce ego & pueri, quos
mihi dedit deus. Postea
quam igitur pueri com-
mercium habent cum car-
ne & sanguine, & ipse simi-
liter particeps factus est eo-
rū, vt p mortē aboleret
eum, qui mortis habebat
imperium, hoc est, diabolum:
& liberos redderet eos, qui
cunque metu mortis per
omnem vitā obnoxii erāt
seruituti. Non. n. videlicet
angelos assumit, sed semen
Abrahæ assūit. Vñ debuit
per oīa fr̄ibus filiis reddi;

Prior Ad

Gloria & honore corona-
tum, propter passionē mor-
tis, vt per gratiam dei, pro
omnibus gustaret mortē.
Decuit enim eum propter
quem omnia, & per quem
omnia, qui multos filios in
gloriam adduxit: authore
salutis eorum, per passio-
nem consumari, quando-
quidem qui sanctificat &
qui sanctificantur, ex vno
sunt omnes. Quam ob cau-
sam non erubescit, fratres
eos vocare, dicēs. Annun-
ciabo nomen tuum fratri-
bus meis, in medio eccle-
siæ laudabo te. Et rursus.
Ego ero confidens in eo.
Et iterum. Ecce ego & pue-
ri mei: quos dedit mihi de-
us. Quia ergo pueri com-
municauerunt carni & san-
guini: & ipse similiter par-
ticipauit eisdem, vt p mor-
tem destrueret eū, q mor-
tis habebat imperiū, hoc
ē, diabolū: & liberaret eos
timore mortis, q cunq; per
oēm vitā obnoxii erāt sui-
tuti. Nō enim utiq; āgelos
apphēdit: s; semē Abrahę
apprehēdit. Vnde debuit
p oīa fratribus assimilari.

Hebr. vulgata cap. iiii.
Gloria & honore corona-
tum, vt gratia dei pro oī-
bus gustaret mortem. Dece-
bat enim eum, pp quem
oīa, & per quem oīa, qui
multos filios in gloriā ad-
duxerat, authorem salutis
eorum, per passionem con-
sumari. Qui enim sanctifi-
cat, & qui sanctificātur, ex
vno oēs. Propter quam cau-
sam non confunditur fra-
tres eos vocare, dicēs. Nū-
ciabo nomen tuum fratri-
bus meis, in medio eccle-
siæ laudabo te. Et iterum. **S**
Ego ero fidens in eum. Et **D**
iterum. Ecce ego & pueri
mei, quos dedit mihi de-
us. Quia ergo pueri com-
municauerunt carni & san-
guini, & ipse similiter par-
ticipauit eisdem, vt per
mortem destrueret eum,
qui habebat mortis im-
perium, id est, Diabolum,
& liberaret eos, qui ti-
more mortis per totam vi-
tam obnoxii erant serui-
tuti. Nusquam enim an-
gelos apprehendit, sed
semen Abrahę appre-
hendit. Vnde debuit per
omnia fratribus similari.

Psal. xxi
Psal. xvi
Esa. viij.
Ose. xij
1. Cor. x

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

ἵνα ἐλεήμων γένηται καὶ πρὸς ἀρχιερεῖς τοῦ πρὸς τὸν θεόν, εἰς τὸ ἰλασθῆναι τοὺς ἁμαρτίας τοῦ λαοῦ ἐν ᾧ γὰρ πέπονθεν αὐτὸς περικοπῆς, διωλατο τοῖς περιεζομένοις βοηθῆσαι . Ὁθεν ἀδελφοὶ ἅγιοι, κλήσεως ἐπουρανίου μέτοχοι, κατανοήσατε τὴν ἀπόστολον καὶ ἀρχιερέα τῆς ὁμολογίας ἡμῶν Χριστὸν Ἰησοῦν, πρὸν ὄντα τῷ ποιῆσαντι αὐτὸν, ὡς καὶ μουσῆς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ . Πλείονος γὰρ δόξης οὗτος παρὰ μουσῆν ἠξίωται, καθ' ὅσον πλείονα τιμὴν ἔχει τοῦ οἴκου ὁ κατασκευάσας αὐτόν . Πᾶς γὰρ οἶκος κατασκευάζεται ἐν ὕπνῳ . ὁ δὲ τὰ πάντα κατασκευάσας θεός . καὶ μουσῆς μὲν πρὸς ἐν ὅλῳ τῷ οἴκῳ αὐτοῦ, ὡς θεράπων, εἰς μαρτύριον τῶν λαλήθησάντων . Χριστὸς δὲ ὡς ἦός ἐστι τὸν οἶκον αὐτοῦ, οὗ οἴκος ἐσμέν ἡμεῖς . ἕκαστος περὶ τὴν παρρησίαν, καὶ τὸ καύχημα τῆς ἐλπίδος, μέχρι τέλους βεβαίαν καταχωμεν . διὸ καθὼς λέγει τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, σήμερον εἰάν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσητε, μὴ σκληρωθῆναι τὰς καρδίας ὑμῶν,

ed itio posterior

Vt misericors esset & fidelis pōtifex: in iis, q̄ apud deū foret agēda ad expiā dū peccata ppli. Nam ex hoc, qd̄ ipsi contigit tentatum esse, potest & iis, qui tentantur, succurrere. Vnde fr̄es scti, vocationis cœlestis participes p̄siderate aplim & pōtificē p̄fessionis n̄ræ Ch̄m Iesū, qd̄ fidelis sit ei, q̄ ip̄m p̄stituit, quēadmodū & Moses in tota domo ipsius. Tanto namq; maiore gl̄ia q̄ Moses, hic dignus est habitus, q̄to maiore habet honore is, q̄ construxit domum q̄ ipsa domus. Omnis.n. domus construitur ab aliquo. Porro q̄ p̄didit oīa, deus est. Et Moses q̄dem fidelis fuit ī tota domo illius, veluti minister in testimonii eorū, q̄ post dicenda erant. At X̄ps tāq; filius ad ministravit domū ipsius cuius dom' sum' nos, si fiduciam & gloriatiōnē spei ad finē vsq; firmā tenuerimus. Quapp̄ sicut dicit spiritus ille sanctus: Hodie si vocem eius audieritis ne obduretis corda vestra.

Prior Ad
Ut misericors fieret & fide
lis pontifex in iis, quæ ad
deum sunt, ut placabilia fa
ceret peccata populi. In
quo enim passus est ipse
ac tentatus: potest & eis q
tentantur, auxilio esse.

Vnde fratres sancti, coele
stis vocationis participes:
considerate apostolum & potius
fide confessionis nostre Iesum
Christum, qui fidelis est ei, qui
præfecit eum, ut & Moyses in
tota domo eius. Ampliore
enim gloria iste præ Mose
dignus habitus est: quan
to ampliores honorem
domo habet is, qui condi
dit illam omnis. n. domus
ab aliquo conditur, qui au
tem condidit omnia, deus
est. Et Moyses quidem fidelis
fuit in vniuersa domo eius
tanquam seruus: in testimo
nium eorum, quæ dicen
da erant. Christus autem
tanquam filius in domo
sua cuius, domus nos ipsi
sumus, si fiduciam & gloria
tionem spei vsq; in fine, firmam
retinuerimus. Quapropter quæ ad
modum dicit spiritus sanctus. Ho
die si vocem eius audieritis:
nolite obdurare corda vestra,

Hebr. vulgata cap. iiii.
Ut misericors fieret, & fide
lis pontifex ad deum, ut re
propitiaret derelicta popu
li. In eo enim, in quo pas
sus est ipse, & tentatus, potest
est & eis, qui tentant auxiliari.

Caput III.

Vnde fratres sancti voca
tionis celestis participes,
considerate apostolum & pontifi
cem confessionis nostre Ie
sum, qui fidelis est ei, qui præ
fecit illum, sicut & Moyses
in omni domo eius. Amplior
enim gloria iste præ
Mose dignus habitus:
quanto ampliores hono
rem habet domus, qui fa
bricauit illam. Omnis namque
domus fabricatur ab ali
quo: qui autem omnia crea
uit, deus est. Et Moyses qui
dem fidelis erat in tota do
mo eius, tanquam famulus, in
testimonium eorum, quæ dicen
da erant: Christus vero tan
quam filius in domo sua, quæ
domus sumus nos, si fiduciam
& gloriam spei, vsq; ad fi
nem firmam retineamus.
Quapropter, sicut dixit spi
ritus sanctus. Hodie si vo
cem eius audieritis, nolite
te obdurare corda vestra,

Num. xij.

psal. xciiij.

Πρὸς τοὺς Εβραίους.

ὡς ἐν τῷ παροξυσμῷ, καὶ
τὰ τῶν ἡμερῶν τοῦ πειρασμοῦ
ἐν τῇ ἐρήμῳ, οὐκ ἐπίρρασαν
με οἱ πατέρες ὑμῶν, εἰδοκί—
μασαν με, καὶ εἶδον τὰ ἔργα
μου τεσσαράκοντα ἔτη. διὸ
προσώχθισα τῇ γενεᾷ ἐκεί—
νῃ, καὶ εἶπον, αἱ πλανῶν—
ται τῇ καρδίᾳ, αὐτοὶ δὲ οὐκ
ἔγνωσαν τὰς ὁδοὺς μου, ὡς
ᾠμοσκ ἐν τῇ ὁρῇ μου, εἰ εἴσε
λάσονται εἰς τὴν καρτίαν
σίν μου. βλέπετε ἀδελφοί,
μὴ ποτε ἔσμαι ἐν τῇ καρ—
δίᾳ πονηρὰ ἀπιστίας, ἐν τῷ
ἀποστῆναι ἀπὸ θεοῦ ζῶντος,
ἀλλὰ παρακαλεῖτε ἑαυτοὺς
καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἄχρις οὗ τὸ
σήμερον καλεῖται, ἵνα μὴ
σκληρωθῇ τις ἐξ ὑμῶν ἀπὸ—
τῆ τῆς ἀμαρτίας. μέτοχοι γὰρ
γεγόναμεν τοῦ χριστοῦ, εἴαν περ
τὴν ἀρχὴν τῆς ὑποστάσεως,
μέχρι τέλους βεβαίαν κατεί—
χόμεν, ἐν τῷ λέγεσθαι, σή—
μερον εἴαν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀ—
κούσῃτε, μὴ σκληρωθῆτε τὰς
καρδίας ὑμῶν, ὡς ἐν τῷ πα—
ροξυσμῷ. πινὲς γὰρ ἀ—
κούσαντες παρεπίκραναν, ἀλλ'
οὐ πάντες οἱ ἐξελθόντες ἐξ
αἰγύπτου διὰ μωσέως.

Τίσι δὲ προσώχθισα τεσ—
σαράκοντα ἔτη;

editio posterior

Sicut in exacerbatione, in
die tentationis in deserto,
vbi tētauerūt me p̄res v̄ri,
p̄bauerunt me, & viderūt
opa mea q̄draginta annis.
Quapp infensus erā gene—
rationi illi, & dicebam. Sē—
per errant corde, ipsi vero
nō cognouerūt vias meas,
sicut iuravi in ira mea, si
ingressuri sunt in requiem
meam. Videte fratres, ne
quando fit in villo vestrum
cor prauū, obnoxium in—
credulitati, vt desciscat à
deo viuente, sed exhor—
temini vos inuicem quo—
tidie quoad appellatur di—
es hodiernus, nequis
ex vobis induretur sedu—
ctiōne peccati. Christi par—
ticipes facti sumus si sane,
initium substantiæ vsq̄
ad finem firmum tenue—
rimus. In hoc, quod dici—
tur. Hodie si vocem eius
audieritis, ne obduretis
corda vestra, sicut in exa—
cerbatione. Nā q̄dam cum
audissent, exacerbauerūt:
at nō oēs, qui p̄fecti fuerāt
ex Aegypto per Moſen.
Quibus autem infensus
fuit quadraginta annis.

Vt in irritatione in die tentationis in deserto. Vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt me, & viderunt opera mea. Quadraginta annis, ideo infensus fui generationi illi, & dixi. Semper errant corde, ipsi vero non cognouerunt vias meas, vt iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Videte fratres, ne forte fuerit in aliquo vestrum cor malum infidelitatis in discessione à deo viuente: sed adhortamini vos ipsos singula quaque die, quando hodie vocatur, vt non induretur quicquam vestrum deceptione peccati. Christi enim participes effecti sumus, si tamen principium substantiæ ad finem usque, stabile retinuerimus, dum dicitur. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, vt in irritatione. Nam quidam, qui audierunt irritauerunt, sed non omnes, qui per Moysen ex Aegypto e ducti sunt. Quibus autem infensus fuit quadraginta annis?

Hebr. vulgata cap.iii. Sicut in exacerbatione secundum diem tentationis in deserto, vbi tentauerunt me patres vestri, probauerunt, & viderunt opera mea. **C** Quadraginta annis, propter quod infensus fui generationi huic, & dixi. Semper errant corde. Ipsi autem non cognouerunt vias meas, quibus iuravi in ira mea, si introibunt in requiem meam. Videte fratres, nequando sit in aliquo vestrum cor malum incredulitatis discedendi à deo viuo: sed adhortamini vosmetipsos per singulos dies, donec hodie cognominatur, vt non obduretur quis ex vobis fallacia peccati. Participes enim Christi effecti sumus: si tamen initium substantiæ eius usque ad finem firmum retineamus, dum dicitur. Hodie si vocem eius audieritis, nolite obdurare corda vestra, quemadmodum **D** in illa exacerbatione. Quidam enim audientes exacerbauerunt, sed non vniuersi, qui profecti sunt ab Aegypto per Moysen: quibus autem infensus est quadraginta annis?

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους ὁ
 οὐχὶ τοῖς ἀμαρτήσασιν ; ὡν
 τὰ κῶλα ἔπεσεν ἐν τῇ ἐρή—
 μῳ ; τίσι δὲ ὤμοσεν , μὴ εἰ—
 σελεύσεσθε εἰς τὴν κατάπαυ—
 σιν αὐτῶ , εἰ μὴ τοῖς ἀπειθήσα—
 σι ; καὶ βλέπομεν , ὅτι οὐκ ἠδυνή—
 θησαν εἰσελθεῖν δι' ἀπίσταν .

Φοβηθῶμεν οὖν , μὴ ποτε κα—
 ταλειωμένης ἐπαγγελίας εἰ—
 σελεύειν εἰς τὴν κατάπαυσιν
 αὐτῶ , δοκῆ τις εἶξ ὑμῶν ὑ—
 περκεῖναι . καὶ γὰρ ἐσμέν ἀνη—
 γελισμένοι , καθάπερ καὶ κεῖ—
 νοι . ἀλλ' οὐκ ὠφέλησεν ὁ λό—
 γος τῆς ἀκοῆς ἐκείνους , μὴ συ—
 κεκαρμένῳ τῇ πίσει τοῖς ἀ—
 κούσασιν . εἰσερχόμεθα γὰρ
 εἰς τὴν κατάπαυσιν οἱ πιστά—
 σαντες , καθὼς εἶρηκεν , ὡς
 ὤμοσα ἐν τῇ ὀργῇ μου , εἰ
 εἰσελεύσονται εἰς τὴν κατά—
 παυσίν μου , καὶ τοὶ τῶν ἐρ—
 γῶν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου γε—
 νηθέντων . εἶρηκε γὰρ σου πε—
 ρὶ τῆς ἐβδόμης οὕτως . καὶ κα—
 τέπαυσεν ὁ θεὸς ἐν τῇ ἡ—
 μέρῳ τῇ ἐβδόμῃ ἀπὸ πάντων
 ἔργων αὐτῶ , καὶ ἐν τούτῳ πάλ—
 λιν . εἰ εἰσελεύσονται εἰς τὴν
 κατάπαυσίν μου . ἐπεὶ οὖν ἀ—
 πολείπειται , πινὰς εἰσελθεῖν
 εἰς αὐτὴν , καὶ οἱ πρότε—
 ρον ἀγγελιζέντες , οὐκ εἰ—
 σήλθον δι' ἀπίσταν ,

editio posterior

Nonne iis, qui peccauerat,
 quorum membra conciderunt
 in deserto? Quibus autem iu—
 ravit, non ingressuros in re—
 quietem suam, nisi iis, qui non obe—
 dierat? Et videmus, quod non
 potuerint ingredi propter
 incredulitatem .

Metuamus igitur, ne quoniam de
 relicta promissione introeun—
 di in quietem eius, videatur
 aliquis ex vobis fuisse frustra
 tus. Etenim nobis annun—
 ciatum est, quemadmodum
 & illis. At non profuit illis au—
 disse sermonem, quod is non es—
 set cum fide coniunctus iis, qui
 audierat. Introim⁹ . n. in re—
 quietem, nos qui credidim⁹, quem
 admodum dixit: Sicut iura—
 vi in ira mea, si ingressuri
 sint in quietem meam, licet o—
 peribus à iactis fundamen—
 tis mundi perfectis. Dixit . n.
 quodam in loco de septimo
 die sic: Et requieuit deus
 die septimo ab omnibus operi—
 bus suis. Et in hoc rursus:
 Si introibunt in quietem
 meam. Posteaquam igitur
 illud reliquum est, aliquos in—
 troire in eam, & quibus prius
 annunciatum fuit, non intro—
 ierunt propter incredulitatem,

Prior Ad

Non'ne iis qui peccauerūt: quorum mēbra pessunda/ta sunt ī deserto? Quibus vero iurauit, q̄ nō intrarēt in requiē suam: nisi iis, qui increduli fuerunt? & vide mus q̄ non potuerunt intrare ob incredulitatem. Timeamus igitur ne forte relicta promissione intrans/ di in requiē eius, videatur quispiā ex nobis postponi/ quandoquidē & nobis an nunciatum est: quēadmo/ dum & illis, sed non p̄fuit eis sermo auditiōis: vbi ii, q̄ audierunt fidei conuerti nō sunt. Ingre diemur enī ī requiē, q̄ credidimus, quē admodū dixit, vt iurauī ī ira mea: si introibūt in re/ quiē meā, scilicet operibus à p̄stitutione mundi pera/ ctis. Dixit enim in quodā loco de die septimo sic. Et requieuit deus die septi/ mo ab omnibus operi/ bus suis. Et in hoc rur/ sus. Si introibunt in re/ quiem meam. Quoniam igitur relinquitur, vt qui/ dam intrēt in eā, & ii, qb̄ annūciatū est prius, ob in/ credulitatē nō introierūt.

Hebr. vulgata cap.iiii. Nōne illis, qui peccauerūt, Nu.xiiij. quorum cadauera p̄strata sunt in deserto? Quibus au tem iurauit, nō introire in requiem ipsius, nisi illis, qui increduli fuerunt? Et vide mus, q̄a non potuerunt in troire in requiem ipsius, p̄ pter incredulitatem.

Caput IIII.

Timeamus ergo, ne forte A relicta pollicitatione intro eundi in requiem eius, exi stimef aliqs in nobis deef se. Etenim & nobis nuncia tum est, quēadmodum & il lis: sed non p̄fuit illis ser/ mo auditus, nō admixtus fidei, ex iis, quæ audierūt. Ingre diemur enim in re/ quiem, q̄ credidimus, quē P̄sal.xciii. admodum dixit. Sicut iu/ d B rari in ira mea, si introibūt in requiem meam: & qui/ dem operibus ab institutio ne mundi perfectis. Dixit enī ī quodā loco de die se/ ptia sic. Et regeuit de^o die septia ab oib^o opib^o suis. Et i isto rur/ sū. Si itroibūt ī re quiē meā. Qm̄ ergo supest itroire quosdā ī illā, & ii, q̄ bus priorib^o annūciatū ē, nō itroierūt p̄p incredulitatē. Gene.ii.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

πάλιν πινὰ ὀρίξει ἡμέραν σήμερον ἐν σαβίδῃ λέγων, μετὰ τούτων χρόνον καθὼς ἔρχεται . σήμερον ἐὰν τῆς φωνῆς αὐτοῦ ἀκούσκητε, μὴ σκληρύνητε τοὺς καρδίαις ὑμῶν . εἰ γὰρ αὐτοὺς Ἰησοῦς κατέπαυσεν, οὐκ εἴη περὶ ἄλλης ἐλάλει μετὰ ταῦτα ἡμέρας . ἔρα εἰ πολέπηται σαββατισμὸς τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ . ὁ γὰρ ἐπέλαθον εἰς τὴν κατέπαυσιν αὐτοῦ, καὶ αὐτοὺς κατέπαυσεν ἀπὸ τῶν ἔργων αὐτοῦ, ὡς περ ἀπὸ τῶν ἰσθίων ὁ θεός . ἀποουδάσωμεν ὁμοῦ ἐπέλαθῶν εἰς ἐκείνην τὴν κατέπαυσιν, ἵνα μὴ ἐν τῷ αὐτῷ πρὸς ὑποδείγματι πέσῃ τῆς ἀπειθείας . ζῶν γὰρ ὁ λόγος τοῦ θεοῦ, καὶ ἐνεργὴς καὶ τρυφήν ὑπὲρ πάντων μάχαιραν δίδωμεν, καὶ δεικνύμεν ἄχρι μερισμοῦ ψυχῆς τε καὶ πνεύματος, ἐρμῶν τε καὶ μῦθων καὶ κριτικὸς ἐνθυμώσεων καὶ ἐνοσιῶν καρδίαις, καὶ οὐκ ἔστι κτίσις ἀφανὴς ἐνώπιον αὐτοῦ . πάντα δὲ γυμνά καὶ τετρακχιλισημέναι τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ πρὸς ἡμῶν ὁ λόγος . ἔχοντες ὁμοῦ ἀρχαίαν μέγαν δεικνυδότες τοὺς οὐρανοὺς Ἰησοῦ τὸν υἱὸν τοῦ θεοῦ,

editio posterior

Rursum quendam praestitit diem, hodie, in David, dicēs. Post ratum tempus, quē admodum dictum est. Hodie si vocem eius audieritis, ne obduretis corda vestra. Nam si eis Iesus requiem praestitisset, nequaquam de alio posthac die locutus fuisset. Itaque reliquit sabbatismus populo dei. Nam qui ingressus est in requiem illius, & ipse requieuit ab operibus suis, quae admodum à suis deus. Studemus igitur ingredi in illam requiem, ne quis eodem concidat incredulitatis exemplo. Vivus est enim sermo dei, & efficax, & penetrantior quovis gladio utrinque incidente, ac pertingens usque ad divisionem animae, simul ac spiritus, cogitatorum, & medullarum, & discretor cogitationum & intentionum cordis, nec est vlla creatura, quae non manifesta sit in conspectu illius. Sed omnia nuda & resupinata oculis eius, ad quem nobis est sermo. Hūntes igitur potentissimum magnum, qui penetravit caelos, Iesum filiū dei.

Prior Ad

Quendam rursus determi-
nat diem, hodie in David,
post tantum tempus, vt di-
ctum est, dicens. Hodie
si vocem eius audieritis,
nolite obdurare corda ve-
stra. Nam si eis requiem
Iosue præstitisset, nunquã
postea de alio die loque-
retur: igitur relinquitur
sabbatismus populo dei.
Nam qui ingressus est in re-
quiem eius, & ipse requie-
uit ab operibus suis, quæ ad-
modum & à propriis deus.
Festinemus igitur ingredi in
illam requiem, ne quæpiam
incidat in idem increduli-
tatis exemplum. Viuis est
enim sermo dei, & efficax,
& penetrabilior omni gladio
ancipiti, & pertingens usque
ad diuisionem animæ &
spiritus, compagum quoque
ac medullarum, & discre-
tor cogitationum & medi-
tationum cordis, & non est
creatura latens in conspe-
ctu eius: sed omnia nuda
sunt, & detecta oculis eius,
de quo nobis sermo. Ha-
bentes igitur pontificem
magnum, qui penetrauit
scelos, Iesum filium dei,

Hebr. vulgata cap.v.
Iterum terminat diem quæ-
dam, hodie in David, dicē-
do, post tantum temporis,
sicut supra dictum est. Ho-
die si vocem eius audieri-
tis, nolite obdurare corda
vestra. Nam si eis Iesus re-
quiem præstitisset, nunquã
de alia loqueretur posthac
die. Itaque relinquitur sabbat-
tismus populo dei. Qui enim
ingressus est in requiem
eius, etiam ipse requieuit
ab operibus suis, sicut & à
suis deus. Festinemus ergo
ingredi in illam requiem,
vt ne in idipsum quis in-
cidat incredulitatis exem-
plum. Viuis est enim ser-
mo dei & efficax, & pene-
trabilior omni gladio an-
cipiti, & pertingens usque
ad diuisionem animæ, ac
spiritus, compagum quoque
ac medullarum, & discre-
tor cogitationum & inten-
tionum cordis. Et non est
vlla creatura inuisibilis in
conspectu eius: omnia au-
tem nuda & aperta sunt
oculis eius, ad quem nobis
sermo. Habentes ergo pon-
tificem magnū, qui penetra-
uit scelos Iesum filiū dei,
hh

D
Ecc. xv.
Psal. xx.
i y. c

ij. Cor. ij.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

κροτῶμεν τῆς ὁμολογίας. οὐ γὰρ ἔχομεν ἀρχιερεῖς μὴ ἄνθρωποι ἀλλὰ ἀνθρώπων συμπαθεῖσαι ταῖς ἀδυναμίαις ἡμῶν, πεπειραμένον δὲ κατὰ πάντα, καθ' ὁμοίωσιν χωρὶς ἁμαρτίας. προσερχόμεθα οὖν μετὰ περὶ ἁμαρτίας τῷ θρόνῳ τῆς χάριτος, ἵνα λάβωμεν ἔλεον, καὶ χάριν ἀρωμην εἰς ἀκούρον βοήθειαν.

Πῶς γὰρ ἀρχιερεὺς εἴη ἄνθρωπων λαμβανόμενος ὑπερῶν ἀνθρώπων καδίστατον τὸ πρὸς τὸν θεόν, ἵνα προσφέρῃ δῶματα καὶ θυσιάς ὑπερῶν ἁμαρτιῶν, μετριοπαθεῖν δυνάμενος ἵνα τοῖς ἀγνοοῦσι καὶ πλανάμενοις, ἐπὶ καὶ αὐτὸς περιήκτατος ἀδένειεν. καὶ διὰ ταύτην ὀφείλει, καθὼς περιήκτατος τοῦ λαοῦ, οὕτως καὶ περιήκτατος προσφέρειν ὑπερῶν ἁμαρτιῶν. καὶ οὐχ ἑαυτῷ πρὸς λαμβάνει τιμὴν, ἀλλὰ καὶ καλούμενος ὑπὸ τοῦ θεοῦ, καθάπερ καὶ ὁ ἀβραάμ. Οὕτως καὶ ὁ Χριστὸς οὐχ ἑαυτὸν ἐδόξαζε γεννηθῆναι ἀρχιερεῖα, ἀλλ' ὁ λαλήσας πρὸς αὐτόν. ἡβὲ μου εἶσὺν, ἐγὼ σήμερον γεγέννηκα σε. καθὼς καὶ ἐν ἑτέρῳ λέγει. σὺ ἱερεὺς εἰς τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ.

editio posterior

Teneamus professionē. Nō enim habemus pontificē, qui non possit affici sensu infirmitatū nostrarum, sed tentatū p̄ omnia iuxta similitudinē absq; peccatō. Accedamus igit̄ cū fiducia ad thronū gr̄ie, vt sequamur misericordiā, & gr̄am iuveniamus ad opportunū auxiliū. Nam oīs pontifex, qui ex hominibus assumitur, pro hominibus constituitur in iis, quæ apud deū aguntur, vt offerat donaria & victimas pro peccatis, qui placabiles esse possunt ignorantibus & errantibus, quādoquidē & ipse circumdatus est infirmitate. Et pp̄ hanc debet, quem admodū pro populo, ita & pro seipso immolare p̄ peccatis. Nemo sibi ipsi usurpat honorem, sed qui vocatus eēt à deo, quē admodū & Aaron: Ita & Christus non semetipsum glorificavit vt fieret pontifex, sed is, qui dixerat illi: Filius meus es tu, ego hodie genui te. Sicut & alibi dicit. Tu es sacerdos in æternū sm̄ ordinē Melchisedec.

Teneamus confessionem,
Non enim habemus pon-
tificem, qui nō possit com-
pati infirmitatibus nostris,
sed tentatum per omnia
pro similitudine absq; pec-
cato. A deam⁹ ergo cū fidu-
cia thronū gr̄æ: vt misericor-
diā accipiam⁹, & gr̄am iue-
niam⁹ i auxilio opportūo.
Omnis enim pontifex ex
hominibus sumitur: qui p
hominibus constituitur in
iis, quæ ad deum sunt, vt
dona & hostias offerat p
peccatis, mediando com-
pati valens ignorantibus
& errantibus: quia & ipse
circundatus est infirmita-
te, & propter hanc, debet
quemadmodum pro popu-
lo, hunc in modum & pro
seipso offerre pro peccatis,
& non sibiipsi quisq; sumit
honorem, sed qui vocatur
à deo, perinde atq; Aarō.
Sic & Christus nō seipsum
glorificauit: vt fieret pon-
tifex: sed qui locutus est
ad eum, filius meus es
tu, ego hodie genui te:
vt & alibi dicit, tu es sa-
cerdos in æternum secun-
dum ordinē Melchisedec.

Hebr. vulgata cap.v.
Teneamus spei nostræ cō-
fessionem. Non enim habe-
mus pōtificem, qui nō possit
compati infirmitatibus
nostris: tētatum aut per oīa
pro filitudine absq; pecca-
to. A deamus ergo cū fidu-
cia ad thronū gr̄æ eius, vt
misericordiam consequa-
mur, & gratiā inueniamus
in auxilio opportuno.

Caput V.

Oīs nanq; pontifex ex hoī **A**
 bus assumptus, pro hoībus
 cōstituit in iis, quæ sunt ad
 deum, vt offerat dona & sa-
 crificia pro peccatis, qui cō-
 dolere possit iis, qui igno-
 rāt & errant, qm̄ & ipse cir-
 cundatus est infirmitate: &
 ppter ea debet, quēadmo-
 dum pro populo, ita ēt &
 pro semetipso offerre p pec-
 catis. Nec quisq; sumit sibi
 honorem: sed qui vocat à
 deo, quēadmodum & Aa-
 ron: sic & Christus non se-
 metipsum clarificauit vt
 pontifex fieret, sed qui locu-
 tus est ad deū. Filius meus
 es tu, ego hodie genui te. **B**
 Quēadmodū & i alio loco **j. Pa. xxi.**
 dicit. Tu es sacerdos i æter **b**
 nū sm ordinē Melchisedec. **psal. ij. f.**
psal. cix.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

ὅς ἐν ταῖς ἡμέραις τῆς σκευῆς
πρὸς αὐτῶ, δειξάσαι τε καὶ ἰ-
κετηρίας πρὸς τὸν δυνάμενον
σώζειν αὐτὸν ἐκ θανάτου με-
τὰ κρωγῆς ἰχυρᾶς καὶ δακ-
κρύων προσευχῆς, καὶ εἰσα-
κουστῆς ἀπὸ τῆς ἀλκαβίας,
καὶ περὶ ὧν ἡδὸς, ἔμειθεν ἄφ-
ῶν ἔπαυε τὴν ὑπακοὴν, καὶ
βελτιωθεὶς ἐγένετο τοῖς ὑπο-
κύνουσιν αὐτῶ πᾶσιν, αἵτις
σωτηρίας αἰωνίου, προσκο-
ραῖς ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀρχι-
εραῖς κατὰ τὴν τάξιν μελι-
σιδέκ. Περὶ οὖν πολὺς ἡμῖν ὁ
λόγος καὶ δυσσεμνάντων λέ-
γειν, ἐπεινωθεροὶ γέγονατε ταῖς
ἐκκοαῖς. καὶ γὰρ ὀφείλοντες ἂν
νομοδιδάσκαλοι διὰ τὸν χρέ-
πος πάλιν χρεῖαν ἔχετε τοῦ
διδάσκειν ὑμᾶς πάντα τὰς σοῖς
χοῖα τῆς ἀρχῆς τῶν λόγων τοῦ
θεοῦ, καὶ γέγονατε χρεῖαν ἔ-
χοντες γάλακτος καὶ οὐ στερεῆς
τροφῆς. πᾶς γὰρ ὁ μετέχων
γάλακτος, ἀπειρος λόγου δι-
καιοσύνης, νήπιος γὰρ ἐστὶ.
τελείων δὲ ἐστὶν ἡ στερεὰ τρο-
φή, τῶν διὰ τὴν ἔξιν τὰς αἰ-
σθητήρια γυμνασμένα ἔχον-
των πρὸς διακρίσιν καλοῦ τε
καὶ κακοῦ. Διὸ ἀρέντες τὸν τῆς
ἀρχῆς τοῦ Χριστοῦ λόγον, ἐπι-
τὴν τελειότητα φερώμεθα,

editio posterior

Qui in diebus carnis fuisset, & preces & supplicationes apud illum, qui poterat ipsum a morte suare, cum clamore valido & lacrymis obtulisset: & exauditus esset per reverentiam, tamen si filius erat, tamen didicit ex iis, qui passus est, obedientiam, ac profectus redditus, omnibus, quibus sibi obediendum fuit causa salutis eternae, cognominatus a deo pontifex secundum ordinationem Melchisedec, de quo nobis multa forent dicenda, ea quoque difficilia explicatu, quae quidem segnes facti estis auribus. Etenim cum debeatis per temporis rationem doctores esse, rursum opus habetis, ut doceamus vos, quae sint elementa initii eloquii dei, factique estis, in quo lacte sit opus, non in solido cibo. Nam quaequae lactis est princeps, is rudis est hominis iustitiae, istas enim habet. Porro profectorum est solidus cibus, nepe hominum, qui propter assuetudinem, sensus habent exercitatos ad discretionem boni pariter ac mali.

Quapropter omisso, qui in Christo rudis inchoat sermo, ad perfectionem feramur.

Qui in diebus carnis suæ preces & supplicationes ad eum, qui ipsum à morte saluare poterat, cū clamore valido & lachrymis obtulit, & exauditus est pro pietate. Et sane cum filius sit, didicit ex iis, quæ passus est obedientiam, & assumatus, factus est oibus sibi obedientibus causa salutis æternæ, appellatus à deo pontifex, s̄m ordinem Melchisedec. De quo multus nobis sermo, & haud facile interpretabilis dicēdo, qm̄ legnes fuistis audiendo. Nam cum ob tēpus magistri esse deberetis, adhuc indigetis, vt vos doceamus, quæ sunt elementa principii sermonum dei, & facti estis lacte egentes, & nō solido cibo. Nam oīs, qui participat lacte, expers est sermonis iustitiæ. Paruulus enim est. At qui perfectorum est solidus cibus, qui propter habitum, exercitatos sensus habent ad boni maliq; discretionem. Quapropter omittētes principii Christi sermonem, ad perfectionem feramur.

Hebr. vulgata cap. v. Qui in diebus carnis suæ, C preces, supplicationesq; ad eū, qui possit illū saluum facere à morte, cum clamore valido & lachrymis offerens, exauditus est pro sua reuerentia. Et qdem cum esset filius dei, didicit ex iis, q̄ passus est, obedientiā, & assumat^o, fact^o est oīb^o ob tēperatib^o sibi cā salutis æternæ, appellatus à deo, pōtifex, iuxta ordinē Melchisedec. De quo nobis grādis D sermo, & interpretabilis ad dicēdum, qm̄ imbecilles facti estis ad audiendū. Etenim cum deberetis magistri esse pp tps, rursus indigetis, vt vos doceamini, quæ sint elemēta exordii sermonum dei, & facti estis qbus lacte opus sit, & non solido cibo. Oīs enim, q lactis est particeps, expers est sermonis iustitię, paruulus enim est. Perfectorum aut est solidus cibus eorū, q p ipsa. psuetudie exercitatos hnt sensus ad discretionē boni ac mali. Cap. VI. Quapp itermittētes ichoationis Christi sermonem, ad perfectionem feramur.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους
 μὴ πάλιν θεμέλιον καταβολ-
 λόμενοι μετενοίας ἀπὸ νεκρῶν
 ἔργων καὶ πίστεως ἐπὶ θεόν,
 βαπτισμῶν, διασκήψης, ἐπι-
 δέσεώς τε χειρῶν, ἀναστά-
 σεώς τε νεκρῶν, καὶ κρίμα-
 τῶ ἀιώνιου. καὶ τὸ το ποιή-
 σαι, εἴν περ ἐπιτρέψει ὁ
 θεός. ἀδιώκτον γὰρ τὸν
 ἀπὸ φωτισθέντος, γασσα-
 μένους τε τῆς δωρεᾶς τῆς ἐ-
 πουρακίου, καὶ μετόχους γε-
 νθέντος πνεύματῶ ἁγίου,
 καὶ καλὸν γασσαμένους θεοῦ
 ἔημα, διωκόμεναι τε μέλλου-
 σῶν, καὶ περκαπεσόντες,
 πάλιν ἀνυκακονίζεν εἰς με-
 τάνοιαν, ἀνακαυρωῦντας ἐπι-
 τοῖς τὸν ἴδον τῶ θεοῦ, καὶ
 περκαπματίζοντας. γῆ γὰρ,
 ἢ ποιούσα τὸν ἐπὶ αὐτῆς πολ-
 λάκις ἐρχόμενον ὑετὸν, καὶ
 τίκτου σαβοπαίνην ἀθετον ἐκαί-
 νοις, δι' οὓς καὶ γεωργῶται,
 μεταλαμβάνει ἀλογίας ἀπὸ τῶ
 θεοῦ. ἐκ φέρουσα δὲ ἀκάν-
 θας, καὶ τριβόλους, ἀδύκι-
 μος, καὶ κατάρσας ἔγγυς,
 ἢς τὸ τέλος εἰς καῦσιν. περ
 πείσμεθα δὲ περὶ ὑμῶν ἀγα-
 πητοί. τὰ κρείττονα καὶ ἔχομε-
 να σωτηρίας, εἰ καὶ οὕτως λα-
 λούμεν. οὐ γὰρ ἀδικῶ ὁ θεός
 ἐπιλαττέσθαι τῶ ἔργου ὑμῶν,

editio posterior
 Non rursum fundamentū
 iaciētes pœnitentiæ ab opi-
 bus mortuis, & fidei i deū,
 baptismatū, doctrinæ, ac
 manuū ipositionis, & resur-
 rectionis mortuorū, & iu-
 dicii æterni. Atq; id facie-
 mus, siquē pmissit deus.
 Nā fieri nō pōt, vt q semel
 fuerint illuminati, gustauer-
 rintq; donū cœlestē, & par-
 ticipes facti fuerint spūs
 sc̄ti, gustaueritq; bonū deī
 verbū, ac virtutes futuri sc̄-
 culi, si p̄labāt denuo reno-
 uent p pœnitentiā, ab inte-
 gro crucifigētes simetipsis
 filiū dei, & ludibrio expo-
 nētes. Siq; dē terra, q̄ imbrē
 sæpius in se veniētē cōbi-
 berit, & p̄genuerit herbā
 accōmodā eis, opa quorū
 & colif, recipit b̄ndictio-
 nē à deo. At q̄ p̄duxerit
 spinas & tribulos repro-
 ba est, & maledictioni con-
 finis, cuius exitus huc ten-
 dit, vt exuratur. Cæterū p̄
 suafimus nobis de vobis
 dilecti, q̄ iis sint meliora:
 & cum salute cōiūcta, tam
 etsi sic loquamur. Non
 enim iniustus est deus, vt
 obliuiscatur operis vestri,

Non rursus fundamen-
 rum iacentes poenitentiae
 ex operibus mortuis, & fi-
 dei in deum, doctrinae bap-
 tismatum, impositionisq;
 manuum, & resurrectionis
 mortuorum, ac iudicii æter-
 ni. Et id quidē (si deus an-
 nuerit) faciemus, nā im-
 possibile est eos, qui semel
 illuminati sunt, q̄ & coele-
 ste donum gustauerunt, &
 spiritus sancti participes ef-
 facti sunt, gustauerunt etiā
 bonum dei verbū, potesta-
 tesq; futuri sæculi, & pro-
 lapsi sunt: iursus renouari
 ad poenitentia, & recrucifi-
 gentes in seipsis filiū dei,
 & exemplum ignominiae
 facientes. Terra enim sæpe
 super se venientem, bibēs
 imbrē, & proferens herbā
 eis, propter quos & colit,
 idoneā: accipit benedictio-
 nē à deo, quæ aut profert
 spinas & tribulos, reproba-
 est, & maledictioni proxi-
 ma, cuius finis in cōbustio-
 ne est. Cōfidimus aut de
 vobis dilecti: & meliora &
 magis attigua, q̄q̄ ita loq-
 mur, nō enī iniustus ē de⁹:
 vt obliuiscat opus vestri.

Hebr. vulgata cap. vi.
 Non rursus iacentes fun-
 damentum poenitentiae ab
 operibus mortuis & fidei
 ad deum baptismatum do-
 ctrinae, impositionis quoq;
 manuum, ac resurrectionis
 mortuorum, & iudicii æter-
 ni. Et hoc faciemus, si qui-
 dem permiserit deus. Im-
 possibile enim est eos, qui
 semel sunt illuminati, gusta-
 uerunt etiam donum coele-
 ste, & participes facti sunt
 spiritus sancti, gustauerunt
 nihilominus bonum dei
 verbum, virtutesq; sæculi
 venturi, & prolapsi sunt,
 rursus renouari ad poenit-
 entiam, rursus crucifigen-
 tes sibimetipsis filium dei,
 & ostentui habentes. Ter-
 ra enim sæpe venientem
 super se bibens imbrem, &
 germinans herbam oppor-
 tunam illis, à quibus colitur,
 accipit benedictionem à
 deo, p̄ferē; aut spinas ac tri-
 bulos, reproba ē, & maledi-
 cto p̄xia, cuius cōsumatio in
 cōbustionē. Cōfidimus aut
 devobis dilectissimi melio-
 ra & viciniora salutis, tāetsi
 ita loqmur. Nō. n. iniustus est
 deus, vt obliuiscat opus v̄ri.

B
 j. Pet. ij.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.
 καὶ τῷ κόπου τῆς ἀγάπης,
 ἧς ἐνεδείξαθε εἰς τὸ ὄνομα
 αὐτοῦ, διακονήσαντες τοῖς ἀ-
 γίοις, καὶ διακονοῦντες. ἐπι-
 θυμούμεν δὲ ἕκασον ὑμῶν πλὴν
 αὐτοῦ ἐνδείκνυσθαι σπουδῆν
 πρὸς τὴν πληροφορίαν τῆς ἐλ-
 πίδος ἄχρι τέλους, ἵνα μὴ
 νωθεροὶ γένηθε, μιμηταὶ δὲ
 τῶν διὰ πίστεως καὶ μακρο-
 θυμίας κληρονομοῦντων τὰς
 ἐπαγγελίας. Τῷ γὰρ ἁ-
 βραμ ἐπαγγελάμενος ὁ θεός,
 ἐπὶ κατ' οὐδενὸς εἶχε μείζονος
 ὁμῶσαι, ὡμῶσε κατ' ἑαυτοῦ,
 λέγων, ἢ μὴν ἀλογῶν ἀλο-
 γήσωσε, καὶ πληθύων πλη-
 θυνῶ σε. καὶ οὕτως μακροθυ-
 μίας, ἐπέτυχε τῆς ἐπαγγελ-
 λίας. ἄνθρωποι μὲν γὰρ κα-
 τὰ τὸ μείζονος ὁμνύουσι, καὶ
 πάσης αὐτοῖς ἀντιλογίας πέ-
 ρας, εἰς θεαύωσιν ὁ θεός.
 ἐν ᾧ περιαιότερον βουλόμενος
 ὁ θεός ἐπιδείξαι τοῖς κληρο-
 νόμοις τῆς ἐπαγγελίας τὸ ἀ-
 μεταίθετον τῆς βουλῆς αὐτοῦ,
 ἐμεσίτασεν ὄρκον, ἵνα δια-
 στήσῃ πραγμάτων ἀμεταιτέ-
 των, ἐν οἷς ἀδύνακτον φά-
 σασθαι θεὸν, ἰχυρὰν πα-
 ράκλησιν ἔχωμεν, οἱ κα-
 ταφογόντες κρατῆσαι τῆς προ-
 κημέτης ἐλπίδος,

editio posterior
 Et laboris ex charitate sum-
 cepti, quā exhibuistis erga
 nomē illius, q̄ ministratis
 sanctis, & ministris. Cupi-
 mus autē, vt unusquisq; v̄m
 idē p̄stet studiū ad plenam
 spei certitudinē: vsq; ad p̄-
 fectionē, ne sitis ibecilles,
 sed imitatores eorū, q̄ p̄ fi-
 dē ac patiētiā hereditatē
 accipiūt p̄missionis. Deus
 enim pollicitus Abrahę,
 cū nō posset p̄ quēq; maio-
 rē iurare, iurauit p̄ seipsum
 dicēs. Nisi benedicēs b̄ndi-
 xero tibi, & multiplicans
 multiplicauero te. Atq; ita
 cū patiēter expectasset, cō-
 secutus est p̄missum. Nam
 hoīes quidem per eum iu-
 rant, qui se maior, atq; iis-
 dem oīs controuersis finis
 est, si accedat iusiurandi
 confirmatio. Qua in re de-
 us cum eximie vellet hęc
 redibus p̄missionis ostēde-
 dere firmitatem consilii
 sui, interposuit iusiurandū,
 vti per duas res immu-
 tabiles, in quibus fieri non
 posset, vt mentiretur deus,
 validā p̄solationē habere-
 mus; q̄ huc confugimus,
 vt potiamur p̄posita spe,

Prior Ad

Et laboris dilectionis, quā ostendistis in nomine eius, qui ministrastis sanctis & ministratis. Desideramus autem vnūquēq; vestrum, ipsam ostendere diligentiam ad plenariam certitudinem spei vsq; in finem, vt non segnes efficiamini; sed imitatores eorum, qui per fidem & longanimitatem, hæreditate accipiunt promissiones. Abrahæ enim promittens deus, quia nullum habuit, per quem iuraret maiore, iurauit per semetipsum, dicens. Etiam benedicēs benedicam tibi, & multiplicans multiplicabo te: & sic longanimitate fretus, adeptus est promissionem. Homines quidem per maiorem se iurāt, & ipsis omnis controuersie finis ad confirmationem, iuramētum est: qua in re volēs deus hæredibus pmissiois abundantius ostendere filii sui immutabilitatē, interposuit iurandū, vt p duas res imutabiles, i qb' ipole ē mēdacē eē deū, fortē hēam' p solatōe, q' p fugius ad ppositā spē.

Hebr. vulgata cap. vii. C
Et dilectionis, quā ostendistis in nomine ipsi, q ministrastis sanctis & ministratis. Cupius aut vnūquēq; vīm eadem ostentare sollicitudinem, ad expletionem spei vsq; in finem, vt non segnes efficiamini: verum imitatores eorum, qui fide & patientia hæreditabunt promissiones. Abrahæ nāq; pmittens deus, qm̄ neminem habuit p quem iuraret maiorem, iurauit p semetipsum, dicens. Nisi benedicēs benedicam te, & multiplicans multiplicabo te. Et sic longanimitate ferens, adeptus est promissionem. Homines enim per maiorem sui iurant, & omnis controuersie eorum finis ad confirmationem, est iuramētum. In quo abundantius volens deus ostendere pollicitationes hæredibus immobilitatem consilii sui, interposuit iurandum, vt per duas res immobiles, quibus impossibile est mentiri deum, fortissimum solatium habeamus, qui confugimus ad tenendam propositam spem. D

Ge. xxi.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους :

ἢν ὡς ἀγκυρῶν ἔχομεν τῆς
ψυχῆς, ἀσφαλῆτε, καὶ βε-
βαίαν, καὶ εἰσερχομένην εἰς
τὸ ἐσώτερον τῶ καταπετά-
σματ^Θ, ὅπου πρόδρομ^Θ ὕ-
περ ἡμῶν εἰσηλθὼν Ἰησοῦς καὶ
τῷ πύξιν μελχισεδέκ,
ἀρχιερέως γενόμεν^Θ εἰς τὸν
αἰῶνα.

Οὗτ^Θ γὰρ ὁ μελχισεδέκ
βασιλεὺς σαλήμ, ἱεραὺς τοῦ
θεοῦ τοῦ ὕψιστου, ὁ σωκατή-
σας ἀβραάμ, ὕποστρέφοντι
ἀπὸ τῆς κοινῆς τῶν βασιλέων,
καὶ ἀλογήσας αὐτὸν, ὡ καὶ
δεκάτην ἀπὸ πάντων ἐμέρισεν
ἀβραάμ, πρῶτον μὲν ἐρημι-
ναίωμεν^Θ βασιλεὺς δικαιοσύ-
νης, ἔπειτα δὲ καὶ βασι-
λεὺς σαλήμ, ὁ εἶς, βασιλεὺς
εἰρήνης, ἀπάτωρ, ἀμίτωρ,
ἀγενεαλόγητ^Θ, μήτε ἀρχὴν
ἡμερῶν, μήτε ζωῆς τέλος ἔ-
χων, ἀφωμοιωμέν^Θ δὲ τῷ
ἡῶ τοῦ θεοῦ, μένει ἱεραὺς εἰς
τὸ διηνεκές. Θεωρεῖτε δὲ,
πυλὴν^Θ οὗτ^Θ, ὡ καὶ δεκά-
την ἀβραάμ ἔδωκεν ἐκ τῶν ἀ-
κροθινίων ὁ πατριάρχης.
Καὶ εἰ μὲν ἐκ τῶν ἡὸν λαὶ τῶν
ἱερατείων λαμβάνοντες, ἐν-
τολὴν ἔχουσι ἀποδεκταῶν
τὸν λαὸν κατὰ τὸν νόμον, του-
τέστι, τοὺς ἀδελφοὺς αὐτῶν,

editio posterior

Quā velut ancorā tene-
mus aīa, cū tutā, tū firmā,
& introeūtē vsq; ad ea, q̄
sunt intra velū, vbi p̄cur-
sor p̄ nobis ingressus est Ie-
sus iuxta ordinē Melchise-
dec, p̄otifex fact⁹ i eternū.
Nam hic erat Melchise-
dec, rex Salem, ponti-
fex dei altissimi, qui oc-
currit Abraham̄ reuertenti à
cēde regū, & benedixit il-
li, cui & decimas ex omni-
bus ipartitus est Abraham̄,
qui primum quidem ex in-
terpretatione dicitur rex
iusticiæ, deinde uero es-
set rex Salē, qđ est rex pa-
cis, ignoti patris, ignotæ
matris, ignoti generis, nec
initium dierum, neq; vitæ
finem habens, sed assimi-
latus filio dei, manet sa-
cerdos in perpetuū. Con-
siderate vero quantus hic
fuerit, cui etiā decimas de-
derit Abraham̄ patriarcha
de spoliis. Atq; ii quidem,
qui qđ sint de numero fi-
liorum Leui, sacerdotii fun-
ctiōnē sumunt: p̄ceptum
hēnt, vt decimas accipiāt
à populo iuxta legem,
hoc est à fratribus suis,

Prior Ap

Quam veluti ancoram ani
mæ tutam habemus ac fir
mam, & ingredientem vsq;
ad interiora velaminis, vbi
præcursor pro nobis in
gressus est Iesus secun
dum ordinem Melchise
dec, pontifex factus in
æternum.

Hic enim Melchisedec, rex
Salem, sacerdos dei ex
celsi, qui obuiauit Abrahæ
reuertenti à cæde regum,
& benedixit ei, cui & deci
mam ex rebus omnibus
impartitus est Abraham,
primum quidem interpre
tatur rex iustitiæ, deinde
etiam & rex Salem, quod
est rex pacis, sine patre,
sine matre, sine genealo
gia, neq; principium die
rum, neq; finem vitæ ha
bens, assimilatus autem
filio dei, manet sacerdos
in perpetuum. Contem
plamini autem qualis sit is,
cui & decimas ex primi
tiis dedit Abraham pa
triarcha, cum & ii qdem,
q ex filiis Leui sacerdotiū
accipiūt, mādātū hēant de
cimas à populo. i. à fratribus
suis sm legem accipere.

Hebr. vulgata cap. vii.
Quam sicut ancoram ha
bemus animæ tutam ac fir
mam, & incidentem vsq;
ad interiora velaminis, vbi
præcursor pro nobis in
troiit Iesus, secundum or
dinem Melchisedec pon
tifex factus in æternum.

Caput VII.

Hic enim Melchisedec, rex **A**
Salem, sacerdos dei sum
mi, qui obuiauit Abrahæ,
regresso à cæde regum, &
benedixit ei, cui & deci
mas omnium diuisit Abra
ham. Primum quidem qui
interpretatur rex iustitiæ,
deinde autem & rex Sa
lem, quod est rex pacis, si
ne patre, sine matre, sine
genealogia, neq; initium
dierum, neq; finem vitæ
habens: assimilatus autem
filio dei, manet sacerdos
in perpetuum. Intuemini
autem quantus sit hic, cui
& decimas dedit de præ
cipuis Abraham patriar
cha. Et quidem de fi
liis Leui sacerdotium ac
cipientes, mandatum ha
bent decimas sumere à
populo, secundum le
gem, id est à fratribus suis.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

καὶ περὶ ἐκλυθότας ἐκ τῆς ὀσφύος ἁβραάμ. ὁ δὲ μὴ γενναίου λογούμενος ἐξ αὐτῶν, διεδικάτωκε τὸν ἁβραάμ, καὶ τὸν ἔχοντα τὰς ἐπαγγελίας ἀλόγηκεν. χωρὶς δὲ πάσης ἀπιλογίας, τὸ ἔλαττον ὑπὸ τοῦ κρείττονος ἀλογεῖται. καὶ ὡς δὲ μὴ δεκάτας ἀποθνήσκοντες ἀνθρώποι λαμβάνουσιν, ἐκεῖ δὲ μαρτυρούμενος, ὅτι ζῆ, καὶ ὡς ἐπὶ εἰπεῖν, διὰ ἁβραάμ καὶ λαὸν, ὁ δεκάτας λαμβάνων διεδικάταται. ἐπὶ γὰρ αὐτῆ ὀσφύϊ τοῦ πατρὸς ἡν, ὅτε σιωπήθησεν αὐτῶν ὁ μελχισεδέκ. εἰ μὴ οὖν τελείως διὰ τῆς λαϊτικῆς ἱεροσωμῆς ἡν, ὁ λαὸς γὰρ ἐπ' αὐτῆ νενομόθεντο, πῶς ἐπὶ χρεῖα, κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ ἔτερον ἀνίστασθαι ἱερέα, καὶ οὐ κατὰ τὴν τάξιν ἀαρῶν λέγεσθαι; μεταπειθεμένης γὰρ τῆς ἱεροσωμῆς, ἐξ ἀνάγκης καὶ νόμου μετάθεσις γίνεται. ἐφ' ὃν γὰρ λέγεται ταῦτα, φησὶς ἡμεῖς ἐτέρας μετέχκεν, ἀφ' ἧς οὐδὲς προσέθηκε τῶν θυσιῶν. πρόσδηλον γὰρ, ὅτι ἐξ Ἰουδα ἐνακτέταλκεν ὁ κύριος ἡμῶν, πῶς ἂν φυλὴν οὐδὲν περὶ ἱεροσωμῆς μουσῆς ἐλάλησε.

editio posterior

Licet egressis ex lumbis Abrahæ. At is, cuius genus nō recēset ex illis, decimas accepit ab Abrahā, & habēti pmissiones bñdixit. Porro nemo negat, quid, quod minus est ab eo, quod maius est, bñdictionē accipiat. Atque hic quod de hoies, qui moriunt, decimas accipiunt. Illic autē is, de quo testatū est, quod vivat: & ut ita loquar, in Abrahā decimas est et ipse Levi, qui decimas solet accipere. Nā is adhuc in lūbis patris erat, cū occurreret Abrahæ Melchisedec. Proinde si psumptio per Leuiticū sacerdotiū erat, si quod per hoc ppl's legē acciperat, quod p̄terea fuit opus, aliū exoriri sacerdotē, qui s̄m ordinē Melchisedec, & nō s̄m ordinē Aarō diceret? Quādoquē trāslatio sacerdotio, necesse ē, ut legis quoque trāslatio fiat. Nā is, de quo dicunt hęc, ad aliam tribū ptinet, de q̄ nullus alibi astitit. Palā est. n. quod ē tribu Iuda exortus sit dñs nr̄. At nihil locutus est de sacerdotio Moyses, quod ad hanc tribum pertineat.

Et quidem qui exierunt ex lumbis Abraham. Is autem, qui non est de genealogia eorum, decimas accipit ab Abraham, & ei, qui p̄missiones habebat, benedixit. Absq; autem controuersia, qđ inferius est, à potiore benedicatur. Et hic qđem hoies, qui decimas sumūt, moriuntur: ibi autem testificatur qđ uiuit: & (vt sic dicam) qui decimas accipit, per Abraham & Leui decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat, cum obuiauit ei Melchisedec. Si igitur cōsumatio per Leuiticum sacerdotium erat, populus enim sub eo, legislationem accepit: quę adhuc necessitas fuit dici, s̄m ordinem Melchisedec surrecturum sacerdotem, & non s̄m ordinem Aaron? translato enim sacerdotio, ex necessitate & legis translatio fit. De quo enim hęc dicuntur, alia tribu participauit, ex qua nullus altari intendit. Perspicuum enim est, qđ ex Iuda ortus sit dñs noster, ad quā tribū nihil de sacerdotio Moyses locutus est.

Hebr. vulgata cap. vii. Quāquam & ipsi exierint de lumbis Abraham. Cuius autem generatio non annumeratur in eis, decimas sumpsit ab Abraham, & hunc, qui habebat reppmissiones bñdixit. Sine vlla autē p̄tradictione, qđ minus est, à meliore bñdicif. Et hic qđē, decimas, moriētes homines, accipiunt: ibi autem contestatur, quia uiuit. Et (vt ita dictum sit) per Abraham & Leui, qui decimas accepit, decimatus est. Adhuc enim in lumbis patris erat, quando obuiauit ei Melchisedec. Si ergo consumatio per sacerdotium Leuiticum erat: populus enim sub ipso legem accepit: qđ adhuc necessarium fuit, s̄m ordinem Melchisedech alium surgere sacerdotem, & non s̄m ordinē Aaron dici? Translato. n. sacerdotio, necesse est vt & legis translatio fiat. In quo enī hęc dicunt, de alia tribu ē, de q̄ nullus altario p̄sto fuit. Manifestū ē. n. qđ ex Iuda ortus sit dñs n̄r, in qua tribu nihil de sacerdotibus Moyses locutus est.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

καὶ περιαιότερον ἔπι κατὰ —
σφιλόν ἐστιν, εἰ κατὰ τὴν ὁμοί-
τητα μελχισεδέκ οὐκ ἔστιν
θεραῖς ἔτερον, ὅς οὐ κατὰ νό-
μον ὑπολήψεται σαρκικῆς γέγονεν,
ἀλλὰ κατὰ δυνάμιν ζωῆς αἰ-
κατοκλύτου. μαρτυρεῖ γὰρ,
ὅτι σὺ ἱεραῖς εἰς τὸν αἰῶνα
κατὰ τὴν τάξιν μελχισεδέκ.
Αδέλφους μὲν γὰρ γίνεται προση-
γορίας ὑπολήψεται διὰ τὸ αὐτῆς
καὶ θεῖος καὶ ἀσώφελος. οὐ-
δὲν γὰρ ἐτελείωσεν ὁ νόμος,
ἡ πασκαγωγὴ δὲ κρείττον ἔστι
πῶς, δι᾿ ἧς ἐγγίζομεν τῷ
θεῷ καὶ κατ' ὅσον οὐ χωρὶς ὄρ-
κωμοσίας. οἱ μὲν γὰρ χωρὶς
ὄρκωμοσίας εἰσὶν ἱερεῖς γενο-
νότες, ὁ δὲ μετὰ ὄρκωμοσίας
διὰ τῶ λέγονται πρὸς αὐ-
τόν. ὡμοσε κύριος, καὶ οὐ
μεταμεληθήσεται, σὺ ἱεραῖς εἰς
τὸν αἰῶνα κατὰ τὴν τάξιν
μελχισεδέκ. κατὰ τοσοῦτον
κρείττον διαθήκης γέγονεν ἔγ-
γναι Ἰησοῦς, καὶ οἱ μὲν πλείο-
ντες αἰσι γεγονότες ἱερεῖς, διὰ
τὸ θανάτῳ κωλύεσθαι πα-
ραμένειν. ὁ δὲ διὰ τὸ μέ-
νειν αὐτὸν εἰς τὸν αἰῶνα, καὶ
παράβατον ἔχει τὴν ἱερωσύ-
νην, ὅθεν καὶ σώζειν εἰς τὸ
παντελὲς δυνάσται, τοὺς προ-
σερχομένους δι' αὐτὸ τῷ θεῷ,

editio posterior

Idq; magis est liq̄t, siq; dem-
ad similitudinē Melchise-
dec exorif sacerdos alius,
q; nō iuxta legē mandati
carnis fact⁹ sit, sed iuxta po-
tentiā vitæ indissolubilis.
Testificat enī ad hūc mo-
dū: Tu sacerdos ī æternū,
sm ordinem Melchise-
dec. Abrogatur enim q;
præcessit p̄ceptū pp̄ ibecil-
litate, & iutilitate. Nā ni-
hil ad p̄fectionē adduxit
lex, verū erat introductio
ad sp̄e potiorē, p̄ quā ap-
propinquamus deo, atq;
hoc potiorē, q; nō absq; iu-
reirādo res acta sit. nā illi-
qdē citra iusiurandū sacer-
dotes facti sunt: ii vero cū
iureirādo, p̄ eū, q; dixit ad
illū: iuravit dñs, & nō pœ-
nitebit eū, tu es sacerdos ī
æternū sm ordinē Melchi-
sedec. Tanto potioris testi-
sp̄osor fact⁹ est Iesus, & illi q;
dē plures facti fuerūt sacer-
dotes, propterea qd̄ per
mortem nō sinterent p̄ma-
nere. At hīc q; idē maneat
in æternum, perpetuum
habet sacerdotiū, vñ & sal-
uos facere ad plenum pōt,
qui p̄ ipsum adeūt deum,

Prior Ad
 Et abundantius adhuc dilucidum est, si s^m similitudinem Melchisedec, surgit sacerdos alius, qui non s^m carnalis præcepti legem factus est, sed s^m potestatem indissolubilis vitæ. testatur enim, qm̄ tu es sacerdos in æternum, s^m ordinem Melchisedec. Abrogatio etenim fit præcedentis mandati, pp̄ eius debilitatem & iniuamem. nam nihil profecit lex. Introductio vero erat melioris spei, per quã appropinquamus deo. Et quanto non sine iuramento est, at illi sine iuramento sacerdotes facti sunt: hic vero cum iuramento, per dicentem ad deum. Iurauit dñs & non poenitebit eum, tu es sacerdos in æternũ s^m ordinem Melchisedec: tanto melioris testamēti factus est sponsor Iesus. Et illi quidem plures facti sunt sacerdotes: p̄pterea q̄ morte p̄hiberentur permanere: hic autem, quia manet in æternum, sempiternum habet sacerdotiũ. Vnde & saluare ad p̄fectum p̄t eos, qui p̄ ipsum accedunt ad deũ.

Hebr. vulgata cap. vi.
 Et amplius adhuc manifestum est, si s^m similitudinem Melchisedec exurgat alius sacerdos, qui non s^m legem mandati carnalis factus est, sed s^m virtutem vitæ insolubilis. Contestatur enim. Quoniam tu es sacerdos in æternum, s^m ordinem Melchisedec. Reprobatio quidem fit præcedentis mandati propter infirmitatem eius & inutilitatem. Nihil enim ad p̄fectum adduxit lex. Introductio vero melioris spei, per quam proximamus ad deum. Et quantum est non sine iureiurando: alii quidem, sine iureiurando sacerdotes facti sunt: hic autem, cum iureiurando per eum, qui dixit ad illum. Iurauit dñs, & non poenitebit eũ, tu es sacerdos in æternum. Intantum melioris testamēti sponsor factus est Iesus. Et alii quidem plures facti sunt sacerdotes, iccirco q̄ morte p̄hiberent p̄manere: hic aut̄ eo q̄ maneat in æternũ, sempiternũ hēt sacerdotiũ. vñ & saluare in p̄petuũ p̄t accedētes p̄ ipsũ ad deũ.

psal. cix.

psal. cix.
 D

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

πάντοτε ζῶν εἰς τὸ ἄντην ἰ-
χάνειν ὑπὲρ αὐτῶν. Τοιοῦ-
τος γὰρ ἡμῖν ἔπρεπεν ἀρχιε-
ρεὺς, ὅσιος, ἀκάκτος, ἀμίαν-
τος, κεχωρισμένος ἀπὸ τῶν
ἁμαρτωλῶν, καὶ ὑψηλότερος
τῶν οὐρανῶν γενόμενος, ὃς
οὐκ ἔχει καθ' ἡμέραν ἀνάγ-
κην. ὡς περ οἱ ἀρχιερεῖς, πρὸ-
τερον ὑπὲρ τῶν ἰδίων ἀ-
μαρτιῶν θυσίας ἀναφέρειν,
ἐπιπτα τῶν τῷ λαοῦ. τὸ το-
ιοῦτον ἐπίκειται ἐφ' ἅπασι, ἐκεί-
νον ἀνευέγκας. ὁ νόμος γὰρ
θεοφύλακτος καθίστασιν ἀρχιε-
ρεῖς, ἔχοντας ἀδένειαν. ὁ λό-
γος δὲ τῆς ὀρκωμοσίας τῆς με-
τὰ τὸν νόμον, ἣ δὲ εἰς τὸν αἰῶνα
τετελειωμένον.

Κεφάλαιον δὲ ἐπὶ τοῖς λεγο-
μένοις, τοιοῦτον ἔχομεν ἀρχιε-
ρεῖα, ὃς ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τῷ
θρόνου τῆς μεγαλοσυμίας ἐν τοῖς
οὐρανοῖς, τῶν ἀγίων λειτουργ-
γῶς, καὶ τῆς σκηνῆς τῆς ἀλη-
θινῆς, ἣν ἔπηξεν ὁ κύριος,
καὶ οὐκ ἀνθρώπων. Πᾶς γὰρ
ἀρχιερεὺς εἰς τὸ προσφέρειν δῶ-
ρον καὶ θυσίας καθίσταται, ὅθεν ἀ-
ναγκαῖον ἔχειν π καὶ τῷ τε, ὃ
προσενέγκη. εἰ μὲν γὰρ ἦν ἐπὶ
γῆς, οὐδ' ἂν ἦν ἱερεὺς, ὄντων
τῶν ἱερέων τῶν προσφερόν-
των κατὰ τὸν νόμον τῆς διαρκείας.

editio posterior

Semp̄ viuens, ad hoc vt in-
terpellet pro illis. Talis enī
decebat, vt esset nobis pō-
tifex pius, innocens, impol-
lutus, segregatus à peccato
ribus, & sublimior coelis fa-
ctus, cui non sit quotidie
necesse, quemadmodum il-
lis pontificibus, prius pro-
p̄priis pct̄is victias offerre,
deinde p̄ pct̄is ppl̄i. Nā id se-
cit semel, cū semetipsum ob-
tulit. Siḡ dē lex hoīes cōsti-
tuit pontifices, habentes
infirmiorem. Porro ser-
mo iusiurandi, qui supra
legem fuit, filium constituit
in æternum consumatum.
Cæterum eorum, quæ di-
cimus illud est caput, quod
talem habemus pontificē,
q̄ sedit ad dexterā throni
maiestatis, in coelis s̄c̄ōrū
administrator, ac veri taber-
naculi, qđ̄ fixit deus, &
non homo. Omnis enim
pontifex ad offerendum
donaria & victimas consti-
tuitur: vnde necesse est, vt
hic et̄ habeat aliquid, qđ̄
offerat. Nā si esset in terra,
ne sacerdos quidem esset,
vbi sunt sacerdotes, qui of-
ferunt iuxta legē donaria:

Pior **Ad**
Semper viuens ad postulā
dum pro eis . Talis enim
conducebat nobis ponti-
fex, sanctus, innocēs, imma-
culatus, separatus à pecca-
toribus, & excelsior cœlis
factus, qui non habet quo-
tidianā necessitatem, vt &
prius sacerdotes pro propriis
peccatis hostiam offerre,
deinde pro populo : hoc
enim fecit semel, cum se-
ipsum obtulit . Lex enim
hoies cōstituit sacerdotes,
infirmirate affectos, sed ser-
mo iusiurandi, qđ post le-
gem est, filium in æternum
consumatum.

Sūma autem in iis, quæ di-
cuntur, est: talem habemus
pontificem, qui sedit in de-
xtera throni maiestatis in
cœlis, sanctorum minister
est & tabernaculi veri, qđ
fixit deus, & non homo.
Oīs enim pontifex ad offe-
renda dona & hostias con-
stituitur : vnde necessa-
rium est etiam hunc habe-
re quippiam, quod offerat.
Sed si certe esset in terra,
nequaquam esset sacerdos
vt sunt sacerdotes, s̄m le-
gem dona offerentes .

Hebr. vulgata, cap. viii.
Semp viuens ad iterpellā
dum pro nobis. Talis enī
decebat vt nobis pōtifex,
sanctus, innocens, impol-
lutus, segregatus à pecca-
toribus & excelsior cœlis
factus, qui non habet ne-
cessitatem quotidie, quē ad
modū sacerdotes prius p
suis delictis hostias offer-
re, deinde pro populo .
hoc enim fecit semel: cum
seipsum offerēdo. Lex enī
homines constituit sacer-
dotes infirmitatē habētes:
sermo aut iusiurandi, qui
post legem est, filium in
æternum perfectum.

Caput VIII.

Caplm autem sup ea, quæ
dicuntur: talem habemus
pontificem, qui cōsedit in
dextera sedis magnitudi-
nis in cœlis . Sanctorum
minister, & tabernacu-
li veri, quod fixit deus &
non homo . Omnis enim
pōtifex ad offerēdū munē
ra & hostias p̄stituitur: vn-
de necesse est et hunc ha-
bere aliquid, qđ offerat. B
Si ergo esset sup terrā, nec
esset sacerdos, cū essent, q
offerrent s̄m legē munera.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

ὅτι πνεὺς ὑποδάγματι καὶ σιᾶ
λατρεύουσι τῶν ἐπουρατίων,
καθὼς καχερμάτισμα μου ὄσῃς,
μέλλον ἐπιτελεῖν τὴν σκηνήν.
ὅρα γὰρ φησι, πρὶν σὺ πάντας
κατεῖ τον τύπον τὸν διαχθέν
σε σοι ἂν τῷ ὄρα. νυνὶ δὲ διακ
φωρτέρες τέταυχε λατουργίας,
ὅσα καὶ κρείττονος ἐστὶ διακθίκης
μεσίτης. ἢ πρὸς ἐπὶ κρείττοσιν ἢ
παγγελίαις νεομοθέτηται.
Ἐὶ μὴ ἢ πρώτη ἐκείνη ἢ ἀμμ
πῶ οὐκ ἂν διατέρως ἐζητῶ
το τῶσθ. μεμψόμεθ γὰρ αὐ
τοῖς λέγει. Ἰδοὺ ἡμέρας ἐξ
χοντες, λέγει κύριος, καὶ σὺ
τελέσω ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰσραὴλ,
καὶ ἐπὶ τὸν οἶκον Ἰούδα, διακ
θήκην καινήν, οὐ κατεῖ τὴν διακ
θήκην ἢ ἐποίησα τοῖς πατρά
σιν αὐτῶν ἐν ἡμέραις ἐπιλαβομέ
σου μου τῆς χαρὸς αὐτῶν, ἐξαι
γαγὼν αὐτοὺς ἐκ γῆς αἰγύπτου,
ὅτι αὐτοὶ οὐκ ἐπέμνηκαν ἐν τῇ
διακθήκῃ μου, καὶ γὰρ ἡμέλει
αὐτῶν, λέγει κύριος. ὅτι αὐ
τῇ ἢ διακθήκῃ, ἢ διακθήσασμαι
ἐπὶ οἶκῳ Ἰσραὴλ μετὰ τῆς ἢ
μέρας ἐκείνης, λέγει κύριος,
ἰδοὺς νόμους μου εἰς τὴν διακ
θήκην αὐτῶν, καὶ ἐπὶ καρδίαις
αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ
ἔσομαι αὐτοῖς εἰς θεὸν, καὶ αὐ
τοὶ ἔσονται μοι εἰς λαόν.

editio posterior

Quæ quæ exē plari & vni
bræ deseruiūt coelestium,
quæ admodū oraculo rñfū
est Moyfi, cū esset absolu
tus tabernaculū. Nā viz
de inqt, vt facias oīa s̄m
exēplar, qđ oñsum ē tibi ἰ
mōte, nūc vero hoc excel
lētius fortit⁹ est sacerdotiū,
quo p̄stātoris ē testamēti
intercessor, qđ ἰ p̄stātorib⁹
p̄missis sancitū est. Etenī si
prius illud tale fuisset, vt
nihil ἰ eo posset rephēdi,
haudquāq̄ fuisset scđo qđ ἰ
t⁹ loc⁹. Nā ἰcusans eos loqđ
illis. Ecce dies veniēt, dicit
dñs, & osumabo sup domū
Israel, & sup domū Iuda,
testm̄ nouū, nō iuxta testm̄
qđ feci patribus illorū in
die cū apphenderē manū
illorū, vt educerem eos ex
Aegypto, qm̄ ipsi nō perfici
erūt in testamēto meo, &
ego neglectui eos habui,
dicit dñs. Nam hoc est te
stamentum, qđ disponam
domui Israel post dies ill
os, dicit dominus: dās le
ges meas in mentem ἰllorū,
& in corde illorū inscri
bam illā, & ero illis deus,
& ipsi erūt mihi populus.

Qui exemplo & umbrae
 subseruiunt coelestium, quem
 admodum coepit Moyses re
 sponsum. cum deberet per
 ficere tabernaculum. Vide
 enim (inquit) facies oia se
 cundum typum demonstra
 tum tibi in monte. Nunc
 vero prestantibus adeptus
 est ministerium: quanto &
 potioris testamenti media
 tor est, quod in melioribus
 promissionibus sancitum est.
 Nam si primum illud fuisset
 irreprehensibile: nunquam se
 cundi exquireretur locus,
 reprehendens enim: eis di
 cit. Ecce dies veniunt di
 cit dominus, & consumabo super
 domum Israel, & super domum
 Iuda testamētum nouum, non
 iuxta testamētum quod feci pa
 tribus eorum, in die, qua apprehē
 di manu eorum, ut adducerem
 eos ex terra Aegypti, quia
 ipsi non permiserunt in testamē
 to meo: & ego neglexi eos
 dicit dominus. quoniam hoc est testa
 mētum, quod disponam domui
 Israel post dies istos: dicit
 dominus, dabo leges meas in me
 te eorum: & in corde eorum
 scribam eas, & ero ipsis in deum
 & ipsi erunt mihi in populum.

Qui exemplari & umbrae des
 uiunt coelestium, sicut respō
 sum est Moyfi cum consuma
 ret tabernaculum. Vide
 (inquit) omnia facito secū
 dum exemplar, quod tibi osten
 sum est in monte. Nunc autē
 melius sortitus est ministe
 rium, quanto & melioris te
 stamēti mediator est, quod
 in melioribus repromissio
 nibus sancitum est. Nam si il
 lud prius culpa vacasset,
 non utique secūdi locus inq
 reretur. Vituperans enim
 eos dicit. Ecce dies veni
 ent, dicit dominus, & consuma
 bo super domum Israel
 & super domum Iuda testa
 mentum nouum, non secun
 dum testamentum, quod
 feci patribus eorum in die,
 qua apprehendi manum
 eorum, ut educerem illos
 de terra Aegypti, quoniam ipsi
 non permanserunt in testamē
 to meo, & ego neglexi eos
 dicit dominus. Quia hoc est testamē
 tum, quod disponam domui Israel
 post dies illos, dicit dominus.
 Dabo leges meas in mētē
 eorum, & in corde eorum super
 scribam eas, & ero eis in deum,
 & ipsi erunt mihi in populum,

Exo. xx. d
 Act. xvij.

C
 Hie. xxxi.

D

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

καὶ οὐ μὴ διδάξωσιν ἕκαστος
τὸν πλησίον αὐτοῦ, καὶ ἕκα-
στος τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ . λέ-
γων, γνώσι τὸν κύριον, ὅτι
πάντες ἐδήσουσί με ἀπὸ μι-
κροῦ αὐτῶν ἕως μεγάλου αὐ-
τῶν, ὅτι ἴλεῖσθε ἔσομαι τοῖς ἀ-
δικίαις αὐτῶν καὶ τῶν ἀμαρ-
τιῶν αὐτῶν, καὶ τῶν ἀνο-
μιῶν αὐτῶν οὐ μὴ κηρύξω ἔπι.
ὡς τῷ λέγειν κακὸν, πεπα-
λάωκε τίω πρώτως . τὸ δὲ
σκαλοῦμενον καὶ γηράσκον, ἐγ-
γὺς ἀφανισμοῦ .

Ἐίχε μὲν οὖν καὶ ἡ πρώτη
δικαιώματα λατρείας, τότε
ἅγιον κοσμικόν . σκηνὴ γάρ καὶ
πτερυγία ἦν ἡ πρώτη, ἐν ἧ ἦτε λυ-
χνία, καὶ ἡ τρίπεζα, καὶ ἡ
προβάσις τῶν ἄρτων, ἡ τις λέγε-
ται ἅγιον . μετὰ δὲ τὸ δεύτερον
καταπέτασμα σκηνῆς, ἡ λεγομέ-
νη ἅγια ἅγιον, χρυσοῦν ἔχου-
σα θυμιατήριον, καὶ τίω κιβω-
τὸν τῆς διαθήκης, περικεκαλυμ-
μένην πάντοθεν χρυσίῳ, ἐν ἧ σέ-
μεισθε χρυσοῦν ἔχουσα τὸ μέννα,
καὶ ἡ ῥάβδος ἀκρῶν ἡ βλαστῆ-
σασκα, καὶ αἱ πλάκες τῆς διαθή-
κης . ὑπερένω δὲ αὐτῆς χερουβίμ
δόξης ; κατασκευάζοντα τὸ ἴλα-
στήριον, περὶ ὧν οὐκ ἔστι νῦν λέ-
γειν κατὰ μέρος . τούτων δὲ
οὕτως κατασκευασμένων,

editio posterior

Et nō docebunt quis quis prius
suum, & unusquisque fra-
trem suum, dicentes. Cognosce
dominum: quod omnes cognituri sit
me ab eo, quod pusillus fuerit
inter eos, usque ad eum, quod ma-
gnus est inter illos. Quoniam placatus
ero super iniustitiis illorum
& peccatis eorum, & iniquitatem
illorum non recordabor apostolus.
Per hoc, quod dicit novum
antiquavit prius. Porro quod
antiquat ac senescit, in pro-
pinquo est, ut evanescat.
Igitur habebat quod est et prius
illud iustificatioes, cultus,
et seculum mundanum. Si quod est
tabernaculum factum fuit pri-
mum, in quo erat lucerna,
& mensa, & propositio panum,
qua vocatur sancta. Post secundum
autem velum erat tabernaculum,
quod vocatur sanctum sanctorum, au-
reum huius thuribulum, & arcam
testamenti, undique circumte-
cta auro, in qua vasa au-
rea habes manna, & virga
Aaron, quod germinauerat, &
tabulae testamenti. Supra
hanc autem cherubin gloriae,
obubratoria propitiatorium, de
quibus non est. nunc dicendum
singulatim. Iis autem ad
hunc ordinatis modum,

Prior Ad

Et non docebit quisque ciuem suum, & quisque fratrem suum, dicens. Cognosce dominum, quia omnes scient me à paruo eorum, ad magnum usque eorum, quoniam propitius ero in iustitiis eorum, & peccatorum eorum, & iniquitatum eorum non recordabor amplius. In hoc, quod dicit nouum, inueterauit primum: quod autem, inueteratur & senescit, prope interitum est.

Habuit utique primum iustificationes cultus, & sanctum mundanum. Nam primum tabernaculum constructum est, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur sancta: post autem secundum velamen, erat tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamini, circumtectam undique auro: cum qua, urna aurea habens manna, & virga Aarō, quæ germinauerat, & tabulæ testamenti: super eam erant Cherubin glorie, obubrantia propitiatorum, de quibus non est hic particulatim dicendum. Iis autem sic extinctis,

Hebr. vulgata cap. ix.
Et non docebit unusquisque proximum suum, & unusquisque fratrem suum, dicens. Cognosce dominum, quoniam omnes scient me à minore usque ad maiorem eorum, quia propitius ero iniquitatibus eorum, & peccatorum eorum iam non memorabor. Dicendo autem nouum, ueterauit prius. Quod autem antiquatur, & senescit, prope interitum est. Cap. IX.
Habuit quidem & prius, iustificationes culturæ, & sanctum sæculare. Tabernaculum enim factum est primum, in quo erant candelabra, & mensa, & propositio panum, quæ dicitur sancta. Post velamentum autem secundum, tabernaculum, quod dicitur sancta sanctorum, aureum habens thuribulum, & arcam testamenti, circumtectam ex omni parte auro, in qua, urna aurea habens manna, & virga Aaron, quæ fronderat, & tabulæ testamenti, super eam erant Cherubin glorie, obubrantia propitiatorum, de quibus non est modo dicendum per singula. Iis uero ita compositis.

Exo. xxv

Exo. xxxvi

Πρὸς τὸν Ἑβραῖον.

εἰς μὲν τὴν πρῶτην σκηνὴν δια-
παντὸς ἡσίκαισιν οἱ ἱερεῖς, τὰς
λατρείας ἐπιτελοῦντες, εἰς δὲ
τὴν δευτέραν ἀπέχετο τὸ ἕνικαι·
τὸ μόνος ὁ ἀρχιερεὺς, οὐ χωρὶς
αἵματος, ὃ προσφέρειν ὑπὲρ ἑαυ-
τοῦ, καὶ τῶν τοῦ λαοῦ ἀγνοη-
μάτων. τὸ τοῦ δειλοῦτος τὸ πλά-
ματος τοῦ ἁγίου, μήπω πεφανε-
ρωθεὶς τὴν τῶν ἁγίων ὁδὸν,
ὅτι τῆς πρώτης σκηνῆς ἐ-
χούσης χάσιν, ἥτις παρε-
βολὴ εἰς τὸν καιρὸν τὸν ἐνε-
στκότου, καὶ ὃν δῶρά τε καὶ
θυσιῶν προσφέρονται, μὴ δυ-
νάμενοι κατὰ συνήθειαν τε-
λειῶσαι τὸν λατρεύοντα,
μόνον ἐπὶ βρώμασι καὶ πό-
μασι, καὶ διαφόροις βα-
πτισμοῖς, καὶ δικαιώμασι σκε-
πὸς, μέχρι καιροῦ διορθώ-
σεως ἐπικείμενα. Χριστὸς δὲ
παρεγενόμενος ἀρχιερεὺς τῶν
μελλόντων ἀγαθῶν, διὰ τῆς
μείζονος καὶ τελειότερας σκη-
νῆς, οὐ χειροποιήτων, του-
τέστιν, οὐ ταύτης τῆς κτί-
σεως, οὐ δὲ διαστομῶν τρέ-
γων καὶ μόσχων, διὰ δὲ τοῦ
Ἰσίου αἵματος ἐπέλθεν ἐφά-
παξ εἰς τὰ ἁγία, αἰωνίως
λύτρωσιν ἀρόμενος. εἰ γὰρ
τὸ αἷμα ταύρων, καὶ τρέ-
γων, καὶ ἀποδὸς δαιμόλιος,

editio posterior

In prius quidem taberna-
culum semper ingrediun-
tur sacerdotes, qui sacro-
rum ritus peragant: in se-
cundum autem semel quot
annis solus pontifex, non
sine sanguine, quem offert
pro seipso, & pro populi igno-
rantiis, illud significat spi-
ritu sancto, nondum manife-
statam esse sanctorum viam,
adhuc priore tabernaculo
consistente, quæ erat simi-
litudo pro tpe tui presente, in
quo dona sacrificiaque offe-
runtur, quæ non possint iuxta
conscientiam perfectum red-
dere cultorem, in cibis duntaxat
& potionibus, & diuer-
sis ablutionibus ac iustifi-
cationibus carnis, usque ad
tempus correctionis im-
posita. At Christus accedens
pontifex futurorum bonorum,
per maius & perfectius ta-
bernaculum, non manufa-
ctum, hoc est, non huius
structuræ, neque per sangui-
nem hircorum ac vitulo-
rum, sed proprium sanguinem
ingressus est semel in sanctam
æterna redemptione repta.
Nam si sanguis taurorum &
hircorum & cinis iuuenturæ.

Prior Ad

In primum quidem tabernaculum semper intrabant sacerdotes, cultus peragentes: in secundum autem, semel quotannis, solus pontifex, non sine sanguine, quem offerebat pro seipso, & ignorantibus populi: hoc insinuante spiritu sancto: nondum manifestatam esse sanctorum viam, cum adhuc primum tabernaculum stabilitatem haberet: quæ similitudo fuit in tempore, quod institit: in quo dona & hostiæ offerebantur, quæ non poterant sine conscientiam perficere colentem, solum in cibis, & potibus, & diuersis lotionibus, & iustificationibus carnis, usque ad tempus emendationis apposita. Christus autem adueniens pontifex futurorum bonorum, per maius & perfectius tabernaculum, non manufactum, hoc est, non huius ædificationis, neque per sanguinem hircorum, & vitulorum: sed per proprium sanguinem introiit semel in sanctam, æternam redemptionem inueniens. Si enim sanguis tauroꝝ & hircorꝝ, & cinis iuuenæ.

Hebr. vulgata cap. x.

In priori quidem tabernaculo semper introibant sacerdotes, sacrificiorum officia consummates, in secundo autem, semel in anno solus pontifex, non sine sanguine, quem offeret pro sua & populi ignorantia, hoc significante spiritu sancto, nondum propalata esse sanctorum viam, adhuc priore tabernaculo habere statum, quæ parabola est temporis instantis, iuxta quam munera & hostiæ offeruntur, quæ non possunt iuxta conscientiam perfectam facere seruientem, solummodo in cibis, & in potibus, & in variis baptismatibus, & iustitiis carnis usque ad tempus correctionis impositis. Christus autem assistens pontifex futurorum bonorum, per amplius & perfectius tabernaculum non manufactum, id est, non huius creationis, neque per sanguinem hircorum, aut vitulorum, sed per proprium sanguinem, introiit semel in sanctam, æternam redemptionem inuenta. Si enim sanguis hircorum, & taurorum, & cinis vitulæ, *Leu. xvi. c*

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

ῥυπαρίζουσα τὸν κεκοινωμέ-
θους , ἀγιάζει πρὸς τὴν τῆς σα-
κὸς καθαρότητα , πόσῃ μάλ-
λον τὸ αἷμα τοῦ χριστοῦ , ὃς
διὰ τοῦ αἵματος τοῦ αἰώνιου ἰ-
σχυτοῦ προσήνεγκεν ἁμωμον τῆ
θεῷ , καθαρίζει τὴν συνή-
θειαν ὑμῶν ἀπὸ νεκρῶν ἔργ-
ων , εἰς τὸ λατρεύειν θεῷ
ζῶντι . Καὶ διὰ τοῦτο δια-
θήκης κοινωνῆς μεσίτης ἐστίν , ὅ-
πως θανάτου γενομένου , εἰς
ἀπαλῆτρωσιν τῶν ἐπὶ τῆ
πρώτῃ διαθήκῃ πεκατωμένων ,
τὴν ἐπαγγελίαν λάβωσιν οἱ
κεκλημένοι , τῆς αἰωνίου κλη-
ρονομίας . ὅπου γὰρ διαθή-
κη , θάνατον ἀνάγκη φέ-
ρεται τοῦ διαθεμένου . Δια-
θήκη γὰρ ἐπὶ νεκροῖς θεθαύει ,
ἐπεὶ μήποτε ἰχύει , ὅτε ζῆ
ὁ διαθέμενος . ὅθεν οὐδὲν
πρώτη , χωρὶς αἵματος ἔγ-
κεκοινώσαι . λαληθείσης γὰρ
παύσης ἐντολῆς κατὰ νόμον
ὑπὸ μοϋσέως προῦτι τῶν λαῶν ,
λαβῶν τὸ αἷμα τῶν μό-
σχων καὶ τράγων , μετὰ ὕ-
δατος καὶ ἐρίου κοκκίνου
καὶ ὑακίνθου , αὐτό τε τὸ
βιβλίον καὶ πάντα λαὸν τὸν
ἐξέξάντισε , λέγων . τὸτο τὸ
αἷμα τῆς διαθήκης , ἧς ἐπέ-
τέλετο πρὸς ὑμᾶς ὁ θεός .

editio posterior

Aspergens inquinatos, san-
ctificat ad carnis purifica-
tionē, quāto magis sanguis
Christi, q̄ per sp̄m æternū
seipsum obtulit immacula-
tū deo, purgabit conscientiā
vestrā à mortuariis operi-
bus, ad seruiēdū deo viuē-
ti? Et ob id noui testamen-
ti conciliator est: vt morte
intercedente, ad redem-
ptionem earum præuarica-
tionū, q̄ fuerāt sub priori
testamento, ii, q̄ vocati sunt,
p̄missionē accipiāt æternę
hæreditatis, Siquidē vbi
testamentum est, mors in-
tercedat necesse est testato-
ris. Nam testamentum in
mortuis ratum est quādoq̄
dem nondum valet, cum
viuit testator. Vnde ne pri-
us quidem illud absq̄ san-
guine dedicatū fuit. Cum
enim Moyses omne præce-
ptum iuxta legem expo-
suisset omni populo, sum-
pto sanguine vitulorū &
hircorū, cū aqua & lana
coccina & hyssopo, simul
& ipsum librum, & totum
populum asperfit dicens.
Hic est sanguis testamenti,
q̄ mandauit vobis deus.

Prior Ad

Aspersus inquinatos sancti-
ficat ad carnis puritatem:
quāto magis sanguis Chri-
sti, qui per spiritum æter-
nū, seipsum obtulit imma-
culatum deo, purificabit
conscientiam vestram ab
operibus mortuis, ad colē-
dum deum viventem? Et
ideo testamenti noui me-
diator est, vt morte inter-
ueniente, ad redēptionem
earū transgressionum, quę
sub primo testamēto erant,
pmissionem accipiant ii,
qui vocati sunt ad æternā
hæreditatem. Vbi enim te-
stamentum est, mortem te-
statoris interuenire necesse
est. Nam testamentum in
mortuis ratum est, quā
nūquam validum est, dum vi-
uit, qui testatus est. Vnde
neq; primum, sine sangui-
ne initiatum est. Nam pro-
nunciato s̄m legem oī mā-
dato à Moysē, vniuerso po-
pulo, capiens sanguinem
vitulorum & hircorū cum
aqua & lana rubra & hysso-
po, ipsum quoq; librū &
populum aspersit, dicens.
Hic est sanguis testamenti,
quod mandauit ad uos deus.

Hebr. vulgata cap. x.

Aspersus, inquinatos sancti-
ficat ad emūdationem car-
nis: quanto magis sanguis
Christi, qui per spiritū san-
ctum semetipsum obtulit
imaculatum deo, emunda-
uit conscientiam nostram
ab operibus mortuis ad ser-
uiendum deo viuenti? Et
ideo noui testamēti media-
tor est, vt morte intercedē-
te, in redēptionem earum
p̄uaricationum, quę erāt
sub priore testamēto, repro-
misionem accipiant, qui
vocati sunt æternæ hære-
ditatis. Vbi enim testamen-
tum est, mors necesse est in-
tercedat testatoris. Testa-
mentum enim in mortuis
confirmatum est, alioquin
nondum valet, dum viuit,
qui testatus est. Vnde nec
primum quidem sine sangui-
ne dedicatum est. Lecto
enim omni mandato legis
à Moysē vniuerso populo,
accipiens sanguinem vitu-
lorum, & hircorum, cum
aqua, & lana cocinea, &
hissopo, ipsum quoq; librū
& omnem populum asper-
sit, dicēs. Hic sanguis testi-
amenti, quod mandauit ad uos deus.

i. Pet. i. c.
1. Io. i. c.
Apo. i. c.
i. Pet. i. c.
Ro. v. b.

E
Gal. iij. b.

Ge. xxiii.

Πρὸς τοὺς Εβραίους.

καὶ τὴν σκηνὴν δὲ καὶ πάν-
τοι τὰ σκάνη τῆς λειτουργίας
τῷ αἵματι ὁμοίως ἐξέσπιν-
ξε. καὶ χεθὼν ἐν αἵματι πάν-
τες καθαρίζεται κατὰ τὸν νό-
μον, καὶ χειρὶς αἱματεχυ-
σίας οὐ γίνεται ἄφεσις. ἀ-
νάγκη οὖν τὰ μὲν ὑποδείγ-
ματα τῶν ἐν τοῖς οὐρανοῖς,
τούτοις καθαρίζεσθαι. αὐτὰ
δὲ τὰ ἐπουράνια, κρείττοσι
δυσίαις παρὰ ταύτας. Οὐ-
χὼρ εἰς χειροποίητοι ἅγια ἐ-
σκήλην ὁ Χριστὸς, ἀντίτυ-
πος τῶν αἰδυνῶν, ἀλλ' εἰς
αὐτὸν τὸν οὐρανὸν, νῦν ἐμ-
φανισθῆναι τῷ προσώπῳ τοῦ
θεοῦ ὑπὲρ ἡμῶν, οὐδ' ἴνα
πολλάκις προσφέρει ἑαυτὸν,
ὡσπερ ὁ ἀρχιερεὺς εἰσέρχε-
ται εἰς τὰ ἅγια κατ' ἰσχύ-
αυτῶν αἵματι ἀλλοτρίῳ. ἐπὶ
τοῦ αὐτοῦ πολλάκις πα-
θεῖν ἀπὸ καταβολῆς κόσμου.
νῦν δὲ ἅπαξ ἐπὶ σωτε-
ραίων τῶν αἰώνων, εἰς ἀθέ-
τησιν ἁμαρτίας, διὰ τῆς θυ-
σίας αὐτοῦ περαιτέρωται. καὶ
καθ' ὅσον ἀπόκειται τοῖς ἁ-
νώμοις ἅπαξ ἀποθανεῖν.
μετὰ δὲ τούτων κρίσις, οὕτως
καὶ ὁ Χριστὸς ἅπαξ προσε-
τεχθεὶς εἰς τὸ πολλῶν ἁμαρ-
τιῶν ἀφεσίαν,

editio posterior

Insup autem & tabernacu-
lum & oia vasa ministerii,
sanguine consilr asperge-
bat. Et oia fere sm legē sā-
guie purificant, & absq;
sanguinis effusione nō fit
remissio. Itaq; necesse ē, vt
exēplaria qdē eorū, q̄ sunt
in coelis, hisce rebus purifi-
cētur. Ceterū ipsa coelestia
potioribus quā hęc sint,
victimis mundentur. Non
enim in manufacta sancta
ingressus est Christus, exē-
plaria virorū, sed in ipsū
coelum, vt appareat nūc in
spectu dei p nobis, nō vt
sępius offerat semetipsum,
quemadmodum pontifex
ingreditur in sancta sin-
gulis annis per sanguinē
alienum. Alioquin oportu-
tuisset illū sępius passum
fuisse à condito mundo.
Nunc autem semel sub cō-
sumationem sæculorum,
ad profligationem pecca-
ti, per immolationem sui
ipsius apparuit. Et quate-
nus illud manet oēs hoies
vt semel moriātur, post
hoc aut, iudicium, ita &
Christus semel oblatus, vt
multorū peccata tolleret.

Prior Ad

Tabernaculum etiam, & omnia vasa ministerii, sanguine similiter asperfit: & fere' fm legem, omnia in sanguine mandantur, & sine sanguinis effusione, nō fit remissio. Necesse igitur erat, vt exempla eorum, quæ in cœlis sunt, iis purgarentur: ipsa vero cœlestia, potioribus, quàm illis hostiis. Non enim in manufacta sancta ad verorum typum efficta introiuit Christus, sed in ipsum cœlum, nunc apparendo faciei dei pro nobis. Neq; vt frequenter offerat seipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta quotannis in sanguine alieno, alioqui oportuit ipsum frequenter pati à constitutione mundi: at nūc semel in consumatione sæculorum ad sublationem peccati, per hostiam suam apparuit, & quemadmodum hominibus positum est semel mori, & post hoc iudicium: hunc in modum & Christus semel oblatus est ad multorum auferenda peccata.

Hebr. vulgata cap.ix.

Etiam tabernaculū & oīa vasa ministerii, sanguine similiter asperfit. Et omnia pene' in sanguine, secundum legem mundantur, & sine sanguinis effusione non fit remissio. Necesse est ergo exempla etiam quidem cœlestium, iis purgari: ipsa autem cœlestia melioribus hostiis, quàm istis. Non enim in manufacta sancta Iesus introiuit, exemplaria verorum, sed in ipsum cœlum, vt appareat nunc vultui dei pro nobis. Neq; vt sæpe offerat semetipsum, quemadmodum pontifex intrat in sancta per singulos annos in sanguine alieno. Alioquin oportebat eum frequenter pati ab origine mundi. Nunc autem semel in consumationem sæculorum, ad destructionem peccati, per hostiam suam apparuit. Et quemadmodum statutum est hominibus semel mori: post hoc autem iudicium: sic & Christus semel oblatus est ad multorum exhaurienda peccata.

F
Exo. xiiij
b

G

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

ἐκ θατέρου χωρὶς ἁμαρ-
τίας ὁφείσεται τοῖς αὐτῶν
ἀπεδοχομένοις εἰς σωτηρίαν .

Σικαν γὰρ ἔχων ὁ νόμος
τῶν μελλόντων ἀγαθῶν , οὐκ
αὐτῷ τῷ εἰκόνα τῶν πραγ-
μάτων , κατ' ἑναιυτὸν ταῖς αὐ-
ταῖς θυσίαις εἰς προσφέρου-
σιν εἰς τὸ δίκαιον , οὐδέ πο-
τε δυνάσκει τὸν προσηχο-
μένους τελειῶσαι . ἐπεὶ οὐκ
ἐν ἐπαύσαντο προσφερόμε-
νοι , διὰ τὸ μὴ εἶναι ἓν
ἔχον ἐπὶ σωτηρίᾳ ἁμαρ-
τιῶν τὸν λατρεύοντα , ἀπὸ
κεκαδικμένους . ἀλλ' ἐν αὐ-
ταῖς ἐν ἀμνησίαις ἁμαρτιῶν κατ'
ἑναιυτόν . ἀδυνατοῦ γὰρ αἰ-
μα ταύρων καὶ τράγων ἀ-
φαιρεῖν ἁμαρτίας : διὸ ἐ-
σερχόμενος εἰς τὸν κόσμον ,
λέγει . Θυσίαν καὶ προ-
σφορὰν οὐκ ἠδέλησας . σώ-
μα δὲ κατηπίσωμαι , ὁλο-
καυτώματα καὶ περὶ ἁμαρ-
τίας οὐκ ἀδύκησας , τότε εἶ-
πον , Ἰσθὺ ἠκω , ἐν κεφαλῇ
δι βιβλίου γέγραπται περὶ ἐ-
μοῦ , τὸ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέ-
λημα σου . αὐώτερον λέγων ,
ὅτι θυσίαν καὶ προσφορὰν ,
καὶ ὁλοκαυτώματα , καὶ
περὶ ἁμαρτίας οὐκ ἠδέλησας ,
οὐδὲ ἀδύκησας ,

editio posterior

Rufus absq; pctō respiciet
iis, q illū expectāt, i salutē.
Nam lex umbram obtinēs
futurorum bonorum, non
ipsam imaginē rerum iis
hostiis, quas singulis ani-
nis easdem continenter
offerunt, nunquam pos-
test accedentes perfectos
reddere. Alioqui non ne
desissent offerri? Propter
rea qd nullam iam habuif-
sent conscientiam peccato-
rum, qui sacrificassent, ac
semel purgati essent. Atqui
in istis commemoratio fit
peccatorū quotannis. Non
enim potest sanguis tau-
rorum & hircorum au-
ferre peccata. Quapropter
cum ingressurus est mun-
dum dicit: sacrificium &
oblationem noluisti: Cor-
pus autem aptasti mihi:
holocaustomata & pro pec-
cato nō comprobasti. Tūc
dixi: Ecce adsum, in ca-
pite libri scriptum est de
me, vt faciam deus vo-
luntatem tuam, superius
cum dicit: sacrificium,
& oblationem & holo-
cautomata, & pro peccato
noluisti, neq; comprobasti,

Prior **Ad**
Secundo iis, qui sine peccato expectant eum, conspicietur ad salutem.

Lex enim umbram habens futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, iis ipsis hostiis, quas quotānis offerunt continuo nunquam potest accedentes perficere, quia nunquam cessabant oblatae: propterea quod nullam amplius habuissent conscientiam peccatorum, qui semel cultum facientes purgati fuissent. Verum in ipsis, quotānis rememoratio peccatorum fiebat. Impossibile est enim sanguinem taurorum & hircorum auferre peccata. Ideo ingrediens in mundum, dicit. Hostiam & oblationem nolui sti: corpus autem aptasti mihi. Holocaustomata est pro peccato non accepta sti: tūc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptū est de me, ut faciam deus voluntatem tuam. Superius dicens, quod hostiam & oblationem & holocaustomata etiam pro peccato nolui sti, neque acceptasti.

Hebr. vulgata cap. xi.
Secundo sine peccato apparet omnibus expectantibus se in salutem.

Caput X.

Umbram enim habens lex futurorum bonorum, non ipsam imaginem rerum, per singulos annos eisdem ipsis hostiis, quas offerunt indefinenter, nunquam potest accedentes perfectos facere: alioquin cessassent offerri, ideo quod nullam haberent ultra conscientiam peccati, cultores semel mundati: sed in ipsis commemoratio peccatorum per singulos annos fit. Impossibile enim est sanguine taurorum & hircorum auferri peccata. Ideo ingrediens mundum dicit. Hostiam & oblationem nolui sti: corpus autem aptasti mihi. Holocaustomata & pro peccato, non tibi placuerunt. Tunc dixi. Ecce venio. In capite libri scriptum est de me, ut faciam deus voluntatem tuam. Superius dicens. Quia hostias, & oblationes, & holocaustomata, & pro peccato nolui sti, nec placita sunt tibi,

Le. xvi

B
P/a. xxx
b

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

οἵ τινες κατὰ τὸν νόμον προσφέρονται, τότε ἤρκεν, ἰδοὺ πῶς τὸ ποιῆσαι ὁ θεὸς τὸ θέλημα σου, ὡναίμῃ τὸ πρῶτον, ἵνα τὸ δεύτερον γῆσθ, ἐν ᾧ θελήματι ἡγιασμένοι ἐσμέν, οἱ διὰ τῆς προσφορᾶς τοῦ σώματος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐφάπαξ. καὶ πῶς μὲν θεοῦ ἔσκε κατ' ἡμέραν λειτουργῶν, καὶ τὰς αὐτὰς πολλάκις προσφέρειν θυσίας, οἵ τινες οὐδέ ποτε διακονοῦν περιελθὲν ἀμαρτίας. αὐτὸς δὲ μὲν ὑπὲρ ἁμαρτιῶν προσενέγκας θυσίαν, εἰς τὸ δινεῖ καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ θεοῦ, τὸ λοιπὸν ἐκδεχόμενος, ἕως τε θῶσιν οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ ὑποπόδιον τῶν ποδῶν αὐτοῦ. μὴ γὰρ προσφεροῦ τετελείωκεν εἰς τὸ δινεῖ καὶ τοὺς ἡγιασμένους. μετρυεῖ δὲ ἡμῖν καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον. μετὰ γοῦρ τὸ προειρηκέναι, αὐτὴ ἡ διαθήκη, ἣν διαθήσομαι πρὸς αὐτοὺς, μετὰ τὰς ἡμέρας ἐκάσθς λέγει κύριος. διδοὺς νόμους μου ἐπὶ καρδίαις αὐτῶν, καὶ ἐπὶ τῶν δικαιοῶν αὐτῶν ἐπιγράψω αὐτοὺς, καὶ τῶν ἁμαρτιῶν, καὶ τῶν ὀνομιῶν αὐτῶν οὐ μὴ μενεῶ ἐπι. ὅπου δὲ ἄφραστοῦτων,

editio posterior

Quæ iuxta legem offeruntur, tunc dixit: Ecce adsum, ut faciam deus voluntatem tuam: tollit prius, ut posterius statuatur, per quam voluntatem, sanctificati sumus per oblationem corporis Iesu Christi semel peractam. Et omnis quidem sacerdos, assistit quotidie, sacra peragens, & eadem sæpius offerens hostias, quæ nunquam possint auferre peccata. Hic vero una pro peccatis oblata victima, perpetuo sedet ad dexteram dei, id est, quæ superest expectans, donec reddantur inimici ipsius scabellum pedum eius. Unica. n. oblatione perfectos affecit in perpetuum, eos, qui sanctificatur. Testificatur autem nobis & ipse spiritus sanctus, nimirum cum prædixerit: Hoc est testamentum, quod condam erga illos, post dies illos, dicit dominus, dans leges meas in corde illorum, & in mentibus illorum inscribam eas, & peccatorum atque iniquitatum illorum non recordabor amplius. Porro ubi horum est remissio,

Prior Ad

Quæ s̄m legem offeruntur, tunc dixit. Ecce venio, vt faciam deus volūtatem tuam: tollit primum vt secundum statuat: in qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel. At omnis quidem sacerdos assis̄tebat in dies litās, & easdem frequēter hostias offerens, quæ nunq̄ valent detrudere peccata: ipse autem cum vnā pro peccatis obtulit hostiam, in perpetuum sedit in dextera dei: deinceps expectans, donec ponantur inimici eius scabellū pedum eius: vna enim oblatione, consumauit in perpetuum eos, qui sanctificantur. Testimonium autem nobis perhibet & spiritus sanctus, cum re vera post prædixit. Hoc testamentum, quod disponam ad vos, post dies illos dicit dominus, cum dabo leges meas in cordibus eorum, & in mētibus eorum, scribam eas, & peccatorum eorum, & iniquitatum eorū nō recordabor amplius. Vbi aut̄ remissio eorū est.

Hebr. vulgata cap. x. Quæ secundum legem offeruntur, tunc dixi. Ecce venio, vt faciam deus voluntatem tuam: aufer primum, vt sequens statuat. In qua voluntate sanctificati sumus, per oblationem corporis Iesu Christi semel. Et omnis quidem sacerdos præsto est, quotidie ministrans, & easdem sæpe offerens hostias, quæ non possunt auferre peccata: hic autem vnā pro peccatis offerens hostiam, in sempiternum sedet in dextera dei, de cætero expectans, donec ponantur inimici eius scabellum pedum eius. Vna enim oblatione, consumauit in sempiternum sanctificatos. Cōtestatur autem nos & spiritus sanctus. Postquam enim dixit. Hoc autem testamentum, quod testabor ad illos post dies illos, dicit dominus. Dabo leges meas in cordibus eorum, & in mētibus eorū inscribam eas, & peccatorum, & iniquitatum eorū, iā nō recordabor amplius. Vbi aut̄ hōꝝ remissio.

psal. cix
1. Cor. x
d
Hic. xx

D

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

οὐκ ἔπι προσφορὰ περὶ ἁμαρ-
τίας . Ἐχόντες οὖν ἀδελ-
φοὶ παρρησίαν εἰς τὴν ἔσο-
σον τῶν ἁγίων ἐν τῷ αἵματι
Ἰησοῦ , ἣν ἀκαίνιστον ἡμῖν ὁ-
σόν πρόσφορον καὶ ζῶσαν δια-
τῆ κατεπέτασματῶν , τουτέ-
στι , τῆς σαρκὸς αὐτῶν . καὶ
ἱερεῖα μέγαν ἐπὶ τὸν οἶκον τοῦ
θεοῦ , προσερχώμεθα μετὰ ἀ-
ληθινῆς καρδίας ἐν πληροφο-
ρίᾳ πίστεως , ἐξέκνισμένοι τὰς
καρδίας ἀπὸ συνηθείσας πο-
νηρῆς , καὶ λελουμένοι τὸ σῶ-
μα , ὕδατι καθαρῷ , κατέχω-
μεν τὴν ὁμολογίαν τῆς ἐλπί-
δος , ἀκλινῆ . Πιστὸς γὰρ ὁ
ἐπαγγελιάμενος , καὶ κατανοῶ-
μεν ἀλλήλους εἰς παρρησιᾶν
ἀγάπης , καὶ καλῶν ἔργων ,
μὴ ἐγκαταλιπόντες τὴν ἐπι-
συναγωγὴν ἑαυτῶν , καθὼς
ἔειπεν ἡμεῖς , ἀλλὰ παρεκεί-
λουίτες , καὶ τοσοῦτον μάλ-
λον , ὅσα βλέπετε ἐγγίζουσαν
τὴν ἡμέραν . ἐκουσίως γὰρ ἔ-
μαρτυροῦντων ἡμῶν μετὰ τὸ λα-
βεῖν τὴν ἐπίγνωσιν τῆς ἀλη-
θείας , οὐκ ἔπι περὶ ἁμαρτιῶν
ἀπολειπεται θυσία , φοβεραὶ
δὲ πρὸς ζήλωσιν κρίσεως , καὶ
πρὸς ζήλωσιν ἐδίκαν μέλλον-
τος τοῦ ὑπεραντίου . ἀδει-
πίας τῆς νόμον μωσύσεως .

editio posterior

Non est amplius oblatio p
peccato. Cū igit fratres, ha
beamus libertatē ad eūdi
in sc̄ā, p sanguinē Iesu, ea
via q̄ dedicauit nobis recē
tē ac uiuentē, p velamētū,
hoc est, p carnē suā, cunq;
habeamus sacerdotē ma-
gnū p̄fectū domui dei, ac
cedamus cū vero corde in
certitudine fidei, asperfi
cordibus, ac depulsa con-
sciētia mala: & abluti cor-
pe aq̄ pura, teneamus p̄fel-
sionē sp̄ei, nō vacillantē,
fidelis enī, q̄ p̄misit: & cō-
sideremus nos inuicē, in
hoc, vt p̄uocemus ad cha-
ritatē & bona opa, nō dese-
rentes aggregationē nr̄i
mutuam, sicuti mos est nō
nullis, sed adhortantes in
uicem: idq; hoc magis, q̄
videtis appropinquantem
diem. Nam si volentes
peccauerim⁹ post acceptā
cognitionem veritatis, nō
vltra, pro peccatis reli-
qua est hostia, sed formi-
dabilis quēdam expecta-
tio iudiciī, & ignis vehe-
mentia, qui deuoraturus ē
aduersarios. Qui asper-
natus fuerit Moyfi legem,

Prior Ad
Non est amplius oblatio pro peccatis. Habentes igitur fratres fiduciam in ingressu sanctorum in sanguine Iesu, quem initiavit nobis viam recentem & viam, per velamen, hoc est per carnem suam, & sacerdotem magnum super domum dei: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, loti corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda, teneamus confessionem spei indeclinabilem. Nam fidelis est, qui promisit: & cogitemus inuicem ad prouocationem dilectionis, & bonorum operum, non dereliquentes congregationem nostram, ut quibusdam mos est: sed exhortantes: & tanto magis, quanto videtis appropinquatem diem. Voluntarie enim peccatis nobis post acceptam cognitionem veritatis, non amplius relinquitur pro peccatis hostia: sed terribilis quaedam expectatio iudicii, & amulatio ignis, quæ sumpturus est aduersarios. Quis piâ spreuit legem Moyses.

Hebr. vulgata cap. xi.
Iam non est oblatio pro peccato. Habentes itaque fratres fiduciam in introitu sanctorum in sanguine Christi, quam initiavit nobis viam nouam & viuentem per velamen, id est, carnem suam, & sacerdotem magnum super domum dei: accedamus cum vero corde in plenitudine fidei, aspersi corda à conscientia mala, & abluti corpus aqua munda: teneamus spei nostræ confessionem indeclinabilem. Fidelis enim est, qui repromisit: & confidemus inuicem in prouocationem charitatis, & bonorum operum, non dereliquentes collectionem nostram, sicut consuetudinis est quibusdam, sed consolantes, & tanto magis quanto videritis appropinquantem diem. Voluntarie enim peccatis nobis post acceptam notitiâ veritatis: iam non relinquitur pro peccatis hostia: terribilis autem quaedam expectatio iudicii, & ignis amulatio, quæ sumptura est aduersarios. Irrita quæ faciēs legem Moyse.

Deu. xv
b

kk

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

χαίρεις οἰκτιρητῶν ἐπὶ θυσίᾳ ἢ
τρισὶ μέγιστον ἀποθνήσκω .
πῶτα δὲ καὶτε χεῖρονος ἀξίω
δύσεται τιμωρίας, ὁ τὸν ἦν
τῷ θεοῦ καταπατήσας, καὶ τὸ
αἷμα τῆς διαθήκης κτισθὸν ἠγν
σάμωθ, ὡς ἂν ἠγιάσῃ, καὶ
τὸ πνεῦμα τῆς χάριτος ἐνυ
φρίσας; οἰσάμωθ γὰρ τὸν εἰ
πῶτα, ἔμοι ἐκ δίκης, ἔγω
ἀνταποδώσω, λέγει κύ
ριος . καὶ πάλιν, κύριος κρι
νῆται τὸν λαὸν αὐτῷ . φοβε
ρὸν τὸ ἐμπεσθῆναι εἰς χεῖρας
θεοῦ ζῶντος . Ἀναμνήσκε
τε δὲ τὰς πρότερον ἡμέ
ρας, ὅς οὖν φωτίζεντες, πα
λὰν ἀδελφεῖν ὑπερέβατε πα
θμάτων . τῷ τῷ μὲν, ὄνα
θισμοῖς τε καὶ ἀλίψαι δια
φρίξαντες, τῷ τῷ δὲ, και
φανοὶ τῶν οὕτως ἀναστρε
φόμενων γενόμενοι . καὶ γὰρ
τοῖς θισμοῖς μὲν συνεπαθήσα
τε, καὶ τῷ ἀσπαγῆν τῶν ὑπερ
χότων ὑμῶν μετὰ χαρῆς
προσεύξατε, γινώσκοντες ἔ
ραν ὡς ἐαυτοῖς κρείττονα ὑ
πεκρίθη ὡς οὐρανῶς καὶ μέ
θουσας . Μὴ ἀποβάλλετε οὖν τῷ
παρρησιασθῆν ὑμῶν, ὡς ἔχασμι
διαποδοθέν μεγάλιν . ὑπομα
ρῆς γὰρ ἔχετε χρεῖαν, ἵνα τὸ ἄ
λαμ τῷ θεοῦ παίσασατες,

editio posterior

Abſq; miſericordia ſub duo
bus aut tribus teſtib⁹ morit⁹ .
Quāto putatis peiorib⁹ af
ficiet ſuppliciiis, q; filiū dei
ſculcarit, & ſanguinē te
ſtamēti, ceu tē p̄fanā ha
buerit, p̄ quē fuerat ſctifica
tus, & ſp̄m̄ gr̄a p̄tumelia
affecerit. Nouim⁹ enī eū, q;
dixit: Meū ē vlciſci, ego re
pēdā, dicit dñs. Et rurfū.
Dñs iudicabit ppl̄m ſuū.
Horredū ē incidere ī man⁹
dei viuētis. Redeāt aut̄ vo
bis ī memoriā ſupiores di
es, ī q;bus illuminati ingēs
certamen ſuſtinuiſtis affli
ctionū: partī qdē dū & pro
bris & p̄ſſuris affecti ſpecta
culo fuiſtis oībus, partī dū
p̄ſortes ita p̄uerfantiū facti
eſtis. Sigdē & afflictionū, q;
ex vinculis meis p̄tigerūt,
participes fuiſtis, & dire
ptionē facultatū veſtrarum
cū gaudio accepifſtis, ſcien
tes vos habere in vobis po
tiorē ſubſtantiā in coelis ac
manentem . Ne abieceritis
igitur ſiduciā veſtrā, quæ
magnā habet p̄m̄ii retri
butionem . Nam patientia
vobis eſt opus, vt vbi vo
luntatem dei peregeritis,

Prior Ad

Hebr. vulgata cap.x.

Absq; misericordia sub duobus vel tribus testibus moritur, quāto existimatis deteriorē supplicio dignus erit, qui filiū dei cōculcauerit, & sanguinē testamenti cōmunē duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritū gratiæ, iniuria affecerit: sci mus enim eū, q̄ dicit, mihi vindicta, ego retribuam. Et rursus: dñs iudicabit populū suū. Et horrēdū est incidere in manus dei viuētis. Reminiscimini aut̄ priores dies: in q̄bus illuminati, multiplex passionū certamen sustinuitis: in hoc q̄dem opprobriis & pressuris, theatro expositi, in illo vero participes eorū, q̄ ita querēbātur, effecti: nam & vinculis meis cōpassi estis, & rapinam facultatum vestrarum cum gaudio sustinuitis, cognoscentes vos habere meliorem substantiam in coelis, ac manentem. Nolite igitur fiduciam vestram abicere: quæ ingentem habet mercedis retributionem, patiētia enim opus habetis, vt cū voluntatē dei feceritis,

Sine vlla miseratione, duo bus vel tribus testibus moritur: quanto magis putatis deteriora mereri supplicia, qui filium dei concucauerit, & sanguinem testamenti pollutum duxerit, in quo sanctificatus est, & spiritui gratiæ contumeliam fecerit? Scimus enim qui dixit. Mihi vindictam, & ego retribuam. Et iterum. Iudicabit dominus minus populū suum. Horrendum est incidere in manus dei viuētis. Rememoramini autem pristinos dies, in quibus illuminati, magnum certamen sustinuitis passionum: & in altero quidem opprobriis & tribulationibus spectaculum facti: in altero aut̄ socii taliter conuersantium effecti. Nam & vinculis compassi estis, & rapinā bonorū vestrarum cū gaudio susceptis, cognoscentes vos habere meliorem & manentem substantiā. Nolite itaq; amittere cōfidētiā vram, quæ magnā habet remunerationē. Patiētia enī vobis necessaria est, vt voluntatē dei faciētes.

kk ii

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

καμίσηθε τὴν ἑπαγγελίαν. Ἐπι
ζοῖ μὴρὸν ἔσται ὁ γόν, ὁ ἐρχό
μενος ἔξει, καὶ οὐ χρονίει. ὁ
δὲ δίκαιος ἐκ πίστεως ζήσεται—
τοι, καὶ ἐὰν ὑποσέληται,
οὐκ ἀδοκῆ ἢ ψυχῆ μου ἐν αὐ
τῷ. ἡμῶς δὲ οὐκ ἔσμεν ὑποσ
βολῆς εἰς ἀπώλειαν, ἀλλὰ
πίστεως εἰς περιποίησιν ψυ
χῆς. Ἐστὶ δὲ πίστις, ἐλπὶς
ζωμένων ὑπόσκασις, πραγμά
των ἔλγχος οὐ βλεπομένων.
ἐν ταύτῃ ζοῖ ἐμαρτυρήθησαν
οἱ παρὰ πάντες. Πίστις νοῦ
μο κατηρέθη τὴν αἰώνως
ἐξ ἡμῶν θεοῦ, εἰς τὸ μὴ ἐκ
φαινομένων τὰ βλεπόμενα γε
γόνεσθαι. Πίστις πλείονα θυ
σίαν ἀβελ παρὰ κατὴν προ
σέτευκε τῷ θεῷ, δι' ἧς ἐμαρ
τυρήθη πᾶσι δίκαιος, μαρ
τυροῦντος ἐπὶ τοῖς δώροις αὐ
τῷ τῷ θεῷ, καὶ δι' αὐτῆς ἀπο
θανῶν ἐπὶ λαλῆ. Πίστις Ἐνώχ
μετετέθη τῷ μὴ ἰδεῖν θάνατον,
καὶ οὐχ' ἀρίσκειτο, διό
τι μετέθηκεν αὐτὸν ὁ θεός.
πρὸ ζοῖ τῆς μεταθέσεως αὐ
τῷ μεμαρτύρηται ἀκρεσῆκεναι
τῷ θεῷ. χωρὶς δὲ πίστεως ἀδύ
νατον ἀκρεσῆσαι. Πιστῶσα
ζοῖ δι' ἐπὶ τὸν προσερχόμενον τῷ
θεῷ, ὅτι ἐστὶ, καὶ τοῖς ἐκζητῶσιν
αὐτὸν μισθωσθήσθαι γίνεται.

editio posterior

Reportetis pmissionē. Ad
huc enī p pusillū tps, & q
vēturus est, veniet, & nō tar
dabit. Iustus autē ex fide vi
ctur⁹ est: & si se subduxerit,
nō pbabit aio meo. At nos
nō sumus, q subducamus
nos i pditionē, sed ad fidē
ptinemus i acquisitionē aīe.
Est autē fides earū rerū, quæ
spant substantia, argumētū
eorū, quæ nō vident: p hāc
enī testimoniū meruerūt se
niores. Per fidē itelligimus
pfecta fuisse sæcula verbo
dei, vt ex iis, quæ nō appa
rebāt ea, quæ vident, fierēt.
Per fidē vberiorē hostiam
Abel obtulit deo, q̄ Cain, p
quā testimoniū meruit, qd̄
esset iustus; testimoniū phi
bēte de donariis illius deo,
& p hāc mortuus ad huc lo
q̄t. Per fidē Enoch fuit trās
lat⁹, ne videret mortē, nec
fuit iuētus, p̄pterea qd̄ trās
tulerat illū deus: prius q̄ enī
trāsferret, testimoniū merue
rat, qd̄ placuisset deo. Atq̄
sine fide fieri nō pōt, vt qs
illi placeat. Nā qui accedit
ad deū, hūc credere oportet
esse deū, & esse remune
ratorem quærentibus se.

Prior Ad
 Accipiatis promissionem.
 Adhuc enī modicū quātu
 lūcunq; veniēs veniet: &
 nō tardabit. Iustus autē ex
 fide viuet, q̄ si subtrahetur
 nō cōplacebit anima mea:
 in eo. Nos autē nō sum⁹ sub
 tractionis in pditionē, sed
 fidei in acquisitionē animę.
 Est autē fides earum, quę
 sperātur substantia rerum,
 earū, quę nō vidētur argu
 mētū. In hac enim testimo
 niū acceperūt seniores. Fi
 de, intelligimus perfecta
 sæcula verbo dei: vt ex nō
 apparentibus facta sint, q̄
 videntur. Fide abundantio
 rem hostiam Abel q̄ Cain
 obtulit deo, p̄ quā testimo
 niū adeptus est, q̄ sit iu
 stus, testimoniū super mu
 nera ei⁹ phibēte deo: & p̄
 eā defūct⁹ adhuc loquit. Fi
 de, Enoch trāssat⁹ ē: vt nō
 videret mortē, & nō iuēt⁹
 est, q̄ trāstulit eū deus. Nā
 añ trāssationē suā, testimo
 niū accepit placuisse deo,
 sine autē fide, placere im
 possibile est accedētē enī
 ad deū. credere oportet q̄
 est, & q̄ iis, q̄ regrūt deū,
 mercedis retributor sit.

Hebr. vulgata cap. xi.
 Reportetis promissionem. *Abac. ij.*
 Adhuc enī modicū aliquā *Roma. i.*
 tulūq; qui venturus est ve *Gala. ij.*
 niet, & nō tardabit. Iustus
 autē meus ex fide viuit, q̄ si
 subtraxerit se, non placebit
 aię meę. Nos autē nō sumus
 subtractionis filii in pditio
 nē, s; fidei i acquisitionē aię.

Caput XI.

Est autē fides sperādarū sub **A**
 stātia rerū, argumētū nō ap
 parētium. In hac enim testi
 moniū cōsecuti sunt senes.
 Fide intelligimus aptata eē *Gene. i.*
 sæcula verbo dei, vt ex in
 uisibilibus visibilia fierēt.
 Fide plurimā hostiā Abel
 q̄ Cain obtulit deo, p̄ quā *Gen. iij.*
 testimoniū p̄secutus est esse
 iustus, testimoniū phibente
 muneribus eius deo, & p̄ il
 lā defūctus adhuc loquit. *Mat. xx.*
 Fide Enoch trāssatus est ne *ij. d.*
 videret mortem, & non in *Gene. v.*
 ueniebat, q̄ trāstulit illum *Ecc. xliij.*
 deus: añ trāssationē enim
 testimonium habuit pla
 cuisse deo. Sine fide au
 tem, impossibile est place
 re deo. **B**
 Credere enim o
 portet accedentem ad de
 um, quia est, & inquenti
 bus se remunerator sit.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

πίσι χρηματιδῆς ἡὼε περι
των μισέπω βλασπομένων ,
ἀλαβιδῆς , κατεσπῆκε κί
βωτην εἰς σωτηρίαν τῆ οἴκου
αὐτῆ , δι' ἧς κατέκρινε τὴν
κόσμον , καὶ τῆς κατὰ πίσιν
δικαιοσύνης ἐγένετο κληρονό
μῳ . πίσιν καλούμεν ἄ —
βραμ ἢ ἤκουσεν ἐξελθεῖν εἰς
τὴν τόπον , ὅν ἤμελλε λαμβά
ναι ἡς κληρονόμου , καὶ ἐξήλ
θε , μὴ ἐπιστάμεν ἡοῦ ἔρ
χεται . Πίσιν παρώκησεν εἰς
γῆν τῆς ἐπαγγελίας , ὡς ἀλ
λοτρίαν , ὡ σκηνῶν κατοικί
σας μετὰ Ἰσαὰκ καὶ Ἰακώβ
τῶν συγκληρονόμων τῆς ἐπαγ
γελίας τῆς αὐτῆς . ἐξεδέχετο
μοῖρ τῶν τοῦς θεμελίους ἔχον
σαν πόλιν , ἡς τεχνίτης καὶ
δημιουργὸς ὁ θεός . Πίσιν
καὶ αὐτὸ σπέρμα διώκων εἰς
καταβολὴν ἀέριματῶ ἔλα
βε , καὶ παρὰ καιρὸν ἡλι
κίως ἔτεκεν , ἐπὶ πῶν ἡγί
σαστο τὴν ἐπαγγελάμενον . διὸ
καὶ ἀφ' ἐνὸς ἐγενήθησαν , καὶ
ταῦτα νεκρωμένου , καθὼς
τῆ ἄσρη τῆ οὐρανοῦ τῶ πῆ
θει , καὶ ὡσεὶ ἄμμῳ ἡ πα
ρὰ τῆ χεῖλῳ τῆς δικλείης ἡ
ἀναείδημτῳ . Κατὰ πίσιν
ἀπέδρανον οὗτοι πάντες , μὴ
λαβόντες τὰς ἐπαγγελίας ,

editio posterior

Per fidē admonitus oracu
lo Noe, ea, quæ nōdū vide
bant, veritus, apparauit ar
cā ad salutē domus suæ, p
quā arcā ῥδένauit mūdū:
& eius, q̄ ὅm fidē est iustitię
factus est hæres. Per fidem
appellatus Abraham, obe
dit, vt exiret in locū, quē
accepturus erat in hæredi
tatē: & exiuit, nesciēs quō
esset vēturus. Per fidē com
migravit in terrā ῤmissio
nis, veluti peregrinā, cū in
tabernaculis habitasset cū
Isaac, & Iacob, cohęredib⁹
eiusdē ῤmissionis: expecta
uerat eni hūitē fundamēta
ciuitatē, cuius opifex & cō
qitor est deus. Per fidem &
ip̄sa Sarrha vim ad ῥcipiē
dū ac retinēdum semen ac
cepit, ac p̄ter ῥtatis rōnē
peperit, qđ fidelem iudica
ret eū, q̄ ῤmiserat. Quapp
& ex vno ῤgnati sunt ῤo
steri, eoq; iā annis effoeto,
iānto numero quanto sunt
stellæ cœli, & velut arena,
quæ est iuxta marg. nem
maris innumerabilis. Iux
xta fidem mortui sunt hi
cmnes, cum non ac
cepissent ῤmissiones,

Fide, Noe responsum accepit de iis, quæ nondum videbantur, reueritus ad salutem familiæ suæ arcam adaptauit, per quam condemnauit mundum: & iustitiæ, quæ ex fide est, factus est hæres. Fide, qui vocatur Abraham, obediuit exire in locum, quem accepturus erat in hæreditatē: & exiuit nesciens quo iret. Fide, aduena fuit in terra promissionis, vt in aliena. In tētoris habitauit cū Isaac & Iacob cohæredibus promissionis eiusdem: expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem: cuius artifex & cōditor deus est. Fide etiā ipsa Sarrha potestatem in successione seminis accepit: & contra tempus ætatis concepit: quoniam fidelem existimauit eum, qui promisit. Ideo & ex vno nati sunt & ipsi, cum mortuus esset: vt stellæ coeli multitudine, & vt arena, quæ est iuxta littus maris innumera. Secundū fidem defuncti sunt hi omnes: non accipientes promissiones,

Fide Noe responso accepto de iis, quæ adhuc non videbantur, metuens, aptauit arcam in salutem domus suæ, per quam damnauit mundum, & iustitiæ, quæ per fidem est, hæres est institutus. Fide, qui vocatur Abraham, obediuit in locum exire, quem accepturus erat in hæreditatem, & exiit, nesciens quo iret. Fide, demoratus est in terra repromissionis tanq̄ in aliena, in casulis habitando cum Isaac, & Iacob cohæredibus repromissionis eiusdem. Expectabat enim fundamenta habentem ciuitatem, cuius artifex & conditor, deus. Fide, & ipsa Sarrha sterilis virtutem in cōceptione seminis accepit, etiam præter tempus ætatis, quā fidelem credidit esse eum, qui repromiserat. Propter quod & ab vno orti sunt: & hoc emortuo: tanquam sidera coeli in multitudinem, & sicut arena, quæ est ad oram maris innumerabilis. Iuxta fidē defuncti sunt oēs isti, non acceptis repromissionibus.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους·
 ἀλλὰ πῶς ἔωθεν αὐταῖς Ἰσὼν /
 τες καὶ πειθόντες, καὶ ἀ—
 πακούμενοι καὶ ὁμολογῆ—
 σκοντες, ὅτι ξένοι καὶ παρε—
 πίδημοι εἰσιν ἐπὶ τῆς γῆς·
 οἱ γὰρ τοιαῦτα λέγοντες, ἐμ—
 φανίζουσι, ὅτι πατρίδα
 ἐπιζητοῦσι. καὶ εἰ μὲν ἐκεί—
 νης ἐμνημόναον ἀφ' ἧς ἐξήλθον,
 εἶχον ἀνκακρὸν οὐκακάμψαι·
 οὐδὲ κρείττον' ὀρέγονται,
 τούτέστιν ἐπαυραίου. διὸ οὐκ
 ἐπαιχμύεται αὐτοὺς ὁ θεὸς, θεὸς
 ἐπικαλεῖσθαι αὐτῶν, ἢ τοῖμασε
 γὰρ αὐτοῖς πόλιν. Πίσει προ—
 σενύνοχεν ἄβραάμ τὸν Ἰσαὰκ
 περικεζόμενος, καὶ τὸν μονογεν—
 ῆ προσέφερεν, ὃ τὰς ἐπαγ—
 γελίας ἀναδέξαμενος, πρὸς ὃν
 ἔλακθήν, ὅτι ἐν Ἰσαὰκ κληθή—
 σεται σοι σπέρμα, λογισάμενος,
 ὅτι καὶ ἐκ νεκρῶν ἐγείρειν δύ—
 νατος ὁ θεός, ὅθεν αὐτὸν καὶ
 ἐν παραβολῇ ἐκομίσατο. Πί—
 σει περὶ μελλόντων ἀλόγησεν
 Ἰσαὰκ τὸν Ἰακώβ καὶ τὸν ἡ—
 σαῦ. Πίσει Ἰακώβ ἀποθνῆ—
 σκων, ἕκασον τῶν υἱῶν Ἰω—
 σὴφ ἀλόγησε, καὶ προσενύνη—
 σεν ἐπὶ τὸ ἄκρον τῆς ῥάβδου
 αὐτοῦ, Πίσει, Ἰωσὴφ τελευτῶν,
 περὶ τῆς ἐξόδου τῶν υἱῶν
 Ἰσραὴλ ἐμνημόνασε, καὶ περὶ
 τῶν ὁσέων αὐτοῦ ἐτείλατο.

editio posterior
 Sed procul eas vidissent &
 credidissent salutassentq;
 pfecti fuissent, se hospites
 atq; aduenas esse in terra.
 Na hæc qui dicunt, declar-
 rat se patriâ inq; rere. Et si il-
 lius quidē memores fuise-
 sent, vnde fuerat pfecti, ha-
 bebāt opportunitatē reuer-
 tēdi. Nūc autē meliorē ex-
 petiūt, hoc est, coelestē. Qua
 propter non erubescit ipse
 deus vocari deus illorum,
 parauerat. n. illis ciuitatē.
 Per fidē obtulit Abraham
 Isaac, cū tentaretur, & vni-
 genitum obtulit, in quo
 promissiones acceperat, ad
 quē dictum fuerat. In Isaac
 vocabitur tibi semen, cum
 illud secum perpendisset,
 deum vel à mortuis exci-
 tare posse, vñ illū esset re-
 surrectionis typo reduxit.
 Per fidē de futuris benedi-
 xit Isaac filio Iacob, &
 Esau. Per fidem Iacob mo-
 riens, singulis filiis Ios-
 eph benedixit, & adora-
 uit fastigium virgæ filius.
 Per fidem Ioseph mor-
 tiens, de egressione fi-
 liorum Israel meminit,
 deq; ossibus suis mādauit.

Prior Ad

Sed à longe eas aspicientes, & salutantes, & confel-
si sunt q̄ peregrini & ad-
uenæ essent in terra. Qui
enim hæc dicunt, insinu-
ant q̄ patriam inquirunt.
Et siquidem meminissent
illius, ex qua exierant, ha-
bebant utiq; tempus re-
uertendi: nunc autem po-
tiores expetunt, hoc est,
cœlestem. Quapropter nõ
erubescit eos deus, cum
deus eorum vocatur: pa-
rauit enim eis ciuitatem.
Fide obtulit Abraham Isa-
ac cum tentaretur, & vni-
genitum obtulit, qui susce-
perat p̄missiones, de quo
dictum est. In Isaac voca-
bitur tibi semen, reputans
q̄ ex mortuis potens est su-
scitare deus. Vnde eum
& in similitudine accepit.
Fide de futuris benedixit
Isaac, Iacob, & Esau. Fide
Iacob moriens, vtrunq; fi-
liorum Ioseph benedixit,
& adorauit in summitate
virgæ suæ. Fide Ioseph vi-
tam finiens, de egressu fi-
liorum Israel mentionem
fecit, & de ofsibus su-
is mandatum dedit.

Hebr. vulgata cap.xi.
Sed à longe eas aspiciētes
& salutantes, & confiten-
tes, quia peregrini & hospi-
tes sunt super terram. Qui
enim hæc dicunt: signifi-
cant se patriam inquirere. D
Et siquidem ipsius memi-
nissent de qua exierunt ha-
bebant utique tempus re-
uertendi. nunc autem me-
liorem appetunt, id est cœ-
lestem. Ideo non confun-
ditur deus vocari deus eo-
rum: parauit enim illis ci-
uitatē. Fide, obtulit Abra-
ham Isaac: cum tentare-
tur, & vnigenitum offere-
bat, in quo susceperat re-
p̄missiones, ad quem
dictum est. In Isaac vo-
cabitur tibi semen, arbi-
traris quia à mortuis su-
scitare potens est deus.
Vnde eum & in parabo-
lam accepit. Fide, & de
futuris benedixit Isaac, Ia-
cob, & Esau. Fide, Iacob
moriens, singulos filiorum
Ioseph benedixit, & adora-
uit fastigium virgæ eius. Fi-
de, Ioseph moriens, de
profectione filiorum Isra-
el memoratus est, & de
ofsibus suis mandauit.

Ge. xxij. d
Ecc. xliij.

Ge. xxi. b
Rom. ix. b

Ge. xxvij.
d. v. f

Ge. xlvij.

Gene. l. d

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

Πίσει, μαῦσῆς γεννηθεὶς, ἐκ
κρύβη τρίμηνον ἐπὶ τῶν πατέ-
ρων αὐτοῦ . διότι εἰδὼν ἀγέειον
τὸ ποσειδίον, καὶ οὐκ ἐφοβή-
θησαν τὸ διάταγμα τῆ βασι-
λείας . Πίσει, μαῦσῆς μέ-
γας γενόμενος, ἠρνήσατο λέ-
γεσθαι υἱὸς θυγατρὸς φαραῶ,
μᾶλλον ἐλόμενος συγκατα-
χεῖσθαι τῷ λαῷ τοῦ θεοῦ, ἢ
προσποιεῖσθαι ἑαυτὸν ἀ-
πόλυτον, μίσητον πλοῦτον ἢ
γυναίκα τῶν ἀγαθῶν
θυγατρῶν, τὸν ὀνειδισμὸν τοῦ
χριστοῦ . ἀπέβλεπε γὰρ εἰς τὴν
μυσταγοσίαν . Πίσει κατέ-
λιπεν αἰγυπτιον, μὴ φοβηθεὶς
τὸν θυμὸν τοῦ βασιλείας . τὸν
γὰρ ἀόρατον ὡς ὄρατον ἔκαρ-
τέρησε . Πίσει πεποιθεὶς τὸ
πάχος καὶ τὴν προθυμίαν τοῦ
αἵματός, ἵνα μὴ ὀλοθραῖον
τῶν πρωτότοκων, δίχη αὐτῶν .
Πίσει δὲ διέβησαν τὴν ἕρ-
θραν βαλκασαν, ὡς διακρί-
σας, ἢς πείραν λαβόντες οἱ
αἰγυπτιοὶ, κατεπόδισαν . πί-
σει τὸ τέχνη ἱερικῶ κατέ-
πεισε, κυκλωθέντα ἐπὶ ἑπτά
ἡμέρας . πίσει ἔκαθ' ἡμέραν
οὐ συνκατώλετο τοῖς ἀ-
πειθήσασιν, διεφάνη τῶν
κατασκοπέων μετ' αἰρήνης .
Καὶ πῶς ἐπ' λέγω ;

editio posterior

Per fidem cum natus esset
Moyse occultatus est me-
ses tres à parentibus suis:
propterea quod videret elegan-
tè puellū, nec veriti sūt edi-
ctū regis. Per fidē Moyse,
iā grandis, renuit vocari fi-
liū filiae Pharaonis, potius
eligēs sibi malis affici cum
populo dei, quā tēpariis pēti cō-
modis frui, maiores arbitra-
tus diuitias probrū Chri, quā
Aegyptiorū thesauros. Re-
spectū. n. habebat remunera-
tionis. Per fidē reliquit
Aegyptū, haud veritus fero-
ciā regis. Perinde. n. quasi
vidisset eū, quod est inuisibilis,
ita obdurauit. Per fidē fe-
cit pascha & effusionē fan-
guinis: ne is, quod perimebat
primogenita, tangeret ipsos.
Per fidē trāsierūt rubrū ma-
re, veluti per siccā terrā, quod
cum tētassent Aegyptii ab-
scripti sunt. Per fidem moe-
nia Hiericho cōciderunt,
circundata ad dies se-
ptem . Per fidem Rhaab
meretrix non periit vnā
cum iis, qui non obe-
dierant, cum excepisset ho-
spitio exploratores paci-
fice. Et quod propterea loquor?

Fide Moſes genitus, occul-
tatus eſt trimenſtri à paren-
tibus ſuis, quia viderunt
elegantem infantem, &
non timerunt edictum re-
gis. Fide Moſes grãdis fa-
ctus, recuſavit dicere, filius
ſum filiaẽ Pharaonis: po-
tius eligens moleſtia affici
cum populo dei, q̄ ad tem-
pus habere peccati oblecta-
men, maiores diuitias the-
ſauris, Aegypti improp-
erium Chriſti arbitratus,
aſpicebat enim in merce-
dis remunerationem. Fi-
de reliquit Aegyptum, nõ
formidans furorem regis:
nam tanquam inuiſibilem
videns, toleravit. Fide
fecit paſcha & ſanguis
nis effuſionem: ne is, qui
interimebat primogenita,
tangeret eos. Fide per-
transferunt tanquã per ari-
dã mare Erithrãu: cuius
expiẽtiã tẽtãtes Aegyptii,
abſorpti ſunt. Fide muri
Hierico eruerunt, circun-
dati ſeptem diebus. Fi-
de, Raab meretrix non
perit cũ incredulis, ſuſci-
piẽs exploratores cũ pace.
Et quid adhuc dicam?

Fide, Moſes natus, oc-
cultatus eſt menſibus tri-
bus à parentibus ſuis, eo
q̄ vidiffent elegantem in-
fantem, & non timuerunt
regis edictum. Fide, Moy-
ſes grandis factus, nega-
uit ſe eſſe filium filiaẽ Pha-
raonis, magis eligens af-
ſigi cum populo dei, q̄
temporalis peccati habe-
re iucunditatem, maiores
diuitias æſtimans theſau-
ro Aegyptiorum, im-
properium Chriſti. Aſpi-
ciebat enim in remunera-
tionem. Fide, reliquit
Aegyptum, non veritus
animofitatem regis: inui-
ſibilem enim tanquam vi-
dens ſuſtinuit. Fide, cele-
brauit paſcha, & ſanguis
effuſionem, ne qui vaſta-
bat primitiua, tãgeret eos.
Fide, transferunt mare ru-
brum, tanquam per ari-
dam terram: quod exper-
ti Aegyptii, deuorati ſunt.
Fide, muri Hierico cor-
ruerunt, circuitu dierum
ſeptem. Fide, Raab me-
retrix nõ perit cũ incredu-
lis, excipiẽs exploratores cũ
pace. Et qd adhuc dicam?

Exo. ij.
Exo. 1.
Exo. 9.

E

Exo. xij.
Exo. xiiij.

F
Ioſu. v.
Ioſu. vi.
I. y. 4

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους .

ἐπιλέγει γάρ με διηγούμενον ὁ
χρῆσις περὶ γεθεῶν , βαί
ρῆκτε , καὶ σαμφὸν , καὶ
ἰεφθαίε , σαβιδίτε καὶ σαί
μουήλ , καὶ τῶν προφητῶν ,
οἱ διὰ πίστεως κατηγωνίσαντο
βασιλείας , ἐργάσαντο δικαιο
σιμῶν , ἐπέτυχον ἐπαγγι
λιῶν , ἐφραξαν σώματα λέον
των , ἔσβισαν δυνάμει πυ
ρὸς , ἐφυγον σώματα μαχαί
ρας , ἀπεδυναμώθησαν ἀπὸ
ἀδυναμίας , ἐγενήθησαν ἰσχυροὶ
ἐν πολέμοις , παρεμβολαὶς ἔκ
κλιναν ἀλλοτρίων , ἔλαβον γυ
νώκας ἐξ ἀνακρίσεως τῶν νε
κρῶν αὐτῶν . ἄλλοι δὲ ἐτυμ
πανίδησαν , οὐ πρὸς θεξάμενοι
τίω ἀπολύτρωσιν , ἴνα κρείτο
τον ἀνακρίσεως τύχωσιν .
ἔτεροι δὲ ἐμπαιγμῶν καὶ μακί
γων πείραν ἔλαβον , ἔτι δὲ δε
σμῶν καὶ φυλακῆς , ἐλιθάθη
σαν , ἐπείδησαν , ἐπειράδησαν ,
ἐν φόνοις μαχαίρας ἀπέθανον ,
περιήλθον ἐν μιλωταῖς , ἐν
οὐραίοις δέσμασιν , ἤσεραύ
μνοι , θλιβόμενοι , κακο
χούμενοι , ὧν οὐκ ἦν ἄξις
ὁ κόσμος , ἐν ἐρημίαις πλω
νόμενοι , καὶ ἔρησι καὶ σπη
λαίοις , καὶ ταῖς ὁ πᾶς τῆς
γῆς . καὶ οὗτοι πάντες μαρτυ
ρῶντες διὰ τῆς πίστεως ,

editio posterior

Deficiet enim me tempus
commemorantem de Ge
deone, de Barac, & Sarpso
ne, & Hiepthae, necnon
David & Samuele, ac pro
phetis: qui p fidem expu
gnauerunt regna, operati
sunt iustit.ā, affecuti sunt
pmissiones, occluserūt ora
leonum, extinxerūt vim
ignis, effugerūt acies gla
dii, validi facti sunt ex im
bellicitate, effecti sūt robu
sti in bello, incurfiones
auerterunt exterorum. Mu
lieres acceperunt ex resur
rectione mortuos suos.
Alii vero distēti sunt, asp
nati redemptionem, vt po
tiores sortirentur resurre
ctionem. Alii rursus ludib
riis & flagris explorati
sunt, insup & vinculis &
carcere, lapidati sunt, disse
cti sunt, tentati sunt, occi
sione gladii occubuerunt:
oberrauerunt in ouilis &
caprinis pellibus, destit
uti, pressi, afflicti, qui
bus indignus erat mundus:
in desert. s errantes, & mō
tibus, ac spelūcis, & cauer
nis terræ. Atq; oēs ii testi
monū pmeriti p fidem.

Prior Ad

Destituet enim me tempus enarrantem de Gedeone, Barac, & Sampson, & Hiephete, Davidq; & Samuele, & prophetis, qui per fidem vicerunt regna, operati sunt iustitiam, adepti sunt promissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt potētiam ignis, effugerunt ora gladii, conualuerunt ex infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra euerterunt alienorum, mulieres acceperunt ex resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt non suscipientes redemptionem, vt meliorem resurrectionem adipiscerentur. Alii vero ludibria & flagella expti sunt: insuper autem vincula & carceres, lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in caede gladii mortui sunt, circumcuerunt in velleribus, in caprinis pellibus, egentes, pressi, molestati, quibus dignus non erat mundus, in desertis errantes, & montibus, & cauernis terræ, & si omnes per fidem testimonium adepti.

Hebr. vulgata cap.xi.

Defluit enim me tempus enarrantem de Gedeon, Barac, Sampson, Hiephete, David, Samuel, & prophetis, q per fidem vicerunt regna operati sunt iustitiā, adepti sunt repromissiones, obturauerunt ora leonum, extinxerunt impetū ignis, effugauerūt aciem gladii, conualuerunt de infirmitate, fortes facti sunt in bello, castra verterunt exteriorum: acceperunt mulieres de resurrectione mortuos suos. Alii autem distenti sunt, non suscipientes redemptionem: vt meliorem inuenirent resurrectionem. Alii vero ludibria & verbera expti, insuper & vincula, & carceres: lapidati sunt, secti sunt, tentati sunt, in occisione gladii, mortui sunt: circumcuerunt in melotis, in pellibus caprinis, egentes, angustiati, afflicti: quibus dignus non erat mundus: in solitudinibus errantes, in montibus & speluncis, & in cauernis terræ. Et si oēs testimonio fidei probati,

Ios.vi. d
U.ij.4

G

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

οὐκ ἐκομίσαντο τὴν ἐπαγγελίαν, τῷ θεῷ περὶ ἡμῶν κρείττον π. προβλεψαμένου, ἵνα μὴ χωρὶς ἡμῶν τελικωθῶσιν.

Τοιγαροῦν καὶ ἡμεῖς τοσοῦτον ἔχοντες περικείμενον ἡμῖν νέφθ μακρῶν, ὄγκον ἀποθέμενοι πάντες, καὶ τὴν ἀπερίστατον ἀμαρτίαν, δι' ἣν πομονῆς τρέχωμεν τὸν προκείμενον ἡμῖν ἀγῶνα, ἀφορῶντες εἰς τὸν τῆς πίστεως ἀρχηγόν, καὶ τελειωτὴν Ἰησοῦν, ὅς αὐτὴ τῆς προκειμένης αὐτῷ χάριτος, ὑπέμεινε σταυρὸν, αἰχμῆς καταφρονήσεως, ὡς ἀξία τε τῷ θρόνῳ τοῦ θεοῦ ἐκάθικεν. ἀναλογισθετοὶ γὰρ τὸν τοιαύτην ὑπομεμενηκότα ὑπὸ τῶν ἀμαρτωλῶν εἰς αὐτὸν τὸν ἀντιλογικόν, ἵνα μὴ καίμητε, ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν ἐκλυόμενοι. οὐπω μέχρις αὐμακρῶ ἀντιπατήσητε, πρὸς τὴν ἀμαρτίαν ἀνταγωνιζόμενοι, καὶ ἐκλεληθε τῆς παρακλήσεως, ἣν ἡμῖν ὡς υἱοῖς ἀδικεῖται: ἡμέμου μὴ ὀλιγοῦμαι πισθείας κυρίου, μὴ δὲ ἐκλύου ὑπ' αὐτῷ ἐλεγχόμενοι. ὃν γὰρ ἀγαπᾷ κύριος, πισθεία. μαστιγῆ δὲ πάντως ἡδὲ, ὃν παραδοθήσεται.

editio posterior

Non acceperat promissio nem, quod deus de nobis melius quiddam prouiderat, ne sine nobis confusarentur.

Proinde nos quoque, cum tanta septi sumus nube testium, deposito onere omnium, & tenaciter inhaerente peccato, per tolerantiam curramus in proposito nobis certamine, respicientes ad fidei ducem & confusmatorem Iesum: qui pro proposito sibi gaudio, per tulit crucem, ignominia contempta, & ad dexteram throni dei confedit. Reputate enim quod is talem sustinuerit a peccatoribus aduersus se contradictionem, ne defatigemini, animis defecti. Non dum usque ad sanguinem restitistis, aduersus peccatum repugnantes: & obliti estis exhortationis, quae vobis tanquam filiis loquitur. Filii mi, ne neglexeris correctionem domini, neque deficias, cum ab eo argueris. Quem enim diligit dominus, corrumpit: flagellat autem omnem filium, quem recipit.

Prior Ad
Non acceperunt promissio
nem, deo de nobis aliquid
melius providente, vt non
sine nobis consumarētur.
Igitur & nos tāta habētes
circumpositā nobis testū
nubem, omnē deponentes
molem, & quod nos facile
circūstat peccatū: per patie
tiā curramus propositū no
bis certamē, aspicientes in
authorē fidei & consuma
torem Iesum, qui pro si
bi proposito gaudio susti
nuit crucem, confusionem
aspersus: & in dextera
throni dei sedet. Recogita
te enim eum, qui talem su
stinuit à peccatoribus ad
uersus se contradictionem,
vt non langueatis animis
vestris tabescentes, nondū
aduersus peccatum resti
tistis, ad sanguinem vsq;
concertantes, & obliti estis
adhortationis: quæ vos
tanquam filios alloqui
tur. Fili noli parui pendere
correctionē domini: neq;
desice, cum ab eo ar
gueris. Quem enim di
ligit dominus, corripit.
flagellat autem omnem
filium, quem suscipit.

Hebr. vulgata cap. xii.
Non acceperunt repromis
sionem, deo pro nobis me
lius aliquid providente, vt
non sine nobis consuma
rentur. Caput XII.
Ideoq; & nos tantam ha
bentes impositam nubem
testium, deponentes omne
pondus, & circumstans nos
peccatum, per patientiam,
curramus ad propositum
nobis certamen, aspicien
tes in authorem fidei, &
consumatorem Iesum, qui
proposito sibi gaudio susti
nuit crucem, confusione
contempta, atq; in dexte
ra sedis dei sedet. Recogi
tate enim eum, qui talem
sustinuit à peccatoribus ad
uersum semetipsum cōtra
dictionem, vt non fatige
mini, animis vestris desi
ciantes. Nondum enim
vsq; ad sanguinem resti
tistis, aduersus peccatum
repugnantes, & obliti estis
solationis, quæ vobis tan
q̄ filiis loq̄tur, dicēs. Fili mi
noli negligere disciplinā
dñi, neq; fatigeris, dum ab
eo argueris. Quem enim
diligit dñs, castigat: flagel
lat at oēm filiū, quē recipit.

A
Ro. vi. d
Col. iii. b
Epb. iiii. c
i. Pet. ii. g
E. iiii. a

B
Pro. iij. b.
Apo. iij. c

Πρὸς τοὺς Εβραίους.

εἰ παιδείαν ὑπομένετε, ὡς
ἢ οἷς ὑμῖν προσφέρεται ὁ θεός·
τίς γὰρ ἐστὶν ἡδὸς, ὃν οὐ ποιοῦ
διά τι πατὴρ; εἰ δὲ χωρὶς ἐστὶ
παιδείας, ἢς μέτοχοι γένοι
νασι πάντες, ἄρα νόστι ἐστὶ
καὶ ὄχι ἡοί. εἶτα τοὺς μὲν
τῆς σαρκὸς ἡμῶν πατέρας εἶ
χομεν παιδαυτὰς καὶ ἐντρο
πόμεθα, οὐ πολλῶ μᾶλλον ὑ
ποταγησόμεθα τῷ πατρὶ τῶν
πνευμάτων, καὶ ζήσομεν;
Οἱ μὲν γὰρ πρὸς ὀλίγους ἡμέ
ρας, κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτῆς,
ἐπαιδαυτοῦν, ὁ δὲ ἐπὶ τὸ συμ
φερον εἰς τὸ μεταλαβεῖν τῆς
ἀγιότητος αὐτῆς. Πᾶσα δὲ
παιδεία πρὸς μὲν τὸ παρὸν
οὐ δοκεῖ χαρᾶς εἶναι, ἀλλὰ
λύπης. ὕστερον δὲ καρπὸν εἶ
ρημικὸν τοῖς δι' αὐτῆς γυμ
νασμένοις ἀποδίδωσι δικαιο
σύνης. διὸ τὰς παρεμένας
χεῖρας, καὶ τὰ παραλελυμένα
γόνατα ἀνορθώσατε, καὶ τρο
χίως ὀρθὰς ποιήσατε τοῖς πο
σίν ὑμῶν, ἵνα μὴ τὸ χωλὸν
ἐκτραπῆ, ἰαθῆ δὲ μᾶλλον.
Ἐιρήνην διώκετε μετὰ πάν
των, καὶ τὸν ἀγιασμόν, οὐ
χωρὶς οὐδεὶς ὄφεται τὸν κύριον,
ἐπισκοποῦντες, μή τις ὑστερῶν
ἀπὸ τῆς χάριτος τοῦ θεοῦ,
μή τις ῥίζα πικρίας,

editio posterior

Si castigationē sustinetis,
veluti filiis vobis offert se
deus. Quis enim est filius,
quē nō castigat pater? Quod
si alieni estis à castigatione,
cuius participes sunt oēs:
igitur spurii estis, non filii.
Itaque cū carnis nrę p̄res ha
buerimus castigatores, &
reueriti simus illos, an nō
multo magis subiiciemur
p̄ri sp̄uim, & viuem? Atque
illi quod ad paucos dies per
bitratu suo nos erudiebāt:
hic autē ad cōmodū nīm
in hoc, vt impartiat nobis
sanctimoniā suā. Oīs autē
castigatio in p̄sens quod nō
videt esse gaudii, & mole
stia. At postea fructū tran
quillū iustitię reddit iis,
qui per illam fuerint exer
citati. Quapropter manus
remissas, & genua soluta
surrigite, & facite vt re
cti sint gressus pedibus ve
stris, ne claudicatio aber
ret à via, immo sanetur
potius. Pacem sectemur
cum omnibus & sancti
monia, sine qua nemo vi
debit dñm, curā agētes, ne
quā sit, quod deficiat à grā dei,
nequā radix amarulētię;

Prior Ad
 In correptione sustinete. In disciplina perseuerate.
 Tanq̄ filiis vobis offertur. Tanq̄ filiis vobis offert se
 deus. Quis enim est filius: deus. Quis enim filius, quē
 quē nō corripit p̄r? Si aut̄ non corripit pater? Quod
 sine correptione estis, cui? si extra disciplinam estis,
 participes facti sunt oēs: er go nothi estis & non filii. C
 Deinde patres q̄dem car nis nostræ habuimus cor repto
 res, & reuerabamur: cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri &
 non filii estis. Deinde pa tres quidem carnis nostræ,
 eruditores habemus, & re uerebamus eos: num mul to
 nōne multo magis subde mur patri spiritū & viue mus?
 Et illi quidē ad pau cos dies secundū quod vi debat̄
 eis corripiebāt: hic aut̄ secū dū quod vtile est ad suscipiē dā
 sanctificatio nē suā. Oīs aut̄ correptio ī præsenti quidē
 nō videt̄ esse gaudii, sed tristitiæ: postea vero fructū
 pacificū p̄ eam exercitatis, reddet iustitiæ. Quapp remissas
 manus & dissoluta genua erigite: & semitas rectas fa
 cite pedib⁹ v̄ris: ne q̄ clau dū est, euertat, sanet aut̄ ma
 gis. Pacem & sanctificatio nem, sine qua nullus vi
 debet deum: cum omni bus prosequimini: inten dentes
 nequis destitua tur à gratia dei: nequa radix amaritudinis,

Hebr. vulgata cap. xii.
 In disciplina perseuerate. In disciplina perseuerate.
 Tanq̄ filiis vobis offert se deus. Quis enim filius, quē
 non corripit pater? Quod si extra disciplinam estis,
 cuius participes facti sunt omnes: ergo adulteri &
 non filii estis. Deinde pa tres quidem carnis nostræ,
 eruditores habemus, & re uerebamus eos: num mul to
 magis obtemperabimus patri spiritū, & viue mus?
 Et illi quidem in tem pore paucorum dierum, se cundum
 volūtatem suam erudiebant nos: hic autem ad id, quod
 vtile est in re cipiēdo sanctificationem eius. Omnis autē
 discipli na in præsenti quidem vi detur non esse gaudii,
 sed mœroris: postea autem fru ctum pacatissimum exerci
 tatis per eam, reddet iusti tiæ. Propter quod remissas
 man⁹, & soluta genua, erigi te, & gressus rectos facite pe
 dib⁹ v̄ris, vt nō claudicās q̄s erret, magis aut̄ sanet. Pacē
 sequimini cū oīb⁹, & sc̄timo niā, sine q̄ nō videbit deū,
 q̄templātes neq̄s desit gr̄e dei, neq̄ radix amaritudinis
 Ro. xij.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

ἔτε φόνου καὶ ἀνομιᾶς, καὶ διὰ ταύτας μὴ δύνανται πολλοὶ, μή τις πρόνος ἢ βέβηλος ὡς ἡ—
σαῦ, ὅς ἀντὶ βρώσεως μιᾶς ἀπέθανεν, καὶ πρῶτοτόκιον αὐ—
τοῦ. Ἰσαΐας, ὅτι καὶ μετέπειτα θέλων κληρονομήσαι τὴν ἀ—
λαρίαν, ἀπεδοκιμάσθη. Με—
τρωπίαις γὰρ τόπον οὐχ ἄρει, καὶ περὶ μετὰ διακρύβων ἐκζη—
τήσας εὐτήν. οὐ γὰρ προσελθὼν λυθίστα φηλαφωμένω ὄρει, καὶ
κακαυμένω πυρὶ καὶ γνόφῳ, καὶ
σκότῳ, καὶ θυέλλῃ, καὶ
σαύτῃ γῆρι, καὶ φωνῇ
ἐκείνων, ἡς οἱ ἀκούσαντες,
παρητήσαντο μὴ προσεῖναι ἀν—
τοῦ λόγον. οὐκ ἔφερον γὰρ
τὸ διασελλόμενον, καὶν δὴ—
ρίαν δίγην τοῦ ὄρους, λιθοβο—
ληθήσεται, ἢ βολίδι κατατο—
ξασθήσεται, καὶ οὕτως φοβε—
ρὸν ἦν τὸ φανταζόμενον. Μω—
σῆς εἶπεν, ἔκ φοβός εἰμι καὶ
ἐντρομος, ἀλλὰ προσελθὼν—
θατε σιών ὄρει, καὶ πόλει
θεοῦ ζῶντος, ἱερουσαλὴν ἔπου—
ρανίζω, καὶ μυριάσιν ἀγγέλων
πανκύρει, καὶ ἐκκλησίᾳ πρῶ—
τοτόκων ἐν οὐρανοῖς ἀπο—
γεγραμμένων, καὶ κριτῇ θεῷ
πάντων, καὶ πνάμασι δι—
κόων τετελειωμένων,

editio posterior

Suppullulans obturbet, & per hanc inquinentur mul—
ti, neq; scortator, aut pro—
fanus, veIut Esau, q̄ unico
edulio permutauit ius pri—
mogeniti. Scitis. n. qđ po—
stea, cum vellet hæredita—
rio iure bñdictionē asseq̄,
reprobatus sit. Nō. n. repe—
rit pñiē locū, tametsi cū la—
chrymis q̄suisset eā. Non
n. accessistis ad p̄actū mō—
tē, & incēsum ignē, ac tur—
binē: & caliginē, & p̄cellā
tubęq; sonitū, & vocē ver—
borū, quā qui audierāt, de
precati sunt, ne his adiun—
geret oīo. Nō. n. ferebant,
qđ edicebatur: Si bestia te
tigerit mon tem lapidabi—
tur, aut iaculo cōfigetur,
& a deo terribile erat vi—
sum, qđ apparebat. Moses
dixit: Expauefactus sum,
ac tremebundus: sed ac—
cessistis ad montem Sion,
& ad ciuitatem dei vi—
uentis Hierusalem coele—
stem, & ad innumerabiliū
angelorū coetū, & ad p̄cio
nē primogenitorū, q̄ p̄scri—
pti sunt i coelis, & ad iudi—
cē vniuersorū deū, & ad
spūs iustorū perfectorum

Rursum germinans per-
turbet, & p̄ illā inquinē-
tur multi. Nequis fornicā-
tor sit aut īpurus, vt Esau:
qui pro vna esca vēdidit
primogenita sua: scitis autē
q̄ & postea volēs hæredi-
tatem suscipere & benedi-
ctiōnē: reprobatus est: pœ-
nitētię enim locū nō inue-
nit, tamen cū lachrymis
exquisierit eā. Nō enim ac-
cessistis ad mōtē, q̄ palpa-
tur, & ad ignē vrētem, &
caliginē, & tenebras, & tur-
binē, & tubæ sonitū, & vo-
cē verborū: quā qui audie-
rūt, petierūt ne eis adde-
ret sermo. Nō enī ferebāt:
quod distinguebatur: & si
bestia tāgat mōtē: lapida-
bit. Et sic terribile erat qđ
apparebat. Moyses dixit. Ti-
mebū dus sum & tremebū
dus. Sed accessistis ad mō-
tem sion, & ciuitatem
dei viuētis Hierusalem
cœlestem, & multorum
millium angelorum con-
gregationem, & ecclesi-
am primogenitorū in cœ-
lis conscriptorum, & iudi-
cē omniū deū, & ad spiri-
tus iustorum perfectorum,

Sursum germinans impe-
diat, & per illam inquinē-
tur multi. Nequis fornicā-
tor aut profanus vt Esau: *Gen. xxv*
qui pp̄ vnā escā vendi-
dit primitiua sua. Scitote
enim qm̄ & postea cupēs
hæreditare benedictiōnē
reprobatus est. nō enim in *Ge. xxxv*
uenit pœnitentię locum: f
quāq̄ cū lachrymis inqui-
sisset eam. Non enim acces-
sistis ad tractabilē montē
& accessibilē ignem, & tur-
binem, & caliginē, & pro-
cellam, & tubæ sonum, &
vōcem verborū (quā qui
audierunt, excusauerūt se,
ne eis fieret verbum. Non *Ex. xvii*
enim portabant, quod di- *b. G. xx. c*
cebatur. Et si bestia tetige-
rit montē: lapidabitur. Et *F*
ita terribile erat quod vi-
debatur. Moyses dixit. Ex *Ex. xvii*
territus sum & tremebun- *c*
dus.) Sed accessistis ad
Sion montem, & ad ciui-
tatē dei viuētis, Hierusa-
lē cœlestē, & multorū mil-
liū angelorū frequentia, &
ecclesiam primitiuorū, qui
conscripti sunt in cœlis,
& iudicem omnium deū,
& spiritus iustorū p̄fectorū,

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

καὶ διαθήκης νέα μετ' ἡμῶν
σὺ, καὶ οὐκ ἐστιν ἔκτιστος, καὶ
κρέσσονα λαλοῦσι παρὰ τὸ
ἔβελ. Βλέπετε μὴ παροί—
τησθε τὸν λαλοῦντα. ἢ γὰρ
ἔκαστος οὐκ ἔφυγον, τὸν ἐπὶ γῆς
περαιοθησάμενοι χρηματίζοντες,
πολλὰ μᾶλλον ἡμεῖς, οἱ τὸν
ἐπὶ οὐρανῶν ἀποσφερόμενοι, οὐ
ἢ φωνὴ τῷ γῆν ἐσάλασε τότε,
νῦν δὲ ἐπήγγελται, λέγων.

Ἐπι ἑπαξ ἰγὼ σῆω οὐ μόνον
εἰς τὴν γῆν, ἀλλὰ καὶ τὸν οὐρανόν.
τὸ δὲ ἐπι ἑπαξ, διη—
λοῖ τῶν σκλαομένων τῶν με—
τέδωκεν, ὡς πεποιημένων, ἵνα
μείνῃ τὰ μὴ σκλαομένα. Διὸ
βασιλείαν ἐσάλασεν παρὰ—
λαμβάνοντες, ἔχωμεν χάριν,
δι' ἧς λατρεύομεν ἀκρέτους τῶ
θεῷ μετὰ αἰσθῶν καὶ ἀλαθείας.

Καὶ γὰρ ὁ θεὸς ἡμῶν πῦρ καὶ
καυκλίσκον. ἢ φιλαδελφίκα με—
νέτω. τῆς φιλαξενίας μὴ ὀπλαν—
θάνετε, διὰ ταύτης γὰρ ἔλα—
θόν πνεύματα ξηροῦ ἀγγέλους.
μνησθε τῶν δεσμιῶν, ὡς
συνδεδεμένοι, τῶν κακου—
χοιμένων, ὡς καὶ αὐτοὶ ὄν—
τες ἐν σώματι. τίμηθ' ὁ γὰρ μῦθος
ἐν πάσι, καὶ ἢ κόνιτι ἀμείωνθ'.
πρόβουτος δὲ καὶ μοιχοῦς κρινῶ ὁ
θεός. ἀφιλάργυρος ὁ θεός —
πῦρ, ἀρκαίμενοι τοῖς περσοῖσι.

editio posterior

Et ad noui testi ꝛciliatorē Ie
sū, & ad sanguinē aspersionis ma
gna loqntē, q̄ loqbat sanguis
Abel. Videte ne aspnemini
cū, q̄ loq̄: nā si illi nō effu
gerūt, q̄ aduersabant eū, q̄
loqbat i terra: multo magis
nos, si eū, q̄ d' celis ē, auerſe
mur, cui' vox tū ꝛcussit ter
rā: at nūc denūciauit, dicēs.
Adhuc sēl' ego ꝛcutio, nō
mō terrā, verū etiā celū. Por
rō illud, qd̄ dicit, adhuc sēl'
signat eorū, q̄ ꝛcutiunt trāſ
lationē, utpote q̄ facta sint,
ut maneat ea, q̄ nō ꝛcutiūt.
quapp̄ regnū assumētes qd̄
ꝛcuti nō possit, hēam' gra
tiā, p̄ quā ita colamus deū,
ut illi placeamus cum reue
rentia & religione.

Etenī de' nī ignis ꝛsumēs
ē. Fīna charitas maneat: ho
spitalitatis ne sitis imemo
res: p̄ hāc. n. qd̄ā isciētes ex
cepūt āgelos hospitio: me
mores estote victorū, tāq̄ vnā
cū illis iſti eorū, q̄ affigūt,
velut ipsi q̄; versātes i cor
pe: honorabile est iter oēs
ꝛugiū, & cubile ipollutū:
scortatores at & adulteros iu
dicabit de': sit mores aliēi
ab avaritia, ꝛtēti iis, q̄ adsūt.

Prior Ad

Et noui testamēti mediato
rē Iesum, & aspersiōis san
guinē melius loquētem q̄
Abel. Videte ne recusetis
loquētē: nā si illi nō effuge
rūt recusantes eū, q̄ sup̄ ter
rā ius dicebat, tātō magis
nos, q̄ de cœlis auertimus
eū, cuius vox mouit terrā
tūc, nūc aut̄ pmittit dicēs:
adhuc semel: ego mouebo
nō solū terrā, sed & cœlū:
hoc aut̄, adhuc semel, de
clarat eorū, q̄ mouent trās
lationē tanq̄ factorū, vt ma
neāt ea, q̄ nō mouent. Quā
ob̄rē imobile regnū susci
piētes, habemus grām, per
quā colimus bñplacētes
deo cū reuerētia & religio
ne: nā & de⁹ n̄r: ignis q̄ su
mēs ē. Amicitia fraternita
tis p̄seueret: hospitalitatis
nolite obliuisci. Nā p̄ hāc
latuerūt q̄dā, qui angelos
hospitio susceperūt. Memē
tote victorū, tāq̄ simul vin
cti. Molestia opp̄ssorū: pin
de atq; vosp̄si: corporali si
tis. Honorabiles sint nuptiē
i oib⁹, & thor⁹ imacuat⁹: for
nicatores at̄ & adulteros iu
dicabit deus. Sit sine auari
tia modus: q̄tēti sitis p̄ntib⁹.

Hebr. vulgata cap. xiii.

Et testamēti noui media
torē Iesū, & sanguinis asp
sionē melius loquentem q̄
Abel. Videte ne recusetis
loquētē. Si enī illi nō effu
gerūt recusantes eū, q̄ sup̄
terrā loquebat: multo ma
gis nos, q̄ de cœlis loquen
tē nobis, auertimus, cuius
vos mouit terrā tūc: nūc
aut̄ repromittit dicēs, Ad
huc semel: & ego mouebo
nō solū terrā, sed & cœlū.
Qd̄ aut̄ adhuc semel dicit,
declarat mobiliū trāslatio
nē tanq̄ factorū, vt maneāt
ea, quę sunt imobilia. Itaq;
regnū imobite suscipiētes,
hēmus grām, p̄ quā seruiā
mus, placētes deo cū metu
& reuerētia: etenī deus n̄r
ignis q̄ sumēs est. Ca. XIII.
Charitas fr̄nitatis maneat i
vobis. Et hospitalitatē noli
te obliuisci: p̄ hāc. n. latue
rūt q̄dā āgelis hospitio re
ceptis. Memētote victorū, tā
q̄ sil' victi, & laboratiū, tanq̄
& ipsi i corpe morātes. Ho
norabile q̄nubiū in oib⁹, &
thorus imaculatus. Fornica
tores enim & adulteros iu
dicabit deus. Sint mores si
ne auaritia, q̄tenti p̄ntibus.

G

AGGE. ij

Deu. ijij

A
Ro. xij.
i. Pe. ijij

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

αὐτὸς γὰρ εἶπεν, οὐ μὴ σε
ἀνῶ, οὐδ' οὐμὴ σε ἐγκαταλεί-
πω, ὡς τε θαρσύνοντας ἡμᾶς
λέγει, κύριε ἔμοι βοηθός,
καὶ οὐ φοβηθήσομαι τὴ ποίη-
σαι μοι ἄνθρωπος. Μνημο-
θένετε τῶν ἠγουμένων ὑμῶν,
οἵτινες ἐλάλησαν ὑμῖν τὸν λό-
γον τοῦ θεοῦ, ὧν ἀναθεωροῦν-
τες τὸ ἔκβασις τῆς ἀνα-
στροφῆς, μιμῆσθε τῶν πι-
σιν. Ἰησοῦς χριστὸς χθὲς καὶ
σήμερον, ὁ αὐτὸς καὶ εἰς τοὺς
αἰῶνας. Διαδικαίως ποικίλους
καὶ ἕνεκα μὴ περιφέρεσθε.
καλὸν γὰρ, χάριτι βεβαιου-
σθαι τῶν καρδίας, οὐ θρώ-
μασιν, ἐν οἷς οὐκ ὠφελή-
θησαν οἱ περιπατήσαντες.
Ἐχομεν θυσιαστήριον, ἐξ οὗ φα-
γεῖν οὐκ ἔχουσιν ἐξουσίαν,
οἱ τῆ σκηνῆ λατρεύοντες. ὧν
γὰρ εἰσέρχεται ζώων τὸ αἷ-
μα περὶ ἀμαρτίας, εἰς τὰ
ἅγια διὰ τοῦ ἀρχιερέως, τοῦ
τῶν τὰ σώματα κατακαί-
ται ἔξω τῆς παρεμβολῆς.
διὸ καὶ Ἰησοῦς, ἵνα ἁγια-
σθῆ διὰ τοῦ ἰδίου αἵματος τὸν
λαόν, ἔξω τῆς πύλης ἔπι-
θε. Τοίνυν ἔξερχώμεθα
πρὸς αὐτὸν ἔξω τῆς παρεμ-
βολῆς, τὸν ὀνειδισμόν αὐ-
τοῦ φέροντες.

editio posterior

Siquidem ipse dixit : Non
te desero, neq; derelin-
quo, vt fidentes dicamus:
Dominus mihi auxiliator:
nec timebo, quid faciat
mihi homo. Memores esto
te eorum, qui præsunt vo-
bis, qui locuti vobis ser-
monem dei, quorum imi-
temini fidem, confide-
rantes, qui fuerint exitus
conuersationis illorum.
Iesus Christus heri & ho-
die, idem est etiam in
sæcula. Doctrinis variis ac
peregrinis ne circumfera-
mini. Bonum est enim,
gratia constabiliri cor, nõ
escis, quæ non profuerunt
iis, qui versati sunt in
illis. Habemus altare, de
quo non est fas edere iis,
qui tabernaculo deseruiūt.
Animalium enim, quo-
rum sanguis infertur pro
peccato in sancta per pon-
tificem, horum corpo-
ra cremantur extra castra.
Quapropter & Iesus, vt
sanctificaret per proprium
sanguinem populū, extra
portā passus est. Exeamus
igit ad eū extra castra, op-
probrium eius portantes.

Ipse enim dixit non te de-
seram, neque derelinquam.
ut & confidenter dicamus.
Dominus mihi adiutor: &
non timebo quid faciat mi-
hi homo. Mementote præ-
sidium vestrorum, qui vos
bis sermonem dei locuti
sunt: quorum conuersatio-
nis exitum intuentes, imi-
tamini fidem. Iesus Chri-
stus heri & hodie: ipse
& in sæcula. Doctrinis variis
& peregrinis nolite trans-
ferri: bonum enim est
gratia confirmari cor: non
cibus, in quibus qui am-
bulauerunt: nequaquam
profecerunt. Habemus al-
tare, ex quo edere potesta-
tem non habent: qui co-
lunt in tabernaculo. Quo-
rum enim animalium san-
guis pro peccato infer-
tur in sancta per pon-
tificem: eorum corpo-
ra cremantur extra ca-
stra: Quapropter & Ie-
sus ut per proprium san-
guinem sanctificaret po-
pulum: extra portam
passus est. Exeamus igitur
ad eum extra castra: im-
properium eius portantes.

Ipse enim dixit, Non te *Iosue. i.*
deseram neque derelin-
quam. ita ut confiden- *Psal. cxv*
ter dicamus. Dominus mi-
hi adiutor: non timebo *D*
quid faciat mihi homo.
Memento præpositorum
vestrorum, qui in vobis
locuti sunt verbum dei:
quorum intuentes exitum
conuersationis, imitami-
ni fidem Iesus Christus
heri & hodie: ipse & in
sæcula. Doctrinis variis &
peregrinis nolite abduci.
Optimum est enim, gra-
tia stabilire cor, non cibus,
quæ non profuerunt am-
bulantibus in eis. Ha-
bemus altare: de quo ede-
re non habent potesta-
tem, qui tabernaculo de-
seruiunt, Quorum enim *Nũc. xvij*
animalium infertur san-
guis pro peccato in san-
cta, per pontificem: ho-
rum corpora cremantur
extra castra. Propter
quod & Iesus, ut san-
ctificaret per suum san-
guinem populum, extra
portam passus est. Exeamus
igitur ad eum extra castra: *Micb. ij. e*
improperium eius portantes.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

οὐ γὰρ ἔχομεν ὡςδε μένουσαν
πόλιν, ἀλλὰ τὴν μέλλουσαν ἐ-
πισητῶμεν. δι' αὐτῶ οὐκ ἔτι
φέρομεν θυσίαν ἀνέσεως διὰ
παντὸς τῷ θεῷ, τουτέστι καρ-
πὸν χειλέων, ὁμολογημάτων
τῷ ὀνόματι αὐτῶ. τῆς δὲ ἀ-
ποιίας καὶ κοινωνίας μὴ ἐπιλαν-
θάνετε. τοιαύτους γὰρ θυσίας
ἀαρεσῆται ὁ θεός. Πείθεσθε δὲ
τοῖς ἡγουμένοις ὑμῶν, καὶ ὑ-
πέκτετε, αὐτοὶ γὰρ ἀγρυπνοῦσιν
ὑπὲρ τῶν ψυχῶν ὑμῶν, ὡς λό-
γον ἀποδώσουτες, ἵνα μετα-
χρησθῶσιν το ποιῶσι, καὶ μὴ ζενοῦ-
ντες. ἀλυσίτελες γὰρ ὑμῖν τῶτο.
Προσάχετε περὶ ἡμῶν, πε-
ποιθαμεν γὰρ, ὅτι καλὴν συ-
νεσίῃσιν ἔχομεν ἐν πάσι καλῶς
θέλοντες ἀνασχεθῆναι. περισ-
σοτέρως δὲ παρεκαλώ τῶτο
ποιῆσαι, ἵνα τάχιον ἀποκα-
ταθῶ ὑμῖν. ὁ δὲ θεός τῆς ἐ-
ρήνης, ὁ ἀναγαγὼν ἐκ νεκρῶν
τὸν ποιμένα τῶν προβατῶν τὸν
μέγαν ἐν αἵματι διαθήκης αἰῶ-
νίου, τὸν κύριον ἡμῶν Ἰησοῦν,
καταρτίσαι ὑμᾶς ἐν παντὶ
ἔργῳ ἀγαθῷ, εἰς τὸ ποιῆ-
σαι τὸ θέλημα αὐτῶ, ποιῶν
ὑμῖν τὸ ἀάρετον ἐνώπιον αὐ-
τῶ, διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὃ
ἢ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν
αἰῶνων. Ἀμήν.

editio posterior

Non.n.habemus hic ma-
nentem civitatem, sed futu-
ram inquirimus. Per ipsam
igitur offerimus hostiam
laudis semper deo, hoc ē,
fructum labiorum confite-
riū nomini eius. Ceterum
bñficētiæ & cōicatiōis ne
obliviscamini. Talibus.n.
victimis placeat deo. Pare-
te his, q̄ præeunt vobis &
cedite, siquidē illi vigilat
pro animabus vestris, tāq̄
rōnē redditori, vt cū gau-
dio hoc faciāt, & nō gemē-
tes, nam id est inutile vo-
bis. Orate p̄ nobis. Cōfidi-
mus.n.qđ bonam habe-
mus cōsciētiā inter cēs, cu-
piētes honeste cōuersari.
Magis autē obsecro vos,
vt id faciatis, quo cele-
rius restituar vobis. Deus
autem pacis, qui reduxit
à mortuis pastorem ouiu-
um illum magnū per fan-
guinē testamēti æterni, do-
minū nīm Iesum, absolu-
tos vos reddat in oī ope
bono, ad faciēdū volūtātē
ipsius efficiēs, vt qđ agitis,
acceptū sit ī cōspectu suo p̄
Iesum Chīm, cui gloria ī
sæcula sæculorum. Amen.

Prior Ad

Non enim habemus hic ciuitatē pmanētē : sed futurā inquirimus. Per ipsum igit hostiā laudis semp deo offeramus: hoc est, fructū labiorū consentiū nomini eius. Cæterū bñficentiæ & cōmunionis nolite obliuisci, talibus enī hostiis placat deus. Obedite iis, q̄ p̄sunt vobis, & subiecti estote. Nā ipsi vigilāt p̄ aīab⁹ v̄ris tanq̄ rōnē reddituri: vt cū gaudio hoc faciant, & nō gemētes, iutile enim vobis hoc esset. Orate pro nobis. Cōfidimus enī q̄ bonā cōsciētiā habetis: volētes in oībus p̄be quersari. Abūdātius aut̄ p̄cor, vt hoc faciatis, quo celerius restituar vobis. Deus autē pacis, qui reduxit ex mortuis pastorē ouium magnū in sanguine testamēti æterni dominum nostrum Iesum Christum, perficiat vos in omni opere bono: ad faciendam voluntatem suam, faciens in vobis, quod beneplacitum est in conspectu suo, per Iesum Christum: cui sit gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Hebr. vulgata cap.xiii.

Nō enim habemus hic manentem ciuitatem, sed futuram inquirimus. Per ipsum ergo offeramus hostiā laudis semper deo, id est fructum labiorum, consentium nomini eius. Bñficentiæ autem & cōmunionis nolite obliuisci: talibus enī hostiis p̄meret deus. Obedite p̄positis vestris, & subiacete eis: ipsi enim pugilant, quasi rationem pro aīabus vestris reddituri, vt cum gaudio hoc faciāt, & non gemētes: hoc enim nō expedit vobis. Orate pro nobis: confidimus enim q̄ bonam conscientiam habemus, in omnibus benevolentēs conuersari. Amplius autem deprecor vos hoc facere, quo celerius restituar vobis. Deus autem pacis, qui eduxit de mortuis pastorē magnum ouium in sanguine testamēti æterni, dñm nostrū Iesum Christum, aptet vos in oī bono, vt faciatis eius voluntatē, faciens in vobis, qđ placeat coram se per Iesum Christum, cui est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Πρὸς τοὺς Ἑβραίους.

Παρακαλῶ δὲ ὑμᾶς ἀδελφοί, οὐκ ἔχετε τὸν λόγον τῆς παρακλήσεως. καὶ γὰρ διὰ βραχείων ἐπέσειλα ὑμῖν. γινώσκετε τὸν ἀδελφὸν τιμόθεον ἀπολελυμένον, μεθ' οὗ, εἰὰν ταχίον ἔρχηται, ὄψομαι ὑμᾶς. ἀσπάζεσθε πάντας τοὺς ἡγουμένους ὑμῶν, καὶ πάντας τοὺς ἁγίους. ἀσπάζονται ὑμᾶς οἱ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας. Ἡ χάρις μετὰ πάντων ὑμῶν, Ἀμήν.

Εγράφη ἀπὸ Ἰταλίας.
διὰ τιμοθέου.

editio posterior

Obsecro vos fratres, suffer te sermonem exhortationis. Etenim paucis scripsi vobis. Scitis fratrem nostrum Timotheum solutum esse, cum quo si celerius venerit, visam vos. Salutate omnes, qui presunt vobis, & omnes sanctos. Salutatur vos Itali. Gratia cum omnibus vobis. Amen.

Missa ab Italia per
Timotheum.

Prior Ad
Obsecro autem vos fra-
tres: vt æquo animo susci-
piatis sermonem exhorta-
tionis. Etenim per pauca
scripsi vobis epistolam. Co-
gnoscite fratrem nostrum
Timotheum dimissum: cū
quo si cito veniat, videbo
vos. Salutate omnes præsi-
des vestros, & omnes san-
ctos. Salutant vos qui sunt
de Italia. Gratia cum o-
mnibus vobis Amen.

Ad Hebræos. scripta ex Ita-
lia, Missa per Ti-
motheum.

Hebr. vulgata cap. xiii.
Rogo autem vos fratres
vt sufferatis verbum sola-
tii. Etenim per paucis scri-
psi vobis. Cognoscite fra-
trem nostrum Timotheū
dimissum: cum quo (si ce-
lerius venerit) videbo
vos. Salutate omnes præ-
positos vestros: & omnes
sanctos. Salutant vos de
Italia fratres. Gratia cum
omnibus vobis. Amen.

Epistolæ Beatissimi
Pauli Apostoli
ad Hebræos.

618310

Omnes sunt Quaterniones.

* a b c d e f g h i k l m n o p q r f
t u x y . z a a b b c c d d e e f f
g g h h i i k k l l.

Venetiis apud Io. Antonium & Fratres
de Sabio sumptu Ioannis Antonii
Garuphæ ciuis Veneti anno
M D X X X I I I.
Mense Ianuario.

1080

